നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

സദ്ദനീതിപ്പകരണം (പദമാലാ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

ധീരേഹി മഗ്ഗനായേന, യേന ബുദ്ധേന ദേസിതം;
സിതം ധമ്മമിധഞ്ഞായ, ഞായതേ അമതം പദം.

തം നമിത്വാ മഹാവീരം, സബ്ബഞ്ഞും ലോകനായകം;
മഹാകാരുണികം സേട്ഠം, വിസുദ്ധം സുദ്ധിദായകം.

സദ്ധമ്മഞ്ചസ്സ പൂജേത്വാ, സുദ്ധം സന്തമസങ്ഖതം;
അതക്കാവചരം സുട്ഠു, വിഭത്തം മധുരം സിവം.

സങ്ഘസ്സ ച’ഞ്ജലിം കത്വാ, പുഞ്ഞക്ഖേത്തസ്സ താദിനോ;
സീലസമാധിപഞ്ഞാദി-വിസുദ്ധഗുണജോതിനോ.

നമസ്സനാദിപുഞ്ഞസ്സ, കതസ്സ രതനത്തയേ;
തേജസാഹം പഹന്ത്വാന, അന്തരായേ അസേസതോ.

ലോകനീതിവിയത്തസ്സ, സത്ഥു സദ്ധമ്മനീതിനോ;
സാസനത്ഥം പവക്ഖാമി, **സദ്ദനീതി**മനാകുലം.

ആസവക്ഖയലാഭേന, ഹോതി സാസനസമ്പദാ;
ആസവക്ഖയലാഭോ ച, സച്ചാധിഗമഹേതുകോ.

സച്ചാധിഗമനം തഞ്ച, പടിപത്തിസ്സിതം മതം;
പടിപത്തി ച സാ കാമം, പരിയത്തിപരായണാ.

പരിയത്താഭിയുത്താനം, വിദിത്വാ സദ്ദലക്ഖണം;
യസ്മാ ന ഹോതി സമ്മോഹോ, അക്ഖരേസു പദേസു ച.

യസ്മാ ചാമോഹഭാവേന, അക്ഖരേസു പദേസു ച;
പാളിയത്ഥം വിജാനന്തി, വിഞ്ഞൂ സുഗതസാസനേ.

പാളിയത്ഥാവബോധേന, യോനിസോ സത്ഥുസാസനേ;
സപ്പഞ്ഞാ പടിപജ്ജന്തി, പടിപത്തിമതന്ദികാ.

യോനിസോ പടിപജ്ജിത്വാ, ധമ്മം ലോകുത്തരം വരം;
പാപുണന്തി വിസുദ്ധായ, സീലാദിപടിപത്തിയാ.

തസ്മാ തദത്ഥികാ സുദ്ധം, നയം നിസ്സായ വിഞ്ഞുനം;
ഭഞ്ഞമാനം മയാ **സദ്ദ-നീതിം** ഗണ്ഹന്തു സാധുകം.

ധാതു ധാതൂഹി നിപ്ഫന്ന-രൂപാനി ച സലക്ഖണോ;
സന്ധിനാമാദിഭേദോ ച, പദാനം തു വിഭത്തി ച.

പാളിനയാദയോച്ചേവ-മേത്ഥ നാനപ്പകാരതോ;
സാസനസ്സോപകാരായ, ഭവിസ്സതി വിഭാവനാ.

൧. സവികരണാഖ്യാതവിഭാഗ

തത്ഥ **ധാതൂ**തി കേനട്ഠേന ധാതു? സകത്ഥമ്പി ധാരേതീതി ധാതു, അത്ഥാതിസയയോഗതോ പരത്ഥമ്പി ധാരേതീതി ധാതു, വീസതിയാ ഉപസഗ്ഗേസു യേന കേനചി ഉപസഗ്ഗേന അത്ഥവിസേസകാരണേന പടിബദ്ധാ അത്ഥവിസേസമ്പി ധാരേതീതി ധാതു, "അയം ഇമിസ്സാ അത്ഥോ, അയമിതോ പച്ചയോ പരോ"തിആദിനാ അനേകപ്പകാരേന പണ്ഡിതേഹി ധാരിയതി ഏസാതിപി ധാതു, വിദഹന്തി വിദുനോ ഏതായ സദ്ദനിപ്ഫത്തിം അയലോഹാദിമയം അയലോഹാദിധാതൂഹി വിയാതിപി ധാതു. ഏവം താവ **ധാതു**സദ്ദസ്സത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

> **ധാതു**സദ്ദോ ജിനമതേ, ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തനേ മതോ;
> സത്ഥേ പുല്ലിങ്ഗഭാവസ്മിം, കച്ചായനമതേ ദ്വിസു.

അഥ വാ ജിനമതേ "തതോ ഗോതമിധാതൂനീ"തി ഏത്ഥ **ധാതു**സദ്ദോ ലിങ്ഗവിപല്ലാസേ വത്തതി "പബ്ബതാനി വനാനി ചാ"തി ഏത്ഥ **പബ്ബത**സദ്ദോ വിയ, ന പനേത്ഥ വത്തബ്ബം "അട്ഠിവാചകത്താ നപുംസകനിദ്ദേസോ"തി അട്ഠിവാചകത്തേപി "ധാതുയോ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗദസ്സനതോ. ഭൂവാദയോ സദ്ദാ ധാതവോ. സേയ്യഥിദം? ഭൂ ഇ കു കേ തക്ക തക തകി സുകഇച്ചാദയോ. ഗണതോ തേ അട്ഠവിധാ ഭൂവാദിഗണോ രുധാദിഗണോ ദിവാദിഗണോ സ്വാദിഗണോ കിയാദിഗണോ ഗഹാദിഗണോ തനാദിഗണോ ചുരാദിഗണോ ചാതി. ഇദാനി തേസം വികരണസഞ്ഞിതേ പച്ചയേ ദസ്സേസ്സാമ. അനേകവിധാ ഹി പച്ചയാ നാനപ്പകാരേസു നാമനാമ കിതനാമ സമാസനാമ തദ്ധിതനാമാഖ്യാതേസു പവത്തനതോ. സങ്ഖേപതോ പന ദുവിധാവ നാമപച്ചയോ ആഖ്യാതപച്ചയോ ചാതി. തത്രാപി ആഖ്യാതപച്ചയാ ദുവിധാ വികരണപച്ചയനോവികരണപച്ചയവസേന. തത്ഥ വികരണപച്ചയോ **അ**കാരാദിസത്തരസവിധോ അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന പന്നരസവിധോ ച. നോവികരണപച്ചയോ പന **ഖ ഛ സാ**ദിനേകവിധോ. യേ രൂപനിപ്ഫത്തിയാ ഉപകാരകാ അത്ഥവിസേസസ്സ ജോതകാ വാ അജോതകാ വാ ലോപനീയാ വാ അലോപനീയാ വാ, തേ സദ്ദാ പച്ചയാ.

> പടിച്ച കാരണം തം തം, ഏന്തീതി **പച്ചയാ**ഥ വാ;
> പടിച്ച സദ്ദനിപ്ഫത്തി, ഇതോ ഏതീതി പച്ചയാ.
>
> നാമികപ്പച്ചയാനം യോ, വിഭാഗോ ആവി ഹേസ്സതി;
> നാമകപ്പേ യതോ തസ്മാ, ന തം വിത്ഥാരയാമസേ.
>
> യോ നോവികരണാനം തു, പച്ചയാനം വിഭാഗതോ;
> സോ പനാഖ്യാതകപ്പമ്ഹി, വിത്ഥാരേനാ'ഗമിസ്സതീതി.

ഇച്ചാനേകവിധേസു പച്ചയേസു "വികരണപച്ചയാ നാമ ഇമേ"തി സല്ലക്ഖേതബ്ബാ. കഥം? ഭൂവാദിഗണതോ **അ**പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി, രുധാദിഗണതോ **അകാരിവണ്ണേകാരോകാര**പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി, പുബ്ബമജ്ഝട്ഠാനേ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ ച, ദിവാദിഗണതോ **യ**പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി, സ്വാദിഗണതോ **ണു ണാ ഉണാ**പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി,

കിയാദിഗണതോ **നാ**പച്ചയോ ഹോതി കത്തരി, ഗഹാദിഗണതോ **പ്പ ണ്ഹാ**പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി, തനാദിഗണതോ **ഓ യിര**പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി, ചുരാദിഗണതോ **ണേ ണയ**പച്ചയാ ഹോന്തി കത്തരി.

അകാരോ ച **ഇ**വണ്ണോ ച, **ഏ** ഓകാരാ ച **യോ** തഥാ;
ണു ണാ ഉണാ ച **നാ പ്പ ണ്ഹാ-യിരാ ണേ ണയ**പച്ചയാ.

അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന, ഏവം പന്നരസേ'രിതാ;
വികരണവ്ഹയാ ഏതേ, പച്ചയാതി വിഭാവയേ.

യേ ഏവം നിദ്ദിട്ഠേഹി വികരണപച്ചയേഹി തദഞ്ഞേഹി ച സപ്പച്ചയാ അട്ഠവിധാ ധാതുഗണാ സുത്തന്തേസു ബഹൂപകാരാ, തേസ്വായം **ഭൂവാദിഗണോ. ഭൂ** സത്തായം, **ഭൂ**ധാതു വിജ്ജമാനതായം വത്തതി. സകമ്മികാകമ്മികാസു ധാതൂസു അയം അകമ്മികാ ധാതു, ന പന "ധമ്മഭൂതോ"തിആദീസു പത്തിഅത്ഥവാചികാ അപരാ **ഭൂ**ധാതു വിയ സകമ്മികാ. ഏസാ ഹി **പരിഅഭി**ആദീഹി ഉപസഗ്ഗേഹി യുത്തായേവ സകമ്മികാ ഭവതി, ന **ഉപ പരാ പാതു**ആദീഹി ഉപസഗ്ഗനിപാതേഹി യുത്താപി. അതോ ഇമിസ്സാ സിദ്ധാനി രൂപാനി ദ്വിധാ ഞേയ്യാനി അകമ്മകപദാനി സകമ്മകപദാനി ചാതി.

സുദ്ധകത്തുക്രിയാപദനിദ്ദേസ

തത്ര ഭവതി ഉബ്ഭവതി സമുബ്ഭവതി പഭവതി പരാഭവതി സമ്ഭവതി വിഭവതി, ഭോതി സമ്ഭോതി വിഭോതി പാതുഭവതി പാതുബ്ഭവതി പാതുഭോതി, ഇമാനി അകമ്മകപദാനി. ഏത്ഥ **പാതു**ഇതി നിപാതോ, സോ "ആവിഭവതി തിരോഭവതീ"തിആദീസു **ആവി തിരോ**നിപാതാ വിയ **ഭൂ**ധാതുതോ നിപ്ഫന്നാഖ്യാതസദ്ദസ്സ നേവ വിസേസകരോ, ന ച സകമ്മകത്തസാധകോ. **ഉ**ഇച്ചാദയോ ഉപസഗ്ഗാ, തേ പന വിസേസകരാ, ന സകമ്മകത്തസാധകാ. യേസമത്ഥോ കമ്മേന സമ്ബന്ധനീയോ ന ഹോതി, താനി പദാനി **അകമ്മകാനി**. അകമ്മകപദാനം യഥാരഹം സകമ്മകാകമ്മകവസേന അത്ഥോ കഥേതബ്ബോ. പരിഭോതി പരിഭവതി, അഭിഭോതി അഭിഭവതി, അധിഭോതി അധിഭവതി, അതിഭോതി അതിഭവതി, അനുഭോതി അനുഭവതി, സമനുഭോതി സമനുഭവതി, അഭിസമ്ഭോതി അഭിസമ്ഭവതി, ഇമാനി സകമ്മകപദാനി. ഏത്ഥ **പരി**ഇച്ചാദയോ ഉപസഗ്ഗാ, തേ **ഭൂ**ധാതുതോ നിപ്ഫന്നാഖ്യാതസദ്ദസ്സ വിസേസകരാ ചേവ സകമ്മകത്തസാധകാ ച. യേസമത്ഥോ കമ്മേന സമ്ബന്ധനീയോ, താനി പദാനി **സകമ്മകാനി**. സകമ്മകപദാനം സകമ്മകവസേന അത്ഥോ കഥേതബ്ബോ, കചി അകമ്മകവസേനപി. ഏവം സുദ്ധകത്തുക്രിയാപദാനി ഭവന്തി. ഉദ്ദേസോയം.

തത്ര **ഭവതീ**തി ഹോതി വിജ്ജതി പഞ്ഞായതി സരൂപം ലഭതി. **ഉബ്ഭവതീ**തി ഉപ്പജ്ജതി സരൂപം ലഭതി. **സമുബ്ഭവതീ**തി സമുപ്പജ്ജതി സരൂപം ലഭതി. **പഭവതീ**തി ഹോതി സമ്ഭവതി. അഥ വാ **പഭവതീ**തി യതോ കുതോചി സന്ദതി, ന വിച്ഛിജ്ജതി, അവിച്ഛിന്നം ഹോതി, തം തം ഠാനം വിസരതി. **പരാഭവതീ**തി പരാഭവോ ഹോതി ബ്യസനം ആപജ്ജതി അവുദ്ധിം പാപുണാതി. **സമ്ഭവതീ**തി സുട്ഠു ഭവതി വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജതി. **വിഭവതീ**തി ഉച്ഛിജ്ജതി വിനസ്സതി വിപജ്ജതി, വിസേസതോ വാ

ഭവതി സമ്പജ്ജതി. **ഭോതി സമ്ഭോതി വിഭോതീ**തി ഇമാനി "ഭവതി സമ്ഭവതി വിഭവതീ"തി ഇമേഹി യഥാക്കമം സമാനനിദ്ദേസാനി. **പാതുഭവതീ**തി പകാസതി ദിസ്സതി പഞ്ഞായതി പാകടം ഹോതി. **പാതുബ്ഭവതി പാതുഭോതീ**തി ഇമാനി "പാതുഭവതീ"തി ഇമിനാ സമാനനിദ്ദേസാനി. ഏവം അകമ്മകപദാനം യഥാരഹം സകമ്മകാകമ്മകവസേന അത്ഥകഥനം ദട്ഠബ്ബം. ഏവമുത്തരത്രാപി അഞ്ഞേസമ്പി അകമ്മകപദാനം.

പരിഭോതിദുകാദീസു പന സത്തസു ദുകേസു യഥാക്കമം ദ്വേ ദ്വേ പദാനി സമാനത്ഥാനി, തസ്മാ ദ്വേ ദ്വേ പദാനിയേവ ഗഹേത്വാ നിദ്ദിസിസ്സാമ. തത്ര **പരിഭോതി പരിഭവതീ**തി പരം ഹിംസതി പീളേതി, അഥ വാ ഹീളേതി അവജാനാതി. **അഭിഭോതി അഭിഭവതീ**തി പരം അജ്ഝോത്ഥരതി മദ്ദതി. **അധിഭോതി അധിഭവതീ**തി പരം അഭിമദ്ദിത്വാ ഭവതി അത്തനോ വസം വത്താപേതി. **അതിഭോതി അതിഭവതീ**തി പരം അതിക്കമിത്വാ ഭവതി. **അനുഭോതി അനുഭവതീ**തി സുഖദുക്ഖം വേദേതി പരിഭുഞ്ജതി സുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഹോതി. **സമനുഭോതി സമനുഭവതീ**തി സുഖദുക്ഖം സുട്ഠു വേദേതി സുട്ഠു പരിഭുഞ്ജതി സുട്ഠു സുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഹോതി. **അഭിസമ്ഭോതി അഭിസമ്ഭവതീ**തി പരം അജ്ഝോത്ഥരതി മദ്ദതി. ഏവം സകമ്മകപദാനം സകമ്മകവസേന അത്ഥകഥനം ദട്ഠബ്ബം. കത്ഥചി പന ഗച്ഛതീതി പവത്തതീതി ഏവം അകമ്മകവസേനപി. ഏവമുത്തരത്രാപി അഞ്ഞേസം സകമ്മകപദാനം.

അപച്ചയോ പരോ ഹോതി, ഭൂവാദിഗണതോ സതി;
സുദ്ധകത്തുക്രിയാഖ്യാനേ, സബ്ബധാതുകനിസ്സിതേ.

അയം സുദ്ധകത്തുക്രിയാപദാനം നിദ്ദേസോ.

ഹേതുകത്തുക്രിയാപദനിദ്ദേസ

ഭാവേതി വിഭാവേതിസമ്ഭാവേതി പരിഭാവേതി, ഏവം ഹേതുകത്തുക്രിയാപദാനി ഭവന്തി. ഏകകമ്മകവസേനേസമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ . പച്ഛിമസ്സ പന ദ്വികമ്മകവസേനപി. പരിഭാവാപേതി അഭിഭാവാപേതി അനുഭാവാപേതി, ഏവമ്പി ഹേതുകത്തുക്രിയാപദാനി ഭവന്തി. ദ്വികമ്മകവസേനേസമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇച്ചേവം ദ്വിധാ ഹേതുകത്തുക്രിയാപദാനി ഞേയ്യാനി, അഞ്ഞാനിപി ഗഹേതബ്ബാനി.

തത്ര **ഭാവേതീ**തി പുഗ്ഗലോ ഭാവേതബ്ബം യം കിഞ്ചി ഭാവേതി ആസേവതി ബഹുലീകരോതി, അഥ വാ **ഭാവേതീ**തി വഡ്ഢേതി. **വിഭാവേതീ**തി ഭാവേതബ്ബം യം കിഞ്ചി വിഭാവേതി വിസേസേന ഭാവേതി, വിവിധേന വാ ആകാരേന ഭാവേതി ഭാവയതി വഡ്ഢേതി, അഥ വാ **വിഭാവേതീ**തി അഭാവേതി അന്തരധാപേതി. **സമ്ഭാവേതീ**തി യസ്സ കസ്സചി ഗുണം സമ്ഭാവേതി സമ്ഭാവയതി സുട്ഠു പകാസേതി ഉക്കംസേതി. **പരിഭാവേതീ**തി പരിഭാവേതബ്ബം യം കിഞ്ചി പരിഭാവേതി പരിഭാവയതി സമന്തതോ വഡ്ഢേതി. ഏവം ഏകകമ്മകവസേനത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഥ വാ **പരിഭാവേതീ**തി വാസേതബ്ബം വത്ഥും പരിഭാവേതി പരിഭാവയതി വാസേതി ഗന്ധം ഗാഹാപേതി. **ഏവം** ദ്വികമ്മകവസേനാപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **പരിഭാവാപേതീ**തി പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലേന സപത്തം പരിഭാവാപേതി

ഹിംസാപേതി, അഥ വാ **പരിഭാവാപേതീ**തി ഹീളാപേതി അവജാനാപേതി. **അഭിഭാവാപേതീ**തി പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലേന സപത്തം അഭിഭാവാപേതി അജ്ഝോത്ഥരാപേതി. **അനുഭാവാപേതീ**തി പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലേന സമ്പത്തിം അനുഭാവാപേതി പരിഭോജേതി.

പയുത്തോ കത്തുനാ യോഗേ, ഠിതോയേവാപ്പധാനിയേ;
ക്രിയം സാധേതി ഏതസ്സ, ദീപകം സാസനേ പദം.

കരണവചനംയേവ, യേഭുയ്യേന പദിസ്സതി;
ആഖ്യാതേ കാരിതട്ഠാനം, സന്ധായ കഥിതം ഇദം.

ന നാമേ കാരിതട്ഠാനം, "ബോധേതാ" ഇതിആദികം;
"സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തി", ഇച്ചാദീനി പദാനി ച;
ആഹരിത്വാന ദീപേയ്യ, പയോഗകുസലോ ബുധോ.

തത്രിദം കരണവചനം കമ്മത്ഥദീപകം, ഉപയോഗസാമിവചനാനിപി തദ്ദീപകാനി യോജേതബ്ബാനി. കഥം? **പരിഭാവാപേതീ**തി പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലം സപത്തം പരിഭാവാപേതീതി, തഥാ **പരിഭാവാപേതീ**തി പുഗ്ഗലോ പുഗ്ഗലസ്സ സപത്തം പരിഭാവാപേതീതി. സേസാനി നയാനുസാരേന നിദ്ദിസിതബ്ബാനി. ഏവം സബ്ബാനേതാനി കരണോപയോഗസാമിവചനാനി കമ്മത്ഥദീപകാനിയേവ ഹോന്തി, തസ്മാ ദ്വികമ്മകവസേനത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ.

അയം ഹേതുകത്തുക്രിയാപദാനം നിദ്ദേസോ.

കമ്മക്രിയാപദനിദ്ദേസ

ഭവിയതേ വിഭവിയതേ പരിഭവിയതേ അഭിഭവിയതേ അനുഭവിയതേ പരിഭൂയതേ അഭിഭൂയതേ അനുഭൂയതേ, ഏവം കമ്മുനോ ക്രിയാപദാനി ഭവന്തി. അഞ്ഞഥാ ച ഭവിയ്യതേ വിഭവിയ്യതേ പരിഭവിയ്യതേ അഭിഭവിയ്യതേ അനുഭവിയ്യതേ പരിഭുയ്യതേ അഭിഭുയ്യതേ അനുഭുയ്യതേതി. ഏത്ഥ കമ്മുനോ ക്രിയാപദാനിയേവ കമ്മകത്തുനോ ക്രിയാപദാനി കത്വാ യോജേതബ്ബാനി. വിസുഞ്ഹി കമ്മകത്തുനോ ക്രിയാപദാനി ന ലബ്ഭന്തി.

തത്ര **ഭവിയതേ**തി ഭാവേതബ്ബം യം കിഞ്ചി പുഗ്ഗലേന ഭാവിയതേ ആസേവിയതേ ബഹുലീകരിയതേ, അഥ വാ **ഭവിയതേ**തി വഡ്ഢിയതേ. **വിഭവിയതേ**തി വിഭാവേതബ്ബം യം കിഞ്ചി പുഗ്ഗലേന വിഭവിയതേ വിസേസേന ഭവിയതേ, വിവിധേന വാ ആകാരേന ഭവിയതേ വഡ്ഢിയതേ, അഥ വാ **വിഭവിയതേ**തി അഭവിയതേ അന്തരധാപിയതേ. **പരിഭവിയതേ**തി സപത്തോ പുഗ്ഗലേന പരിഭവിയതേ ഹിംസിയതേ, അഥ വാ **പരിഭവിയതേ**തി ഹീളിയതേ അവജാനിയതേ. **അഭിഭവിയതേ**തി സപത്തോ പുഗ്ഗലേന അഭിഭവിയതേ അജ്ഝോത്ഥരിയതേ അഭിമദ്ദിയതേ. **അനുഭവിയതേ**തി സമ്പത്തി പുഗ്ഗലേന അനുഭവിയതേ പരിഭുഞ്ജിയതേ. **പരിഭൂയതേ**തിആദീനി തീണി "പരിഭവിയതേ"തിആദീഹി തീഹി സമാനനിദ്ദേസാനി. സേസാനി പന യഥാവുത്തേഹി യം കമ്മമേവ പധാനതോ ഗഹേത്വാ നിദ്ദിസിയതി പദം, തം കമ്മത്ഥദീപകം. തസ്മാ കത്തരി ഏകവചനേന നിദ്ദിട്ഠേപി യദി കമ്മം ബഹുവചനവസേന വത്തബ്ബം, ബഹുവചനന്തഞ്ഞേവ കമ്മുനോ ക്രിയാപദം

ദിസ്സതി. യദി പനേകവചനവസേന വത്തബ്ബം, ഏകവചനന്തഞ്ഞേവ. തഥാ കത്തരി ബഹുവചനേന നിദ്ദിട്ഠേപി യദി കമ്മം ഏകവചനവസേന വത്തബ്ബം, ഏകവചനന്തഞ്ഞേവ കമ്മുനോ ക്രിയാപദം ദിസ്സതി. യദി പന ബഹുവചനവസേന വത്തബ്ബം, ബഹുവചനന്തഞ്ഞേവ. കഥം? ഭിക്ഖുനാ ധമ്മോ ഭവിയതേ, ഭിക്ഖുനാ ധമ്മാ ഭവിയന്തേ, ഭിക്ഖൂഹി ധമ്മോ ഭവിയതേ, ഭിക്ഖൂഹി ധമ്മാ ഭവിയന്തേതി. ഇമിനാ നയേന സബ്ബത്ഥ കമ്മുനോ ക്രിയാപദേസു വോഹാരോ കാതബ്ബോ. യസ്മിം പന കമ്മുനോ ക്രിയാപദേ കമ്മത്ഥദീപകേ കമ്മഭൂതസ്സേവത്ഥസ്സ കത്തുഭാവപരികപ്പോ ഹോതി, തം കമ്മകത്തുത്ഥദീപകം, തം കമ്മുനോ ക്രിയാപദതോ വിസും ന ലബ്ഭതി. അയം പനേത്ഥ അത്ഥവിഞ്ഞാപനേ പയോഗരചനാ. സയമേവ പരിഭവിയതേ ദുബ്ഭാസിതം ഭണം ബാലോ തപ്പച്ചയാ അഞ്ഞേഹി പരിഭൂതോപി, സയമേവ അഭിഭവിയതേ പാപകാരീ നിരയേ നിരയപാലേഹി അഭിഭൂതോപി തഥാരൂപസ്സ കമ്മസ്സ സയം കതത്താതി. ഏത്ഥ ഹി സയമേവ പീയതേ പാനീയം, സയമേവ കടോ കരിയതേതിആദീസു വിയ സുഖാഭിസങ്ഖരണീയതാ ലബ്ഭതേവ, തതോ കമ്മകത്തുതാ ച.

അയം കമ്മുനോ ക്രിയാപദാനം നിദ്ദേസോ.

ഭാവക്രിയാപദനിദ്ദേസ

ഭൂയതേ ഭവിയതേ ഉബ്ഭവിയതേ, ഏവം ഭാവസ്സ ക്രിയാപദാനി ഭവന്തി. അഞ്ഞഥാ ച ഭുയ്യതേ ഭവിയ്യതേ ഉബ്ഭവിയ്യതേതി. തത്ര യഥാ **ഠീയതേ**പദസ്സ ഠാനന്തി ഭാവവസേന അത്ഥകഥനമിച്ഛന്തി, ഏവം ഭൂയതേതിആദീനമ്പി ഭവനന്തിആദിനാ ഭാവവസേന അത്ഥകഥനമിച്ഛിതബ്ബം. യഥാ ച ഠാനം ഠിതി ഭവനന്തിആദീഹി ഭാവവാചകകിതന്തനാമപദേഹി സദ്ധിം സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠിയോജനമിച്ഛന്തി, ന തഥാ ഠീയതേ ഭൂയതേതിആദീഹി ഭാവവാചകാഖ്യാതപദേഹി സദ്ധിം സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠിയോജനാ ഇച്ഛിതബ്ബാ സമ്ബന്ധേ പവത്തഛട്ഠിയന്തസദ്ദേഹി അസമ്ബന്ധനീയത്താ ആഖ്യാതികപദാനം. യസ്മിം പയോഗേ യം കമ്മുനോ ക്രിയാപദേന സമാനഗതികം കത്വാ വിനാ കമ്മേന നിദ്ദിസിയതി ക്രിയാപദം, കത്തുവാചകപദം പന പച്ചത്തവചനേന വാ കരണവചനേന വാ നിദ്ദിസിയതി, തം തത്ഥ ഭാവത്ഥദീപകം. ന ഹി സബ്ബഥാ കത്താരമനിസ്സായ ഭാവോ പവത്തതി. ഏവം സന്തേപി ഭാവോ നാമ കേവലോ ഭവനലവനപചനാദികോ ധാതുഅത്ഥോയേവ. അക്ഖരചിന്തകാ പന "ഠീയതേ ഭൂയതേ"തിആദീസു ഭാവവിസയേസു കരണവചനമേവ പയുഞ്ജന്തി "നനു നാമ പബ്ബജിതേന സുനിവത്ഥേന ഭവിതബ്ബം സുപാരുതേന ആകപ്പസമ്പന്നേനാ"തിആദീസു വിയ, തസ്മാ തേസം മതേ "തേന ഉബ്ഭവിയതേ"തി കരണവചനേന യോജേതബ്ബം. ജിനമതേന പന "സോ ഭൂയതേ"തിആദിനാ പച്ചത്തവചനേനേവ. **സച്ചസങ്ഖേപപ്പകരണേ** ഹി ധമ്മപാലാചരിയേന, **നിദ്ദേസപാളിയം** പന ധമ്മസേനാപതിനാ, **ധജഗ്ഗസുത്തന്തേ** ഭഗവതാ ച ഭാവപദം പച്ചത്തവചനാപേക്ഖവസേനു'ച്ചാരിതം.

കഥിതോ സച്ചസങ്ഖേപേ, പച്ചത്തവചനേന വേ,
"ഭൂയതേ" ഇതി സദ്ദസ്സ, സമ്ബന്ധോ ഭാവദീപനോ.

നിദ്ദേസപാളിയം "രൂപം, വിഭോതി വിഭവിയ്യതി";

ഇതി ദസ്സനതോ വാപി, പച്ചത്തവചനം ഥിരം.

തഥാ ധജഗ്ഗസുത്തന്തേ, മുനിനാഹച്ചഭാസിതേ;
“സോ പഹീയിസ്സതി” ഇതി, പാളിദസ്സനതോപി ച.

പാരമിതാനുഭാവേന, മഹേസീനംവ ദേഹതോ;
സന്തി നിപ്ഫാദനാ, നേവ, സക്കതാദിവചോ വിയ.

പച്ചത്തദസ്സനേനേവ, പുരിസത്തയയോജനം;
ഏകവചനികഞ്ചാപി, ബഹുവചനികമ്പി ച;
കാതബ്ബമിതി നോ ഖന്തി, പരസ്സപദആദികേ.

തസ്മാ രൂപം വിഭവിയ്യതി, രൂപാനി വിഭവിയ്യന്തി, ത്വം വിഭവിയ്യസി, തുമ്ഹേ വിഭവിയ്യഥ, അഹം വിഭവിയ്യാമി, മയം വിഭവിയ്യാമ, രൂപം വിഭവിയ്യതേ, രൂപാനി വിഭവിയ്യന്തേ ഇച്ചേവമാദി ജിനവചനാനുരൂപതോ യോജേതബ്ബം. അത്രായം പദസോധനാ -

വിഭവിയ്യതീതി ഇദം, കമ്മപദസമാനകം;
ന ച കമ്മപദം നാപി, കമ്മകത്തുപദാദികം.

യദി കമ്മപദം ഏതം, പച്ചത്തവചനം പന;
കമ്മം ദീപേയ്യ കരണ-വചനം കത്തുദീപകം.

യദി കമ്മകത്തുപദം, “പീയതേ”തി പദം വിയ;
സിയാ സകമ്മകം, നേതം, തഥാ ഹോതീതി ദീപയേ.

യദി കത്തുപദം ഏതം, **വിഭവതി**പദം വിയ;
വിനാ **യ**പച്ചയം തിട്ഠേ, ന തഥാ തിട്ഠതേ ഇദം.

ന കത്തരി ഭുവാദീനം, ഗണേ **യ**പച്ചയോ രുതോ;
ദിവാദീനം ഗണേയേവ, കത്തരി സമുദീരിതോ.

ന **ഭൂ**ധാതു ദിവാദീനം, ധാതൂനം ദിസ്സതേ ഗണേ;
ഭൂവാദികചുരാദീനം, ഗണേസുയേവ ദിസ്സതി.

“വിഭവിയ്യതി” ഇച്ചാദോ, തസ്മാ **യ**പച്ചയോ പന;
ഭാവേയേവാതി വിഞ്ഞേയ്യം, വിഞ്ഞുനാ സമയഞ്ഞുനാ.

ഏത്ഥ ഹി പാകടം കത്വാ, ഭാവകാരകലക്ഖണം;
ദസ്സയിസ്സാമഹം ദാനി, സക്കച്ചം മേ നിബോധഥ.

“തിസ്സോ ഗച്ഛതി”ഇച്ചത്ര, കത്താരം കത്തുനോ പദം;
“ധമ്മോ ദേസിയതി”ച്ചത്ര, കമ്മം തു കമ്മുനോ പദം.

സരൂപതോ പകാസേതി, തസ്മാ തേ പാകടാ ഉഭോ;
തഥാ വിഭവിയ്യതീതി-ആദിഭാവപദം പന.

സരൂപതോ ന ദീപേതി, കാരകം ഭാവനാമകം;

ദബ്ബഭൂതം തു കത്താരം, പകാസേതി സരൂപതോ.

കത്താരം പന ദീപേന്തം, കത്തുസന്നിസ്സിതമ്പി തം;
ഭാവം ദീപേതി സ്വാകാരോ, പച്ചയേന വിഭാവിതോ.

യസ്മാ ച കത്തുഭാവേന, ഭാവോ നാമ ന തിട്ഠതി;
കത്താവ കത്തുഭാവേന, ഭാവട്ഠാനേ ഠിതോ തതോ.

യജ്ജേവം കത്തുവോഹാരോ, ഭാവസ്സ തു കഥം സിയാ;
"സാവകാനം സന്നിപാതോ, അഹോസി"ഇതിആദിസു.

ഇതി ചേ നിസ്സയാനം തു, വസാ നിസ്സിതസമ്ഭവാ;
കത്തുട്ഠാനേപി ഭാവസ്സ, കത്തുപഞ്ഞത്തി സിജ്ഝതി.

കാരകേ കത്തുകമ്മവ്ഹേ, ക്രിയാസന്നിസ്സയേ യഥാ;
ധാരേന്തീ ആസനഥാലീ, ക്രിയാധാരോതി കപ്പിതാ.

തഥാ ഭാവപദം ധീരാ, കത്താരം ഭാവനിസ്സയം;
ദീപയന്തമ്പി കപ്പേന്തി, ഭാവസ്സ വാചകം ഇതി.

കേചി അദബ്ബഭൂതസ്സ, ഭാവസ്സേകത്തതോ ബ്രവും;
ഭാവേദേകവചോവാദി-പുരിസസ്സേവ ഹോതിതി.

പാളിം പത്വാന തേസം തു, വചനം അപ്പമാണകം;
"തേ സംകിലേസികാ ധമ്മാ, പഹീയിസ്സന്തി" ഇതി ഹി.

പാഠോ പാവചനേ ദിട്ഠോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ;
പച്ചത്തദസ്സനേനേവ, പുരിസത്തയയോജനം.

വചനേഹി യുതം ദ്വീഹി, ഇച്ഛിതബ്ബന്തി നോ രുചി;
ഭാവേ ക്രിയാപദം നാമ, പാളിയം അതിദുദ്ദസം;
തസ്മാ തഗ്ഗഹണൂപായോ, വുത്തോ ഏത്താവതാ മയാതി.

അയം ഭാവസ്സ ക്രിയാപദാനം നിദ്ദേസോ.

ഏവം സുദ്ധകത്തുക്രിയാപദാനി ഹേതുകത്തുക്രിയാപദാനി കമ്മുനോ ക്രിയാപദാനി, ഭാവസ്സ ക്രിയാപദാനി ചാതി ചതുധാ, കമ്മകത്തുക്രിയാപദേഹി വാ പഞ്ചധാ ഭൂധാതുതോ നിപ്ഫന്നാനി ക്രിയാപദാനി നാനപ്പകാരേന നിദ്ദിട്ഠാനി, ഏതാനി ലോകിയാനം ഭാവഭേദവസേന വോഹാരഭേദോ ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം വിസും വിസും വുത്താനി. അത്ഥതോ പന കമ്മകത്തുഭാവകാരകത്തയവസേന തിവിധാനേവ. ഹേതുകത്താ ഹി സുദ്ധകത്തുസങ്ഖാതേ കാരകേ തസ്സങ്ഗഭാവതോ സങ്ഗഹമുപഗച്ഛതി, തഥാ കമ്മകത്താ കമ്മകാരകേ, ഭാവോ പന കേവലോ. സോ ഹി ഗമനപചനലവനാദിവസേനാനേകവിധോപി ക്രിയാസഭാവത്താ ഭേദരഹിതോ കാരകന്തരോ. ഏവം സന്തേപി ദബ്ബസന്നിസ്സിതത്താ ദബ്ബഭേദേന ഭിജ്ജതി. തേന പാവചനേ ഭാവവാചകം പദം ബഹുവചനന്തമ്പി ദിസ്സതി. ആഖ്യാതികപദേ ഭാവകാരകവോഹാരോ നിരുത്തിനയം നിസ്സായ ഗതോ, അത്ഥതോ പന ഭാവസ്സ

കാരകതാ നുപപജ്ജതി. സോ ഹി ന കിഞ്ചി ജനേതി, ന ച ക്രിയായ നിമിത്തം. ക്രിയാനിമിത്തഭാവോയേവ ഹി കാരകലക്ഖണം. ഇതി മുഖ്യതോ വാ ഹേതുതോ വാ ഭാവസ്സ കാരകതാ ന ലബ്ഭതി. ഏവം സന്തേപി സോ കരണമത്തത്താ കാരകം. തഥാ ഹി കരണം കാരോ, ക്രിയാ, തദേവ കാരകന്തി ഭാവസ്സ കാരകതാ ദട്ഠബ്ബാ. യസ്മാ പന ക്രിയാനിമിത്തഭാവോയേവ കാരകലക്ഖണം, തസ്മാ നാമികപദേ കാരകലക്ഖണേ ഭാവകാരകന്തി വോഹാരം പഹായ കത്തുകമ്മകരണസമ്പദാനാപാദാനാധികരണാനം ഛന്നം വത്ഥൂനം കത്തുകാരകകമ്മകാരകന്തിആദി വോഹാരോ കരിയതി വേയ്യാകരണേഹി. ഏവം നിരുത്തിനയം നിസ്സായ വുത്തം ഭാവകാരകഞ്ച ദ്വേ ച കമ്മകത്തുകാരകാനീതി കാരകത്തയം ഭവതി. തദ്ദീപകഞ്ചാഖ്യാതികപദം തികാരകം.

ഇമമത്ഥഞ്ഹി സന്ധായ, വുത്തമാചരിയേഹിപി;
മഹാവേയ്യാകരണേഹി, നിരുത്തിനയദസ്സിഭി.

"യം തികാലം തിപുരിസം, ക്രിയാവാചി തികാരകം;
അതിലിങ്ഗം ദ്വിവചനം, തദാഖ്യാതന്തി വുച്ചതീ"തി.

ഇധ ഭാവകമ്മേസു അത്തനോപദുപ്പത്തിം കേചി അക്ഖരചിന്തകാ അവസ്സമിച്ഛന്തീതി തേസം മതിവിഭാവനത്ഥമമ്ഹേഹി ഭാവകമ്മാനം ക്രിയാപദാനി അത്തനോപദവസേനുദ്ദിട്ഠാനി ചേവ നിദ്ദിട്ഠാനി ച. സബ്ബാനിപി പനേതാനി തികാരകാനി ക്രിയാപദാനി ക്രിയാപദമാലമിച്ഛതാ പരസ്സപദത്തനോപദവസേന യോജേതബ്ബാനി. പാളിആദീസു ഹി തികാരകാനി ക്രിയാപദാനി പരസ്സപദത്തനോപദവസേന ദ്വിധാ ഠിതാനി. സേയ്യഥിദം? ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി. സമാധിജ്ഝാനകുസലാ, വന്ദന്തി ലോകനായകം. മോനം വുച്ചതി ഞാണം. അത്ഥാഭിസമയാ ധീരോ, പണ്ഡിതോതി പവുച്ചതി. കഥം പടിപന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ രൂപം വിഭോതി വിഭവിയ്യതി. സോ പഹീയിസ്സതി. പണ്ഡുകമ്ബലേ നിക്ഖിത്തം ഭാസതേ തപതേ. പൂജകോ ലഭതേ പൂജം. പുത്തകാമാ ഥിയോ യാചം, ലഭന്തേ താദിസം സുതം. അസിതോ താദി വുച്ചതേ സബ്രഹ്മാ. അഗ്ഗിജാദി പുബ്ബേവ ഭൂയതേ. സോ പഹീയേഥാപി നോ പഹീയേഥാതി ഏവം ദ്വിധാ ഠിതാനി. അത്രിദം പാളിവവത്ഥാനം -

തികാരകാനി സബ്ബാനി, ക്രിയാപദാനി പായതോ;
പരസ്സപദയോഗേന, ദിസ്സന്തി പിടകത്തയേ.

അത്തനോപദയുത്താനി, ചുണ്ണിയേസു പദേസു ഹി;
അതീവപ്പാനി ഗാഥാസു, പദാനീതി ബഹൂനി തു.

ഗാഥാസു ചേവിതരാനി, ചുണ്ണിയേസു പദേസു ച;
സുബഹൂനേവ ഹുത്വാന, ദിസ്സന്തീതി പകാസയേ.

പദാനം നിദ്ദേസോ പനതി അന്തിആദീനം തേസം തേസം വചനാനമനുരൂപേന യോജേതബ്ബോ. ഏവം തികാരകക്രിയാപദാനി സരൂപതോ വവത്ഥാനതോ നിദ്ദേസതോ ച വേദിതബ്ബാനി.

ഇദാനി നോപസഗ്ഗാകമ്മികാദിവസേന ഭവതിസ്സ ധാതുസ്സ വിനിച്ഛയം വദാമ
-

നോപസഗ്ഗാ അകമ്മാ ച, സോപസഗ്ഗാ അകമ്മികാ;
സോപസഗ്ഗാ സകമ്മാ ച, ഇതി **ഭൂ**തി വിഭാവിതാ.

ഇദം തു വചനം "ധമ്മ-ഭൂതോ ഭുത്വാ"തിആദിസു;
പത്താനുഭവനത്ഥം മേ, വിവജ്ജേത്വാ ഉദീരിതം.

ഏതേന പന അത്ഥേന, നോപസഗ്ഗസകമ്മികം;
ഗഹേത്വാ ചതുധാ ഹോതി, ഇതി ഞേയ്യം വിസേസതോ.

നോപസഗ്ഗാ അകമ്മാ ച, സോപസഗ്ഗാ അകമ്മികാ;
ഭൂധാതു കാരിതേ സന്തേ, ഏകകമ്മാ ഭവന്തി ഹി.

"ഭാവേതി കുസലം ധമ്മം, വിഭാവേതീ"തിമാനിധ;
ദസ്സേതബ്ബാനി വിഞ്ഞൂഹി, സാസനഞ്ഞൂഹി സാസനേ.

സോപസഗ്ഗാ സകമ്മാ തു, കാരിതപ്പച്ചയേ സതി;
ദികമ്മായേവ ഹോതീതി, ഞാതബ്ബം വിഞ്ഞുനാ കഥം.

അഭിഭാവേന്തി പുരിസാ, പുരിസേ പാണജാതികം;
അനുഭാവേതി പുരിസോ, സമ്പത്തിം പുരിസം ഇതി.

ഇദം സകമ്മകം നാമ, അകമ്മകമിദം ഇതി;
കഥമമ്ഹേഹി ഞാതബ്ബം, വിത്ഥാരേന വദേഥ നോ.

വിത്ഥാരേനേവ കിം വത്തും, സക്കോമി ഏകദേസതോ;
കഥയിസ്സാമി സക്കച്ചം, വദതോ മേ നിബോധഥ.

ആഖ്യാതികപദം നാമ, ദുവിധം സമുദീരിതം;
സകമ്മകമകമ്മഞ്ച, ഇതി വിഞ്ഞൂ വിഭാവയേ.

തത്ര യസ്സ പയോഗമ്ഹി, പദസ്സ കത്തുനാ ക്രിയാ;
നിപ്ഫാദിതാ വിനാ കമ്മം, ന ഹോതി തം സകമ്മകം.

"പചതീ"തി ഹി വുത്തേ തു, യേന കേനചി ജന്തുനാ;
ഓദനം വാ പനഞ്ഞം വാ, കിഞ്ചി വത്ഥുന്തി ഞായതി.

യസ്സ പന പയോഗമ്ഹി, കമ്മേന രഹിതാ ക്രിയാ;
പദസ്സ ഞായതേ ഏതം, അകമ്മകന്തി തീരയേ.

"തിട്ഠതി ദേവദത്തോ"തി, വുത്തേ കേനചി ജന്തുനാ;
ഠാനംവ ബുദ്ധിവിസയോ, കമ്മഭൂതം ന കിഞ്ചിപി.

സകമ്മകപദം തത്ഥ, കത്താരം കമ്മമേവ ച;
പകാസേതി യഥായോഗ-മിതി വിഞ്ഞൂ വിഭാവയേ.

“ഓദനം പചതി പോസോ, ഓദനോ പച്ചതേ സയം”;
ഇച്ചുദാഹരണാ ഞ്ഞേയ്യാ, അവുത്തേപി അയം നയോ.

അകമ്മകപദം നാമ, കത്താരം ഭാവമേവ ച;
യഥാരഹം പകാസേതി, ഇതി ധീരോപലക്ഖയേ.

കത്താരം “തിട്ഠതി”ച്ചത്ര, സൂചേതി ഭാവനാമകം;
“ഉപട്ഠീയതി” ഇച്ചത്ര, അവുത്തേപി അയം നയോ.

ഏവം സകമ്മകാകമ്മം, ഞത്വാ യോജേയ്യ ബുദ്ധിമാ;
തികമ്മകഞ്ച ജാനേയ്യ, കരാദോ കാരിതേ സതി.

“സുവണ്ണം കടകം പോസോ, കാരേതി പുരിസ”ന്തി ച;
“പുരിസോ പുരിസേ ഗാമം, രഥം വാഹേതി”ഇച്ചപി.

ഏത്ഥ **ഭവതി**ധാതുമ്ഹി, നയോ ഏസോ ന ലബ്ഭതി;
തസ്മാ ദ്വികമ്മകഞ്ഞേവ, പദമേത്ഥ വിഭാവിതം.

ഏദിസോ ച നയോ നാമ, പാളിയം തു ന ദിസ്സതി;
ഏകച്ചാനം മതേനേവ, മയാ ഏവം പകാസിതോ.

ഏത്ഥ ച “തമേനം രാജാ, വിവിധാ കമ്മകാരണാ;
കാരാപേതീ”തി യോ പാഠോ, **നിദ്ദേസേ** തം സുനിദ്ദിസേ.

“മനുസ്സേഹീ”തി ആഹരിത്വാ, പാഠസേസം സുമേധസോ;
“സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തി”, ഇതി പാഠസ്സ ദസ്സനാ.

ഏതം നയം വിദൂ ഞത്വാ, യോജേ പാഠാനുരൂപതോ;
“സുവണ്ണം കടകം പോസോ, കാരേതി പുരിസേനി”തി.

വികരണപ്പച്ചയാവ, വുത്താ ഏത്ഥ സരൂപതോ;
സഗണേ സഗണേ തേസം, വുത്തിം ദീപേതുമേവ ച.

“അസ്മിം ഗണേ അയം ധാതു, ഹോതീ”തി തേഹി വിഞ്ഞുനോ;
വിഞ്ഞാപേതുഞ്ച അഞ്ഞേഹി, ഞാപനാ പച്ചയേഹി ന.

തഥാ ഹി ഭാവകമ്മേസു, വിഹിതോ പച്ചയോ തു യോ;
അട്ഠവിധേപി ധാതൂനം, ഗണസ്മിം സമ്ഭവത്തതി.

ഭൂധാതുജേസു രൂപേസു, അസമ്മോഹായ സോതുനം;
നാനാവിധോ നയോ ഏവം, മയാ ഏത്ഥ പകാസിതോ.

യേ ലോകേ അപ്പയുത്താ വിവിധവികരണാഖ്യാതസദ്ദേസ്വഛേകാ,
തേ പത്വാഖ്യാതസദ്ദേ അവിഗതവിമതീ ഹോന്തി ഞാണീപി തസ്മാ;
അച്ചന്തഞ്ഞേവ ധീരോ സപരഹിതരതോ സാസനേ ദള്ഹപേമോ,
യോഗം തേസം പയോഗേ പടുതരമതിതം പത്ഥയാനോ കരേയ്യ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു

വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സവികരണാഖ്യാതവിഭാഗോ നാമ

പഠമോ പരിച്ഛേദോ.

൮. ഭവതിക്രിയാപദമാലാവിഭാഗ

ഇതോ പരം പവക്ഖാമി, സോതൂനം മതിവഡ്ഢനം;
ക്രിയാപദക്കമം നാമ, വിഭത്താദീനി ദീപയം.

തത്ര ആഖ്യാതികസ്സ ക്രിയാലക്ഖണത്തസൂചികാ ത്യാദയോ വിഭത്തിയോ, താ അട്ഠവിധാ
വത്തമാനാപഞ്ചമീസത്തമീപരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീഭവിസ്സന്തീ
കാലാതിപത്തിവസേന.

തത്ഥതി അന്തി, സി ഥ, മി മ, തേ അന്തേ, സേ വ്ഹേ, ഏ മ്ഹേ ഇച്ചേതാ വത്തമാനാവിഭത്തിയോ നാമ.

തു അന്തു, ഹി ഥ, മി മ, തം അന്തം, സു വ്ഹോ, ഏ ആമസേ ഇച്ചേതാ പഞ്ചമീവിഭത്തിയോ നാമ.

ഏയ്യ ഏയ്യും, ഏയ്യാസി ഏയ്യാഥ, ഏയ്യാമി ഏയ്യാമ, ഏഥ ഏരം, ഏഥോ ഏയ്യാവ്ഹോ, ഏയ്യം ഏയ്യാമ്ഹേ ഇച്ചേതാ സത്തമീവിഭത്തിയോ നാമ.

അ ഉ, ഏ ത്ഥ, അം മ്ഹ, ത്ഥ രേ, ത്ഥോ വ്ഹോ, ഇം മ്ഹേ ഇച്ചേതാ പരോക്ഖാവിഭത്തിയോ നാമ.

ആ ഊ, ഓ ത്ഥ, അം മ്ഹാ, ത്ഥ ത്ഥും, സേ വ്ഹം, ഇം മ്ഹസേ ഇച്ചേതാ ഹിയ്യത്തനീവിഭത്തിയോ നാമ.

ഈ ഉം, ഓ ത്ഥ, ഇം മ്ഹാ, ആ ഊ, സേ വ്ഹം, അം മ്ഹേ ഇച്ചേതാ അജ്ജതനീവിഭത്തിയോ നാമ.

സ്സതി സ്സന്തി, സ്സസി സ്സഥ, സ്സാമി സ്സാമ, സ്സതേ സ്സന്തേ, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സം സ്സാമ്ഹേ ഇച്ചേതാ ഭവിസ്സന്തീവിഭത്തിയോ നാമ.

സ്സാ സ്സംസു, സ്സേ സ്സഥ, സ്സം സ്സാമ്ഹാ, സ്സഥ സ്സിസു, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സിം സ്സാമ്ഹസേ ഇച്ചേതാ കാലാതിപത്തിവിഭത്തിയോ നാമ.

സബ്ബാസമേതാസം വിഭത്തീനം യാനി യാനി പുബ്ബകാനി ഛ പദാനി, താനി താനി പരസ്സപദാനി നാമ. യാനി യാനി പന പരാനി ഛ പദാനി, താനി താനി അത്തനോപദാനി നാമ. തത്ഥ പരസ്സപദാനി വത്തമാനാ ഛ, പഞ്ചമിയോ ഛ, സത്തമിയോ ഛ, പരോക്ഖാ ഛ, ഹിയ്യത്തനിയോ ഛ, അജ്ജതനിയോ ഛ, ഭവിസ്സന്തിയോ ഛ, കാലാതിപത്തിയോ ഛാതി അട്ഠചത്താലീസവിധാനി ഹോന്തി, തഥാ ഇതരാനി, സബ്ബാനി താനി പിണ്ഡിതാനി ഛന്നവുതിവിധാനി.

പരസ്സപദാനമത്തനോപദാനഞ്ച ദ്വേ ദ്വേ പദാനി പഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസാ നാമ. തേ വത്തമാനാദീസു ചത്താരോ ചത്താരോ, അട്ഠന്നം വിഭത്തീനം വസേന ദ്വത്തിംസ, പിണ്ഡിതാനി പരിമാണാനേവ.

ദ്വീസു ദ്വീസു പദേസു പഠമം പഠമം ഏകവചനം, ദുതിയം ദുതിയം ബഹുവചനം.

തത്ര വത്തമാനവിഭത്തീനന്തി അന്തി, സി ഥ, മി മ ഇച്ചേതാനി പരസ്സപദാനി. തേ അന്തേ, സേ വ്ഹേ, ഏ മ്ഹേ ഇച്ചേതാനി അത്തനോപദാനി. പരസ്സപദത്തനോപദേസുപിതി അന്തി ഇതി പഠമപുരിസാ, സിഥ ഇതി മജ്ഝിമപുരിസാ, മി മ ഇതി ഉത്തമപുരിസാ, തേ അന്തേ ഇതി പഠമപുരിസാ, സേ വ്ഹേ ഇതി മജ്ഝിമപുരിസാ, ഏ മ്ഹേ ഇതി ഉത്തമപുരിസാ.

പഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസേസുപി തി-ഇതി ഏകവചനം, അന്തി-ഇതി ബഹുവചനന്തി ഏവം ഏകവചനബഹുവചനാനി കമതോ ഞേയ്യാനി. ഏവം സേസാസു വിഭത്തീസു പരസ്സപദത്തനോപദപഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസേകവചനബഹുവചനാനി ഞേയ്യാനി.

തത്ഥ **വിഭത്തീ**തി കേനട്ഠേന വിഭത്തി? കാലാദിവസേന ധാത്വത്ഥം വിഭജതീതി വിഭത്തി, സ്യാദീഹി നാമികവിഭത്തീഹി സഹ സമ്ബന്ധസങ്ഗാഹകവസേന പന സകത്ഥപരത്ഥാദിഭേദേ അത്ഥേ വിഭജതീതി വിഭത്തി, കമ്മാദയോ വാ കാരകേ ഏകവചനബഹുവചനവസേന വിഭജതീതി വിഭത്തി, വിഭജിതബ്ബാ ഞാണേനാതിപി വിഭത്തി, വിഭജന്തി അത്ഥേ ഏതായാതിപി വിഭത്തി, അഥ വാ സതിപി ജിനസാസനേ അവിഭത്തികനിദ്ദേസേ സബ്ബേന സബ്ബം വിഭത്തീഹി വിനാ അത്ഥസ്സാ'നിദ്ദിസിതബ്ബതോ വിസേസേന വിവിധേന വാ ആകാരേന ഭജന്തി സേവന്തി നം പണ്ഡിതാതിപി വിഭത്തി. തത്ഥ അവിഭത്തികനിദ്ദേസലക്ഖണം വദാമ സഹ പയോഗനിദസ്സനാദീഹി.

അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ, നാമികേസുപലബ്ഭതി;
നാഖ്യാതേസൂതി വിഞ്ഞേയ്യ-മിദമേത്ഥ നിദസ്സനം.

നിഗ്രോധോവ മഹാരുക്ഖോ, ഥേര വാദാനമുത്തമോ;
അനൂനം അനധികഞ്ച, കേവലം ജിനസാസനം.

തത്ര ഥേര-ഇതി അവിഭത്തികോ നിദ്ദേസോ, ഥേരാനം അയന്തി ഥേരോ. കോ സോ? വാദോ. ഥേരവാദോ അഞ്ഞേസം വാദാനം ഉത്തമോതി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

"കായോ തേ സബ്ബ സോവണ്ണോ", ഇച്ചാദിമ്ഹിപി നാമികേ;
അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ, ഗഹേതബ്ബോ നയഞ്ഞുനാ.

അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ, നത്വാഖ്യാതേപി ദിസ്സതി;
"ഭോ ഖാദ പിവ"ഇച്ചത്ര, വദേ യോ കോചി ചോദകോ.

യദി ഏവം മതേനസ്സ, ഭവേയ്യ അവിഭത്തികം;
"ഭിക്ഖു, ഭോ പുരിസി"ച്ചാദി, പദമ്പി, ന ഹിദം തഥാ.

"ഭിക്ഖു, ഭോ പുരിസി"ച്ചാദി, **സി ഗ** ലോപേന വുച്ചതി;
തഥാ "ഖാദാ"തിആദീനി, **ഹി** ലോപേന പവുച്ചരേ.

ഏവം അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ ആഖ്യാതേസു ന ലബ്ഭതി, നാമേസുയേവ ലബ്ഭതി. തത്രാപി "അട്ഠ ച പുഗ്ഗല ധമ്മദസാ തേ"തി ഏത്ഥ ഛന്ദവസേന **പുഗ്ഗല** ഇതി രസ്സകരണം ദട്ഠബ്ബം, ന "കകുസന്ധ കോണാഗമനോ ച കസ്സപോ"തി ഏത്ഥ **കകുസന്ധ** ഇതി അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ വിയ അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ ദട്ഠബ്ബോ. "ഭിക്ഖു നിസിന്നേ മാതുഗാമോ ഉപനിസിന്നോ വാ ഹോതി ഉപനിപന്നോ വാ"തി ഏത്ഥ പന ഭിക്ഖൂതി ഇദം ഭിക്ഖുമ്ഹീതി വത്തബ്ബത്ഥത്താ ഭുമ്മേ പച്ചത്തന്തിപി അദിട്ഠവിഭത്തികനിദ്ദേസോതിപി വത്തും യുജ്ജതി. തഥ പന ഛന്ദവസേന കതരസ്സത്താ താനി പദാനി അവിഭത്തികനിദ്ദേസപക്ഖമ്പി ഭജന്തീതി വത്തും ന യുജ്ജതി.

തത്ഥ **പരസ്സപദാനീ**തി പരസ്സ അത്ഥഭൂതാനി പദാനി പരസ്സപദാനി. ഏത്ഥുത്തമപുരിസേസു അത്തനോ അത്ഥേസുപി അത്തനോപദവോഹാരോ ന കരിയതി.

കിഞ്ചാപി അത്തനോ അത്ഥാ, പുരിസാ ഉത്തമവ്ഹയാ;
തഥാപി ഇതരേസാന-മുസ്സന്നത്താവ തബ്ബസാ;
തബ്ബോഹാരോ ഇമേസാനം, പോരാണേഹി നിരോപിതോ.

അത്തനോപദാനീതി അത്തനോ അത്ഥഭൂതാനി പദാനി അത്തനോപദാനി. ഏത്ഥ പന പഠമമജ്ഝിമപുരിസേസു പരസ്സത്ഥേസുപി പരസ്സപദവോഹാരോ ന കരിയതി.

പഠമമജ്ഝിമാ ചേതേ, പരസ്സത്ഥാ തഥാപി ച;
ഇതരേസം നിരൂള്ഹത്താ, തബ്ബോഹാരസ്സ സച്ചതോ.

ഇമസ്സ പനിമേസാനം, പുബ്ബവോഹാരതായ ച;
തഥാ സങ്കരദോസസ്സ, ഹരണത്ഥായ സോ അയം;
അത്തനോപദവോഹാരോ, ഏസമാരോപിതോ ധുവം.

പരസ്സപദസഞ്ഞാദി-സഞ്ഞായോ ബഹുകാ ഇധ;
പോരാണേഹി കതത്താതാ, സഞ്ഞാ പോരാണികാ മതാ.

തസ്മാ ഇധ പഠമപുരിസാദീനം തിണ്ണം പുരിസാനം വചനത്ഥം ന പരിയേസാമ. രൂള്ഹിയാ ഹി പോരാണേഹി ത്യാദീനം പുരിസസഞ്ഞാ വിഹിതാ.

ഏകവചനബഹുവചനേസു പന ഏകസ്സത്ഥസ്സ വചനം **ഏകവചനം**. ബഹൂനമത്ഥാനം വചനം **ബഹുവചനം**. അഥ വാ ബഹുത്തേപി സതി സമുദായവസേന ജാതിവസേന വാ ചിത്തേന സമ്പിണ്ഡേത്വാ ഏകീകതസ്സത്ഥസ്സ ഏകസ്സ വിയ വചനമ്പി ഏകവചനം, ബഹുത്തേ നിസ്സിതസ്സ നിസ്സയവോഹാരേന വുത്തസ്സ നിസ്സയവസേന ഏകസ്സ വിയ വചനമ്പി ഏകവചനം, ഏകത്തലക്ഖണേന ബവ്ഹത്ഥാനം ഏകവചനം വിയ വചനമ്പി ഏകവചനം. അബഹുത്തേപി സതി അത്തഗരുകാരാപരിച്ഛേദമാതികാനുസന്ധിനയപുച്ഛാസഭാഗപുഥുചിത്ത-സമായോഗപുഥുആരമ്മണവസേന ഏകത്ഥസ്സ ബഹൂനം വിയ വചനം

ബഹുവചനം, തഥാ യേ യേ ബഹവോ തന്നിവാസതംപുത്തസങ്ഖാതസ്സേകസ്സത്ഥസ്സ രൂള്ഹീവസേന ബഹൂനം വിയ വചനമ്പി ബഹുവചനം, ഏകസ്സത്ഥസ്സ അഞ്ഞേനത്ഥേന ഏകാഭിധാനവസേന ബഹൂനം വിയ വചനമ്പി ബഹുവചനം, ഏകസ്സത്ഥസ്സ നിസ്സിതവസേന ബഹൂനം വിയ വചനമ്പി ബഹുവചനം, ഏകസ്സത്ഥസ്സ ആരമ്മണഭേദകിച്ചഭേദവസേന ബഹൂനം വിയ വചനമ്പി ബഹുവചനം. ഏവമിമേഹി ആകാരേഹി ഏകമ്ഹി വത്തബ്ബേ, ഏകമ്ഹി വിയ ച വത്തബ്ബേ ഏകവചനം, ബഹുമ്ഹി വത്തബ്ബേ, ബഹുമ്ഹി വിയ ച വത്തബ്ബേ ബഹുവചനം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **പുഥുവചനം, അനേകവചന**ന്തി ച ഇമസ്സേവ നാമം.

> വചനേസു അയം അത്ഥോ, നാമാഖ്യാതവിഭത്തിനം;
> വസേന അധിഗന്തബ്ബോ, സാസനത്ഥഗവേസിനാ.

തസ്മാ തദത്ഥവിഞ്ഞാപനത്ഥം ഇധ നാമികപയോഗേഹി സഹേവാഖ്യാതപയോഗേ പവക്ഖാമ - ''രാജാ ആഗച്ഛതി, സഹായോ മേ ആഗച്ഛതി, ഏകം ചിത്ത'' മിച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ ഏകവചനപയോഗാ. ''രാജാനോ ആഗച്ഛന്തി, സഹായാ മേ ആഗച്ഛന്തി, ന മേ ദേസ്സാ ഉഭോ പുത്താ, ദ്വേ തീണി'' ഇച്ചേവമാദയോ ബവ്ഹത്ഥാനം ബഹുവചനപയോഗാ.

''സാ സേനാ മഹതീ ആസി, ബഹുജ്ജനോ പസന്നോസി, സബ്ബോ തം ജനോ ഓജിനായതു, ഇത്ഥിഗുമ്ബസ്സ പവരാ, ബുദ്ധസ്സാഹം വത്ഥയുഗം അദാസിം, ദ്വയം വോ ഭിക്ഖവേ ദേസേസ്സാമി, പേമം മഹന്തം രതനത്തയസ്സ, കരേ പസാദഞ്ച നരോ അവസ്സം, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ബലകായോ, ദേവനികായോ, അരിയഗണോ''- ഇച്ചേവമാദയോ, ''ദ്വികം തിക''മിച്ചാദയോ ച സമുദായവസേന ബവ്ഹത്ഥാനം ഏകവചനപയോഗാ.

കത്ഥചി പന ഈദിസേസു ഠാനേസു ബഹുവചനപയോഗാപി ദിസ്സന്തി. തഥാ ഹി ''പൂജിതാ ഞാതിസങ്ഘേഹി, ദേവകായാ സമാഗതാ, സബ്ബേതേ ദേവനികായാ, ദ്വേ ദേവസങ്ഘാ, തീണി ദുകാനി, ചത്താരി നവകാനി'' ഇച്ചേവമാദയോ പയോഗാപി ദിസ്സന്തി. ഇമേ ഏകവചനവസേന വത്തബ്ബസ്സ സമുദായസ്സ ബഹുസമുദായവസേന ബഹുവചനപയോഗാതി ഗഹേതബ്ബാ, സങ്ഗയ്ഹമാനാ ച ബവ്ഹത്ഥബഹുവചനേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി വിസുംയേവ വാ, തസ്മാ ബഹുസമുദായാപേക്ഖബഹുവചനന്തി ഏതേസം നാമം വേദിതബ്ബം.

''പാണം ന ഹനേ, സസ്സോ സമ്പജ്ജതി'' ഇച്ചേവമാദയോ ജാതിവസേന ബവ്ഹത്ഥാനം ഏകവചനപയോഗാ, തബ്ഭാവസാമഞ്ഞേന ബവ്ഹത്ഥാനം ഏകവചനപയോഗാതിപി വത്തും വട്ടതി.

''നാഗം രട്ഠസ്സ പൂജിതം, സാവത്ഥീ സദ്ധാ അഹോസി പസന്നാ'' ഇച്ചേവമാദയോ നിസ്സയവസേന പവത്താനം നിസ്സയവോഹാരേന വുത്താനമേകവചനപയോഗാ.

''തിലക്ഖണം, കുസലാകുസലം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം, ധമ്മവിനയോ, ചിത്തസേനോ ച ഗന്ധബ്ബോ,

നതിയാ അസതി ആഗതിഗതി ന ഹോതി, ആഗതിഗതിയാ അസതി ചുതൂപപാതോ ന ഹോതി'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകത്തലക്ഖണേ ബവ്ഹത്ഥാനം ഏകവചനപയോഗാ.

''ഏവം മയം ഗണ്ഹാമ, അമ്ഹാകം പകതി, പധാനന്തി ഖോ മേഘിയ വദമാനം കിന്തി വദേയ്യാമ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ അത്തവസേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''തേ മനുസ്സാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോചും 'ഭുഞ്ജഥ ഭന്തേ'തി, അഹം മനുസ്സേസു മനുസ്സഭൂതാ, അബ്ഭാഗതാനാ'സനകം അദാസിം'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ ഗരുകാരവസേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''അപ്പച്ചയാ ധമ്മാ, അസങ്ഖതാ ധമ്മാ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ അപരിച്ഛേദവസേന ബഹുവചനപയോഗാ, അനിയമിതസങ്ഖാവസേന ബഹുവചനപയോഗാ വാ.

കേചി പന ''ദേസനാസോതപാതവസേന ബഹുവചനപയോഗാ''തിപി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി തഥാഗതോ സതിസമ്പജഞ്ഞരഹിതോ ധമ്മം ദേസേതി, യുത്തി ച ന ദിസ്സതി ''മാതികായം പുച്ഛായം വിസ്സജ്ജനേ ചാതി തീസുപി ഠാനേസു അപ്പച്ചയാദിധമ്മേ ദേസേന്തോ സത്ഥാ പുനപ്പുനം ബഹുവചനവസേന ദേസനാസോതേ പതിത്വാ ധമ്മം ദേസേതീ''തി.

''കതമേ ധമ്മാ അപ്പച്ചയാ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ മാതികാനുസന്ധിനയേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''ഇമേ ധമ്മാ അപ്പച്ചയാ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ പുച്ഛാനുസന്ധിനയേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''കതമേ ധമ്മാ നോ പരാമാസാ, തേ ധമ്മേ ഠപേത്വാ അവസേസാ കുസലാകുസലാബ്യാകതാ ധമ്മാ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ പുച്ഛാസഭാഗേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''അത്ഥി ഭിക്ഖവേ അഞ്ഞേവ ധമ്മാ ഗമ്ഭീരാ ദുദ്ദസാ ദുരനുബോധാ സന്താ പണീതാ അതക്കാവചരാ നിപുണാ പണ്ഡിതവേദനീയാ, യേ തഥാഗതോ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതീ''തി അയമേകസ്സത്ഥസ്സ പുഥുചിത്തസമായോഗപുഥുആരമ്മണവസേന ബഹുവചനപയോഗോ.

''ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം മഹാവനേ,

സന്തി പുത്താ വിദേഹാനം, ദീഘാവു രട്ഠവഡ്ഢനോ;
തേ രജ്ജം കാരയിസ്സന്തി, മിഥിലായം പജാപതി'' -

ഇച്ചേവമാദയോ സദ്ദാ യേ യേ ബഹവോ, തന്നിവാസതംപുത്തസങ്ഖാതസ്സേകത്ഥസ്സ രൂള്ഹീവസേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ ആമന്തേസി 'ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ സാരിപുത്താ കീടാഗിരിം ഗന്ത്വാ അസ്സജിപുനബ്ബസുകാനം ഭിക്ഖൂനം കീടാഗിരിസ്മാ

പബ്ബാജനീയകമ്മം കരോഥ, തുമ്ഹാകം ഏതേ സദ്ധിവിഹാരിനോ'തി'', ''കച്ചി വോ കുലപുത്താ, ഏഥ ബ്യഗ്ഘാ നിവത്തവ്ഹോ'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ അഞ്ഞേനത്ഥേന ഏകാഭിധാനവസേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''മഞ്ചാ ഉക്കുട്ഠിം കരോന്തി'' ഇച്ചേവമാദയോ ഏകസ്സത്ഥസ്സ നിസ്സിതവസേന ബഹുവചനപയോഗാ.

''ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ''തി അയമാരമ്മണഭേദേന ഏകസ്സത്ഥസ്സ ബഹുവചനപയോഗോ.

''ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ''തി അയം പന കിച്ചഭേദേന ഏകസ്സത്ഥസ്സ ബഹുവചനപയോഗോ.

തത്ഥ ഏകത്ഥേകവചനം, സമുദായാപേക്ഖേകവചനം, ജാത്യാപേക്ഖേകവചനം, തന്നിസ്സയാപേക്ഖേകവചനം, ഏകത്തലക്ഖണേകവചനന്തി പഞ്ചവിധം ഏകവചനം ഭവതി. ഏത്ഥ പന ജാത്യാപേക്ഖേകവചനം അത്ഥതോ സാമഞ്ഞാപേക്ഖേകവചനമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

ബവ്ഹത്ഥബഹുവചനം, ബഹുസമുദായാപേക്ഖബഹുവചനം, അത്തബഹുവചനം, ഗരുകാരബഹുവചനം, അപരിച്ഛേദബഹുവചനം, മാതികാനുസന്ധിനയബഹുവചനം, പുച്ഛാനുസന്ധിനയബഹുവചനം, പുച്ഛാസഭാഗബഹുവചനം, പുഥുചിത്തസമായോഗപുഥുആരമ്മണബഹുവചനം, തന്നിവാസബഹുവചനം, തംപുത്തബഹുവചനം, ഏകാഭിധാനബഹുവചനം, തന്നിസ്സിതാപേക്ഖബഹുവചനം , ആരമ്മണഭേദബഹുവചനം, കിച്ചഭേദബഹുവചനന്തി പന്നരസവിധം ബഹുവചനം ഭവതി. ഇച്ചേവം വീസധാ സബ്ബാനി ഏകവചനബഹുവചനാനി സങ്ഗഹിതാനി. അത്രിദം പാളിവവത്ഥാനം -

ഏകത്ഥേ ദേകവചന-ഞ്ചിതരസ്മിതരമ്പി ച;
സമുദായജാതിഏകത്ത-ലക്ഖണേകവചോപി ച;
സാട്ഠകഥേ പിടകമ്ഹി, പാഠേ പായേന ദിസ്സരേ.

ഗരുമ്ഹി ചത്തനേകസ്മിം, ബഹുവചനകം പന;
പാളിയം അപ്പകം അട്ഠ-കഥാടീകാസു തം ബഹും.

തഥാ ഹി ബഹുകം ദേക-വചനംയേവ പാളിയം;
ഗരുമ്ഹി ചത്തനേകസ്മിം, ഇദമേത്ഥ നിദസ്സനം.

''നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
തവ സാസനമാഗമ്മ, പത്തോമ്ഹി അമതം പദം''.

ഇച്ചേവമാദയോ പാഠാ, ബഹുധാ ജിനസാസനേ;
ദിസ്സന്തീതി വിജാനേയ്യ, വിദ്വാ അക്ഖരചിന്തകോ.

സാതിസയം ഗരുകാരാ-രഹസ്സാപി മഹേസിനോ;
ഏകവചനയോഗേന, നിദ്ദേസോ ദിസ്സതേ യതോ.

തതോ വോഹാരകുസലോ, കരേയ്യത്ഥാനുരൂപതോ;
ഏകവചനയോഗം വാ, ഇതരം വാ സുമേധസോ.

പായേന തന്നിവാസമ്ഹി, ബഹുവചനകം ഠിതം;
തംപുത്തേ അപ്പകം തന്നി-സ്സയേകവചനമ്പി ച.

പുഥുചിത്താപരിച്ഛേദ-മാതികാസന്ധിആദിസു;
ബഹുവചനകഞ്ചാപി, അപ്പകന്തി പകാസയേ.

ഏകാഭിധാനതോ കിച്ചാ, തഥാ ഗോചരതോപി ച;
ബഹുവചനകം തന്നി-സ്സിതാപേക്ഖഞ്ച അപ്പകം.

ഇച്ചേവം സപ്പയോഗം തു, ഞത്വാന വചനദ്വയം;
കാതബ്ബോ പന വോഹാരോ, യഥാപാളി വിഭാവിനാ.

ഇദാനി കാലാദിവസേന ആഖ്യാതപ്പവത്തിം ദീപയിസ്സാമ - കാലകാരകപുരിസപരിദീപകം ക്രിയാലക്ഖണം **ആഖ്യാതികം**. തത്ര **കാല**ന്തി അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നവസേന തയോ കാലാ, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാണത്തിപരികപ്പകാലാതിപത്തിവസേന പന ഛ, തേ ഏകേകാ തിപുരിസകാ.

വുത്തപ്പകാരകാലേസു, യദിദം വത്തതേ യതോ;
ആഖ്യാതികം തതോ തസ്സ, കാലദീപനതാ മതാ.

കാരകന്തി കമ്മകത്തുഭാവാ. തേ ഹി ഉപചാരമുഖ്യസഭാവവസേന കരോന്തി കരണന്തി ച "കാരകാ"തി വുച്ചന്തി. തേവ യഥാക്കമം ക്രിയാനിമിത്ത തംസാധക തംസഭാവാതി വേദിതബ്ബാ.

കമ്മം കത്താ ച ഭാവോ ച, ഇച്ചേവം കാരകാ തിധാ;
വിഭത്തിപച്ചയാ ഏത്ഥ, വുത്താ നാഞ്ഞത്ര സച്ചതോ.

"പരിഭവിയ്യതി"ച്ചാദീ, കമ്മേ സിജ്ഝന്തി കാരകേ;
"സമ്ഭവതീ"തിആദീനി, സിജ്ഝരേ കത്തുകാരകേ.

"വിഭവിയ്യതി"ഇച്ചാദീ, ഭാവേ സിജ്ഝന്തി കാരകേ;
തിവിധേസ്വേവമേതേസു, വിഭത്തിപച്ചയാ മതാ.

കാരകത്തയമുത്തം യം, ആഖ്യാതം നത്ഥി സബ്ബസോ;
തസ്മാ തദ്ദീപനത്തമ്പി, തസ്സാഖ്യാതസ്സ ഭാസിതം.

കാരകത്തം തു ഭാവസ്സ, സചേപി ന സമീരിതം;
കാരകലക്ഖണേ തേന, ഭാവേന ച അവത്ഥുനാ.

ക്രിയാനിപ്ഫത്തി നത്ഥീതി, യുത്തിതോപി ച നത്ഥി തം;
തഥാപാഖ്യാതികേ തസ്സ, തബ്ബോഹാരോ നിരുത്തിയം;
പതിട്ഠിതനയോവാതി, മന്ത്വാ അമ്ഹേഹി ഭാസിതോ.

പുരിസോതി ഏകവചനബഹുവചനകാ പഠമമജ്ഝിമുത്തമപുരിസാ. തത്ഥ പഠമപുരിസോ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണേ സാധകവാചകേ വാ കമ്മവാചകേ വാ **തുമ്ഹാ'മ്ഹ**സദ്ദവജ്ജിതേ പച്ചത്തവചനഭൂതേ നാമമ്ഹി "അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതി, ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസുഞാണ"ന്തിആദീസു വിയ പയുജ്ജമാനേപി, തട്ഠാനിയത്തേ സതി "ഭാസതി വാ കരോതി വാ, പീളിയക്ഖോതി മം വിദൂ, വുച്ചതീതി വചന"ന്തിആദീസു വിയ അപ്പയുജ്ജമാനേപി സബ്ബധാതൂഹി പരോ ഹോതി. കത്ഥചി പന പാളിപ്പദേസേ നാമസ്സ അപ്പയുത്തത്താ പഠമപുരിസപയോഗത്ഥോ ദുരനുബോധോ ഭവതി, യഥാ "ദുക്ഖം തേ വേദയിസ്സാമി, തത്ഥ അസ്സാസയന്തു മ"ന്തി. തഥാ ഹി ഏത്ഥ "പാദാ"തി പാഠസേസോ, തസ്മിം ദുക്ഖസാസനാരോചനേ വത്തും അവിസഹനവസേന കിലമന്തം മം ദേവസ്സ ഉഭോ പാദാ അസ്സാസേന്തു, വിസ്സട്ഠോ കഥേഹീതി മം വദഥാതി അധിപ്പായോ ച ഭവതി.

അധിപ്പായോ സുദുബ്ബോധോ, യസ്മാ വിജ്ജതി പാളിയം;
തസ്മാ ഉപട്ഠഹം ഗണ്ഹേ, ഗരും ഗരുമതം വിദൂ.

തത്രിമാനി **ഭൂ**ധാതാധികാരത്താ **ഭൂ**ധാതുവസേന നിദസ്സനപദാനി. സോ പരിഭവതി, തേ പരിഭവന്തി, പരിഭവതി, പരിഭവന്തി. സപത്തോ അഭിഭവിയതേ, സബ്ബാ വിത്യാ'നുഭൂയതേ, അഭിഭവിയതേ, അനുഭൂയതേതി. യത്ഥ സതിപി നാമസ്സ സാധകവാചകത്തേ അപച്ചത്തവചനത്താ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണതാ ന ലബ്ഭതി, തത്ഥ കമ്മവാചകം പച്ചത്തവചനഭൂതം തുല്യാധികരണപദം പടിച്ച പഠമപുരിസാദയോ തയോ ലബ്ഭന്തി. തം യഥാ? പരിഭവിയ്യതേ പുരിസോ ദേവദത്തേന, പരിഭവിയ്യസേ ത്വം ദേവദത്തേന, പരിഭവിയ്യമ്ഹേ മയം അകുസലേഹി ധമ്മേഹി. ഏത്ഥ പനിദം വചനം ന വത്തബ്ബം "നിന്ദന്തി തുണ്ഹിമാസിന'ന്തിആദീസു സതിപി നാമസ്സ കമ്മവാചകത്തേ അപച്ചത്തവചനത്താ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണതാ ന ലബ്ഭതീതി പഠമപുരിസുപ്പത്തി ന സിയാ"തി. കസ്മാതി ചേ? "നിന്ദന്തി തുണ്ഹിമാസിന"ന്തിആദീസു "ജനാ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബസ്സ സാധകവാചകസ്സ നാമസ്സ സദ്ധിമാഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണഭാവസ്സ ഇച്ഛിതത്താ. ഏവമുത്തരത്രാപി നയോ.

മജ്ഝിമപുരിസോ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണേ സാധകവാചകേ വാ കമ്മവാചകേ വാ പച്ചത്തവചനഭൂതേ **തുമ്ഹ**സദ്ദേ പയുജ്ജമാനേപി, തട്ഠാനിയത്തേ സതി അപ്പയുജ്ജമാനേപി സബ്ബധാതൂഹി പരോ ഹോതി. ത്വം അതിഭവസി, തുമ്ഹേ അതിഭവഥ, അതിഭവസി, അതിഭവഥ. ത്വം പരിഭവിയസേ ദേവദത്തേന, തുമ്ഹേ പരിഭവിയവ്ഹേ. യത്ഥ സതിപി **തുമ്ഹ**സദ്ദസ്സ സാധകവാചകത്തേ അപച്ചത്തവചനത്താ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണതാ ന ലബ്ഭതി, ന തത്ഥ മജ്ഝിമപുരിസോ ഹോതി. ഇതരേ പന ദ്വേ ഹോന്തി കമ്മവാചകം പച്ചത്തവചനഭൂതം തുല്യാധികരണപദം പടിച്ച. തം യഥാ? തയാ അഭിഭവിയതേ സപത്തോ, തയാ അഭിഭവിയേ അഹം.

ഉത്തമപുരിസോ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണേ സാധകവാചകേ വാ കമ്മവാചകേ വാ പച്ചത്തവചനഭൂതേ **അമ്ഹ**സദ്ദേ പയുജ്ജമാനേപി, തട്ഠാനിയത്തേ സതി അപ്പയുജ്ജമാനേപി സബ്ബധാതൂഹി പരോ ഹോതി. അഹം പരിഭവാമി, മയം പരിഭവാമ, പരിഭവാമി, പരിഭവാമ. അഹം പരിഭവിയ്യാമി

അകുസലേഹി ധമ്മേഹി, മയം പരിഭവിയ്യാമ, പരിഭവിയ്യാമി, പരിഭവിയ്യാമ. യത്ഥ സതിപി **അമ്ഹ**സദ്ദസ്സ സാധകവാചകത്തേ അപച്ചത്തവചനത്താ ആഖ്യാതപദേന തുല്യാധികരണതാ ന ലബ്ഭതി, ന തത്ഥ ഉത്തമപുരിസോ ഹോതി. ഇതരേ പന ദ്വേ ഹോന്തി കമ്മവാചകം പച്ചത്തവചനഭൂതം തുല്യാധികരണപദം പടിച്ച. തം യഥാ? മയാ അനുഭവിയതേ സമ്പത്തി, മയാ അഭിഭവിയസേ ത്വം. ഏവം യത്ഥ യത്ഥ സാധകവാചകാനം വാ കമ്മവാചകാനം വാ നാമാദീനം പച്ചത്തവചനഭൂതാനം ആഖ്യാതപദേഹി തുല്യാധികരണത്തേ ലദ്ധേ തത്ഥ തത്ഥ പഠമപുരിസാദയോ ലബ്ഭന്തി, തസ്മാ നാമാദീനം പച്ചത്തവചനഭൂതാനം തുല്യാധികരണഭാവോയേവ പഠമപുരിസാദീനമുപ്പത്തിയാ കാരണം.

ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാ പുരിസാനമേകാഭിധാനേ പരോ പുരിസോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഏകാഭിധാനം നാമ ഏകതോ അഭിധാനം ഏകകാലാഭിധാനഞ്ച. തഞ്ച ഖോ ചസദ്ദപയോഗേയേവ, അചസദ്ദപയോഗേ ഭിന്നകാലാഭിധാനേ തഗ്ഗഹണാഭാവതോ. "തുമ്ഹേ അത്ഥകുസലാ ഭവഥ, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമ" ഇച്ചേവമാദയോ തപ്പയോഗാ. തത്ഥ തുമ്ഹേ അത്ഥകുസലാ ഭവഥ - ഇച്ചേതസ്മിം വോഹാരേ "സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, ത്വഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവസി, തുമ്ഹേ അത്ഥകുസലാ ഭവഥാ"തി ഏവം ദ്വിന്നമേകാഭിധാനേ പരോ പുരിസോ ഗഹേതബ്ബോ. "മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമ" ഇച്ചേതസ്മിം പന "സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, അഹഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവാമി, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമാ"തി വാ "ത്വഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവസി, അഹഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവാമി, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമാ"തി വാ ഏവമ്പി ദ്വിന്നമേകാഭിധാനേ പരോ പുരിസോ ഗഹേതബ്ബോ. "സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, ത്വഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവസി, അഹഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവാമി, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമാ"തി വാ "സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, തേ ച അത്ഥകുസലാ ഭവന്തി, ത്വഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവസി, തുമ്ഹേ ച അത്ഥകുസലാ ഭവഥ, അഹഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവാമി, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമാ"തി വാ ഏവം തിണ്ണമേകാഭിധാനേ പരോ പുരിസോ ഗഹേതബ്ബോ.

അപരോപി അത്ഥനയോ വുച്ചതി - "ത്വഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവസി, സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, തുമ്ഹേ അത്ഥകുസലാ ഭവഥാ"തി വാ "അഹഞ്ച അത്ഥകുസലോ ഭവാമി, സോ ച അത്ഥകുസലോ ഭവതി, മയമത്ഥകുസലാ ഭവാമാ"തി വാ ഇമിനാ നയേന അനേകപ്പഭേദോ അത്ഥനയോ. ഏവം സേസാസു വിഭത്തീസു പഞ്ചമീസത്തമിയാദീസു പരോപുരിസോ ഗഹേതബ്ബോ. സബ്ബേസു ച ക്രിയാപദേസു ബവ്ഹത്ഥവാചകേസു ബഹുവചനന്തേസു, ന പന ബഹുവചനന്തേസുപി ഏകസ്സത്തനോ വാചകേസു ഗരുകാതബ്ബസ്സേകസ്സത്ഥസ്സ വാചകേസു ച ക്രിയാപദേസു. ഏത്ഥ ചോദനാസന്ദീപനിയോ ഇമാ ഗാഥാ -

"ത്വഞ്ച ഭവസി സോ ചാപി, ഭവതി"ച്ചാദിഭാസനേ;
"തുമ്ഹേ ഭവഥ" ഇച്ചാദി, പരോപോസോ കഥം സിയാ?;

"അഹം ഭവാമി സോ ചാപി, ഭവതി"ച്ചാദിഭാസനേ;
"മയം ഭവാമ"ഇച്ചാദി, ഉത്തമോ ച കഥം സിയാ?;

ഏത്ഥ ച വുച്ചതേ -

പച്ഛാ വുത്തോ പരോ നാമ, സഞ്ഞായ പടിപാടിയാ;
ഏവം പന ഗഹേതബ്ബോ, പരോപുരിസനാമകോ.

പഠമമ്ഹാ പരോ നാമ, മജ്ഝിമോ ഉത്തമോപി ച;
മജ്ഝിമമ്ഹാ പരോ നാമ, ഉത്തമോ പുരിസോ രുതോ.

ഏവം തു ഗഹണഞ്ഹേത്ഥ, വോഹാരസ്സാനുലോമകം;
ദോസോ തദനുലോമമ്ഹി, ഗഹണസ്മിം ന വിജ്ജതി.

"ത്വഞ്ച ഭദ്ദേ സുഖീ ഹോഹി, ഏസോ ചാപി മഹാമിഗോ";
ഇതി പാഠോ യതോ ദിട്ഠോ, തസ്മാ ഏവം വദേമസേ.

"തുമ്ഹേ ദ്വേ സുഖിതാ ഹോഥ", ഇച്ചത്ഥോ തത്ഥ ദിസ്സതി;
ഏവംപ്യയം നയോ വുത്തോ, അത്തനോമതിയാ മമ.

അത്തനോമതി കിഞ്ചാപി, കഥിതാ സബ്ബദുബ്ബലാ;
തഥാപി നയമാദായ, കഥിതത്താ അകോപിയാ.

"ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തം, രട്ഠാ പബ്ബാജയിത്ഥ മം;
ത്വഞ്ച ജാനപദാ ചേവ, നേഗമാ ച സമാഗതാ".

"അഹഞ്ച മദ്ദിദേവീ ച, ജാലീകണ്ഹാജിനാ ചുഭോ;
അഞ്ഞമഞ്ഞം സോകനുദാ, വസാമ അസ്സമേ തദാ".

ഏതാ ഗാഥാപി ഏതസ്സ, അത്ഥസ്സ പന സാധികാ;
താസു വുത്തനയേനേവ, അത്ഥോ സുപാകടോ സിയാ;
ഏവം വിഞ്ഞൂഹി വിഞ്ഞേയ്യം, ബഹുനാ ഭാസിതേന കിം.

ആകാരേന മനാപേന, കഥനേ യേന കേനചി;
ന വിരുജ്ഝതി ചേ അത്ഥോ, തം പമാണം സുധീമതം.

പുരിസത്തയതോ ഏസോ, പരോപുരിസനാമകോ;
നുപലബ്ഭതി പച്ചേകം, തദന്തോഗധതോവ യം.

പാടവത്ഥായ സോതൂനം, വോഹാരത്ഥേസു സബ്ബസോ;
വിസും അലബ്ഭമാനോപി, ലബ്ഭമാനോവ ഉദ്ധടോ.

സങ്ഖേപതോപേത്ഥ പുരിസപ്പവത്തി ഏവം ഉപലക്ഖിതബ്ബാ **"അമ്ഹ**വചനത്ഥേ ഉത്തമോ, **തുമ്ഹ**വചനത്ഥേ മജ്ഝിമോ, അഞ്ഞേസം വചനത്ഥേ പഠമോ"തി.

ത്യാദീനം പുരിസസഞ്ഞാ, യസ്മാ വുത്താ തതോ ഇദം;
തബ്ബന്താഖ്യാതികം ഞേയ്യം, പുരിസപരിദീപകം.

ഏവം സബ്ബഥാപി ആഖ്യാതികസ്സ കാലകാരകപുരിസപരിദീപനതാ വുത്താ.

ക്രിയാലക്ഖണന്തി ഏത്ഥ കഥം ആഖ്യാതികസ്സ ക്രിയാലക്ഖണതാ വേദിതബ്ബാ?

ലക്ഖിയതി ക്രിയായേതം, ക്രിയാ വാ അസ്സ ലക്ഖണം;
ക്രിയാലക്ഖണതാ ഏവം, വേദിതബ്ബാ തഥാ ഹി ച.

"ഗച്ഛതി"ച്ചാദികം സുത്വാ, ക്രിയാസന്ദീപനം പദം;
"ആഖ്യാതിക"ന്തി ധീരേഹി, ആഖ്യാതഞ്ഞൂഹി സഞ്ഞിതം.

ലക്ഖണം ഹോതി നാമസ്സ, യഥാ സത്വാഭിധാനതാ;
ക്രിയാഭിധാനതാ ഏവം, ആഖ്യാതസ്സേവ ലക്ഖണം.

അത്ഥതോ പന ഏതസ്സ, ക്രിയാവാചകതാ ഇധ;
ലക്ഖണം ഇതി വിഞ്ഞേയ്യം, ലക്ഖണഞ്ഞൂഹി ലക്ഖിതം.

"കിം കരോസീ"തി പുട്ഠസ്സ, "പചാമി"ച്ചാദിനാ "അഹം";
പടിവാചായ ദാനേന, ക്രിയാവാചകതാ മതാ.

ഏവമാഖ്യാതികസ്സ ക്രിയാലക്ഖണതാ വേദിതബ്ബാ;
ഇദാനി കാലേസു വിഭത്തിപ്പവത്തി ഏവം വേദിതബ്ബാ -

പച്ചുപ്പന്നമ്ഹി കാലസ്മിം, വത്തമാനാ പവത്തതി;
ആസിട്ഠാണാപനത്ഥേസു, പച്ചുപ്പന്നമ്ഹി പഞ്ചമീ.

പച്ചുപ്പന്നേ പരികപ്പാ-നുമത്യത്ഥേസു സത്തമീ;
അപ്പച്ചക്ഖേ അതീതമ്ഹി, പരോക്ഖാ സമ്പവത്തതി.

ഹിയ്യോ പഭുതി കാലസ്മിം, അതീതമ്ഹി പവത്തതി;
പച്ചക്ഖേ വാ അപച്ചക്ഖേ, ഹിയ്യത്തനീ നിരുത്തിതാ.

അജ്ജപ്പഭുതി കാലസ്മിം, അതീതമ്ഹി പവത്തതി;
പച്ചക്ഖേ വാ അപച്ചക്ഖേ, സമീപേജ്ജതനവ്ഹയാ.

അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തീ, കാലസ്മിം സമ്പവത്തതി;
ക്രിയാതിപന്നമത്തമ്ഹി, തീതേ കാലാതിപത്തികാ;
അനാഗതേപി ഹോതീതി, നിരുത്തഞ്ഞൂഹി ഭാസിതാ.

ഏവം കാലേസു വിഭത്തിപ്പവത്തിം ഞത്വാ യേ തേ സുത്തന്തേസു വിചിത്താ സുവിസദവിപുലതിഖിണബുദ്ധിവിസയഭൂതാ പയോഗാ ദിസ്സന്തി, തേസു പാടവമിച്ഛന്തേഹി ത്യാദിക്കമേന വുച്ചമാനാ ക്രിയാപദമാലാ സല്ലക്ഖിതബ്ബാ - ഭവതി, ഭവന്തി. ഭവസി, ഭവഥ. ഭവാമി, ഭവാമ. ഭവതേ, ഭവന്തേ. ഭവസേ, ഭവവ്ഹേ. ഭവേ, ഭവാമ്ഹേ. അയം അഞ്ഞയോഗാദിരഹിതാ ക്രിയാപദമാലാ.

ദിസ്സന്തി ച സുത്തന്തേസു അത്ഥസമ്ഭവേപി അഞ്ഞയോഗാദിരഹിതാനി ക്രിയാപദാനി. സേയ്യഥിദം? "സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാതി, യദാ പഞ്ഞായ പസ്സതി. യം മം ഭണസി സാരഥി. അഞ്ഞം സേപണ്ണി ഗച്ഛാമി" ഇച്ചേവമാദീനി ഏതസ്സത്ഥസ്സ പരിദീപനിയാ ക്രിയാപദമാലാ.

എത്ഥ തിവിധോ ക്രിയാപദേസു യോഗോ **ത**യോഗോ, **മ**യോഗോ, അഞ്ഞയോഗോ ച. തത്ഥ മജ്ഝിമപുരിസാ **ത**യോഗവസേന ഗഹേതബ്ബാ, ഉത്തമപുരിസാ **മ**യോഗവസേന. പഠമപുരിസാ അഞ്ഞയോഗവസേന. ത്യാദീനമേത്ഥ പടിപാടിയാ അയം അനുഗീതി -

> അഞ്ഞയോഗേന പഠമാ, **ത**യോഗേന തു മജ്ഝിമാ;
> മയോഗേനുത്തമാ ഹോന്തി, ഗഹേതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

സോതൂനം പയോഗേസു കോസല്ലത്ഥം അഞ്ഞയോഗാദിസഹിതമപരമ്പി ക്രിയാപദമാലം വദാമ - സോ ഭവതി, തേ ഭവന്തി. ത്വം ഭവസി, തുമ്ഹേ ഭവഥ. അഹം ഭവാമി, മയം ഭവാമ. സോ ഭവതേ, തേ ഭവന്തേ. ത്വം ഭവസേ, തുമ്ഹേ ഭവവ്ഹേ. അഹം ഭവേ, മയം ഭവാമ്ഹേ. അയം അഞ്ഞയോഗാദിസഹിതാ ക്രിയാപദമാലാ.

ദിസ്സന്തി ച സുത്തന്തേസു അഞ്ഞയോഗാദിസഹിതാനിപി ക്രിയാപദാനി. സേയ്യഥിദം? **"യം**പായം ദേവ കുമാരോ സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ, ഇദമ്പിമസ്സ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി, തസ്സിമാനി സത്ത രതനാനി ഭവന്തി. യോ ദന്ധകാലേ തരതി , തരണീയേ ച ദന്ധതി, ത്വംസി ആചരിയോ മമ, അഹമ്പി ദട്ഠുകാമോസ്മി, പിതരം മേ ഇധാഗതം" ഇച്ചേവമാദീനി ഏതസ്സത്ഥസ്സ പരിദീപനിയാ ക്രിയാപദമാലാ.

യോ **തുമ്ഹ**സദ്ദേന വത്തബ്ബേ അത്ഥേ നിപതതി, ന പന ഹോതി തുമ്ഹത്ഥവാചകോ, നേസോ സദ്ദോ ക്രിയാപദസ്സ **ത**യോഗസഹിതത്തം സാധേതി, അഞ്ഞദത്ഥു അഞ്ഞയോഗസഹിതത്തഞ്ഞേവ സാധേതി. യോ ച **അമ്ഹ**സദ്ദേന വത്തബ്ബേ അത്ഥേ നിപതതി, ന പന ഹോതി അമ്ഹത്ഥവാചകോ, ന സോപി സദ്ദോ ക്രിയാപദസ്സ **മ**യോഗസഹിതത്തം സാധേതി, അഞ്ഞദത്ഥു അഞ്ഞയോഗസഹിതത്തഞ്ഞേവ സാധേതി.

തത്ര **തുമ്ഹ**സദ്ദേന താവ വത്തബ്ബത്ഥേ - "ന ഭവം ഏതി പുഞ്ഞത്ഥം, സിവിരാജസ്സ ദസ്സനം. മായസ്മാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമി. ഇധ ഭന്തേ ഭഗവാ പംസുകൂലം ധോവതൂ"തി ഇച്ചേവമാദയോ പയോഗാ. **അമ്ഹ**സദ്ദേന പന വത്തബ്ബത്ഥേ "ഉപാലി തം മഹാവീര, പാദേ വന്ദതി സത്ഥുനോ. സാവകോ തേ മഹാവീര, സരണോ വന്ദതി സത്ഥുനോ"തി ച ഇച്ചേവമാദയോ പയോഗാ. ഇദമേത്ഥുപലക്ഖിതബ്ബം "ത്വം തുമ്ഹേ അഹം മയ"ന്തി അത്ഥദീപക **ത**യോഗ **മ**യോഗതോ അഞ്ഞോ അഞ്ഞത്ഥദീപനോ പയോഗോയേവ അഞ്ഞയോഗോ നാമ, തത്ഥ പഠമപുരിസോ ഭവതീതി.

യജ്ജേവം "സബ്ബായസം കൂടമതിപ്പമാണം, പഗ്ഗയ്ഹ സോ തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ. ഏസ സുത്വാ പസീദാമി, വചോ തേ ഇസിസത്തമാ"തിആദീസു കഥം. ഏത്ഥ ഹി മജ്ഝിമുത്തമപുരിസസമ്ഭവോയേവ ദിസ്സതി, ന തു പഠമപുരിസസമ്ഭവോതി? വുച്ചതേ - "സബ്ബായസം കൂടമതിപ്പമാണം, പഗ്ഗയ്ഹ സോ തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ"തിആദീസു "സോ"തിആദികസ്സ നാമസദ്ദസ്സ **തുമ്ഹ'മ്ഹ**സദ്ദസ്സത്ഥവാചകസദ്ദേഹി"തിട്ഠസീ"തിആദീനം സ്യാദ്യന്താനം പദാനം ദസ്സനതോ അച്ചന്തമജ്ഝാഹരിതബ്ബേഹി സമാനാധികരണത്താ തഗ്ഗുണഭൂതത്താ ച മജ്ഝിമുത്തമപുരിസസമ്ഭവോ സമധിഗന്തബ്ബോ. ഈദിസേസു പയോഗേസു സ്യാദ്യന്താനം ദസ്സനവസേന അവിജ്ജമാനാനിപി അജ്ഝാഹരിതബ്ബാനി

“ത്വമഹ”മിച്ചാദീനി പദാനി ഭവന്തി. കത്ഥചി പന പരിപുണ്ണാനി ദിസ്സന്തി “സാത്വം വങ്കമനുപ്പത്താ, കഥം മദ്ദി കരിസ്സസി. സോ അഹം വിചരിസ്സാമി, ഗാമാ ഗാമം പുരാ പുര”ന്തി ഇച്ചേവമാദീസു.

ആഖ്യാതികസ്സ ക്രിയാലക്ഖണത്താ അലിങ്ഗഭേദത്താ ച തിണ്ണം ലിങ്ഗാനം സാധാരണഭാവപരിദീപനത്ഥം അപരമ്പി ക്രിയാപദമാലം വദാമ -

പുരിസോ ഭവതി, കഞ്ഞാ ഭവതി, ചിത്തം ഭവതി, പുരിസാ ഭവന്തി, കഞ്ഞായോ ഭവന്തി, ചിത്താനി ഭവന്തി. ഭോ പുരിസ ത്വം ഭവസി, ഭോതി കഞ്ഞേ ത്വം ഭവസി, ഭോ ചിത്ത ത്വം ഭവസി, ഭവന്തോ പുരിസാ തുമ്ഹേ ഭവഥ, ഭോതിയോ കഞ്ഞായോ തുമ്ഹേ ഭവഥ, ഭവന്തോ ചിത്താനി തുമ്ഹേ ഭവഥ. അഹം പുരിസോ ഭവാമി, അഹം കഞ്ഞാ ഭവാമി, അഹം ചിത്തം ഭവാമി, മയം പുരിസാ ഭവാമ, മയം കഞ്ഞായോ ഭവാമ, മയം ചിത്താനി ഭവാമ.

ഏസ നയോ അത്തനോപദേസു, സേസവിഭത്തീനം സബ്ബപദേസുപി. അയമാഖ്യാതികസ്സ തിണ്ണം ലിങ്ഗാനം സാധാരണഭാവപരിദീപനീ ക്രിയാപദമാലാവ.

വുത്തഞ്ഹേതം **നിരുത്തിപിടകേ** “ക്രിയാലക്ഖണമാഖ്യാതികമലിങ്ഗഭേദ”മിതി. തത്ര **അലിങ്ഗഭേദ**മിതി കോ അത്ഥോ? ഇത്ഥിപുമനപുംസകാനം അവിസേസതോ വുച്ചതേ “അലിങ്ഗഭേദ”മിതി. യഥാ “പുരിസോ ഗച്ഛതി, കഞ്ഞാ ഗച്ഛതി, ചിത്തം ഗച്ഛതീ”തി. ചതുധാ ഉദ്ദിട്ഠക്രിയാപദേസു യഥാ “ഭവതീ”തി **അ**കാരാനന്തരത്യന്തപദം ഗഹേത്വാ “ഭവതി ഭവന്തി ഭവസീ”തിആദിനാ ക്രിയാപദമാലാ സബ്ബഥാ കതാ, ഏവം “ഉബ്ഭവതി”ച്ചാദീനിപി **അ**കാരാനന്തരത്യന്തപദാനി ഗഹേത്വാ “ഉബ്ഭവതി ഉബ്ഭവന്തി ഉബ്ഭവസീ”തിആദിനാ ക്രിയാപദമാലാ സബ്ബഥാ കാതബ്ബാ. “ഭോതി സമ്ഭോതീ”തിആദീനി പന ഓകാരാനന്തരത്യന്തപദാനി, “ഭാവേതി വിഭാവേതീ”തിആദീനി ച ഏകാരാനന്തരത്യന്തപദാനി ഗഹേത്വാ പാളിനയാനുസാരേനേവ പദമാലാ കാതബ്ബാ, നയിധ വുത്തനയാനുസാരേന. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു ദുരനുബോധാ ക്രിയാപദഗതി. അതോ ലബ്ഭമാനവസേന ക്രിയാപദമാലാ കാതബ്ബാ. ന ഹി ലോകേ ലോകിയാ സബ്ബേ ധാതുസദ്ദേ പച്ചേകം സബ്ബേഹിപി ഛന്നവുതിയാ വചനേഹി യോജേത്വാ വദന്തി, ഏവം അവദന്താനമ്പി നേസം കഥാ അപരിപുണ്ണാ നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ വജ്ജേതബ്ബട്ഠാനം വജ്ജേത്വാ യഥാസമ്ഭവം പദമാലാ കാതബ്ബാ. ഏവം പഞ്ചമിയാദീസുപി വിഭത്തീസു. അയം വത്തമാനവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

ഇതോ പട്ഠായ പന യഥുദ്ദിട്ഠപദാനേവ പരിണാമേത്വാ പരിണാമേത്വാ പഞ്ചമിയാദീനം മാതികാഭാവേന ഗഹേതബ്ബാനി. ഇദാനി പന തയോഗാദിസഹിതാസഹിതവസേന ദ്വിധാ ക്രിയാപദമാലായോ ദസ്സേസ്സാമ കച്ചാദേസവസേന സമ്ഭൂതാനി ച രൂപന്തരാനി സോതൂനം സുഖധാരണത്ഥഞ്ചേവ പുരിസപ്പയോഗേ അസമ്മോഹത്ഥഞ്ച.

ഭവതു, ഭവന്തു. ഭവാഹി, ഭവ, ഭവഥ. ഭവാമി, ഭവാമ. ഭവതം, ഭവന്തം. ഭവസ്സു, ഭവവ്ഹോ. ഭവേ, ഭവാമസേ. സോ ഭവതു, തേ ഭവന്തു. ത്വം ഭവാഹി, ഭവ, തുമ്ഹേ ഭവഥ. അഹം ഭവാമി, മയം ഭവാമ. സോ ഭവതം, തേ ഭവന്തം. ത്വം ഭവസ്സു, തുമ്ഹേ ഭവവ്ഹോ. അഹം ഭവേ, മയം ഭവാമസേ. അയം പഞ്ചമീവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

ഭവേയ്യ, ഭവേ, ഭവേയ്യും. ഭവേയ്യാസി, ഭവേയ്യാഥ. ഭവേയ്യാമി, ഭവേയ്യാമ, ഭവേമു. ഭവേഥ, ഭവേരം. ഭവേഥോ, ഭവേയ്യാവ്ഹോ. ഭവേയ്യം, ഭവേയ്യാമ്ഹേ ഇതി വാ, സോ ഭവേയ്യ , ഭവേ, തേ ഭവേയ്യും. ത്വം ഭവേയ്യാസി, തുമ്ഹേ ഭവേയ്യാഥ. അഹം ഭവേയ്യാമി, മയം ഭവേയ്യാമ, ഭവേമു. സോ ഭവേഥ, തേ ഭവേരം. ത്വം ഭവേഥോ, തുമ്ഹേ ഭവേയ്യാവ്ഹോ. അഹം ഭവേയ്യം, മയം ഭവേയ്യാമ്ഹേ ഇതി വാ. അയം സത്തമീവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

ബഭൂവ, ബഭൂവു. ബഭൂവേ, ബഭൂവിത്ഥ. ബഭൂവം, ബഭൂവിമ്ഹ. ബഭൂവിത്ഥ, ബഭൂവിരേ. ബഭൂവിത്ഥോ, ബഭൂവിവ്ഹോ. ബഭൂവിം, ബഭൂവിമ്ഹേ ഇതി വാ, സോ ബഭൂവ, തേ ബഭൂവു. ത്വം ബഭൂവേ, തുമ്ഹേ ബഭൂവിത്ഥ. അഹം ബഭൂവം, മയം ബഭൂവിമ്ഹ. സോ ബഭൂവിത്ഥ, തേ ബഭൂവിരേ. ത്വം ബഭൂവിത്ഥോ, തുമ്ഹേ ബഭൂവിവ്ഹോ. അഹം ബഭൂവിം, മയം ബഭൂവിമ്ഹേ ഇതി വാ. അയം പരോക്ഖാവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

അഭവാ, അഭവൂ. അഭവോ, അഭവത്ഥ. അഭവം, അഭവമ്ഹാ. അഭവത്ഥ, അഭവത്ഥും. അഭവസേ, അഭവവ്ഹം. അഭവിം, അഭവമ്ഹസേ ഇതി വാ, സോ അഭവാ, തേ അഭവൂ. ത്വം അഭവോ, തുമ്ഹേ അഭവത്ഥ. അഹം അഭവം, മയം അഭവമ്ഹാ. സോ അഭവത്ഥ, തേ അഭവത്ഥും. ത്വം അഭവസേ, തുമ്ഹേ അഭവവ്ഹം. അഹം അഭവിം, മയം അഭവമ്ഹസേ ഇതി വാ. അയം ഹിയ്യത്തനീവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

അഭവി, അഭവും. അഭവോ, അഭവിത്ഥ. അഭവിം, അഭവിമ്ഹാ. അഭവാ, അഭവൂ. അഭവസേ, അഭവിവ്ഹം. അഭവ്ഹം, അഭവിമ്ഹേ ഇതി വാ, സോ അഭവി, തേ അഭവും. ത്വം അഭവോ, തുമ്ഹേ അഭവിത്ഥ. അഹം അഭവിം, മയം അഭവിമ്ഹാ. സോ അഭവാ, തേ അഭവൂ. ത്വം അഭവസേ, തുമ്ഹേ അഭവിവ്ഹം. അഹം അഭവം, മയം അഭവിമ്ഹേ ഇതി വാ. അയം അജ്ജതനീവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

ഏത്ഥ പനജ്ജതനിയാ **ഉം**വചനസ്സ **ഇംസു**മാദേസവസേന ഭവതിനോ രൂപന്തരാനിപി വേദിതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? തേ ഭവിംസു, സമുബ്ഭവിംസു, പഭവിംസു, പരാഭവിംസു, സമ്ഭവിംസു, പാതുഭവിംസു, പാതുബ്ഭവിംസു , ഇമാനി അകമ്മകപദാനി. പരിഭവിംസു, അഭിഭവിംസു, അധിഭവിംസു, അതിഭവിംസു, അനുഭവിംസു, സമനുഭവിംസു, അഭിസമ്ഭവിംസു.

“അധിഭോസു”ന്തി രൂപമ്പി, യസ്മാ ദിസ്സതി പാളിയം;
തസ്മാ ഹി നയതോ ഞേ യ്യം, “പരിഭോസു”ന്തിആദികം.

തത്രായം പാളി - “ഏവംവിഹാരിഞ്ചാവുസോ ഭിക്ഖും രൂപാ അധിഭോസും, ന ഭിക്ഖു രൂപേ അധിഭോസീ”തി. ഇമാനി സകമ്മകപദാനി, ഏവമജ്ജതനിയാ **ഉം**വചനസ്സ **ഇംസു**മാദേസവസേന ഭവതിനോ രൂപന്തരാനി ഭവന്തി. അപിച

“അനുഭി” ഇതിരൂപമ്പി, അജ്ജതന്യാ പദിസ്സതി;
തസ്മാ ഹി നയതോ ഞേയ്യം, “അജ്ഝഭി”ച്ചാദികമ്പി ച.

തത്രായം പാളി - സോ തേന കമ്മേന ദിവം സമക്കമി, സുഖഞ്ച ഖിഡ്ഡാരതിയോ ച അനുഭീതി. തത്ഥ **അനുഭീ**തി അനു അഭീതി ഛേദോ. **അനൂ**തി ഉപസഗ്ഗോ. **അഭീ**തി ആഖ്യാതികപദന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഭവിസ്സതി, ഭവിസ്സന്തി. ഭവിസ്സസി, ഭവിസ്സഥ. ഭവിസ്സാമി, ഭവിസ്സാമ. ഭവിസ്സതേ, ഭവിസ്സന്തേ. ഭവിസ്സസേ, ഭവിസ്സവ്ഹേ. ഭവിസ്സം, ഭവിസ്സാമ്ഹേ ഇതി വാ, സോ ഭവിസ്സതി, തേ ഭവിസ്സന്തി. ത്വം ഭവിസ്സസി, തുമ്ഹേ ഭവിസ്സഥ. അഹം ഭവിസ്സാമി, മയം ഭവിസ്സാമ. സോ ഭവിസ്സതേ, തേ ഭവിസ്സന്തേ. ത്വം ഭവിസ്സസേ, തുമ്ഹേ ഭവിസ്സവ്ഹേ. അഹം ഭവിസ്സം, മയം ഭവിസ്സാമ്ഹേ ഇതി വാ. അയം ഭവിസ്സന്തീവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

അഭവിസ്സാ, അഭവിസ്സംസു. അഭവിസ്സേ, അഭവിസ്സഥ. അഭവിസ്സം, അഭവിസ്സാമ്ഹാ. അഭവിസ്സഥ, അഭവിസ്സിസു. അഭവിസ്സസേ, അഭവിസ്സവ്ഹേ. അഭവിസ്സിം, അഭവിസ്സാമ്ഹസേ ഇതി വാ, സോ അഭവിസ്സാ, തേ അഭവിസ്സംസു. ത്വം അഭവിസ്സേ, തുമ്ഹേ അഭവിസ്സഥ. അഹം അഭവിസ്സം, മയം അഭവിസ്സാമ്ഹാ. സോ അഭവിസ്സഥ, തേ അഭവിസ്സിസു. ത്വം അഭവിസ്സസേ, തുമ്ഹേ അഭവിസ്സവ്ഹേ. അഹം അഭവിസ്സിം, മയം അഭവിസ്സാമ്ഹസേ ഇതി വാ. അയം കാലാതിപത്തിവിഭത്തിവസേന ക്രിയാപദമാലാനിദ്ദേസോ.

വോഹാരഭേദകുസലേന സുബുദ്ധിനാ യോ,
കച്ചായനേന കഥിതോ ജിനസാസനത്ഥം;
ത്യാദിക്കമോ തദനുഗം കിരിയാപദാനം,
കത്വാ കമോ ഭവതിധാതുവസേന വുത്തോ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

ഭവതിനോ ക്രിയാപദമാലാവിഭാഗോ നാമ

ദുതിയോ പരിച്ഛേദോ.

൯. പകിണ്ണകവിനിച്ഛയ

ഇതോ പരം പവക്ഖാമി, പകിണ്ണകവിനിച്ഛയം;
സപ്പയോഗേസു അത്ഥേസു, വിഞ്ഞൂനം പാടവത്ഥയാ.

തത്ഥ അത്ഥുദ്ധാരോ, അത്ഥസദ്ദചിന്താ, അത്ഥാതിസയയോഗോ, സമാനാസമാനവസേനവചനസങ്ഗഹോ, ആഗമലക്ഖണവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ, കാലവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ, കാലസങ്ഗഹോ, പകരണസംസന്ദനാ, വത്തമാനാദീനം വചനത്ഥവിഭാവനാ ചാതി നവധാ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

അത്ഥുദ്ധാരേ താവ സമാനസുതികപദാനമത്ഥുദ്ധാരണം കരിസ്സാമ. ഏത്ഥാഖ്യാതപദസഞ്ഞിതാനം **ഭോതി**സദ്ദ **ഭവേ**സദ്ദാനമത്ഥോ ഉദ്ധരിതബ്ബോ. തഥാ ഹേതേ നാമികപദസഞ്ഞിതേഹി അപരേഹി **ഭോതി**സദ്ദ **ഭവേ**സദ്ദേഹി സമാനസുതികാപി അസമാനത്ഥാ ചേവ ഹോന്തി അസമാനവിഭത്തികാ ച. സാസനസ്മിഞ്ഹി കേചി സദ്ദാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാനസുതികാ സമാനാപി അസമാനത്ഥാ അസമാനപവത്തിനിമിത്താ അസമാനലിങ്ഗാ അസമാനവിഭത്തികാ അസമാനവചനകാ അസമാനന്താ അസമാനകാലികാ അസമാനപദജാതികാ ച ഭവന്തി.

തേസമസമാനത്ഥത്തേ "സബ്ബഞ്ഹി തം ജീരതി ദേഹനിസ്സിതം. അപ്പസ്സുതായം പുരിസോ, ബലിബദ്ദോവ ജീരതി. സന്തോ തസിതോ. പഹു സന്തോ ന ഭരതി. സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനി. സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ. സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മി"ന്തി ഏവമാദയോ പയോഗാ. ഏത്ഥ **ജീരതി**സദ്ദദ്വയം യഥാസമ്ഭവം നവഭാവാപഗമവഡ്ഢനവാചകം. **സന്തോ**സദ്ദപഞ്ചകം യഥാസമ്ഭവം പരിസ്സമപ്പത്തസമാനോപസന്തോപലബ്ഭമാനവാചകന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അസമാനപവത്തിനിമിത്തത്തേ പന "അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ, അസ്സദ്ധോ അകതഞ്ഞൂചാ"തിഏവമാദയോ. ഏത്ഥ ച **അകതഞ്ഞൂ**സദ്ദദ്വയം കതാകതാജാനനജാനനപവത്തിനിമിത്തം പടിച്ച സമ്ഭൂതത്താ അസമാനപവത്തിനിമിത്തകന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അസമാനലിങ്ഗത്തേ "സുഖീ ഹോതു പഞ്ചസിഖ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ. ത്വഞ്ച ഭദ്ദേ സുഖീ ഹോഹി. യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതി. മാതാ മേ അത്ഥി, സാ മയാ പോസേതബ്ബാ"തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ **സുഖീ**സദ്ദദ്വയം **സാ**സദ്ദദ്വയഞ്ച പുമിത്ഥിലിങ്ഗവസേന അസമാനലിങ്ഗന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അസമാനവിഭത്തികത്തേ "ആഹാരേ ഉദരേ യതോ. യതോ പജാനാതി സഹേതുധമ്മ"ന്തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ **യതോ**സദ്ദദ്വയം പഠമാപഞ്ചമീവിഭത്തിസഹിതത്താ അസമാനവിഭത്തികന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അസമാനവചനകത്തേ ഇമേ പയോഗാ -

"യായ മാതു ഭതോ പോസോ, ഇമം ലോകം അവേക്ഖതി;
തമ്പി പാണദദിം സന്തിം, ഹന്തി കുദ്ധോ പുഥുജ്ജനോ"തി

ആദീസു **ഹന്തി**സദ്ദോ ഏകവചനോ.

> “ഇമേ നൂന അരഞ്ഞസ്മിം, മിഗസങ്ഘാനി ലുദ്ദകാ;
> വാകുരാഹി പരിക്ഖിപ്പ, സോബ്ഭം പാതേത്വാ താവദേ;
> വിക്കോസമാനാ തിബ്ബാഹി, ഹന്തി നേസം വരം വര”ന്തി.

ആദീസു പന ബഹുവചനോ. “സീലവാ വത്തസമ്പന്നോ. ഏഥ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ സീലവാ ഹോഥ. സന്തോ ദന്തോ നിയതോ ബ്രഹ്മചാരീ. സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തി. മഹാരാജാ യസസ്സീ സോ. ചത്താരോ മഹാരാജാ”തി ഏവമാദീസു **സീലവാ**സദ്ദാദയോ ഏകവചനബഹുവചനകാ.

അസമാനന്തത്തേ പന യത്ഥ സമാനസുതികാനം അസമാനവിഭത്തികത്തം വാ അസമാനവചനത്തം വാ ഉപലബ്ഭതി. തേയേവ പയോഗാ. തം യഥാ? “സതം സമ്പജാനം, സതം ധമ്മോ, സന്തോ ദന്തോ, സന്തോ സപ്പുരിസാ” ഇച്ചേവമാദയോ.

അസമാനകാലത്തേ “നനു തേ സുതം ബ്രാഹ്മണ ഭഞ്ഞമാനേ, ദേവാ ന ഇസ്സന്തി പുരിസപരക്കമസ്സ. തേ ജനാ പാരമിസ്സന്തി, മച്ചുധേയ്യം സുദുത്തര”ന്തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ **ഇസ്സന്തി**സദ്ദദ്വയം വത്തമാനാഭവിസ്സന്തീകാലവസേന അസമാനകാലന്തി ദട്ഠബ്ബം. വത്തമാനാഭവിസ്സന്തീവിഭത്തിവസേന പന അസമാനവിഭത്തികന്തിപി.

അസമാനപദജാതികത്തേ “സയം സമാഹിതോ നാഗോ, സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യം. പഥേ ധാവന്തിയാ പതി, ഏകംസം അജിനം കത്വാ, പാദേസു സിരസാ പതി. ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ”തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ **സയം**സദ്ദദ്വയം നാമനിപാതവസേന **പതി**സദ്ദത്തയം നാമാഖ്യാതോപസഗ്ഗവസേന അസമാനപദജാതികന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഇമിനാ നയേന സബ്ബത്ഥ വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഏവം സാസനസ്മിം കേചി സദ്ദാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാനസുതികാ സമാനാപി അസമാനത്ഥാ അസമാനപവത്തിനിമിത്താ അസമാനലിങ്ഗാ അസമാനവിഭത്തികാ അസമാനവചനകാ അസമാനന്താ അസമാനകാലികാ അസമാനപദജാതികാ ച ഭവന്തി. ഏതാദിസേസു സദ്ദേസു യോ ക്രിയാപദത്തം പകാസേതി, ന സോ നാമികപദത്തം. യോ ച നാമികപദത്തം പകാസേതി, ന സോ ക്രിയാപദത്തം. ഏവം സന്തേപി സുതിസാമഞ്ഞതോ ഏകത്തേന ഗഹേത്വാ അത്ഥുദ്ധാരോ കരണീയോതി യഥാവുത്തക്രിയാപദാനം നാമപദേഹി സമാനസുതികാനം **ഭോതി**സദ്ദ **ഭവേ** സദ്ദാനമത്ഥുദ്ധാരം വദാമ.

കഥം? **ഭോതി**സദ്ദോ കത്തുയോഗേ ക്രിയാപദം, ക്രിയായോഗേ നാമികപദം, തസ്മാ സോ ദ്വീസു അത്ഥേസു വത്തതി ക്രിയാപദത്ഥേ നാമികപദത്ഥേ ച. തത്ഥ ക്രിയാപദത്ഥേ വത്തമാനവസേന, നാമികപദത്ഥേ പനാലപനവസേന. ക്രിയാപദത്ഥേ താവ “ഏകോ ഭോതി”, നാമികപദത്ഥേ “മാ ഭോതി പരിദേവേസി”. അത്രിദം വുച്ചതി -

> ഭാവേ നാമപദത്ഥേ ച, ആലപനവിസേസിതേ;
> ഇമേസു ദ്വീസു അത്ഥേസു, **ഭോതി**സദ്ദോ പവത്തതി.

ഭവേസദ്ദോ പന “ഭവാമീ”തിമസ്സ വത്തമാനാവിഭത്തിയുത്തസ്സ സദ്ദസ്സത്ഥേപി വത്തതി. “ഭവാമീ”തിമസ്സ പഞ്ചമീവിഭത്തിയുത്തസ്സ സദ്ദസ്സ ആണത്യാസീസനത്ഥേസുപി വത്തതി. “ഭവേയ്യാമീ”തിമസ്സ സത്തമീവിഭത്തിസഹിതസ്സ സദ്ദസ്സ അനുമതിപരികപ്പത്ഥേസുപി വത്തതി. തത്രിദം പഠമത്ഥസ്സ സാധകം ആഹച്ചവചനം -

“ദേവാനം അധികോ ഹോമി, ഭവാമി മനുജാധിപോ;
രൂപലക്ഖണസമ്പന്നോ, പഞ്ഞായ അസമോ ഭവേ”തി.

അയം പന സബ്ബേസം തേസമത്ഥാനം സാധികാ അമ്ഹാകം ഗാഥാരചനാ -

“സുഖീ ഭവതി ഏസോ ച, അഹഞ്ചാപി സുഖീ ഭവേ;
സുഖീ ഭവതു ഏസോ ച, അഹഞ്ചാപി സുഖീ ഭവേ.

ഇമായ ബുദ്ധപൂജായ, ഭവന്തു സുഖിതാ പജാ;
ഭവേ’ഹഞ്ച സുഖപ്പത്തോ, സാമച്ചോ സഹ ഞാതിഭി.

സുഖീ ഭവേയ്യ ഏസോ ച, അഹഞ്ചാപി സുഖീ ഭവേ;
സുഖീ ഭവേയ്യ ചേ ഏസോ, അഹഞ്ചാപി സുഖീ ഭവേ”തി.

ഇച്ചേവം -

വത്തമാനായ പഞ്ചമ്യം, സത്തമ്യഞ്ച വിഭത്തിയം;
ഏതേസു തീസു ഠാനേസു, **ഭവേ**സദ്ദോ പവത്തതി.

ഏകധാ വത്തമാനായം, പഞ്ചമീസത്തമീസു ച;
ദ്വേധാ ദ്വേധാതിമസ്സത്ഥം, പഞ്ചധാ പരിദീപയേ.

ദ്വേധാ വാ വത്തമാനായ-മാദിപുരിസവാചകോ;
അത്ഥോ “ഭവേ”തി ഏതസ്സ, “ഭവതീ”തിപിയുജ്ജതി.

ഇദാനി പന ഏതസ്സ, വുത്തസ്സത്ഥസ്സ സാധകം;
ഏത്ഥ പാളിപ്പദേസം തു, ആഹരിസ്സം സുണാഥ മേ.

കോ’യം മജ്ഝേസമുദ്ദസ്മിം, അപസ്സം തീരമായുഹേ;
കം ത്വം അത്ഥവസം ഞത്വാ, ഏവം വായമസേ ഭുസം.

നിസമ്മ വത്തം ലോകസ്സ, വായാമസ്സ ച ദേവതേ;
തസ്മാ മജ്ഝേസമുദ്ദസ്മിം, അപസ്സം തീരമായുഹേ.

അസ്സം പുരിമഗാഥായം, “ആയുഹേ”തിപദസ്സ ഹി;
“ആയൂഹതീ”തി അത്ഥോതി, വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിഭാവിനാ.

വിഭത്തിയാ വിപല്ലാസ-വസേനായം സമീരിതോ;
വത്തമാനേ സത്തമീതി, തിസ്സേകാരവസേന വാ.

പച്ഛിമായ ച ഗാഥായം, “ആയുഹേ”തിപദസ്സ തു;
“ആയൂഹാമീ”തി അത്ഥോതി, സദ്ദത്ഥഞ്ഞൂ വിഭാവയേ.

തഥാ “ഭവേ”തിഏതസ്സ, വത്തമാനാവിഭത്തിയം;
“ഭവതീ”തി, “ഭവാമീ”തി, ചത്ഥം ദ്വേധാ വിഭാവയേ.

ഏവംവിധേസു അഞ്ഞേസു, പാഠേസുപി അയം നയോ;
നേതബ്ബോ നയദക്ഖേന, നയസാഗരസാസനേ.

ഏവമയം **ഭവേ**സദ്ദോ പഞ്ചസു ഛസു വാ ക്രിയാപദത്ഥേസു പവത്തതി. തഥാ സത്തമീവിഭത്യന്തനാമികപദസ്സ വുദ്ധിസംസാരകമ്മഭവൂപപത്തിഭവസങ്ഖാതേസു അത്ഥേസുപി. തഥാ ഹി “അഭവേ നന്ദതി തസ്സ, ഭവേ തസ്സ ന നന്ദതീ”തിആദീസു വുദ്ധിമ്ഹി. “ഭവേ വിചരന്തോ”തിആദീസു സംസാരേ. “ഭവേ ഖോ സതി ജാതി ഹോതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ”ന്തിആദീസു കമ്മഭവേ. “ഏവം ഭവേവിജ്ജമാനേ”തിആദീസു ഉപപത്തിഭവേതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാ നയേന **ഭൂ**ധാതുതോ നിപ്ഫന്നാനം അഞ്ഞതോപി അഞ്ഞേസം ക്രിയാപദാനം യഥാസമ്ഭവമത്ഥോ ഉദ്ധരിതബ്ബോ.

ആഖ്യാതത്ഥമ്ഹിമേ അത്ഥാ, ന ലാതബ്ബാ കുദാചനം;
അത്ഥുദ്ധാരവസേനേതേ, ഉദ്ധടാ നാമതോ യതോ.

ഇദമേത്ഥ സങ്ഖേപതോ അത്ഥുദ്ധാരനയനിദസ്സനം.

അത്ഥസദ്ദചിന്തായം പന ഏവമുപലക്ഖേതബ്ബം - “ഭവന്തേ, പരാഭവന്തേ, പരാഭവേ”ഇച്ചാദയോ **ഗച്ഛതി ഗച്ഛം ഗച്ഛതോ**സദ്ദാദയോ വിയ വിസേസസദ്ദാ, ന യാചനോപതാപനത്ഥാദിവാചകോ **നാഥതി**സദ്ദോ വിയ, ന ച രാജദേവതാദിവാചകോ **ദേവ**സദ്ദോ വിയ സാമഞ്ഞസദ്ദാ. യേ ചേത്ഥ വിസേസസദ്ദാ, തേ സബ്ബകാലം വിസേസസദ്ദാവ. യേ ച സാമഞ്ഞസദ്ദാ, തേപി സബ്ബകാലം സാമഞ്ഞസദ്ദാവ.

തത്ര **ഗച്ഛതീ**തിആദീനം വിസേസസദ്ദതാ ഏവം ദട്ഠബ്ബാ - **ഗച്ഛതീ**തി ഏകം നാമപദം, ഏകമാഖ്യാതം. തഥാ **ഗച്ഛന്തി** ഏകം നാമപദം, ഏകമാഖ്യാതം. **ഗച്ഛതോ**തി ഏകോ കിതന്തോ, അപരോ രുള്ഹീസദ്ദോ. സതിപി വിസേസസദ്ദത്തേ സദിസത്താ സുതിസാമഞ്ഞതോ തബ്ബിസയം ബുദ്ധിം നുപ്പാദേതി വിനാവ’ത്ഥപ്പകരണസദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധേന. തഥാ ഹി സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധേന “ഗച്ഛതി പതിട്ഠിത”ന്തി വുത്തേ സത്തമ്യന്തം നാമപദന്തി വിഞ്ഞായതി. “ഗച്ഛതി തിസ്സോ”തി വുത്തേ പനാഖ്യാതന്തി. തഥാ “സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതീ”തി വുത്തേ പഠമന്തം നാമപദന്തി വിഞ്ഞായതി. “ഗച്ഛം പുത്തനിവേദകോ”തി വുത്തേ ആഖ്യാതന്തി വിഞ്ഞായതി. “ഗച്ഛതോ ഹയതോ പതിതോ”തി വുത്തേ കിതന്തോതി വിഞ്ഞായതി. “ഗച്ഛതോ പണ്ണപുപ്ഫാനി പതന്തീ”തി വുത്തേ രുക്ഖവാചകോ രുള്ഹീസദ്ദോതി. ഇതി വിസേസസദ്ദാനം ആഖ്യാതനാമാനം നാമാഖ്യാതേഹി സമാനസുതികാനം അത്ഥാഭിസമ്ബന്ധാദീസു യോ കോചി അത്ഥവിസേസഞാപകോ സമ്ബന്ധോ അവസ്സമിച്ഛിതബ്ബോ. ഏവം “ഗച്ഛതീ”തിആദീനം ആഖ്യാതനാമത്താദിവസേന പച്ചേകം ഠിതാനം ഏകേകത്ഥവാചകാനം വിസേസസദ്ദതാ ദട്ഠബ്ബാ.

“നാഥതി ദേവോ”തിആദീനം പന ആഖ്യാതനാമാനം നാമാഖ്യാതേഹി അസമാനസുതികാനം അനേകത്ഥവാചകാനം സാമഞ്ഞസദ്ദതാ ഏവ ദട്ഠബ്ബാ.

അത്ഥസമ്ബന്ധാദീസു ഹി വിനാ യേന കേനചി സമ്ബന്ധേന "നാഥതീ"തി വുത്തേ "യാചതീ"തി വാ "ഉപതാപേതീ"തി വാ "ഇസ്സരിയം കരോതീ"തി വാ "ആസീസതീ"തി വാ അത്ഥോ പടിഭാതി, തഥാ "ദേവോ"തി വുത്തേ "മേഘോ"തി വാ "ആകാസോ"തി വാ "രാജാ"തി വാ "ദേവതാ"തി വാ "വിസുദ്ധിദേവോ"തി വാ അത്ഥോ പടിഭാതി. യദാ പന സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധേന "നാഥതി സുപ്പടിപത്തി"ന്തി വുത്തേ തദാ "നാഥതീ"തി ക്രിയാപദസ്സ "യാചതീ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി, "നാഥതി സബ്ബകിലേസേ"തി വുത്തേ "ഉപതാപേതീ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "നാഥതി സകചിത്തേ"തി വുത്തേ "ഇസ്സരിയം കരോതീ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "നാഥതി ലോകസ്സ ഹിത"ന്തി വുത്തേ "ആസീസതീ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. തഥാ "ദേവോ ഗജ്ജതീ"തി വുത്തേ "ദേവോ"തി നാമപദസ്സ "മേഘോ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "വിദ്ധോ വിഗതവലാഹകോ ദേവോ"തി വുത്തേ "ആകാസോ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "പിവതു ദേവോ പാനീയ"ന്തി വുത്തേ "രാജാ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "ദേവോ ദേവകായാ ചവതി ആയുസങ്ഖയാ"തി വുത്തേ "ദേവതാ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. "ദേവാതിദേവോ സതപുഞ്ഞലക്ഖണോ"തി വുത്തേ "വിസുദ്ധിദേവോ"തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞേപി സാമഞ്ഞസദ്ദാ ഞാതബ്ബാ.

സബ്ബമേതം ഞത്വാ യഥാ അത്ഥോ സദ്ദേന, സദ്ദോ ചത്ഥേന ന വിരുജ്ഝതി, തഥാത്ഥസദ്ദാ ചിന്തനീയാ. തത്രിദം ഉപലക്ഖണമത്തം ചിന്താകാരനിദസ്സനം - "അത്ഥകുസലാ ഭവന്തേ"തി വാ "കിച്ചാനി ഭവന്തേ"തി വാ വുത്തേ "ഭവന്തേ"തി ഇദം "ഭവന്തീ"തിമിനാ സമാനത്ഥമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഭവന്തേ പസ്സാമീ"തി വാ "ഇച്ഛാമീ"തി വാ വുത്തേ ഉപയോഗത്ഥവം നാമപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഭവന്തേ ജനേ പസംസതീ"തി വാ "കാമേതീ"തി വാ വുത്തേ പച്ചത്തോപയോഗത്ഥവന്താനി ദ്വേ നാമപദാനീതി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ചോരാ പരാഭവന്തേ"തി വുത്തേ "പരാഭവന്തേ"തി ഇദം "പരാഭവന്തീ"തിമിനാ സമാനത്ഥമാഖ്യാതികപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "പരാഭവന്തേ ജനാ ഇച്ഛന്തി അമിത്താന"ന്തി വുത്തേ "പരാഭവന്തേ"തി ഇമാനി ഉപയോഗപച്ചത്തത്ഥവന്താനി ദ്വേ നാമപദാനീതി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഏസോ പരാഭവേ"തി വുത്തേ "പരാഭവേ"തി ഇദം "പരാഭവേയ്യാ"തിമിനാ സമാനത്ഥമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഏതേ പരാഭവേ ലോകേ, പണ്ഡിതോ സമവേക്ഖിയാ"തി വുത്തേ "പരാഭവേ"തി ഇദം ഉപയോഗത്ഥവം ബഹുവചനം നാമപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "പരാഭവേ സതീ"തി വുത്തേ ഭാവലക്ഖണഭുമ്മത്ഥേകവചനകം നാമപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "തുമ്ഹേ മേ പസാദാ സമ്ഭവേ"തി വുത്തേ "സമ്ഭവേ"തി ഇദം "സമ്ഭവഥാ"തിമിനാ സമാനത്ഥമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഏഹി ത്വം സമ്ഭവവ്ഹേ"തി വുത്തേ "സമ്ഭവവ്ഹേ"തി ഇദം സമ്ഭവായ നാമ ഇത്ഥിയാ വാചകം ഇത്ഥിലിങ്ഗം സാലപനം നാമികപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. "ഏഹി ത്വം സമ്ഭവവ്ഹേപതിട്ഠിത"ന്തി വുത്തേ സമ്ഭവനാമകസ്സ പുരിസസ്സ വാചകം പുല്ലിങ്ഗം ഭുമ്മവചനന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ.

"വരുണോ ബ്രഹ്മദേവോ ച, അഹേസും അഗ്ഗസാവകാ;
സമ്ഭവോ നാമുപട്ഠാകോ, രേവതസ്സ മഹേസിനോ"തി -

ഹി പാളി. ‘‘ധമ്മാ പാതുഭവന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘പാതുഭവന്തേ’’തി ഇദം ‘‘പാതുഭവന്തീ’’തിമിനാ സമാനത്ഥം സനിപാതമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ‘‘പാതു ഭവന്തേ ജനേ’’തി വുത്തേ ‘‘തേ ജനേ ഭവം രക്ഖതൂ’’തി അത്ഥവാചകാനി ആഖ്യാതകിതന്തസബ്ബനാമികപദാനീതി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ‘‘പാതുഭവസേ ത്വം ഗുണേഹീ’’തി വുത്തേ ‘‘പാതുഭവസേ’’തി ഇദം ‘‘പാതുഭവസീ’’തിമിനാ സമാനത്ഥമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ‘‘പാതുഭവസേ ഗുണേ യോ ത്വ’’ന്തി വുത്തേ ‘‘പാതുഭവാഹി അത്തനോ ഗുണഹേതു ത്വ’’ന്തി അത്ഥവാചകാനിനിപാതയുത്താഖ്യാതനാമപദാനീതി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ‘‘അഹമത്തനോ ഗുണേഹി പാതുഭവേ’’തി വുത്തേ ‘‘പാതുഭവേ’’തി ഇദം ‘‘പാതുഭവാമീ’’തിമിനാ സമാനത്ഥം സനിപാതമാഖ്യാതപദന്തി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ‘‘മം പാതു ഭവേ ഇദം പുഞ്ഞകമ്മ’’ന്തി വുത്തേ ‘‘മം രക്ഖതു സംസാരേ ഇദം പുഞ്ഞകമ്മ’’ന്തി അത്ഥവാചകാനി ആഖ്യാതനാമപദാനീതി ഏവമത്ഥോ ച സദ്ദോ ച ചിന്തനീയോ. ഇമിനാ നയേന സബ്ബത്ഥ യഥാരഹമത്ഥസദ്ദാ ചിന്തനീയാ. തത്ഥ സമാനസുതികാനം കേസഞ്ചി സദ്ദാനം ‘‘ന തേസം കോട്ഠേ ഓപേന്തി. ന തേസം അന്തരാ ഗച്ഛേ. സത്ത വോ ലിച്ഛവീ അപരിഹാനീയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, ഇമേ തേ ദേവ സത്തവോ, ത്വഞ്ച ഉത്തമസത്തവോ’’തിആദീസു സമാനസുതികാനം വിയ ഉച്ചാരണവിസേസോ ഇച്ഛനീയോ. ഉച്ചാരണവിസേസേ ഹി സതി പദാനി പരിബ്യത്താനി, പദേസു പരിബ്യത്തേസു അത്ഥോ പരിബ്യത്തോ ഹോതി, അത്ഥപരിഗ്ഗാഹകാനം അത്ഥാധിഗമോ അകിച്ഛോ ഹോതി, സുപരിസുദ്ധാദാസതലേ പടിബിമ്ബദസ്സനം വിയ, സോ ച ഗഹിതപുബ്ബസങ്കേതസ്സ അത്ഥസമ്ബന്ധാദീസു അഞ്ഞതരസ്മിം ഞാതേയേവ ഹോതി, ന ഇതരഥാ. വുത്തഞ്ഹേതം പോരാണേഹി -

> ‘‘വിസയത്തമനാപന്നാ, സദ്ദാ നേവത്ഥബോധകാ;
> ന പദമത്തതോ അത്ഥേ, തേ അഞ്ഞാതാ പകാസകാ’’തി.

യദിദമേത്ഥ വുത്തമമ്ഹേഹി ‘‘ഉച്ചാരണവിസേസോ ഇച്ഛനീയോ’’തി. അത്രായമുച്ചാരണവിസേസദീപനീ ഗാഥാ സഹത്ഥപ്പകാസനനയദാനഗാഥായ.

> ‘‘ന തേ സം കോട്ഠേ ഓപേന്തി’’, ഇതി പാഠേ സുമേധസോ;
> പദം ‘‘ന തേ’’തി ഛിന്ദിത്വാ, ‘‘സം കോട്ഠേ’’തി പഠേയ്യ വേ.

> ‘‘സം ന ഓപേന്തി കോട്ഠേ തേ, ഭിക്ഖൂ’’തി അത്ഥമീരയേ;
> ഏവമിമേസു അഞ്ഞേസു, പാഠേസുപി അയം നയോ.

അഥ യം പനിദമ്പി വുത്തം ‘‘കേസഞ്ചീ’’തി, തം കിമത്ഥം? ‘‘ഗച്ഛതി പതിട്ഠിതം, ഗച്ഛതി തിസ്സോ, ഭവന്തേ പസ്സാമി, അത്ഥകുസലാ ഭവന്തേ, വദന്തം ഏകപോക്ഖരാ, വദന്തം പടിവദതീ’’തിആദീസു സമാനസുതികാനമുച്ചാരണവിസേസോ ന ലബ്ഭതീതി ദസ്സനത്ഥം. തസ്മാ ഇദമേത്ഥ സല്ലക്ഖേതബ്ബം - യത്ഥ സമാനസുതികാനമുച്ചാരണവിസേസോ ലബ്ഭതി അത്ഥവിസേസോ ച പദാനം വിഭാഗവസേന വാ അവിഭാഗവസേന വാ, തത്ഥ പയോഗേ സമാനസുതികമേകച്ചം പദം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബം. സേയ്യഥിദം? ‘‘ഹേതു ഹേതുസമ്പയുത്തകാനം ധമ്മാനം തംസമുട്ഠാനാനഞ്ച രൂപാനം ഹേതുപച്ചയേന പച്ചയോ. സോ തേന സദ്ധിം ഭാസതി, സോതേന

വുയ്ഹതി. ഭവന്തേ ജനേ പസംസതി, ഭവന്തേ പസ്സാമീ''തി ഏവമാദയോ പയോഗാ. ഏത്ഥ ''ഹേതൂ''തി ഈസകം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ''ഹേതുസമ്പയുത്താന''ന്തി ഉച്ചാരേതബ്ബം. തഥാ ''സോ''തി വിച്ഛിന്ദിത്വാ ''തേന സദ്ധി''ന്തി ഉച്ചാരേതബ്ബം. ''ഭവ''ന്തി വിച്ഛിന്ദിത്വാ ''തേ ജനേ''തി ഉച്ചാരേതബ്ബം.

സേസം പന സമാനസുതികം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ന ഉച്ചാരേതബ്ബം. അവിച്ഛിന്ദനീയസ്മിഞ്ഹി ഠാനേ വിച്ഛിന്ദിത്വാ പഠിതസ്സ അത്ഥോ ദുട്ഠോ ഹോതി. ഏവം പദവിഭാഗാവിഭാഗവസേന സമാനസുതികാനമത്ഥുച്ചാരണവിസേസോ വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി ''സോ തേനാ''തിആദീസു ദ്വിപദത്ഥഗ്ഗഹണം വിഭാഗോ, ഏകപദത്ഥഗ്ഗഹണമവിഭാഗോതി അധിപ്പേതോ. ഏത്ഥ ച വിസും വവത്ഥിതാനം അസമാനസുതികാനം ഏകതോ കത്വാ സമാനസുതികഭാവപരികപ്പനം അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥഞ്ചേവ ഉച്ചാരണവിസേസദസ്സനത്ഥഞ്ച. ന ഹി ഏതാനി ''സപ്പോ സപ്പോ''തിആദീസു വിയ ഏകസ്മിംയേവത്ഥേ സമാനസുതികാനി. ഏവം സന്തേപി ഏകജ്ഝകരണേന ലദ്ധം സമാനസുതിലേസം ഗഹേത്വാ അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം ഉച്ചാരണവിസേസദസ്സനത്ഥഞ്ച ''സമാനസുതികാനീ''തി വുത്താനി. ഏസ നയോ അഞ്ഞത്രാപി ഈദിസേസു ഠാനേസു. ഇദമേത്ഥ സല്ലക്ഖേതബ്ബം -

യത്ഥ സമാനസുതികാനം അട്ഠാരസാകാരേസു യേന കേനചി ആകാരേന അത്ഥവിസേസോ ലബ്ഭതി, വിച്ഛിന്ദിത്വാ പന ഉച്ചാരണേ സദ്ദവിലാസോ ന ഹോതി, അത്ഥോ വാ ദുട്ഠോ ഹോതി, ന താദിസേസു പയോഗേസു സമാനസുതികാനി പദാനി വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബാനി. തത്ര കതമേന ചാകാരേന അത്ഥവിസേസലാഭോ ഭവതി? പദാനം വിഭാഗവസേന വാ അവിഭാഗവസേന വാ അക്ഖരസന്നിധാനവസേന വാ പദസന്നിധാനവസേന വാ പദക്ഖരസന്നിധാനവസേന വാ വിച്ഛാവസേന വാ കമ്മപ്പവചനീയവസേന വാ ഭയകോധാദീസു ഉപ്പന്നേസു കഥിതാമേഡിതവചനവസേന വാ ഗുണവാചകസദ്ദസ്സ ദ്വിരുത്തവസേന വാ ക്രിയാപദസ്സ ദ്വിരുത്തവസേന വാ സംഹിതാപദച്ഛേദവസേന വാ അഗാരവത്ഥപരിദീപനവസേന വാ നിരന്തരത്ഥപരിദീപനവസേന വാ നനിരന്തരത്ഥപരിദീപനവസേന വാ ''പുനപ്പുന''മിച്ചത്ഥപരിദീപനവസേന വാ ഉപമാനേ **ഇവ** സദ്ദവസേന വാ **ഇതി**സദ്ദം പടിച്ച സദ്ദപദത്ഥവാചകത്ഥപരിദീപനവസേന വാ തഥാപവത്തചിത്തപരിദീപനവസേന വാതി ഇമേസുട്ഠാരസാകാരേസു, വിത്ഥാരതോ പന ഛബ്ബീസായ ആകാരേസു തതോ വാധികേസു യേന കേനചി ആകാരേന അത്ഥവിസേസലാഭോ ഭവതി.

ഏത്ഥ പദാനം താവ വിഭാഗവസേന വാ അവിഭാഗവസേന വാ സമാനസുതികാനമത്ഥവിസേസലാഭേ ''സാ നം സങ്ഗതി പാലേതി, അഭിക്കമോ സാനം പഞ്ഞായതി. മാ നോ ദേവ അവധി, മാനോ മയ്ഹം ന വിജ്ജതീ''തി ഏവമാദയോ പയോഗാ.

അക്ഖരസന്നിധാനവസേന പന അത്ഥവിസേസലാഭേ ''സന്തേഹി മഹിതോ ഹിതോ. സങ്ഗാ സങ്ഗാമജിം മുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണം. ദാഠീ ദാഠീസു പക്ഖന്ദി, മഞ്ഞമാനോ യഥാ പുരേ. സബ്ബാഭിഭുംവ സിരസാസിരസാ നമാമി. ഭൂമിതോ ഉട്ഠിതാ യാവ, ബ്രഹ്മലോകാ വിധാവതി. അച്ചി അച്ചിമതോ ലോകേ, ഡയ്ഹമാനമ്ഹി തേജസാ''തി ഏവമാദയോ പയോഗാ.

പദസന്നിധാനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ആപോ ആപോഗതം. രാജരാജമഹാമത്താദയോ, സുഖോ'ലോകസ്സ ലോകസ്സ, കാരകോ ഞാണചക്ഖുദോ, നിരാപദേ പദേ നിന്നോ, അനന്തഞാണം കരുണാലയം ലയം, മലസ്സ ബുദ്ധം സുസമാഹിതം ഹിതം. നമാമി ധമ്മം ഭവസംവരം വരം, ഗുണാകരഞ്ചേവ നിരങ്ഗണം ഗണ"ന്തി ഏവമാദയോ പയോഗാ.

പദക്ഖരസന്നിധാനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "പമാണരഹിതം ഹിതം, സിദ്ധത്ഥോ സബ്ബസിദ്ധത്ഥോ, തിലോകമഹിതോ ഹിതോ. ഉപഗന്ത്വാന സമ്ബുദ്ധോ, ഇദം വചനമബ്രവീ"തി ഏവമാദയോ പയോഗാ. തത്രിമാ അക്ഖരസന്നിധാനാദീസു അധിപ്പായവിഞ്ഞാപനിയോ ഗാഥാ -

> **മഹിതോ**ഇതി സദ്ദമ്ഹാ, **മ**കാരോ ചേ വിവേചിതോ;
> സദ്ദോ നിരത്ഥകോ ഏത്ഥ, "അക്ഖര"ന്തി വദേ ബുധോ.
>
> ഞേയ്യാ അക്ഖരയോഗേന,
> "സന്തേഹി മഹിതോ ഹിതോ";
> ഇച്ചാദീസു സരൂപാനം,
> ഹോതി അത്ഥവിസേസതാ.
>
> ഉപസഗ്ഗാ നിപാതാ ച, യഞ്ചഞ്ഞം അത്ഥജോതകം;
> ഏകക്ഖരമ്പി വിഞ്ഞൂഹി, തം "പദ"ന്തി സമീരിതം.
>
> പദാനം സന്നിധാനഞ്ച, പദക്ഖരാനമേവ ച;
> സമാസേ ലബ്ഭമാനത്തം, സന്ധായ ലപിതം മയാ.

വിച്ഛാവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ഗാമേ ഗാമേ സതം കുമ്ഭാ, ഗാമോ ഗാമോ രമണീയോ"തി ഏവമാദയോ പയോഗാ. ഏത്ഥ ഹി വിച്ഛാവസേന സബ്ബേപി ഗാമാ പരിഗ്ഗഹിതാ.

> നാനാധികരണാനം തു, വത്ഥുമേകക്ഖണമ്ഹി യാ;
> ഇച്ഛതോ ബ്യാപിതും ഇച്ഛാ, സാ **വിച്ഛാ**തി പകിത്തിതാ.

കമ്മപ്പവചനീയവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "രുക്ഖം രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ ചന്ദോ, രുക്ഖം രുക്ഖം പരി വിജ്ജോതതേ ചന്ദോ"തി പയോഗാ, രുക്ഖാനം ഉപരി ഉപരി വിജ്ജോതതേതി അത്ഥോ.

ഭയകോധാദീസു ഉപ്പന്നേസു കഥിതാമേഡിതവചനവസേന പന അത്ഥവിസേസലാഭേ ഇമേ പയോഗാ - ഭയേ താവ "ചോരോ ചോരോ, സപ്പോ സപ്പോ"ഇച്ചാദയോ. കോധേ "വസല വസല, ചണ്ഡാല ചണ്ഡാല, വിജ്ഝ വിജ്ഝ, പഹര പഹര"ഇച്ചാദയോ. പസംസായം "സാധു സാധു സാരിപുത്ത, അഭിക്കന്തം ഭന്തേ അഭിക്കന്തം ഭന്തേ"ഇച്ചാദയോ. തുരിതേ "അഭിക്കമ വാസേട്ഠ അഭിക്കമ വാസേട്ഠ, ഗച്ഛ ഗച്ഛ, ലുനാഹി ലുനാഹി"ഇച്ചാദയോ. കോതൂഹലേ "ആഗച്ഛ ആഗച്ഛ"ഇച്ചാദയോ. അച്ഛരിയേ "അഹോ ബുദ്ധോ അഹോ ബുദ്ധോ"ഇച്ചാദയോ. ഹാസേ "അഹോ സുഖം അഹോ സുഖം, അഹോ മനാപം അഹോ മനാപം"ഇച്ചാദയോ. സോകേ "കഹം ഏകപുത്തക കഹം ഏകപുത്തക"ഇച്ചാദയോ. പസാദേ "ഭവിസ്സന്തി വജ്ജീ ഭവിസ്സന്തി വജ്ജീ"ഇച്ചാദയോ. ഏവം ഭയകോധാദീസു ഉപ്പന്നേസു

കഥിതാമേഡിതവചനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭോ ഭവതി. ഏത്ഥ പന അത്ഥന്തരാഭാവേപി ദള്ഹീകമ്മവസേന പദാനമത്ഥജോതകഭാവോയേവ അത്ഥവിസേസലാഭോ.

ഭയേ കോധേ പസംസായം,
തുരിതേ കോതൂഹല'ച്ഛരേ;
ഹാസേ സോകേ പസാദേ ച,
കരേ ആമേഡിതം ബുധോ.

ചസദ്ദോ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥോ, തേന ഗരഹാഅസമ്മാനാദീനം സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. "പാപോ പാപോ"തിആദീസു ഹി ഗരഹായം. "അഭിരൂപക അഭിരൂപകാ"തിആദീസു അസമ്മാനേ. "ക്വായം അബലബലോ വിയാ"തിആദീസു അതിസയത്ഥേ ആമേഡിതം ദട്ഠബ്ബം. ഗുണവാചകസ്സ ദ്വിരുത്തവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "കണ്ഹോ കണ്ഹോ ച ഘോരോ ചാ"തി ഏവമാദയോ. "കണ്ഹോ കണ്ഹോ"തി ഹി അതീവ കണ്ഹോതി അത്ഥോ. ക്രിയാപദസ്സ ദ്വിരുത്തവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ധമേ ധമേ നാതിധമേ"തി ഏവമാദയോ. തത്ഥ **ധമേ ധമേ**തി ധമേയ്യ നോ ന ധമേയ്യ. **നാതിധമേ**തി പമാണാതിക്കന്തം പന ന ധമേയ്യ. സംഹിതാപദച്ഛേദവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "നരാനരാ, സുരാസുരാ, കതാകതകുസലാകുസലവിസയം വിപ്പടിസാരാകാരേന പവത്തം അനുസോചനം കുക്കുച്ച"ന്തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ പന വിഞ്ഞൂനം പരമകോസല്ലജനനത്ഥം സിലോകം രചയാമ -

ഹിതാഹിതാ ഹിതംഹിതം, ആനുഭാവേന തേ ജിന;
പവരാപവരാഹച്ച, ഭവാമാ'നാമയാ മയന്തി.

അഗാരവത്ഥപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "തുവംതുവം പേസുഞ്ഞകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദാ"തി ഏവമാദയോ. നിരന്തരത്ഥപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ദിവസേ ദിവസേ പരിഭുഞ്ജതീ"തി ഏവമാദയോ. നനിരന്തരത്ഥപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ഖണേ ഖണേ പീതി ഉപ്പജ്ജതീ"തി ഏവമാദയോ. "പുനപ്പുന"മിച്ചത്ഥപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "മുഹും മുഹും ഭായയതേ കുമാരേ"തി ഏവമാദയോ. ഉപമാനേ **ഇവ**സദ്ദവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "രാജാ രക്ഖതു ധമ്മേന, അത്തനോവ പജം പജ"ന്തി ഏവമാദയോ. **ഇതി**സദ്ദം പടിച്ച സദ്ദപദത്ഥവാചകത്തപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ബുദ്ധോ ബുദ്ധോതി കഥയന്തോ, സോമനസ്സം പവേദയി"ന്തി ഏവമാദയോ. തഥാപവത്തചിത്തപരിദീപനവസേന അത്ഥവിസേസലാഭേ "ബുദ്ധോ ബുദ്ധോതി ചിന്തേന്തോ, മഗ്ഗം സോധേമഹം തദാ"തി ഏവമാദയോ. ഏവം ഈദിസേസു പയോഗേസു സമാനസുതികപദം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ന ഉച്ചാരേതബ്ബം. വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഹി ഉച്ചാരണേ സതി സദ്ദവിലാസോ ന ഭവതി, കത്ഥചി പന "കതാകതാകുസലാകുസലവിസയ"ന്തി ഏവമാദീസു വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരിതസ്സ അത്ഥോ ദുട്ഠോ ഹോതി, തസ്മാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ ന ഉച്ചാരേതബ്ബം, ഏകാബദ്ധംയേവ കത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബം. ഇതി സമാനസുതികേസു വിനിച്ഛയോ ഛബ്ബീസായ ആകാരേഹി അധികേഹി ച മണ്ഡേത്വാ ദസ്സിതോ.

യസ്മാ പന സമാനസുതികേസു വിനിച്ഛയേ ദസ്സിതേ അസമാനസുതികേസുപി വിനിച്ഛയോ ദസ്സേതബ്ബോ ഹോതി, തസ്മാ തമ്പി ദസ്സേസ്സാമ - യത്ഥ നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ പരാകാരലോപോപി പാഠോ പഞ്ഞായതി, സംയോഗബ്യഞ്ജനസ്സ വിസംയോഗത്തമ്പി. തേസു പയോഗേസു നിഗ്ഗഹീതപദം അനന്തരപദേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധംയേവ കത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബം. കതമാനി താനി? "സചേ ഭുത്തോ ഭവേയ്യാഹം-സാ'ജീവോ ഗരഹിതോ മമ. പുപ്ഫം'സാ ഉപ്പജ്ജി. ഖയമത്തം ന നിബ്ബാനം'സ ഗമ്ഭീരാദിവാചതോ"തി ഏവമാദയോ. ഏത്ഥ ഹി "സചേ ഭുത്തോ ഭവേയ്യാഹ"ന്തിആദിനാ വിച്ഛേദമകത്വാ അനന്തരേ ദ്വീസു ഗാഥാപദേസു അന്തരീഭൂതാനം ദ്വിന്നം സമാനസുതികപദാനം ഏകതോ ഉച്ചാരണമിവ അനന്തരപദേഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധുച്ചാരണവസേന "സചേ ഭുത്തോ ഭവേയ്യാഹം-സാ'ജീവോ ഗരഹിതോ മമാ"തിആദിനാ ഉച്ചാരേതബ്ബം. ഏവരൂപോയേവ ഹി ഉച്ചാരണവിസേസോ സകലേഹിപി പോരാണേഹി വിഞ്ഞൂഹി അനുമതോ ഉച്ചാരിതോ ച "അസ്സ ആജീവോ ഗരഹിതോ മമ, അസ്സാ ഉപ്പജ്ജി, അസ്സ ഗമ്ഭീരാദിവാചതോ"തിഏവമാദിഅത്ഥപ്പടിപാദനസ്സാനുരൂപത്താ.

യത്ഥ പന യാദിസേ ഉച്ചാരണേ കരിയമാനേ അത്ഥോ പരിബ്യത്തോ ഹോതി, തേസു പയോഗേസു കത്ഥചി **ച**സദ്ദ **പന**സദ്ദാദിയോഗട്ഠാനേ ഈസകം വിച്ഛിന്ദിത്വാ പദമുച്ചാരേതബ്ബം. സേയ്യഥിദം? "വാളാ ച ലപസക്ഖരാ. അച്ചന്തസന്താ പന യാ, അയം നിബ്ബാനസമ്പദാ, "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി വാചം ഭാസതോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി ഞാണം പവത്തതീതി? ആമന്താ. **ഇ**തി ച **ദ**ന്തി ച **ദു**തി ച **ഖ**ന്തി ച ഞാണം പവത്തതീതി? ന ഹേവം വത്തബ്ബേ"തി ഏവമാദയോ പയോഗാ.

ഏതേസു ഹി പഠമപയോഗേ "വാളാ ചാ"തി ഈസകം വിച്ഛിന്ദിത്വാ "ലപസക്ഖരാ"തി ഉച്ചാരേതബ്ബം. തത്ഥ **ലപസക്ഖരാ**തി സക്ഖരസദിസമധുരവചനാ. **ജാതകട്ഠകഥായം** പന "നിരത്ഥകവചനേഹി സക്ഖരാ വിയ മധുരാ"തി വുത്തം, തസ്മാത്ര ബഹുബ്ബീഹിതപ്പുരിസവസേന ദ്വിധാ സമാസോ ദട്ഠബ്ബോ "ലപാ സക്ഖരാ വിയ യാസം താ ലപസക്ഖരാ, ലപേഹി വാ സക്ഖരാ വിയാതി ലപസക്ഖരാ"തി.

ദുതിയപയോഗേ "അച്ചന്തസന്താ പന"ഇതി ഈസകം വിച്ഛിന്ദിത്വാ "യാ"തി ഉച്ചാരേതബ്ബം. യാ പന അയം നിബ്ബാനസമ്പദാ അച്ചന്തസന്താതി ഹി അത്ഥോ.

തതിയപയോഗേ **ഇ**തി ച **ദ**ന്തി ച **ദു**തി ച **ഖ**ന്തി ചാതി ഏതേസു ചതൂസു ഠാനേസു ഇകാരഞ്ച **ദം**കാരഞ്ച **ദു**കാരഞ്ച **ഖം**കാരഞ്ച ഈസകം വിച്ഛിന്ദിത്വാ തദനന്തരം **തി ച** സദ്ദാ ഉച്ചാരേതബ്ബാ.

ഏത്ഥ ഹി അവിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരണേ സതി അഞ്ഞഥാ ഗഹേതബ്ബത്താ അത്ഥോ ദുട്ഠോ ഭവതി. കഥം? ഈദിസേസു ഠാനേസു അവിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരണേ സതി **ഇതി**സദ്ദോ ഏവന്തി അത്ഥവാചകോ നിപാതോ സിയാ, സന്ധിവസേന പന **ഇ**കാരത്ഥവാചകോ രൂള്ഹീസദ്ദോ ന സിയാ. **ദന്തി**സദ്ദോ ദമനത്ഥോ സിയാ, ദംകാരവാചകോ ന സിയാ. **ദുതി**സദ്ദോ നിരത്ഥകോ സിയാ, **ദു**കാരവാചകോ ന സിയാ. **ഖന്തി**സദ്ദോ ഖമനത്ഥോ സിയാ, **ഖം**കാരവാചകോ ന സിയാ. തസ്മാ **ഇ**കാര **ദം**കാര **ദു**കാര **ഖം**കാരാനി ഈസകം വിച്ഛിന്ദിതബ്ബാനി.

എത്ഥ ഹി **ഇ**ഇതി ദംഇതി ദുഇതി **ഖം**ഇതീതിആദിനാ സംഹിതാപദച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ, പരഭൂതസ്സ ച **ഇ**കാരസ്സ ലോപോ. ന പനേത്ഥ ഇദം വത്തബ്ബം "സരൂപസരാനം വിസയേ പരഭൂതസ്സ സരൂപസരസ്സ ലോപോ ന ഹോതി, പുബ്ബസരസ്സേവ ലോപോ ഹോതി തത്രായന്തി എത്ഥ വിയാ"തി "അകിലാസുനോ വണ്ണപഥേ ഖണന്താ, ഉദങ്ഗണേ തത്ഥ പപം അവിന്ദു"ന്തി പാളിയം സരൂപപരസരസ്സ ലോപദസ്സനതോ. തഥാ ഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി "പവദ്ധം ആപം പപ"ന്തി അത്ഥോ സംവണ്ണിതോ. തസ്മാ "ഇതി ചാ"തി എത്ഥാപി **ഇ**ഇതി ചാതി ഛേദം കത്വാ ദ്വീസു ഇകാരേസു പരസ്സ **ഇ**കാരസ്സ ലോപോ കാതബ്ബോ, ന പുബ്ബസ്സ.

പുബ്ബസ്മിഞ്ഹി **ഇ**കാരവാചകേ **ഇ**കാരേ നട്ഠേ സതി നിപാതഭൂതേന **ഇതി**സദ്ദേന **ഇ**കാരസങ്ഖാതോ അത്ഥോ ന വിഞ്ഞായേയ്യ, നിപാതഭൂതസ്സ പന **ഇതി**സദ്ദസ്സ **ഇ**കാരേ നട്ഠേപി സോ അത്ഥോ വിഞ്ഞായതേവ "ദേവദത്തോതി മേ സുത"ന്തി എത്ഥ ദേവദത്തപദത്ഥോ വിയ. തസ്മാ **ഇതി**സദ്ദസ്സ പരഭൂതസ്സ **ഇ**കാരസ്സേവ ലോപോ കാതബ്ബോ, ന പുബ്ബസ്സ **ഇ**കാരവാചകസ്സ **ഇ**കാരസ്സ. കച്ചായനേ പന യേഭുയ്യപ്പവത്തിം സന്ധായ അസരൂപസരതോ പരസ്സേവ അസരൂപസരസ്സ ലോപോ വുത്തോ, ന സരൂപസരതോ പരസ്സ സരൂപസരസ്സ. മഹാപദേസസുത്തേഹി വാ സരൂപസ്സ പരസരസ്സ ലോപോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം.

"അന്തരാ ച രാജഗഹം അന്തരാ ച നാളന്ദ"ന്തിആദീസു പന ചസദ്ദാദിയോഗട്ഠാനേപി സതി വിച്ഛിന്ദിത്വാ പദം ന ഉച്ചാരേതബ്ബം. യത്ഥ ച ആഗമക്ഖരാദീനി ദിസ്സന്തി, തേസു പയോഗേസു പുബ്ബപദാനി വിച്ഛിന്ദിത്വാ ന ഉച്ചാരേതബ്ബാനി, ആഗമക്ഖരവന്തേഹി പരപദേഹി സദ്ധിംയേവ ഉച്ചാരേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? "നക്ഖത്തരാജാരിവ താരകാനം. ഭഗവാ എതദവോച"ഇച്ചേവമാദയോ പയോഗാ. യത്ഥ യേസം വിസും വിസും സമ്ബന്ധോ ദിസ്സതി, അത്ഥോ ച യുജ്ജതി, തത്ഥ താനി അത്ഥാനുരൂപം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? "നഹാനേ ഉസ്സുക്കം അകാസി, ഉസ്സുക്കമ്പി അകാസി യാഗുയാ ഖാദനീയേ ഭത്തസ്മിം" ഇച്ചേവമാദയോ പയോഗാ. എത്ഥ ഹി "നഹാനേ ഉസ്സുക്കം അകാസീ"തി വിച്ഛിന്ദിത്വാ "ഉസ്സുക്കമ്പി അകാസി യാഗുയാ ഖാദനീയേ ഭത്തസ്മി"ന്തി ഉച്ചാരേതബ്ബം. എവഞ്ഹി സതി ന കേവലം സോ ഭിക്ഖു നഹാനേയേവ ഉസ്സുക്കം അകാസി, അഥ ഖോ യാഗുയാപി ഖാദനീയേപി ഭത്തസ്മിമ്പി ഉസ്സുക്കം അകാസീതി അത്ഥപ്പകാസനേ സമത്ഥോ ഭവതി, അട്ഠാനപ്പയുത്തോ സമുച്ചയത്ഥവാചകോ **അപി**സദ്ദോ.

യത്ഥ പന യേസമിതരേന വാ ഇതരേന വാ എകേകപദേന ഉഭയപദേഹി വാ സമ്ബന്ധോ ദിസ്സതി സഹേവത്ഥയുത്തിയാ, തത്ഥ താനി യഥാരഹം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? "സോ ധമ്മം ദേസേതിആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. പടിച്ചസമുപ്പാദം വോ ഭിക്ഖവേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ സാധുകം മനസികരോഥ. അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ എകോദിഭാവ"ന്തി എവമാദയോ പയോഗാ. തത്രിമാ അധിപ്പായവിഞ്ഞാപികാ ഗാഥാ -

ധമ്മസദ്ദേന വാ **ബ്രഹ്മ-ചരിയ**സദ്ദേന വാ പദം;

യോജേത്വാ ഈരയേ വിഞ്ഞൂ, “സാത്ഥം സബ്യഞ്ജന”ന്തിദം.

“സാധുക”ന്തി പദം വിഞ്ഞൂ, “സുണാഥാ”തി പദേന വാ;
തഥാ “മനസികരോഥ”, ഇതി വുത്തപദേന വാ;
ഈരയേ യോജയിത്വാന, ഉഭയേഹി പദേഹി വാ.

ഏകമേകേന സമ്ബന്ധോ, സമ്ബന്ധോ ഉഭയേഹി വാ;
ദിസ്സതീതി വിജാനേയ്യ, സദ്ധിമേവത്ഥയുത്തിയാ.

നത്തനോമതിയാ ഏസോ, അത്ഥോ ഏത്ഥ മയാ രുതോ;
പുബ്ബാചരിയസീഹാനം, നയം നിസ്സായ മേ രുതോ.

ഏവംവിധേസു അഞ്ഞേസു, പാഠേസുപി അയം നയോ;
നേതബ്ബോ നയദക്ഖേന, സാസനത്ഥഗവേസിനാ.

അത്ഥാനുരൂപതോ സദ്ദം, അത്ഥം സദ്ദാനുരൂപതോ;
ചിന്തയിത്വാന മേധാവീ, വോഹരേ ന യഥാ തഥാതി.

അയമേത്ഥ അത്ഥസദ്ദചിന്താ.

അത്ഥാതിസയയോഗേ ഏവം ഉപലക്ഖേതബ്ബം - ഭൂധാതുഅത്ഥാതിസയയോഗതോ വഡ്ഢനേ ദിട്ഠാ “ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ മഹാനാമോ ലിച്ഛവീ ഉദാനം ഉദാനേസി ‘ഭവിസ്സന്തി വജ്ജീ ഭവിസ്സന്തി വജ്ജീ’തി” ഇതി വാ “അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാ, രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സാ”തി വാ “വേദാ ന താണായ ഭവന്തിദസ്സ, മിത്തദ്ദുനോ ഭൂനഹുനോ നരസ്സാ”തി വാ “ഭൂനഹച്ചം കതം മയാ”തി വാ ഏവം വഡ്ഢനേ ദിട്ഠാ.

വചനസങ്ഗഹേ ഏവം ഉപലക്ഖേതബ്ബം - വത്തമാനായ വിഭത്തിയാ പരസ്സപദം മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനം പഞ്ചമിയാ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന സദിസം. തുമ്ഹേ ഭവഥ.

വത്തമാനപഞ്ചമീനം പരസ്സപദേ ഉത്തമപുരിസചതുക്കേ ഏകവചനം ഏകവചനേന, ബഹുവചനമ്പി ബഹുവചനേന സദിസം. അഹം ഭവാമി, മയം ഭവാമ.

വത്തമാനായ അത്തനോപദം മജ്ഝിമപുരിസേകവചനം ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീനം അത്തനോപദേഹി ദ്വീഹി മജ്ഝിമപുരിസേകവചനേഹി സദിസം കത്ഥചി വണ്ണസമുദായവസേന കിഞ്ചി വിസേസം വജ്ജേത്വാ, ഏസ നയോ ഉത്തരത്രാപി യോജേതബ്ബോ. ത്വം ഭവസേ, ഇദം വത്തമാനായ രൂപം. ത്വം അഭവസേ, ഇദം ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീനം രൂപം.

വത്തമാനായ അത്തനോപദം ഉത്തമപുരിസേകവചനം പഞ്ചമിയാ അത്തനോപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന ച പരോക്ഖായ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസേകവചനേന ചാതി ദ്വീഹി വചനേഹി സദിസം. അഹം ഭവേ, ഇദം വത്തമാനപഞ്ചമീനം രൂപം. ത്വം ബഭൂവേ, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം.

വത്തമാനായ അത്തനോപദം ഉത്തമപുരിസബഹുവചനം പരോക്ഖജ്ജതനീനം അത്തനോപദേഹി ദ്വീഹി ഉത്തമപുരിസബഹുവചനേഹി സദിസം. മയം ഭവാമ്ഹേ, ഇദം വത്തമാനായ രൂപം. മയം ബഭൂവിമ്ഹേ, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം. മയം അഭവിമ്ഹേ, ഇദമജ്ജതനിയാ രൂപം.

പഞ്ചമിയാ അത്തനോപദം മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനം പരോക്ഖായ അത്തനോപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന സദിസം. തുമ്ഹേ ഭവവ്ഹോ, ഇദം പഞ്ചമിയാ രൂപം. തുമ്ഹേ ബഭൂവിവ്ഹോ, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം.

പരോക്ഖായ പരസ്സപദം പഠമപുരിസബഹുവചനം ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദേന പഠമപുരിസബഹുവചനേന ച അജ്ജതനിയാ അത്തനോപദേന പഠമപുരിസബഹുവചനേന ചാതി ദ്വീഹി വചനേഹി സദിസം. തേ ബഭൂവു, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം. തേ അഭവു, ഇദം ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീനം രൂപം.

പരോക്ഖായ പരസ്സപദം മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനം അത്തനോപദേന പഠമപുരിസേകവചനേന ച ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന ച അത്തനോപദേന പഠമപുരിസേകവചനേന ച അജ്ജതനിയാ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന ചാതി ചതൂഹി വചനേഹി സദിസം. തുമ്ഹേ ബഭൂവിത്ഥ, സോ ബഭൂവിത്ഥ, ഇമാനി പരോക്ഖായ രൂപാനി. തുമ്ഹേ അഭവത്ഥ, സോ അഭവത്ഥ, ഇമാനി ഹിയ്യത്തനിയാ രൂപാനി. തുമ്ഹേ അഭവിത്ഥ, ഇദമജ്ജതനിയാ രൂപം.

പരോക്ഖായ പരസ്സപദം ഉത്തമപുരിസേകവചനം ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന ച അജ്ജതനിയാ അത്തനോപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന ചാതി ദ്വീഹി വചനേഹി സദിസം. അഹം ബഭൂവം, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം. അഹം അഭവം, ഇദം ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീനം രൂപം.

പരോക്ഖായ പരസ്സപദം ഉത്തമപുരിസബഹുവചനം ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദേനുത്തമപുരിസബഹുവചനേന സദിസം. മയം ബഭൂവിമ്ഹ, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം. മയം അഭവമ്ഹ, ഇദം ഹിയ്യത്തനിയാ രൂപം.

പരോക്ഖായ അത്തനോപദഉത്തമപുരിസേകവചനം ഹിയ്യത്തനിയാ അത്തനോപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന ച അജ്ജതനിയാ പരസ്സപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന ചാതി ദ്വീഹി വചനേഹി സദിസം. അഹം ബഭൂവിം, ഇദം പരോക്ഖായ രൂപം. അഹം അഭവിം, ഇദം ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീനം രൂപം.

ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദം പഠമപുരിസേകവചനം അജ്ജതനിയാ അത്തനോപദേന പഠമപുരിസേകവചനേന സദിസം. സോ അഭവാ.

ഹിയ്യത്തനിയാ പരസ്സപദം മജ്ഝിമപുരിസേകവചനം അജ്ജതനിയാ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസേകവചനേന സദിസം. ത്വം അഭവോ.

ഭവിസ്സന്തിയാ പരസ്സപദം മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനം കാലാതിപത്തിയാ പരസ്സപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന അത്തനോപദേന പഠമപുരിസേകവചനേന ചാതി ദ്വീഹി വചനേഹി സദിസം. തുമ്ഹേ ഭവിസ്സഥ,

ഇദം ഭവിസ്സന്തിയാ രൂപം. തുമ്ഹേ അഭവിസ്സഥ, സോ അഭവിസ്സഥ, ഇമാനി കാലാതിപത്തിയാ രൂപാനി.

ഭവിസ്സന്തിയാ അത്തനോപദം മജ്ഝിമപുരിസേകവചനം കാലാതിപത്തിയാ അത്തനോപദേന മജ്ഝിമപുരിസേകവചനേന സദിസം. ത്വം ഭവിസ്സസേ, ഇദം ഭവിസ്സന്തിയാ രൂപം. ത്വം അഭവിസ്സസേ, ഇദം കാലാതിപത്തിയാ രൂപം.

ഭവിസ്സന്തിയാ അത്തനോപദം മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനം കാലാതിപത്തിയാ അത്തനോപദേന മജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനേന സദിസം. തുമ്ഹേ ഭവിസ്സവ്ഹേ, ഇദം ഭവിസ്സന്തിയാ രൂപം. തുമ്ഹേ അഭവിസ്സവ്ഹേ, ഇദം കാലാതിപത്തിയാ രൂപം.

ഭവിസ്സന്തിയാ അത്തനോപദം ഉത്തമപുരിസേകവചനം കാലാതിപത്തിയാ പരസ്സപദേനുത്തമപുരിസേകവചനേന സദിസം. അഹം ഭവിസ്സം, ഇദം ഭവിസ്സന്തിയാ രൂപം. അഹം അഭവിസ്സം, ഇദം കാലാതിപത്തിയാ രൂപം. സേസാനി സബ്ബാസമട്ഠന്നം വിഭത്തീനം വചനാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസദിസാനീതി ദട്ഠബ്ബം. ഭവന്തി ചത്ര -

വത്തമാനാപഞ്ചമീസു, ഥദ്വയം സമുദീരിതം;
"തുമ്ഹേ ഭവഥ"ഇച്ചത്ര, ഉദാഹരണകം ദ്വിധാ.

മിദ്വയം **മ**ദ്വയഞ്ചേവ, താസു വുത്തം ദ്വിധാ ദ്വിധാ;
"ഭവാമീ"തി "ഭവാമാ"തി, ചേത്ഥ രൂപാനി നിദ്ദിസേ.

വത്തമാനകഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീവിഭത്തിസു;
സേത്തയം "ഭവസേ ത്വ"ന്തി, വത്തമാനാവിഭത്തിതോ;
"അഭവസേ"തി ഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീവിഭത്തിതോ.

വത്തമാനാപഞ്ചമികാ-പരോക്ഖാസു വിഭത്തിസു;
ഏത്തയം ലപിതം തത്ഥ, ആദോ ദ്വിന്നം വസേന തു.

ജഞ്ഞാ "അഹം ഭവേ"തി "ത്വം, ബഭൂവേ"തി പരോക്ഖതോ;
വത്തമാനാപരോക്ഖജ്ജ-തനീസു തീസു സദ്ദിതം.

മ്ഹേത്തയം കമതോ രൂപം, **മയം**സദ്ദവിസേസിയം;
"സമ്ഭവാമ്ഹേ ബഭൂവിമ്ഹേ, അഭവിമ്ഹേ"തി നിദ്ദിസേ.

പഞ്ചമികാപരോക്ഖാസു, **വ്ഹോ**ദ്വയം രൂപമേത്ഥ ഹി;
"ഭവവ്ഹോ ബഭൂവിവ്ഹോ"തി, **തുമ്ഹേ**സദ്ദവിസേസിയം.

പരോക്ഖമ്ഹി വാ ഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീവിഭത്തിസു;
ഉത്തയം "തേ ബഭൂവൂ"തി, രൂപം ജഞ്ഞാ പരോക്ഖതോ;

ഹിയ്യത്തനജ്ജതനിതോ, ജഞ്ഞാ "തേ അഭവൂ"ഇതി.

പരോക്ഖമ്ഹി വാ ഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീവിഭത്തിസു;
സദ്ദിതം **ത്ഥ**സംയോഗ- പഞ്ചകം ഇതി നിദ്ദിസേ.

ബഭൂവിത്ഥദ്വയം തഥ, രൂപം ഞ്ഞാ പരോക്ഖജം;
ബവ്ഹത്തേകത്തതോ വുത്തം, മജ്ഝിമപഠമവ്ഹയം.

അഭവത്ഥദ്വയം ഞ്ഞേയ്യം, ഹിയ്യത്തനീവിഭത്തിജം;
ബവ്ഹത്തേകത്തതോ വുത്തം, മജ്ഝിമോ പഠമോ ച സോ;
“അഭവിത്ഥാ”തിദം രൂപം, അജ്ജതനീവിഭത്തിജം.

തഞ്ച ഖോ ബഹുകത്തമ്ഹി, **തുമ്ഹേ**സദ്ദേന യോജയേ;
പരോക്ഖാവ്ഹയഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീസു കിത്തിതം.

അംതയം തഥ ആദിയം, “ബഭൂവം”രൂപമീരിതം;
ദുവിന്നം **അഭവം**രൂപം, **അഹം**സദ്ദേന യോജയേ.

പരോക്ഖകാഹിയ്യത്തനീ-വസേന **മ്ഹ**ദുകം “മയം;
ബഭൂവിമ്ഹ അഭവിമ്ഹ”, ഇതി രൂപദ്വയം കമാ.

പരോക്ഖാവ്ഹയഹിയ്യത്ത-നജ്ജതനീവിഭത്തിസു;
ഇംതയം തു തഹിം രൂപം, “ബഭൂവി”ന്തി പരോക്ഖജം;
“അഭവി”ന്തീതരാസം തു, **അഹം**സദ്ദയുതാഖിലം.

ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീസു , **ആ**ദ്വയം മതമേത്ഥ ഹി;
“അഭവാ” ഇതി ഏകത്തേ, രൂപം പഠമപോരിസം.

ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീസു, **ഓ**ദ്വയം വുത്തമേത്ഥ തു;
“അഭവോ”ഇതി ഏകത്തേ, രൂപം മജ്ഝിമപോരിസം.

ഭവിസ്സന്തിയകാലാതി-പത്തീസു ദ്വീസു ഭാസിതം;
ബവ്ഹത്തേ ബഹുഏകത്തേ, സസംയോഗം **സ്സഥ**ത്തയം.

“തുമ്ഹേ ഭവിസ്സഥി”ച്ചേതം, ഭവിസ്സന്തിയതോ മതം;
“അഭവിസ്സഥ തുമ്ഹേ”തി, “അഭവിസ്സഥ സോ”തി ച;
കാലാതിപത്തിതോ വുത്തം, ഏതഞ്ഹി വചനദ്വയം.

ഭവിസ്സന്തിയകാലാതി-പത്തീസു സമുദീരിതം;
മജ്ഝിമപുരിസട്ഠാനേ, സസംയോഗം **സ്സസേ**യുഗം.

“ഭവിസ്സസേ ത്വ”മിച്ചേതം, “ത്വം അഭവിസ്സസേ”തി ച;
ഇമാനി തു പയോഗാനി, തഥ വിഞ്ഞൂ പകാസയേ.

സ്സവ്ഹേദ്വയം സേന യുതം, **സ്സം**ദ്വയഞ്ച ചതുക്കകം;
ഇദമ്പി കഥിതം ദ്വീസു, യഥാരുതവിഭത്തിസു.

“ഭവിസ്സവ്ഹേ”തി ബവ്ഹത്തേ, ഭവിസ്സന്തികമജ്ഝിമോ;
ബവ്ഹത്തേ “അഭവിസ്സവ്ഹേ”, കാലാതിപത്തിമജ്ഝിമോ.

“ഭവിസ്സം” ഇതി ഏകത്തേ, ഭവിസ്സന്തികമുത്തമോ;
“അഭവിസ്സ”ന്തി ഏകത്തേ, കാലാതിപത്തികുത്തമോ.

ഇതി വുത്താനി വുത്തേഹി, വചനേഹി സമാനതം;
യന്തേ’കച്ചേഹി തം സബ്ബം, ഏകതാലീസധാ ഠിതം.

സേസാനി പഞ്ചപഞ്ഞാസ, അസമാനാനി സബ്ബഥാ;
ഏതം നയം ഗഹേത്വാന, വദേ സബ്ബത്ഥ സമ്ഭവാതി.

അയമേത്ഥ സമാനാസമാനവസേന വചനസങ്ഗഹോ.

ആഗമലക്ഖണവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹേ ഏവം ഉപലക്ഖേതബ്ബം -

ഭവിസ്സന്തീപരോക്ഖജ്ജ-തനീകാലാതിപത്തിസു;
നിച്ചം കച്ചി കച്ചാ’നിച്ചം, **ഇ**കാരാഗമനം ഭവേ.

ഇകാരാഗമനം തഞ്ഹി, പരോക്ഖായം വിഭത്തിയം;
ബവ്ഹത്തേ മജ്ഝിമട്ഠാനേ, ബവ്ഹത്തേ ചുത്തമേ സിയാ;
പരസ്സപദം സന്ധായ, ഇദം വചനമീരിതം.

ഉത്തമേകവചോ ചാപി, നേതസ്സ അത്തനോപദേ;
ഹോതീതി അവഗന്തബ്ബം, ഭവിസ്സന്തിമ്ഹി സബ്ബസോ.

ഹിയ്യത്തനജ്ജതനിക-കാലാതിപത്തീസു പന;
അകാരാഗമനം ഹോതി, സബ്ബസോ ഇതി ലക്ഖയേ.

അജ്ജതനിമ്ഹി ബവ്ഹത്തേ, മജ്ഝിമേ ഉത്തമേ തഥാ;
ബവ്ഹത്തമ്ഹി **അ**കാരേന, **ഇ**കാരാഗമനം ഭവേ.

ഇകാരാഗമനം നിച്ചം, കാലാതിപത്തിയം ഭവേ;
അകാരാഗമനം തത്ഥ, അനേകന്തികമീരിതം.

അകാരാഗമനംയേവ, ഹിയ്യത്തന്യം പകാസതി;
പരോക്ഖായം ഭവിസ്സന്ത്യ-ഞ്ചികാരോയേവ ദിസ്സതി.

അകാരാഗമനഞ്ചേവ, **ഇ**കാരാഗമനമ്പി ച;
അജ്ജതനികകാലാതി-പത്തീസു പന ദിസ്സതി.

തീസു സേസവിഭത്തീസു, നാ’കാരത്തയമീരിതം;
വത്തമാനായ പഞ്ചമ്യം, സത്തമിയന്തി സബ്ബസോ.

ഇകാരേനേവ സഹിതാ, ദ്വേ ഭവന്തി വിഭത്തിയോ;
സത്ത ദ്വാദസ ഹോന്തേത്ഥ, വചനാനീതി ലക്ഖയേ.

അകാരേനേവ സഹിതാ, ഏകായേവ വിഭത്തി തു;
ദ്വാദസ വചനാനേത്ഥ, ഭവന്തീതി ച ലക്ഖയേ.

അകാരികാരസഹിതാ , ദുവേയേവ വിഭത്തിയോ;
ചത്താരി ദ്വാദസഞ്ചേവ, വചനാനി ഭവന്തിധ.

ആകാരത്തയമുത്താ തു, തിസ്സോയേവ വിഭത്തിയോ;

വചനാനേത്ഥ ഛത്തിംസ, ഹോന്തീതി പരിദീപയേ.

പരോക്ഖാഅജ്ജതനീസു, പഞ്ചട്ഠം ച യഥാക്കമം;
ഇകാരതോ വിമുത്താനി, വചനാനി ഭവന്തിതി.

ഏവമേത്ഥ വിഭത്തീനം, ഛന്നവുതിവിധാന ച;
സങ്ഗഹോ വചനാനന്തി, വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിഭാവിനാതി.

അയമേത്ഥ ആഗമലക്ഖണവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ.

കാലവസേന പന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹേ ദുവിധോ സങ്ഗഹോ കാലത്തയവസേന സങ്ഗഹോ, കാലഛക്കവസേന സങ്ഗഹോ ചാതി. തത്ഥ വത്തമാനാപഞ്ചമീസത്തമീവിഭത്തിയോ പച്ചുപ്പന്നകാലികാ, വത്തമാനാപഞ്ചമീസത്തമീവിഭത്യന്താനി പദാനി പച്ചുപ്പന്നവചനാനി. പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീവിഭത്തിയോ അതീതകാലികാ, പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീവിഭത്യന്താനി പദാനി അതീതവചനാനി. ഭവിസ്സന്തീവിഭത്തി അനാഗതകാലികാ, ഭവിസ്സന്തീവിഭത്യന്താനി പദാനി അനാഗതവചനാനി. കാലാതിപത്തിവിഭത്തി പന കത്ഥചി അതീതകാലികാ കത്ഥചി അനാഗതകാലികാ, തസ്മാ തദന്താനി പദാനി അതീതവചനാനിപി അനാഗതവചനാനിപി ഹോന്തി. അയം കാലത്തയവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ.

അയം പന കാലഛക്കവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ - പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീവിഭത്തിയോ അതീതകാലികാ, പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീവിഭത്യന്താനി പദാനി അതീതവചനാനി. ഭവിസ്സന്തീവിഭത്തി അനാഗതകാലികാ, ഭവിസ്സന്തീവിഭത്യന്താനി പദാനി അനാഗതവചനാനി. വത്തമാനാവിഭത്തി പച്ചുപ്പന്നകാലികാ, വത്തമാനാവിഭത്യന്താനി പദാനി പച്ചുപ്പന്നവചനാനി. പഞ്ചമീവിഭത്തി ആണത്തികാലികാ , പഞ്ചമീവിഭത്യന്താനി പദാനി ആണത്തിവചനാനി. സത്തമീവിഭത്തി പരികപ്പകാലികാ, സത്തമീവിഭത്യന്താനി പദാനി പരികപ്പവചനാനി. ഏത്ഥ പന ‘‘ആണത്തിവചനാനീ’’തി ച ‘‘പരികപ്പവചനാനീ’’തി ച ഇദം തഥാസീസമത്തം ആസിട്ഠാനുമത്യാദീസു പഞ്ചമ്യാദീനം ദിസ്സനതോ. കാലാതിപത്തിവിഭത്തി കാലാതിപത്തികാലികാ, കാലാതിപത്തിവിഭത്യന്താനി പദാനി കാലാതിപത്തിവചനാനി. ഏവം കാലഛക്കവസേന വിഭത്തിവചനസങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ.

കാലസങ്ഗഹേ തിവിധോ കാലസങ്ഗഹോ കാലത്തയസങ്ഗഹോ കാലചതുക്കസങ്ഗഹോ കാലഛക്കസങ്ഗഹോ ചാതി.

പച്ചുപ്പന്നേ വത്തമാനാ, പഞ്ചമീ സത്തമീ ചിമാ;
ഹോന്താതീതേ പരോക്ഖാദീ, സഹ കാലാതിപത്തിയാ.

അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തീ, കാലാതിപത്തികാപി വാ;
ഏവം കാലത്തയം ഞേയ്യം, ആഖ്യാതം തപ്പകാസകം.

നനു കച്ചായനേ ഗന്ഥേ, കാലോ വുത്തോ ചതുബ്ബിധോ;
പച്ചുപ്പന്നേനുത്തകാലേ, അതീതേനാഗതേ ഇതി.

സച്ചം വുത്തോ നുത്തകാലോ, പച്ചുപ്പന്നോതി ഇച്ഛിതോ;
സമീപേ വുത്തകാലോതി, അത്ഥസമ്ഭവതോ പന.

തഥാ ഹി "യം തികാല"ന്തി, വുത്തമാചരിയേഹിപി;
ന കാലതോ വിനിമുത്തം, ആഖ്യാതം കിഞ്ചി ദിസ്സതി.

നനു ചാവുത്തകാലേതി, അത്ഥോ തത്ര തു യുജ്ജതി;
തഥാ ഹി ഛബ്ബിധോ കാലോ, **നിരുത്തിമ്ഹി** പകാസിതോ.

അതീതാനാഗതോ പച്ചു-പ്പന്നോ ആണത്തിമേവ ച;
പരികപ്പോ ച കാലസ്സ, അതിപത്തീതി ഛബ്ബിധോ.

ദുവേ വിഭത്തിയോ തത്ഥ, ആണത്തിപരികപ്പികാ;
കാലമനാമസിത്വാപി, നിരുത്തഞ്ഞൂഹി ഭാസിതാ.

"ഗച്ഛതു ഗച്ഛേയ്യി"ച്ചാദി-വചനേ കഥിതേ ന ഹി;
ക്രിയാ നിപ്ഫജ്ജതി നിട്ഠം, നാഗതാ നാതിപന്നികാ.

കാലാതിപത്തികാ സദ്ദാ, അതീതേനാഗതേപി ച;
ഭവന്തീതി യഥാവുത്താ, **നിരുത്തിമ്ഹി** വിദൂഹി വേ.

പഞ്ചമീസത്തമീവ്ഹിതാ, ആണത്തിപരികപ്പികാ;
പച്ചുപ്പന്നേ ഭവന്തീതി, ന തഥാ തത്ഥ ഭാസിതാ.

തസ്മാ കച്ചായനേ ഗന്ഥേ, "നുത്തകാലേ"തി യം പദം;
അത്ഥോ "അവുത്തകാലേ"തി, തസ്സ ഞായതിമേവിദം.

സച്ചമേവം തു സന്തേപി, ആണത്തിപരികപ്പികാ;
പച്ചുപ്പന്നേപി ദട്ഠബ്ബാ, പണ്ഡിതേന നയഞ്ഞുനാ.

കസ്മാതി ചേ ആണാപനം, പരികപ്പോ ച സച്ചതോ;
പച്ചുപ്പന്നേ യതോ അത്ഥാ, നിപ്ഫന്നാ ദിസ്സരേ ഇമേ.

"അനുത്തകാലേ"തി പദം, ഏതസ്സത്ഥസ്സ ജോതകം;
"സമീപേ വുത്തകാലേ"തി, അത്ഥദീപനതോഥ വാ.

അത്ഥാനം ഗമനാദീനം, നിപ്ഫത്തി ന തു ദിസ്സതി;
"ഗച്ഛതു ഗച്ഛേയ്യി"ച്ചാദി, വുത്തകാലേ യതോ തതോ;
അവുത്തകാലേ നിദ്ദിട്ഠാ, തദ്ദീപകവിഭത്തിയോ.

കാലോ വാ വുത്തകാലോതി, ഇച്ചേവം ഗഹിതോ ഇധ;
ദക്ഖിണാസുദ്ധിപാഠമ്ഹി, കതാവ തതിയാ അയം;
കാലദീപനതാ താസം, ഇതി യുജ്ജതി നാഞ്ഞഥാ.

അത്ഥദ്വയം പകാസേതും, ഗന്ഥേ **കച്ചായനവ്ഹയേ**;
ഥേരോ കച്ചായനോ "നുത്ത-കാലേ"തി പദമബ്രവി.

ഏവം തിധാ ചതുധാപി, വുത്തോ കാലാന സങ്ഗഹോ;

ഛധാ ഇദാനി കാലാനം, സങ്ഗഹോ നാമ നിയ്യതേ.

വിഭത്തിയോ പരോക്ഖാ ച, ഹിയ്യത്തനീവിഭത്തിയോ;
അഥ അജ്ജതനീ ചാതി, തിസ്സോ'തീതേ പകാസിതാ.

അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തീ, ഭവതീതി പകിത്തിതാ;
പച്ചുപ്പന്നേ വത്തമാനാ, തികാലേ പഞ്ചധാ കതാ.

പഞ്ചമീസത്തമീവ്ഹിതാ, ആണത്തിപരികപ്പികാ;
സങ്ഗയ്ഹമാനാ താ യന്തി, പച്ചുപ്പന്നമ്ഹി സങ്ഗഹം.

യസ്മാ പഞ്ചമിഭൂതായ, വത്തമാനായ ഠാനതോ;
സമാനാ പഞ്ചമീ ഹോതി, തസ്മാ സാ പഞ്ചമീ മതാ.

സത്തമീ പന കിഞ്ചാപി, സമാനാ താഹി സത്തമാ;
ഹോതി യസ്മാ തതോ വുത്താ, സത്തമീത്വേവ നോ മതി.

കാലാതിപത്തിയാദീഹി, യജ്ജേവം വത്തമാനികാ;
ഛട്ഠീ ഭവേയ്യ കാലാതി-പത്തികാതീതവാചികാ.

പഞ്ചമീ തായ ഛട്ഠസ്സ, തുല്യത്താ ഠാനതോ നനു;
താഹി സത്തവിഭത്തീഹി, സത്തമീ അട്ഠമീ സിയാ.

ഇതി ചേ കോചി ഭാസേയ്യ, "തന്നാ"തി പടിസേധയേ;
അതീതേനാഗതേ ചാപി, കാലാതിപത്തിസമ്ഭവാ.

തഥാ ഹി ഭാസിതാ **ചൂള-നിരുത്തിമ്ഹി** വിസും അയം;
കാലാതിപത്യതീതമ്ഹാ-നാഗതേ ചാതി ദീപയേ.

ക്രിയാതിപന്നേതീതേതി, കസ്മാ കച്ചായനേ രുതം;
അഥാപി ചേ വദേയ്യത്ര, "പായേനാ"തി പകാസയേ.

യേഭുയ്യേന ഹി ലോകസ്മിം, അതീതമ്ഹി പവത്തതി;
കാലാതിപത്തിസംയുത്തോ, വോഹാരോ ഇതി ലക്ഖയേ.

അത്രിദം കാലാതിപത്തിയാ അതീതവചനം - "സചായം ഭിക്ഖവേ രാജാ പിതരം ധമ്മികം ധമ്മരാജാനം ജീവിതാ ന വോരോപേസ്സഥ, ഇമസ്മിംയേവസ്സ ആസനേ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖു ഉപ്പജ്ജിസ്സഥാ"തി. "പസ്സാനന്ദ ഇമം മഹാധനസേട്ഠിപുത്തം ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ദ്വേഅസീതികോടിധനം ഖേപേത്വാ ഭരിയം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരന്തം. സചേ ഹി അയം പഠമവയേ ഭോഗേ അഖേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സാ, ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ അഗ്ഗസേട്ഠി അഭവിസ്സാ. സചേ പന നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാ, അരഹത്തം പാപുണിസ്സാ, ഭരിയാപിസ്സ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സാ. സചേ മജ്ഝിമവയേ ഭോഗേ അഖേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സാ, ദുതിയസേട്ഠി അഭവിസ്സാ. നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജന്തോ അനാഗാമീ അഭവിസ്സാ, ഭരിയാപിസ്സ സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സാ. സചേ പച്ഛിമവയേ ഭോഗേ അഖേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സാ, തതിയസേട്ഠി അഭവിസ്സാ. നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജന്തോ

സകദാഗാമീ അഭവിസ്സാ, ഭരിയാപിസ്സ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സാ'' ഇതി വാ, ''സചേ സത്ഥാ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സാ, ചക്കവത്തിരാജാ അഭവിസ്സാ. രാഹുലസാമണേരോ പരിണായകരതനം, ഥേരീ ഇത്ഥിരതനം, സകലചക്കവാളരജ്ജം ഏതേസഞ്ഞേവ അഭവിസ്സാ'' ഇതി വാ ഏവം കാലാതിപത്തിയാ അതീതവചനം ഭവതി.

കഥം കാലാതിപത്തിയാ അനാഗതവചനം ഭവതി? ''ചിരമ്പി ഭക്ഖോ അഭവിസ്സാ, സചേ ന വിവദാമസേ. അസീസകം അനങ്ഗുട്ഠം, സിങ്ഗാലോ ഹരതി രോഹിതം''ഇതിവാ, ''സചേ ആനന്ദ നാലഭിസ്സാ മാതുഗാമോ തഥാഗതപ്പവേദിതേ ധമ്മവിനയേ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജ്ജം, ചിരട്ഠിതികം ആനന്ദ ബ്രഹ്മചരിയം അഭവിസ്സാ''തി ഇതി വാ, ''അയം അങ്ഗുലിമാലസ്സ മാതാ 'അങ്ഗുലിമാലം ആനേസ്സാമീ'തി ഗച്ഛതി, സചേ സമാഗമിസ്സതി, അങ്ഗുലിമാലോ 'അങ്ഗുലിസഹസ്സം പൂരേസ്സാമീ'തി മാതരം മാരേസ്സതി. സചാഹം ന ഗമിസ്സാമി, മഹാജാനികോ അഭവിസ്സാ'' ഇതി വാ ഏവം കാലാതിപത്തിയാ അനാഗതവചനം ഭവതി . കച്ചായനേ പന യേഭുയ്യേന അതീതപ്പവത്തിം സന്ധായ കാലാതിപത്തിവിഭത്തിയാ അതീതകാലികതാ വുത്താതി ദട്ഠബ്ബം.

കച്ചായനേപി വാ ഏസാ, കാലാതിപത്തികാ പന;
അനാഗതേപി ഹോതീതി, അയമത്ഥോപി ദിസ്സതി.

അപ്പച്ചക്ഖേ പരോക്ഖായ-തീതേ ഇതി ഹി ലക്ഖണേ;
സന്തേപ്യ**തീത**ഗ്ഗഹണേ, അനപേക്ഖിയ തം ഇദം.

അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തീ, ഇതി സുത്തസ്സനന്തരം;
കാലാതിപത്തിവചനാ, അനാഗതാനുകഡ്ഢനം;
തസ്മാ അനിയതം കാലം, കാലാതിപത്തികം വിനാ.

അതീതാനാഗതപച്ചു-പ്പന്നികാഹി വിഭത്തിഹി;
സത്തമീ സത്തമീയേവ, ഭവതേ ന തു അട്ഠമീ.

പഞ്ചമീസത്തമീനം തു, പച്ചുപ്പന്നവിഭത്തിയം;
സങ്ഗണ്ഹനത്ഥമേതാസം, മജ്ഝേ ഛട്ഠീ ന വുച്ചതി.

തഥാ പഞ്ച ഉപാദായ, ഭവിതബ്ബഞ്ച ഛട്ഠിയാ;
പഞ്ചമിയാ തു സാ ഏസാ, ''ഛട്ഠീ''തി ന സമീരിതാ.

ഛട്ഠീഭാവമ്ഹി സന്തേപി, ''പഞ്ചമീ''തി വചോ പന;
പഞ്ചമിയാ വിഭത്തിയാ, പച്ചുപ്പന്നവിഭത്തിയം.

സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം വുത്തന്തി, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ;
പഞ്ചമിം തു ഉപാദായ, സത്തമിയാ വിഭത്തിയാ.

ഛട്ഠിയാ ച ഭവിതബ്ബം, ന സാ ''ഛട്ഠീ''തി ഈരിതാ;
ഛട്ഠിം പന ഉപാദായ, ''സത്തമീ''ത്വേവ ഈരിതാ.

മജ്ഝേ ഛട്ഠിം അദസ്സേത്വാ, ഏവം തു കഥനമ്പി ച;

സത്തമിയാ വിഭത്തിയാ, പച്ചുപ്പന്നവിഭത്തിയം;
സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം വുത്തന്തി, അധിപ്പായം വിഭാവയേ.

സഭാവോ ഹേസ വത്ഥൂനം, ഗമ്ഭീരത്ഥേസു അത്തനോ;
യേന കേനചാകാരേന, അധിപ്പായസ്സ ഞാപനം.

യജ്ജേവം പഠമംതീതേ-നാഗതേ ച വിഭത്തിയോ;
വത്വാ തതോ പച്ചുപ്പന്നേ, കഥേതബ്ബാ വിഭത്തിയോ.

കച്ചായനവ്ഹയേ ഗന്ഥേ, കസ്മാ ഏവം ന ഭാസിതാ;
പച്ചുപ്പന്നവിഭത്യോവ, കസ്മാ ആദിമ്ഹി ഭാസിതാ?

യസ്മാ വദന്തി വോഹാര-പഥേ ഏതാവ പായതോ;
തസ്മാ ബഹുപ്പയോഗത്തം, ഹോതേതാസം വിഭത്തിനം.

ആദോബഹുപ്പയോഗോവ, കഥേതബ്ബോതി ഞായതോ;
പച്ചുപ്പന്നമ്ഹി സമ്ഭൂതാ, വിഭത്യോവാദിതോ മതാ.

അതീതാനാഗതം വത്വാ, പച്ചുപ്പന്നേ തതോ പരം;
യസ്മാ വുത്തമ്ഹി ലോകസ്മിം, ഹോതി വാചാസിലിട്ഠതാ.

തസ്മാ സിലിട്ഠകഥനേ, അതീതാദിമപേക്ഖിയ;
പഞ്ചമീ സത്തമീ ചേതാ, വത്തമാനായനന്തരം;
സങ്ഗണ്ഹനത്ഥമക്ഖാതാ, പച്ചുപ്പന്നവിഭത്തിസു.

ഏത്ഥ ഹി യഥാ ''മാതാപിതരോ''തി വുത്തേ സിലിട്ഠകഥനം ഹോതി, തസ്മിംയേവ വചനേ വിപരിയയം കത്വാ സമാസവസേന ''പിതാമാതരോ''തി വുത്തേ സിലിട്ഠകഥനം ന ഹോതി, തസ്മാ താദിസീ സദ്ദരചനാ അപൂജനീയാ, ''പിതാ മാതാ ച മേ ദജ്ജു''ന്തി പാഠോ പന ബ്യാസവസേന യഥിച്ഛിതപ്പയോഗത്താ പൂജനീയോ, ഏവമേവ ''അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്ന''ന്തി വുത്തേ സിലിട്ഠകഥനം ഹോതി, ''അതീതപച്ചുപ്പന്നാനാഗത''ന്തി ഏവമാദിനാ വുത്തേ സിലിട്ഠകഥനം ന ഹോതി, തസ്മാ താദിസീ സദ്ദരചനാ അപൂജനീയാ സിയാ. ''അതീതാരമ്മണാ പച്ചു-പ്പന്നാനാഗതഗോചരാ''തി വചനം പന ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം യഥിച്ഛിതപ്പയോഗത്താ പൂജനീയമേവ. അയമേത്ഥ പാളി വേദിതബ്ബാ -

''യംകിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്ന''ന്തി ച,

''ഏകായനം ജാതിഖയന്തദസ്സീ,
മഗ്ഗം പജാനാതി ഹിതാനുകമ്പീ;
ഏതേന മഗ്ഗേന അതംസു പുബ്ബേ,
തരിസ്സന്തി യേ ച തരന്തി ഓഘ''ന്തി ച,

''യേ ചബ്ഭതീതാ സമ്ബുദ്ധാ, യേ ച ബുദ്ധാ അനാഗതാ;
യേ ചേതരഹി സമ്ബുദ്ധാ, ബഹൂനം സോകനാസകാ.

സബ്ബേ സദ്ധമ്മഗരുനോ, വിഹംസു വിഹരന്തി ച;

അഥോപി വിഹരിസ്സന്തി, ഏസാ ബുദ്ധാന ധമ്മതാ”തി ച

ഏവമനേകേസു സദ്ദപ്പയോഗേസു. ഇധ യഥിച്ഛിതപ്പയോഗവസേന അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നകാലികാസു അട്ഠസു വിഭത്തീസു തിസ്സോ പച്ചുപ്പന്നകാലികാ വിഭത്തിയോ ആദിമ്ഹി കഥിതാ, തഞ്ച കഥനം താസഞ്ഞേവ വോഹാരപഥേ യേഭുയ്യേന പവത്തിതോ ബഹുപ്പയോഗതാഞാപനത്ഥം. താസു പന ദ്വിന്നം വിഭത്തീനം “പഞ്ചമീസത്തമീ”തിസഞ്ഞാ സിലിട്ഠകഥനിച്ഛായം കമേന വത്തബ്ബാ, അതീതാനാഗതകാലികാ വിഭത്തിയോ അപേക്ഖിത്വാ കതാ. ഇച്ചേവം

യഥിച്ഛിതപ്പയോഗേന, പച്ചുപ്പന്നവിഭത്തിയോ;
തിധാ കത്വാന ആദിമ്ഹി, കച്ചാനേന ഉദീരിതാ.

ആദിമ്ഹി കഥനം തഞ്ച, താസം പായേന വുത്തിതോ;
ബഹുപ്പയോഗഭാവസ്സ, ഞാപനത്ഥന്തി നിദ്ദിസേ.

അതീതാദിമപേക്ഖിത്വാ, സിലിട്ഠകഥനേ ധുവം;
“പഞ്ചമീ സത്തമീ”ച്ചേവ, ദ്വിന്നം നാമം കതന്തി ച;
കാലാതിപത്തിം വജ്ജേത്വാ, ഇദം വചനമീരിതം.

യദി ഏവം അയം ദോസോ, ആപജ്ജതി ന സംസയോ;
ഇതി ചേ കോചി ഭാസേയ്യ, അത്ഥേ അകുസലോ നരോ.

തേകാലികാഖ്യാതപദേ , കാലാതിപത്തിയാ പന;
അസങ്ഗഹോവ ഹോതീതി, “തന്നാ”തി പടിസേധയേ.

തേകാലികാഖ്യാതപദേ, ന നോ കാലാതിപത്തിയാ;
ഇട്ഠോ അസങ്ഗഹോ തത്ഥ, സങ്ഗഹോയേവ ഇച്ഛിതോ.

പഞ്ചമീസത്തമീസഞ്ഞാ, കാലാതിപത്തികം പന;
വിഭത്തിമനപേക്ഖിത്വാ, കതാ ഇച്ചേവ നോ മതി.

നാനാനയം ഗഹേത്വാന,
പച്ചേതബ്ബം തു സാരതോ;
യായ ഏസോ രുതോ അത്ഥോ,
തസ്മാ ഏസാ ന ദുബ്ബലാ.

അത്ഥോ ലബ്ഭതി പാസംസോ,
യത്ഥ യത്ഥ യഥാ യഥാ;
തഥാ തഥാ ഗഹേതബ്ബോ,
തത്ഥ തത്ഥ വിഭാവിനാ.

വുത്തഞ്ഹേതം **അഭിധമ്മടീകായം** “യത്ഥ യത്ഥ യഥാ യഥാ അത്ഥോ ലബ്ഭതി, തത്ഥ തത്ഥ തഥാ തഥാ ഗഹേതബ്ബോ”തി.

പഞ്ചമീസത്തമീസഞ്ഞാ, രൂള്ഹീസഞ്ഞാതി കേചന;
ന പനേവം ഗഹേതബ്ബം, അജാനിത്വാ വദന്തി തേ.

നേസാ പുരിസസഞ്ഞാദി, **ഝല** സഞ്ഞാദയോ വിയ;
രൂള്ഹിയാ ഭാസിതാ സഞ്ഞാ, ഭൂതേനത്ഥേന ഭാസിതാ.

ഉപനിധായ പഞ്ഞത്തി, ഏസാ സഞ്ഞാ യതോ തതോ;
അന്വത്ഥസഞ്ഞാ ഠപിതാ, പോരാണേഹീതി ലക്ഖയേ.

ഇച്ചേവം കാലചക്കം തു, സങ്ഖേപേന തിധാ മതം;
ഏതമത്ഥഞ്ഹി സന്ധായ, "യം തികാല"ന്തി ഭാസിതം.

അയമേത്ഥ കാലചക്കസങ്ഗഹോ.

ഏവം തിധാ ചതുധാ വാ, ഛധാ വാപി സുമേധസോ;
കാലഭേദം വിഭാവേയ്യ, കാലഞ്ഞൂഹി വിഭാവിതം.

അതീതാനാഗതം കാലം, വിസും കാലാതിപത്തികം;
ഗഹേത്വാ പഞ്ചധാ ഹോതി, ഏവഞ്ചാപി വിഭാവയേ.

ഏത്ഥ നയോവ "അജ്ഝത്ത-ബഹിദ്ധാ വാ"തി പാളിയം;
അതീതാനാഗതകാലീ, വിഭത്തി സമുദീരിതാ.

ഇച്ചേവം സബ്ബഥാപി കാലസങ്ഗഹോ സമത്തോ.

ഇദാനി വിഞ്ഞൂനം അത്ഥഗ്ഗഹണേ കോസല്ലജനനത്ഥം പകരണന്തരവസേനപി ഇമസ്മിം പകരണേ വത്തമാനാനന്തരം വുത്താനം ആണത്തിപരികപ്പകാലികാനം "പഞ്ചമീസത്തമീ"തിസങ്ഖാതാനം ദ്വിന്നം വിഭത്തീനം പടിപാടിട്ഠപനേ പകരണസംസന്ദനം കഥയാമ - **കാതന്ത**പ്പകരണസ്മിഞ്ഹി സക്കതഭാസാനുരൂപേന ദസധാ ആഖ്യാതവിഭത്തിയോ ഠപിതാ, **കച്ചായന**പ്പകരണേ പന മാഗധഭാസാനുരൂപേന അട്ഠധാ ഠപിതാ, **നിരുത്തിയഞ്ച** പന മാഗധഭാസാനുരൂപേനേവ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാണത്തിപരികപ്പകാലാതിപത്തിവസേന ഛധാ ഠപിതാ. തേസു ഹി കാതന്തേ വത്തമാനാ, സത്തമീ, പഞ്ചമീ, ഹിയ്യത്തനീ, അജ്ജതനീ, പരോക്ഖാ, സ്വാതനീ, ആസീ, ഭവിസ്സന്തീ, ക്രിയാതിപത്തി ചാതി ദസധാ വിഭത്താ. കച്ചായനേ പന വത്തമാനാ, പഞ്ചമീ, സത്തമീ, പരോക്ഖാ, ഹിയ്യത്തനീ, അജ്ജതനീ, ഭവിസ്സന്തീ, കാലാതിപത്തി ചാതി അട്ഠധാ വിഭത്താ. ഇതി ഏതേസു ദ്വീസു കാതന്തകച്ചായനേസു വിഭത്തിയോ വിസദിസായ പടിപാടിയാ ഠപിതാ. കിഞ്ചാപേത്ഥ വിസദിസാ പടിപാടി, തഥാപേതാ നിരുത്തിയം വുത്താതീതാദികാലവിഭാഗവസേന ഏകതോ സംസന്ദന്തി സമേന്തി കിഞ്ചി വിസേസം ഠപേത്വാ.

കഥം ? കാതന്തേ താവ ഹിയ്യത്തനീ അജ്ജതനീ പരോക്ഖാ ചാതി ഇമാ തിസ്സോ ഏകന്തേന അതീതകാലികാ, സ്വാതനീ ആസീ ഭവിസ്സന്തീ ചാതി ഇമാ തിസ്സോ ഏകന്തേന അനാഗതകാലികാ, വത്തമാനാ ഏകായേവ പച്ചുപ്പന്നകാലികാ, സത്തമീ പന പഞ്ചമീ ച പച്ചുപ്പന്നാനാഗതകാലവസേന ദ്വികാലികാ "അജ്ജ പുഞ്ഞം കരേയ്യ, സ്വേപി കരേയ്യ. അജ്ജ ഗച്ഛതു, സ്വേ വാ ഗച്ഛതൂ"തി പയോഗാരഹത്താ. ക്രിയാതിപത്തി അനിയതകാലികാ "സോ ചേ ഹിയ്യോ യാനം അലഭിസ്സാ, അഗച്ഛിസ്സാ. സോ ചേ അജ്ജ അനത്ഥങ്ഗതേ

സൂരിയേ യാനം അലഭിസ്സാ, അഗച്ഛിസ്സാ. സോ ചേ സ്വേ യാനം അലഭിസ്സാ, അഗച്ഛിസ്സാ''തി പയോഗാരഹത്താ. ഏവം അസങ്കരതോ വവത്ഥപേതബ്ബം.

ഏവം വവത്ഥപേത്വാ അയമമ്ഹേഹി വുച്ചമാനോ നയോ സാധുകം സല്ലക്ഖേതബ്ബോ. കഥം? ഹിയ്യത്തനജ്ജതനീപരോക്ഖാസ്വാതന്യാസീഭവിസ്സന്തിവസേന ഏകന്താതീതാനാഗതകാലികാ വിഭത്തിയോ ഛ, വത്തമാനവസേന ഏകന്തപച്ചുപ്പന്നകാലികാ വിഭത്തി ഏകായേവ, സാ പടിപാടിയാ ഗണിയമാനാ സത്തമം ഠാനം ഭജതി. ഏവം ഏതസ്മിം വത്തമാനാസങ്ഖാതേ സത്തമട്ഠാനേ പക്ഖിപിതും നിരുത്തിനയേന ''പരികപ്പകാലികാ''തി സങ്ഖം ഗതം സത്ഥനയേന ''പച്ചുപ്പന്നാനാഗതകാലികാ''തിവത്തബ്ബം ഏകം വിഭത്തിം സത്തമീഭൂതായ വത്തമാനായ സമാനട്ഠാനത്താ സത്തമീസഞ്ഞം കത്വാ ഠപേസി. തതോ പുനദേവ സ്വാതന്യാസീഭവിസ്സന്തിവസേന ഏകന്താനാഗതകാലികാ തിസ്സോ വിഭത്തിയോ ഗണേത്വാ തം പച്ചുപ്പന്നാനാഗതകാലികം ''സത്തമീ''തി ലദ്ധസഞ്ഞം വിഭത്തിം അനാഗതകാലികഭാവേന താഹി തീഹി സദ്ധിം സമാനട്ഠാനത്താ ചതുത്ഥം കത്വാ നിരുത്തിനയേന ''ആണത്തികാലികാ''തി സങ്ഖം ഗതം സത്ഥനയേന ''പച്ചുപ്പന്നാനാഗതകാലികാ''തി വത്തബ്ബം ഏകം വിഭത്തിം പഞ്ചന്നം സങ്ഖ്യാനം പൂരണേന പഞ്ചമീസഞ്ഞം കത്വാ ഠപേസി.

ക്രിയാതിപത്തിയാ പന അനിയതകാലികത്താ തം വജ്ജേത്വാ അയം വിനിച്ഛയോ കതോ, സോ ച ഖോ നിരുത്തിനയംയേവ നിസ്സായ. അയം താവ കാതന്തേ വത്തമാനാനന്തരം വുത്താനം സത്തമീപഞ്ചമീനം അന്വത്ഥസഞ്ഞം ഇച്ഛന്താനം അമ്ഹാകം രുചി, ഏസാ സദ്ധമ്മവിദൂഹി ഗരൂഹി അപ്പടിക്കോസിതാ അനുമതാ സമ്പടിച്ഛിതാ ''ഏവമേവം ആവുസോ, ഏവമേവം ആവുസോ''തി. വേയ്യാകരണേഹിപി അപ്പടിക്കോസിതാ അനുമതാ സമ്പടിച്ഛിതാ ''ഏവമേവം ഭന്തേ, ഏവമേവം ഭന്തേ''തി. ഏവം സബ്ബേഹിപി തേഹി പുബ്ബാചരിയേഹി അബ്ഭനുമോദിതാ അപ്പടിക്കോസിതാ.

കച്ചായനപ്പകരണേ പന ബുദ്ധവചനാനുരൂപേന അട്ഠധാ വിഭത്തീനം വുത്തത്താ വത്തമാനാവിഭത്തി പഞ്ചമട്ഠാനേ ഠിതാ. കഥം? പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീഭവിസ്സന്തിവസേന ഏകന്താതീതാനാഗതകാലികാ ചതസ്സോ വിഭത്തിയോ, വത്തമാനവസേന ഏകന്തപച്ചുപ്പന്നകാലികാ വിഭത്തി ഏകായേവ, സാ പടിപാടിയാ ഗണിയമാനാ പഞ്ചമം ഠാനം ഭജതി. ഏവം ഏതസ്മിം വത്തമാനാസങ്ഖാതേ പഞ്ചമട്ഠാനേ പക്ഖിപിതും നിരുത്തിനയേന ''ആണത്തികാലികാ''തി സങ്ഖം ഗതം ''അനുത്തകാലികാ''തി വുത്തം വിഭത്തിം പഞ്ചമീഭൂതായ വത്തമാനായ സമാനട്ഠാനത്താ പഞ്ചമീസഞ്ഞം കത്വാ ഠപേസി. തതോ പരം തം പഞ്ചമം ഛട്ഠിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പരോക്ഖാ ഹിയ്യത്തനീ അജ്ജതനീ ഭവിസ്സന്തീ വത്തമാനാ പഞ്ചമീതി ഏവം ഗണനാവസേന ഛ വിഭത്തിയോ ഉപാദായ നിരുത്തിനയേന ''പരികപ്പകാലികാ''തി സങ്ഖം ഗതം ''അനുത്തകാലികാ''തി വുത്തം വിഭത്തിം സത്തന്നം സങ്ഖ്യാനം പൂരണേന സത്തമീസഞ്ഞം കത്വാ ഠപേസി.

കാലാതിപത്തിയാ പന അതീതാനാഗതകാലികത്താ തം വജ്ജേത്വാ അയം വിനിച്ഛയോ കതോ, സോ ച ഖോ നിരുത്തിനയംയേവ നിസ്സായ. അയം കച്ചായനേ വത്തമാനാനന്തരം വുത്താനം പഞ്ചമീസത്തമീനം അന്വത്ഥസഞ്ഞം ഇച്ഛന്താനം അമ്ഹാകം രുചി, ഏസാ ച സദ്ധമ്മവിദൂഹി ഗരൂഹി

അപ്പടിക്കോസിതാ അനുമതാ സമ്പടിച്ഛിതാ "ഏവമേവം ആവുസോ, ഏവമേവം ആവുസോ"തി. വേയ്യാകരണേഹിപി അപ്പടിക്കോസിതാ അനുമതാ സമ്പടിച്ഛിതാ "ഏവമേവം ഭന്തേ, ഏവമേവം ഭന്തേ"തി. ഏവം സബ്ബേഹിപി തേഹി പുബ്ബാചരിയേഹി അബ്ഭനുമോദിതാ അപ്പടിക്കോസിതാ.

യസ്മാ ഹി കാതന്തകച്ചായനാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസദിസവിഭത്തിക്കമാനിപി അന്തരേന കിഞ്ചി വിസേസം നിരുത്തിയം വുത്താതീതാദികാലവിഭാഗവസേനേകജ്ഝം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, തസ്മാ നിരുത്തിനയഞ്ഞേവ സാരതോ ഗഹേത്വാ പഞ്ചമീസത്തമീവിഭത്തീനം അന്വത്ഥസഞ്ഞാപരികപ്പനേ അമ്ഹാകം രുചി പുബ്ബാചരിയേഹി അബ്ഭനുമോദിതാ അപ്പടിക്കോസിതാ, തസ്മാ ഏവ യോ കോചി ഇമം വാദം മദ്ദിത്വാ അഞ്ഞം വാദം പതിട്ഠാപേതും സക്ഖിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. അയഞ്ഹി നയോ അതീവ സുഖുമോ ദുദ്ദസോ ച പരമാണുരിവ, ദുക്ഖോഗാള്ഹോ ച മഹാഗഹനമിവ, അതിഗമ്ഭീരോ ച മഹാസമുദ്ദോ വിയ, തസ്മാ ഇമിസ്സം സദ്ദനീതിയം സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി സാസനോപകാരത്ഥം യോഗോ സുട്ഠു കരണീയോ. തഥാ ഹി ഇധ കതയോഗേഹി നാമാഖ്യാതാദീസു ചതൂസു പദേസു ഉപ്പന്നവാദാ പരവാദിനോ ജിതാവ ഹോന്തി.

മുനിനാ മുനിനാഗേന, ദുട്ഠാ പബ്ബജിതാ ജിതാ;
യഥാ യഥാ അസദ്ധമ്മ-പൂരണാ പൂരണാദയോ.

തഥാ തഥാഗതാദായാ-നുഗായം സദ്ദനീതിയം;
കതയോഗേഹിപി ജിതാ, സവന്തി പരവാദിനോതി.

അയം പഞ്ചമീസത്തമീനം പടിപാടിട്ഠപനേ പകരണസംസന്ദനാ.

അഥ വത്തമാനാദീനം വചനത്ഥം കഥയാമ - തത്ഥ **വത്തമാനാ**തി കേനട്ഠേന വത്തമാനാ? വത്തമാനകാലവചനട്ഠേന. പച്ചുപ്പന്നഭാവേന ഹി വത്തതീതി വത്തമാനോ, പച്ചുപ്പന്നക്രിയാസങ്ഖാതോ കാലോ. തബ്ബാചകവസേന വത്തമാനോ കാലോ ഏതിസ്സാ അത്ഥീതി അയം **തി അന്തി**ആദിവിഭത്തി വത്തമാനാ. തഥാ ഹി "ഗച്ഛതി ദേവദത്തോ"തി ഏത്ഥ ദേവദത്തസ്സ പച്ചുപ്പന്നം ഗമനക്രിയം വിഭത്തിഭൂതോ **തി**സദ്ദോയേവ വദതി, തസ്മാ തബ്ബാചകവസേന വത്തമാനോ കാലോ ഏതിസ്സാ അത്ഥീതി വത്തമാനാതി വുച്ചതി. **പഞ്ചമീ**തി കേനട്ഠേന പഞ്ചമീ? പഞ്ചമം വത്തമാനട്ഠാനം ഗമനട്ഠേന, പഞ്ചന്നഞ്ച സങ്ഖ്യാനം പൂരണട്ഠേന. തഥാ ഹി നിയോഗാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നകാലികാനം പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീഭവിസ്സന്തീവത്തമാനാസങ്ഖാതാനം പഞ്ചന്നം വിഭത്തീനമന്തരേ പഞ്ചമീഭൂതായ വത്തമാനായ സയമ്പി പച്ചുപ്പന്നകാലികഭാവേന സമാനട്ഠാനത്താ പഞ്ചമം വത്തമാനട്ഠാനം ഗച്ഛതീതി പഞ്ചമീ. യഥാ നദന്തീ ഗച്ഛതീതി നദീ. തഥാ നിയോഗാ അതീതാനാഗതകാലികാ പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീഭവിസ്സന്തീസങ്ഖാതാ ചതസ്സോ വിഭത്തിയോ ഉപാദായ സയമ്പി വത്തമാനാവിഭത്തി വിയ പഞ്ചന്നം സങ്ഖ്യാനം പൂരണീതി പഞ്ചമീ. **സത്തമീ**തി കേനട്ഠേന സത്തമീ? സത്തന്നം സങ്ഖ്യാനം പൂരണട്ഠേന. തഥാ ഹി അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നകാലികാ പരോക്ഖാഹിയ്യത്തനജ്ജതനീഭവിസ്സന്തീവത്തമാനാപഞ്ചമീസങ്ഖാതാ ഛ

വിഭത്തിയോ ഉപാദായ സയമ്പി പച്ചുപ്പന്നകാലികാ ഹുത്വാ സത്തന്നം സങ്ഖ്യാനം പൂരണീതി സത്തമീ.

പരോക്ഖാതി കേനട്ഠേന പരോക്ഖാ? പരോക്ഖേ ഭവാതി അത്ഥേന. തഥാ ഹി ചക്ഖാദിന്ദ്രിയസങ്ഖാതസ്സ അക്ഖസ്സ പരോ തിരോഭാവോ പരോക്ഖം, തബ്ബാചകഭാവേന പരോക്ഖേ ഭവാതി പരോക്ഖാ. **ഹിയ്യത്തനീ**തി കേനട്ഠേന ഹിയ്യത്തനീ? ഹിയ്യോ പഭുതി അതീതേ കാലേ ഭവാ തബ്ബാചകഭാവേനാതി അത്ഥേന. **അജ്ജതനീ**തി കേനട്ഠേന അജ്ജതനീ? അജ്ജ പഭുതി അതീതേ കാലേ ഭവാ തബ്ബാചകഭാവേനാതി അത്ഥേന. **ഭവിസ്സന്തീ**തി കേനട്ഠേന ഭവിസ്സന്തീ? "ഏവം അനാഗതേ ഭവിസ്സതീ"തി അത്ഥം പകാസേന്തീ ഏതി ഗച്ഛതീതി അത്ഥേന. **കാലാതിപത്തീ**തി കേനട്ഠേന കാലാതിപത്തി? കാലസ്സാതിപതനവചനട്ഠേന. തഥാ ഹി കാലസ്സ അതിപതനം അച്ചയോ അതിക്കമിത്വാ പവത്തി കാലാതിപത്തി, ലഭിതബ്ബസ്സ അത്ഥസ്സ നിപ്ഫത്തിരഹിതം ക്രിയാതിക്കമനം . **കാലോ**തി ചേത്ഥ ക്രിയാ അധിപ്പേതാ. കരണം കാരോ, കാരോ ഏവ കാലോ **ര**കാരസ്സ **ല**കാരം കത്വാ ഉച്ചാരണവസേന. അയം പന വിഭത്തി തബ്ബാചകത്താ കാലാതിപത്തീതി. അയം പന വത്തമാനാദീനം വചനത്ഥവിഭാവനാ.

വിപ്പകിണ്ണവിവിധനയേ, സംകിണ്ണലക്ഖണധരവരസാസനേ;
സുമതിമതിവഡ്ഢനത്ഥം, കഥിതോ പകിണ്ണകവിനിച്ഛയോ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

പകിണ്ണകവിനിച്ഛയോ നാമ

തതിയോ പരിച്ഛേദോ.

ർ. ഭൂധാതുമയനാമികരൂപവിഭാഗ

“ഭൂ സത്തായ”ന്തി ധാതുസ്സ, രൂപമാഖ്യാതസഞ്ഞിതം;
ത്യാദ്യന്തം ലപിതം നാന-പ്പകാരേഹി അനാകുലം.

സ്യാദ്യന്തം, ദാനി തസ്സേവ, രൂപം നാമികസവ്ഹയം;
ഭാസിസ്സം ഭാസിതത്ഥേസു, പടുഭാവായ സോതുനം.

യദത്ഥേ’ത്തനി നാമേതി, പര’മത്ഥേസു വാ സയം;
നമതീതി തദാഹംസു, **നാമം** ഇതി വിഭാവിനോ.

നാമം നാമികമിച്ചത്ര, ഏകമേവേത്ഥതോ ഭവേ;
തദേവം നാമികം ഞേ യ്യം, സലിങ്ഗം സവിഭത്തികം.

സത്വാഭിധാനം ലിങ്ഗന്തി, ഇത്ഥിപുമനപുംസകം;
വിഭത്തീതിധ സത്തേവ, തത്ഥ ചട്ഠ പവുച്ചരേ.

പഠമാ ദുതിയാ തതിയാ, ചതുത്ഥീ പഞ്ചമീ തഥാ;
ഛട്ഠീ ച സത്തമീ ചാതി, ഹോന്തി സത്ത വിഭത്തിയോ.

ലിങ്ഗത്ഥേ പഠമാ സായം, ഭിന്നാ ദ്വേധാ **സിയോ** ഇതി;
കമ്മത്ഥേ ദുതിയാ സാപി, ഭിന്നാ **അം യോ** ഇതി ദ്വിധാ.

കരണേ തതിയാ സാപി, ഭിന്നാ **നാ ഹി** ഇതി ദ്വിധാ;
സമ്പദാനേ ചതുത്ഥീ സാ, ഭിന്നാ ദ്വേധാ **സ നം** ഇതി.

അപാദാനേ പഞ്ചമീ സാ, ഭിന്നാ ദ്വേധാ **സ്മാ ഹി** ഇതി;
ഛട്ഠീ സാമിമ്ഹി സാ ചാപി, ഭിന്നാ ദ്വേധാ **സ നം** ഇതി.

ഓകാസേ സത്തമീ സാപി, ഭിന്നാ ദ്വേധാ **സ്മിംസു** ഇതി;
ആമന്തനട്ഠമീ സായം, **സിയോ**യേവാതി ചുദ്ദസ.

വചനദ്വയസംയുത്താ, ഏകേകാ താ വിഭത്തിയോ;
സത്വമിതിഹ വിഞ്ഞേയ്യോ, അത്ഥോ സോ ദബ്ബസഞ്ഞിതോ.

യോ കരോതിസ **കത്താ**തു, തം **കമ്മം** യം കരോതി വാ;
കുബ്ബതേ യേന വാ തന്തു, **കരണം** ഇതി സഞ്ഞിതം.

ദേതി രോചതി വാ യസ്സ, **സമ്പദാന**ന്തി തം മതം;
യതോപേതി ഭയം വാ തം, **അപാദാന**ന്തി കിത്തിതം.

യസ്സായത്തോ സമൂഹോവാ, തം വേ **സാമീ**തി ദേസിതം;
യസ്മിം കരോതി കിരിയം, **തദോകാസ**ന്തി സദ്ദിതം.

യദാലപതി തം വത്ഥു, **ആമന്തന**മുദീരിതം;
സദ്ദേനാഭിമുഖീകാരോ, വിജ്ജമാനസ്സ വാ പന.

വിനാ ആലപനത്ഥം ലിങ്ഗത്ഥാദീസു പഠമാദിവിഭത്തുപ്പത്തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്താതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദമേത്ഥ നിരുത്തിലക്ഖണം ദട്ഠബ്ബം - പച്ചത്തവചനേ പഠമാ വിഭത്തി ഭവതി, ഉപയോഗവചനേ ദുതിയാ വിഭത്തി ഭവതി, കരണവചനേ തതിയാ വിഭത്തി ഭവതി, സമ്പദാനവചനേ ചതുത്ഥീ വിഭത്തി ഭവതി, നിസ്സക്കവചനേ പഞ്ചമീ വിഭത്തി ഭവതി, സാമിവചനേ ഛട്ഠീ വിഭത്തി ഭവതി, ഭുമ്മവചനേ സത്തമീ വിഭത്തി ഭവതി, ആമന്തനവചനേ അട്ഠമീ വിഭത്തി ഭവതി. തത്രുദ്ദാനം -

> പച്ചത്തമുപയോഗഞ്ച, കരണം സമ്പദാനിയം;
> നിസ്സക്കം സാമിവചനം, ഭുമ്മമാലപനട്ഠമം.

തത്ര **പച്ചത്തവചനം** നാമ തിവിധലിങ്ഗവവത്ഥാനഗതാനം ഇത്ഥിപുമനപുംസകാനം പച്ചത്തസഭാവനിദ്ദേസത്ഥോ. **ഉപയോഗവചനം** നാമ യോ യം കരോതി, തേന തദുപയുത്തപരിദീപനത്ഥോ. **കരണവചനം** നാമ തജ്ജാപകതനിബ്ബത്തകപരിദീപനത്ഥോ. **സമ്പദാനവചനം** നാമ തപ്പദാനപരിദീപനത്ഥോ. **നിസ്സക്കവചനം** നാമ തന്നിസ്സടതദപഗമപരിദീപനത്ഥോ. **സാമിവചനം** നാമ തദിസ്സരപരിദീപനത്ഥോ. **ഭുമ്മവചനം** നാമ തപ്പതിട്ഠാപരിദീപനത്ഥോ. **ആമന്തനവചനം** നാമ തദാമന്തനപരിദീപനത്ഥോ. ഏവം ഞത്വാ പയോഗാനി അസമ്മുയ്ഹന്തേന യോജേതബ്ബാനി.

ഭൂതോ, ഭാവകോ, ഭവോ, അഭവോ, ഭാവോ, അഭാവോ, സഭാവോ, സബ്ഭാവോ, സമ്ഭവോ, പഭവോ, പഭാവോ, അനുഭവോ, ആനുഭാവോ, പരാഭവോ, വിഭവോ, പാതുഭാവോ, ആവിഭാവോ, തിരോഭാവോ, വിനാഭാവോ, സോത്ഥിഭാവോ, അത്ഥിഭാവോ, നത്ഥിഭാവോതി **ഓ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം.

അഭിഭവിതാ, പരിഭവിതാ, അനുഭവിതാ, സമനുഭവിതാ, ഭാവിതാ, പച്ചനുഭവിതാതി **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം.

ഭവം, പരാഭവം, പരിഭവം, അഭിഭവം, അനുഭവം, സമനുഭവം, പച്ചനുഭവം, പഭവം, അപ്പഭവന്തി നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗം.

ധനഭൂതി, സിരിഭൂതി, സോത്ഥിഭൂതി, സുവത്ഥിഭൂതീതി **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം.

ഭാവീ, വിഭാവീ, സമ്ഭാവീ, പരിഭാവീതി **ഈ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം.

സയമ്ഭൂ, പഭൂ, അഭിഭൂ, വിഭൂ, അധിഭൂ, പതിഭൂ, ഗോത്രഭൂ, വത്രഭൂ, പരാഭിഭൂ, രൂപാഭിഭൂ, സദ്ദാഭിഭൂ, ഗന്ധാഭിഭൂ, രസാഭിഭൂ, ഫോട്ഠബ്ബാഭിഭൂ, ധമ്മാഭിഭൂ, സബ്ബാഭിഭൂതി **ഊ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം.

ഇമാനേത്ഥ ഛബ്ബിധാനി പുല്ലിങ്ഗാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി ഉദ്ദിട്ഠാനി.

ഉകാരന്തം പുല്ലിങ്ഗംതു **ഭൂ**ധാതുമയമപ്പസിദ്ധം, അഞ്ഞധാതുമയം പനുകാരന്തപുല്ലിങ്ഗം പസിദ്ധം "ഭിക്ഖു, ഹേതു"ഇതി. തേന സദ്ധിം സത്തവിധാനി പുല്ലിങ്ഗാനി ഹോന്തി, സബ്ബാനേതാനി സഭാവതോയേവ

പുല്ലിങ്ഗാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി. ഏത്ഥ സത്തോതി അത്ഥവാചകോ **ഭൂത**സദ്ദോയേവ നിയോഗാ പുല്ലിങ്ഗന്തിപി ദട്ഠബ്ബോ.

യേ പന ''യോ ധമ്മോ ഭൂതോ, യാ ധമ്മജാതി ഭൂതാ, യം ധമ്മജാതം ഭൂത''ന്തി ഏവം ലിങ്ഗത്തയേ യോജനാരഹത്താ അനിയതലിങ്ഗാ അഞ്ഞേപി **ഭൂതപരാഭൂതസമ്ഭൂത**സദ്ദാദയോ സന്ദിസ്സന്തി പാവചനവരേ, തേപി നാനോപസഗ്ഗനിപാതപദേഹി യോജനവസേന സദ്ദരചനായം സുഖുമത്ഥഗ്ഗഹണേ ച വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലജനനത്ഥം നിയതപുല്ലിങ്ഗേസു പക്ഖിപിത്വാ ദസ്സേസ്സാമ.

സേയ്യഥിദം? ഭൂതോ, പരാഭൂതോ, സമ്ഭൂതോ, വിഭൂതോ, പാതുഭൂതോ, ആവിഭൂതോ, തിരോഭൂതോ, വിനാഭൂതോ, ഭബ്ബോ, പരിഭൂതോ, അഭിഭൂതോ, അധിഭൂതോ, അദ്ധഭൂതോ, അനുഭൂതോ, സമനുഭൂതോ, പച്ചനുഭൂതോ, ഭാവിതോ, സമ്ഭാവിതോ, വിഭാവിതോ, പരിഭാവിതോ, അനുപരിഭൂതോ, പരിഭവിതബ്ബോ, പരിഭോതബ്ബോ, പരിഭവനീയോ, അഭിഭവിതബ്ബോ, അഭിഭോതബ്ബോ, അഭിഭവനീയോ, അധിഭവിതബ്ബോ, അധിഭോതബ്ബോ, അധിഭവനീയോ, അനുഭവിതബ്ബോ, അനുഭോതബ്ബോ, അനുഭവനീയോ, സമനുഭവിതബ്ബോ, സമനുഭോതബ്ബോ, സമനുഭവനീയോ, പച്ചനുഭവിതബ്ബോ, പച്ചനുഭോതബ്ബോ, പച്ചനുഭവനീയോ, ഭാവേതബ്ബോ, ഭാവനീയോ, സമ്ഭാവേതബ്ബോ, സമ്ഭാവനീയോ, വിഭാവേതബ്ബോ, വിഭാവനീയോ, പരിഭാവേതബ്ബോ, പരിഭാവനീയോ, ഭവമാനോ, വിഭവമാനോ, പരിഭവമാനോ, അഭിഭവമാനോ, അനുഭവമാനോ, സമനുഭവമാനോ, പച്ചനുഭവമാനോ, അനുഭോന്തോ, സമനുഭോന്തോ, പച്ചനുഭോന്തോ, സമ്ഭോന്തോ, അഭിസമ്ഭോന്തോ, ഭാവേന്തോ, സമ്ഭാവേന്തോ, വിഭാവേന്തോ , പരിഭാവേന്തോ, പരിഭവിയമാനോ, പരിഭുയ്യമാനോ, അഭിഭവിയമാനോ, അഭിഭൂയമാനോ, അനുഭവിയമാനോ, അനുഭുയ്യമാനോ, സമനുഭവിയമാനോ, സമനുഭുയ്യമാനോ, പച്ചനുഭവിയമാനോ, പച്ചനുഭുയ്യമാനോതി ഇമാനി നിയതപുല്ലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്തലിങ്ഗാനി. ഏവ**മോ**കാരന്താദിവസേന ഛബ്ബിധാനി പുല്ലിങ്ഗാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി പകാസിതാനി. അയം താവ പുല്ലിങ്ഗവസേന ഉദാഹരണുദ്ദേസോ.

ഭാവികാ, ഭാവനാ, വിഭാവനാ, സമ്ഭാവനാ, പരിഭാവനാതി **ആ**കാരന്തഇത്ഥിലിങ്ഗം.

ഭൂമി, ഭൂതി, വിഭൂതി. **ഇ**കാരന്തഇത്ഥിലിങ്ഗം.

ഭൂരീ, ഭൂതീ, ഭോതീ, വിഭാവിനീ, പരിവിഭാവിനീ, സമ്ഭാവിനീ, പാതുഭവന്തീ, പാതുഭോന്തീ, പരിഭവന്തീ, പരിഭോന്തീ, അഭിഭവന്തീ, അഭിഭോന്തീ, അധിഭവന്തീ, അധിഭോന്തീ, അനുഭവന്തീ, അനുഭോന്തീ, സമനുഭവന്തീ, സമനുഭോന്തീ, പച്ചനുഭവന്തീ, പച്ചനുഭോന്തീ, അഭിസമ്ഭവന്തീ, അഭിസമ്ഭോന്തീതി **ഈ**കാരന്തഇത്ഥിലിങ്ഗം.

ഭൂ, അഭൂ. **ഊ**കാരന്തഇത്ഥിലിങ്ഗം.

ഇമാനേത്ഥ ചതുബ്ബിധാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി ഉദ്ദിട്ഠാനി.

ഉകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം **ഭൂ**ധാതുമയമപ്പസിദ്ധം, അഞ്ഞധാതുമയം പന **ഉ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം പസിദ്ധം ''ധാതു, ധേനു''ഇതി. തേന സദ്ധിം പഞ്ചവിധാനി

ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി ഹോന്തി, ഓകാരന്തസ്സ വാ **ഗോ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ തേന സദ്ധിം ഛബ്ബിധാനിപി ഹോന്തി, സബ്ബാനേതാനി സഭാവതോയേവിത്ഥിലിങ്ഗാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി. ഏത്ഥാപി അനിയതലിങ്ഗാ **ഭൂതപരാഭൂതസമ്ഭൂത**സദ്ദാദയോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന യുജ്ജന്തേ.

കഥം? ഭൂതാ, പരാഭൂതാ, സമ്ഭൂതാതി സബ്ബം വിത്ഥാരതോ ഗഹേതബ്ബം ''അനുഭോന്തോ സമനുഭോന്തോ''തിആദീനി നവ പദാനി വജ്ജേത്വാ. താനി ഹി **ഊ**കാരന്തവസേന യോജിതാനി. ഇമാനി നിയതലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്തലിങ്ഗാനി. ഏവം **ആ**കാരന്താദിവസേന ചതുബ്ബിധാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി പകാസിതാനി. അയം ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന ഉദാഹരണുദ്ദേസോ.

ഭൂതം, മഹാഭൂതം, ഭവിത്തം, ഭൂനം, ഭവനം, പരാഭവനം, സമ്ഭവനം, വിഭവനം, പാതുഭവനം, ആവിഭവനം, തിരോഭവനം, വിനാഭവനം, സോത്ഥിഭവനം, പരിഭവനം, അഭിഭവനം, അധിഭവനം, അനുഭവനം, സമനുഭവനം, പച്ചനുഭവനന്തി നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകലിങ്ഗം.

അത്ഥവിഭാവി, ധമ്മവിഭാവി. **ഇ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗം.

ഗോത്രഭു, ചിത്തസഹഭു, നചിത്തസഹഭു. **ഉ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗം.

സബ്ബാനേതാനി സഭാവതോയേവ നപുംസകലിങ്ഗാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി. ഏത്ഥ സത്തഭൂതരൂപവാചകോ **ഭൂത**സദ്ദോയേവ നിയോഗാ നപുംസകലിങ്ഗോതിപി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥാപി അനിയതലിങ്ഗാ **ഭൂത പരാഭൂത സമ്ഭൂത**സദ്ദാദയോ നപുംസകലിങ്ഗവസേന യുജ്ജന്തേ.

കഥം? ഭൂതം, പരാഭൂതം, സമ്ഭൂതം, വിഭൂതം. **പേയ്യാലോ**. സമനുഭവമാനം, പച്ചനുഭവമാനം, അനുഭോന്തം, അനുഭവന്തം, സമനുഭോന്തം, സമനുഭവന്തം, പച്ചനുഭോന്തം, പച്ചനുഭവന്തം, സമ്ഭോന്തം, സമ്ഭവന്തം, അഭിസമ്ഭോന്തം, അഭിസമ്ഭവന്തം, പാതുഭോന്തം, പാതുഭവന്തം, പരിഭോന്തം, പരിഭവന്തം, അഭിഭോന്തം, അഭിഭവന്തം, അധിഭോന്തം, അധിഭവന്തം, ഭാവേന്തം, സമ്ഭാവേന്തം, വിഭാവേന്തം, പരിഭാവേന്തം, പരിഭാവിയമാനം, പരിഭുയ്യമാനം, **പേയ്യാലോ**. പച്ചനുഭവിയമാനം, പച്ചനുഭുയ്യമാനന്തി ഇമാനി നിയതനപുംസകലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്തലിങ്ഗാനി. ഏവം നിഗ്ഗഹീതന്താദിവസേന തിവിധാനി നപുംസകലിങ്ഗാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി പകാസിതാനി . അയം നപുംസകലിങ്ഗവസേന ഉദാഹരണുദ്ദേസോ, ഏവം പുല്ലിങ്ഗാദിവസേന ലിങ്ഗത്തയം **ഭൂ**ധാതുമയമുദ്ദിട്ഠം.

ഏത്ഥ മേ അപ്പസിദ്ധാതി, യേ യേ സദ്ദാ പകാസിതാ;
തേ തേ പാളിപ്പദേസേസു, മഗ്ഗിതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

ഓ, ആ, ബിന്ദു, ഇ, ഈ, ഉ, ഊ-അന്തിമേ സത്തധാ ഠിതാ;
ഞേ യ്യാ പുല്ലിങ്ഗഭേദാതി, നിരുത്തഞ്ഞൂഹി ഭാസിതാ.

ആ ഇവണ്ണോ **ചു**വണ്ണോ ച, പഞ്ച അന്താ സരൂപതോ;
ഇത്ഥിഭേദാതി വിഞ്ഞേയ്യാ, **ഓ**കാരന്തേന ഛാപി വാ.

ബിന്ദു, ഇ, ഉ-ഇമേ അന്താ, തയോ ഞേയ്യാ വിഭാവിനാ;

നപുംസകപ്പഭേദാതി, നിരുത്തഞ്ഞൂഹി ഭാസിതാ.

അന്താ സത്തേവ പുല്ലിങ്ഗേ, ഇത്ഥിയം പഞ്ച വാ ഛ വാ;
നപുംസകേ തയോ ഏവം, ദസ പഞ്ചഹി ഛബ്ബിധാ.

യസ്മാ പനേത്ഥ "ഭൂതോ"തിആദയോ സദ്ദാ നിബ്ബചനാഭിധേയ്യകഥനത്ഥസാധകവചനപരിയായവചനത്ഥുദ്ധാരവസേന വുച്ചമാനാ പാകടാ ഹോന്തി സുവിഞ്ഞേയ്യാ ച, തസ്മാ ഇമേസം നിബ്ബചനാദീനി യഥാസമ്ഭവം വക്ഖാമ വിഞ്ഞൂനം തുട്ഠിജനനത്ഥഞ്ചേവ സോതാരാനമത്ഥേസു പടുതരബുദ്ധിപടിലാഭായ ച. തത്ര **ഭൂതോ**തി ഖന്ധപാതുഭാവേന ഭവതീതി ഭൂതോ, ഇദം താവ നിബ്ബചനം. "ഭൂതോ"തി സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന സത്തോ വുച്ചതി, ഇദമഭിധേയ്യകഥനം. "യോ ച കാലഘസോ ഭൂതോ. സബ്ബേവ നിക്ഖിപിസ്സന്തി, ഭൂതാ ലോകേ സമുസ്സയ"ന്തി ച ഇദമേതസ്സ അത്ഥസ്സ സാധകവചനം. അഥ വാ **ഭൂതോ**തി ഏവംനാമകോ അമനുസ്സജാതിയോ സത്തവിസേസോ, ഇദമഭിധേയ്യകഥനം. "ഭൂതവിജ്ജാ, ഭൂതവേജ്ജോ, ഭൂതവിഗ്ഗഹിതോ"തി ച ഇദമേതസ്സ അത്ഥസ്സ സാധകവചനം. യഞ്ച പന "സത്തോ മച്ചോ പജാ"തിആദികം തത്ഥ തത്ഥ ആഗതം വചനം, ഇദം സത്തോതി അത്ഥവാചകസ്സ **ഭൂത**സദ്ദസ്സ പരിയായവചനം. യഞ്ച **നിദ്ദേസപാളിയം** "മച്ചോതി സത്തോ നരോ മാനവോ പോസോ പുഗ്ഗലോ ജീവോ ജഗു ജന്തു ഹിന്ദഗു മനുജോ"തി ആഗതം, ഇദമ്പി പരിയായവചനമേവ. താനി സബ്ബാനി പിണ്ഡേത്വാ വുച്ചന്തേ -

സത്തോ മച്ചോ ജനോ ഭൂതോ, പാണോ ഹിന്ദഗു പുഗ്ഗലോ;
ജന്തു ജീവോ ജഗു യക്ഖോ, പാണീ ദേഹീ തഥാഗതോ.

സത്തവോ മാതിയോ ലോകോ, മനുജോ മാനവോ നരോ;
പോസോ സരീരീതി പുമേ, ഭൂതമിതി നപുംസകേ.

പജാതി ഇത്ഥിയം വുത്തോ, ലിങ്ഗതോ, ന ച അത്ഥതോ;
ഏവം തിലിങ്ഗികാ ഹോന്തി, സദ്ദാ സത്താഭിധാനകാ.

യോ സോ ജങ്ഘായ ഉലതി, സോ സത്തോ ജങ്ഘലോ ഇധ;
പാണദേഹാഭിധാനേഹി, സത്തനാമം പപഞ്ചിതം.

ഇമസ്മിം പകരണേ "പരിയായവചന"ന്തി ച "അഭിധാന"ന്തി ച "സങ്ഖാ"തിആദീനി ച ഏകത്ഥാനി അധിപ്പേതാനി, അത്ഥുദ്ധാരവസേന പന **ഭൂത**സദ്ദോ പഞ്ചക്ഖന്ധാമനുസ്സധാതുസസ്സതവിജ്ജമാനഖീണാസവസത്തരുക്ഖാദീസു ദിസ്സതി, തപ്പയോഗോ ഉപരി അത്ഥത്തികവിഭാഗേ ആവിഭവിസ്സതി. **ഭാവകോ**തി ഭാവേതീതി ഭാവകോ, ഇദം നിബ്ബചനം. യോ ഭാവനം കരോതി, സോ ഭാവകോ. ഇദമഭിധേയ്യകഥനം. "ഭാവകോ നിപകോ ധീരോ"തി ഇദമേതസ്സ അത്ഥസ്സ സാധകവചനം. "ഭാവകോ ഭാവനാപസുതോ ഭാവനാപയുത്തോ ഭാവനാസമ്പന്നോ"തി ഇദം പരിയായവചനം. ഇമാനി "ഭൂതോ ഭാവകോ"തി ദ്വേ പദാനി സുദ്ധകത്തുഹേതുകത്തുവസേന വുത്താനീതി. ഇതോ പരം നയാനുസാരേന സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ "ഇദം നിബ്ബചന"ന്തി ച ആദീനി അവത്വാ കത്ഥചി അത്ഥസാധകവചനം പരിയായവചനം അത്ഥുദ്ധാരഞ്ച യഥാരഹം

ദസ്സേസ്സാമ. തേസു ഹി സബ്ബത്ഥ ദസ്സിതേസു ഗന്ഥവിത്ഥാരോ സിയാ, തസ്മാ യേസമത്ഥോ ഉത്താനോ, തേസമ്പി പദാനമഭിധേയ്യം ന കഥേസ്സാമ, നിബ്ബചനമത്തമേവ നേസം കഥേസ്സാമ. യേസം പന ഗമ്ഭീരോ അത്ഥോ, തേസമഭിധേയ്യം കഥേസ്സാമ.

ഭവനം **ഭവോ,** ഭവോ വുച്ചതി വുഡ്ഢി. **ഭൂ**സദ്ദസ്സ അത്ഥാതിസയയോഗതോ വഡ്ഢനേപി ദിസ്സമാനത്താ ഭവനം വഡ്ഢനന്തി കത്വാ. "ഭവോ ച രഞ്ഞോ അഭവോ ച രഞ്ഞോ"തി ഇദം വുഡ്ഢിഅത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അഥ വാ ഭവോതി വുച്ചതി സസ്സതം. "സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ചാ"തി ഹി സസ്സതവസേന പവത്താ ദിട്ഠി സസ്സതദിട്ഠി, തസ്മാ ഭവദിട്ഠീ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. തഥാ ഭവോതി ഭവദിട്ഠി, ഭവതി സസ്സതം തിട്ഠതീതി പവത്തനതോ സസ്സതദിട്ഠി ഭവദിട്ഠി നാമ. ഭവദിട്ഠി ഹി ഉത്തരപദലോപേന ഭവോതി വുച്ചതി. "ഭവേന ഭവസ്സ വിപ്പമോക്ഖമാഹംസൂ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഏത്ഥായം പാളിവചനത്ഥോ - ഏകച്ചേ സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഭവദിട്ഠിയാ വാ കാമഭവാദിനാ വാ സബ്ബഭവതോ വിമുത്തിം സംസാരവിസുദ്ധിം കഥയിംസൂതി. അഥ വാ ഭവന്തി വഡ്ഢന്തി സത്താ ഏതേനാതി ഭവോതി അത്ഥേന സമ്പത്തിപുഞ്ഞാനി ഭവോതി ച വുച്ചന്തി. "ഇതിഭവാഭവതഞ്ച വീതിവത്തോ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഏത്ഥ പനായം പാളിവചനത്ഥോ - **ഭവോ**തി സമ്പത്തി, **അഭവോ**തി വിപത്തി. തഥാ ഭവോതി വുഡ്ഢി, അഭവോതി ഹാനി. ഭവോതി സസ്സതം, അഭവോതി ഉച്ഛേദോ. ഭവോതി പുഞ്ഞം, അഭവോതി പാപം, തം സബ്ബം വീതിവത്തോതി.

സഹോകാസാ ഖന്ധാപി ഭവോ. "കാമഭവോ രൂപഭവോ" ഇച്ചേവമാദി ഏതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഏത്ഥ പന ഖന്ധാ "യോ പഞ്ഞായതി, സോ സരൂപം ലഭതീ"തി കത്വാ "ഭവതി അവിജ്ജാതണ്ഹാദിസമുദയാ നിരന്തരം സമുദേതീ"തി അത്ഥേന വാ "ഭവോ"തി വുച്ചന്തി. ഓകാസോ പന "ഭവന്തി ജായന്തി ഏത്ഥ സത്താ നാമരൂപധമ്മാ ചാ"തി അത്ഥേന "ഭവോ"തി. അപിച കമ്മഭവോപി ഭവോ, ഉപപത്തിഭവോപി ഭവോ. "ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ ദുവിധേന അത്ഥി കമ്മഭവോ, അത്ഥി ഉപപത്തിഭവോ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. തത്ഥ കമ്മമേവ ഭവോ കമ്മഭവോ. തഥാ ഉപപത്തി ഏവ ഭവോ ഉപപത്തിഭവോ. ഏത്ഥൂപപത്തി ഭവതീതി ഭവോ, കമ്മം പന യഥാ സുഖകാരണത്താ "സുഖോ ബുദ്ധാനമുപ്പാദോ"തി വുത്തോ. ഏവം ഭവകാരണത്താ ഫലവോഹാരേന ഭവോതി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ ഭാവനലക്ഖണത്താ ഭാവേതീതി ഭവോ. കിം ഭാവേതി? ഉപപത്തിം. ഇതി ഉപപത്തിം ഭാവേതീതി ഭവോതി വുച്ചതി. ഭാവേതീതിമസ്സ ച നിബ്ബത്തേതീതി ഹേതുകത്തുവസേനത്ഥോ. അഥ വാ "ഭവപച്ചയാ ജാതീ"തി വചനതോ ഭവതി ഏതേനാതി ഭവോതി കമ്മഭവോ വുച്ചതി.

"ഖന്ധാനഞ്ച പടിപാടി, ധാതുആയതനാന ച;
അബ്ബോച്ഛിന്നം വത്തമാനാ, സംസാരോതി പവുച്ചതീ"തി

വുത്തലക്ഖണോ സംസാരോപി ഭവോ. "ഭവേ ദുക്ഖം ഭവദുക്ഖം, ഭവേ സംസരന്തോ"തി ഇമാനേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകാനി വചനാനി. തത്ര കേനട്ഠേന സംസാരോ ഭവോതി കഥീയതി? ഭവതി ഏത്ഥ സത്തസമ്മുതി

ഖന്ധാദിപടിപാടിസങ്ഖാതേ ധമ്മപുഞ്ജസ്മിന്തി അത്ഥേന . ഇദം **ഭവ**സദ്ദസ്സ ഭാവകത്തുകരണാധികരണസാധനവസേനത്ഥകഥനം.

എത്ഥ **ഭവ**സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരം വദാമ -

വുദ്ധിസമ്പത്തിപുഞ്ഞാനി, ഖന്ധാ സോകാസസഞ്ഞിതാ;
സംസാരോ സസ്സതഞ്ചേതം, **ഭവ**സദ്ദേന സദ്ദിതം.

ഭവതണ്ഹാ ഭവദിട്ഠി, ഉപപത്തിഭവോ തഥാ;
കമ്മഭവോ ച സബ്ബന്തം, **ഭവ**സദ്ദേന സദ്ദിതം.

ഭവതണ്ഹാഭവദിട്ഠി-ദ്വയം കത്ഥചി പാളിയം;
ഉത്തരപദലോപേന, **ഭവ**സദ്ദേന സദ്ദിതം.

അഭവോതി ന ഭവോ അഭവോ.

വിപത്തി ഹാനി ഉച്ഛേദോ, പാപഞ്ചേവ ചതുബ്ബിധാ;
ഇമേ **അഭവ**സദ്ദേന, അത്ഥാ വുച്ചന്തി സാസനേ.

ഭാവോതി അജ്ഝാസയോ, യോ "അധിപ്പായോ"തിപി വുച്ചതി. "ഥീനംഭാവോ ദുരാജാനോ. നാമച്ചോ രാജഭരിയാസു, ഭാവം കുബ്ബേഥ പണ്ഡിതോ. ഹദയങ്ഗതഭാവം പകാസേതീ"തി ഏവമാദി ഏതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അപിച വത്ഥുധമ്മോപി ഭാവോ. "ഭാവസങ്കേതസിദ്ധീന"ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം, ചിത്തമ്പി ഭാവോ. "അച്ചാഹിതം കമ്മം കരോസി ലുദ്ദം, ഭാവേ ച തേ കുസലം നത്ഥി കിഞ്ചീ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ക്രിയാപിഭാവോ. "ഭാവലക്ഖണം ഭാവസത്തമീ"തി ച ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അപിച ഭാവോതി സത്തവേവചനന്തി ഭണന്തി, ധാതു വാ ഏതം അധിവചനം. തത്ഥ അജ്ഝാസയോ ച വത്ഥുധമ്മോ ച ചിത്തഞ്ച സത്തോ ചാതി ഇമേ ഭവതീതി ഭാവോ. തഥാ പന ഭാവേതീതി ഭാവോ, ക്രിയാ തു ഭവനന്തി ഭാവോ. സാ ച ഭവനഗമനപചനാദിവസേനാനേകവിധാ. അപിച ഭാവരൂപമ്പി ഭാവോ, യം ഇത്ഥിഭാവോ പുമ്ഭാവോ ഇത്ഥിന്ദ്രിയന്തി ച വുച്ചതി. തത്രായം വചനത്ഥോ - "ഇത്ഥീ"തി വാ "പുരിസോ"തി വാ ഭവതി ഏതേന ചിത്തം അഭിധാനഞ്ചാതി ഭാവോ.

നത്തനോമതിയാ ഏതം, നിബ്ബചനമുദാഹടം;
പുബ്ബാചരിയസീഹാനം, മതം നിസ്സായ മാഹടം.

വുത്തഞ്ഹേതം പോരാണേഹി "ഇത്ഥിയാ ഭാവോ ഇത്ഥിഭാവോ, ഇത്ഥീതി വാ ഭവതി ഏതേന ചിത്തം അഭിധാനഞ്ചാതി ഇത്ഥിഭാവോ"തി, തസ്മാ പുമ്ഭാവോതി ഏത്ഥാപി പുമസ്സ ഭാവോ പുമ്ഭാവോ, പുമാതി വാ ഭവതി ഏതേന ചിത്തം അഭിധാനഞ്ചാതി പുമ്ഭാവോതി നിബ്ബചനം സമധിഗന്തബ്ബം. ഇദം **ഭാവ**സദ്ദസ്സ കത്തുഭാവകരണസാധനവസേനത്ഥകഥനം.

അഭാവോതി ന ഭാവോതി അഭാവോ, കോ സോ? സുഞ്ഞതാ നത്ഥിതാ. **സഭാവോ**തി അത്തനോ ഭാവോ സഭാവോ, അത്തനോ പകതി ഇച്ചേവത്ഥോ. അഥ വാ സഭാവോതി ധമ്മാനം സതി അത്ഥസമ്ഭവേ യോ കോചി സരൂപം

ലഭതി, തസ്സ ഭാവോ ലക്ഖണമിതി സഞ്ഞിതോ നമനരുപ്പനകക്ഖളഫുസനാദിആകാരോ ഇച്ചേവത്ഥോ. ''സാമഞ്ഞം വാ സഭാവോ വാ, ധമ്മാനം ലക്ഖണം മത''ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അപിച സഭാവോതി സലക്ഖണോ പരമത്ഥധമ്മോ. കേനട്ഠേന? സഹ ഭാവേനാതി അത്ഥേന. **സബ്ഭാവോ**തി സതം ഭാവോ സബ്ഭാവോ, സപ്പുരിസധമ്മോ ഇച്ചേവത്ഥോ. അഥ വാ അത്തനോ ഭാവോ സബ്ഭാവോ. ''ഗാഹാപയന്തി സബ്ഭാവ''ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. സംവിജ്ജമാനോ വാ ഭാവോ സബ്ഭാവോ. ''ഏവം ഗഹണസബ്ഭാവോ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഇദം **സഭാവ സബ്ഭാവ**സദ്ദാനം ഭാവസാധനവസേനത്ഥകഥനം.

സമ്ഭവോതി സമ്ഭവനം സമ്ഭവോ, സമ്ഭവനക്രിയാ, യുത്തി വാ. യുത്തി ഹി സമ്ഭവോതി വുച്ചതി ''സമ്ഭവോ ഗഹണസ്സ കാരണ''ന്തിആദീസു. അഥ വാ സമ്ഭവതി ഏതസ്മാതി സമ്ഭവോ. യതോ ഹി യം കിഞ്ചി സമ്ഭവതി, സോ സമ്ഭവോ. **പഭവോ**തി പഭവനം പഭവോ, അച്ഛിന്നതാ, പഭവതി ഏതസ്മാതി വാ പഭവോ. യതോ ഹി യം കിഞ്ചി പഭവതി, സോ പഭവോ. ഇമേ പന **സമ്ഭവപഭവ**സദ്ദാ കത്ഥചി സമാനത്ഥാ കത്ഥചി ഭിന്നത്ഥാതി വേദിതബ്ബാ. കഥം? **സമ്ഭവ**സദ്ദോ ഹി ഭവനക്രിയമ്പി വദതി യുത്തിമ്പി പഞ്ഞത്തിമ്പി സമ്ഭവരൂപമ്പി പച്ചയത്ഥമ്പി, **പഭവ**സദ്ദോ പന ഭവനക്രിയമ്പി വദതി നദിപ്പഭവമ്പി പച്ചയത്ഥമ്പി, തസ്മാ പച്ചയത്ഥം വജ്ജേത്വാ ഭിന്നത്ഥാതി ഗഹേതബ്ബാ, പച്ചയത്ഥേന പന സമാനത്ഥാതി ഗഹേതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം ''പച്ചയോ ഹേതു നിദാനം കാരണം സമ്ഭവോ പഭവോതിആദി അത്ഥതോ ഏകം, ബ്യഞ്ജനതോ നാന''ന്തി.

> ''മൂലം ഹേതു നിദാനഞ്ച, സമ്ഭവോ പഭവോ തഥാ;
> സമുട്ഠാനാഹാരാരമ്മണം, പച്ചയോ സമുദയേന ചാ''തി

അയമ്പി ഗാഥാ ഏതസ്സത്ഥസ്സ സാധികാ. ഇദം **സമ്ഭവപഭവ**സദ്ദാനം ഭാവാപാദാനസാധനവസേനത്ഥകഥനം.

ഏവമേത്ഥ ഭാവകത്തുകമ്മകരണാപാദാനാധികരണവസേന ഛ സാധനാനി പകാസിതാനി. താനി സമ്പദാനസാധനേന സത്തവിധാനി ഭവന്തി, തം പന ഉത്തരി ആവിഭവിസ്സതി ''ധനമസ്സ ഭവതൂതി ധനഭൂതീ''തിആദിനാ. ഇച്ചേവം കിതകവസേന സബ്ബഥാപി സത്തവിധാനി സാധനാനി ഹോന്തി, യാനി ''കാരകാനീ''തിപി വുച്ചതി, ഇതോ അഞ്ഞം സാധനം നത്ഥി. ഇധ പയോഗേസ്വത്ഥേസു ച വിഞ്ഞൂനം പാടവത്ഥം സാധനനാമം പകാസിതം. തഥാ ഹി ദുന്നിക്ഖിത്തസാധനേഹി പദേഹി യോജിതാ സദ്ദപ്പയോഗാ ദുബ്ബോധത്ഥാ ഹോന്തി, സുനിക്ഖിത്തസാധനേഹി പന പദേഹി യോജിതാ സുബോധത്ഥാ ഹോന്തി, തസ്മാ പയോഗാസാധനമൂലകാ, അത്ഥോ ച പയോഗമൂലകോ. പയോഗാനുരൂപഞ്ഹി അവിപരീതം കത്വാ അത്ഥം കഥനസീലാ ''യാചിതോവ ബഹുലം ചീവരം പരിഭുഞ്ജതി, അപ്പം അയാചിതോ''തി ഏവമാദീസു സാധനവസേന ഗഹേതബ്ബേസു അത്ഥേസു, അഞ്ഞേസു ചത്ഥേസു പടുതരബുദ്ധിനോ പണ്ഡിതായേവ ഏകന്തേന ഭഗവതോ പരിയത്തിസാസനധരാ നാമ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബം. ഇതോ പരം നയാനുസാരേന സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ ''ഇദം നാമ സാധന''ന്തി ന വക്ഖാമ, കേവലമിധ ദസ്സിതേസു പയോഗേസു വിഞ്ഞൂനം ബഹുമാനുപ്പാദനത്ഥഞ്ചേവ വിവിധവിചിത്തപാളിഗതികേ വിവിധത്ഥസാരേ ജിനവരവചനേ സോതൂനം ബുദ്ധിവിജമ്ഭനത്ഥഞ്ച

അത്ഥസാധകവചനാനിയേവ യഥാരഹം സുത്തഗേയ്യവേയ്യാകരണഗാഥാദീസു തതോ തതോ ആഹരിത്വാ ദസ്സേസ്സാമ.

പഭാവോതി പകാരതോ ഭവതീതി പഭാവോ, സോയമാനുഭാവോയേവ. ''പഭാവം തേ ന പസ്സാമി, യേന ത്വം മിഥിലം വജേ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **അനുഭവോ**തി അനുഭവനം അനുഭവോ, കിം തം? പരിഭുഞ്ജനം. **ആനുഭാവോ**തി തേജുസ്സാഹമന്തപഭൂസത്തിയോ. ''തേജസങ്ഖതോ ഉസ്സാഹമന്തപഭൂസത്തിസങ്ഖാതോ വാ മഹന്തോ ആനുഭാവോ ഏതസ്സാതി മഹാനുഭാവോ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം.

തേജോ ഉസ്സാഹമന്താ ച, പഭൂസത്തീതി പഞ്ചിമേ;
ആനുഭാവാതി വുച്ചന്തി, പഭാവാതി ച തേ വദേ.

തേജാദിവാചകത്തമ്ഹി, **ആനുഭാവ**പദസ്സ തു;
അത്ഥനിബ്ബചനം ധീരോ, യഥാസമ്ഭവമുദ്ദിസേ.

അഥ വാ **ആനുഭാവോ**തി അനുഭവിതബ്ബഫലം. ''അനുഭവിതബ്ബസ്സ ഫലസ്സ മഹന്തതായ മഹാനുഭാവോ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **പരാഭവോ**തി പരാഭവനം പരാഭവോ, അഥ വാ പരാഭവതീതി പരാഭവോ. ''സുവിജാനോ പരാഭവോ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അപിച ''ധമ്മദേസ്സീ പരാഭവോ''തി പാഠാനുരൂപതോ പരാഭവിസ്സതീതി പരാഭവോതി അനാഗതകാലവസേനപി നിബ്ബചനം ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ പരാഭവന്തി ഏതേനാതി പരാഭവോ. കിം തം? ധമ്മദേസ്സിതാദി. ''പഠമോ സോ പരാഭവോ''തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **വിഭവോ**തി നിബ്ബാനം. തഞ്ഹി ഭവതോ വിഗതത്താ ഭവതോ വിഗതോതി വിഭവോ, ഭവസ്സ ച തംഹേതു വിഗതത്താ വിഗതോ ഭവോ ഏതസ്മാതി വിഭവോ. വിഭവന്തി ഉച്ഛിജ്ജന്തി വിനസ്സന്തി ഇതോ അരിയധനവിലോമകാ കിലേസമഹാചോരാതിപി വിഭവോ. **വിഭവ**സദ്ദസ്സ നിബ്ബാനാഭിധാനത്തേ ''ഏവം ഭവേ വിജ്ജമാനേ, വിഭവോ ഇച്ഛിതബ്ബകോ''തി ഇദമേത്ഥ സാധകം വചനം. ഇമാനി പന നിബ്ബാനസ്സ പരിയായവചനാനി -

നിബ്ബാനം വിഭവോ മോക്ഖോ, നിരോധോ അമതം സമം;
സങ്ഖാരൂപസമോ ദുക്ഖ-നിരോധോ അച്ചുത'ക്ഖയോ.

വിവട്ട'മകതം അത്ഥം, സന്തിപദ'മസങ്ഖതം;
പാരം തണ്ഹാക്ഖയോ ദുക്ഖ-ക്ഖയോ സഞ്ഞോജനക്ഖയോ.

യോഗക്ഖേമോ വിരാഗോ ച,
ലോകന്തോ ച ഭവക്ഖയോ;
അപവഗ്ഗോ വിസങ്ഖാരോ,
സബ്ഭി സുദ്ധി വിസുദ്ധി ച.

വിമുത്യാ'പചയോ മുത്തി, നിബ്ബുതി ഉപധിക്ഖയോ;
സന്തി അസങ്ഖതാ ധാതു, ദിസാ ച സബ്ബതോപഭം.

വിനാപേതാനി നാമാനി, വിസേസകപദം ഇധ;
നിബ്ബാനവാചകാനീതി, സല്ലക്ഖേയ്യ സുമേധസോ.

“താണം ലേണ”ന്തിആദീനി-പേക്ഖികാനി ഭവന്തി ഹി;
വിസേസകപദാനന്തി, ഏത്ഥേതാനി പകാസയേ.

താണം ലേണ’മരൂപഞ്ച, സന്തം സച്ച’മനാലയം;
സുദുദ്ദസം സരണഞ്ച, പരായണ’മനീതികം.

അനാസവം ധുവം നിച്ചം, വിഞ്ഞാണ’മനിദസ്സനം;
അബ്യാപജ്ജം സിവം ഖേമം, നിപുണം അപലോകികം.

അനന്ത’മക്ഖരം ദീപോ, അച്ചന്തം കേവലം പദം;
പണീതം അച്ചുതഞ്ചാതി, ബഹുധാപി വിഭാവയേ.

ഗോത്രഭൂതി പദസ്സത്ഥം, വദന്തേഹി ഗരൂഹി തു;
ഗോത്തം വുച്ചതി നിബ്ബാന-മിതി ഗോത്തന്തി ഭാസിതം.

വിഭവോതി വാ വിനാസസമ്പത്തിധനുച്ഛേദദിട്ഠിയോപി വുച്ചന്തി. തത്ഥ വിനാസോ വിഭവനം ഉച്ഛിജ്ജനം നസ്സനന്തി അത്ഥേന വിഭവോ. “വിഭവോ സബ്ബധമ്മാനം, ഇത്ഥേകേ സതോ സത്തസ്സ ഉച്ഛേദം വിനാസം വിഭവം പഞ്ഞപേന്തീ”തി ച ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. സമ്പത്തി പന വിസേസതോ ഭവതീതി വിഭവോ. “രഞ്ഞോ സിരിവിഭവം ദട്ഠുകാമാ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ധനം പന ഭവന്തി വഡ്ഢന്തി വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി സത്താ ഏതേനാതി വിഭവോ. “അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തീ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഇദം പന പരിയായവചനം -

ധനം സം വിഭവോ ദബ്ബം, സാപതേയ്യം പരിഗ്ഗഹോ;
ഓഡ്ഡം ഭണ്ഡം സകം അത്ഥോ, ഇച്ചേതേ ധനവാചകാ.

ഉച്ഛേദദിട്ഠി പന വിഭവതി ഉച്ഛിജ്ജതി “അത്താ ച ലോകോ ച പുന ചുതിതോ ഉദ്ധം ന ജായതീ”തി ഗഹണതോ വിഭവോതി. “വിഭവതണ്ഹാ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. വിഭവതണ്ഹാതി ഹി ഉച്ഛേദദിട്ഠിസഹഗതായ തണ്ഹായ നാമം. ഏത്ഥ അത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതി -

ധനനിബ്ബാനസമ്പത്തി-വിനാസുച്ഛേദദിട്ഠിയോ;
വുത്താ **വിഭവ**സദ്ദേന, ഇതി വിഞ്ഞൂ വിഭാവയേ.

പാതുഭാവോതി പാതുഭവനം പാതുഭാവോ. **ആവിഭാവോ**തി ആവിഭവനം ആവിഭാവോ, ഉഭിന്നമേതേസം പാകടതാ ഇച്ചേവത്ഥോ. **തിരോഭാവോ**തി തിരോഭവനം തിരോഭാവോ, പടിച്ഛന്നഭാവോ. **വിനാഭാവോ**തി വിനാഭവനം വിനാഭാവോ, വിയോഗോ. **സോത്ഥിഭാവോ**തി സോത്ഥിഭവനം സോത്ഥിഭാവോ, സുവത്ഥിഭാവോ സുഖസ്സ അത്ഥിതാ, അത്ഥതോ പന നിബ്ഭയതാ നിരുപദ്ദവതാ ഏവ. **അത്ഥിഭാവോ**തി അത്ഥിതാ വിജ്ജമാനതാ അവിവിത്തതാ. **നത്ഥിഭാവോ**തി നത്ഥിതാ അവിജ്ജമാനതാ വിവിത്തതാ രിത്തതാ തുച്ഛതാ സുഞ്ഞതാ. ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

അഭിഭവതീതി **അഭിഭവിതാ,** പരം അഭിഭവന്തോ യോ കോചി. ഏവം **പരിഭവിതാ,** അനുഭവതീതി **അനുഭവിതാ,** സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ

അദുക്ഖമസുഖം വാ അനുഭവന്തോ യോ കോചി. ഏവം **സമനുഭവിതാ. പച്ചനുഭവിതാ,** ഏത്ഥ പന യഥാ "അമതസ്സ ദാതാ. അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ ഉപ്പാദേതാ"തിആദീസു "ദാതാ"തി പദാനം കത്തുവാചകാനം "അമതസ്സാ"തിആദീഹി പദേഹി കമ്മവാചകേഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി സദ്ധിം യോജനാ ദിസ്സതി, തഥാ ഇമേസമ്പി പദാനം "പച്ചാമിത്തസ്സ അഭിഭവിതാ"തിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ. ഏവം അഞ്ഞേസമ്പി ഏവരൂപാനം പദാനം. **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഭവതീതി **ഭവം**. ഭവിസ്സതീതി വാ ഭവം, വഡ്ഢമാനോ പുഗ്ഗലോ. "സുവിജാനോ ഭവം ഹോതി, സുവിജാനോ പരാഭവോ. ധമ്മകാമോ ഭവം ഹോതി, ധമ്മദേസ്സീ പരാഭവോ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. അഥ വാ യേന സദ്ധിം കഥേതി, സോ "ഭവ"ന്തി വത്തബ്ബോ, "ഭവം കച്ചായനോ. ഭവം ആനന്ദോ. മഞ്ഞേ ഭവം പത്ഥയതി, രഞ്ഞോ ഭരിയം പതിബ്ബത"ന്തിആദീസു. ഏത്ഥ പന ധാതുഅത്ഥേ ആദരോ ന കാതബ്ബോ, സമ്മുതിഅത്ഥേയേവാദരോ കാതബ്ബോ "സങ്കേതവചനം സച്ചം, ലോകസമ്മുതികാരണ"ന്തി വചനതോ. വോഹാരവിസയസ്മിഞ്ഹി ലോകസമ്മുതി ഏവ പധാനാ അവിലങ്ഘനീയാ. പരാഭവതീതി **പരാഭവം**. ഏവം **പരിഭവം. അഭിഭവം. അനുഭവം**. പഭവതി പഹോതി സക്കോതീതി **പഭവം,** പഹോന്തോ യോ കോചി. **ന** പഭവം അപ്പഭവം, "അപ്പഭവ"ന്തി ച ഇദം ജാതകേ ദിട്ഠം -

"ഛിന്നബ്ഭമിവ വാതേന, രുണ്ണോ രുക്ഖമുപാഗമിം;
സോഹം അപ്പഭവം തത്ഥ, സാഖം ഹത്ഥേഹി അഗ്ഗഹി"ന്തി

തത്ഥ സാധകവചനമിദം. നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ധനഭൂതീതി ധനമസ്സ ഭവതൂതി ധനഭൂതി. **സിരിഭൂതീ**തി സോഭായ ചേവ പഞ്ഞാപുഞ്ഞാനഞ്ച അധിവചനം. സാ അസ്സ ഭവതൂതി സിരിഭൂതി. ഏവം **സോത്ഥിഭൂതി, സുവത്ഥിഭൂതി. ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഭാവീതി ഭവനസീലോ ഭാവീ, ഭവനധമ്മോ ഭാവീ, ഭവനേ സാധുകാരീ ഭാവീ. ഏവം **വിഭാവീ. സമ്ഭാവീ. പരിഭാവീ**തി. തത്ര **വിഭാവീ**തി അത്ഥവിഭാവനേ സമത്ഥോ പണ്ഡിതോ വുച്ചതി. ഏത്ഥ വിദ്വാ, വിജ്ജാഗതോ, ഞാണീതിആദി പരിയായവചനം ദട്ഠബ്ബം. ഭവന്തി ചത്ര -

വിദ്വാ വിജ്ജാഗതോ ഞാണീ, വിഭാവീ പണ്ഡിതോ സുധീ;
ബുധോ വിസാരദോ വിഞ്ഞൂ, ദോസഞ്ഞൂ വിദ്ദസു വിദൂ.

വിപസ്സീ പടിഭാണീ ച, മേധാവീ നിപകോ കവി;
കുസലോ വിദുരോ ധീമാ, ഗതിമാ മുതിമാ ചയം.

ചക്ഖുമാ കണ്ണവാ ദബ്ബോ, ധീരോ ഭൂരി വിചക്ഖണോ;
സപ്പഞ്ഞോ ബുദ്ധിമാ പഞ്ഞോ, ഏവംനാമാ വിഭാവിനോതി.

ഈകാരന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

സയമ്ഭൂതി സയമേവ ഭവതീതി സയമ്ഭൂ. കോ സോ? അന്തരേന പരോപദേസം സാമംയേവ സബ്ബം ഞേയ്യധമ്മം പടിവിജ്ഝിത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം

പത്തോ സക്യമുനി ഭഗവാ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> “ന മേ ആചരിയോ അത്ഥി, സദിസോ മേ ന വിജ്ജതി;
> സദേവകസ്മിം ലോകസ്മിം, നത്ഥി മേ പടിപുഗ്ഗലോ.
>
> അഹഞ്ഹി അരഹാ ലോകേ, അഹം സത്ഥാ അനുത്തരോ;
> ഏകോമ്ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, സീതീഭൂതോസ്മി നിബ്ബുതോ”തി.

അത്ഥതോ പന പാരമിതാപരിഭാവിതോ സയമ്ഭൂഞാണേന സഹ വാസനായ വിഗതവിദ്ധസ്തനിരവസേസകിലേസോ മഹാകരുണാസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാദിഅപരിമേയ്യഗുണഗണാധാരോ ഖന്ധസന്താനോ സയമ്ഭൂ. സോ ഏവംഭൂതോ ഖന്ധസന്താനോ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോതി വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “ഏകപുഗ്ഗലോ ഭിക്ഖവേ ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജതി അച്ഛരിയമനുസ്സോ, കതമോ ഏകപുഗ്ഗലോ? തഥാഗതോ ഭിക്ഖവേ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ”തി. സോ ഏകപുഗ്ഗലോ ഏതരഹി “സബ്ബഞ്ഞൂ, സുഗതോ”തിആദീഹി യഥാഭുച്ചഗുണാധിഗതനാമേഹി ച പസിദ്ധോ, “ഗോതമോ ആദിച്ചബന്ധൂ”തി ഗോത്തതോ ച പസിദ്ധോ, സക്യപുത്തോ സക്കോ സക്യമുനി സക്യസീഹോ സക്യപുങ്ഗവോതി കുലതോ ച പസിദ്ധോ, സുദ്ധോദനിമായാദേവീസുതോതി മാതാപിതിതോ ച പസിദ്ധോ, സിദ്ധത്ഥോതി ഗഹിതനാമേന ച പസിദ്ധോ. ഭവന്തി ചത്ര -

> യോ ഏകപുഗ്ഗലോ ആസി, ബുദ്ധോ സോ വദതം വരോ;
> ഗോത്തതോ ഗോതമോ നാമ, തഥേവാദിച്ചബന്ധു ച.
>
> സക്യകുലേ പസൂതത്താ, സക്യപുത്തോതി വിസ്സുതോ;
> സക്കോ ഇതി ച അവ്ഹിതോ, തഥാ സക്യമുനീതി ച.
>
> സബ്ബത്ഥ സേട്ഠഭാവേന, സക്യേ ച സേട്ഠഭാവതോ;
> സക്യസീഹോതി സോ സക്യ-പുങ്ഗവോതി ച സമ്മതോ.
>
> സുദ്ധോദനീതി പിതിതോ, നഭേ ചന്ദോവ വിസ്സുതോ;
> മാതിതോപി ച സഞ്ഞാതോ, മായാദേവീസുതോ ഇതി.
>
> സബ്ബഞ്ഞൂ സുഗതോ ബുദ്ധോ, ധമ്മരാജാ തഥാഗതോ;
> സമന്തഭദ്ദോ ഭഗവാ, ജിനോ ദസബലോ മുനി.
>
> സത്ഥാ വിനായകോ നാഥോ,
> മുനിന്ദോ ലോകനായകോ;
> നരാസഭോ ലോകജിനോ,
> സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ.
>
> ദേവദേവോ ലോകഗരു, ധമ്മസ്സാമീ മഹാമുനി;
> സമന്തചക്ഖു പുരിസ-ദമ്മസാരഥി മാരജി.
>
> ധമ്മിസ്സരോ ച അദ്വേജ്ഝ-വചനോ സത്ഥവാഹകോ;
> വിസുദ്ധിദേവോ ദേവാതി-ദേവോ ച സമണിസ്സരോ.

ഭൂരിപഞ്ഞോ’നധിവരോ, നരസീഹോ ച ചക്ഖുമാ;
മുനിമുനി നരവരോ, ഛളഭിഞ്ഞോ ജനേ സുതോ.

അങ്ഗീരസോ യതിരാജാ, ലോകബന്ധു’മതന്ദദോ;
വത്താ പവത്താ സദ്ധമ്മ-ചക്കവത്തി യതിസ്സരോ.

ലോകദീപോ സിരീഘനോ, സമണിന്ദോ നരുത്തമോ;
ലോകത്തയവിദൂ ലോക-പജ്ജോതോ പുരിസുത്തമോ.

സച്ചദസോ സതപുഞ്ഞ-ലക്ഖണോ സച്ചസവ്ഹയോ;
രവിബന്ധാ’സമസമോ, പഞ്ചനേത്ത’ഗ്ഗപുഗ്ഗലോ.

സബ്ബാഭിഭൂ സബ്ബവിദൂ, സച്ചനാമോ ച പാരഗൂ;
പുരിസാതിസയോ സബ്ബ-ദസ്സാവീ നരസാരഥി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇതി സോ, ഞാതോ സത്തുത്തമോതി ച;
താദീ വിഭജ്ജവാദീതി, മഹാകാരുണികോതി ച.

ചക്ഖുഭൂതോ ധമ്മഭൂതോ, ഞാണഭൂതോതി വണ്ണിതോ;
ബ്രഹ്മഭൂതോതി പുരിസാ-ജഞ്ഞോ ഇതി ച ഥോമിതോ.

ലോകജേട്ഠോ സയമ്ഭൂ ച, മഹേസി മാരഭഞ്ജനോ;
അമോഘവചനോ ധമ്മ-കായോ മാരാഭിഭൂ ഇതി.

അസങ്ഖ്യേയ്യാനി നാമാനി, സഗുണേന മഹേസിനോ;
നാമം ഗുണേഹി നിസ്സിതം, കോ കവിന്ദോ കഥേസ്സതി.

തത്ര സബ്ബഞ്ഞു ഇച്ചാദി-നാമം സാധാരണം ഭവേ;
സബ്ബേസാനമ്പി ബുദ്ധാനം, ഗോതമോ ഇതിആദി ന.

ബുദ്ധോ പച്ചേകബുദ്ധോ ച, “സയമ്ഭൂ”ഇതി സാസനേ;
കേചി “ബ്രഹ്മാ സയമ്ഭൂ”തി, സാസനാവചരം ന തം.

“ബുദ്ധോ തഥാഗതോ സത്ഥാ, ഭഗവാ”തി പദാനി തു;
ഠാനേനേകസഹസ്സമ്ഹി, സഞ്ചരന്തി അഭിണ്ഹസോ.

തത്ര ചാദിപദം അന്ത-പദഞ്ചേവ ഇമാനി തു;
ഏകതോപി ചരന്തീതി, വിഭാവേയ്യ വിസാരദോ.

വിസേസകപദാനം തു, അപേക്ഖകപദാനി ച;
അനപേക്ഖപദാനീതി, പദാനി ദുവിധാ സിയും.

തഥാ ഹി സത്ഥവാഹോ നരവരോ ഛളഭിഞ്ഞോതി ഏവംപകാരാനി അഭിധാനപദാനി വിസേസകപദാപേക്ഖകാനി. കഥം?

“ഏവം വിജിതസങ്ഗാമം, സത്ഥവാഹം അനുത്തരം;
സാവകാ പയിരുപാസന്തി, തേവിജ്ജാ മച്ചുഹായിനോ.

യം ലോകോ പൂജയതേ,
സലോകപാലോ സദാ നമസ്സതി ച;
തസ്സേത സാസനവരം,
വിദൂഹി ഞേയ്യം നരവരസ്സാ''തി,

''ഛളഭിഞ്ഞസ്സ സാസന''ന്തി ച ഏവം വിസേസകപദാപേക്ഖകാനി ഭവന്തി. ബുദ്ധോ ജിനോ ഭഗവാതി ഏവംപകാരാനി പന നോ വിസേസകാപേക്ഖാനീതി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പനേത്ഥ ഏവം വദേയ്യും ''മുനിന്ദോ സമണിന്ദോ സമണിസ്സരോ യതിസ്സരോ ആദിച്ചബന്ധു രവിബന്ധൂതി ഏവംപകാരാനം ഇധ വുത്താനമഭിധാനാനം വിസേസത്ഥാഭാവതോ പുനരുത്തിദോസോ അത്ഥീ''തി. തന്ന, അഭിധാനാനം അഭിസങ്ഖരണീയാനഭിസങ്ഖരണീയവസേന അഭിസങ്ഖതാഭിധാനാനി അനഭിസങ്ഖതാഭിധാനാനീതി ദ്വേധാ ദിസ്സനതോ. തഥാ ഹി കത്ഥചി കേചി ''സക്യസീഹോ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''സക്യകേസരീ സക്യമിഗാധിപോ''തിആദിനാ നാനാവിവിധമഭിധാനമഭിസങ്ഖരോന്തി, പാവചനേപി ഹി ''ദ്വിദുഗ്ഗമവരഹനുത്ത'മലത്ഥാ''തി പാഠോ ദിസ്സതി. തഥാ കേചി ''ധമ്മരാജാ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''ധമ്മദിസമ്പതീ''തിആദീനി അഭിസങ്ഖരോന്തി. ''സബ്ബഞ്ഞൂ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''സബ്ബദസ്സാവീ സബ്ബദസ്സീ''തിആദീനി അഭിസങ്ഖരോന്തി, ''സഹസ്സക്ഖോ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''ദസസതലോചനോ''തിആദീനി അഭിസങ്ഖരോന്തി. ''ആദിച്ചബന്ധൂ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''അരവിന്ദസഹായബന്ധൂ''തിആദീനി അഭിസങ്ഖരോന്തി. ''അമ്ബുജ''ന്തി അഭിധാനം പടിച്ച ''നീരജം കുഞ്ജ''ന്തിആദീനി അഭിസങ്ഖരോന്തി. പാവചനേപി ഹി യം പദുമം, തം ജലജം നാമാതി മന്ത്വാ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തേഹി അരിയേഹി ദേസനാവിലാസവസേന വുത്തോ ''പദുമുത്തരനാമിനോ''തി വത്തബ്ബട്ഠാനേ ''ജലജുത്തരനാമിനോ''തി പാഠോ ദിസ്സതി. ഏവം അഭിസങ്ഖതാഭിധാനാനി ദിസ്സന്തി.

''ബുദ്ധോ ഭഗവാ''തി അഭിധാനാനി പന അനഭിസങ്ഖതാഭിധാനാനി. വുത്തഞ്ഹേതം ധമ്മസേനാപതിനാ ആയസ്മതാ **സാരിപുത്തേന** ''ബുദ്ധോതി നേതം നാമം മാതരാ കതം, ന പിതരാ കതം, ന ഭഗിനിയാ കതം, ന ഞാതിസാലോഹിതേഹി കതം, ന ദേവതാഹി കതം, വിമോക്ഖന്തികമേതം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം ബോധിയാ മൂലേ സഹ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിലാഭാ സച്ഛികാ പഞ്ഞത്തി യദിദം ബുദ്ധോ''തി, തഥാ ''ഭഗവാതി നേതം നാമം മാതരാ കതം...പേ॰... സച്ഛികാ പഞ്ഞത്തി യദിദം ഭഗവാ''തി. ഏവം ''ബുദ്ധോ ഭഗവാ''തി അഭിധാനാനി അനഭിസങ്ഖതാഭിധാനാനി. ന ഹി താനി അഭിധാനാനി ചേവ ''സത്ഥാ സുഗതോ ജിനോ''തിആദീനി ച അഞ്ഞം കിഞ്ചി അഭിധാനം പടിച്ച അഭിസങ്ഖതാനി, നാപി അഞ്ഞാനി അഭിധാനാനി ഏതാനി പടിച്ച അഭിസങ്ഖതാനി ദിസ്സന്തി. തഥാ ഹി ''ബുദ്ധോ''തി അഭിധാനം പടിച്ച ''ബുജ്ഝിതാ ബോധേതാ ബോധകോ''തിആദീനി നാമാഭിധാനാനി ന അഭിസങ്ഖരോന്തി. തഥാ ''ഭഗവാ സത്ഥാ സുഗതോ''തിആദീനി നാമാഭിധാനാനി പടിച്ച ''സമ്പന്നഭഗോ അനുസാസകോ സുന്ദരവചനോ''തിആദീനി നാമാഭിധാനാനി നാഭിസങ്ഖരോന്തി. ഏവം ഇമം വിഭാഗം ദസ്സേതും ''മുനിന്ദോ സമണിന്ദോ സമണിസ്സരോ യതിസ്സരോ ആദിച്ചബന്ധു രവിബന്ധൂ''തിആദിനാ നയേന

പുനരുത്തി അമ്ഹേഹി കതാതി ദട്ഠബ്ബാ. ഏവമഞ്ഞത്രാപി നയോ നേതബ്ബോ. അത്രിദം വുച്ചതി -

"അഭിസങ്ഖതനാമഞ്ച, നാമഞ്ചാനഭിസങ്ഖതം;
ദ്വിദുഗ്ഗമവരോ ബുദ്ധോ, ഇതി നാമം ദ്വിധാ ഭവേ"തി.

പഭൂതി പരം പസയ്ഹ ഭവതീതി പഭൂ, ഇസ്സരോ. "അരഞ്ഞസ്സ പഭൂ അയം ലുദ്ദകോ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **അഭിഭൂ**തി അഭിഭവതീതി അഭിഭൂ, അസഞ്ഞസത്തോ. കിം സോ അഭിഭവി? ചത്താരോ ഖന്ധേ അരൂപിനോ. ഇതി ചത്താരോ ഖന്ധേ അരൂപിനോ അഭിഭവീതി അഭിഭൂ. സോ ച ഖോ നിച്ചേതനത്താ അഭിഭവനക്രിയായാസതി പുബ്ബേവാ'സഞ്ഞുപ്പത്തിതോ ഝാനലാഭികാലേ അത്തനാ അധിഗതപഞ്ചമജ്ഝാനം സഞ്ഞാവിരാഗവസേന ഭാവേത്വാ ചത്താരോ അരൂപക്ഖന്ധേ അസഞ്ഞിഭവേ അപ്പവത്തികരണേന അഭിഭവിതുമാരഭി, തദഭിഭവനകിച്ചം ഇദാനി സിദ്ധന്തി അഭിഭവീതി അഭിഭൂതി വുച്ചതി. അപിച നിച്ചേതനഭാവേന അഭിഭവനബ്യാപാരേ അസതിപി പുബ്ബേ സചേതനകാലേ സബ്യാപാരത്താ സചേതനസ്സ വിയ നിച്ചേതനസ്സാപി സതോ തസ്സ ഉപചാരേന സബ്യാപാരതാവചനം യുജ്ജതേവ. ദിസ്സതി ഹി ലോകേ സാസനേ ച സചേതനസ്സ വിയ അചേതനസ്സപി ഉപചാരേന സബ്യാപാരതാവചനം. തം യഥാ? കൂലം പതിതുകാമം, ഏവം ലോകേ. സാസനേ പന -

"രോദന്തേ ദാരകേ ദിസ്വാ, ഉബ്ബിഗ്ഗാ വിപുലാ ദുമാ;
സയമേവോനമിത്വാന, ഉപഗച്ഛന്തി ദാരകേ"തി ച

"അങ്ഗാരിനോ ദാനി ദുമാ ഭദന്തേ, ഫലേസിനോ ഛദനം വിപ്പഹായാ"തി ച "ഫലം തോസേതി കസ്സക"ന്തി ച ആദി. **അഭിഭൂ**സദ്ദസ്സ അസഞ്ഞസത്താഭിധാനത്തേ "അഭിഭും അഭിഭുതോ മഞ്ഞതീ"തി ഇദമേത്ഥ സാധകം വചനം. അഥ വാ അഭിഭവതീതി അഭിഭൂ, പരേസമഭിഭവിതാ യോ കോചി. വിസേസതോ പന തഥാഗതോയേവ അഭിഭൂ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "തഥാഗതോ ഭിക്ഖവേ അഭിഭൂ അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥുദസോ വസവത്തീ"തി. കേചി പന "അഭിഭൂ നാമ സഹസ്സോ ബ്രഹ്മാ"തി വദന്തി.

വിഭൂതി വിസേസഭൂതോതി വിഭൂ, "ഭവസോതം സചേ ബുദ്ധോ, തിണ്ണോ ലോകന്തഗൂ വിഭൂ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **വിഭൂ**തി ഹേത്ഥ രൂപകായധമ്മകായസമ്പത്തിയാ വിസേസഭൂതോതി അത്ഥോ. ആഹ ച -

"ദിസ്സമാനോപി താവസ്സ, രൂപകായോ അചിന്തിയോ;
അസാധാരണഞാണട്ഠേ, ധമ്മകായേ കഥാവ കാ"തി.

അധിഭൂതി അധിഭവതീതി അധിഭൂ, ഇസ്സരോ.

"തദാ മം തപതേജേന, സന്തത്തോ തിദിവാധിഭൂ;
ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണം വണ്ണം, ഭിക്ഖായ മം ഉപാഗമീ"തി -

ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **പതിഭൂ**തി പതിഭൂതോതി പതിഭൂ, "ഗോണസ്സ പതിഭൂ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **ഗോത്രഭൂ**തി ഗോത്തസങ്ഖാതം അമതമഹാനിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ ഭൂതോതി ഗോത്രഭൂ, സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ

അനന്തരപച്ചയേന സിഖാപ്പത്തബലവവിപസ്സനാചിത്തേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഗോത്രഭൂ? യേസം ധമ്മാനം സമനന്തരാ അരിയധമ്മസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി, തേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഗോത്രഭൂ”തി, ഇദമേവേത്ഥ അത്ഥസാധകം വചനം. അപിച സമണോതി ഗോത്തമത്തമനുഭവമാനോ കാസാവകണ്ഠസമണോപി ഗോത്രഭൂ. സോ ഹി “സമണോ”തി ഗോത്തമത്തം അനുഭവതി വിന്ദതി, ന സമണധമ്മേ അത്തനി അവിജ്ജമാനത്താതി “ഗോത്രഭൂ”തി വുച്ചതി, “ഭവിസ്സന്തി ഖോ പനാനന്ദ അനാഗതമദ്ധാനം ഗോത്രഭുനോ കാസാവകണ്ഠാ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **വത്രഭൂ**തി സക്കോ. സോ ഹി മാതാപിതിഭരണാദീഹി സത്തഹി വത്തേഹി സക്കത്തം ലഭിത്വാ അഞ്ഞേ ദേവേ വത്തേന അഭിഭവതീതി വത്രഭൂ. **ആഗമട്ഠകഥായം** പന **ഭൂ**ധാതുമ്ഹി ലബ്ഭമാനം പത്തിഅത്ഥമ്പി ഗഹേത്വാ “വത്തേന അഞ്ഞേ അഭിഭവിത്വാ ദേവിസ്സരിയം പത്തോതി വത്രഭൂ”തി വുത്തം, “വത്രനാമകം വാ അസുരം അഭിഭവതീതി വത്രഭൂ”തി ച, “വത്രഭൂ ജയതംപിതാ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ഏത്ഥ ഹി **വത്രഭൂ**തി വത്രനാമകസ്സ അസുരസ്സ അഭിഭവിതാ. **ജയതം പിതാ**തി ജയന്താനം പിതാ. “സക്കോ ഇന്ദോ പുരിന്ദദോ” ഇച്ചാദി പരിയായവചനം. ഇദം തു ധാതാധികാരേ പകാസേസ്സാമ. **പരാഭിഭൂ**തി പരമഭിഭവതീതി പരാഭിഭൂ. ഏവം **രൂപാഭിഭൂ**തിആദീസുപി. **സബ്ബാഭിഭൂ**തി സബ്ബമഭിഭവിതബ്ബം അഭിഭവതീതി സബ്ബാഭിഭൂ. സബ്ബാഭിഭൂതി ച ഇദം നാമം തഥാഗതസ്സേവ യുജ്ജതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> “സബ്ബാഭിഭൂ സബ്ബവിദൂഹമസ്മി,
> സബ്ബേസു ധമ്മേസു അനൂപലിത്തോ;
> സബ്ബഞ്ജഹോ തണ്ഹക്ഖയേ വിമുത്തോ,
> സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യ”ന്തി.

ഊകാരന്തപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. നിയതപുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോയം.

ഇദാനി അനിയതലിങ്ഗാനം നിയതലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്താനം **ഭൂതപരാഭൂത സമ്ഭൂത**സദ്ദാദീനം നിദ്ദേസോ വുച്ചതി. തത്ര **ഭൂതോ**തി അത്തനോ പച്ചയേഹി അഭവീതി ഭൂതോ, ഭൂതോതി ജാതോ സഞ്ജാതോ നിബ്ബത്തോ അഭിനിബ്ബത്തോ പാതുഭൂതോ, ഭൂതോതി വാ ലദ്ധസരൂപോ യോ കോചി സവിഞ്ഞാണകോ വാ അവിഞ്ഞാണകോ വാ. അഥ വാ തഥാകാരേന ഭവതീതി ഭൂതോ, ഭൂതോതി സച്ചോ തഥോ അവിതഥോ അവിപരീതോ യോ കോചി, ഏത്ഥ യോ **ഭൂത**സദ്ദോ സച്ചത്ഥോ, തസ്സ “ഭൂതട്ഠോ”തി ഇദമേത്ഥ സാധകം വചനം. **പരാഭൂതോ**തി പരാഭവീതി പരാഭൂതോ. സുട്ഠു ഭൂതോതി **സമ്ഭൂതോ**. വിസേസേന ഭൂതോതി **വിഭൂതോ**. വിസ്സുതോ ഭൂതോതി വാ വിഭൂതോ, “വിഭൂതാരമ്മണ”ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. വിഭവീതി വാ **വിഭൂതോ,** വിനട്ഠോതി അത്ഥോ, “രൂപേ വിഭൂതേ ന ഫുസന്തി ഫസ്സാ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. പാകടോ ഭൂതോതി **പാതുഭൂതോ**. ആവി ഭവതീതി **ആവിഭൂതോ**. ഏവം **തിരോഭൂതോ. വിനാഭൂതോ**. ഭവിതുമനുച്ഛവികോതി **ഭബ്ബോ**. പരിഭവിയതേ സോതി **പരിഭൂതോ**. യേന കേനചി യോ പീളിതോ ഹീളിതോ വാ, സോ പരിഭൂതോ. ഗമ്യമാനത്ഥോ യഥാകാമചാരീ. അഭിഭവിയ്യതേ സോതി **അഭിഭൂതോ**. അധിഭവിയതേ സോതി **അധിഭൂതോ**. ഏവം **അദ്ധഭൂതോ**. ഏത്ഥ **അധി**സദ്ദേന സമാനത്ഥോ **അദ്ധ**സദ്ദോ, “ചക്ഖു ഭിക്ഖവേ അദ്ധഭൂതം, രൂപാ അദ്ധഭൂതാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അദ്ധഭൂത”ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം,

തഥാ “ഇധ ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖു ന ഹേവ അനദ്ധഭൂതം അത്താനം ന അദ്ധഭാവേതീ”തി പദമ്പി. തത്ഥ **അനദ്ധഭൂത**ന്തി ദുക്ഖേന അനധിഭൂതം. ദുക്ഖേന അനധിഭൂതോ നാമ മനുസ്സത്തഭാവോ വുച്ചതി, തം ന അദ്ധഭാവേതി നാഭിഭവതീതി സുത്തപദത്ഥോ.

അനുഭവിയതേ സോതി **അനുഭൂതോ**. ഏവം **സമനുഭൂതോ. പച്ചനുഭൂതോ. ഭാവിതോ**. ഏത്ഥ ഭാവിതോതി ഇമിനാ സമാനാധികരണം “സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഖോ കസ്സപ മയാ സമ്മദക്ഖാതോ ഭാവിതോ”തിആദീസു ഗുണീവാചകം പധാനപദം സാസനേ ദട്ഠബ്ബം. തിത്ഥിയസമയേ പന ഭാവിതോതി കാമഗുണോ വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പാളിയം** “ന ഭാവിതമാസീസതീ”തി. തത്ര ഭാവിതാ നാമ പഞ്ച കാമഗുണാ, തേ ന ആസീസതി ന സേവതീതി സുത്തപദത്ഥോ. സമ്ഭാവിയതേ സോതി **സമ്ഭാവിതോ**. ഏവം **വിഭാവിതോ. പരിഭാവിതോ. അനുപരിഭൂതോ. മനംപരിഭൂതോ**തി മനം പരിഭവിയിത്ഥ സോതി മനംപരിഭൂതോ. ഏത്ഥ **മനംപരിഭൂതോ**തി ഈസകം അപ്പത്തപരിഭവനോ വുച്ചതി. **മന**ന്തി ഹി നിപാതപദം. “അതിപണ്ഡിതേന പുത്തേന, മനമ്ഹി ഉപകൂലിതോ, ദേവദത്തേന അത്തനോ അബുദ്ധഭാവേന ചേവ ഖന്തിമേത്താദീനഞ്ച അഭാവേന കുമാരകസ്സപത്ഥേരോ ച ഥേരീ ച മനം നാസിതോ, മനം വുള്ഹോ അഹോസീ”തിആദീസു ചസ്സ പയോഗോ വേദിതബ്ബോ. അത്ര **മനം**സദ്ദസ്സ കിഞ്ചി യുത്തിം വദാമ.

> **മനം**സദ്ദോ ദ്വിധാ ഭിന്നോ, നാമം നേപാതികഞ്ചിതി;
> സന്തം തസ്സ മനം ഹോതി, മനമ്ഹി ഉപകൂലിതോതി.

പരിഭവിതബ്ബോതി അഞ്ഞേന പരിഭവിതും സക്കുണേയ്യോതി പരിഭവിതബ്ബോ. ഏവം **പരിഭോത്തബ്ബോ പരിഭവനീയോ. തബ്ബ**പച്ചയട്ഠാനേ ഹി **സക്കുണേയ്യ**പദയോജനാ ദിസ്സതി “അലദ്ധം ആരമ്മണം ലദ്ധബ്ബം ലഭനീയം ലദ്ധും വാ സക്കുണേയ്യ”ന്തി. അഥ വാ പരിഭവനമരഹതീതി പരിഭവിതബ്ബോ. ഏവം **പരിഭോത്തബ്ബോ പരിഭവനീയോ**. തഥാ ഹി **തബ്ബ**പച്ചയട്ഠാനേ **അരഹതി**പദയോജനാ ദിസ്സതി “പരിസക്കുണേയ്യം ലാഭമരഹതീതി ലദ്ധബ്ബ”ന്തി. ഏത്ഥ പന **പരിഭോത്തബ്ബോ**തി പദസ്സ അത്ഥിഭാവേ “ഖത്തിയോ ഖോ മഹാരാജ ദഹരോതി ന ഉഞ്ഞാതബ്ബോ ന പരിഭോത്തബ്ബോ”തി പാളി നിദസ്സനം. **അഭിഅധി**പുബ്ബാ **ഭൂ**ധാതുയോ സമാനത്ഥാ. സേസാനി ദുകാനി നയാനുസാരേന ഞേയ്യാനി. **ഭമാനോ**തി ഭവതീതി ഭമാനോ, മജ്ഝേ **വ**കാരലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. അത്രിദം വത്തബ്ബം -

> “കിം സോ ഭമാനോ സച്ചകോ”, ഇച്ചത്ര പാളിയം പന;
> രൂപം **ഭവതി**ധാതുസ്സ, വലോപേനേവ ദിസ്സതി.

അത്രായം പാളി “കിം സോ ഭമാനോ സച്ചകോ നിഗണ്ഠപുത്തോ, യോ ഭഗവതോ വാദം ആരോപേസ്സതീ”തി. **വിഭവമാനോ**തി വിഭവതീതി വിഭവമാനോ. ഏവം **പരിഭവമാനോ**തിആദീസു. തത്ഥ “അഭിസമ്ഭോന്തോ”തിമസ്സ കരോന്തോ നിപ്ഫാദേന്തോ ഇച്ചേവത്ഥോ. “സബ്ബാനി അഭിസമ്ഭോന്തോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. യസ്മാ പനിമാനി “ഭവമാനോ”തിആദീനി വിപ്പകതപച്ചത്തവചനാനി, തസ്മാ സരമാനോ രോദതി, ഗച്ഛന്തോ ഗണ്ഹാതി, “ഗച്ഛന്തോ സോ ഭാരദ്വാജോ, അദ്ദസ

അച്ചുതം ഇസി"ന്തിആദീനി വിയ പരിപുണ്ണുത്തരക്രിയാപദാനി കത്വാ രാജാ ഭവമാനോ സമ്പത്തിമനുഭവതീതിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി. "സരമാനോ ഗച്ഛന്തോ"തിആദീനി ഹി "യാതോ ഗതോ പത്തോ"തിആദീഹി സദിസാനി ന ഹോന്തി, ഉത്തരക്രിയാപദാപേക്ഖകാനി ഹോന്തി **ത്വാ**പച്ചയന്തപദാനി വിയാതി.

പരിഭവിയമാനോതി പരിഭവിയതേ സോതി പരിഭവിയമാനോ. ഏവം **പരിഭുയ്യമാനോ**തിആദീസുപി. ഇമാനിപി വിപ്പകതപച്ചത്തവചനാനി, തസ്മാ "രാജപുരിസേഹി നീയമാനോ ചോരോ ഏവം ചിന്തേസീ"തിആദീനി വിയ പരിപുണ്ണുത്തരക്രിയാപദാനി കത്വാ അഞ്ഞേഹി പരിഭവിയമാനോ താണം ഗവേസതി. ഭോഗോ പുഗ്ഗലേനാനുഭവിയമാനോ പരിക്ഖയം ഗച്ഛതീതിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി. ഏവം സബ്ബത്ര ഈദിസേസു വിപ്പകതവചനേസു യോജേതബ്ബാനി. അയം അനിയതലിങ്ഗാനം നിയതലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്താനം **ഭൂത പരാഭൂത സമ്ഭൂത**സദ്ദാനം നിദ്ദേസോ. ഇച്ചേവം പുല്ലിങ്ഗാനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം യഥാരഹം നിബ്ബചനാദിവസേന നിദ്ദേസോ വിഭാവിതോ.

ഇദാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ വുച്ചതി - തത്ര **ഭാവികാ**തി ഭാവേതീതി ഭാവികാ. യാ ഭാവനം കരോതി, സാ ഭാവികാ. **ഭാവനാ**തി വഡ്ഢനാ ബ്രൂഹനാ ഫാതികരണം ആസേവനാ ബഹുലീകാരോ. **വിഭാവനാ**തി പകാസനാ സന്ദസ്സനാ. അഥ വാ **വിഭാവനാ**തി അഭാവനാ അന്തരധാപനാ. **സമ്ഭാവനാ**തി ഉക്കംസനാ ഥോമനാ. **പരിഭാവനാ**തി വാസനാ, സമന്തതോ വാ വഡ്ഢനാ. **ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഭൂമീതി സത്തായമാനാ ഭവതീതി ഭൂമി, അഥ വാ ഭവന്തി ജായന്തി വഡ്ഢന്തി ചേത്ഥ ഥാവരാ ച ജങ്ഗമാ ചാതി ഭൂമി. ഭൂമി വുച്ചതി പഥവീ. "പഠമായ ഭൂമിയാ പത്തിയാ"തിആദീസു പന ലോകുത്തരമഗ്ഗോ ഭൂമീതി വുച്ചതി. യാ പനന്ധബാലമഹാജനേന വിഞ്ഞാതാ പഥവീ, തസ്സിമാനി അഭിധാനാനി -

> "പഥവീ മേദനീ ഭൂമി, ഭൂരീ ഭൂ പുഥുവീ മഹീ;
> ഛമാ വസുമതീ ഉബ്ബീ, അവനീ കു വസുന്ധരാ;
> ജഗതീ ഖിതി വസുധാ, ധരണീ ഗോ ധരാ"ഇതി.

അത്ര **ഭൂ കു ഗോ**സദ്ദാ പഥവീപദത്ഥേ വത്തന്തീതി കുത്ര ദിട്ഠംപുബ്ബാതി ചേ?

> വിദ്വാ ഭൂപാല കുമുദ-ഗോരക്ഖാദിപദേസു വേ;
> **ഭൂ കു ഗോ**ഇതി പഥവീ, വുച്ചതീതി വിഭാവയേ.

ഭൂതീതി ഭവനം ഭൂതി. **വിഭൂതീ**തി വിനാസോ, വിസേസതോ ഭവനം വാ, അഥ വാ വിസേസതോ ഭവന്തി സത്താ ഏതായാതി വിഭൂതി, സമ്പത്തിയേവ, "രഞ്ഞോ വിഭൂതി. പിഹനീയാ വിഭൂതിയോ"തി ച ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. **ഇ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഭൂരീതി പഥവീ. സാ ഹി ഭവന്തി ഏത്ഥാതി ഭൂരീതി വുച്ചതി, ഭവതി വാ പഞ്ഞായതി വഡ്ഢതി ചാതി ഭൂരീ, അഥ വാ ഭൂതാഭൂതാ തന്നിസ്സിതാ സത്താ രമന്തി ഏത്ഥാതി ഭൂരീ. പഥവീനിസ്സിതാ ഹി സത്താ പഥവിയംയേവ രമന്തി,

തസ്മാ സാ ഇമിനാപി അത്ഥേന ഭൂരീതി വുച്ചതി. **ഭൂരീ**സദ്ദസ്സ പഥവീവചനേ ‘‘ഭൂരിപഞ്ഞോ’’തി അത്ഥസാധകം വചനം. അപിച ഭൂരീ വിയാതി ഭൂരീ, പഞ്ഞാ, ഭൂരീതി പഥവീസമായ വിത്ഥതായ പഞ്ഞായ നാമം, ‘‘യോഗാ വേ ജായതീ ഭൂരീ, അയോഗാ ഭൂരിസങ്ഖയോ’’തി എത്ഥ അട്ഠകഥാവചനം ഇമസ്സത്ഥസ്സ സാധകം. അഥ വാ ഭൂതേ അത്ഥേ രമതീതി ഭൂരീ, പഞ്ഞായേതം നാമം, ‘‘ഭൂരീ മേധാ പരിണായികാ’’തി എത്ഥ അട്ഠകഥാവചനം ഇമസ്സത്ഥസ്സ സാധകം. അഥ വാ പഞ്ഞായേവ രാഗാദയോ ധമ്മേ അഭിഭവതീതി ഭൂരീ, രാഗാദിഅരയോ അഭിഭവതീതിപി ഭൂരീ. തഥാ ഹി **പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗേ** ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന വുത്തം ‘‘രാഗം അഭിഭൂയതീതി ഭൂരീ, പഞ്ഞാ. ദോസം മോഹം…പേ॰… രാഗോ അരി, തം അരിം മദ്ദതീതി ഭൂരീ, പഞ്ഞാ. ദോസോ. മോഹോ…പേ॰… സബ്ബേ ഭവഗാമിനോ കമ്മാ അരി, തം അരിം മദ്ദതീതി ഭൂരീ, പഞ്ഞാ’’. എത്ഥ പന ‘‘ഗോത്രഭൂ’’തി പദമിവ ‘‘അരിഭൂ’’തി വത്തബ്ബേപി **ഭൂ**സദ്ദം പുബ്ബനിപാതം കത്വാ സന്ധിവസേന ഭൂരീതി പദമുച്ചാരിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. അപിച ഈദിസേസു നാമികപദേസു വിനാപി ഉപസഗ്ഗേന അഭിഭവനാദിഅത്ഥാ ലബ്ഭന്തിയേവ, നാഖ്യാതികപദേസൂതി ദട്ഠബ്ബം. ഇദം പന പഞ്ഞായ പരിയായവചനം -

പഞ്ഞാ പജാനനാ ചിന്താ, വിചയോ ഉപലക്ഖണാ;
പവിചയോ ച പണ്ഡിച്ചം, ധമ്മവിചയമേവ ച.

സല്ലക്ഖണാ ച കോസല്ലം, ഭൂരീ പച്ചുപലക്ഖണാ;
നേപുഞ്ഞഞ്ചേവ വേഭബ്യാ, മേധാ ചുപപരിക്ഖകാ.

സമ്പജഞ്ഞഞ്ച പരിണാ-യികാ ചേവ വിപസ്സനാ;
പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പഞ്ഞാബലം, അമോഹോ സമ്മാദിട്ഠി ച;
പതോദോ **ചാഭിധമ്മസ്മാ,** ഇമാനി ഗഹിതാനി മേ.

ഞാണം പഞ്ഞാണമുമ്മങ്ഗോ, സത്ഥോ സോതോ ച ദിട്ഠി ച;
മന്താ ബോധോ ബുദ്ധി ബുദ്ധം, പടിഭാനഞ്ച ബോധിതി.

ധമ്മോ വിജ്ജാ ഗതി മോനം, നേപക്കം ഗോ മതീ മുതി;
വീമംസാ യോനി ധോനാ ച, പണ്ഡാ പണ്ഡിച്ചയമ്പി ച;
വേദോ പണ്ഡിതിയഞ്ചേവ, ചികിച്ഛാ മിരിയാപി ച.

‘‘സോതോ ബോധീ’’തി യം വുത്തം, ഞാണനാമദ്വയം ഇദം;
ബുദ്ധപച്ചേകസമ്ബുദ്ധ-സാവകാനമ്പി രൂഹതി.

‘‘അഭിസമ്ബോധി സമ്ബോധി’’, ഇതി നാമദ്വയം പന;
പച്ചേകബുദ്ധസബ്ബഞ്ഞു-ബുദ്ധാനംയേവ രൂഹതി.

അഭിസമ്ബോധിസങ്ഖാതാ, **പരമോ**പപദാ പന;
ഞാണപണ്ണത്തി സബ്ബഞ്ഞു-സമ്ബുദ്ധസ്സേവ രൂഹതി.

സമ്മാസമ്ബോധിസങ്ഖാതാ, **അനുത്തര**പദാദികാ;
ബുദ്ധാ വാ ഞാണപണ്ണത്തി, സബ്ബഞ്ഞുസ്സേവ രൂഹതി.

‘‘സബ്ബഞ്ഞുതാ’’തി യം വുത്തം, ഞാണം സബ്ബഞ്ഞുനോവ തം;

യുജ്ജതേ അവസേസാ തു, ഞാണപഞ്ഞത്തി സബ്ബഗാ.

ഞാണഭാവമ്ഹി സന്തേപി, ധമ്മചക്ഖാദികം പന;
പയോജനന്തരാഭാവാ, നാത്ര സന്ദസ്സിതം മയാതി.

ഭൂതീതി ഭൂതസ്സ ഭരിയാ. യഥാ ഹി പേതസ്സ ഭരിയാ ''പേതീ''തി വുച്ചതി, ഏവമേവ ഭൂതസ്സ ഭരിയാ ''ഭൂതീ''തി വുച്ചതി. **ഭോതീ**തി യായ സദ്ധിം കഥേന്തേന സാ ഇത്ഥീ ''ഭോതീ'' ഇതി വത്തബ്ബാ, തസ്മാ ഇമിനാ പദേന ഇത്ഥീ വോഹരിയതീതി ച ദട്ഠബ്ബം. യഥാ ഹി പുരിസേന സദ്ധിം കഥേന്തേന പുരിസോ ''ഭവം'' ഇതി വോഹരിയതി, ഏവമേവ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം കഥേന്തേന ഇത്ഥീ ''ഭോതീ''ഇതി വോഹരിയതി. ''കുതോ നു ഭവം ഭാരദ്വാജോ, ഇമേ ആനേസി ദാരകേ''തി, ''അഹം ഭോതിം ഉപട്ഠിസ്സം, മാ ഭോതീ കുപിതാ അഹൂ''തി ചേത്ഥ നിദസ്സനം. അഥ വാ ഇധേകച്ചോ സത്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന ലദ്ധനാമോ, സോ ''ഭോതീ''ഇതി വത്തബ്ബോ, തസ്മാ ഇമിനാ പദേന ഇത്ഥീപി ഇത്ഥിലിങ്ഗേന ലദ്ധനാമാ അനിത്ഥീപി വോഹരിയതീതി ച ദട്ഠബ്ബാ. തഥാ ഹി ദേവപുത്തോപി ''ദേവതാ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വോഹരിതബ്ബത്താ **ദേവതാ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ ''ഭോതീ''ഇതി വോഹരിതോ, പഗേവ ദേവധീതാ. തഥാ ഹി ''ഭോതീ ചരഹി ജാനാതി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതാ''തി ഏത്ഥ പന **ദേവതാ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ ''ഭോതീ''ഇതി ഇത്ഥി ലിങ്ഗവോഹാരോ കതോ. അത്രായം സുത്തപദത്ഥോ ''യദി സോ കുഹകോ ധനത്ഥികോ താപസോ ന ജാനാതി, ഭോതീ ദേവതാ പന ജാനാതി കി''ന്തി. അപിച -

''അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമാസി ദേവതേ;
കരോമി തേ തം വചനം, ത്വംസി ആചരിയോ മമാ''തി -

മട്ഠകുണ്ഡലീവത്ഥുസ്മിം പുല്ലിങ്ഗ**യക്ഖ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ ''അത്ഥകാമോ''തി പുല്ലിങ്ഗവസേന ഇത്ഥിലിങ്ഗഞ്ച **ദേവതാ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ ''ഹിതകാമാ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പുരിസഭൂതോ മട്ഠകുണ്ഡലീ വോഹരിതോ. അഞ്ഞത്രാപി **ദേവതാ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ ദേവപുത്തോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വോഹരിതോ -

''ന ത്വം ബാലേ വിജാനാസി, യഥാ അരഹതം വചോ''തി;
''അത്ഥകാമാസി മേ അമ്മ, ഹിതകാമാസി ദേവതേ''തി.

ഏത്ഥ പന ''ഏഹി ബാലേ ഖമാപേഹി, കുസരാജം മഹബ്ബല''ന്തി ഏത്ഥ ച ഇത്ഥീയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വോഹരിതാ, തസ്മാ കത്ഥചി ഇത്ഥിപുരിസപദത്ഥസങ്ഖാതം അത്ഥം അനപേക്ഖിത്വാ ലിങ്ഗമത്തമേവാപേക്ഖിത്വാ ഭോതീ ദേവതാ, ഭോതീ സിലാ, ഭോതീ ജമ്ബൂ, ഭോതിം ദേവതന്തിആദീഹി സദ്ധിം പച്ചത്തവചനാദീനി യോജേതബ്ബാനി. കത്ഥചി പന ലിങ്ഗഞ്ച അത്ഥഞ്ച അപേക്ഖിത്വാ ''ഭോതീ ഇത്ഥീ, ഭോതിം ദേവ''ന്തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി. **വിഭാവിനീ**തി വിഭാവേതീതി വിഭാവിനീ. ഏവം **പരിഭാവിനീ**തിആദീസുപി. **ഈ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഭൂതി സത്തായമാനാ ഭവതീതി ഭൂ. അഥ വാ ഭവന്തി ജായന്തി വഡ്ഢന്തി ചേത്ഥ സത്തസങ്ഖാരാതി ഭൂ. ഭൂ വുച്ചതി പഥവീ. **അഭൂ**തി വഡ്ഢിവിരഹിതാ കഥാ, ന ഭൂതപുബ്ബാതി വാ അഭൂ, അഭൂതപുബ്ബാ കഥാ. ന

ഭൂതാതി വാ അഭൂ, അഭൂതാ കഥാ. "അഭും മേ കഥം നു ഭണസി, പാപകം വത ഭാസസീ"തി ഇദമേതേസമത്ഥാനം സാധകം വചനം. **ഊ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. നിയതിത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോയം.

അനിയതലിങ്ഗാനം പന നിയതിത്ഥിലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്താനം **ഭൂതപരാഭൂതസമ്ഭൂത**സദ്ദാദീനം നിദ്ദേസോ നയാനുസാരേന സുവിഞ്ഞേയ്യോവ. ഇച്ചേവം ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം യഥാരഹം നിബ്ബചനാദിവസേന നിദ്ദേസോ വിഭാവിതോ.

ഇദാനി നപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോ വുച്ചതി - തത്ര **ഭൂത**ന്തി ചതുബ്ബിധം പഥവീധാതുആദികം മഹാഭൂതരൂപം. തഞ്ഹി അഞ്ഞേസം നിസ്സയഭാവേന ഭവതീതി ഭൂതം, ഭവതി വാ തസ്മിം തദധീനവുത്തിതായ ഉപാദാരൂപന്തി ഭൂതം. അഥ വാ ഭൂതന്തി സത്തോ ഭൂതനാമകോ വാ. ഭൂതന്തി ഹി നപുംസകവസേന സകലോ സത്തോ ഏവംനാമകോ ച യക്ഖാദികോ വുച്ചതി. "കാലോ ഘസതി ഭൂതാനി, സബ്ബാനേവ സഹത്തനാ. യാനീധ ഭൂതാനി സമാഗതാനി, ഉജ്ഝാപേത്വാന ഭൂതാനി, തമ്ഹാ ഠാനാ അപക്കമീ"തി ഏവമാദീസു നപുംസകപ്പയോഗോ വേദിതബ്ബോ. ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം ലിങ്ഗവിപല്ലാസോതി ചേ? തന്ന, "യക്ഖാദീനി മഹാഭൂതാനി യം ഗണ്ഹന്തി, നേവ തേസം തസ്സ അന്തോ, ന ബഹി ഠാനം ഉപലബ്ഭതീ"തി ചുണ്ണിയപദരചനായമ്പി **ഭൂത**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തദസ്സനതോതി അവഗന്തബ്ബം. **മഹാഭൂത**ന്തി വുത്തപ്പകാരം ചതുബ്ബിധം മഹാഭൂതരൂപം. തസ്സ മഹന്തപാതുഭാവാദീഹി കാരണേഹി മഹാഭൂതതാ വേദിതബ്ബാ. കഥം? മഹന്തം ഭൂതന്തി മഹാഭൂതം, മായാകാരസങ്ഖാതേന മഹാഭൂതേന സമന്തിപി മഹാഭൂതം, യക്ഖാദീഹി മഹാഭൂതേഹി സമന്തിപി മഹാഭൂതം, മഹന്തേഹി ഘാസച്ഛാദനാദിപച്ചയേഹി ഭൂതം പവത്തന്തിപി മഹാഭൂതം, മഹാവികാരഭൂതന്തിപി മഹാഭൂതം. ഏവം മഹന്തപാതുഭാവാദീഹി കാരണേഹി മഹാഭൂതതാ വേദിതബ്ബാ. അത്രിദം സുട്ഠുപലക്ഖിതബ്ബം -

> പുന്നപുംസകലിങ്ഗോ ച, **ഭൂത**സദ്ദോ പവത്തതി;
> പണ്ണത്തിയം ഗുണേ ചേവ, ഗുണേയേവിത്ഥിലിങ്ഗകോ.
>
> **ഭൂത സമ്ഭൂത**സദ്ദാദി-നയേ പണ്ണത്തിവാചകാ;
> യോജേതബ്ബാ തിലിങ്ഗേ തേ, ഇതി ഞേ യ്യം വിസേസതോ.
>
> "ഭൂതോ തിട്ഠതി, ഭൂതാനി, തിട്ഠന്തി, സമണോ അയം;
> ഇദാനി ഭൂതോ, ചിത്താനി, ഭൂതാനി വിമലാനി തു.
>
> വഞ്ഝാ ഭൂതാ വധൂ ഏസാ", ഇച്ചുദാഹരണാനിമേ;
> വുത്താനി സുട്ഠു ലക്ഖേയ്യ, സാസനത്ഥഗവേസകോ.

ഭവിത്തന്തി വഡ്ഢിതട്ഠാനം. തഞ്ഹി ഭവന്തി വഡ്ഢന്തി ഏത്ഥാതി ഭവിത്തന്തി വുച്ചതി, "ജനിത്തം മേ ഭവിത്തം മേ, ഇതി പങ്കേ അവസ്സയി"ന്തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം.

> "ഭവിത്തം" ഇതി "ഭാവിത്ത"-ന്തി ച പാഠോ ദ്വിധാ മയാ;
> രസ്സത്തദീഘഭാവേന, ദിട്ഠോ ഭഗ്ഗവജാതകേ.

ഭൂനന്തി ഭവനം ഭൂനം വഡ്ഢി. "അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാ, രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സാ"തി, "ഭൂനഹച്ചം കതം മയാ"തി ച ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം.

ഭവനന്തി ഭവനക്രിയാ. അഥ വാ ഭവന്തി വഡ്ഢന്തി ഏത്ഥ സത്താ പുത്തധീതാഹി നാനാസമ്പത്തീഹി ചാതി ഭവനം വുച്ചതി ഗേഹോ, "പേത്തികം ഭവനം മമാ"തി ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. "ഗേഹോ ഘരഞ്ച ആവാസോ, ഭവനഞ്ച നികേതന"ന്തി ഇദം പരിയായവചനം. **പരാഭവനന്തി** അവഡ്ഢിമാപജ്ജനം. **സമ്ഭവനന്തി** സുട്ഠു ഭവനം. **വിഭവനന്തി** ഉച്ഛേദോ വിനാസോ വാ. **പാതുഭവനന്തി** പാകടതാ സരൂപലാഭോ ഇച്ചേവത്ഥോ. **ആവിഭവനന്തി** പച്ചക്ഖഭാവോ. **തിരോഭവനന്തി** പടിച്ഛന്നഭാവോ. **വിനാഭവനന്തി** വിനാഭാവോ. **സോത്ഥിഭവനന്തി** സുവത്ഥിതാ. **പരിഭവനന്തി** പീളനാ ഹീളനാ വാ. **അഭിഭവനന്തി** വിധമനം. **അധിഭവനന്തി** അജ്ഝോത്ഥരണം . **അനുഭവനന്തി** പരിഭുഞ്ജനം. **സമനുഭവനന്തി** സുട്ഠു പരിഭുഞ്ജനം. **പച്ചനുഭവനന്തി** അധിപതിഭാവേനപി സുട്ഠു പരിഭുഞ്ജനം. നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

അത്ഥവിഭാവീതി അത്ഥസ്സ വിഭാവനസീലം ചിത്തം വാ ഞാണം വാ കുലം വാ അത്ഥവിഭാവി. ഏവം **ധമ്മവിഭാവി.** **ഇ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോ.

ഗോത്രഭൂതി പഞ്ഞത്താരമ്മണം മഹഗ്ഗതാരമ്മണം വാ ഗോത്രഭുചിത്തം. തഞ്ഹി കാമാവചരഗോത്തമഭിഭവതി, മഹഗ്ഗതഗോത്തഞ്ച ഭാവേതി നിബ്ബത്തേതീതി "ഗോത്രഭൂ"തി വുച്ചതി. അപിച ഗോത്രഭൂതി നിബ്ബാനാരമ്മണം മഗ്ഗവീഥിയം പവത്തം ഗോത്രഭുഞാണം വാ സങ്ഖാരാരമ്മണം വാ ഫലസമാപത്തിവീഥിയം പവത്തം ഗോത്രഭുഞാണം. തേസു ഹി പഠമം പുഥുജ്ജനഗോത്തമഭിഭവതി, അരിയഗോത്തഞ്ച ഭാവേതി, ഗോത്താഭിധാനാ ച നിബ്ബാനതോ ആരമ്മണകരണവസേന ഭവതീതി "ഗോത്രഭൂ"തി വുച്ചതി, ദുതിയം പന സങ്ഖാരാരമ്മണമ്പി സമാനം ആസേവനപച്ചയഭാവേന സസമ്പയുത്താനി ഫലചിത്താനി ഗോത്താഭിധാനേ നിബ്ബാനമ്ഹി ഭാവേതീതി "ഗോത്രഭൂ"തി വുച്ചതി. ഇദം പാളിവവത്ഥാനം -

"ഗോത്രഭു"ഇതി രസ്സത്ത-വസേന കഥിതം പദം;
നപുംസകന്തി വിഞ്ഞേയ്യം, ഞാണചിത്താദിപേക്ഖകം.

"ഗോത്രഭൂ"ഇതി ദീഘത്ത-വസേന കഥിതം പന;
പുല്ലിങ്ഗമിതി വിഞ്ഞേയ്യം, പുഗ്ഗലാദികപേക്ഖകം.

ദീഘഭാവേന വുത്തം തു, നപുംസകന്തി നോ വദേ;
ബിന്ദുവന്തീ'തരേ ഭേദാ, തയോ ഇതി ഹി ഭാസിതാ.

ഈകാരന്താ ച **ഊ**ദന്താ, രസ്സത്തം യന്തി സാസനേ;
നപുംസകത്തം പത്വാന, സഹഭു സീഘയായിതി.

ചിത്തേന സഹ ഭവതീതി **ചിത്തസഹഭു,** ചിത്തേന സഹ ന ഭവതീതി **നചിത്തസഹഭു,** രൂപം. ഉകാരന്തനപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. നിയതനപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോയം.

അനിയതലിങ്ഗാനം നിയതനപുംസകലിങ്ഗേസു പക്ഖിത്താനം **ഭൂതപരാഭൂത**സദ്ദാദീനം നിദ്ദേസോ നയാനുസാരേന സുവിഞ്ഞേയ്യോവ. ഇച്ചേവം നപുംസകലിങ്ഗാനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം യഥാരഹം നിബ്ബചനാദിവസേന നിദ്ദേസോ വിഭാവിതോ. ഇച്ചേവം സബ്ബഥാപി ലിങ്ഗത്തയനിദ്ദേസോ സമത്തോ.

ഉല്ലിങ്ഗനേന വിവിധേന നയേന വുത്തം,
ഭൂധാതുസദ്ദമയലിങ്ഗതികം യദേതം;
ആലിങ്ഗിയം പിയതരഞ്ച സുതം സുലിങ്ഗം,
പോസോ കരേ മനസി ലിങ്ഗവിദുത്തമിച്ഛം.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

ഭൂധാതുമയാനം തിവിധലിങ്ഗികാനം നാമികരൂപാനം വിഭാഗോ

ചതുത്ഥോ പരിച്ഛേദോ.

൬. ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗനാമികപദമാലാ

ഭൂ ധാതുതോ പവത്താനം, നാമികാനമിതോ പരം;
നാമമാലം പകാസിസ്സം, നാമമാലന്തരമ്പി ച.

വിപ്പകിണ്ണകഥാ എത്ഥ, ഏവം വുത്തേ ന ഹേസ്സതി;
പഭേദോ നാമമാലാനം, പരിപുണ്ണോവ ഹേഹിതി.

പുബ്ബാചരിയസീഹാനം, തസ്മാ ഇധ മതം സുതം;
പുരേചരം കരിത്വാന, വക്ഖാമി സവിനിച്ഛയം.

പുരിസോ, പുരിസാ. പുരിസം, പുരിസേ. പുരിസേന, പുരിസേഹി, പുരിസേഭി. പുരിസസ്സ, പുരിസാനം. പുരിസാ, പുരിസസ്മാ, പുരിസമ്ഹാ, പുരിസേഹി, പുരിസേഭി. പുരിസസ്സ, പുരിസാനം. പുരിസേ, പുരിസസ്മിം, പുരിസമ്ഹി, പുരിസേസു. ഭോ പുരിസ, ഭവന്തോ പുരിസാ.

അയമായസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന കതസ്മാ **നിരുത്തിപിടക**തോ ഉദ്ധരിതോ **പുരിസ**ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാനയോ. തത്ര പുരിസവചനഏകവചനപുഥുവചനേസു പച്ചത്തവചനാദീനി ഭവന്തി. തം യഥാ? പുരിസോ തിട്ഠതി, പുരിസാ തിട്ഠന്തി. തത്ര **പുരിസോ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ പച്ചത്തവചനം ഭവതി, **പുരിസാ**തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ പച്ചത്തവചനം ഭവതി.

പുരിസം പസ്സതി, പുരിസേ പസ്സതി. തത്ര **പുരിസ**ന്തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ ഉപയോഗവചനം ഭവതി, **പുരിസേ**തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ ഉപയോഗവചനം ഭവതി.

പുരിസേന കതം, പുരിസേഹി കതം, പുരിസേഭി കതം. തത്ര **പുരിസേനാ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ കരണവചനം ഭവതി, **പുരിസേഹി, പുരിസേഭീ**തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ കരണവചനം ഭവതി.

പുരിസസ്സ ദീയതേ, പുരിസാനം ദീയതേ. തത്ര **പുരിസസ്സാ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ സമ്പദാനവചനം ഭവതി, **പുരിസാന**ന്തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ സമ്പദാനവചനം ഭവതി.

പുരിസാ നിസ്സടം, പുരിസസ്മാ നിസ്സടം, പുരിസമ്ഹാ നിസ്സടം, പുരിസേഹി നിസ്സടം, പുരിസേഭി നിസ്സടം. തത്ര **പുരിസാ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ നിസ്സക്കവചനം ഭവതി. **പുരിസസ്മാ**തി...പേ॰... **പുരിസമ്ഹാ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ നിസ്സക്കവചനം ഭവതി, **പുരിസേഹി, പുരിസേഭീ**തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ നിസ്സക്കവചനം ഭവതി.

പുരിസസ്സ പരിഗ്ഗഹോ, പുരിസാനം പരിഗ്ഗഹോ. തത്ര **പുരിസസ്സാ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ സാമിവചനം ഭവതി, **പുരിസാന**ന്തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ സാമിവചനം ഭവതി.

പുരിസേ പതിട്ഠിതം, പുരിസസ്മിം പതിട്ഠിതം, പുരിസമ്ഹി പതിട്ഠിതം, പുരിസേസു പതിട്ഠിതം. തത്ര **പുരിസേ**തി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ

ഭുമ്മവചനം ഭവതി, **പുരിസസ്മി**ന്തി...പേ॰... **പുരിസമ്ഹീ**തി...പേ॰... **പുരിസേസൂ**തി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ ഭുമ്മവചനം ഭവതി.

ഭോ പുരിസ തിട്ഠ, ഭവന്തോ പുരിസാ തിട്ഠഥ. തത്ര **ഭോ പുരിസ**ഇതി പുരിസവചനേ ഏകവചനേ ആലപനം ഭവതി, **ഭവന്തോ പുരിസാ**ഇതി പുരിസവചനേ പുഥുവചനേ ആലപനം ഭവതീതി ഇമിനാ നയേന സബ്ബത്ഥ നയോ വിത്ഥാരേതബ്ബോ.

യമകമഹാഥേരേന കതായ പന **ചൂളനിരുത്തിയം** "ഭോ പുരിസ"ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം വത്വാ "ഭോ പുരിസാ"ഇതി ദീഘവസേന ആലപനബഹുവചനം വുത്തം. കിഞ്ചാപി താദിസോ നയോ നിരുത്തിപിടകേ നത്ഥി, തഥാപി ബഹൂനമാലപനവിസയേ "ഭോ യക്ഖാ"ഇതിആദീനം ആലപനബഹുവചനാനം **ജാതകട്ഠകഥാ**ദീസു ദിസ്സനതോ പസത്ഥതരോവ ഹോതി വിഞ്ഞൂനം പമാണഞ്ച, തസ്മാ ഇമിനാ യമകമഹാഥേരമതേനപി "പുരിസോ പുരിസാ പുരിസ"ന്തിആദീനി വത്വാ ആമന്തനേ "ഭോ പുരിസ, ഭോ പുരിസാ, ഭവന്തോ പുരിസാ"തി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

തത്ഥ **പുരിസോ**തി പഠമായ ഏകവചനം. **പുരിസാ**തി ബഹുവചനം. **പുരിസ**ന്തി ദുതിയായ ഏകവചനം. **പുരിസേ**തി ബഹുവചനം. **പുരിസേനാ**തി തതിയായ ഏകവചനം. **പുരിസേഹി, പുരിസേഭീ**തി ദ്വേ ബഹുവചനാനി. **പുരിസസ്സാ**തി ചതുത്ഥിയാ ഏകവചനം. **പുരിസാന**ന്തി ബഹുവചനം. **പുരിസാ, പുരിസസ്മാ, പുരിസമ്ഹാ**തി തീണി പഞ്ചമിയാ ഏകവചനാനി. **പുരിസേഹി, പുരിസേഭീ**തി ദ്വേ ബഹുവചനാനി. **പുരിസസ്സാ**തി ഛട്ഠിയാ ഏകവചനം. **പുരിസാന**ന്തി ബഹുവചനം. **പുരിസേ, പുരിസസ്മിം, പുരിസമ്ഹീ**തി തീണി സത്തമിയാ ഏകവചനാനി. **പുരിസേസൂ**തി ബഹുവചനം. **ഭോ പുരിസാ**തി അട്ഠമിയാ ഏകവചനം. **ഭോ പുരിസാ, ഭവന്തോ പുരിസാ**തി ദ്വേ ബഹുവചനാനി.

കിഞ്ചാപേതേസു "പുരിസാ"തി ഇദം പഠമാപഞ്ചമീഅട്ഠമീനം, "പുരിസേ"തി ഇദം ദുതിയാസത്തമീനം, "പുരിസേഹി, പുരിസേഭീ"തി തതിയാപഞ്ചമീനം, "പുരിസാന"ന്തി ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ഏകസദിസം, തഥാപി അത്ഥവസേന അസങ്കരഭാവോ വേദിതബ്ബോ. കഥം? "പുരിസോ തിട്ഠതി, പുരിസാ തിട്ഠന്തി. പുരിസം പസ്സതി, പുരിസേ പസ്സതീ"തിആദിനാ.

തത്ഥ ച **ഭോ**തി ആമന്തനത്ഥേ നിപാതോ. സോ ന കേവലം ഏകവചനംയേവ ഹോതി, അഥ ഖോ ബഹുവചനമ്പി ഹോതീതി "ഭോ പുരിസാ"ഇതി ബഹുവചനപ്പയോഗോപി ഗഹിതോ. "ഭവന്തോ"തിദം പന ബഹുവചനമേവ ഹോതീതി "പുരിസാ"തി പുന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഇതി യമകമഹാഥേരേന "ഭോ പുരിസ"ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം വത്വാ "ഭോ പുരിസാ"ഇതി ദീഘവസേന ആലപനബഹുവചനം വുത്തം. തഥാ ഹി പാളിയം അട്ഠകഥാസു ച നിപാതഭൂതോ **ഭോ**സദ്ദോ ഏകവചനബഹുവചനവസേന ദ്വിധാ ഭിജ്ജതി. അത്രിമാനി നിദസ്സനപദാനി - "അപി നു ഖോ സപരിഗ്ഗഹാനം തേവിജ്ജാനം ബ്രാഹ്മണാനം അപരിഗ്ഗഹേന ബ്രഹ്മുനാ സദ്ധിം സംസന്ദതി സമേതീതി, നോ ഹിദം ഭോ ഗോതമ. അച്ഛരിയം ഭോ ആനന്ദ, അബ്ഭുതം ഭോ ആനന്ദ, ഏഹി ഭോ സമണ, ഭോ പബ്ബജിത"ഇച്ചാദിപാളിതോ അട്ഠകഥാതോ ച **ഭോ**സദ്ദസ്സ ഏകവചനപ്പയോഗേ

പവത്തിനിദസ്സനം, "തേന ഹി ഭോ മമപി സുണാഥ. യഥാ മയമേവ അരഹാമ തം ഭവന്തം ഗോതമം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിതും, നാഹം ഭോ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സുഭാസിതം സുഭാസിതതോ നാബ്ഭനുമോദാമി, പസ്സഥ ഭോ ഇമം കുലപുത്തം. ഭോ യക്ഖാ അഹം ഇമം തുമ്ഹാകം ഭാജേത്വാ ദദേയ്യം. അപരിസുദ്ധോ പനമ്ഹി, ഭോ ധുത്താ തുമ്ഹാകം ക്രിയാ മയ്ഹം ന രുച്ചതി. സോ തേ പുരിസേ ആഹ ഭോ തുമ്ഹേ മം മാരേന്താ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാവ മാരേഥാ"തി ഇച്ചാദി പന പാളിതോ അട്ഠകഥാതോ ച **ഭോ**സദ്ദസ്സ ബഹുവചനപ്പയോഗേ പവത്തിനിദസ്സനം. **കച്ചായന**പ്പകരണേ പന "ഭോ പുരിസ, ഭോ പുരിസാ"തി പദദ്വയം ആലപനേകവചനവസേന വുത്തം. തം യഥാ ആഗമേഹി ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ ഗഹേതബ്ബം.

കേചി പന അദൂരട്ഠസ്സാലപനേ "ഭോ പുരിസ"ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം ഇച്ഛന്തി, ദൂരട്ഠസ്സാലപനേ പന "ഭോ പുരിസാ"ഇതി ദീഘവസേന ആലപനേകവചനം ഇച്ഛന്തി. അദൂരട്ഠാനം ദൂരട്ഠാനഞ്ച പുരിസാനം ഇത്ഥീനഞ്ച ആലപനേ ന കിഞ്ചി വദന്തി. തഥാ അദൂരട്ഠായ ദൂരട്ഠായ ച ഇത്ഥിയാ ആലപനേ തേ പുച്ഛിതബ്ബാ "അദൂരട്ഠാനം ദൂരട്ഠാനഞ്ച പുരിസാനമാലപനേ കഥം വത്തബ്ബ"ന്തി. അദ്ധാ തേ ഏവം പുട്ഠാ ഉത്തരി കിഞ്ചി വത്തും ന സക്ഖിസ്സന്തി. ഏവമ്പി തേ ചേ വദേയ്യും "ഭവന്തോ പുരിസാതി ഇമിനാവ അദൂരട്ഠാനം ദൂരട്ഠാനഞ്ച പുരിസാനമാലപനം ഭവതീ"തി. തദാ തേ വത്തബ്ബാ "യദി ഭവന്തോ പുരിസാ"തി ഇമിനാ അദ്വേജ്ഝേന വചനേന അദൂരട്ഠാനം ദൂരട്ഠാനഞ്ച പുരിസാനമാലപനം ഭവതി, ഏവം സന്തേ "ഭോ പുരിസ"ഇതി രസ്സപദേനപി ദൂരട്ഠസ്സ ച പുരിസസ്സാലപനം വത്തബ്ബം, ഏവം അവത്വാ കിമത്ഥം അദൂരട്ഠസ്സാലപനേ "ഭോ പുരിസ"ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം ഇച്ഛഥ, കിമത്ഥഞ്ച ദൂരട്ഠസ്സാലപനേ "ഭോ പുരിസാ"ഇതി ദീഘവസേന ആലപനേകവചനം ഇച്ഛഥ.

നനു "തഗ്ഘ ഭഗവാ ബോജ്ഝങ്ഗാ, തഗ്ഘ സുഗത ബോജ്ഝങ്ഗാ"തിആദീസു ആലപനപദഭൂതം "ഭഗവാ"ഇതി ദീഘപദം സമീപേ ഠിതകാലേപി ദൂരേ ഠിതകാലേപി ബുദ്ധസ്സാലപനപദം ഭവിതുമരഹതേവ, തഥാ ആലപനപദഭൂതം "സുഗത"ഇതി രസ്സപദമ്പി. യസ്മാ പനേതേസു "ഭഗവാ"തി ആലപനപദസ്സ ന കത്ഥചിപി രസ്സത്തം ദിസ്സതി, "സുഗതാ"തി ആലപനപദസ്സ ച ന കത്ഥചിപി ദീഘത്തം ദിസ്സതി, തസ്മാ ദീഘരസ്സമത്താഭേദം അചിന്തേത്വാ "പുരിസ"ഇതി രസ്സവസേന വുത്തപദം പകതിസ്സരവസേന സമീപേ ഠിതസ്സ പുരിസസ്സ ആമന്തനകാലേ അദൂരട്ഠസ്സാലപനപദം ഭവതി, ആയതസ്സരവസേന ദൂരേ ഠിതപുരിസസ്സ ആമന്തനകാലേ ദൂരട്ഠസ്സാലപനപദം ഭവതീതി ഗഹേതബ്ബം. തഥാ "ഭവന്തോ പുരിസാ, ഭോ യക്ഖാ, ഭോ ധുത്താ"തിആദീനി ദീഘവസേന വുത്താനി ആലപനബഹുവചനപദാനിപി പകതിസ്സരവസേന സമീപേ ഠിതപുരിസാനം ആമന്തനകാലേ അദൂരട്ഠാനമാലപനപദാനി ഭവന്തി, ആയതസ്സരവസേന ദൂരേ ഠിതപുരിസാദീനം ആമന്തനകാലേ ദൂരട്ഠാനമാലപനപദാനി ഭവന്തീതി ഗഹേതബ്ബാനി. തഥാ ഹി ബ്രാഹ്മണാ കത്ഥചി കത്ഥചി രസ്സട്ഠാനേപി ദീഘട്ഠാനേപി ആയതേന സരേന മജ്ഝിമായതേന സരേന അച്ചായതേന ച സരേന വേദം പഠന്തി ലിഖിതുമസക്കുണേയ്യേന ഗീതസ്സരേന വിയ. ഇതി സബ്ബക്ഖരേസുപി ആയതേന സരേനുച്ചാരണം ലബ്ഭതേവ ലിഖിതുമസക്കുണേയ്യം, തസ്മാ അസമ്പഥമനോതരിത്വാ "ഭോ പുരിസ"ഇതി വചനേന ദൂരട്ഠസ്സ ച അദൂരട്ഠസ്സ ച പുരിസസ്സാലപനം ഭവതി, "ഭോ പുരിസാ, ഭവന്തോ പുരിസാ"തി ഇമേഹി

വചനേഹിപി ദൂരട്ഠാനഞ്ച അദൂരട്ഠാനഞ്ച പുരിസാനമാലപനം ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഇതി ദൂരട്ഠസ്സ അദൂരട്ഠാനഞ്ച ആയതേന സരേന ആമന്തനമേവ പമാണം, ന ദീഘരസ്സമത്താവിസേസോ, തസ്മാ "ഭോ സത്ഥ, ഭോ രാജ, ഭോ ഗച്ഛ, ഭോ മുനി, ഭോ ദണ്ഡി, ഭോ ഭിക്ഖു, ഭോ സയമ്ഭു, ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതി പത്തി, ഭോതി ഇത്ഥി, ഭോതി യാഗു, ഭോതി വധു, ഭോ കുല, ഭോ അട്ഠി, ഭോ ചക്ഖു"ഇച്ചേവമാദീഹി പദേഹി അദൂരട്ഠസ്സാലപനഞ്ച ദൂരട്ഠസ്സാലപനഞ്ച ഭവതി. "ഭവന്തോ സത്ഥാ, സത്ഥാരോ, ഭോതിയോ കഞ്ഞാ, കഞ്ഞായോ"തി ഏവമാദീഹിപി പദേഹി അദൂരട്ഠാനഞ്ചാലപനം ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദം പനേത്ഥ സന്നിട്ഠാനം -

തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, രഞ്ഞോ പുത്തം അദസ്സയും;
പുത്തോ ച പിതരം ദിസ്വാ, ദൂരതോവജ്ഝഭാസഥ.

ആഗച്ഛു ദോവാരികാ ഖഗ്ഗബന്ധാ,
കാസാവിയാ ഹന്തു മമം ജനിന്ദ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം,
അപരാധോ കോ നിധ മമജ്ജ അത്ഥി.

ഏവം സദ്ധമ്മരാജേന, വോഹാരകുസലേന വേ;
സുദേസിതേ സോമനസ്സ-ജാതകേ സബ്ബദസ്സിനാ.

ദൂരട്ഠാനേപി രസ്സത്തം, "ജനിന്ദ"ഇതി ദിസ്സതി;
ന കത്ഥചിപി ദീഘത്തം, ഇതി നീതി മയാ മതാ.

ഇദമേത്ഥ വത്തബ്ബം "കുതോ നു ഭോ ഇദമായാതം 'ദൂരട്ഠസ്സാലപനം അദൂരട്ഠസ്സാലപനമി'തി"? സദ്ദസത്ഥതോ. സദ്ദസത്ഥം നാമ ന സബ്ബസോ ബുദ്ധവചനസ്സോപകാരകം, ഏകദേസേന പന ഹോതി.

ഇമസ്മിം പകരണേ "ബഹുവചന"ന്തി വാ "പുഥുവചന"ന്തി വാ "അനേകവചന"ന്തി വാ അത്ഥതോ ഏകം, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ "ബഹുവചന"ന്തി വാ "പുഥുവചന"ന്തി വാ "അനേകവചന"ന്തി വാ വോഹാരോ കാതബ്ബോ, പുഥുവചനം അനേകവചനന്തി ച ഇദം സാസനേ നിരുത്തഞ്ഞൂനം വോഹാരോ, ഇതരം സദ്ദസത്ഥവിദൂനം.

കസ്മാ പന ഇമസ്മിം പകരണേ ദ്വിവചനം ന വുത്തന്തി? യസ്മാ ബുദ്ധവചനേ ദ്വിവചനം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ന വുത്തന്തി. നനു ബുദ്ധവചനേ വചനത്തയം അത്ഥി, തഥാ ഹി "ആയസ്മാ"തി ഇദം ഏകവചനം, "ആയസ്മന്താ"തി ഇദം ദ്വിവചനം, "ആയസ്മന്തോ"തി ഇദം ബഹുവചനന്തി? തന്ന, യദി "ആയസ്മന്താ"തി ഇദം വചനം ദ്വിവചനം ഭവേയ്യ, "പുരിസോ പുരിസാ"തിആദീസു കതരം ദ്വിവചനന്തി വദേയ്യാഥ, തസ്മാ ബുദ്ധവചനേ ദ്വിവചനം നാമ നത്ഥി. തേനേവ ഹി **സി യോ അം യോ നാ ഹീ**തിആദിനാ ഏകവചനബഹുവചനാനേവ ദസ്സിതാനീതി.

നനു ച ഭോ "സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അജ്ജ ഉപോസഥോ പന്നരസോ. യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം

കരേയ്യാമാ''തി **പാളിയം** ദ്വേ സന്ധായ ''ആയസ്മന്താ''തി വുത്തം, ''ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ ആയസ്മന്തോ ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ''തിആദീസു പന പാളീസു ബഹവോ സന്ധായ ''ആയസ്മന്തോ''തി വുത്തം, ന ച സക്കാ വത്തും ''യഥാ തഥാ വുത്ത''ന്തി , പരിവാസാദിആരോചനേപി അട്ഠകഥാചരിയേഹി വിഞ്ഞാതസുഗതാധിപ്പായേഹി ''ദ്വിന്നം ആരോചേന്തേന 'ആയസ്മന്താ ധാരേന്തൂ'തി, തിണ്ണം ആരോചേന്തേന 'ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ'തി വത്തബ്ബ''ന്തി വുത്തത്താതി? സച്ചം വുത്തം, തം പന വിനയവോഹാരവസേന വുത്തന്തി. നനു വിനയോ ബുദ്ധവചനം, കസ്മാ ''ബുദ്ധവചനേ ദ്വിവചനം നാമ നത്ഥീ''തി വദഥാതി? സച്ചം വിനയോ ബുദ്ധവചനം, തഥാപി വിനയകമ്മവസേന വുത്തത്താ ഉപലക്ഖണമത്തം, ന സബ്ബസാധാരണബഹുവചനപരിയാപന്നം. യദി ഹി ''ആയസ്മന്താ''തി ഇദം ദ്വിവചനം സിയാ, തപ്പയോഗാനിപി ക്രിയാപദാനി ദ്വിവചനാനേവ സിയും, തഥാരൂപാനിപി ക്രിയാപദാനി ന സന്തി. ന ഹി അക്ഖരസമയകോവിദോ ഝാനലാഭീപി ദിബ്ബചക്ഖുനാ വസ്സസതമ്പി വസ്സസഹസ്സമ്പി സമവേക്ഖന്തോ ബുദ്ധവചനേ ഏകമ്പി ക്രിയാപദം ദ്വിവചനന്തി പസ്സേയ്യ, ഏവം ക്രിയാപദേസു ദ്വിവചനസ്സാഭാവാ നാമികപദേസു ദ്വിവചനം നത്ഥി. നാമികപദേസു തദഭാവാപി ക്രിയാപദേസു തദഭാവോ വേദിതബ്ബോ. സക്കടഭാസായം ദ്വീസുപി ദ്വിവചനാനി സന്തി, മാഗധഭാസായം പന നത്ഥി.

അപിച ''പുഥുവചന''ന്തി നിരുത്തിവോഹാരോപി ''ബുദ്ധവചനേ ദ്വിവചനം നത്ഥീ''തി ഏതമത്ഥം ദീപേതി. തഞ്ഹി സക്കടഭാസായം വുത്താ ദ്വിവചനതോ ബഹുവചനതോ ച വിസുംഭൂതം വചനം, തത്ഥ വാ വുത്തേഹി അത്ഥേഹി വിസുംഭൂതസ്സ അത്ഥസ്സ വചനം ''പുഥുവചന''ന്തി വുച്ചതി. കഥമിദം സക്കടഭാസായം വുത്താ ദ്വിവചനതോ ബഹുവചനതോ ച വിസുംഭൂതം വചനന്തി ചേ? യസ്മാ സക്കടഭാസായം ''പുഥുവചന''ന്തി വോഹാരോ നത്ഥി, തസ്മാ ഇദം തേഹി സക്കടഭാസായം വുത്തേഹി ദ്വിവചനബഹുവചനേഹി വിസുംഭൂതഅത്ഥസ്സ വചനന്തി വുച്ചതി. കഥഞ്ച പന സക്കടഭാസായം വുത്തേഹി വിസുംഭൂതസ്സ അത്ഥസ്സ വചനന്തി പുഥുവചനന്തി ചേ? യസ്മാ സക്കടഭാസായം ദ്വേ ഉപാദായ ദ്വിവചനം വുത്തം, ന തിചതുപഞ്ചാദികേ ബഹവോ ഉപാദായ, ബഹവോ പന ഉപാദായ ബഹുവചനം വുത്തം, ന ദ്വേ ഉപാദായ, അയം സക്കടഭാസായ വിസേസോ. മാഗധഭാസായം പന ദ്വിതിചതുപഞ്ചാദികേ ബഹവോ ഉപാദായ പുഥുവചനം വുത്തം, തസ്മാ സക്കടഭാസായം വുത്തേഹി അത്ഥേഹി വിസുംഭൂതസ്സ അത്ഥസ്സ വചനന്തി പുഥുവചനന്തി വുച്ചതി. അയം മാഗധഭാസായ വിസേസോ. തസ്മാത്ര പുഥുഭൂതസ്സ, പുഥുനോ വാ അത്ഥസ്സ വചനം ''പുഥുവചന''ന്തി അത്ഥോ സമധിഗന്തബ്ബോ.

ഇദാനി ''പുരിസോ, പുരിസാ, പുരിസ''ന്തി നിരുത്തിപിടകതോ ഉദ്ധരിതനയം നിസ്സായ പകതിരൂപഭൂതസ്സ **ഭൂത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

ഭൂതോ, ഭൂതാ. ഭൂതം, ഭൂതേ. ഭൂതേന, ഭൂതേഹി, ഭൂതേഭി. ഭൂതസ്സ, ഭൂതാനം. ഭൂതാ, ഭൂതസ്മാ, ഭൂതമ്ഹാ, ഭൂതേഹി, ഭൂതേഭി. ഭൂതസ്സ, ഭൂതാനം. ഭൂതേ, ഭൂതസ്മിം, ഭൂതമ്ഹി, ഭൂതേസു. ഭോ ഭൂത, ഭവന്തോ ഭൂതാ.

അഥ വാ ''ഭോ ഭൂതാ''ഇതി ബഹുവചനം വിഞ്ഞേയ്യം. യഥാ പനേത്ഥ **ഭൂത**ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ പുരിസനയേന യോജിതാ, ഏവം ഭാവകാദീനഞ്ച അഞ്ഞേസഞ്ച തംസദിസാനം നാമികപദമാലാ **പുരിസ**നയേന

യോജേതബ്ബാ. ഏത്ഥഞ്ഞാനി തംസദിസാനി നാമ “ബുദ്ധോ”തിആദീനം പദാനം **ബുദ്ധ**ഇച്ചാദീനി പകതിരൂപാനി.

ബുദ്ധോ ധമ്മോ സങ്ഘോ മഗ്ഗോ,
ഖന്ധോ കായോ കാമോ കപ്പോ;
മാസോ പക്ഖോ യക്ഖോ ഭക്ഖോ,
നാഗോ മേഘോ ഭോഗോ യാഗോ.

രാഗോ ദോസോ മോഹോ മാനോ,
മക്ഖോ ഥമ്ഭോ കോധോ ലോഭോ;
ഹാസോ വേരോ ദാഹോ തേജോ,
ഛന്ദോ കാസോ സാസോ രോഗോ.

അസ്സോ സസ്സോ ഇസ്സോ സിസ്സോ,
സീഹോ ബ്യഗ്ഘോ രുക്ഖോ സേലോ;
ഇന്ദോ സക്കോ ദേവോ ഗാമോ,
ചന്ദോ സൂരോ ഓഘോ ദീപോ.

പസ്സോ യഞ്ഞോ ചാഗോ വാദോ,
ഹത്ഥോ പത്തോ സോസോ ഗേധോ;
സോമോ യോധോ ഗച്ഛോ അച്ഛോ,
ഗേഹോ മാളോ അട്ടോ സാലോ.

നരോ നഗോ മിഗോ സസോ,
സുണോ ബകോ അജോ ദിജോ;
ഹയോ ഗജോ ഖരോ സരോ,
ദുമോ തലോ പടോ ധജോ.

ഉരഗോ പടഗോ വിഹഗോ ഭുജഗോ,
ഖരഭോ സരഭോ പസദോ ഗവജോ;
മഹിസോ വസഭോ അസുരോ ഗരുളോ,
തരുണോ വരുണോ ബലിസോ പലിഘോ.

സാലോ ധവോ ച ഖദിരോ,
ഗോധുമോ സട്ഠികോ യവോ;
കളായോ ച കുലത്ഥോ ച,
തിലോ മുഗ്ഗോ ച തണ്ഡുലോ.

ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ വേസ്സോ,
സുദ്ദോ ധുത്തോ ച പുക്കുസോ;
ചണ്ഡാലോ പതികോ പട്ഠോ,
മനുസ്സോ രഥികോ രഥോ.

പബ്ബജിതോ ഗഹട്ഠോ ച,
ഗോണോ ഓട്ഠോ ച ഗദ്രഭോ;
മാതുഗാമോ ച ഓരോധോ,
ഇച്ചാദീനി വിഭാവയേ.

കേചേത്ഥ വദേയ്യും "നനു ഭോ 'ഓരോധാ ച കുമാരാ ചാ'തി പാഠസ്സ ദസ്സനതോ **ഓരോധ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ"തി? തന്ന, തത്ഥ ഹി "ഓരോധാ"തി ഇദം ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗമേവ, **നാ'**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം, തുമ്ഹേ പന **"ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗ"ന്തി മഞ്ഞമാനാ ഏവം വദഥ, ന പനിദം **ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം, അഥ ഖോ "മാതുഗാമാ"തിപദം വിയ ബഹുവചനവസേന വുത്തമാകാരന്തപദന്തി. നനു ച ഭോ **സമ്മോഹവിനോദനി**യാദീസു **ഓരോധ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗതാ പാകടാ, കഥന്തി ചേ? "രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഥേരസ്സ കുദ്ധാ പഠമമേവ മനം പലോഭേത്വാ 'ഇതോ തേ സത്തദിവസമത്ഥകേ ഉപട്ഠാകോ രാജാ മരിസ്സതീ'തി സുപിനേ ആരോചേസി. ഥേരോ തം കഥം സുത്വാ രാജോരോധാനം ആചിക്ഖി. താ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഹാവിരവം വിരവിംസൂ"തി. ഏത്ഥ ഹി "രാജോരോധാന"ന്തി വത്വാ "താ"തി വുത്തത്താവ **ഓരോധ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗതാ പാകടാതി? തന്ന, അത്ഥസ്സ ദുഗ്ഗഹണതോ. ദുഗ്ഗഹിതോ ഹി ഏത്ഥ തുമ്ഹേഹി അത്ഥോ, ഏത്ഥ പന **ഓരോധ**സദ്ദേന ഇത്ഥിപദത്ഥസ്സ കഥനതോ ഇത്ഥിപദത്ഥം സന്ധായ "താ"തി വുത്തത്താ "താ ഇത്ഥിയോ"തി അയമേവത്ഥോ. തുമ്ഹേ പന അമാതാപിതരസംവദ്ധത്താ ആചരിയകുലേ ച അനിവുട്ഠത്താ ഏതം സുഖുമത്ഥമജാനന്താ യം വാ തം വാ മുഖാരൂള്ഹം വദഥ.

ഭുഞ്ജനത്ഥം കഥനത്ഥം, മുഖം ഹോതീതി നോ വദേ;
യം വാ തം വാ മുഖാരൂള്ഹം, വചനം പണ്ഡിതോ നരോതി.

ന മയംഭോ യം വാ തം വാ മുഖാരൂള്ഹം വദാമ, അട്ഠകഥാചരിയാനഞ്ഞേവ വചനം ഗഹേത്വാ വദാമ, അട്ഠകഥായേവ അമ്ഹാകം പടിസരണം , ന മയം തുമ്ഹാകം സദ്ദഹാമാതി. അമ്ഹാകം സദ്ദഹഥ വാ മാ വാ, മാ തുമ്ഹേ "അട്ഠകഥാചരിയാനഞ്ഞേവ വചനം ഗഹേത്വാ വദാമാ"തി അട്ഠകഥാചരിയേ അബ്ഭാചിക്ഖഥ. ന ഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി **"ഓരോധ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ"തി വുത്തട്ഠാനമത്ഥി, തസ്മാപി അട്ഠകഥാചരിയേ അബ്ഭാചിക്ഖഥ, ന യുത്തം ബുദ്ധാദീനം ഗരൂനമബ്ഭാചിക്ഖനം മഹതോ അനത്ഥസ്സ ലാഭായ സംവത്തനതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതേന അമ്ഹേ ചേവ അബ്ഭാചിക്ഖതി, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതി, തതോ അത്താനഞ്ച ഖണതീ"തി.

ഏവം അബ്ഭാചിക്ഖനസ്സ അയുത്തതം സാവജ്ജതഞ്ച ദസ്സേത്വാ പുനപി തേ ഇദം വത്തബ്ബാ - **ജാതകട്ഠകഥായമ്പി** തുമ്ഹേഹി ആഹടഉദാഹരണസദിസം ഉദാഹരണമത്ഥി, തം സുണാഥ. കോസിയജാതകട്ഠകഥായഞ്ഹി "സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സാവത്ഥിയം മാതുഗാമം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിരേകസ്സ സദ്ധസ്സ പസന്നസ്സ ഉപാസകബ്രാഹ്മണസ്സ ബ്രാഹ്മണീ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ"തി പാഠോ ദിസ്സതി. ഏത്ഥ ഹി "മാതുഗാമം ആരബ്ഭ കഥേസീ"തി വത്വാ "സാ"തി വുത്തത്താ തുമ്ഹാകം മതേന **മാതുഗാമ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോയേവ സിയാ, ന പുല്ലിങ്ഗോ, കിമിദം അട്ഠകഥാവചനമ്പി ന പസ്സഥ, തദേവ പന അട്ഠകഥാവചനം പസ്സഥ, കിം സാ ഏവ അട്ഠകഥാ തുമ്ഹാകം പടിസരണം, ന തദഞ്ഞാതി.

യദി **താ**സദ്ദം അപേക്ഖിത്വാ **ഓരോധ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തമിച്ഛഥ, ഏത്ഥാപി **സാ**സദ്ദമപേക്ഖിത്വാ **മാതുഗാമ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തമിച്ഛഥാതി.

ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ അപ്പടിഭാനാ മങ്കുഭൂതാ പത്തക്ഖന്ധാ അധോമുഖാ പജ്ഝായേയ്യും. ഏത്ഥാപി **മാതുഗാമ**സദ്ദേന ഇത്ഥിപദത്ഥസ്സ കഥനതോ ഇത്ഥിപദത്ഥം സന്ധായ “സാ”തി വുത്തത്താ “സാ ഇത്ഥീ”തി അയമേവത്ഥോ. കത്ഥചി ഹി പധാനവാചകേന പുല്ലിങ്ഗേന നപുംസകലിങ്ഗേന വാ സമാനാധികരണസ്സ ഗുണസദ്ദസ്സ അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുവത്തിത്താപുല്ലിങ്ഗവസേന വാ നപുംസകലിങ്ഗവസേന വാ നിദ്ദിസിതബ്ബത്തേപി ലിങ്ഗമനപേക്ഖിത്വാ ഇത്ഥിപദത്ഥമേവാപേക്ഖിത്വാ ഇത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ ദിസ്സതി. തം യഥാ? “ഇധ വിസാഖേ മാതുഗാമോ സുസംവിഹിതകമ്മന്താ ഹോതി സങ്ഗഹിതപരിജനാ ഭത്തുമനാപം ചരതി, സമ്ഭതം അനുരക്ഖതീ”തി ച, “കോ നു ഖോ ഭന്തേ ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന മിധേകച്ചോ മാതുഗാമോ ദുബ്ബണ്ണാ ച ഹോതി ദുരൂപാ സുപാപികാ ദസ്സനായ, ദലിദ്ദാ ച ഹോതി അപ്പസ്സകാ അപ്പഭോഗാ അപ്പേസക്ഖാ ച. ഇധ മല്ലികേ ഏകച്ചോ മാതുഗാമോ കോധനാ ഹോതി ഉപായാസബഹുലാ, അപ്പമ്പി വുത്താ സമാനാ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥിയതി കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതീ”തി ച, “തം ഖോ പന ഭിക്ഖവേ ഇത്ഥിരതനം രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ പുബ്ബുട്ഠായിനീ പച്ഛാനിപാതിനീ കിംകാരപടിസ്സാവിനീ”തി ച ഇമേ പയോഗാ.

കത്ഥചി പന പധാനവാചകേന നപുംസകലിങ്ഗേന സമാനാധികരണസ്സ ഗുണസദ്ദസ്സ അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുവത്തിത്താ നപുംസകലിങ്ഗവസേന നിദ്ദിസിതബ്ബത്തേപി ലിങ്ഗമനപേക്ഖിത്വാ പുരിസപദത്ഥമേവാപേക്ഖിത്വാ പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ ദിസ്സതി. തം യഥാ? “പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധസതാനി ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരനിവാസിനോ അഹേസും. തം ഖോ പന രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ പരിണായകരതനം ഞാതാനം പവേസേതാ അഞ്ഞാതാനം നിവാരേതാ”തി. കത്ഥചി പധാനവാചകേന ലിങ്ഗത്തയേന സമാനാധികരണസ്സ ഗുണസദ്ദസ്സ അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുരൂപം നിദ്ദേസോ ദിസ്സതി. തം യഥാ? സാ ഇത്ഥീ “സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ. അട്ഠഹി ഖോ നകുലമാതേ ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരമ്മരണാ മനാപകായികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. സദ്ധോ പുരിസപുഗ്ഗലോ, സദ്ധം കുലം, ചിത്തം ദന്തം സുഖാവഹ”ന്തി.

സേയ്യഇതി സദ്ദോ പന യേഭുയ്യേന ഓകാരന്തഭാവേ ഠത്വാ ലിങ്ഗത്തയാനുകൂലോ ഭവതി ഏകാകാരേനേവ തിട്ഠനതോ. കഥം? സേയ്യോ അമിത്തോ മതിയാ ഉപേതോ. ഏസാവ പൂജനാ സേയ്യോ, ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ.

> “ധമ്മേന ച അലാഭോ യോ,
> യോ ച ലാഭോ അധമ്മികോ;
> അലാഭോ ധമ്മികോ സേയ്യോ,
> യഞ്ചേ ലാഭോ അധമ്മികോ.
>
> യസോ ച അപ്പബുദ്ധീനം, വിഞ്ഞൂനം അയസോ ച യോ;
> അയസോവ സേയ്യോ വിഞ്ഞൂനം, ന യസോ അപ്പബുദ്ധിനം.
>
> ദുമ്മേധേഹി പസംസാ ച, വിഞ്ഞൂഹി ഗരഹാ ച യാ;
> ഗരഹാവ സേയ്യോ വിഞ്ഞൂഹി, യഞ്ചേ ബാലപ്പസംസനാ.

സുഖഞ്ച കാമമയികം, ദുക്ഖഞ്ച പവിവേകികം;
പവിവേകം ദുക്ഖം സേയ്യോ, യഞ്ചേ കാമമയം സുഖം.

ജീവിതഞ്ച അധമ്മേന, ധമ്മേന മരണഞ്ച യം;
മരണം ധമ്മികം സേയ്യോ, യഞ്ചേ ജീവേ അധമ്മിക''ന്തി.

ഏവമയം **സേയ്യ** ഇതി സദ്ദോ ഓകാരന്തഭാവേ ഠത്വാ ലിങ്ഗത്തയാനുകൂലോ ഭവതി. കത്ഥചി പന **ആ**കാരന്തഭാവേ ഠത്വാ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനുകൂലോ ദിസ്സതി ''ഇത്ഥീപി ഹി ഏകച്ചിയാ, സേയ്യാ പോസ ജനാധിപാ''തി. നിഗ്ഗഹീതന്തോ പന ഹുത്വാ നപുംസകലിങ്ഗാനുകൂലോ അപസിദ്ധോ. ഏവംപകാരേ പയോഗേ കിം തുമ്ഹേ ന പസ്സഥാതി. ഏവം വുത്താ ച തേ നിരുത്തരാവ ഭവിസ്സന്തി.

സചേപി തേ ഏത്ഥ ഏവം വദേയ്യും ''തത്ഥ തത്ഥ സുത്തപ്പദേസേ അട്ഠകഥാദീസു ച 'മാതുഗാമോ'തി വാ 'മാതുഗാമേനാ'തി വാ ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗഭാവേന **മാതുഗാമ**സദ്ദസ്സ ദസ്സനതോ പുല്ലിങ്ഗഭൂതം **മാതുഗാമ**സദ്ദം അനപേക്ഖിത്വാ ഇത്ഥിപദത്ഥമേവ അപേക്ഖിത്വാ ''സാ ഇത്ഥീ''തി **ഇത്ഥീ**സദ്ദേന **സാ**സദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധഗ്ഗഹണം മയം സമ്പടിച്ഛാമ, 'ഓരോധോ'തി വാ 'ഓരോധേനാ'തി വാ ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗഭാവേന ഠിതസ്സ **ഓരോധ**സദ്ദസ്സ അദസ്സനതോ പന തുമ്ഹേഹി വുത്തം പുരിമത്ഥം ന സമ്പടിച്ഛാമാ''തി. തദാ തേസം ഇമാനി **വിനയപാളിയം** ആഗതപദാനി ദസ്സേതബ്ബാനി ''തേന ഖോ പന സമയേന രാജാ ഉദേനോ ഉയ്യാനേ പരിചാരേസി സദ്ധിം ഓരോധേന, അഥ ഖോ രഞ്ഞോ ഉദേനസ്സ ഓരോധോ രാജാനം ഉദേനം ഏതദവോചാ''തി. ഏവം ഇമാനി സുത്തപദാനി ദസ്സേത്വാ **സുത്തനിപാതട്ഠകഥായം** ''രാമോ നാമ രാജാ കുട്ഠരോഗീ ഓരോധേഹി ച നാടകേഹി ച ജിഗുച്ഛമാനോ''തി വചനഞ്ച ദസ്സേത്വാ ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ ഗരുകുലമുപഗന്ത്വാ ഭഗവതോ സദ്ധമ്മസ്സ ചിരട്ഠിതത്ഥം സാധുകം പദബ്യഞ്ജനാനി ഉഗ്ഗണ്ഹഥാ''തി ഉയ്യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി **മാതുഗാമ**സദ്ദാദീസു കിഞ്ചി വിനിച്ഛയം വദാമ - **മാതുഗാമ**സദ്ദോ ച **ഓരോധ**സദ്ദോ ച **ദാര**സദ്ദോ ചാതി ഇമേ ഇത്ഥിപദത്ഥവാചകാപി സമാനാ ഏകന്തേന പുല്ലിങ്ഗാ ഭവന്തി. തേസു **ദാര**സദ്ദസ്സ ഏകസ്മിം അത്ഥേ വത്തമാനസ്സാപി ബഹുവചനകത്തമേവ സദ്ദസത്ഥവിദൂ ഇച്ഛന്തി, ന ഏകവചനകത്തം. മയം പന **ദാര**സദ്ദസ്സ ഏകസ്മിം അത്ഥേ ഏകവചനകത്തം, യേഭുയ്യേന പന ബഹുവചനകത്തം അനുജാനാമ, ബവ്ഹത്ഥേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. പാളിയഞ്ഹി **ദാര**സദ്ദോ യേഭുയ്യേന ബഹുവചനകോ ഭവതി, ഏകവചനകോ അപ്പോ. തത്രിമേ പയോഗാ -

''ദാസാ ച ദാസ്യോ അനുജീവിനോ ച,
പുത്താ ച ദാരാ ച മയഞ്ച സബ്ബേ;
ധമ്മഞ്ചരാമപ്പരലോകഹേതു,
തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മിയ്യരേ''തി ച,

''യോ ഞാതീനം സഖീനം വാ, ദാരേസു പടിദിസ്സതി;
സഹസാ സമ്പിയായേന, തം ജഞ്ഞാവസലോ ഇതീ''തി ച,

''സേഹി ദാരേഹി'സന്തുട്ഠോ, വേസിയാസു പദിസ്സതി;
ദിസ്സതി പരദാരേസു, തം പരാഭവതോ മുഖ''ന്തി ച,

“പുത്തേസു ദാരേസു ച യാ അപേക്ഖാ”തി ച ബ്യാസേ, സമാസേ പന “പുത്തദാരാ ദിസാ പച്ഛാ, പുത്തദാരേഹി മത്തനോ”തി ച ഏവമാദയോ ബഹുവചനപ്പയോഗാ ബഹവോ ഭവന്തി.

ഏകവചനപ്പയോഗാ പന അപ്പാ. സേയ്യഥിദം? “ഗരൂനം ദാരേ, ധമ്മം ചരേ യോപി സമുഞ്ജകം ചരേ, ദാരഞ്ച പോസം ദദമപ്പകസ്മി”ന്തി ച,

“യേ ഗഹട്ഠാ പുഞ്ഞകരാ, സീലവന്തോ ഉപാസകാ;
ധമ്മേന ദാരം പോസേന്തി, തേ നമസ്സാമി മാതലീ”തി ച,

“പരദാരം ന ഗച്ഛേയ്യം, സദാരപസുതോ സിയ”ന്തി ച,

“യോ ഇച്ഛേ പുരിസോ ഹോതും, ജാതിം ജാതിം പുനപ്പുനം;
പരദാരം വിവജ്ജേയ്യ, ധോതപാദോവ കദ്ദമ”ന്തി ച

ഏവമാദയോ ഏകവചനപ്പയോഗാ അപ്പാ.

സമാഹാരലക്ഖണവസേന പനേസ **ദാര**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗേകവചനോപി കത്ഥചി ഭവതി. “ആദായ പുത്തദാരം. പുത്തദാരസ്സ സങ്ഗഹോ”ഇതി ഏവം ഇധ വുത്തപ്പകാരേന ലിങ്ഗഞ്ച അത്ഥഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ “പുരിസോ പുരിസാ”തി പവത്തം പുരിസസദ്ദനയം നിസ്സായ സബ്ബേസം “ഭൂതോ ഭാവകോ ഭവോ”തിആദീനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം **അഞ്ഞേസഞ്ചോ**കാരന്തപദാനം നാമികപദമാലാസു സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ കോസല്ലമുപ്പാദേതബ്ബം.

കിം പന സബ്ബാനി **ഓ**കാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ സബ്ബപ്പകാരേന ഏകസദിസാനേവ ഹുത്വാ പവിട്ഠാനീതി? ന പവിട്ഠാനി. കാനിചി ഹി **ഓ**കാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠാനി ച ഹോന്തി, ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ച, കാനിചി **ഓ**കാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ച ഹോന്തി, ഏകദേസേന ന പവിട്ഠാനി ച, കാനിചി **ഓ**കാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠാനേവ. തത്ര കതമാനി കാനിചി **ഓ**കാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠാനി ച ഹോന്തി, ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ച? “സരോ വയോ ചേതോ”തിആദീനി. **സരോ**ഇതി ഹി അയംസദ്ദോ ഉസുസദ്ദസരവനഅകാരാദിസരവാചകോ ചേ, **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠോ. രഹദവാചകോ ചേ, **മനോഗണ**പക്ഖികത്താ **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠോ. **വയോ**ഇതി സദ്ദോ പരിഹാനിവാചകോ ചേ, **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠോ. ആയുകോട്ഠാസവാചകോ ചേ, **മനോഗണ**പക്ഖികത്താ **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠോ. **ചേതോ** ഇതി സദ്ദോ യദി പണ്ണത്തിവാചകോ, **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠോ. യദി പന ചിത്തവാചകോ, **മനോഗണ**പക്ഖികത്താ **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠോ. **മനോഗണോ** ച നാമ -

മനോ വചോ വയോ തേജോ,
തപോ ചേതോ തമോ യസോ;
അയോ പയോ സിരോ ഛന്ദോ,
സരോ ഉരോ രഹോ അഹോ -

ഇമേ സോളസ.

ഇദാനി യഥാവുത്തസ്സ പാകടീകരണത്ഥം **മന**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലം കഥയാമ -

മനോ , മനാ. മനം, മനോ, മനേ. മനസാ, മനേന, മനേഹി, മനേഭി. മനസോ, മനസ്സ, മനാനം. മനാ, മനസ്മാ, മനമ്ഹാ, മനേഹി, മനേഭി. മനസോ, മനസ്സ, മനാനം. മനസി, മനേ, മനസ്മിം, മനമ്ഹി, മനേസു. ഭോ മന, ഭവന്തോ മനാ.

അഥ വാ "ഭോ മനാ"ഇതി ബഹുവചനമ്പി ഞേയ്യം. ഏവം വചോ, വചാ. വചം, വചോ, വചേ. വചസാതിആദിനാ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. **അഹ**സദ്ദസ്സ പന ഭുമ്മേകവചനട്ഠാനേ അഹസി, അഹേ, അഹസ്മിം, അഹമ്ഹി, അഹു, അഹനീതി യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി രൂപന്തരവിസേസദസ്സനത്ഥം നപുംസകലിങ്ഗസ്സ **മന**സദ്ദസ്സപി നാമികപദമാലം വദാമ, അട്ഠാനേ അയം കഥിതാതി ന ചോദേതബ്ബം.

മനം, മനാനി, മനാ. മനം, മനാനി, മനേ. മനേന, മനേഹി, മനേഭി. മനസ്സ, മനസോ, മനാനം. മനാ, മനസ്മാ, മനമ്ഹാ, മനേഹി, മനേഭി. മനസ്സ, മനസോ, മനാനം. മനേ, മനസ്മിം, മനമ്ഹി, മനേസു. ഭോ മന, ഭവന്തോ മനാ. അഥ വാ "ഭോ മനാനി, ഭോ മനാ"ഏവമ്പി ബഹുവചനം വേദിതബ്ബം. ഏവമുത്തരത്രാപി നയോ.

ഏത്ഥ ച പുല്ലിങ്ഗസ്സ **മന**സദ്ദസ്സ പച്ചത്തകരണസമ്പദാനസാമിഭുമ്മവചനാനി മനോ മനസാ മനസോ മനസീതി രൂപാനി ഠപേത്വാ യാനി സേസാനി, നപുംസകലിങ്ഗസ്സ ച **മന**സദ്ദസ്സ പച്ചത്തവചനാനി "മനം മനാനീ"തി രൂപാനി ച, അട്ഠമ്യോപയോഗവചനാനം "മനം മനാനീ"തി രൂപദ്വയഞ്ച ഠപേത്വാ യാനി സേസാനി, താനി സബ്ബാനി കമതോ സമസമാനി.

കേചി **ഓ**കാരന്തോ **മനോ**ഇതി സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോതി വദന്തി, തേ വത്തബ്ബാ - യദി സോ നപുംസകലിങ്ഗോ സിയാ, തസ്സദിസേഹി **വചോ വയോ**തിആദിസദ്ദേഹിപി നപുംസകലിങ്ഗേഹേവ ഭവിതബ്ബം, ന "തേ നപുംസകലിങ്ഗാ"തി ഗരൂ വദന്തി, "പുല്ലിങ്ഗാ"ഇച്ചേവ വദന്തി. യസ്മാ ച **പാളിയം** "കായോ അനിച്ചോ; മനോ അനിച്ചോ"തി ച "കായോ ദുക്ഖോ, മനോ ദുക്ഖോ"തി ച "നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാതി അനിച്ചോ ഭന്തേ"തി ച ഏവമാദയോ പുല്ലിങ്ഗപ്പയോഗാ ബഹവോ ദിട്ഠാ. തേന ഞായതി **മനോ**സദ്ദോ ഏകന്തേന പുല്ലിങ്ഗോതി. യദി പന നപുംസകലിങ്ഗോസിയാ, "അനിച്ചോ ദുക്ഖോ"തി ഏവമാദീനി തംസമാനാധികരണാനി അനേകപദസതാനിപി നപുംസകലിങ്ഗാനേവ സിയും. ന ഹി താനി നപുംസകലിങ്ഗാനി, അഥ ഖോ അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുവത്തകാനി വാച്ചലിങ്ഗാനി. ഏവം **മനോ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗതാ പച്ചേതബ്ബാതി, സചേ **മനോ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ ന ഹോതി, കഥം "മനാനീ"തി നപുംസകരൂപം ദിസ്സതീതി? സച്ചം "മനാനീ"തി നപുംസകലിങ്ഗമേവ, തഥാപി **മനോ**ഗണേ പമുഖഭാവേന ഗഹിത**സ്സോ**കാരന്തസ്സ **മന**സദ്ദസ്സ രൂപം ന ഹോതി. അഥ കിഞ്ചരഹീതി ചേ? **ചിത്ത**സദ്ദേന സമാനലിങ്ഗസ്സ സമാനസുതിത്തേപി **മനോ**ഗണേ അപരിയാപന്നസ്സ നിഗ്ഗഹീതന്തസ്സേവ **മന**സദ്ദസ്സ രൂപം. **മന**സദ്ദോ ഹി പുന്നപുംസകവസേന ദ്വിധാ ഭിജ്ജതി "മനോ മനം"ഇതി യഥാ "അജ്ജവോഅജ്ജവ"ന്തി. "മനോ ചേ നപ്പദുസ്സതി. സന്തം തസ്സ മനം

ഹോതീ''തി ഹി പാളി. യദി ച സോ **മനോ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ ന ഹോതി.

> ''ഗരു ചേതിയപബ്ബതവത്തനിയാ,
> പമദാ പമദാ പമദാ വിമദം;
> സമണം സുനിസമ്മ അകാ ഹസിതം,
> പതിതം അസുഭേസു മുനിസ്സ മനോ''തി

ഏത്ഥ മനോസദ്ദേന സമാനാധികരണോ ''പതിത''ന്തി സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗഭാവേന കസ്മാ സന്നിഹിതോ. യസ്മാ ച സമാനാധികരണപദം നപുംസകലിങ്ഗഭാവേന സന്നിഹിതം, തസ്മാ സദ്ദന്തരസന്നിധാനവസേന **മനോ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോതി ഞായതീതി? തന്ന, സമാനാധികരണപദസ്സ സബ്ബത്ഥ ലിങ്ഗവിസേസാജോതനതോ. യദി ഹി സമാനാധികരണപദം സബ്ബത്ഥ ലിങ്ഗവിസേസം ജോതേയ്യ, ''ചത്താരോ ഇന്ദ്രിയാനീ''തി ഏത്ഥാപി ''ചത്താരോ''തി പദം **ഇന്ദ്രിയ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം കരേയ്യ, ന ച കാതും സക്കോതി. **ഇന്ദ്രിയ**സദ്ദോ ഹി ഏകന്തേന നപുംസകലിങ്ഗോ. യദി തുമ്ഹേ ''പതിത''ന്തി സമാനാധികരണപദം നിസ്സായ **മനോ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തമിച്ഛഥ, ''ചത്താരോ ഇന്ദ്രിയാനീ''തി ഏത്ഥപി ''ചത്താരോ''തി സമാനാധികരണപദം നിസ്സായ **ഇന്ദ്രിയ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം ഇച്ഛഥാതി. ന മയം ഭോ **ഇന്ദ്രിയ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം ഇച്ഛാമ, അഥ ഖോ നപുംസകലിങ്ഗത്തംയേവ ഇച്ഛാമ, ''ചത്താരോ''തി പദം ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന ഠിതത്താ ''ചത്താരീ''തി ഗണ്ഹാമ, തസ്മാ ''ചത്താരി ഇന്ദ്രിയാനീ''തി അത്ഥം ധാരേമാതി. യദി ഏവം ''പതിതം അസുഭേസു മുനിസ്സ മനോ''തി ഏത്ഥാപി ''പതിത''ന്തി പദം ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന ഠിതന്തി മന്ത്വാ ''പതിതോ''തി അത്ഥം ധാരേഥാതി. ന ധാരേമ ഏത്ഥ ലിങ്ഗവിപല്ലാസസ്സ അനിച്ഛിതബ്ബതോ. യദി ഹി **മനോ**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ സിയാ, തംസമാനാധികരണപദം ''പതിതോ''തി വത്തബ്ബം സിയാ. കിമാചരിയോ ഏവം വത്തും ന ജാനി, ജാനമാനോ ഏവ സോ ''പതിതോ''തി നാവോച, ''പതിത''ന്തി പനാവോച, തേന ഞായതി **''മനോ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ''തി. മാ തുമ്ഹേ ഏവം വദേഥ, സമാനാധികരണപദം നാമ കത്ഥചി പധാനലിങ്ഗമനുവത്തതി, കത്ഥചി നാനുവത്തതി, തസ്മാ ന തം ലിങ്ഗവിസേസജോതനേ ഏകന്തതോ പമാണം. ''മാതുഗാമോ, ഓരോധോ, ആവുസോ വിസാഖ, ഏഹി വിസാഖേ, ചിത്താനി അട്ഠിനീ''തി ഏവമാദിരൂപവിസേസോയേവ പമാണം. യദി സമാനാധികരണപദേയേവ ലിങ്ഗവിസേസോ അധിഗന്തബ്ബോ സിയാ, ''ചത്താരോ ച മഹാഭൂതാ''തിആദീസു ലിങ്ഗവവത്ഥാനം ന സിയാ. യസ്മാ ഏവമാദീസുപി ഠാനേസു ലിങ്ഗവവത്ഥാനം ഹോതിയേവ. കഥം? ''ചത്താരോ''തി പുല്ലിങ്ഗം ''മഹാഭൂതാ''തി നപുംസകന്തി, തസ്മാ ''പതിതം അസുഭേസു മുനിസ്സ മനോ''തി ഏത്ഥാപി ''പതിത''ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം ''മനോ''തി പുല്ലിങ്ഗന്തി വവത്ഥാനം ഭവതീതി. ഇദം സുത്വാ തേ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സന്തി. തതോ തേസം തുണ്ഹീഭൂതാനം ഇദം വത്തബ്ബം - യസ്മാ **മനോ**ഗണേ പവത്താനം പദാനം സമാനാധികരണപദാനി കത്ഥചി നപുംസകവസേന യോജേതബ്ബാനി, തസ്മാ **മനോ**ഗണേ പമുഖസ്സ **മനോ**സദ്ദസ്സപി സമാനാധികരണപദാനി കത്ഥചി നപുംസകവസേന യോജിതാനി. തഥാ ഹി പുബ്ബാചരിയാ ''സദ്ധമ്മതേജവിഹതം വിലയം ഖണേന, വേനേയ്യസത്തഹദയേസു തമോ'പയാതി. ദുക്ഖം വചോ ഏതസ്മിന്തി ദുബ്ബചോ. അവനതം സിരോ യസ്സ സോയം അവംസിരോ, അപ്പകം രാഗാദി രജോ യേസം പഞ്ഞാമയേ അക്ഖിമ്ഹി തേ അപ്പരജക്ഖാ''തിആദിനാ

സദ്ദരചനം കുബ്ബിംസു, ന പന തേഹി **വചോ സിരോ രജോ**സദ്ദാദീനം നപുംസകലിങ്ഗത്തം വിഭാവേതും ഈദിസീ സദ്ദരചനാ കതാ, അഥ ഖോ **സിരോമനോ**സദ്ദാനം **മനോ**ഗണേ പവത്താനം പുല്ലിങ്ഗസദ്ദാനം കത്ഥചിപി ഈദിസാനിപി ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന ഠിതാനി സമാനാധികരണപദാനി ഹോന്തീതി പരേസം ഞാനാപനാധിപ്പായവതിയാ അനുകമ്പായ വിരചിതാ. ഏത്ഥാപി തുമ്ഹാകം മതേന **മനോ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തേ സതി **വചോ സിരോ** ഇച്ചാദയോപി നപുംസകലിങ്ഗത്തമാപജ്ജന്തി നപുംസകലിങ്ഗവസേന സമാനാധികരണപദാനം നിദ്ദിട്ഠത്താ. കിം പനേതേസമ്പി നപുംസകലിങ്ഗത്തം ഇച്ഛഥാതി. അദ്ധാ തേ ഇദമ്പി സുത്വാ നിബ്ബേഠേതുമസക്കോന്താ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സന്തി. കിഞ്ചാപി തേ അഞ്ഞം ഗഹേതബ്ബകാരണം അപസ്സന്താ ഏവം വദേയ്യും "യദി ഭോ **മനോ** സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോന ഹോതി, കസ്മാ വേയ്യാകരണാ '**മനോ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ'തി വദന്തീ"തി? തേ വത്തബ്ബാ - യദി തുമ്ഹേ വേയ്യാകരണമതം ഗഹേത്വാ **മനോ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തം രോചേഥ, നനു ഭഗവായേവ ലോകേ അസദിസോ മഹാവേയ്യാകരണോ മഹാപുരിസോ വിസാരദോ പരപ്പവാദമദ്ദനോ. ഭഗവന്തഞ്ഹി പദകാ വേയ്യാകരണാ അമ്ബട്ഠമാണവപോക്ഖരസാതിസോണദണ്ഡാദയോ ച ബ്രാഹ്മണാ സച്ചകനിഗണ്ഠാദയോ ച പരിബ്ബാജകാ വാദേന ന സമ്പാപുണിംസു, അഞ്ഞദത്ഥു ഭഗവായേവ മത്തവാരണഗണമജ്ഝേ കേസരസീഹോ വിയ അസമ്ഭീതോ നേസം നേസം വാദം മദ്ദേസി, മഹന്തേ ച നേ അത്ഥേ പതിട്ഠാപേസി, ഏവംവിധേന ഭഗവതാ വോഹാരകുസലേന യസ്മാ "കായോ അനിച്ചോ"തി ച "കായോ ദുക്ഖോ, മനോ അനിച്ചോ, മനോ ദുക്ഖോ"തി ച ഏവമാദിനാ വുത്താ **മനോ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗഭാവസൂചനികാ ബഹൂ പാളിയോ ദിസ്സന്തി, തസ്മാ **മനോ**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോയേവാതി സാരതോ പച്ചേതബ്ബോതി. ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ അപ്പടിഭാനാ മങ്കുഭൂതാ പത്തക്ഖന്ധാ അധോമുഖാ പജ്ഝായിസ്സന്തി.

ഇദാനി **സര**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലാ വിസേസതോ വുച്ചതേ -

സരോ, സരാ. സരം, സരേ. സരേന, സരേഹി, സരേഭി. സരസ്സ, സരാനം. സരാ, സരസ്മാ, സരമ്ഹാ, സരേഹി, സരേഭി. സരസ്സ, സരാനം. സരേ, സരസ്മിം, സരമ്ഹി, സരേസു. ഭോ സര, ഭവന്തോ സരാ.

അയം **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠസ്സ **ഉസു**സദ്ദസരവനഅകാരാദിസരവാചകസ്സ **സര**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

അയം പന **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠസ്സ **മനോ**ഗണപക്ഖികസ്സ രഹദവാചകസ്സ **സര**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ -

സരോ, സരാ. സരം, സരോ, സരേ. സരസാ, സരേന, സരേഹി, സരേഭി. സരസോ, സരസ്സ, സരാനം. സരാ, സരസ്മാ, സരമ്ഹാ, സരേഹി, സരേഭി. സരസോ, സരസ്സ, സരാനം. സരസി, സരേ, സരസ്മിം, സരമ്ഹി, സരേസു. ഭോ സര, ഭവന്തോ സരാ, ഭോ സരാ ഇതി വാ.

വയോ, വയാ. വയം, വയേ. വയേന, വയേഹി, വയേഭീതി **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യോ. അയം **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠസ്സ പരിഹാനിവാചകസ്സ **വയ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

അയം പന **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠസ്സ **മനോ**ഗണപക്ഖികസ്സ ആയുകോട്ഠാസവാചകസ്സ **വയ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ - വയോ, വയാ. വയം, വയോ, വയേ. വയസാ, വയേന, വയേഹി, വയേഭീതി **മന**നയേന ഞേയ്യോ. തസ്സ ചേതോ പടിസ്സോസി, അരഞ്ഞേ ലുദ്ദഗോചരോ. ചേതാ ഹനിംസു വേദബ്ബം.

ചേതോ, ചേതാ. ചേതം, ചേതേ. ചേതേന, ചേതേഹി, ചേതേഭീതി **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യോ. അയം **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠസ്സ പണ്ണത്തിവാചകസ്സ **ചേത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

അയം പന **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠസ്സ ചിത്തവാചകസ്സ **ചേത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ - ചേതോ, ചേതാ. ചേതം, ചേതോ, ചേതേ. ചേതസാ, ചേതേന, ചേതേഹി, ചേതേഭീതി **മന**നയേന ഞേയ്യോ. യസോ കുലപുത്തോ, യസം കുലപുത്തം, യസേന കുലപുത്തേനാതി ഏകവചനവസേന **പുരിസ**നയേന യോജേതബ്ബോ, ഏകവചനപുഥുവചനവസേന വാ. ഏവം കാനിചി ഓകാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ പവിട്ഠാനി ച ഹോന്തി, ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ചാതി ഇമിനാ നയേന സബ്ബപദാനി പഞ്ഞാചക്ഖുനാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. അവിസേസഞ്ഞുനോ ഹി ഏവമാദിവിഭാഗം അജാനന്താ യം വാ തം വാ ബ്യഞ്ജനം രോപേന്താ യഥാധിപ്പേതം അത്ഥം വിരാധേന്തി, തസ്മാ യോ ഏത്ഥ അമ്ഹേഹി പകാസിതോ വിഭാഗോ, സോ സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി സക്കച്ചമുഗ്ഗഹേതബ്ബോ. കതമാനി കാനിചി ഓകാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ച ഏകദേസേന ന പവിട്ഠാനി ച? **മനോ വചോ തേജോ**സദ്ദാദയോ ചേവ **അയ്യ**സദ്ദോ ച, തത്ര **മന**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലാ ഹേട്ഠാ വിഭാവിതാ.

അയ്യസദ്ദസ്സ പന നാമികപദമാലായം "അയ്യോ, അയ്യാ. അയ്യം, അയ്യേ"തി **പുരിസ**നയേന വത്വാ ആലപനട്ഠാനേ "ഭോ അയ്യ, ഭോ അയ്യോ"തി ദ്വേ ഏകവചനാനി, "ഭവന്തോ അയ്യാ, ഭവന്തോ അയ്യോ"തി ദ്വേ ബഹുവചനാനി ച വത്തബ്ബാനി. ഏത്ഥ **അയ്യോ** ഇതി സദ്ദോ പച്ചത്തവചനഭാവേ ഏകവചനം, ആലപനവചനഭാവേ ഏകവചനഞ്ചേവ ബഹുവചനഞ്ച. തത്രിമേ പയോഗാ "അയ്യോ കിര സാഗതോ അമ്ബതിത്ഥികേന നാഗേന സങ്ഗാമേസി, പിവതു ഭന്തേ അയ്യോ സാഗതോ കാപോതികം പസന്ന"ന്തി ഏവമാദീനി **അയ്യോ**സദ്ദസ്സ പച്ചത്തേകവചനപ്പയോഗാനി, "അഥ ഖോ സാ ഇത്ഥീ തം പുരിസം ഏതദവോച 'നായ്യോ സോ ഭിക്ഖു മം നിപ്പാടേസി, അപിച അഹമേവ തേന ഭിക്ഖുനാ ഗച്ഛാമി, അകാരകോ സോ ഭിക്ഖു, ഗച്ഛ ഖമാപേഹീ'തി" ഏവമാദീനി **അയ്യോ**സദ്ദസ്സ ആലപനേകവചനപ്പയോഗാനി, "ഏഥ'യ്യോ രാജവസതിം, നിസീദിത്വാ സുണാഥ മേ. ഏഥ മയം അയ്യോ സമണേസു സക്യപുത്തിയേസു പബ്ബജിസ്സാമാ"തി ഏവമാദീനി **അയ്യോ**സദ്ദസ്സ ആലപനബഹുവചനപ്പയോഗാനി. ഭവതി ചത്ര -

> **അയ്യോ** ഇതി അയം സദ്ദോ, പച്ചത്തേകവചോ ഭവേ;
> ആലപനേ ബഹുവചോ, ഭവേ ഏകവചോപി ച -

ഏവം കാനിചി ഓകാരന്തപദാനി **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠാനി ച ഹോന്തി ഏകദേസേന ന പവിട്ഠാനി ച.

കതമാനി കാനിചി **ഓകാരന്തപദാനി പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠാനി? **ഗോസദ്ദോയേവ. ഗോസദ്ദസ്സ** ഹി അയം നാമികപദമാലാ -

ഗോ, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവും, ഗാവം, ഗവം, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവേന, ഗവേന, ഗോഹി, ഗോഭി. ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗാവാ, ഗാവസ്മാ, ഗാവമ്ഹാ, ഗവാ, ഗവസ്മാ, ഗവമ്ഹാ, ഗോഹി, ഗോഭി. ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗാവേ, ഗാവസ്മിം, ഗാവമ്ഹി, ഗവേ, ഗവസ്മിം , ഗവമ്ഹി, ഗാവേസു, ഗവേസു, ഗോസു. ഭോ ഗോ, ഭവന്തോ ഗാവോ, ഗവോ. അയം **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠസ്സ **ഗോസദ്ദസ്സ** നാമികപദമാലാ.

നനു ച ഭോ **ഗോസദ്ദോ** അത്തനാ സമ്ഭൂത**ഗോണ**സദ്ദമാലാവസേന **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠോ ചേവ ഏകദേസേന ന പവിട്ഠോ ചാതി? സച്ചം. **ഗോണ**സദ്ദോ **ഗോ**സദ്ദവസേന സമ്ഭൂതോപി “വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബികാ സദ്ദപടിപത്തീ”തി വചനതോ **ഗോ**സദ്ദതോ വിസും അമ്ഹേഹി ഗഹേത്വാ **പുരിസ**നയേ പക്ഖിത്തോ. തസ്സ ഹി വിസും ഗഹണേ യുത്തി ദിസ്സതി സ്യാദീസു ഏകാകാരേനേവ തിട്ഠനതോ, തസ്മാ **ഗോ**സദ്ദതോ സമ്ഭൂതമ്പി **ഗോണ**സദ്ദം അനപേക്ഖിത്വാ സുദ്ധം **ഗോ**സദ്ദമേവ ഗഹേത്വാ **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ **ഗോസദ്ദസ്സ** അപ്പവിട്ഠതാ വുത്താ.

നനു ച ഭോ പച്ചത്തവചനഭൂതോ **ഗോ**ഇതി സദ്ദോ **പുരിസോ**തി സദ്ദേന സദിസത്താ **പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠോതി? തന്ന, **ഗോ**സദ്ദോ ഹി നിച്ച**മോ**കാരന്തോ, ന **പുരിസ**സദ്ദാദയോ വിയ പഠമം **അ**കാരന്തഭാവേ ഠത്വാ പച്ഛാ പടില**ദ്ധോ**കാരന്തട്ഠോ. തേനേവ ഹി പച്ചത്തവചനട്ഠാനേപി ആലപനവചനട്ഠാനേപി **ഗോ**ഇച്ചേവ തിട്ഠതി. യദി പച്ചത്തവചനത്തം പടിച്ച **ഗോസദ്ദസ്സ പുരിസ**നയേ ഏകദേസേന പവിട്ഠതാ ഇച്ഛിതബ്ബാ, “കാനിചി **ഓ**കാരന്തപദാനീ”തി ഏവം വുത്താ **ഓ**കാരന്തകഥാ കമത്ഥം ദീപേയ്യ, നിപ്ഫലാവ സാ കഥാ സിയാ, തസ്മാ അമ്ഹേഹി യഥാവുത്തോ നയോയേവ ആയസ്മന്തേഹി മനസി കാതബ്ബോ. ഏവം **ഗോസദ്ദസ്സ പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠതാ ദട്ഠബ്ബാ.

കേചേത്ഥ ഏവം പുച്ഛേയ്യും **“ഗോസദ്ദസ്സ** താവ ‘ഗോ, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവും, ഗാവം, ഗവം’ ഇച്ചാദിനാ നയേന **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠതാ അമ്ഹേഹി ഞാതാ, **ജരഗ്ഗവ പുങ്ഗവാ**ദിസദ്ദാ പന കുത്ര നയേ പവിട്ഠാ”തി? തേസം ഏവം ബ്യാകാതബ്ബം **“ജരഗ്ഗവ പുങ്ഗവാ**ദിസദ്ദാ സബ്ബഥാപി **പുരിസ**നയേ പവിട്ഠാ”തി. തഥാ ഹി തേസം **ഗോ**സദ്ദതോ അയം വിസേസോ, ജരന്തോ ച സോ ഗോ ചാതി ജരഗ്ഗവോ. ഏത്ഥ **ന**കാരലോപോ **ത**കാരസ്സ ച **ഗ**കാരത്തം ഭവതി സമാസപദത്താ, സമാസേ ച **സി**മ്ഹി പരേ **ഗോസദ്ദസ്സോ**കാരസ്സ **അവാ**ദേസോ ലബ്ഭതി, തസ്മാ പാളിയം “വിസാണേന ജരഗ്ഗവോ”തി ഏകവചനരൂപം ദിസ്സതി. തഥാ ഹി അഞ്ഞത്ഥ അനുപപദത്താ **ഗവോ**ഇതി ബഹുവചനപദംയേവ ദിസ്സതി. ഇധ പന സോപപദത്താ സമാസപദഭാവമാഗമ്മ “ജരഗ്ഗവോ”തി ഏകവചനപദംയേവ ദിസ്സതി. തഥാ ഹി ജരഗ്ഗവോതി ഏത്ഥ ജരന്താ ച തേ ഗവോ ചാതി ഏവം ബഹുവചനവസേന നിബ്ബചനീയതാ ന ലബ്ഭതി ലോകസങ്കേതവസേന ഏകസ്മിം അത്ഥേ നിരൂള്ഹത്താതി. “ജരഗ്ഗവോ, ജരഗ്ഗവാ. ജരഗ്ഗവം, ജരഗ്ഗവേ. ജരഗ്ഗവേനാ”തി **പുരിസ**നയേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഏസ നയോ **പുങ്ഗവോ സക്യപുങ്ഗവോ**തിആദീസുപി.

തത്ര **പുങ്ഗവോ**തി ഗുന്നം യൂഥപതി നിസഭസങ്ഖാതോ ഉസഭോ. യോ പാളിയം "മുഹുത്തജാതോവ യഥാ ഗവംപതി, സമേഹി പാദേഹി ഫുസീ വസുന്ധര"ന്തി ച "ഗവഞ്ചേ തരമാനാനം, ഉജും ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ"തി ച ആഗതോ. ഈദിസേസു പന ഠാനേസു കേചി "പുമാ ച സോ ഗോ ചാതി പുങ്ഗവോ"തി വചനത്ഥം ഭണന്തി. മയം പന പധാനേ നിരൂള്ഹോ അയം സദ്ദോതി വചനത്ഥം ന ഭണാമ. ന ഹി **പുങ്കോകിലോ**തിആദിസദ്ദാനം കോകിലാദീനം പുമ്ഭാവപ്പകാസനമത്തേ സമത്ഥതാ വിയ ഇമസ്സ പുമ്ഭാവപ്പകാസനമത്തേ സമത്ഥതാ സമ്ഭവതി, അഥ ഖോ പധാനഭാവപ്പകാസനേ ച സമത്ഥതാ സമ്ഭവതി. തേന "സക്യപുങ്ഗവോ"തിആദീസു നിസഭസങ്ഖാതോ പുങ്ഗവോ വിയാതി പുങ്ഗവോ, സക്യാനം, സക്യേസു വാ പുങ്ഗവോ സക്യപുങ്ഗവോതിആദിനാ സമാസപദത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഥ വാ ഉത്തരപദത്തേ ഠിതാനം **സീഹബ്യഗ്ഘനാഗാ**ദിസദ്ദാനം സേട്ഠവാചകത്താ "സക്യപുങ്ഗവോ"തിആദീനം "സക്യസേട്ഠോ"തിആദിനാ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇതി സബ്ബഥാപി **പുരിസ**നയേ പവത്തനതോ **ജരഗ്ഗവ പുങ്ഗവാ**ദിസദ്ദാനം **ഗോ**സദ്ദസ്സ പദമാലതോ വിസദിസപദമാലതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. **ഗോ**സദ്ദസ്സ പന **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠതാ ച വവത്ഥപേതബ്ബാ.

ആപസദ്ദേ ആചരിയാനം ലിങ്ഗവചനവസേന മതിഭേദോ വിജ്ജതി, തസ്മാ തംമതേന തസ്സ **പുരിസ**നയേ സബ്ബഥാ അപ്പവിട്ഠതാ ഭവതി. "അങ്ഗുത്തരാപേസൂ"തി **പാളിയാ അട്ഠകഥായം** "മഹിയാ പന നദിയാ ഉത്തരേന ആപോ"തി വുത്തം, **ടീകായം** പന തം ഉല്ലിങ്ഗിത്വാ "മഹിയാ നദിയാ ആപോ തസ്സ ജനപദസ്സ ഉത്തരേന ഹോന്തി, താസം അവിദൂരത്താ സോ ജനപദോ ഉത്തരാപോ"തി വുത്തം. ഏവം **ആപ**സദ്ദസ്സ ഏകന്തേന ഇത്ഥിലിങ്ഗതാ ബഹുവചനതാ ച ആചരിയേഹി ഇച്ഛിതാ, തേസം മതേ **ആപോ**ഇതി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ പഠമാബഹുവചനരൂപേ ഹോന്തേ ദുതിയാതതിയാപഞ്ചമീസത്തമീനം ബഹുവചനരൂപാനി കീദിസാനി സിയും. തഥാ ഹി "പുരിസേ, പുരിസേഹി പുരിസേഭി പുരിസേസൂ"തി രൂപവതോ പുല്ലിങ്ഗസ്സ വിയ **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ ഏകാര**ഏഹി** കാരാദിയുത്താനി രൂപാനി കത്ഥചിപി ന ദിസ്സന്തി. അതോ തേസം മതേ പദമാലാനയോ അതീവ ദുക്കരോ.

> **ആപ**സദ്ദസ്സ ഗരവോ, സദ്ദസത്ഥനയം പതി;
> ബഹുവചനതഞ്ചിത്ഥി-ലിങ്ഗഭാവഞ്ച അബ്രവും.

ഇച്ചാപസദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനന്തതാ വേയ്യാകരണാനം മതം നിസ്സായ അനുമതാതി വേദിതബ്ബാ. **അട്ഠസാലിനിയം** പന **ആപോ** ഇതി സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗേകവചനവസേന വുത്തോ പയോഗോ ദിട്ഠോ "ഓമത്തം പന ആപോ അധിമത്തപഥവീഗതികം ജാത"ന്തി. **ജാതകപാളിയം** തു തസ്സേകവചനന്തതാ ദിട്ഠാ. തഥാ ഹി "സുചിം സുഗന്ധം സലിലം, ആപോ തത്ഥാഭിസന്ദതീ"തി. ഇമസ്മിം പദേസേ **ആപോ** ഇതി സദ്ദോ ഏകവചനട്ഠാനേ ഠിതോ ദിട്ഠോ. കേചേത്ഥ വദേയ്യും "ആപോതി സങ്ഖം ഗതം സലിലം സുചി സുഗന്ധം ഹുത്വാ തത്ഥ അഭിസന്ദതീതി **സലിലം**സദ്ദവസേന ഏകവചനപ്പയോഗോ കതോ, ന നാമസദ്ദവസേന. ആപസദ്ദോ ഹി ഏകന്തേനിത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനന്തോ ച. തഥാ ഹി 'ആപോ തത്ഥാഭിസന്ദന്തീ'തി ബഹുവചനവസേന തപ്പയോഗോ വത്തബ്ബോപി ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം വചനവിപല്ലാസവസേന നിദ്ദിട്ഠോ"തി. തന്ന, "ആപോ തത്ഥാഭിസന്ദരേ"തി വത്തും സക്കുണേയ്യത്താ "താനി

അജ്ജ പദിസ്സരേ"തി ബഹുവചനപ്പയോഗാ വിയ. യസ്മാ ഏവം ന വുത്തം, യസ്മാ ച പന പാളിയം "ആപോ ലബ്ഭതി, തേജോ ലബ്ഭതി, വായോ ലബ്ഭതീ"തി ഏകവചനപ്പയോഗോ ദിസ്സതി, തസ്മാ "ആപോ"തി സദ്ദസ്സ ഏകവചനന്തതാ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠാതി.

അഥാപി ചേ വദേയ്യും - നനു പാളിയംയേവ തസ്സ ബഹുവചനന്തതാ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠാ "ആപോ ച ദേവാ പഥവീ ച, തേജോ വായോ തദാഗമു"ന്തി? തമ്പി ന. ഏത്ഥ ഹി "ദേവാ"തി സദ്ദം അപേക്ഖിത്വാ "ആഗമു"ന്തി ബഹുവചനപ്പയോഗോ കതോ, ന "ആപോ"തി സദ്ദം. യദി "ആപോ"തി സദ്ദം സന്ധായ ബഹുവചനപ്പയോഗോ കതോ സിയാ, "പഥവീ"തി "തേജോ"തി "വായോ"തി ച സദ്ദമ്പി സന്ധായ ബഹുവചനപ്പയോഗോ കതോ സിയാ . ഏവം സന്തേ **പഥവീ തേജോ വായോ**സദ്ദാപി ബഹുവചനകഭാവമാപജ്ജേയ്യും, ന പന ആപജ്ജന്തി. ന ഹേതേ ബഹുവചനകാ, അഥ ഖോ ഏകവചനകാ ഏവ. രൂള്ഹീവസേന തേ പവത്താ പകതിആപാദീസു അത്ഥേസു അപ്പവത്തനതോ. തഥാ ഹി ആപോകസിണാദീസു പരികമ്മം കത്വാ നിബ്ബത്താ ദേവാ ആരമ്മണവസേന "ആപോ"തിആദിനാമം ലഭന്തീതി. ഏവം വുത്താപി തേ ഏവം വദേയ്യും "നനു ച ഭോ 'അങ്ഗുത്തരാപേസൂ'തി ബഹുവചനപാളി ദിസ്സതീ"തി? തേ വത്തബ്ബാ - അസമ്ബന്ധമവതിണ്ണാ തുമ്ഹേ, ന ഹി തുമ്ഹേ സദ്ദപ്പവത്തിം ജാനാഥ, "അങ്ഗുത്തരാപേസൂ"തി ബഹുവചനം പന "കുരൂസു അങ്ഗേസു അങ്ഗാനം മഗധാന"ന്തിആദീനി ബഹുവചനാനി വിയ രൂള്ഹീവസേന ഏകസ്സാപി ജനപദസ്സ വുത്തം, ന ആപസങ്ഖാതം അത്ഥം സന്ധായ. "അങ്ഗുത്തരാപേസൂ"തി ഏത്ഥ ഹി ആപസങ്ഖാതോ അത്ഥോ ഉപസജ്ജനീഭൂതോ, പുല്ലിങ്ഗബഹുവചനേന പന വുത്തോ ജനപദസങ്ഖാതോ അത്ഥോയേവ പധാനോ "ആഗതസമണോ സങ്ഘാരാമോ"തി ഏത്ഥ സമണസങ്ഖാതം അത്ഥം ഉപസജ്ജനകം കത്വാ പവത്തസ്സ **ആഗതസമണ**സദ്ദസ്സ സങ്ഘാരാമസങ്ഖാതോ അത്ഥോ വിയ, തസ്മാ ആപസങ്ഖാതം അത്ഥം ഗഹേത്വാ യോ അങ്ഗുത്തരാപോ നാമ ജനപദോ, തസ്മിം അങ്ഗുത്തരാപേസു ജനപദേതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തഥാ ഹി "അങ്ഗുത്തരാപേസു വിഹരതി ആപണം നാമ അങ്ഗാനം നിഗമോ"തി പാളി ദിസ്സതി. തത്ഥ ഉത്തരേന മഹാമഹിയാ നദിയാ ആപോ യേസം തേ ഉത്തരാപാ, അങ്ഗാ ച തേ ഉത്തരാപാ ചാതി അങ്ഗുത്തരാപാ, തേസു അങ്ഗുത്തരാപേസു. ഏവം ഏകസ്മിം ജനപദേയേവ ബഹുവചനം ന ആപസങ്ഖാതേ അത്ഥേ, തേന **അട്ഠകഥായം** വുത്തം "തസ്മിം അങ്ഗുത്തരാപേസു ജനപദേ"തി. ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി.

തഥാപി യേ ഏവം വദന്തി **"ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനകോ ചാ"തി. തേ പുച്ഛിതബ്ബാ "കിം പടിച്ച തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ **'ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനകോ ചാ'തി വദഥാ"തി ? തേ ഏവം പുട്ഠാ ഏവം വദേയ്യും - "അങ്ഗായേവ സോ ജനപദോ, മഹിയാ പന നദിയാ ഉത്തരേന ആപോ, താസം അവിദൂരത്താ ഉത്തരാപോതി വുച്ചതീ"തി ച "മഹിയാ പന നദിയാ ആപോ തസ്സ ജനപദസ്സ ഉത്തരേന ഹോന്തി, താസം അവിദൂരത്താ സോ ജനപദോ ഉത്തരാപോതി വുച്ചതീ"തി ച ഏവം പുബ്ബാചരിയേഹി അഭിസങ്ഖതോ സദ്ദരചനാവിസേസോ ദിസ്സതി, തസ്മാ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനകോ ചാ"തി വദാമാതി. സച്ചം ദിസ്സതി, സോ പന സദ്ദസത്ഥേ വേയ്യാകരണാനം മതം ഗഹേത്വാ അഭിസങ്ഖതോ, സദ്ദസത്ഥഞ്ച നാമ ന സബ്ബഥാ ബുദ്ധവചനസ്സോപകാരകം, ഏകദേസേന പന ഹോതി, തസ്മാ

കച്ചായനപ്പകരണേ ഇച്ഛിതാനിച്ഛിതസങ്ഗഹവിവജ്ജനം കാതും "ജിനവചനയുത്തഞ്ഹി, ലിങ്ഗഞ്ച നിപ്പജ്ജതേ"തി ലക്ഖണാനി വുത്താനി.

യദി ച **ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനകോ, കഥം **ആപോ**തി പദം സിജ്ഝതീതി? **ആപ**സദ്ദതോ പഠമാ**യോ**വചനം കത്വാ **തസ്സോ**കാരാദേസഞ്ച കത്വാ **ആപോ**തി പദം സിജ്ഝതി "ഗാവോ"തി പദമിവാതി. വിസമമിദം നിദസ്സനം, "ഗാവോ"തി പദഞ്ഹി നി**ച്ചോ**കാരന്തേന **ഗോ**സദ്ദേന സമ്ഭൂതം. തഥാ ഹി **യോ**മ്ഹി പരേ **ഗോ**സദ്ദന്ത**സ്സാവാ**ദേസം കത്വാ തതോ **യോ**ന**മോ**കാരാദേസം കത്വാ "ഗാവോ"തി നിപ്ഫജ്ജതി, **ആപ**സദ്ദേ പന ദ്വേ ആദേസാ ന സന്തി. ബുദ്ധവചനഞ്ഹി പത്വാ **ആപ**സദ്ദോ **അ**കാരന്തതാപകതികോ ജാതോ, ന അഞ്ഞഥാപകതികോതി.

ഏവം വുത്താപി തേ "ഇദമേവ സച്ചം, നാഞ്ഞ"ന്തി ചേതസി സന്നിധായ ആധാനഗ്ഗാഹിദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗിഭാവേ, "ന വചനപച്ചനീകസാതേന സുവിജാനം സുഭാസിത"ന്തി ഏവം വുത്തപച്ചനീകസാതഭാവേ ച ഠത്വാ ഏവം വദേയ്യും "യഥേവ **ഗാവോ**സദ്ദോ, തഥേവ **ആപോ**സദ്ദോ കിം ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ന ഭവിസ്സതി ബഹുവചനകോ ചാ"തി? തതോ തേസം ഇമാനി സുത്തപദാനി ദസ്സേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? "ആപം ആപതോ സഞ്ജാനാതി, ആപം ആപതോ സഞ്ഞത്വാ ആപം മഞ്ഞതി, ആപസ്മിം മഞ്ഞതി, ആപം മേതി മഞ്ഞതി, ആപം അഭിനന്ദതീ"തി ഏവം സുത്തപദാനി ദസ്സേത്വാ "ആപന്തി ഇദം കതരവചന"ന്തി പുച്ഛിതബ്ബാ. അദ്ധാ തേ **ആപ**സദ്ദസ്സ ബഹുവചനന്തഭാവമേവ ഇച്ഛമാനാ വക്ഖന്തി "ദുതിയാബഹുവചന"ന്തി. തേ വത്തബ്ബാ "നനു **യോ**വചനം ന സുയ്യതീ"തി? തേ വദേയ്യും **"യോ**വചനം കത**അ**മാദേസത്താ ന സുയ്യതീ"തി. യം യം ഭോന്തോ ഇച്ഛന്തി, തം തം മുഖാരൂള്ഹം വദന്തി.

"ആപതോ"തി ഇദം പന കിം ഭോന്തോ വദന്തീതി? "ആപതോ"തി ഇദമ്പി "ബഹുവചനകം **തോ**പച്ചയന്ത"ന്തി വദാമ **തോ**പച്ചയസ്സ ഏകത്ഥേ ച ബവ്ഹത്ഥേ ച പവത്തനതോ. ഇതി തുമ്ഹേ ബഹുവചനകത്തംയേവ ഇച്ഛമാനാ **"ആപോ**സദ്ദോ ച **യോ**വചനന്തോ"തി ഭണഥ, "ആപതോ"തി ഇദമ്പി "ബഹുവചനകം **തോ**പച്ചയന്ത"ന്തി ഭണഥ, "ആപസ്മിം മഞ്ഞതീ"തി ഏത്ഥ പന "ആപസ്മി"ന്തിദം കതരവചനന്തം കതരാദേസേന സമ്ഭൂതന്തി? അദ്ധാ തേ ഏവം പുട്ഠാ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി. തഥാ യേസം ഏവം ഹോതി **"ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനകോ ചാ"തി, തേ പുച്ഛിതബ്ബാ "യം ആചരിയേഹി വേയ്യാകരണമതം ഗഹേത്വാ 'യാ ആപോ'തി ച 'താസ'ന്തി ച വുത്തം, തത്ഥ 'കിം താസ'ന്തി വചനേ 'ആപാന'ന്തി പദം ആനേത്വാ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ, ഉദാഹു ആപസ്സാ"തി? "ആപാന'ന്തി പദമാനേത്വാ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ"തി ചേ, ഏവഞ്ച സതി "യാ ആപാ"തി വത്തബ്ബം "യാ കഞ്ഞാ തിട്ഠന്തീ"തി പദമിവ. അഥ "ആപാ"തി പദം നാമ നത്ഥി, "ആപോ"തി പദംയേവ ബഹുവചനകന്തി ചേ, ഏവം സതി "താസ"ന്തി ഏത്ഥാപി "ആപസ്സാ"തി പദം ആനേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ "ആപോ"തി പച്ചത്തേകവചനസ്സ തുമ്ഹാകം മതേന ബഹുവചനത്തേ സതി "ആപസ്സാ"തി പദമ്പി ബഹുവചനന്തി കത്വാ **താസം**സദ്ദേന യോജേത്വാ വത്തും യുത്തിതോതി. ഏവം സതി "ആപാന"ന്തി പദസ്സ അഭാവേനേവ ഭവിതബ്ബം. യഥാ പന "പുരിസോ, പുരിസാ. പുരിസം, പുരിസേ"തി ച, "ഗോ, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവു"ന്തി ച ഏകവചനബഹുവചനാനി ഭവന്തി, ഏവം "ആപോ, ആപാ.

ആപം, ആപേ"തി ഏകവചനബഹുവചനേഹി ഭവിതബ്ബം. ഏവഞ്ച സതി **"ആപ**സദ്ദോ ബഹുവചനകോയേവ ഹോതീ"തി ന വത്തബ്ബം.

യേ ഏവം വദന്തി, തേസം വചനം സദോസം ദുപ്പരിഹരണീയം **മൂലപരിയായസുത്തേ** "ആപം മഞ്ഞതി ആപസ്മി"ന്തി ഏകവചനപാളിനം ദസ്സനതോ, **വിസുദ്ധിമഗ്ഗാ**ദീസു ച "വിസ്സന്ദനഭാവേന തം തം ഠാനം ആപോതി അപ്പോതീതി ആപോ"തിആദികസ്സ ഏകവചനവസേന വുത്തനിബ്ബചനസ്സ ദസ്സനതോ. യഥാ പന **പാളിയം** ഇത്ഥിലിങ്ഗേപി പരിയാപന്നോ **ഗോ**സദ്ദോ "താ ഗാവോ തതോ തതോ ദണ്ഡേന ആകോടേയ്യാ"തി ച "അന്നദാ ബലദാ ചേതാ"തി ച ആദിനാ ബവ്ഹത്ഥദീപകേഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭൂതേഹി സബ്ബനാമികപദേഹി ച അസബ്ബനാമികപദേഹി ച സമാനാധികരണഭാവേന വുത്തോ ദിസ്സതി, ന തഥാ പാളിയം ബവ്ഹത്ഥദീപകേഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭൂതേഹി സബ്ബനാമികപദേഹി വാ അസബ്ബനാമികപദേഹി വാ സമാനാധികരണഭാവേന വുത്തോ **ആപ**സദ്ദോ ദിസ്സതി. യദി ഹി **ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ സിയാ, **കഞ്ഞ**സദ്ദതോ **ആ**പച്ചയോ വിയ **ആപ**സദ്ദതോ **ആ**പച്ചയോ വാ സിയാ, **നദ**സദ്ദതോ വിയ ച **ഈ**പച്ചയോ വാ സിയാ, ഉഭയമ്പി നത്ഥി, ഉഭയാഭാവതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വുത്തം സബ്ബമ്പി വിധാനം തത്ഥ ന ലബ്ഭതി, തേന ഞായതി **"ആപ**സദ്ദോ അനിത്ഥിലിങ്ഗോ"തി. നനു ച ഭോ **ഗോ**സദ്ദതോപി **ആ**പച്ചയോ നത്ഥി, തദഭാവതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വുത്തവിധാനം ന ലബ്ഭതി, ഏവം സന്തേ കസ്മാ സോയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ഹോതി, ന പനായം **ആപ**സദ്ദോതി?

ഏത്ഥ വുച്ചതേ - **ഗോ**സദ്ദോ ന നിയോഗാ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, അഥ ഖോ പുല്ലിങ്ഗോവ. ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ പന തമ്ഹാ **ആ**പച്ചയേ അഹോന്തേപി **ഈ**പച്ചയോ വികപ്പേന ഹോതി, അഞ്ഞമ്പി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വുത്തവിധാനം ലബ്ഭതി. സോ ഹി നിച്ച**മോ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ "ഗോ, ഗാവീ"തിആദിനാ അത്തനോ ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനം നിബ്ബത്തികാരണഭൂതോ, തേന സോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ഭവതി. **ആപ**സദ്ദേ പന **ഈ**പച്ചയാദി ന ലബ്ഭതി. തേന സോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോതി ന വത്തബ്ബോ. യഥാ വാ **ഗോ**സദ്ദസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതം പടിച്ച ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ ഉപപജ്ജതി, ന തഥാ **ആപ**സദ്ദസ്സ. **ആപ**സദ്ദസ്സ ഹി അനാകുലരൂപക്കമത്താ അവിസദാകാരവോഹാരതാ ന ദിസ്സതി, യായ ഏസോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ സിയാ. ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി.

തഥാ യേസം ഏവം ഹോതി **"ആപ**സദ്ദോ സബ്ബദാ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ ബഹുവചനകോ ചാ"തി, തേ വത്തബ്ബാ - യഥാ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭൂതസ്സ **കഞ്ഞാ**സദ്ദസ്സ പഠമം **കഞ്ഞ**ഇതി രസ്സവസേന ഠപിതസ്സ **ആ**പച്ചയതോ പരം **സ്മിം**വചനം സരൂപതോ ന തിട്ഠതി, **യം**ഭാവേന ച **യാ**ഭാവേന ച തിട്ഠതി "കഞ്ഞായം, കഞ്ഞായാ"തി, ന തഥാ "ഇത്ഥിലിങ്ഗ"ന്തി തുമ്ഹേഹി ഗഹിതസ്സ **ആപോ**സദ്ദസ്സ പഠമം **ആപ**ഇതി രസ്സവസേന ഠപിതസ്സ പരം **സ്മിം**വചനം **യം**ഭാവേന ച **യാ**ഭാവേന ച തിട്ഠതി, അഥ ഖോ സരൂപതോയേവ തിട്ഠതി "ആപസ്മിം മഞ്ഞതീ"തി. യദി പന **ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ സിയാ, **സ്മിം**വചനം സരൂപതോ ന തിട്ഠേയ്യ. യസ്മാ ച **സ്മിം**വചനം സരൂപതോ തിട്ഠതി, തസ്മാ **ആപ**സദ്ദോ ന ഇത്ഥിലിങ്ഗോ. ന ഹി ചതുരാസീതിധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സസങ്ഗഹേസു അനേകകോടിസതസഹസ്സേസു പാളിപ്പദേസേസു ഏകസ്മിമ്പി പാളിപ്പദേസേ പഠമം **അ**കാരന്തഭാവേന

ഠപേതബ്ബാനം ഇത്ഥിലിങ്ഗസദ്ദാനം പരതോ ഠിതം **സ്മിം**വചനം സരൂപതോ തിട്ഠതീതി. ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി.

കേചി പനേത്ഥ ഏവം വദേയ്യും "**ആപ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ, തഥാ ഹി **അട്ഠസാലിനിയം** 'ഓമത്തം പന ആപോ അധിമത്തപഥവീഗതികം ജാത'ന്തി നപുംസകലിങ്ഗഭാവേന തംസമാനാധികരണപദാനി നിദ്ദിട്ഠാനീ"തി? തന്ന, **മനോ**ഗണേ പവത്തേഹി **തമ വച സിര**സദ്ദാദീഹി വിയ **ആപ**സദ്ദേനപി സമാനാധികരണപദാനം കത്ഥചി നപുംസകലിങ്ഗഭാവേന നിദ്ദിസിതബ്ബത്താ. പുബ്ബാചരിയാനഞ്ഹി സദ്ദരചനാസു "സദ്ധമ്മതേജവിഹതം വിലയം ഖണേന, വേനേയ്യസത്തഹദയേസു തമോ പയാതീ"തി ഏത്ഥ "തമോ"തിപദേന സമാനാധികരണം "വിഹത"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം ദിസ്സതി, തഥാ "ദുക്ഖം വചോ ഏതസ്മിം വിപച്ചനീകസാതേ പുഗ്ഗലേതി ദുബ്ബചോ"തി ഏത്ഥ "വചോ"തി പദേന സമാനാധികരണം "ദുക്ഖ"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം, "അവനതം സിരോ യസ്സ സോ അവനതസിരോ"തി ഏത്ഥ "സിരോ"തി പദേന സമാനാധികരണം "അവനത"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം, "അപ്പം രാഗാദിരജോ യേസം പഞ്ഞാമയേ അക്ഖിമ്ഹി തേ അപ്പരജക്ഖാ"തി ഏത്ഥ "രജോ"തി പദേന സമാനാധികരണം "അപ്പ"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം ദിസ്സതി. ന തേ ആചരിയാ തേഹി സമാനാധികരണപദേഹി **തമവചസിര**സദ്ദാദീനം നപുംസകലിങ്ഗത്തവിഞ്ഞാപനത്ഥം തഥാവിധം സദ്ദരചനം കുബ്ബിംസു, അഥ ഖോ "സോഭനം മനോ തസ്സാതി സുമനോ"തി ഏത്ഥ വിയ **മനോ**ഗണേ പവത്തപുല്ലിങ്ഗാനം പയോഗേ നപുംസകലിങ്ഗഭാവേനപി സമാനാധികരണപദാനി കത്ഥചി ഹോന്തീതി ദസ്സനത്ഥം കുബ്ബിംസു. യഥാ ച "വിഹത"ന്തിആദികാ സദ്ദരചനാ **തമവചസിര**സദ്ദാദീനം നപുംസകലിങ്ഗത്തവിഞ്ഞാപനത്ഥം ന കതാ, തഥാ "ഓമത്ത"ന്തി ച "അധിമത്തപഥവീഗതികം ജാത"ന്തി ച സദ്ദരചനാപി **ആപ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തവിഞ്ഞാപനത്ഥം ന കതാ. യസ്മാ പന **മനോ**ഗണേ പവത്തേഹി **മന**സദ്ദാദീഹി ഏകദേസേന സമാനഗതികത്താ **ആപ**സദ്ദേനപി നപുംസകലിങ്ഗസ്സ സമാനാധികരണതാ യുജ്ജതി, തസ്മാ അട്ഠസാലിനിയം "ഓമത്തം പന ആപോ അധിമത്തപഥവീഗതികം ജാത"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗസ്സ **ആപ**സദ്ദേന സമാനാധികരണതാ കതാ. തഥാപി **ആപ**സദ്ദോ **മന**സദ്ദാദീഹി ഏകദേസേന സമാനഗതികോ സമാസപദത്തേ **മജ്ഝേ ഓ**കാരസ്സ "ആപോകസിണം, ആപോഗത"ന്തിആദിപ്പയോഗസ്സ ദസ്സനതോ, തസ്മാ "ഓമത്ത"ന്തിആദിവചനം **ആപ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗത്തവിഞ്ഞാപനത്ഥം വുത്തന്തി ന ഗഹേതബ്ബം, ലിങ്ഗവിപരിയയവസേന പന കത്ഥചി ഏവമ്പി സദ്ദഗതി ഹോതീതി ഞാപനത്ഥം വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. "ഓമത്തോ"തി ച "അധിമത്തപഥവീഗതികോ ജാതോ"തി ച ലിങ്ഗം പരിവത്തേതബ്ബം. യദി ഹി **ആപ**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ സിയാ, സനികാരാനി'സ്സ പച്ചത്തോപയോഗരൂപാനി ബുദ്ധവചനാദീസു വിജ്ജേയ്യും, ന താദിസാനി സന്തി. കിഞ്ചി ഭിയ്യോ - **ഓ**കാരന്തം നാമ നപുംസകലിങ്ഗം കത്ഥചിപി നത്ഥി, നിഗ്ഗഹീതന്ത**ഇ**കാരന്ത **ഉ**കാരന്തവസേന ഹി തിവിധാനിയേവ നപുംസകലിങ്ഗാനി. തേന **ആപ**സദ്ദസ്സ നപുംസകലിങ്ഗതാ നുപപജ്ജതീതി. ഏവം വുത്താ തേ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി. **ഇച്ചോ**കാരന്തവസേന ഗഹിതസ്സ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗതാ ച നപുംസകലിങ്ഗതാ ച ഏകന്തതോ നത്ഥി, നിഗ്ഗഹീതന്തവസേന പന ഗഹിതസ്സ കത്ഥചി നപുംസകലിങ്ഗതാ സിയാ "ഭന്തേ നാഗസേന സമുദ്ദോ സമുദ്ദോതി വുച്ചതി, കേന കാരണേന ആപം ഉദകം സമുദ്ദോതി വുച്ചതീ"തി പയോഗദസ്സനതോ. ഏത്ഥ പനേകേ വദേയ്യും "യദി ഭോ **ഓ**കാരന്തവസേന

ഗഹിതസ്സ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗവസേന ദ്വിലിങ്ഗതാ നത്ഥി, **ഓകാരന്തോ** **ആപ**സദ്ദോ കതരലിങ്ഗോ"തി? പുല്ലിങ്ഗോതി മയം വദാമാതി.

യദി ച ഭോ **ആപ**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ. യഥാ **ആപ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗതാ പഞ്ഞായേയ്യ, നിജ്ഝാനക്ഖമതാ ച ഭവേയ്യ, തഥാ സുത്തം ആഹരഥാതി. "ആഹരിസ്സാമിസുത്തം, ന നോ സുത്താഹരണേ ഭാരോ അത്ഥീ"തി ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേസം ഇമാനി സുത്തപദാനി ദസ്സേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം? "ആപോ ഉപലബ്ഭതീതി? ആമന്താ. ആപസ്സ കത്താ കാരേതാ ഉപലബ്ഭതീതി? ന ഹേവം വത്തബ്ബേ. അതീതോ ആപോ അത്ഥീതി? ആമന്താ. തേന ആപേന ആപകരണീയം കരോതീതി? ന ഹേവം വത്തബ്ബേ. ആപം മഞ്ഞതി ആപസ്മിം മഞ്ഞതീ"തി ഇമാനി സുത്തപദാനി.

ഏത്ഥ ച "ഉപലബ്ഭതീ"തിആദിനാ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഏകവചനതാ സിദ്ധാ, തായ സിദ്ധായ ബഹുവചനതാപി സിദ്ധായേവ. ഏകവചനതായേവ ഹി സദ്ദസത്ഥേ പടിസിദ്ധാ, ന ബഹുവചനതാ, തേന "ആപേനാ"തി ഇമിനാ പന **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവവിഗമോ സിദ്ധോ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ **ഏനാ**ദേസാഭാവതോ. "ആപസ്സ, ആപസ്മി"ന്തി ഇമിനാപി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവവിഗമോയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ സരൂപതോ **നാ സ്മാ സ്മിം** വചനാനമഭാവാ. "അതീതോ"തി ഇമിനാ ഇത്ഥിലിങ്ഗനപുംസകലിങ്ഗഭാവവിഗമോ **ഓകാരന്ത**നപുംസകലിങ്ഗസ്സ അഭാവതോ, **ഓകാരന്ത**സ്സ ഗുണനാമഭൂതസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ ച അഭാവതോ.

അപിച ബുദ്ധവചനാദീസു "ചിത്താനി, രൂപാനീ"തിആദീനി വിയ സനികാരാനം രൂപാനം അദസ്സനതോ **ഓകാരന്ത**ഭാവേന ഗഹിതസ്സ നപുംസകലിങ്ഗഭാവവിഗമോ അതീവ പാകടോ. അപരമ്പേത്ഥ വത്തബ്ബം - "അതീതോ ആപോ അത്ഥീതി? ആമന്താ"തി ഏത്ഥ "അതീതോ"തി ഇമിനാ **ആപ**സദ്ദസ്സ വിസദാകാരവോഹാരതാസൂചകേന **ഓകാരന്ത**പദേന തസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതായ ച ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരതായ ച അഭാവോ സിദ്ധോ. തസ്സ ച അവിസദാകാരവോഹാരതായ അഭാവേ സിദ്ധേ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ ദൂരതരോ. ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരതായ ച അഭാവേ സിദ്ധേ നപുംസകലിങ്ഗഭാവോപി ദൂരതരോയേവ. ഇതി ന കത്ഥചിപി **ഓകാരന്ത**ഭാവേന ഗഹിതോ **ആപ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ വാ നപുംസകലിങ്ഗോ വാ ഭവതി. **മിലിന്ദപഞ്ഹേ** പന നിഗ്ഗഹീതന്തവസേന ആഗതോ നപുംസകലിങ്ഗോതി വേദിതബ്ബോ, ന ചേത്ഥ വത്തബ്ബം "അതീതോ"തി "തേനാ"തി ച ഇമാനി ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്താനീതി വാച്ചലിങ്ഗാനമനുവത്താപകസ്സ അഭിധേയ്യലിങ്ഗഭൂതസ്സ **ആപ**സദ്ദസ്സ "കഞ്ഞായ ചിത്താനീ"തിആദീനം വിയ ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗരൂപാനം അഭാവതോ. അപിച വോഹാരകുസലാ തഥാഗതാ തഥാഗതസാവകാ ച, തേഹിയേവ ഉത്തമപുരിസേഹി വോഹാരകുസലേഹി "അതീതോ ആപോ"തിആദിനാ വുത്തത്താപി "അതീതോ"തി "തേനാ"തി ച ഇമാനി ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്താനീതി ന ചിന്തേതബ്ബാനി, തസ്മാ തംസമാനാധികരണോ **ഓകാരന്ത**ഭാവേന ഗഹിതോ **ആപ**സദ്ദോ ഏകവചനന്തോ പുല്ലിങ്ഗോ ചേവ യഥാപയോഗം ഏകവചനബഹുവചനകോ ചാതി വേദിതബ്ബോ "ആപോ, ആപാ. ആപം, ആപേ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബത്താ. ഏവം വുത്താനി സുത്തപദാനി സവിനിച്ഛയാനി സുത്വാ അദ്ധാ തേ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനതാവാദിനോ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി.

ഏത്ഥ കോചി വദേയ്യും - പാളിയം പുല്ലിങ്ഗനയോ ഏകവചനനയോ ച കിം അട്ഠകഥാടീകാചരിയേഹി ന ദിട്ഠോ, യേ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനത്തം വണ്ണേസുന്തി? നോ ന ദിട്ഠോ, ദിട്ഠോയേവ സോ നയോ തേഹി. യസ്മാ പന തേ ന കേവലം സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേയേവ വിസാരദാ, അഥ ഖോ സകലേപി സദ്ദസത്ഥേ വിസാരദാ, തസ്മാ സദ്ദസത്ഥേ അത്തനോ പണ്ഡിച്ചം പകാസേതും, "സദ്ദസത്ഥേ ച ഈദിസോ നയോ വുത്തോ"തി വിഞ്ഞാപേതുഞ്ച സദ്ദസത്ഥനയം ഗഹേത്വാ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനകത്തം വണ്ണേസുന്തി നത്ഥി തേസം ദോസോ. തഥാ ഹി **മൂലപരിയായസുത്തന്തട്ഠകഥായം** തേഹിയേവ വുത്തം **ആപ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗേകവചനകത്തസൂചനകം "ലക്ഖണസസമ്ഭാരാരമ്മണസമ്മുതിവസേന ചതുബ്ബിധോ ആപോ, തേസൂ"തിആദി, തസ്മാ നത്ഥി തേസം ദോസോ. പൂജാരഹാ ഹി തേ ആയസ്മന്തോ, നമോയേവ തേസം കരോമ, ന തേസം വചനം ചോദനാഭാജനം. യേ പന ഉജുവിപച്ചനീകവാദാ ദള്ഹമേവ **ആപ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗബഹുവചനത്തം മമായന്തി, തേസംയേവ വചനം ചോദനാഭാജനം. യസ്മാ പന മയം പാളിനയാനുസാരേന അന്തദ്വയവതോ **ആപ**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം നപുംസകലിങ്ഗത്തഞ്ച വിദധാമ, തസ്മാ യോ കോചി ഇദം വാദം മദ്ദിത്വാ അഞ്ഞം വാദം പതിട്ഠാപേതും സക്ഖിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി, ഇദഞ്ച പന ഠാനം മഹാഗഹനം ദുപ്പടിവിജ്ഝനട്ഠേന, പരമസുഖുമഞ്ച കതഞാണസമ്ഭാരേഹി പരമസുഖുമഞാണേഹി പണ്ഡിതേഹി വേദനീയത്താ. സബ്ബമിദഞ്ഹി വചനം തേസു തേസു ഠാനേസു അത്ഥബ്യഞ്ജനപരിഗ്ഗഹണേ സോതൂനം പരമകോസല്ലജനനത്ഥഞ്ചേവ സാസനേ ആദരം അകത്വാ സദ്ദസത്ഥമതേന കാലം വീതിനാമേന്താനം സാഥലികാനം പമാദവിഹാരനിസേധനത്ഥഞ്ച സാസനസ്സാതിമഹന്തഭാവദീപനത്ഥഞ്ച വുത്തം, ന അത്തുക്കംസനപരവമ്ഭനത്ഥന്തി ഇമിസ്സം നീതിയം സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി യോഗോ കരണീയോ ഭഗവതോ സാസനസ്സ ചിരട്ഠിതത്ഥം.

യസ്മാ പന പാളിതോ അട്ഠകഥാ ബലവതീ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ പാളിനയാനുരൂപേനേവ **ആപ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലം യോജേസ്സാമ സോതൂനമസമ്മോഹത്ഥം, കിമേത്ഥ സദ്ദസത്ഥനയോ കരിസ്സതി. അത്രായം **ഉദാനപാളി** "കിം കയിരാ ഉദപാനേന, ആപാ ചേ സബ്ബദാ സിയു"ന്തി.

ആപോ, ആപാ. ആപം, ആപേ. ആപേന, ആപേഹി, ആപേഭി. ആപസ്സ, ആപാനം. ആപാ, ആപസ്മാ, ആപമ്ഹാ, ആപേഹി, ആപേഭി. ആപസ്സ, ആപാനം. ആപേ, ആപസ്മിം, ആപമ്ഹി, ആപേസു. ഭോ ആപ, ഭവന്തോ ആപാ.

സബ്ബനാമാദീഹിപി യോജേസ്സാമ - യോ ആപോ, യേ ആപാ. യം ആപം, യേ ആപേ. യേന ആപേന, സേസം നേയ്യം , സോ ആപോ, തേ ആപാ. അതീതോ ആപോ, അതീതാ ആപാ. സേസം നേയ്യം. ഇച്ചേവം -

> പുരിസേന സമാ **ആപ**-സദ്ദാദീ സബ്ബഥാ മതാ;
> ന സബ്ബഥാവ **ഗോ**സദ്ദോ, പുരിസേന സമോ മതോ.
>
> **മനാ**ദീ ഏകദേസേന, പുരിസേന സമാ മതാ;
> **സരാ**ദീ ഏകദേസേന, സബ്ബഥാ വാ സമാ മതാ.

യേ പനേത്ഥ സദ്ദാ **"മനോഗണോ"**തി വുത്താ, കഥം തേസം **മനോ**ഗണഭാവോ സല്ലക്ഖേതബ്ബോതി? വുച്ചതേ തേസം മനോഗണഭാവസല്ലക്ഖണകാരണം -

മനോഗണോ **മനോ**ഗണാ-
ദികാ ചേ**വാ'മനോ**ഗണോ;
ഇതി സദ്ദാ തിധാ ഞേയ്യാ,
മനോഗണവിഭാവനേ.

യേ തേ **നാ സ സ്മിം**വിസയേ,
സാ സോ സ്യന്താ ഭവന്തി ച;
സമാസതദ്ധിതന്തത്തേ,
മജ്ഝോകാരാ ച ഹോന്തി ഹി.

സോകാരന്തപയോഗാ ച, ക്രിയായോഗമ്ഹി ദിസ്സരേ;
ഏവംവിധാ ച തേ സദ്ദാ, ഞേയ്യാ **"മനോഗണോ"**ഇതി.

അത്ര തസ്സത്ഥസ്സ സാധകാനി പയോഗാനി സാസനതോ ച ലോകതോ ച യഥാരഹമാഹരിത്വാ ദസ്സേസ്സാമ - മനസാ ചേ പസന്നേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ. ന മയ്ഹം മനസോ പിയോ. സാധുകം മനസി കരോഥ. മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ. മനോരമം, മനോധാതു, മനോമയേന കായേന, ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമി. യോ വേ "ദസ്സ"ന്തി വത്വാന, അദാനേ കുരുതേ മനോ. വചസാ പരിചിതാ. വചസോ വചസി.

വചോരസ്മീഹി ബോധേസി, വേനേയ്യകുമുദഞ്ചിദം;
രാഗോ സാരാഗരഹിതോ, വിസുദ്ധോ ബുദ്ധചന്ദിമാ.

കസ്സപസ്സ വചോ സുത്വാ, അലാതോ ഏതദബ്രവി;
ഏസ ഭിയ്യോ പസീദാമി, സുത്വാന മുനിനോ വചോ.

സഖാ ച മിത്തോ ച മമാസി സീവിക, സുസിക്ഖിതോ സാധു കരോഹി മേ വചോ. ഏകൂനതിംസോ വയസാ സുഭദ്ദ. വയസോ, വയസി, വയോവുദ്ധോ, വയോഗുണാ അനുപുബ്ബം ജഹന്തി. ജലന്തമിവ തേജസാ. തേജസോ, തേജസി, തേജോധാതുകുസലോ. തേജോകസിണം. തപസാ ഉത്തമോ, തപസോ, തപസി, തപോധനോ, തപോജിഗുച്ഛാ. കസ്മാ ഭവം വിജനമരഞ്ഞനിസ്സിതോ, തപോ ഇധ ക്രുബ്ബസി ബ്രഹ്മപത്തിയാ. ചേതസാ അഞ്ഞാസി, ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി, ഏതമത്ഥം ചേതസി സന്നിധായ, ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ. ചേതോപരിയഞാണം, ചേതോ പരിച്ഛിന്ദതി, സോ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച ജാനാതി. തമസാ, തമസോ, തമസി, തമോനുദോ, തമോഹരോ. നവാഹമേതം യസസാ ദദാമി. യസസോ, യസസി, യസോ ഭോഗസമപ്പിതോ. യസോലദ്ധാഖോ പനസ്മാകം ഭോഗാ. യസോധരാ ദേവീ, യസോ ലദ്ധാ ന മജ്ജേയ്യ. അയസാവ മലം സമുട്ഠിതം. അയസോ, അയസി, അയോപാകാരപരിയന്തം, അയസാ പടികുജ്ജിതം. സേയ്യോ അയോഗുളോ ഭുത്തോ, അയോപത്തോ , അയോമയം, അയോ കന്തതീതി അയോകന്തോ. ഘതേന വാ ഭുഞ്ജസ്സു പയസാ വാ, സാധു ഖലു പയസോ പാനം യഞ്ഞദത്തേന, പയസി ഓജാ, പയോധരാ, പയോനിധി. സഹസ്സനേത്തോ സിരസാ പടിഗ്ഗഹി. സിരസോ, സിരസി അഞ്ജലിം കത്വാ, വന്ദിതബ്ബം ഇസിദ്ധജം. സിരോരുഹാ, സിരോ ഛിന്ദതി. യോ കാമേ

പരിവജ്ജേതി, സപ്പസ്സേവ പദാസിരോ. സിരോ തേ വജ്ഝയിത്വാന. സരസാ, സരസോ, തീണി ഉപ്പലജാതാനി, തസ്മിം സരസി ബ്രാഹ്മണ. സരോരുഹം. യം ഏതാ ഉപസേവന്തി, ഛന്ദസാവാ ധനേനവാ. സാവിത്തീ ഛന്ദസോ മുഖം. ഛന്ദസി, ഛന്ദോവിചിതി, ഛന്ദോഭങ്ഗോ, ഉരസാ പനുദഹിസ്സാമി, ഉരസോ, ഉരസി ജായതി, ഉരസിലോമോ, ഉരോമജ്ഝേ വിജ്ഝി. രഹസാ, രഹസോ, രഹസി, രഹോഗതോ നിസീദിത്വാ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ. അഹസാ, അഹസി. ജായന്തി തത്ഥ പാരോഹാ, അഹോരത്താനമച്ചയേതി ഇമാനി പയോഗാനി. ഏത്ഥ ച "മനേന, മനസ്സ, മനേ, മനസ്മിം, മനമ്ഹീ"തിആദീനി ച "മനആയതനം തമപരായനോ അയപത്തോ ഛന്ദഹാനീ"തിആദീനി ച "ന മനം അഞ്ഞാസി. യസം ലദ്ധാന ദുമ്മേധോ. "സിരം ഛിന്ദതീ"തിആദീനി ച രൂപാനി മനോഗണഭാവപ്പകാസകാനി ന ഹോന്തീതി ന ദസ്സിതാനി, ന അലബ്ഭമാനവസേന, തസ്മാത്ര ഇമാ ആദിതോ പട്ഠായ മനോഗണഭാവവിഭാവിനീ ഗാഥായോ ഭവന്തി -

> "മനസാ മനസോ മനസി",
> ഇതിആദിവസാ ഠിതാ;
> **സാ സോ സ്യ**ന്താ സദ്ദരൂപാ,
> വുത്താ "മനോഗണോ"ഇതി.
>
> മനോധാതു വചോരസ്മി,
> വയോവുദ്ധോ തപോഗുണോ;
> തേജോധാതു തമോനാസോ,
> യസോഭോഗസമപ്പിതോ.
>
> ചേതോപരിവിതക്കോ ച, അയോപത്തോ പയോധരാ;
> സിരോരുഹാ സരോരുഹം, ഉരോമജ്ഝേ രഹോഗതോ.
>
> ഛന്ദോഭങ്ഗോ അഹോരത്തം, മനോമയ'മയോമയം;
> ഏവംവിധോ വിസേസോ യോ, ലക്ഖണന്തം മനോഗണേ.
>
> "വചോ സുത്വാ, സിരോ ഛിന്ദി, അയോ കന്തതി" ഇച്ചപി;
> ഉപയോഗസ്സ സംസിദ്ധി, ലക്ഖണന്തം മനോഗണേ.
>
> മനോഗണേ വുത്തനയോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗേ ന ലബ്ഭതി;
> പുന്നപുംസകലിങ്ഗേസു, ലബ്ഭതേവ യഥാരഹം.

ഇച്ചേവം സബ്ബഥാപി -

> **സാ സോ സ്യ**ന്താനി രൂപാനി, സന്ദിസ്സന്തി **മനോ**ഗണേ;
> **മജ്ഝോ**കാരന്തരൂപാ ച, **സോ**കാരന്തൂപയോഗതാ.

ഇദം **മനോ**ഗണലക്ഖണം. ഏവം **മനോ**ഗണലക്ഖണം അനാകുലം നിഗ്ഗുമ്ബം നിജ്ജടം സമുദ്ദിട്ഠം.

അഥ **മനോ**ഗണാദിലക്ഖണം കഥയാമ -

> യേ തേ **നാ സസ്മിം**വിസയേ,
> **സാ സോ സ്യ**ന്താ യഥാരഹം;

സമാസതദ്ധിതന്തത്തേ,
മജ്ഝോകാരോ ന ഹോന്തി തു.

സോകാരന്തൂപയോഗാ ച,
ക്രിയായോഗേ ന ഹോന്തി തേ;
സദ്ദാ ഏവംവിധാ സബ്ബേ;
മനോഗണാദികാ മതാ.

സേയ്യഥിദം? "ബിലം പദം മുഖ"മിച്ചാദയോ. തേസം രൂപാനി ഭവന്തി - ബിലസാ, ബിലസോ, ബിലസി, ബിലഗതോ, ബിലം പാവിസി. പദസാവ അഗമാസി, തീണി പദവാരാനി, മാകാസി മുഖസാ പാപം, മുഖഗതം ഭോജനം ഛഡ്ഡാപേതി. സച്ചേന ദന്തോ ദമസാ ഉപേതോ. രസവരം രസമയം രസം പിവീതി. ഇദം **മനോ**ഗണാദികലക്ഖണം.

അപരമ്പി ഭവതി -

യേ സമാസാദിഭാവമ്ഹി, **മജ്ഝോ**കാരാവ ഹോന്തി തു;
നാ സ സ്മിംവിസയേ **സാസോ-സ്യ**ന്താ പന ന ഹോന്തിഹി.

സോകാരന്തൂപയോഗാ ച,
ക്രിയായോഗേ ന ഹോന്തി തേ;
സദ്ദാ ഏവംവിധാ ചാപി,
മനോഗണാദികാ മതാ.

സേയ്യഥിദം? "ആപോ വായോ സരദോ"ഇച്ചേവമാദയോ. തേസം രൂപാനി ഭവന്തി - ആപോധാതു, വായോധാതു, ആപോകസിണം, വായോകസിണം, ആപോമയം, വായോമയം, ജീവ ത്വം സരദോസതം, സരദകാലോ. ആപേന, ആപസ്സ, ആപേ, ആപസ്മിം, ആപമ്ഹി. വായേന, വായസ്സ, വായേ, വായസ്മിം, വായമ്ഹി. സരദേന, സരദസ്സ, സരദേ, സരദസ്മിം, സരദമ്ഹി. ആപം ആപതോ സഞ്ജാനാതി. വായം വായതോ സഞ്ജാനാതി. സരദം പത്ഥേതി, സരദം രമണീയാ നദീ.

കേചി പനേത്ഥ വദേയ്യും "നനു സാസനേ **വായ**സദ്ദോ വിയ **വായു**സദ്ദോപി **മനോ**ഗണാദീസു ഇച്ഛിതബ്ബോ"തി? ഏത്ഥ വുച്ചതേ -

"വായു വായോ"തി ഏതേസു, പച്ഛിമോയേവ ഇച്ഛിതോ;
മനോഗണാദീസു നാദി, ആദിഗ്ഗഹവസേനിധ.

"മനോധാതു വായോധാതു", ഇച്ചാദീനി പദാനി ഹി;
അകാരന്തവസേനേവ, **മജ്ഝോ**കാരാനി സിജ്ഝരേ.

വായുസദ്ദമ്ഹി ഗഹിതേ, ആദിഗ്ഗഹവസേനിധ;
"വായോധാതൂ"തി **ഓ**മജ്ഝം, രൂപമേവ ന ഹേസ്സതി.

യഥാ ഹി **ആയു**സദ്ദസ്സ, രൂപം ദിസ്സതി **സാ**ഗമം;
"ആയുസാ ഏകപുത്ത"ന്തി, **മനസാ**ദിപദം വിയ.

ന തഥാ **വായു**സദ്ദസ്സ, രൂപം ദിസ്സതി **സാ**ഗമം;

തസ്മാ **മനോ**ഗണാദിമ്ഹി, തസ്സോ'കാസോ ന വിജ്ജതി.

തഥാ ഹി "വായതി ഇതി, വായോ" ഇതി ഗരൂ വദും;
"വായോധാതൂ"തി ഏതസ്സ, പദസ്സത്ഥം തഹിം തഹിം.

യത്ഥ പഥവീ ച ആപോ ച, തേജോ വായോ ന ഗാധതി;
ഏത്ഥ ആപാദികം സദ്ദ-ത്തികം **മനോ**ഗണാദികേ.

ഇദമ്പി **മനോ**ഗണാദികലക്ഖണം. ഏത്ഥ **മനോ**ഗണാദികാ ദ്വിധാ ഭിജ്ജന്തി **ബില പ**ദാദിതോ **ആ**പാദിതോ ച. ഏവം **മനോ**ഗണാദികലക്ഖണം അനാകുലം നിഗ്ഗുമ്ബം നിജ്ജടം സമുദ്ദിട്ഠം.

അഥ **അമനോ**ഗണലക്ഖണം കഥയാമ -

യേ ച **നാ**വിസയേ **സോന്താ**, യേ ച **സ്മാ**വിസയേ സിയും;
സദ്ദാ ഏവംപകാരാ തേ, **അമനോ**ഗണസഞ്ഞിതാ.

കേ തേ? **അത്ഥബ്യഞ്ജനക്ഖര**സദ്ദാദയോ ചേവ **ദീഘോര**സദ്ദാ ച. ഏതേസു ഹി **അത്ഥ**സദ്ദാദീനം **നാ**വചനട്ഠാനേ "അത്ഥസോ ബ്യഞ്ജനസോ അക്ഖരസോ സുത്തസോ ഉപായസോ സബ്ബസോ ഠാനസോ"തിആദീനി **സോന്താ**നി രൂപാനി ഭവന്തി. **ദീഘോര**സദ്ദാനം പന **സ്മാ**വചനട്ഠാനേ "ദീഘസോ ഓരസോ"തി **സോന്താ**നി രൂപാനി ഭവന്തി. ഇദം **അമനോ**ഗണലക്ഖണം.

അപരമ്പി ഭവതി -

സബ്ബഥാ വിനിമുത്താ യേ, **സാ സോ** സ്യന്താദിഭാവതോ;
ഏവംവിധാപി തേ സദ്ദാ, **അമനോ**ഗണസഞ്ഞിതാ.

കേ തേ? "പുരിസോ കഞ്ഞാ ചിത്ത"മിച്ചാദയോ. ഇദമ്പി **അമനോ**ഗണലക്ഖണം. ഏവം **അമനോ**ഗണലക്ഖണം അനാകുലം നിഗ്ഗുമ്ബം നിജ്ജടം സമുദ്ദിട്ഠം.

ഏവം ദസ്സിതേസു **മനോ**ഗണലക്ഖണാദീസു കോചി വദേയ്യ "യദിദം തുമ്ഹേഹി വുത്തം 'യേ സമാസാദിഭാവമ്ഹി, **മജ്ഝോ**കാരാവ ഹോന്തി തൂ'തിആദിനാ **മനോ**ഗണാദികലക്ഖണം, തേന "പരോസതം ഗോമയം ഗോധനോ"ഇച്ചാദീസു **ഗോപര**സദ്ദാദയോപി **മനോ**ഗണാദികഭാവം ആപജ്ജന്തീതി? നാപജ്ജന്തി. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ -

ഏത്ഥ **മനോ**ഗണാദീനം, അന്തസ്സോത്തം പടിച്ചിദം;
"**മജ്ഝോ**കാരാ"തി വചനം, വുത്തം ന ത്വാഗമാദികം.

"പരോസതം ഗോമയ"ന്തി-ആദീസു **അമനോ**ഗണോ;
പുബ്ബഭൂതം പദം ഓസ്സാ-ഗമത്താ'നിച്ചതായ ച.

തസ്മാ നാപജ്ജന്തി. ഇതി സബ്ബഥാപി **അമനോ**ഗണലക്ഖണം നിസ്സേസതോ ദസ്സിതം. ഇച്ചേവം **മനോ**ഗണവിഭാവനായം **മനോ**ഗണോ **മനോ**ഗണാദികോ **അമനോ**ഗണോ ചാതി തിധാ ഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

തഥ **മനോ**ഗണേ പരിയാപന്നസദ്ദാനം സമാസം പത്വാ "അബ്യഗ്ഗമനസോ നരോ, ഥിരചേതസം കുലം, സദ്ധേയ്യവചസാ ഉപാസികാതിആദിനാ ലിങ്ഗത്തയവസേന അഞ്ഞഥാപി രൂപാനി ഭവന്തി. എത്ഥ പന കേചി ഏവം വദന്തി "യദാ **മന**സദ്ദോ സകത്ഥേ അവത്തിത്വാ 'അബ്യഗ്ഗോ മനോ യസ്സ സോയം അബ്യഗ്ഗമനസോ, അലീനോ മനോ യസ്സ സോയം അലീനമനസോ'തി ഏവം അഞ്ഞത്ഥേ വത്തതി, തദാ **പുരിസ**നയേനേവ നാമികപദമാലാ ലബ്ഭതി, ന **മനോ**ഗണനയേനാ"തി. തം ന ഗഹേതബ്ബം ഉഭിന്നമ്പി യഥാരഹം ലബ്ഭനതോ. തഥാ ഹി **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** പുഗ്ഗലാപേക്ഖനവസേന "ഖന്തിസോരച്ചമേത്താദി-ഗുണഭൂസിതചേതസോ. അജ്ഝേസനം ഗഹേത്വാനാ"തി എത്ഥ **മനോ**ഗണനയോ ദിസ്സതി. **തട്ടീകായമ്പി** "അജ്ഝേസിതോ ദാഠാനാഗ-ഥേരേന ഥിരചേതസാ"തി **മനോ**ഗണനയോ ദിസ്സതി, തസ്മാ തേസം വചനം ന ഗഹേതബ്ബം. ഏവം വദന്താ ച തേ **അബ്യഗ്ഗമന**സദ്ദാദീനം **അബ്യഗ്ഗമനസ**ഇച്ചാദിനാ **സ**കാരന്തപകതിഭാവേന ഠപേതബ്ബഭാവം വിബ്ഭന്തമതിവസേന ചിന്തേത്വാ സബ്ബാസു വിഭത്തീസു, ദ്വീസു ച വചനേസു **പുരിസ**നയേന യോജേതബ്ബതം മഞ്ഞന്തി. ഏവഞ്ച സതി "ഗുണഭൂസിതചേതസോ, ഥിരചേതസാ"തി ഛട്ഠീചതുത്ഥീതതിയാരൂപാനി നസിയും, അഞ്ഞാനിയേവ അനഭിമതാനി രൂപാനി സിയും. യസ്മാ സിയും, തസ്മാ ഏവം അഗ്ഗഹേത്വാ അയം വിസേസോ ഗഹേതബ്ബോ.

യത്ഥ ഹി സമാസവസേന **മന**സദ്ദോ **ചേത**സദ്ദാദയോ ച സകത്ഥേ അവത്തിത്വാ അഞ്ഞത്ഥേ വത്തന്തി, തത്ഥ **സ**കാരാഗമാനം പദാനം നാമികപദമാലാ **പുരിസ**നയേന ച **മനോ**ഗണേ **മന**നയേന ച യഥാരഹം ലബ്ഭതി. നിസ്സകാരാഗമാനം പന **പുരിസ**നയേനേവ ലബ്ഭതി. യത്ഥ പന സമാസവിസയേയേവ **മനാ**ദിസദ്ദാ സകത്ഥേ വത്തന്തി, തത്ഥ നി**സ്സ**കാരാഗമാനം നാമികപദമാലാ **പുരിസ**നയേന ച **മനോ**ഗണേ **മന**നയേന ച ലബ്ഭതി.

ഇദാനി ഇമസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം, സദ്ദഗതീസു ച വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലുപ്പാദനത്ഥം യഥാവുത്താനം പദാനം പദമാലാ തിധാ കത്വാ ദസ്സയിസ്സാമ - "ബ്യാസത്തോ മനോ യസ്സ സോയം ബ്യാസത്തമനസോ നരോ"തി ഏവമച്ചന്തം പുഗ്ഗലാപേക്ഖകസ്സ ഇമസ്സ പദസ്സ -

ബ്യാസത്തമനസോ നരോ, ബ്യാസത്തമനസാ നരാ. ബ്യാസത്തമനസം നരം, ബ്യാസത്തമനസേ നരേ. ബ്യാസത്തമനസാ, ബ്യാസത്തമനേന നരേന, ബ്യാസത്തമനേഹി, ബ്യാസത്തമനേഭി നരേഹി. ബ്യാസത്തമനസോ, ബ്യാസത്തമനസ്സ നരസ്സ, ബ്യാസത്തമനാനം നരാനം. ബ്യാസത്തമനാ, ബ്യാസത്തമനസ്മാ, ബ്യാസത്തമനമ്ഹാ നരാ, ബ്യാസത്തമനേഹി, ബ്യാസത്തമനേഭി നരേഹി. ബ്യാസത്തമനസോ, ബ്യാസത്തമനസ്സ നരസ്സ, ബ്യാസത്തമനാനം നരാനം. ബ്യാസത്തമനസി, ബ്യാസത്തമനേ, ബ്യാസത്തമനസ്മിം, ബ്യാസത്തമനമ്ഹി നരേ, ബ്യാസത്തമനേസു നരേസു. ഭോ ബ്യാസത്തമനസ നര, ഭവന്തോ ബ്യാസത്തമനസാ നരാതി നാമികപദമാലാ ഭവതി.

ഏവം **സ**കാരാഗമസ്സ ലബ്ഭമാനാലബ്ഭമാനതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. എത്ഥ ഹി പഠമാദുതിയാവിഭത്തീനം ഏകവചനബഹുവചനട്ഠാനേ ച തതിയാചതുത്ഥീഛട്ഠീസത്തമീനം ഏകവചനട്ഠാനേ ച യഥാരഹം **സാ**ഗമോ ഭവതി ആദേസസരവിഭത്തിസരപരത്താ. അയഞ്ച നയോ സുഖുമോ സാധുകം മനസി കാതബ്ബോ.

അപരോ നയോ - “ബ്യാസത്തോ മനോ യസ്സ സോയം ബ്യാസത്തമനോ”തി ഏവമ്പി പുഗ്ഗലാപേക്ഖകസ്സ ഇമസ്സ പദസ്സ “ബ്യാസത്തമനോ നരോ, ബ്യാസത്തമനാ നരാ. ബ്യാസത്തമനം നര”ന്തിആദിനാ **പുരിസ**നയേനേവ നാമികപദമാലാ ഭവതി. ഏത്ഥ പന സബ്ബഥാപി **സാ**ഗമോ നത്ഥി. അപരോപി നയോ - “ബ്യാസത്തോ ച സോ മനോ ചാതി ബ്യാസത്തമനോ”തി ഏവം ചിത്താപേക്ഖകസ്സപി ഇമസ്സ പദസ്സ “ബ്യാസത്തമനോ, ബ്യാസത്തമനാ. ബ്യാസത്തമനം, ബ്യാസത്തമനേ. ബ്യാസത്തമനസാ, ബ്യാസത്തമനേനാ”തിആദിനാ **മനോ**ഗണേ **മന**നയേന നാമികപദമാലാ ഭവതി, ഏത്ഥ പന തതിയാചതുത്ഥീഛട്ഠീസത്തമീനം ഏകവചനട്ഠാനേയേവ **സാ**ഗമോ ഭവതി ആദേസസരപരത്താ. യഥാ ച ഏത്ഥ, ഏവം “അലീനമനസോ നരോ”തിആദീസുപി അയം തിവിധോ നയോ വേദിതബ്ബോ.

നപുംസകലിങ്ഗേ പന വത്തബ്ബേ “ബ്യാസത്തമനസം കുലം, ബ്യാസത്തമനാനി കുലാനി. ബ്യാസത്തമനസം കുലം, ബ്യാസത്തമനാനി കുലാനി. ബ്യാസത്തമനസാ കുലേനാ”തിആദിനാ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഏത്ഥ പന പഠമാദുതിയാതതിയാചതുത്ഥീഛട്ഠീസത്തമീനം ഏകവചനട്ഠാനേയേവ യഥാരഹം **സാ**ഗമോ ഭവതി ആദേസസരവിഭത്തിസരപരത്താ, അയമ്പി നയോ സുഖുമോ സാധുകം മനസി കാതബ്ബോ.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ പന വത്തബ്ബേ “ബ്യാസത്തമനസാ ഇത്ഥീ”തി ഏവം പഠമേകവചനട്ഠാനേയേവ **സാ**ഗമം വത്വാ തതോ “ബ്യാസത്തമനാ, ബ്യാസത്തമനായോ ഇത്ഥിയോ. ബ്യാസത്തമനം ഇത്ഥി”ന്തി **കഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബാ. “ഏവം സദ്ധേയ്യവചസാ ഉപാസികാ, സദ്ധേയ്യവചായോ ഉപാസികായോ. സദ്ധേയ്യവചം ഉപാസിക”ന്തിആദിനാപി. “ബ്യാസത്തമനം കുലം, ബ്യാസത്തമനാ ഇത്ഥീ”തിആദിനാ പന **ചിത്തകഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബാ. ഏത്ഥ പന സബ്ബഥാപി **സാ**ഗമോ നത്ഥി.

സോതൂനം ഞാണപ്പഭേദജനനത്ഥം അപരാപി നാമികപദമാലായോ ദസ്സയിസ്സാമ സഹനിബ്ബചനേന - മനോ ഏവ മാനസം, സമുസ്സാഹിതം മാനസം യസ്സ സോയം സമുസ്സാഹിതമാനസോ. “സമുസ്സാഹിതമാനസോ, സമുസ്സാഹിതമാനസാ. സമുസ്സാഹിതമാനസം, സമുസ്സാഹിതമാനസേ. സമുസ്സാഹിതമാനസേനാ”തി **പുരിസ**നയേന യോജേതബ്ബാ. സുന്ദരാ മേധാ അസ്സ അത്ഥീതി സുമേധസോ. “സുമേധസോ, സുമേധസാ. സുമേധസം, സുമേധസേ. സുമേധസേനാ”തി **പുരിസ**നയേന, ഏവം “ഭൂരിമേധസോ”തിആദീനമ്പി. തത്രിമേ പയോഗാ -

> “യം വദന്തി സുമേധോതി, ഭൂരിപഞ്ഞം സുമേധസം;
> കിം നു തമ്ഹാ വിപ്പവസി, മുഹുത്തമപി പിങ്ഗിയ;
> ഗോതമാ ഭൂരിപഞ്ഞാണാ, ഗോതമാ ഭൂരിമേധസാ.
>
> നാഹം തമ്ഹാ വിപ്പവസാമി, മുഹുത്തമപി ബ്രാഹ്മണ;
> ഗോതമാ ഭൂരിപഞ്ഞാണാ, ഗോതമാ ഭൂരിമേധസാ”തി.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ “സമുസ്സാഹിതമാനസാ സുമേധസാ”തി രൂപാനി, നപുംസകേ വത്തബ്ബേ “സമുസ്സാഹിതമാനസം സുമേധസ”ന്തി രൂപാനി, **കഞ്ഞാ ചിത്ത**നയേന ഏതേസം പദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗട്ഠാനേ ഇത്ഥിലിങ്ഗാദിവിനിച്ഛയോ നയപ്പകാസനത്ഥം കതോ. വിസേസതോ ഹി

ഓകാരന്തകഥായേവ ഇധാധിപ്പേതാ. അപിച ലോകേ നീതി നാമ നാനപ്പകാരേഹി കഥിതാ ഏ്വ സോഭതി, അയഞ്ച സാസനേ നീതി, തസ്മാ നാനപ്പകാരേഹി കഥിതാതി.

സബ്ബാനി നയതോ ഏവം, ഓകാരന്തപദാനിമേ;
പുല്ലിങ്ഗാനി പവുത്താനി, സാസനത്ഥം മഹേസിനോ.

വിസേസോ തേസു കേസഞ്ചി, പാളിയം യോ പദിസ്സതി;
പച്ചത്തവചനട്ഠാനേ, പകാസേസ്സാമി തം'ധുനാ.

"വനപ്പഗുമ്ബേ യഥ ഫുസ്സിതഗ്ഗേ", ഇതിആദിനയേന ഹി;
കത്ഥചോദന്തപുല്ലിങ്ഗ-രൂപാനി അഞ്ഞഥാ സിയും.

പച്ചത്തവചനിച്ചേവ, തഞ്ച രൂപം പകാസയേ;
"പച്ചത്തേ ഭുമ്മനിദ്ദേസോ", ഇതി ഭാസന്തി കേചന.

തത്ര കാനിചി സുത്തപദാനി ദസ്സേസ്സാമ - നത്ഥി അത്തകാരേ, നത്ഥി പരകാരേ, നത്ഥി പുരിസകാരേ, പരിയന്തകതേ സംസാരേ, ജീവേ സത്തമേ, ന ഹേവം വത്തബ്ബേ, ബാലേ ച പണ്ഡിതേ ച സന്ധാവിത്വാ സംസരിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തീതി. ഇമാനി ഏകവചനബഹുവചനവസേന ദ്വിധാ ഗഹേതബ്ബാനി. പച്ചത്തേകവചനബഹുവചനാനഞ്ച ഏകാരാദേസോ വേദിതബ്ബോ.

യേ പന "വനപ്പഗുമ്ബേതി പച്ചത്തവചനസ്സ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ"തി വദന്തി, തേ വത്തബ്ബാ "യദി വനപ്പഗുമ്ബേതി പച്ചത്തവചനസ്സ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ, ഏവഞ്ച സതി 'ഥാലിയം ഓദനം പചതീ'തി ഏത്ഥ വിയ ആധാരസുതിസമ്ഭവതോ 'ഗിമ്ഹാന മാസേ പഠമസ്മിം ഗിമ്ഹേ'തി ഇദം കതരത്ഥം ജോതേതീ"തി? തേ വദേയ്യും "ന മയം ഭോ 'വനപ്പഗുമ്ബേതി ഇദം ഭുമ്മവചന'ന്തി വദാമ, അഥ ഖോ 'പച്ചത്തവചനസ്സ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ'തി വദാമാ"തി. ഏവമ്പി ദോസോയേവ തുമ്ഹാകം, നനു "സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹീ"തി ഏത്ഥാപി സമ്പദാനവചനസ്സ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോതി വുത്തേപി സങ്ഘസ്സ ദാനക്രിയായ ആധാരഭാവതോ "സങ്ഘേ"തി വചനം സുണന്താനം ആധാരസുതി ച ആധാരപരികപ്പോ ച ഹോതിയേവ. ന ഹി സക്കാ ഏവം പവത്തം ചിത്തം നിവാരേതും, തസ്മാ ഏത്ഥ ഏവം പന വിസേസോ ഗഹേതബ്ബോ "പച്ചത്തവചനസ്സപി കത്ഥചി ഭുമ്മവചനസ്സ വിയ രൂപം ഹോതീ"തി. ഏവഞ്ഹി ഗഹിതേ ന കോചി വിരോധോ. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു നിരുത്തിപ്പഭേദകുസലോ ലോകാനുകമ്പകോ ഭഗവാ പച്ചത്തവചനവസേന നിദ്ദിസിതബ്ബേ സതി ഏവം അനിദ്ദിസിത്വാ ലോകസ്സ സമ്മോഹമുപ്പാദയന്തോ വിയ കഥം ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസം കരിസ്സതി, തസ്മാ സദ്ദസാമഞ്ഞലേസമത്തം ഗഹേത്വാ "ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ"തി ന വത്തബ്ബം. യദി സദ്ദസാമഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസം ഇച്ഛഥ, "പച്ചത്തേകവചനസ്സ ഉപയോഗബഹുവചനനിദ്ദേസോ"തിപി ഇച്ഛിതബ്ബം സിയാ.

അപിച തഥേവ "അത്തകാരേ"തി പച്ചത്തവചനസ്സ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസേ സതി ആധാരസുതിസമ്ഭവതോ "അത്തകാരസ്മിം കിഞ്ചി വത്ഥു നത്ഥീ"തി അനധിപ്പേതോ അത്ഥോ സിയാ, ന പന "അത്തകാരോ നത്ഥീ"തി അധിപ്പേതോ അത്ഥോ. "ഉപയോഗബഹുവചനനിദ്ദേസോ"തി ഗഹണേപി ഉപയോഗത്ഥസ്സ **നത്ഥി**സദ്ദേന അവത്തബ്ബത്താ ദോസോയേവ സിയാ, **അത്ഥി**സദ്ദാദീനം വിയ പന

നത്ഥിസദ്ദസ്സപി പഠമായ യോഗതോ "അത്തകാരേ"തി ഇദം പച്ചത്തവചനമേവാതി വിഞ്ഞായതി. "ബാലേ ച പണ്ഡിതേ ച സന്ധാവിത്വാ സംസരിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തീ"തി ഏത്ഥാപി പച്ചത്തേവചനസ്സ "ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ"തി വാ "ഉപയോഗവചനനിദ്ദേസോ"തി വാ ഗഹണേ സതി "ബാലാ ച പണ്ഡിതാ ചാ"തി ഏത്തകമ്പി വത്തും അജാനനദോസോ സിയാ, "കരിസ്സന്തീ"തി പദയോഗതോ പന "ബാലേ ചാ"തിആദി പച്ചത്തവചനമേവാതി വിഞ്ഞായതി. യഥാ പന നിഗ്ഗഹീതാഗമവസേനുച്ചാരിതേ "ചക്ഖും ഉദപാദീ"തി പദേ പച്ചത്തവചനസ്സ "ചക്ഖും മേ ദേഹി യാചിതോ"തി ഏത്ഥ ഉപയോഗവചനേന സുതിവസേന സമാനത്തേപി പച്ചത്തവചനത്ഥോയേവ സോതാരേ പടിഭാതി "ഉദപാദീ"തിആഖ്യാതേന കഥിതത്താ, ന പന വിഭത്തിവിപല്ലാസത്ഥഭൂതോ ഉപയോഗവചനത്ഥോ "ഉദപാദീ"തിആഖ്യാതേന അവചനീയത്താ, "ചക്ഖും ഉദപാദീ"തി ഹി ഭഗവതാ വുത്തകാലേ കോ "ചക്ഖും ഉദപാദീ"തി പദം പരിവത്തിത്വാ അത്ഥമാചിക്ഖതി, തഥാ "ബാലേ പണ്ഡിതേ"തിആദീനമ്പി പച്ചത്തവചനാനം അപരേഹി "ബാലേ പണ്ഡിതേ"തിആദീഹി ഭുമ്മോപയോഗവചനേഹി സുതിവസേന സമാനത്തേപി പച്ചത്തവചനത്ഥോയേവ സോതാരേ പടിഭാതി, ന ഇതരവചനത്ഥോ യഥാപയോഗം അത്ഥസ്സ ഗഹേതബ്ബത്താ. ഇതി "വനപ്പഗുമ്ബേ, ബാലേ, പണ്ഡിതേ"തിആദീനം സുദ്ധപച്ചത്തവചനത്തഞ്ഞേവ സാരതോ പച്ചേതബ്ബം, ന സുതിസാമഞ്ഞേന ഭുമ്മോപയോഗവചനത്തം.

യം പനാചരിയേന **ജാതകട്ഠകഥായം** -

> "തയോ ഗിരിം തിഅന്തരം കാമയാമി,
> പഞ്ചാലാ കുരുയോ കേകകേ ച;
> തതുത്തരിം ബ്രാഹ്മണ കാമയാമി,
> തികിച്ഛ മം ബ്രാഹ്മണ കാമനീത"ന്തി -

ഇമസ്സ **കാമനീത**ജാതകസ്സ സംവണ്ണനായം "കേകകേ ചാതി പച്ചത്തേ ഉപയോഗവചനം, തേന കേകകസ്സ രട്ഠം ദസ്സേതീ"തി വുത്തം. ഏവം വദന്തോ ച സോ "പുരിസേ പസ്സതി, പുരിസേ പതിട്ഠിത"ന്തി, "പസ്സാമി ലോകേ സധനേ മനുസ്സേ"തി ച ആദീസു യേഭുയ്യേന "പുരിസേ, ലോകേ, സധനേ, മനുസ്സേ"തിആദീനം ഉപയോഗബഹുവചനഭുമ്മേകവചനഭാവേന ആഗതത്താ പച്ചത്തേകവചനബഹുവചനഭാവസ്സ പന അപാകടത്താ യേഭുയ്യപ്പവത്തിം സന്ധായ "ഇദമ്പി താദിസമേവാ"തി മഞ്ഞമാനോ വദതി മഞ്ഞേ. ആചരിയാ ഹി കത്ഥചി അത്തനോ രുചിയാപി വിസും വിസും കഥേന്തി. അയം പന അമ്ഹാകം രുചി - "കേകകേ"തി ഇദം പച്ചത്തവചനമേവ "പഞ്ചാലാ, കുരുയോ"തി സഹജാതപദാനി വിയ, രട്ഠവാചകത്താ പന "കുരുയോ"തി പദമിവ ബഹുവചനവസേന വുത്തം. ന ഹി ഭഗവാ "ഖത്തിയോ, ബ്രാഹ്മണോ, വേസ്സോ"തിആദീസു വിയ സമാനവിഭത്തീഹി നിദ്ദിസിതബ്ബേസു സഹജാതപദേസു പച്ഛിമം ഉപയോഗവചനവസേന നിദ്ദിസേയ്യ, യുത്തി ച ന ദിസ്സതി "പഞ്ചാലാ"തി, "കുരുയോ"തി പച്ചത്തവചനം വത്വാ "കേകകേ"തി ഉപയോഗവചനസ്സ വചനേ, തസ്മാ "കേകകേ"തി ഇദം പച്ചത്തവചനമേവ. തഥാ ഹി **സന്ധിവിസോധന**വിധായകോ ആചരിയോ താദിസാനം പദാനം പച്ചത്തവചനത്തഞ്ഞേവ വിഭാവേന്തോ സാമം കതേ പകരണേ "വനപ്പഗുമ്ബോ വനപ്പഗുമ്ബേ, സുഖം ദുക്ഖം ജീവോ, സുഖേ ദുക്ഖേ ജീവേ"തി ആഹ, **ടീകായ**മ്പി ച തേസം പച്ചത്തവചനഭാവമേവ വിഭാവേന്തോ "വനപ്പഗുമ്ബോ,

സുഖം, ദുക്ഖം, ജീവോ”തി സാധനീയം രൂപം പതിട്ഠപേത്വാ നിഗ്ഗഹീതലോപവസേന **അകാരോകാരാനഞ്ച ഏ**കാരാദേസവസേന “വനപ്പഗുമ്ബേ, സുഖേ, ദുക്ഖേ, ജീവേ”തി രൂപനിപ്ഫത്തിമാഹ. സാ പാളിനയാനു കൂലാ. **കച്ചായനാ**ചരിയേനപി പാളിനയം നിസ്സായ “ദ്വിപദേ തുല്യാധികരണേ”തി പച്ചത്തബഹുവചനപദം വുത്തം. തേനാഹ വുത്തിയം “ദ്വേ പദാനി തുല്യാധികരണാനീ”തി. “ദ്വിപദേ തുല്യാധികരണേ”തി ച ഇദം “അട്ഠ നാഗാവാസസതാനീ”തി വത്തബ്ബേ “അട്ഠ നാഗാവാസസതേ”തി പദമിവ വുച്ചതീതി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പന തേസം ഭുമ്മേകവചനത്തം ഇച്ഛന്തി. തത്ഥ യദി “വനപ്പഗുമ്ബേ”തി പച്ചത്തേ ഭുമ്മവചനം, “കേകകേ”തി ച പച്ചത്തേ ഉപയോഗവചനം, “ഏസേസേ ഏകേ ഏകട്ഠേ”തി ഏത്ഥ “ഏസേസേ”തി ഇമാനിപി പച്ചത്തേ ഭുമ്മവചനാനി വാ സിയും, ഉപയോഗവചനാനി വാ. യഥേതാനി ഏവംവിധാനി ന ഹോന്തി, സുദ്ധപച്ചത്തവചനാനിയേവ ഹോന്തി, തഥാ “വനപ്പഗുമ്ബേ, കേകകേ”തിആദീനിപി തഥാവിധാനി ന ഹോന്തി, സുദ്ധപച്ചത്തവചനാനിയേവ ഹോന്തി. ഇച്ചേവം സബ്ബഥാപി “വനപ്പഗുമ്ബേ, ബാലേ, പണ്ഡിതേ, കേകകേ”തി, “വിരത്തേ കോസിയായനേ, അട്ഠ നാഗാവാസസതേ, കേ പുരിസേ, ഏസേസേ”തി ഏവമാദീനം അനേകേസം പുരിസലിങ്ഗഇത്ഥിലിങ്ഗനപുംസകലിങ്ഗസബ്ബനാമഏകവചനഅനേകവചനവസേന സാസനവരേ ഠിതാനം പദാനം നിപ്ഫത്തി പച്ചത്തേകവചനപുഥുവചനാന**മേ**കാരാദേസവസേനേവ ഭവതീതി അവസ്സമിദം സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. ഏവം “വനപ്പഗുമ്ബേ, ബാലേ, പണ്ഡിതേ”തിആദീനം സുദ്ധപച്ചത്തവചനതാ അതീവ സുഖുമാ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യാ, സദ്ധേന കുലപുത്തേന ആചരിയേ പയിരുപാസിത്വാ തദുപദേസം സക്കച്ചം ഗഹേത്വാ ജാനിതബ്ബാ. ബുദ്ധവചനസ്മിഞ്ഹി സദ്ദതോ ച അത്ഥതോ ച അധിപ്പായതോ ച അക്ഖരചിന്തകാനം ഞാണചക്ഖുസമ്മുയ്ഹനട്ഠാനഭൂതാ പാളിനയാ വിവിധാ ദിസ്സന്തി.

തത്ഥ സദ്ദതോ താവ ഇദം സമ്മുയ്ഹനട്ഠാനം - “വിരത്താ കോസിയായനീ”തി വത്തബ്ബേ “വിരത്തേ കോസിയായനേ”തി ഇത്ഥിലിങ്ഗപച്ചത്തവചനം ദിസ്സതി, “കോ പുരിസോ”തി വത്തബ്ബേ “കേ പുരിസേ”തി സബ്ബനാമികപച്ചത്തവചനം ദിസ്സതി, “കിന്നാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ”തി വത്തബ്ബേ “കോനാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ”തി സമാസപദം പുല്ലിങ്ഗവിസയം ദിസ്സതി. കിം നാമം ഏതസ്സാതി കോനാമോതി ഹി സമാസോ. തേന “കോനാമാ ഇത്ഥീ, കോനാമം കുല”ന്തി അയമ്പി നയോ ഗഹേതബ്ബോ. “ക്വ തേ ബലം മഹാരാജാ”തി വത്തബ്ബേ “കോ തേ ബലം മഹാരാജാ”തി ഏത്ഥ **ക്വ**സദ്ദേന ഈസകം സമാനസുതികോ സത്തമിയന്തോ **കോ**സദ്ദോ ദിസ്സതി, **ക്വ കോ**സദ്ദാ ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞമീസകസമാനസുതികാ. തഥാ “ഇധ ഹേമന്തഗിമ്ഹേസു, ഇധ ഹേമന്തഗിമ്ഹിസു, ന തേനത്ഥം അബന്ധി സോ, ന തേനത്ഥം അബന്ധിസൂ”തി അഞ്ഞാനിപി യോജേതബ്ബാനി.

അത്ഥതോ പന ഇദം സമ്മുയ്ഹനട്ഠാനം - “യം ന കഞ്ചനദ്വേപിഞ്ഛ, അന്ധേന തമസാ ഗത”ന്തി ഏത്ഥ **ന**കാരോ “കത”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബോ. ന കതന്തി കതം വിയാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ഹി **ന**കാരോ ഉപമാനേ വത്തതി, ന പടിസേധേ.

“അസ്സദ്ധോ അകതഞ്ഞൂ ച,
സന്ധിച്ഛേദോ ച യോ നരോ;
ഹതാവകാസോ വന്താസോ,
സ വേ ഉത്തമപോരിസോ”തി

ഏവമാദീനിപി അഞ്ഞാനി യോജേതബ്ബാനി.

അധിപ്പായതോ ഇദം സമ്മുയ്ഹനട്ഠാനം - “തണ്ഹം അസ്മിമാനം സസ്സതുച്ഛേദദിട്ഠിയോ ദ്വാദസായതനനിസ്സിതം നന്ദിരാഗഞ്ച ഹന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണോ അനീഘോ യാതീ”തി വത്തബ്ബേപി തഥാ അവത്വാ തമേവത്ഥം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേന പരിയായേന

“മാതരം പിതരം ഹന്ത്വാ, രാജാനോ ദ്വേ ച ഖത്തിയേ;
രട്ഠം സാനുചരം ഹന്ത്വാ, അനീഘോ യാതി ബ്രാഹ്മണോ”തി

വുത്തം.

“വനം ഛിന്ദഥ മാ രുക്ഖം, വനതോ ജായതേ ഭയം;
ഛേത്വാ വനഞ്ച വനഥം, നിബ്ബനാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ”തി

ഏവമാദീനിപി അഞ്ഞാനി യോജേതബ്ബാനി. ഏവം ബുദ്ധവചനേ സദ്ദതോ ച അത്ഥതോ ച അധിപ്പായതോ ച അക്ഖരചിന്തകാനം ഞാണചക്ഖുസമ്മുയ്ഹനട്ഠാനഭൂതാ പാളിനയാ വിവിധാ ദിസ്സന്തി. യഥാഹ -

“ജാനന്താ അപി സദ്ദസത്ഥമഖിലം മുയ്ഹന്തി പാഠക്കമേ,
യേഭുയ്യേന ഹി ലോകനീതിവിധുരാ പാഠേ നയാ വിജ്ജരേ;
പണ്ഡിച്ചമ്പി പഹായ ബാഹിരഗതം ഏത്ഥേവ തസ്മാ ബുധോ,
സിക്ഖേയ്യാമലധമ്മസാഗരതരേ നിബ്ബാനതിത്ഥൂപഗേ”തി.

ഏവം പാളിനയാനം ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യത്താ “വനപ്പഗുമ്ബേ, ബാലേ ച, പണ്ഡിതേ ചാ”തിആദീനം സുദ്ധപച്ചത്തവചനത്തഞ്ഞേവ സാരതോ പച്ചേതബ്ബം, ന സുതിസാമഞ്ഞേന ഭുമ്മോപയോഗവചനത്തം ഭുമ്മോപയോഗവചനേഹി തേസം സമാനസുതികത്തേപി പച്ചത്തജോതകത്താ. സമാനസുതികാപി ഹി സദ്ദാ അത്ഥപ്പകരണലിങ്ഗസദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധാദിവസേന അത്ഥവിസേസജോതകാ ഭവന്തി. തം യഥാ? “സീഹോ ഗായതീ”തി വുത്തേ “ഏവംനാമകോ പുരിസോ”തി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. “സീഹോ നങ്ഗുട്ഠം ചാലേതീ”തി വുത്തേ പന “മിഗരാജാ”തി വിഞ്ഞായതി. ഏവം അത്ഥവസേന സമാനസുതികാനം അത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. സങ്ഗാമേ ഠത്വാ “സിന്ധവമാനേഹീ”തി വുത്തേ “അസ്സോ”തി വിഞ്ഞായതി. രോഗിസാലായം പന “സിന്ധവമാനേഹീ”തി വുത്തേ “ലവണ”ന്തി വിഞ്ഞായതി. ഏവം പകരണവസേന സമാനസുതികാനം അത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. “ഇസ്സാ”തി വുത്തേ “ഏവംനാമികാ ധമ്മജാതീ”തി വിഞ്ഞായതി. “ഇസ്സോ”തി വുത്തേ പന “അച്ഛമിഗോ”തി വിഞ്ഞായതി. ഏവം ലിങ്ഗവസേന ഏകദേസസമാനസുതികാനം അത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. ഏത്ഥ പന കിഞ്ചാപി “ദേവദത്തം പക്കോസ ഘടധാരകം ദണ്ഡധാരക”ന്തിആദീസുപി ഘടദണ്ഡാദീനി ലിങ്ഗം, തഥാപി സമാനസുതികാധികാരത്താ ന തം ഇധാധിപ്പേതം.

“ഇസ്സാ ഉപ്പജ്ജതീ”തി ച “ഇസ്സാ പുരിസമനുബന്ധിംസൂ”തി ച വുത്തേ പന സബ്ബഥാ സമാനസുതികാനം സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധവസേന യഥാവുത്തഅത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. തഥാ “സീഹോ ഭിക്ഖവേ മിഗരാജാ സായന്ഹസമയം ആസയാ നിക്ഖമതീ”തി വുത്തേ “മിഗാധിപോ കേസരസീഹോ”തി വിഞ്ഞായതി. “സീഹോ സമണുദ്ദേസോ, സീഹോ സേനാപതീ”തി ച വുത്തേ പന “സീഹോ നാമ സാമണേരോ, സീഹോ നാമ സേനാപതീ”തി വിഞ്ഞായതി. ഏവമ്പി സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധവസേന സമാനസുതികാനം അത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. “അദ്ദസംസു ഖോ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ സത്തരസവഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ വിഹാരം പടിസങ്ഖരോന്തേ”തി ഏവമ്പി സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധവസേന സമാനസുതികാനം പച്ചത്തോപയോഗത്ഥസങ്ഖാതഅത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി. തഥാ “സിഞ്ച ഭിക്ഖു ഇമം നാവം, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോചാ”തി ഏവമ്പി സദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധവസേന സമാനസുതികാനം ആലപനത്ഥപച്ചത്തത്ഥസങ്ഖാതഅത്ഥവിസേസജോതനം ഭവതി, തസ്മാ “വനപ്പഗുമ്ബേ യഥ ഫുസ്സിതഗ്ഗേ”തിആദീനി ഭുമ്മോപയോഗവചനേഹി സദിസത്തേപിസദ്ദന്തരാഭിസമ്ബന്ധവസേന സുദ്ധപച്ചത്തവചനാനീതി ഗഹേതബ്ബാനി. പച്ചത്തേകവചനബഹുവചനാനം ഏവ ഹി **ഏ**കാരാദേസവസേന ഏവംവിധാനി രൂപാനി ഭവന്തി ഭുമ്മോപയോഗവചനാനി വിയാതി. നനു ച ഭോ ഏവംവിധാനം രൂപാനം പാളിയം ദിസ്സനതോ **‘ഏ**കാരന്തമ്പി പുല്ലിങ്ഗം അത്ഥീ’തി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം, **ഓ**കാരന്തഭാവോഗധരൂപവിസേസത്താ തേസം രൂപാനം. ആദേസവസേന ഹി സിദ്ധത്താ വിസും **ഏ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ പുല്ലിങ്ഗാനം യഥാവുത്തസത്തവിധതായേവ ഗഹേതബ്ബാതി.

കേചി പന വദേയ്യും “യായം **പുരിസ**സദ്ദനയം ഗഹേത്വാ ‘ഭൂതോ, ഭൂതാ. ഭൂത’ന്തിആദിനാ സബ്ബേസ**മോ**കാരന്തപദാനം നാമികപദമാലാ വിഭത്താ, തത്ഥ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി കിമത്ഥം ന വുത്താനീ”തി? വിസേസദസ്സനത്ഥം. താദിസാനി ഹി ചതുത്ഥേകവചനരൂപാനി പാളിനയേ പോരാണട്ഠകഥാനയേ ച ഉപപരിക്ഖിയമാനേ “ഗത്യത്ഥകമ്മനി, നയനത്ഥകമ്മനി, വിഭത്തിവിപരിണാമേ, തദത്ഥേ ചാ”തി സങ്ഖേപതോ ഇമേസു ചതൂസുയേവ ഠാനേസു, പഭേദതോ പന സത്തസു ഠാനേസു ദിസ്സന്തി. ദാനരോചനധാരണ**നമോ**യോഗാദിഭേദേ പന യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ ന ദിസ്സന്തി, ഇതി ഇമം വിസേസം ദസ്സേതും ന വുത്താനീതി. നനു ദാനക്രിയായോഗേ “അഭിരൂപായ കഞ്ഞാ ദേയ്യാ”തി ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതരൂപദസ്സനതോ ഇമസ്മിമ്പി **സദ്ദനീതിപ്പകരണേ** “പുരിസായ, ഭൂതായാ”തിആദീനി വത്തബ്ബാനി, ഏവം സന്തേ കസ്മാ “ദാനരോചനധാരണ**നമോ**യോഗാദിഭേദേ പന യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ ന ദിസ്സന്തീ”തി വുത്തന്തി? അപാളിനയത്താ. “അഭിരൂപായ കഞ്ഞാ ദേയ്യാ”തി അയഞ്ഹി സദ്ദസത്ഥതോ ആഗതോ നയോ, ന ബുദ്ധവചനതോ. ബുദ്ധവചനഞ്ഹി പത്വാ “അഭിരൂപസ്സ കഞ്ഞാ ദേയ്യാ”തി പദരൂപം ഭവിസ്സതീതി. നനു ച ഭോ **നമോ**യോഗാദീസുപി ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസോ ദിസ്സതീതി. സാസനാവചരാപി ഹി നിപുണാ പണ്ഡിതാ “നമോ ബുദ്ധായാ”തിആദീനി വത്വാ രതനത്തയം വന്ദന്തി. കേചി പന -

“നമോ ബുദ്ധായ ബുദ്ധസ്സ,
നമോ ധമ്മായ ധമ്മിനോ;
നമോ സങ്ഘായ സങ്ഘസ്സ,

നമോകാരേന സോത്ഥി മേ''തി ച,

''മുഖേ സരസി സമ്ഫുല്ലേ, നയനുപ്പലപങ്കജേ;
പാദപങ്കജപൂജായ, ബുദ്ധായ സതതം ദദേ''തി ച,

''നരോ നരം യാചതി കിഞ്ചി വത്ഥും, നരേന ദൂതോ പഹിതോ നരായാ''തി ച ഗാഥാരചനമ്പി കുബ്ബന്തീതി? സച്ചം, സാസനാവചരാപി നിപുണാ പണ്ഡിതാ ''നമോ ബുദ്ധായാ''തിആദീനിവത്വാ രതനത്തയം വന്ദന്തി, ഗാഥാരചനമ്പി കുബ്ബന്തി, ഏവം സന്തേപി തേ സദ്ദസത്ഥേ കതപരിചയവസേന സദ്ദസത്ഥതോ നയം ഗഹേത്വാ തഥാരൂപാ ഗാഥാപി ചുണ്ണിയപദാനിപി അഭിസങ്ഖരോന്തി, ''നമോ ബുദ്ധായാ''തിആദീനി വത്വാ രതനത്തയം വന്ദന്തി. യേ പന സദ്ദസത്ഥേ അകതപരിചയാ അന്തമസോ ബാലദാരകാ, തേപി അഞ്ഞേസം വചനം സുത്വാ കതപരിചയവസേന ''നമോ ബുദ്ധായാ''തിആദീനി വത്വാ രതനത്തയം വന്ദന്തി, ''നമോ ബുദ്ധസ്സാ''തി വദന്താ പന അപ്പകതരാ. കത്ഥചി ഹി പദേസേ കുമാരകേ അക്ഖരസമയം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്താ ഗരൂ അക്ഖരാനമാദിമ്ഹി ''നമോ ബുദ്ധായാ''തി സിക്ഖാപേന്തി, ന പന ''നമോ ബുദ്ധസ്സാ''തി, ഏവം സന്തേപി പാളിനയേ പോരാണട്ഠകഥാനയേ ച ഉപപരിക്ഖിയമാനേ ഠപേത്വാ ഗത്യത്ഥകമ്മാദിട്ഠാനചതുക്കം, പഭേദതോ സത്തട്ഠാനം വാ ദാനരോചനധാരണ**നമോ**യോഗാദിഭേദേ യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി ന ദിസ്സന്തി, തസ്മാ കേഹിചി അഭിസങ്ഖതാനി ''നമോ ബുദ്ധായ, ബുദ്ധായ ദാനം ദേന്തീ''തി പദാനി പാളിം പത്വാ ''നമോ ബുദ്ധസ്സ, ബുദ്ധസ്സ ദാനം ദേന്തീ''തി അഞ്ഞരൂപാനി ഭവന്തീതി ദട്ഠബ്ബം. അയം പന പാളിനയഅട്ഠകഥാനയാനുരൂപേന **ആയാ**ദേസസ്സ പയോഗരചനാ - ''ബുദ്ധായ സരണം ഗച്ഛതി, ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛതീ''തി വാ, ''ബുദ്ധായ നഗരം നേന്തി, ബുദ്ധം നഗരം നേന്തീ''തി വാ, ''ബുദ്ധായ സക്കതോ ധമ്മോ, ബുദ്ധേന സക്കതോ ധമ്മോ''തി വാ, ''ബുദ്ധായ ജീവിതം പരിച്ചജതി, ബുദ്ധസ്സ അത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജതീ''തി വാ, ''ബുദ്ധായ അപേന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയാ, ബുദ്ധസ്മാ അപേന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയാ''തി വാ , ''ബുദ്ധായ ധമ്മതാ, ബുദ്ധസ്സ ധമ്മതാ''തി വാ, ''ബുദ്ധായ പസന്നോ, ബുദ്ധേ പസന്നോ''തി വാ ഇതി പഭേദതോ ഇമം സത്തഠാനം വിവജ്ജേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി. തഥാ ഹി -

പാഠേ **മഹാനമക്കാര**-സങ്ഖാതേ സാധുനന്ദനേ;
സമ്പദാനേ **നമോ**യോഗേ, **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി.

ഏത്ഥ മഹാനമക്കാരപാഠോ നാമ ''നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സാ''തി പാഠോ. അത്രാപി **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി. **വമ്മികസുത്തേപി** ''നമോ കരോഹി നാഗസ്സാ''തി ഏവം **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി. **അമ്ബട്ഠസുത്തേപി** ''സോത്ഥി ഭദന്തേ ഹോതു രഞ്ഞോ, സോത്ഥി ജനപദസ്സ''. ഏവം **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി.

''സുപ്പബുദ്ധ''ന്തി പാഠസ്സ, അത്ഥസംവണ്ണനായപി;
സമ്പദാനേ **നമോ**യോഗേ, **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി.

തഥാ ഹി

''സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;

യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, നിച്ചം ബുദ്ധഗതാ സതീ"തി

ഇമിസ്സാ പാളിയാ അട്ഠകഥായം "സമ്മാദിട്ഠികസ്സ പുത്തോ ഗുളം ഖിപമാനോ ബുദ്ധാനുസ്സതിം ആവജ്ജേത്വാ 'നമോ ബുദ്ധസ്സാ'തി വത്വാ ഗുളം ഖിപതീ"തി **ആയാ**ദേസവജ്ജിതോ സദ്ദരചനാവിസേസോ ദിസ്സതി. സഗാഥാവഗ്ഗവണ്ണനായമ്പി **ധനഞ്ജാനീസുത്തട്ഠകഥായം** "ത്വം ഠിതാപി നിസിന്നാപി ഖിപിത്വാപി കാസേത്വാപി 'നമോ ബുദ്ധസ്സാ'തി തസ്സ മുണ്ഡകസ്സ സമണകസ്സ നമക്കാരം കരോസീ"തി **ആയാ**ദേസവജ്ജിതോ സദ്ദരചനാവിസേസോ ദിസ്സതി. തഥാ തത്ഥ തത്ഥ "ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേതി. തസ്സ പുരിസസ്സ ഭത്തം ന രുച്ചതി. സമണസ്സ രോചതേ സച്ചം, ബുദ്ധസ്സ ഛത്തം ധാരേതി, ബുദ്ധസ്സ സിലാഘതേ"തിആദിനാ **ആയാ**ദേസവിവജ്ജിതോ സദ്ദരചനാവിസേസോ ദിസ്സതി. ഏവം ദാനരോചനാദീസു ബഹൂസു സമ്പദാനവിസയേസു ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതം രൂപം ന ദിസ്സതി.

ഗത്യത്ഥകമ്മാദീസു പന ചതൂസു ഠാനേസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹി "മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതീ"തി ചേത്ഥ ഗത്യത്ഥകമ്മനി ദിസ്സതി. ഏത്ഥ ഹി "മൂലം പടികസ്സേയ്യ, അപ്പോ സഗ്ഗം ഗച്ഛതീ"തി ച അത്ഥോ. "പടികസ്സേയ്യാ"തി ചേത്ഥ കസ ഗതിയന്തി ധാതുസ്സ **പതി**ഉപസഗ്ഗേന വിസേസിതത്താ "ആകഡ്ഢേയ്യാ"തി അത്ഥോ ഭവതി. "അയം പുരിസോ മമ അത്ഥകാമോ, യോ മം ഗഹേത്വാന ദകായ നേതീ"തി ഏത്ഥ നയനത്ഥകമ്മനി ദിസ്സതി. ഏത്ഥ ഹി മം ഉദകം നേതി, അത്തനോ വസനകസോബ്ഭം പാപേതീതി അത്ഥോ. "വിരമഥായസ്മന്തോ മമ വചനായാ"തി ഏത്ഥ വിഭത്തിവിപരിണാമേ ദിസ്സതി. മമ വചനതോ വിരമഥാതി ഹി നിസ്സക്കവചനവസേന അത്ഥോ. "മഹാഗണായ ഭത്താ മേ"തി ഏത്ഥാപി വിഭത്തിവിപരിണാമേ ദിസ്സതി. മമ മഹതോ ഹംസഗണസ്സ ഭത്താതി ഹി സാമിവചനവസേന അത്ഥോ. മമ ഹംസരാജാതി ചേത്ഥ അധിപ്പായോ. "അസക്കതാ ചസ്മ ധനഞ്ചയായാ"തി ഏത്ഥാപി വിഭത്തിവിപരിണാമേ ദിസ്സതി. മയം ധനഞ്ചയസ്സ രഞ്ഞോ അസക്കതാ ച ഭവാമാതി ഹി കത്തുത്ഥേ സാമിവചനം. തഥാ ഹി "ധനഞ്ചയസ്സാ"തി വാ "ധനഞ്ചയേനാ"തി വാ വത്തബ്ബേ ഏവം അവത്വാ "ധനഞ്ചയായാ"തി സമ്പദാനവചനം ദാനക്രിയാദികസ്സ സമ്പദാനവിസയസ്സ അഭാവതോ വിഭത്തിവിപരിണാമേയേവ യുജ്ജതി, തസ്മാ ധനഞ്ചയരാജേന മയം അസക്കതാ ച ഭവാമാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഞ്ഞമ്പി വിഭത്തിവിപരിണാമട്ഠാനം മഗ്ഗിതബ്ബം.

"വിരാഗായ ഉപസമായ നിരോധായാ"തിആദീനി പന അനേകസഹസ്സാനി **ആയാ**ദേസസഹിതാനി സദ്ദരൂപാനി തദത്ഥേ പവത്തന്തി. അട്ഠകഥാചരിയാപി ഹി **ധമ്മവിനയ**സദ്ദത്ഥം വണ്ണേന്താ "ധമ്മാനം വിനയായ. അനവജ്ജധമ്മത്ഥഞ്ഹേസ വിനയോ, ന ഭവഭോഗാദിഅത്ഥ"ന്തി തദത്ഥവസേനേവ **ആയാ**ദേസസഹിതം സദ്ദരൂപം പയുഞ്ജിംസു, ഏവം ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി ഗത്യത്ഥകമ്മനി നയനത്ഥകമ്മനി വിഭത്തിവിപരിണാമേ തദത്ഥേ ചാതി ഇമേസു ചതൂസുയേവ ഠാനേസു ദിസ്സന്തി, ന പന ദാനരോചനാദിഭേദേ യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ. തഥാ ഹി **നിരുത്തിപിടകേ** "അത്ഥായാതി സമ്പദാനവചന"ന്തി **ആയാ**ദേസസഹിതം സദ്ദരൂപം വുത്തം, **പുരിസ**സദ്ദാദിവസേന പന താദിസാനി രൂപാനി ന വുത്താനി താദിസാനം സദ്ദരൂപാനം യത്ഥ കത്ഥചി അപ്പവത്തനതോ. **കച്ചായനപ്പകരണേപി** ഹി "ആയ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ തു"തി ലക്ഖണസ്സ

വുത്തിയം "അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന"ന്തി വുത്തം. "പുരിസായാ"തി വാ "സമണായാ"തി വാ "ബ്രാഹ്മണായാ"തി വാ ന വുത്തന്തി.

ഏത്ഥ സിയാ - നനു ഭോ തസ്സേവ വുത്തിയം "ചതുത്ഥീതി കിമത്ഥം പുരിസസ്സ മുഖം. ഏകവചനസ്സാതി കിമത്ഥം പുരിസാനം ദദാതി. വാതി കിമത്ഥം ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ"തി വുത്തത്താ "പുരിസായ സമണായ ബ്രാഹ്മണായാ"തിആദീനി പദരൂപാനി നയതോ ദസ്സിതാനി, കേവലം പന **മുഖ**സദ്ദയോഗതോ ബഹുവചനഭാവതോ വികപ്പനതോ ച "പുരിസായാ"തിആദീനി ന സിജ്ഝന്തി, **മുഖ**സദ്ദയോഗാദിവിരഹിതേ പന ഠാനേ അവസ്സം സിജ്ഝന്തീതി? ഏത്ഥ വുച്ചതേ - "ചതുത്ഥീതി കിമത്ഥം പുരിസസ്സ മുഖ"ന്തി വദന്തോ "സചേ **ആയാ**ദേസോ ഭവേയ്യ , ചതുത്ഥിയാ ഏവ ഭവതി, ന ഛട്ഠിയാ"തി ദസ്സേന്തോ "മുഖ"ന്തി പദം ദസ്സേസി, ന ച തേന **"മുഖ**സദ്ദട്ഠാനേ ദേതീതിആദികേ സമ്പദാനവിസയഭൂതേ ക്രിയാപദേ ഠിതേ **ആയാ**ദേസോ ഹോതീ"തി ദസ്സേതി. **"ഏ**കവചനസ്സാതി കിമത്ഥം പുരിസാനം ദദാതീ"തി വദന്തോപി "ഏകവചനസ്സേവ **ആയാ**ദേസോ ഹോതി, ന ബഹുവചനസ്സാ"തി ദസ്സേതി. "ദദാതീ"തി ഇദം പദം "പുരിസാന"ന്തി പദസ്സ സമ്പദാനവചനത്തം ഞാപേതും അവോച, ന ച "ദേതീതിആദികേ സമ്പദാനവിസയഭൂതേ ക്രിയാപദേ സതി ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസോ ഹോതീ"തി ഇമമത്ഥം വിഞ്ഞാപേതി. "വാതി കിമത്ഥം ദാതാ ഹോതി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ"തി ച വദന്തോപി "സമ്പദാനേയേവ വികപ്പേന **ആയാ**ദേസോ ഹോതീ"തി വിഞ്ഞാപേതി, ന ദാനാദിക്രിയം പടിച്ച **ആയാ**ദേസവിധാനം ഞാപേതി.

യദി പന ദാനാദിക്രിയം പടിച്ച **ആയാ**ദേസവിധാനം സിയാ, വുത്തികാരകേന ലക്ഖണസ്സ വുത്തിയം മൂലോദാഹരണേയേവ "അത്ഥായ ഹിതായാ"തി തദത്ഥപയോഗാനി വിയ "പുരിസായ ദീയതേ"തിആദി വത്തബ്ബം സിയാ, ന ച വുത്തം. കസ്മാതി ചേ? ബുദ്ധവചനേ പോരാണട്ഠകഥാസു ച താദിസസ്സ പയോഗസ്സ അഭാവാ. **നിരുത്തിപിടകേ** ഹി പഭിന്നപടിസമ്ഭിദോ സോ ആയസ്മാ **മഹാകച്ചാനോ** "പുരിസസ്സ ദീയതേ"തി **ആയാ**ദേസരഹിതാനിയേവ രൂപാനി ദസ്സേതി, "അത്ഥായാതി സമ്പദാനവചന"ന്തി ഭണന്തോപി ച ഥേരോ ദാനാദിക്രിയാപേക്ഖം അകത്വാ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതം രൂപമേവ നിദ്ദിസി. തേന സോ പയോഗോ തദത്ഥപ്പയോഗോതി വിഞ്ഞായതി. ഇതി ഇമേഹി കാരണേഹി ജാനിതബ്ബം "ദാനാദിക്രിയം പടിച്ച **ആയാ**ദേസവിധാനം ന കത"ന്തി. യജ്ജേവം "അത്ഥായ ഹിതായാ"തിആദീനിയേവ തദത്ഥപ്പയോഗാനി "ആയ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ തൂ"തി ലക്ഖണസ്സ വിസയാ ഭവേയ്യും, നാഞ്ഞാനീതി? തന്ന, അഞ്ഞാനിപി വിസയായേവ തസ്സ. കതമാനി? "മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതി, ദകായ നേതി, വിരമഥായസ്മന്തോ മമവചനായ, ഗണായ ഭത്താ"തിആദീനി. "സഗ്ഗസ്സ ഗമനേന വാ"തിആദീനി പന **വാ**ധികാരത്താ അവിസയാവാതി.

നനു ച ഭോ ഏവം സന്തേ വുത്തികാരകേന മൂലോദാഹരണേസു "അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന"ന്തി വത്വാ "മൂലായ പടികസ്സേയ്യാ"തിആദീനിപി വത്തബ്ബാനി, കിമുദാഹരണേ പന "വാതി കിമത്ഥം സഗ്ഗസ്സ ഗമനേന വാ"തി വത്തബ്ബന്തി? സച്ചം, അവചനേ കാരണമത്ഥി, തം സുണാഥ - "മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതീ"തി ഏത്ഥ ഹി "മൂലായ, സഗ്ഗായാ"തി പദാനി സുദ്ധസമ്പദാനവചനാനി ന ഹോന്തി ഗത്യത്ഥകമ്മനി വത്തനതോ, തസ്മാ മൂലോദാഹരണേസു ന വുത്താനി. തഥാ "ദകായ നേതീ"തി ഏത്ഥ "ദകായാ"തി

പദം നയനത്ഥകമ്മനി വത്തനതോ സുദ്ധസമ്പദാനവചനം ന ഹോതീതി ന വുത്തം. "വിരമഥായസ്മന്തോ മമ വചനായാ"തി എത്ഥ പന "വചനായാ"തി പദം നിസ്സക്കവചനത്ഥേ വത്തനതോ, "ഗണായ ഭത്താ"തി എത്ഥ "ഗണായാ"തി പദം സാമിവചനത്ഥേ വത്തനതോ, "അസക്കതാ ചസ്മ ധനഞ്ചയായാ"തി എത്ഥ "ധനഞ്ചയായാ"തി പദം കത്തുവസേന സാമിഅത്ഥേ വത്തനതോ സുദ്ധസമ്പദാനവചനം ന ഹോതീതി ന വുത്തം. കിമുദാഹരണേപി "സഗ്ഗസ്സാ"തി പദം **ഗമന**സദ്ദസന്നിധാനതോ ഗത്യത്ഥകമ്മനി വത്തനതോ സുദ്ധസമ്പദാനവചനം ന ഹോതീതി "വാതി കിമത്ഥം സഗ്ഗസ്സ ഗമനേന വാ"തി ന വുത്തം. എവഞ്ഹേത്ഥ വുത്തനയേന ബുദ്ധവചനം പോരാണട്ഠകഥാനയഞ്ച പത്വാ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി ഗത്യത്ഥകമ്മാദീസു ചതൂസുയേവ ഠാനേസു ദിസ്സന്തി, ന പന ദാനരോചനാദിഭേദേ യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേതി ദട്ഠബ്ബം.

നനു ച ഭോ "ചന്ദനസാരം ജേട്ഠികായ അദാസി സുവണ്ണമാലം കനിട്ഠായാ"തി ദാനപ്പയോഗേ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതരൂപദസ്സനതോ "രാജകഞ്ഞായ ദീയതേ, രാജകഞ്ഞായ രുച്ചതി അലങ്കാരോ, രാജകഞ്ഞായ ഛത്തം ധാരേതി, രാജകഞ്ഞായ നമോ കരോഹി, രാജകഞ്ഞായ സോത്ഥി ഭവതു, രാജകഞ്ഞായ സിലാഘതേ"തിആദീഹിപി പയോഗേഹി ഭവിതബ്ബം, അഥ കസ്മാ "ബുദ്ധവചനം പോരാണട്ഠകഥാനയഞ്ച പത്വാ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി ഗത്യത്ഥകമ്മാദീസു ചതൂസുയേവ ഠാനേസു ദിസ്സന്തി, ന പന ദാനരോചനാദിഭേദേ യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ"തി വദഥാതി? ഉപ്പഥമവതിണ്ണോ ഭവം, ന ഹി ഭവം അമ്ഹാകം വചനത്ഥം ജാനാതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അമ്ഹാകം വചനത്ഥോ - സബ്ബാനിപി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി ഏകവചനവസേന തതിയാചതുത്ഥീപഞ്ചമീഛട്ഠീസത്തമീഠാനേസു സമസമാനി ഹോന്തി, അപ്പാനി അസമാനി, തസ്മാ താനി ഠപേത്വാ പുല്ലിങ്ഗനപുംസകലിങ്ഗേസു **പുരിസാ**ദി **ചിത്താ**ദിസദ്ദാനം **അ**കാരന്തപകതിഭാവേ ഠിതാനം ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി രൂപാനി ബുദ്ധവചനാദീസു ദാനരോചനാദിഭേദേ യത്ഥ കത്ഥചി സമ്പദാനവിസയേ ന ദിസ്സന്തി. തേനേവ ഹി "മൂലായ, സഗ്ഗായ, ദകായ, വചനായ, ഗണായാ"തിആദീനി ഗത്യത്ഥകമ്മാദീസു തീസു "അഭിഞ്ഞായ, സമ്ബോധായ, നിബ്ബാനായാ"തി ഏവമാദീനി പന അനേകസതാനി തിലിങ്ഗപദാനി തദത്ഥേയേവാതി ഇമേസു ചതൂസു ഠാനേസു ദിസ്സന്തി. "ദേതി, രോചതി, ധാരേതീ"തിആദീസു പന സുദ്ധസമ്പദാനവിസയേസു ന ദിസ്സന്തി. ഭവന്തി ചത്ര -

ചതുത്ഥേകവചനസ്സ, **ആയാ**ദേസേന സംയുതം;
രൂപം അനിത്ഥിലിങ്ഗാനം, ഠാനേസു ചതുസുട്ഠിതം.

ഗത്യത്ഥകമ്മനി ചേവ, നയനത്ഥസ്സ കമ്മനി;
വിഭത്തിയാ വിപല്ലാസേ, തദത്ഥേ ചാതി നിദ്ദിസേ.

"മൂലായ പടികസ്സേയ്യ, അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതി";
ഏവം ഗത്യത്ഥകമ്മസ്മിം, ദിട്ഠമമ്ഹേഹി സാസനേ.

"ദകായ നേതി" ഇച്ചേവം, നയനത്ഥസ്സ കമ്മനി;
"വചനായാ"തി നിസ്സക്കേ, വിരമണപ്പയോഗതോ.

“ഗണായ”ഇതി സാമിസ്മിം, “ഭത്താ”തി സദ്ദയോഗതോ;
“ധനഞ്ചയായാ”തി പദം, കത്തുത്ഥേ സാമിസൂചകം.

“അസക്കതാ”തി സദ്ദസ്സ, യോഗതോതി വിനിദ്ദിസേ;
അഞ്ഞോ ചാപി വിപല്ലാസോ, മഗ്ഗിതബ്ബോ വിഭാവിനാ.

“അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ, നിബ്ബാനായാ”തിമാനി തു;
ലിങ്ഗത്തയവസേനേവ, തദത്ഥസ്മിം വിനിദ്ദിസേ.

ഏവം പാഠാനുലോമേന, കഥിതോ **ആയ**സമ്ഭവോ;
ഇദന്തു സുഖുമം ഠാനം, ചിന്തേതബ്ബം പുനപ്പുനം.

ഓകാരന്തവസേനേവ, നാനാനയസുമണ്ഡിതാ;
പദമാലാ മഹേസിസ്സ, സാസനത്ഥം പകാസിതാ.

ഇമമതിമധുരഞ്ചേ ചിത്തികത്വാ സുണേയ്യും,
വിവിധനയവിചിത്തം സാധവോ സദ്ദനീതിം;
ജിനവരവചനേതേ സദ്ദതോ ജാതകങ്ഖം,
കുമുദമിവ'സിനാ വേ സുട്ഠു ഛിന്ദേയ്യുമേത്ഥ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സവിനിച്ഛയോ **ഓ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ

നാമികപദമാലാവിഭാഗോ നാമ

പഞ്ചമോ പരിച്ഛേദോ.

അകാര**ന്തോ**കാരന്തതാപകതിക**ഓ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ൺ. ആകാരന്തപുല്ലിങ്ഗനാമികപദമാലാ

അഥ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപേസു **അഭിഭവിതു** ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ - സത്ഥാ, സത്ഥാ, സത്ഥാരോ. സത്ഥാരം, സത്ഥാരോ. സത്ഥാരാ, സത്ഥാരേഹി, സത്ഥാരേഭി. സത്ഥു, സത്ഥുസ്സ, സത്ഥുനോ, സത്ഥാനം, സത്ഥാരാനം. സത്ഥാരാ, സത്ഥാരേഹി, സത്ഥാരേഭി. സത്ഥു, സത്ഥുസ്സ, സത്ഥുനോ, സത്ഥാനം, സത്ഥാരാനം. സത്ഥരി, സത്ഥാരേസു. ഭോ സത്ഥ, ഭോ സത്ഥാ, ഭവന്തോ സത്ഥാരോ.

അയം **യമകമഹാഥേരേന** കതായ **ചൂളനിരുത്തിയാ** ആഗതോ നയോ. ഏത്ഥ ച **നിരുത്തിപിടകേ ച കച്ചായനേ** ച "സത്ഥുനാ"തി പദം അനാഗതമ്പി ഗഹേതബ്ബമേവ "ധമ്മരാജേന സത്ഥുനാ"തി ദസ്സനതോ. "സത്ഥാരാ, സത്ഥുനാ, സത്ഥാരേഹി, സത്ഥാരേഭീ"തി കമോ ച വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച അസതിപി അത്ഥവിസേസേ ബ്യഞ്ജനവിസേസവസേന, ബ്യഞ്ജനവിസേസാഭാവേപി അത്ഥനാനത്ഥതാവസേന സദ്ദന്തരസന്ദസ്സനം നിരുത്തിക്കമോതി "സത്ഥാ"തി പദം ഏകവചനബഹുവചനവസേന ദ്വിക്ഖത്തും വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **നിരുത്തിപിടകാ**ദീസു പന "സത്ഥാ"തി പഠമാബഹുവചനം ന ആഗതം. കിഞ്ചാപി ന ആഗതം, തഥാപി "അവിതക്കിതാ മച്ചുമുപബ്ബജന്തീ"തി **പാളിയം** "അവിതക്കിതാ"തി പഠമാബഹുവചനസ്സ ദസ്സനതോ "സത്ഥാ"തി പദസ്സ പഠമാബഹുവചനത്തം അവസ്സമിച്ഛിതബ്ബം. തഥാ **വത്താ, ധാതാ, ഗന്താ**ദീനമ്പി തഗ്ഗതികത്താ. തഥാ **നിരുത്തിപിടകേ** "സത്ഥാരേ"തി ദുതിയാബഹുവചനഞ്ച "സത്ഥുസ്സ, സത്ഥാന"ന്തി ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനബഹുവചനാനി ച ആഗതാനി, **ചൂളനിരുത്തിയം** പന ന ആഗതാനി. തത്ഥ "മാതാപിതരോ പോസേതി. ഭാതരോ അതിക്കമതീ"തി ദസ്സനതോ "സത്ഥാരേ"തി ദുതിയാബഹുവചനരൂപം അയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. **കച്ചായനാ**ദീസു "ഭോ സത്ഥ, ഭോ സത്ഥാ" ഇതി രസ്സദീഘവസേന ആലപനേകവചനദ്വയം വുത്തം. **നിരുത്തിപിടകേ** "ഭോ സത്ഥ" ഇതിരസ്സവസേന ആലപനേകവചനം വത്വാ "ഭവന്തോ സത്ഥാരോ"തി **ആരാ**ദേസവസേന ആലപനബഹുവചനം വുത്തം. **ചൂളനിരുത്തിയം** "ഭോ സത്ഥ" ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം വത്വാ "ഭോ സത്ഥാ" ഇതി ദീഘവസേന ആലപനബഹുവചനം ലപിതം. സബ്ബമേതം ആഗമേ ഉപപരിക്ഖിത്വാ യഥാ ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ ഗഹേതബ്ബം.

ഇദാനി **സത്ഥു**സദ്ദസ്സ യം രൂപന്തരം അമ്ഹേഹി ദിട്ഠം, തം ദസ്സേസ്സാമ - തഥാ ഹി "ഇമേസം മഹാനാമ തിണ്ണം സത്ഥൂനം ഏകാ നിട്ഠാ ഉദാഹു പുഥു നിട്ഠാ"തി **പാളിയം** "സത്ഥൂന"ന്തി പദം ദിട്ഠം, തസ്മാ അയമ്പി കമോ വേദിതബ്ബോ "സത്ഥു, സത്ഥുസ്സ, സത്ഥുനോ, സത്ഥാനം, സത്ഥാരാനം, സത്ഥൂന"ന്തി. അഭിഭവിതാ, അഭിഭവിതാ, അഭിഭവിതാരോ. അഭിഭവിതാരം, അഭിഭവിതാരോ. അഭിഭവിതാരാ, അഭിഭവിതുനാ, അഭിഭവിതാരേഹി, അഭിഭവിതാരേഭി. അഭിഭവിതു, അഭിഭവിതുസ്സ, അഭിഭവിതുനോ, അഭിഭവിതാനം, അഭിഭവിതാരാനം, അഭിഭവിതൂനം. അഭിഭവിതാരാ, അഭിഭവിതാരേഹി, അഭിഭവിതാരേഭി. അഭിഭവിതു, അഭിഭവിതുസ്സ, അഭിഭവിതുനോ, അഭിഭവിതാനം, അഭിഭവിതാരാനം. അഭിഭവിതരി, അഭിഭവിതാരേസു. ഭോ അഭിഭവിത, ഭോ അഭിഭവിതാ, ഭവന്തോ അഭിഭവിതാരോ. യഥാ പനേത്ഥ **അഭിഭവിതു** ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ **സത്ഥു**നയേന യോജിതാ,

ഏവം **പരിഭവിതു**ആദീനഞ്ച അഞ്ഞേസഞ്ച തംസദിസാനം നാമികപദമാലാ **സത്ഥു**നയേന യോജേതബ്ബാ. ഏത്ഥഞ്ഞാനി തംസദിസാനി നാമ "വത്താ, ധാതാ"ഇച്ചാദീനം പദാനം **വത്തുധാതു** ഇച്ചാദീനി പകതിരൂപാനി.

വത്താ ധാതാ ഗന്താ നേതാ,
ദാതാ കത്താ ചേതാ താതാ;
ഛേത്താ ഭേത്താ ഹന്താ മേതാ,
ജേതാ ബോദ്ധാ ഞാതാ സോതാ.

ഗജ്ജിതാ വസ്സിതാ ഭത്താ, മുച്ഛിതാ പടിസേധിതാ;
ഭാസിതാ പുച്ഛിതാ ഖന്താ, ഉട്ഠാതോക്കമിതാ തതാ.

നത്താ പനത്താ അക്ഖാതാ, സഹിതാ പടിസേവിതാ;
നേതാ വിനേതാ ഇച്ചാദീ, വത്തരേ സുദ്ധകത്തരി.

ഉപ്പാദേതാ വിഞ്ഞാപേതാ, സന്ദസ്സേതാ പബ്രൂഹേതാ;
ബോധേതാദീ ചഞ്ഞേ സദ്ദാ, ഞേയ്യാ ഹേതുസ്മിം അത്ഥസ്മിം.

കത്താ ഖത്താ നേത്താ ഭത്താ, പിതാ ഭാതാതിമേ പന;
കിഞ്ചി ഭിജ്ജന്തി **സുത്തസ്മിം,** തം പഭേദം കഥേസ്സഹം.

സത്ഥാതിആദീസു കേചി, ഉപയോഗേന സാമിനാ;
സഹേവ നിച്ചം വത്തന്തി, നേവ വത്തന്തി കേചി തു.

തത്ര **കത്തു**സദ്ദാദയോ രൂപന്തരവസേന **സത്ഥു**സദ്ദതോ കിഞ്ചി ഭിജ്ജന്തി. തഥാ ഹി "ഉട്ഠേഹി കത്തേ തരമാനോ, ഗന്ത്വാ വേസ്സന്തരംവദാ"തി ഏത്ഥ "കത്തേ"തി ഇദം ആലപനേകവചനരൂപം, ഏവഞ്ഹി "ഭോ കത്താ"തി രൂപതോ രൂപന്തരം നാമ. "തേന ഹി ഭോ ഖത്തേ യേന ചമ്പേയ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ തേനുപസങ്കമാ"തി ഏത്ഥ "ഖത്തേ"തി ഇദഞ്ചാലപനേകവചനരൂപം. ഏവമ്പി "ഭോ ഖത്താ"തി രൂപതോ രൂപന്തരം നാമ. "നേത്തേ ഉജും ഗതേ സതീ"തി ഏത്ഥ "നേത്തേ"തി ഇദം സത്തമിയാ ഏകവചനരൂപം, ഏതമ്പി "നേത്തരീ"തി രൂപതോ രൂപന്തരം. "ആരാധയതി രാജാനം, പൂജം ലഭതി ഭത്തുസൂ"തി ഏത്ഥ "ഭത്തൂസൂ"തി ഇദം സത്തമിയാ ബഹുവചനരൂപം. "ഭത്താരേസൂ"തി രൂപതോ രൂപന്തരം, അത്ര "ഭത്തൂസൂ"തി ദസ്സനതോ, "മാതാപിതൂസു പണ്ഡിതാ"തി ഏത്ഥ "പിതൂസൂ"തി ദസ്സനതോ ച "വത്തൂസു ധാതൂസു ഗന്തൂസു നേതൂസു ദാതൂസു കത്തൂസൂ"തി ഏവമാദിനയോപി ഗഹേതബ്ബോ. അയം നയോ **സത്ഥു**സദ്ദേപി ഇച്ഛിതബ്ബോ വിയ അമ്ഹേ പടിഭാതി.

പിതാ, പിതാ, പിതരോ. പിതരം, പിതരോ. പിതരാ, പിതുനാ, പേത്യാ, പിതരേഹി, പിതരേഭി, പിതൂഹി, പിതൂഭി. പിതു, പിതുസ്സ, പിതുനോ , പിതാനം, പിതരാനം, പിതൂനം. പിതരാ, പേത്യാ, പിതരേഹി, പിതരേഭി, പിതൂഹി, പിതൂഭി. പിതു, പിതുസ്സ, പിതുനോ, പിതാനം, പിതരാനം, പിതൂനം. പിതരി, പിതരേസു, പിതൂസു. ഭോ പിത, ഭോ പിതാ, ഭവന്തോ പിതരോ. ഏത്ഥ പന "പേത്യാ, പിതൂന"ന്തി ഇമം നയദ്വയം വജ്ജേത്വാ **ഭാതു**സദ്ദസ്സ ച പദമാലാ യോജേതബ്ബാ. തത്ഥ "മത്യാ ച പേത്യാ ച കതം സുസാധു,

അനുഞ്ഞാതോസി മാതാപിതൂഹി, മാതാപിതൂനം അച്ചയേനാ"തി ച ദസ്സനതോ **പിതു**സദ്ദസ്സ "പേത്യാ, പിതൂഹി, പിതൂഭി. പിതൂന"ന്തി രൂപഭേദോ ച, "പിതരോ" ഇച്ചാദീസു രസ്സത്തഞ്ച **സത്ഥു**സദ്ദതോ വിസേസോ. തത്ഥ ച "പേത്യാ"തി ഇദം "ജന്തുയോ, ഹേതുയോ, ഹേതുയാ, അധിപതിയാ"തി പദാനി വിയ അചിന്തേയ്യം പുല്ലിങ്ഗരൂപന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ചോദനാ സോധനാ ചാത്ര ഭവതി - **സത്ഥാ പിതാ** ഇച്ചേവമാദീനി നിപ്ഫന്നത്തമുപാദായ **ആ**കാരന്താനീതി ച, പഠമം ഠപേതബ്ബം പകതിരൂപമുപാദായ **ഉ**കാരന്താനീതി ച തുമ്ഹേ ഭണഥ, "ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം. അമാതാപിതരസംവഡ്ഢോ. കത്താരനിദ്ദേസോ"തിആദീസു പന **സത്ഥാര** ഇച്ചാദീനി കഥം തുമ്ഹേ ഭണഥാതി? ഏതാനിപി മയം പകതിരൂപമുപാദായ **ഉ**കാരന്താനീതി ഭണാമാതി. നനു ച ഭോ ഏതാനി **അ**കാരന്താനീതി? ന, **ഉ**കാരന്താനിയേവ താനി. നനു ച ഭോ **യോ അം നാ**ദീനി പരഭൂതാനി വചനാനി ന ദിസ്സന്തി യേഹി **ഉ**കാരന്തസദ്ദാനമന്തസ്സ **ആരാ**ദേസോ സിയാ, തസ്മാ **അ**കാരന്താനീതി? ന, ഈദിസേ ഠാനേ പരഭൂതാനം **യോ അം നാ**ദീനം വചനാനമനോകാസത്താ. തഥാ ഹി സമാസവിസയോ ഏസോ. സമാസവിസയസ്മിഞ്ഹി അചിന്തേയ്യാനിപി രൂപാനി ദിസ്സന്തീതി. ഏവം സന്തേപി ഭോ "ഗാമതോ നിക്ഖമതീ"തി പയോഗസ്സ വിയ അസമാസവിസയേ "സത്ഥാരതോ സത്ഥാരം ഗച്ഛതീ"തി **നിദ്ദേസപാളി**ദസ്സനതോ "ഹേതു സത്ഥാരദസ്സന"ന്തിആദീസു **സത്ഥാര** ഇച്ചാദീനി **അ**കാരന്താനീതി ചിന്തേതബ്ബാനീതി? ന ചിന്തേതബ്ബാനി "സത്ഥാരതോ സത്ഥാരം ഗച്ഛതീ"തി ഏത്ഥാപി **ഉ**കാരന്തത്താ. ഏത്ഥ ഹി അസമാസത്തേപി **തോ**പച്ചയം പടിച്ച **സത്ഥു**സദ്ദസ്സ **ഉ**കാരോ **ആരാ**ദേസം ലഭതി. യാനി പന തുമ്ഹേ **ഉ**കാരസ്സ **ആരാ**ദേസനിമിത്താനി **യോ അംനാ**ദീനി വചനാനി ഇച്ഛഥ, താനി ഈദിസേ ഠാനേ വിഞ്ഞൂനം പമാണം ന ഹോന്തി. കാനി പന ഹോന്തീതി ചേ? അസമാസവിസയേ **തോ**പച്ചയോ ച സമാസവിസയേ പരപദാനി ച പരപദാഭാവേ സ്യാദിവിഭത്തിയോ ചാതി ഇമാനേവ ഈദിസേ ഠാനേ ഏകന്തേന പമാണം ഹോന്തി. തഥാ ഹി **ധമ്മപദട്ഠകഥായം** "യാവദേവ അനത്ഥായ, ഞത്തം ബാലസ്സ ജായതീ"തി ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥസംവണ്ണനായം "അയം നിമ്മാതാപിതരോതി ഇമസ്മിം പഹടേ ദണ്ഡോ നത്ഥീ"തി ഏത്ഥ നിമ്മാതാപിതരോതി ഇമസ്സ സമാസവിസയത്താ സിമ്ഹി പരേ **ഉ**കാരോ **ആരാ**ദേസം ലഭതി, തതോ **സിസ്സ ഓ**കാരാദേസോ, ഇച്ചേതം പദം പകതിരൂപവസേന **ഉ**കാരന്തം ഭവതി. നിപ്ഫന്നത്തമുപാദായ "പുരിസോ, ഉരഗോ"തി പദാനി വിയ **ഓ**കാരന്തഞ്ച ഭവതി. അയം പനേത്ഥ സമാസവിഗ്ഗഹോ "മാതാ ച പിതാ ച മാതാപിതരോ, നത്ഥി മാതാപിതരോ ഏതസ്സാതി നിമ്മാതാപിതരോ"തി. പകതിരൂപവസേന ഹി "നിമ്മാതാപിതു" ഇതി ഠിതേ **സി**വചനസ്മിം പരേ **ഉ**കാരസ്സ **ആരാ**ദേസോ ഹോതി. കത്ഥചി പന ധമ്മപദട്ഠകഥാപോത്ഥകേ "അയം നിമ്മാതാപിതികോ"തി പാഠോ ദിസ്സതി, ഏസോ പന "അയം നിമ്മാതാപിതരോ"തി പദസ്സ അയുത്തതം മഞ്ഞമാനേഹി ഠപിതോതി മഞ്ഞാമ, ന സോ അയുത്തോ അട്ഠകഥാപാഠോ. സോ ഹി ഉമങ്ഗജാതകട്ഠകഥായം ഏകപിതരോതി **സിമ്ഹി ആരാ**ദേസപയോഗേന സമേതി. തഥാ ഹി -

"യഥാപി നിയകോ ഭാതാ,
സഉദരിയോ ഏകമാതുകോ;

ഏവം പഞ്ചാലചന്ദോ തേ,
ദയിതബ്ബോ രഥേസഭാ”തി

ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥം സംവണ്ണേന്തേഹി പാളിനയഞ്ഞൂഹി ഗരൂഹി “നിയകോതി അജ്ഝത്തികോ ഏകപിതരോ ഏകമാതുയാ ജാതോ”തി **സിമ്ഹി ആരാ**ദേസപയോഗരചനാ കതാ. ന കേവലഞ്ച **സിമ്ഹി ആരാ**ദേസേ പുല്ലിങ്ഗപ്പയോഗോയേവമ്ഹേഹി ദിട്ഠോ, അഥ ഖോ ഇത്ഥിലിങ്ഗപ്പയോഗോപി സാസനേ ദിട്ഠോ. തഥാ ഹി വിനയപിടകേ **ചൂളവഗ്ഗേ** “അസ്സമണീ ഹോതി അസക്യധീതരാ”തി പദം ദിസ്സതി. അയം പനേത്ഥ സമാസവിഗ്ഗഹോ “സക്യകുലേ ഉപ്പന്നത്താ സക്യസ്സ ഭഗവതോ ധീതാ സക്യധീതരാ, ന സക്യധീതരാ അസക്യധീതരാ”തി. ഇധാപി **സിമ്ഹി** പരേ **ഉ**കാരസ്സ **ആരാ**ദേസോ കതോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവസ്സ ഇച്ഛിതത്താ **ആ**പച്ചയോ, തതോ **സി**ലോപോ ച ദട്ഠബ്ബോ. ഏവം സമാസപദത്തേ **സത്ഥു പിതു കത്തു**സദ്ദാനം നാമികപദമാലായം വുത്തരൂപതോ കോചി കോചി രൂപവിസേസോ ദിസ്സതി. അഞ്ഞേസമ്പി രൂപവിസേസോ നയഞ്ഞുനാ മഗ്ഗിതബ്ബോ സുത്തന്തേസു. കോ ഹി നാമ സമത്ഥോ നിസ്സേസതോ ബുദ്ധവചനസാഗരേ സംകിണ്ണാനി വിചിത്രാനി പണ്ഡിതജനാനം ഹദയവിമ്ഹാപനകരാനി പദരൂപരതനാനി സമുദ്ധരിത്വാ ദസ്സേതും, തസ്മാ അമ്ഹേഹി അപ്പമത്തകാനിയേവ ദസ്സിതാനി.

അദന്ധജാതികോ വിഞ്ഞു-ജാതികോ സതതം ഇധ;
യോഗം കരോതി ചേ സത്ഥു, പാളിയം സോ ന കങ്ഖതി.

യേ പനിധ അമ്ഹേഹി “സത്ഥാ, അഭിഭവിതാ, വത്താ, കത്താ”ദയോ സദ്ദാ പകാസിതാ, തേസു കേചി ഉപയോഗവചനേന സദ്ധിം നിച്ചം വത്തന്തി “പുച്ഛിതാ, ഓക്കമിതാ”ഇച്ചാദയോ. തഥാ ഹി “അഭിജാനാസി നോ ത്വം മഹാരാജ ഇമം പഞ്ഹം അഞ്ഞേ സമണബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിതാ. നിദ്ദം ഓക്കമിതാ”തിആദിപയോഗാ ബഹൂ ദിസ്സന്തി. കേചി സാമിവചനേന സദ്ധിം നിച്ചം വത്തന്തി “അഭിഭവിതാ, വത്താ”ഇച്ചാദയോ. തഥാ ഹി “പച്ചാമിത്താനം അഭിഭവിതാ, തസ്സ ഭവന്തി വത്താരോ. അമതസ്സ ദാതാ. പരിസ്സയാനം സഹിതാ. അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ, ഉപ്പാദേതാ നരുത്തമോ”തിആദിപയോഗാ ബഹൂ ദിസ്സന്തി. കേചി പന ഉപയോഗവചനേനപി സദ്ധിം നേവ വത്തന്തി നിയോഗാ പഞ്ഞത്തിയം പവത്തനതോ. തം യഥാ? “സത്ഥാ, പിതാ, ഭാതാ, നത്താ”ഇച്ചാദയോ. ഏത്ഥ പന “ഉപയോഗവചനേന സദ്ധിം നിച്ചം വത്തന്തീ”തിആദിവചനം കമ്മഭൂതം അത്ഥം സന്ധായ കതന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏവം **ഉ**കാരന്തതാപകതികാനം **ആ**കാരന്തപദാനം പവത്തിം വിദിത്വാ സദ്ദേസു അത്ഥേസു ച കോസല്ലമിച്ഛന്തേഹി പുന ലിങ്ഗഅന്തവസേന “സത്ഥാ, സത്ഥോ, സത്ഥ”ന്തി തികം കത്വാ പദാനമത്ഥോ ച പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ ച പദാനം സദിസാസദിസതാ ച വവത്ഥപേതബ്ബാ. തത്ര ഹി “സത്ഥാ”തി ഇദം പഠമം **ഉ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ **ആ**കാരന്തഭൂതം പുല്ലിങ്ഗം, “സത്ഥോ”തി ഇദം പഠമം **അ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ **ഓ**കാരന്തഭൂതം പുല്ലിങ്ഗം, “സത്ഥ”ന്തിദം പന പഠമം **അ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ നിഗ്ഗഹീതന്തഭൂതം നപുംസകലിങ്ഗം. തത്ര **സത്ഥാ**തി സദേവകം ലോകം സാസതി അനുസാസതീതി സത്ഥാ, കോ സോ? ഭഗവാ. **സത്ഥോ**തി സഹ അത്ഥേനാതി സത്ഥോ, ഭണ്ഡമൂലം ഗഹേത്വാ വാണിജ്ജായ ദേസന്തരം ഗതോ

ജനസമൂഹോ. **സത്ഥ**ന്തി സാസതി ആചിക്ഖതി അത്ഥേ ഏതേനാതി സത്ഥം, ബ്യാകരണാദിഗന്ഥോ, അഥ വാ സസതി ഹിംസതി സത്തേ ഏതേനാതി സത്ഥം, അസിആദി. "സത്ഥാ, സത്ഥാ, സത്ഥാരോ. സത്ഥാരം, സത്ഥാരോ"തി പുരേ വിയ പദമാലാ. "സത്ഥോ, സത്ഥാ. സത്ഥം, സത്ഥേ"തി **പുരിസ**നയേന പദമാലാ. "സത്ഥം, സത്ഥാനി, സത്ഥാ. സത്ഥം, സത്ഥാനി, സത്ഥേ"തി നപുംസകേ വത്തമാന **ചിത്ത**നയേന പദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഏവം തിധാ ഭിന്നാസു നാമികപദമാലാസു പദാനം സദിസാസദിസതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ.

> സത്ഥാ തിട്ഠതി സബ്ബഞ്ഞൂ, സത്ഥാ യന്തി ധനത്ഥികാ;
> സത്ഥാ അപേതി പുരിസോ, ഭോന്തോ സത്ഥാ ദദാഥ സം.

ഏവം സുതിസാമഞ്ഞവസേന സദിസതാ ഭവതി.

> സത്ഥം യം തിഖിണം തേന, സത്ഥോ കത്വാന കപ്പിയം;
> ഫലം സത്ഥുസ്സ പാദാസി, സത്ഥാ തം പരിഭുഞ്ജതി.

ഏവം അസുതിസാമഞ്ഞവസേന അസദിസതാ ഭവതി, തഥാ ലിങ്ഗന്തവസേന. "ചേതാ ചേതോ"തി ച "താതാ താതോ"തി ച ദുകം കത്വാ പദാനമത്ഥോ ച പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ ച പദാനം സദിസാസദിസതാ ച വവത്ഥപേതബ്ബാ.

തത്ര ഹി "ചേതാ"തി പഠമം **ഉ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ **ആ**കാരന്തഭൂതം പുല്ലിങ്ഗം, തഥാ "താതാ"തി പദമ്പി. "ചേതോ"തി ഇദം പന പഠമം **അ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ **ഓ**കാരന്തഭൂതം പുല്ലിങ്ഗം, തഥാ "താതോ"തി പദമ്പി. തത്ര **ചേതാ**തി ചിനോതി രാസിം കരോതീതി ചേതാ, പാകാരചിനനകോ പുഗ്ഗലോ, ഇട്ഠകവഡ്ഢകീതി അത്ഥോ. **ചേതോ**തി ചിത്തം, ഏവംനാമകോ വാ ലുദ്ദോ. ഏത്ഥ ച ചിത്തം "ചേതയതി ചിന്തേതീ"തി അത്ഥവസേന ചേതോ, ലുദ്ദോ പന പണ്ണത്തിവസേന. **താതാ**തി തായതീതി താതാ. "അഘസ്സ താതാ ഹിതസ്സ വിധാതാ"തിസ്സ പയോഗോ. "താതോ"തി ഏത്ഥാപി തായതീതി താതോ, പുത്താനം പിതൂസു, പിതരാനം പുത്തേസു, അഞ്ഞേസഞ്ച അഞ്ഞേസു പിയപുഗ്ഗലേസു വത്തബ്ബവോഹാരോ ഏസോ. "സോ നൂന കപണോ താതോ, ചിരം രുച്ഛതി അസ്സമേ. കിച്ഛേനാധിഗതാ ഭോഗാ, തേ താതോ വിധമം ധമം. ഏഹി താതാ"തിആദീസു ചസ്സ പയോഗോ വേദിതബ്ബോ. "ചേതാ, ചേതാ, ചേതാരോ. ചേതാരം, ചേതാരോ"തി **സത്ഥു**നയേന പദമാലാ. "ചേതോ, ചേതാ. ചേതം, ചേതേ. ചേതസാ, ചേതേനാ"തി **മനോ**ഗണനയേന ഞേയ്യാ. അയം ചിത്തവാചകസ്സ **ചേത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ. "ചേതോ, ചേതാ. ചേതം, ചേതേ. ചേതേനാ"തി **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യാ. അയം പണ്ണത്തിവാചകസ്സ **ചേത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ. "താതാ, താതാ, താതാരോ. താതാര"ന്തി സത്ഥുനയേന ഞേയ്യാ. "താതോ, താതാ, താത"ന്തി **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യാ. ഏവമിമാസുപി നാമികപദമാലാസു പദാനം സദിസാസദിസതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ, തഥാ ലിങ്ഗന്തവസേന "ഞാതാ, ഞാതോ, ഞാതം, ഞാതാ"തി ചതുക്കം കത്വാ പദാനമത്ഥോ ച പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ ച പദാനം സദിസാസദിസതാ ച വവത്ഥപേതബ്ബാ.

തത്ര ഹി "ഞാതാ"തി ഇദം പഠമം **ഉ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാ **ആ**കാരന്തഭൂതം പുല്ലിങ്ഗം. "ഞാതോ ഞാത"ന്തി ഇമാനി യഥാക്കമം പഠമം

അകാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പ**ച്ഛേ**ാകാരന്തനിഗ്ഗഹീതന്തഭൂതാനി വാച്ചലിങ്ഗേസു പുന്നപുംസകലിങ്ഗാനി. തഥാ ഹി "ഞാതോ അത്ഥോ സുഖാവഹോ. ഞാതമേതം കുരങ്ഗസ്സാ"തി നേസം പയോഗാ ദിസ്സന്തി. "ഞാതാ"തി ഇദം പന പഠമം **ആ**കാരന്തതാപകതിയം ഠത്വാ പച്ഛാപി **ആ**കാരന്തഭൂതം വാച്ചലിങ്ഗേസു ഇത്ഥിലിങ്ഗം. തഥാ ഹി "ഏസാ ഇത്ഥിമയാ ഞാതാ"തി പയോഗോ. തത്ര പുല്ലിങ്ഗപക്ഖേ "ജാനാതീതി ഞാതാ"തി കത്തുകാരകവത്തമാനകാലവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇത്ഥിലിങ്ഗാദിപക്ഖേ "ഞായിത്ഥാതി ഞാതാ ഞാതോ ഞാത"ന്തി കമ്മകാരകാതീതകാലവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏസ നയോ അഞ്ഞത്ഥാപി യഥാസമ്ഭവം ദട്ഠബ്ബോ. "ഞാതാ, ഞാതാ, ഞാതാരോ. ഞാതാര"ന്തി **സത്ഥു**നയേന ഞേയ്യാ. "ഞാതോ, ഞാതാ. ഞാത"ന്തി **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യാ. "ഞാതം, ഞാതാനി, ഞാതാ. ഞാതം, ഞാതാനി, ഞാതേ"തി വക്ഖമാന**ചിത്ത**നയേന ഞേയ്യാ. "ഞാതാ, ഞാതാ, ഞാതായോ. ഞാതം, ഞാതാ, ഞാതായോ"തി വക്ഖമാന**കഞ്ഞാ**നയേന ഞേയ്യാ. ഏവമിമാസുപി നാമികപദമാലാസു പദാനം സദിസാസദിസതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. അഞ്ഞേസുപി ഠാനേസു യഥാരഹം ഇമിനാ നയേന സദിസാസദിസതാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബാ. **വത്താ ധാതാ ഗന്താ**ദീനമ്പി "വദതീതി വത്താ, ധാരേതീതി ധാതാ, ഗച്ഛതീതി ഗന്താ"തിആദിനാ യഥാസമ്ഭവം നിബ്ബചനാനി ഞേയ്യാനി.

യം പനേത്ഥ അമ്ഹേഹി പകിണ്ണകവചനം കഥിതം, തം "അട്ഠാനേ ഇദം കഥിത"ന്തി ന വത്തബ്ബം. യസ്മാ അയം സദ്ദനീതി നാമ സദ്ദാനമത്ഥാനഞ്ച യുത്തായുത്തിപകാസനത്ഥം കതാരമ്ഭത്താ നാനപ്പകാരേന സബ്ബം മാഗധവോഹാരം സങ്ഖോഭേത്വാ കഥിതായേവ സോഭതി, ന ഇതരഥാ, തസ്മാ നാനപ്പഭേദേന വത്തുമിച്ഛായ സമ്ഭവതോ "അട്ഠാനേ ഇദം കഥിത"ന്തി ന വത്തബ്ബം. നാനാഉപായേഹി വിഞ്ഞൂനം ഞാപനത്ഥം കതാരമ്ഭത്താ ച പന പുനരുത്തിദോസോപേത്ഥ ന ചിന്തേതബ്ബോ, അഞ്ഞദത്ഥു സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി അയം സദ്ദനീതി പിടകത്തയോപകാരായ സക്കച്ചം പരിയാപുണിതബ്ബാ.

ഇതി **അഭിഭവിതാ**പദസദിസാനി **വത്താ, ധാതാ, ഗന്താ**ദീനി പദാനി ദസ്സിതാനി. ഇദാനി അതംസദിസാനി ദസ്സേസ്സാമ. സേയ്യഥിദം -

ഗുണവാ ഗണവാ ചേവ, ബലവാ യസവാ തഥാ;
ധനവാ സുതവാ വിദ്വാ, ധുതവാ കതവാപി ച.

ഹിതവാ ഭഗവാ ചേവ, ധിതവാ ഥാമവാ തഥാ;
യതവാ ചാഗവാ ചാഥ, ഹിമവിച്ചാദയോ രവാ.

പുന്നപുംസകലിങ്ഗേഹി, **അ**കാരന്തേഹി പായതോ;
വന്തുസദ്ദോ പരോ ഹോതി, തദന്താ ഗുണവാദയോ.

സഞ്ഞാവാ രസ്മിവാ ചേവ, മസ്സുവാ ച യസസ്സിവാ;
ഇച്ചാദിദസ്സനാപേസോ, **ആകാരിവണ്ണുകാര**തോ;
ഇത്ഥിലിങ്ഗാദീസു ഹോതി, കത്ഥചീതി പകാസയേ.

സതിമാ ഗതിമാ അത്ഥ-ദസ്സിമാ ധിതിമാ തഥാ;
മുതിമാ മതിമാ ചേവ, ജുതിമാ ഹിരിമാപി ച.

ധുതിമാ രതിമാ ചേവ, യതിമാ ബലിമാ തഥാ;
കസിമാ സുചിമാ ധീമാ, രുചിമാ ചക്ഖുമാപി ച.

ബന്ധുമാ ഹേതുമാ’യസ്മാ, കേതുമാ രാഹുമാ തഥാ;
ഖാണുമാ ഭാണുമാ ഗോമാ, വിജ്ജുമാ വസുമാദയോ.

പാപിമാ പുത്തിമാ ചേവ, ചന്ദിമിച്ചാദയോപി ച;
അതംസദിസസദ്ദാതി, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

ഇവണ്ണുകാരോകാരേഹി, **മന്തു**സദ്ദോ പരോ ഭവേ;
ആകാരന്താ **ചി**കാരന്താ, **ഇമന്തൂ**തി വിഭാവയേ.

ഗുണവാ, ഗുണവാ, ഗുണവന്തോ. ഗുണവന്തം, ഗുണവന്തേ. ഗുണവതാ, ഗുണവന്തേന, ഗുണവന്തേഹി, ഗുണവന്തേഭി. ഗുണവതോ, ഗുണവന്തസ്സ, ഗുണവതം, ഗുണവന്താനം. ഗുണവതാ, ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തസ്മാ, ഗുണവന്തമ്ഹാ, ഗുണവന്തേഹി, ഗുണവന്തേഭി. ഗുണവതോ, ഗുണവന്തസ്സ, ഗുണവതം, ഗുണവന്താനം. ഗുണവതി, ഗുണവന്തേ, ഗുണവന്തസ്മിം, ഗുണവന്തമ്ഹി, ഗുണവന്തേസു. ഭോ ഗുണവാ, ഭവന്തോ ഗുണവാ, ഭോന്തോ ഗുണവന്തോ.

ഏത്ഥ പന “ഏഥ തുമ്ഹേ ആവുസോ സീലവാഹോഥാ”തി ച,

“ബലവന്തോ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി, ഥാമവന്തോപി ഹായരേ;
ചക്ഖുമാ അന്ധികാ ഹോന്തി, മാതുഗാമവസം ഗതാ”തി ച

പാളിയം “സീലവാ, ചക്ഖുമാ”തി പഠമാബഹുവചനസ്സ ദസ്സനതോ “ഗുണവാ”തി പച്ചത്താലപനട്ഠാനേ ബഹുവചനം വുത്തം. “ഗുണവാ സതിമാ”തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ചൂളനിരുത്തിയമ്പി** ഹി “ഗുണവാ”തി പച്ചത്താലപനബഹുവചനാനി ആഗതാനി, **നിരുത്തിപിടകേ** പച്ചത്തേകവചനഭാവേനേവ ആഗതം, ചൂളനിരുത്തിയം പന നിരുത്തിപിടകേ ച “ഭോ ഗുണവ”ഇതി രസ്സവസേന ആലപനേകവചനം ആഗതം. മയം പന “തഗ്ഘ ഭഗവാ ബോജ്ഝങ്ഗാ. കഥം നു ഭഗവാ തുയ്ഹം സാവകോ സാസനേ രതോ”തിഏവമാദീസു അനേകസതേസു പാഠേസു “ഭഗവാ”ഇതി ആലപനേകവചനസ്സ ദീഘഭാവദസ്സനതോ **വന്തു**പച്ചയട്ഠാനേ “ഭോ ഗുണവാ”ഇച്ചാദി ദീഘവസേന വചനം യുത്തതരം വിയ മഞ്ഞാമ, **മന്തു**പച്ചയട്ഠാനേ പന **ഇമന്തു**പച്ചയട്ഠാനേ ച “സബ്ബവേരഭയാതീത, പാദേ വന്ദാമി ചക്ഖുമ. ഏവം ജാനാഹി പാപിമ”ഇച്ചാദീസു പാളിപദേസേസു “ചക്ഖുമ”ഇച്ചാദിആലപനേകവചനസ്സ രസ്സഭാവദസ്സനതോ “ഭോ സതിമ, ഭോ ഗതിമ”ഇച്ചാദി രസ്സവസേന വചനം യുത്തതരം വിയ മഞ്ഞാമ, അഥ വാ **മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്തട്ഠകഥായം** “ആയസ്മാ തിസ്സ” ഇതിദീഘവസേന വുത്താലപനേകവചനസ്സ ദസ്സനതോ “ഭഗവാ, ആയസ്മാ” ഇതിദീഘവസേന വുത്തപദമത്തം ഠപേത്വാ **വന്തു**പച്ചയട്ഠാനേപി **മന്തു**പച്ചയനയോ നേതബ്ബോ, **മന്തു**പച്ചയട്ഠാനേപി **വന്തു**പച്ചയനയോ നേതബ്ബോ. തഥാ ഹി **കച്ചായനാ**ദീസു “ഭോ ഗുണവം, ഭോ ഗുണവ, ഭോ ഗുണവാ”ഇതി നിഗ്ഗഹീതരസ്സദീഘവസേന തീണി ആലപനേകവചനാനി വുത്താനി, ഇമിനാ “ഭോ സതിമം, ഭോ സതിമ, ഭോ സതിമാ”തി ഏവമാദിനയോപി ദസ്സിതോ . പഠമാബഹുവചനട്ഠാനേ പന

“ഗുണവന്തോ, ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തീ”തി തീണി പദാനി വുത്താനി, ഇമിനാപി “സതിമന്തോ, സതിമന്താ, സതിമന്തീ”തി ഏവമാദിനയോപി ദസ്സിതോ. തേസു “ഭോ ഗുണവം ഭോ സതിമം, ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തീ”തി ഇമാനി പദാനി ഏവംഗതികാനി ച അഞ്ഞാനി പദാനി പാളിയം അപ്പസിദ്ധാനി യഥാ “ആയസ്മന്താ”തി പദം പസിദ്ധം, തസ്മാ യം ചൂളനിരുത്തിയം വുത്തം, യഞ്ച നിരുത്തിപിടകേ, യഞ്ച കച്ചായനാദീസു, തം സബ്ബം പാളിയാ അട്ഠകഥാഹി ച സദ്ധിം യഥാ ന വിരുജ്ഝതി, ഗങ്ഗോദകേന യമുനോദകം വിയ അഞ്ഞദത്ഥു സംസന്ദതി സമേതി, തഥാ ഗഹേതബ്ബം.

അപിചേത്ഥ അയമ്പി വിസേസോ ഗഹേതബ്ബോ. തം യഥാ? “തുയ്ഹം ധീതാ മഹാവീര, പഞ്ഞവന്ത ജുതിന്ധരാ”തി **പാളിയം** “പഞ്ഞവന്ത”ഇതി ആലപനേകവചനസ്സ ദസ്സനതോ.

> “സബ്ബാ കിരേവം പരിനിട്ഠിതാനി,
> യസസ്സി നം പഞ്ഞവന്തം വിസയ്ഹ;
> യസോ ച ലദ്ധാ പുരിമം ഉളാരം,
> നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം പുരാണ”ന്തി.

ഇമിസ്സാ ജാതകപാളിയാ **അട്ഠകഥായം** “പഞ്ഞവന്ത”ഇതി ആലപനേകവചനസ്സ ദസ്സനതോ ച “ഭോ ഗുണവന്ത, ഭോ ഗുണവന്താ, ഭോ സതിമന്ത, ഭോ സതിമന്താ”തിആദീനിപി ആലപനേകവചനാനി അവസ്സമിച്ഛിതബ്ബാനി. തഥാ ഹി തിസ്സം പാളിയം “യസസ്സി പഞ്ഞവന്ത” ഇച്ചാലപനവചനം അട്ഠകഥാചരിയാ ഇച്ഛന്തി. **ന**ന്തി ഹി പദപൂരണേ നിപാതമത്തം. **പഞ്ഞവന്ത**ന്തി പന ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം അനുസാരാഗമം കത്വാ വുത്തം. ഏവം പാവചനേ **വന്തു**പച്ചയാദിസഹിതാനം സദ്ദാനം “ഭഗവാ, ആയസ്മാ, പഞ്ഞവന്ത, ചക്ഖുമ, പാപിമ”ഇതിദസ്സിതനയേന ആലപനപ്പവത്തി വേദിതബ്ബാ. ഏത്ഥ ച “ഗങ്ഗാഭാഗീരഥീ നാമ, ഹിമവന്താ പഭാവിതാ”തി ച “കുതോ ആഗതത്ഥ ഭന്തേതി, ഹിമവന്താ മഹാരാജാ”തി ച ദസ്സനതോ “ഗുണവന്താ”തി പഞ്ചമിയാ ഏകവചനം കഥിതം. യഥാ **ഗുണവന്തു** സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ യോജിതാ, ഏവം **ധനവന്തുബലവന്താ**ദീനം **സതിമന്തു ഗതിമന്താ**ദീനഞ്ച നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി **വിദ്വാ**ദിപദാനം **ഗുണവാ**പദേന സമാനഗതികത്തമ്പി സോതൂനം പയോഗേസു സമ്മോഹാപഗമത്ഥം ഏകദേസതോ നിബ്ബചനാദീഹി സദ്ധിം **വിദ്വന്തു**ഇച്ചാദിപകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - ഞാണസങ്ഖാതോ വേദോ അസ്സ അത്ഥീതി വിദ്വാ, പണ്ഡിതോ. ഏത്ഥ ച **വിദ്വാ**സദ്ദസ്സ അത്ഥിഭാവേ “ഇതി വിദ്വാ സമം ചരേ”തിആദി ആഹച്ചപാഠോ നിദസ്സനം. അത്രായം പദമാലാ - വിദ്വാ, വിദ്വാ, വിദ്വന്തോ. വിദ്വന്തം, വിദ്വന്തേ. വിദ്വതാ, വിദ്വന്തേന. സേസം സബ്ബം നേയ്യം. വേദനാവാ, വേദനാവാ, വേദനാവന്തോ. വേദനാവന്തം, വേദനാവന്തേ. വേദനാവതാ, വേദനാവന്തേന. സേസം സബ്ബം നേയ്യം. ഏവം “സഞ്ഞാവാചേതനാവാ സദ്ധാവാ പഞ്ഞവാ സബ്ബാവാ”ഇച്ചാദീസുപി. ഏത്ഥ ച “വേദനാവന്തം വാ അത്താനം സബ്ബാവന്തം ലോക”ന്തിആദീനി നിദസ്സനപദാനി. തത്ഥ **സബ്ബാവന്ത**ന്തി സബ്ബസത്തവന്തം, സബ്ബസത്തയുത്തന്തി അത്ഥോ. മജ്ഝേദീഘഞ്ഹി ഇദം പദം. യേഭുയ്യേന പന “പഞ്ഞവാപഞ്ഞവന്തോ”തിആദീനി മജ്ഝേരസ്സാനിപി ഭവന്തി. യസസ്സിനോ പരിവാരഭൂതാ ജനാ അസ്സ അത്ഥീതി യസസ്സിവാ, അഥ വാ യസസ്സീ ച

യസസ്സിവാ ചാതി യസസ്സിവാ. ഏകദേസസരൂപേകസേസോയം. ‘‘യസസ്സിവാ’’തി പദസ്സ പന അത്ഥിഭാവേ -

‘‘ഖത്തിയോ ജാതിസമ്പന്നോ, അഭിജാതോ യസസ്സിവാ;
ധമ്മരാജാ വിദേഹാനം, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതേ തവാ’’തി

ഇദം നിദസ്സനം. ‘‘യസസ്സിവാ, യസസ്സിവാ, യസസ്സിവന്തോ. യസസ്സിവന്തം’’ ഇച്ചാദി നേതബ്ബം. അത്ഥേ ദസ്സനസീലം അത്ഥദസ്സി, കിം തം? ഞാണം. അത്ഥദസ്സി അസ്സ അത്ഥീതി **അത്ഥദസ്സിമാ,** ഏത്ഥ ച -

‘‘തം തത്ഥ ഗതിമാ ധിതിമാ, മുതിമാ അത്ഥദസ്സിമാ;
സങ്ഖാതാ സബ്ബധമ്മാനം, വിധുരോ ഏതദബ്രവീ’’തി

ഇദമേതസ്സത്ഥസ്സ സാധകം വചനം. ‘‘അത്ഥദസ്സിമാ, അത്ഥദസ്സിമാ, അത്ഥദസ്സിമന്തോ. അത്ഥദസ്സിമന്തം’’ ഇച്ചാദി നേതബ്ബം. പാപം അസ്സ അത്ഥീതി **പാപിമാ,** അകുസലരാസിസമന്നാഗതോ മാരോ. പുത്താ അസ്സ അത്ഥീതി **പുത്തിമാ,** ബഹുപുത്തോ. ‘‘സോചതി പുത്തേഹി പുത്തിമാ’’തി ഏത്ഥ ഹി ബഹുപുത്തോ ‘‘പുത്തിമാ’’തി വുച്ചതി. ചന്ദോ അസ്സ അത്ഥീതി **ചന്ദിമാ**. ചന്ദോതി ചേത്ഥ ചന്ദവിമാനമധിപ്പേതം, ചന്ദവിമാനവാസീ പന ദേവപുത്തോ ‘‘ചന്ദിമാ’’തി. തഥാ ഹി ‘‘ചന്ദോ ഉഗ്ഗതോ, പമാണതോ ചന്ദോ ആയാമവിത്ഥാരതോ ഉബ്ബേധതോ ച ഏകൂനപഞ്ഞാസയോജനോ, പരിക്ഖേപതോ തീഹി യോജനേഹി ഊനദിയഡ്ഢസതയോജനോ’’തിആദീസു ചന്ദവിമാനം ‘‘ചന്ദോ’’തി വുത്തം. ‘‘തഥാഗതം അരഹന്തം, ചന്ദിമാ സരണം ഗതോ’’തിആദീസു പന ചന്ദദേവപുത്തോ ‘‘ചന്ദിമാ’’തി. അപരോ നയോ - ചന്ദോ അസ്സ അത്ഥീതി **ചന്ദിമാ**. ചന്ദോതി ചേത്ഥ ചന്ദദേവപുത്തോ അധിപ്പേതോ, തന്നിവാസട്ഠാനഭൂതം പന ചന്ദവിമാനം ‘‘ചന്ദിമാ’’തി. തഥാ ഹി ‘‘രാഹു ചന്ദം പമുഞ്ചസ്സു, ചന്ദോ മണിമയവിമാനേ വസതീ’’തിആദീസു ചന്ദദേവപുത്തോ ‘‘ചന്ദോ’’തി വുത്തോ.

‘‘യോ ഹവേ ദഹരോ ഭിക്ഖു, യുഞ്ജതി ബുദ്ധസാസനേ;
സോമംലോകംപഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ’’തി

ആദീസു പന തന്നിവാസട്ഠാനഭൂതം ചന്ദവിമാനം ‘‘ചന്ദിമാ’’തി വുത്തം. ഇതി ‘‘ചന്ദോ’’തി ച ‘‘ചന്ദിമാ’’തി ച ചന്ദദേവപുത്തസ്സപി ചന്ദവിമാനസ്സപി നാമന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ര ‘‘പാപിമാ പുത്തിമാ ചന്ദിമാ’’തി ഇമാനി **പാപ**സദ്ദാദിതോ ‘‘തദസ്സത്ഥി’’ ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ പവത്തസ്സ **ഇമന്തു**പച്ചയസ്സ വസേന സിദ്ധിമുപാഗതാനീതി ഗഹേതബ്ബാനി.

നനു ച ഭോ **മന്തു**പച്ചയവസേനേവ സാധേതബ്ബാനീതി? ന, കത്ഥചിപി **അ**കാരന്തതോ **മന്തു**നോ അഭാവാ. നനു ച ഭോ ഏവം സന്തേപി **പാപ പുത്ത ചന്ദ**തോ പഠമം **ഇ**കാരാഗമം കത്വാ തതോ **മന്തു**പച്ചയം കത്വാ സക്കാ സാധേതുന്തി? സക്കാ രൂപമത്തസിജ്ഝനതോ, നയോ പന സോഭനോ ന ഹോതി. തഥാ ഹി **പാപ പുത്താ**ദിതോ **അ**കാരന്തതോ **ഇ**കാരാഗമം കത്വാ **മന്തു**പച്ചയേ വിധിയമാനേ അഞ്ഞേഹി **ഗുണയസാ**ദീഹി **അ**കാരന്തേഹി **ഇ**കാരാഗമം കത്വാ **മന്തു**പച്ചയസ്സ കാതബ്ബതാപസങ്ഗോ സിയാ. ന ഹി അനേകേസു പാളിസതസഹസ്സേസു കത്ഥചിപി **അ**കാരന്തതോ **ഗുണ യസാ**ദിതോ

ഇകാരാഗമേന സദ്ധിം **മന്തു**പച്ചയോ ദിസ്സതി, അട്ഠാനത്താ പന **പാപ പുത്താ**ദിതോ **അ**കാരന്തതോ **ഇ**കാരാഗമം അകത്വാ **ഇമന്തു**പച്ചയേ കതേയേവ "പാപിമാ പുത്തിമാ"തിആദീനി സിജ്ഝന്തീതി.

ഏവം സന്തേപി ഭോ കസ്മാ **കച്ചായന**പ്പകരണേ **മന്തു**പച്ചയോവ വുത്തോ, ന **ഇമന്തു**പച്ചയോതി? ദ്വയമ്പി വുത്തമേവ. കഥം ഞായതീതി ചേ? യസ്മാ തത്ഥ "തപാദിതോ സീ, ദണ്ഡാദിതോ ഇക ഈ, മധ്വാദിതോ രോ, ഗുണാദിതോ വന്തൂ"തി ഇമാനി ചത്താരി സുത്താനി സന്നിഹിത**തോ**ദന്തസദ്ദഭാവേന വത്വാ മജ്ഝേ "സത്യാദീഹി മന്തൂ"തി അഞ്ഞഥാ സുത്തം വത്വാ തതോ സന്നിഹിത**തോ**ദന്തവസേന "സദ്ധാദിതോ ണാ"തി സുത്തം വുത്തം, തസ്മാ തത്ഥ "സത്യാദീഹിമന്തൂ"തി വിസദിസം കത്വാ വുത്തസ്സ സുത്തസ്സ വസേന **ഇമന്തു** പച്ചയോ ച വുത്തോതി വിഞ്ഞായതി. **പകതി ഹേസാ ചരിയാനം യേന കേനചി ആകാരേന അത്തനോ അധിപ്പായവിഞ്ഞാപനം.** ഏത്ഥ ച ദുതിയോ അത്ഥോ സരസന്ധിവസേന ഗഹേതബ്ബോ. തഥാ ഹിസ്സ "സത്യാദീഹി മന്തൂ"തി പഠമോ അത്ഥോ, "സത്യാദീഹി ഇമന്തൂ"തി ദുതിയോ അത്ഥോ. ഇതി "സേതോ ധാവതീ"തി പയോഗേ വിയ "സത്യാദീഹി മന്തൂ"തി സുത്തേ ഭിന്നസത്തിസമവേതവസേന അത്ഥദ്വയപടിപത്തി ഭവതി, തസ്മാ പരമസുഖുമസുഗമ്ഭീരത്ഥവതാ അനേന സുത്തേന കത്ഥചി **സതി ഗതി സേതു ഗോ**ഇച്ചാദിതോ **മന്തു**പച്ചയോ ഇച്ഛിതോ. കത്ഥചി **സതി പാപ പുത്ത**ഇച്ചാദിതോ **ഇമന്തു**പച്ചയോ ഇച്ഛിതോതി ദട്ഠബ്ബം.

യസ്മാ പന **സതി**സദ്ദോ **മന്തു**വസേന **ഗതിധീസേതുഗോ** ഇച്ചാദീഹി, **ഇമന്തു**വസേന **പാപപുത്താ**ദീഹി ച സമാനഗതികത്താ തേസം പകാരഭാവേന ഗഹിതോ, തസ്മാ ഏവം സുത്തത്ഥോ ഭവതി "സത്യാദീഹി മന്തു സതിപ്പകാരേഹി സദ്ദേഹി **മന്തു**പച്ചയോ ഹോതി **ഇമന്തു**പച്ചയോ ച യഥാരഹം 'തദസ്സത്ഥി' ഇച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ"തി. അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - യഥാ "സതിമാ"തി ഏത്ഥ സതീതി **ഇ**കാരന്തതോ **മന്തു**പച്ചയോ ഹോതി, തഥാ "ഗതിമാ, ധീമാ, സേതുമാ, ഗോമാ"തിആദീസു **ഇ**കാരന്ത **ഈ**കാരന്ത **ഉ**കാരന്തനി**ച്ചോ**കാരന്തതോ **മന്തു**പച്ചയോ ഹോതി. യഥാ ച "സതിമാ"തി ഏത്ഥ "സതീ"തി **ഇ**കാരന്തതോ **ഇമന്തു**പച്ചയോ ഹോതി, തഥാ "ഗതിമാ, പാപിമാ, പുത്തിമാ"തിആദീസു **ഇ**കാരന്ത **അ**കാരന്തതോ **ഇമന്തു**പച്ചയോ ഹോതി. ഏവം സതിപ്പകാരേഹി സദ്ദേഹി യഥാസമ്ഭവം **മന്തു ഇമന്തു**പച്ചയാ ഹോന്തീതി.

യജ്ജേവം പച്ചയദ്വയവിധായകം "ദണ്ഡാദിതോ ഇക ഈ"തി സുത്തം വിയ "സത്യാദിതോ ഇമന്തു മന്തൂ"തി വത്തബ്ബം, കസ്മാ നാവോചാതി? തഥാ അവചനേ കാരണമത്ഥി. യദി ഹി "ദണ്ഡാദിതോ ഇക ഈ"തി സുത്തം വിയ "സത്യാദിതോ ഇമന്തു മന്തൂ"തി സുത്തം വുത്തം സിയാ, ഏകക്ഖണേയേവ **ഇമന്തു മന്തൂനം** വചനേന **ദണ്ഡ**സദ്ദതോ സമ്ഭൂതം "ദണ്ഡികോ ദണ്ഡീ"തി രൂപദ്വയമിവ **സതിഗതി**ആദിതോപി വിസദിസരൂപദ്വയമിച്ഛിതബ്ബം സിയാ, തഞ്ച നത്ഥി, തസ്മാ "സത്യാദിതോ ഇമന്തു മന്തൂ"തി ന വുത്തം. അപിച തഥാ വുത്തേ ബവ്ഹക്ഖരതായ ഗന്ഥഗരുതാ സിയാ. യസ്മാ ച സുത്തേന നാമ അപ്പക്ഖരേന അസന്ദിദ്ധേന സാരവന്തേന ഗൂള്ഹനിന്നയേന സബ്ബതോമുഖേന അനവജ്ജേന ഭവിതബ്ബം. **കച്ചായനേ** ച യേഭുയ്യേന താദിസാനി ഗമ്ഭീരത്ഥാനി സുവിസദഞാണവിസയഭൂതാനി സുത്താനി ദിസ്സന്തി "ഉപാദ്ധധികിസ്സരവചനേ, സരാ സരേ ലോപ"ന്തിആദീനി, ഇദമ്പി തേസമഞ്ഞതരം, തസ്മാ "സത്യാദിതോ ഇമന്തു മന്തൂ"തി ന വുത്തം. ഏവം സുത്തോപദേസേ അകതേപി **ഇമന്തു**നോപി

ഗഹണത്ഥം ഭിന്നസത്തിസമവേതവസേന "സത്യാദീഹി മന്തൂ"തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അപരോ നയോ - "തപാദിതോ സീ"തിആദീസു **തോ**ദന്തസദ്ദസ്സ ബഹുവചനന്തതാ ന സുട്ഠു പാകടാ **തോ**പച്ചയസ്സ ഏകത്ഥബഹ്വത്ഥേസു വത്തനതോ, "സത്യാദീഹി മന്തൂ"തി ഏത്ഥ പന **ഹി**സദ്ദസ്സ ബഹുവചനത്ഥതാ അതീവ പാകടാ, തസ്മാ ബഹുവചനഗ്ഗഹണേന **ഇമന്തു** പച്ചയോ ഹോതീതിപി ദട്ഠബ്ബം. നനു ച ഭോ വിനാപി **ഇമന്തു**പച്ചയേന പാപമസ്സത്ഥീതി പാപീ, പാപീ ഏവ പാപിമാതി സകത്ഥേ **മാ**പച്ചയേ കതേയേവ "പാപിമാ പുത്തിമാ"തിആദീനി സിജ്ഝന്തി "ഛട്ഠമോ സോ പരാഭവോ"തി ഏത്ഥ **മ**പച്ചയേന "ഛട്ഠമോ"തി പദം വിയാതി? അതിനയഞ്ഞൂ ഭവം, അതിനയഞ്ഞൂ നാമാതി ഭവം വത്തബ്ബോ, ന പന ഭവം സദ്ദഗതിം ജാനാതി, സദ്ദഗതിയോ ച നാമ ബഹുവിധാ. തഥാ ഹി ഛട്ഠോയേവ ഛട്ഠമോ, "സുത്തമേവ സുത്തന്തോ"തിആദീസു **പുരിസ**നയേന യോജേതബ്ബോ സദ്ദഗതി, "ദേവോയേവ ദേവതാ"തിആദീസു **കഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബാ സദ്ദഗതി, "ദിട്ഠി ഏവ ദിട്ഠിഗത"ന്തിആദീസു **ചിത്ത**നയേന യോജേതബ്ബാ സദ്ദഗതി. ഏവംവിധാസു സദ്ദഗതീസു "പാപീ ഏവ പാപിമാ"തിആദികം കതരം സദ്ദഗതിം വദേസി? "സത്ഥാ രാജാ ബ്രഹ്മാ സഖാ അത്താ സാ പുമാ"തിആദീസു ച കതരം സദ്ദഗതിം വദേസി? കതരസദ്ദന്തോഗധം കതരായ ച നാമികപദമാലായം യോജേതബ്ബം മഞ്ഞസീതി? സോ ഏവം പുട്ഠോ അദ്ധാ ഉത്തരി കിഞ്ചി അദിസ്വാ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ താദിസോ നയോ ന ഗഹേതബ്ബോ. താദിസസ്മിഞ്ഹി നയേ "പാപിമതാ പാപിമതോ"തിആദീനി രൂപാനി ന സിജ്ഝന്തി, **ഇമന്തു**പച്ചയനയേന പന സിജ്ഝന്തി, തസ്മാ അയമേവ നയോ പസത്ഥതരോ ആയസ്മന്തേഹി സമ്മാ ചിത്തേ ഠപേതബ്ബോ. അത്രിദം നിദസ്സനം -

"ജയോ ഹി ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ അയം,
മാരസ്സ ച പാപിമതോ പരാജയോ;
ഉഗ്ഘോസയും ബോധിമണ്ഡേ പമോദിതാ,
ജയം തദാ ദേവഗണാ മഹേസിനോ"തി ച,

"സാഖാപത്തഫലൂപേതോ, ഖന്ധിമാവമഹാദുമോ"തി ച.

പാപിമാ, പാപിമാ, പാപിമന്തോ. പാപിമന്തം. സേസം നേയ്യം, ഏസ നയോ "ഖന്ധിമാ, പുത്തിമാ"തിആദീസുപി.

ഇദാനി യഥാപാവചനം കിഞ്ചിദേവ **ഹിമവന്തു സതിമന്താ**ദീനം വിസേസം ബ്രൂമ. ഹിമവന്തോവ പബ്ബതോ. സതിമം ഭിക്ഖും. ബന്ധുമം രാജാനം. ചന്ദിമം ദേവപുത്തം. സതിമസ്സ ഭിക്ഖുനോ. ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ. ഇദ്ധിമസ്സ ച പരസ്സ ച ഏകക്ഖണേ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി. ഇച്ചാദി വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. അപിചേത്ഥ "ആയസ്മന്താ"തി ദ്വിന്നം വത്തബ്ബവചനം, "ആയസ്മന്തോ"തി ബഹൂനം വത്തബ്ബവചനന്തി അയമ്പി വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. തഥാ ഹി "ദ്വിന്നം ആരോചേന്തേന 'ആയസ്മന്താ ധാരേന്തൂ'തി, തിണ്ണം ആരോചേന്തേന 'ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ'തി വത്തബ്ബ"ന്തി വുത്തം. "തിണ്ണ"ന്തി ചേത്ഥ കഥാസീസമത്തം, തേന ചതുന്നമ്പി പഞ്ചന്നമ്പി അതിരേകസതാനമ്പീതി ദസ്സിതം ഹോതി. ബഹവോഹി ഉപാദായ "ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ ആയസ്മന്തോ ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ"തിആദികാ പാളിയോ ഠപിതാ. തത്ഥ "ആയസ്മന്താ"തിദം

വിനയവോഹാരവസേന ദ്വേയേവ സന്ധായ വുത്തത്താ ന സബ്ബസാധാരണം. വിനയവോഹാരഞ്ഹി വജ്ജേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം വോഹാരേ ന പവത്തതി. ''ആയസ്മന്തോ''തിദം പന സബ്ബത്ഥ പവത്തതീതി ദ്വിന്നം വിസേസോ വേദിതബ്ബോ.

തത്ര ''ഹിമവന്തോ''തി ഇദം യേഭുയ്യേനേകവചനം ഭവതി, കത്ഥചി ബഹുവചനമ്പി, തേനാഹ **നിരുത്തിപിടകേ** ഥേരോ ''ഹിമവാ തിട്ഠതി, ഹിമവന്തോ തിട്ഠന്തീ''തി. ''ഹിമവന്തോവ പബ്ബതോ''തി അയം ഏകവചനനയോ യഥാരുതപാളിവസേന ഗഹേതബ്ബോ. യഥാരുതപാളി ച നാമ -

''ദൂരേ സന്തോ പകാസന്തി, ഹിമവന്തോവ പബ്ബതോ;
അസന്തേത്ഥ ന ദിസ്സന്തി, രത്തിം ഖിത്താ യഥാ സരാ.

അഹം തേന സമയേന, നാഗരാജാ മഹിദ്ധികോ;
അതുലോ നാമ നാമേന, പുഞ്ഞവന്തോ ജുതിന്ധരോ.

ഗതിമന്തോ സതിമന്തോ, ധിതിമന്തോ ച സോ ഇസി;
സദ്ധമ്മധാരകോ ഥേരോ, ആനന്ദോ രതനാകരോ''

ഇച്ചാദി. ഏത്ഥ ''പുഞ്ഞവന്തോ''തിആദീനി അനേകേസു ഠാനേസു ബഹുവചനഭാവേന പുനപ്പുനം വദന്താനിപി കത്ഥചി ഏകവചനാനി ഹോന്തി, ഏകവചനഭാവോ ച നേസം ഗാഥാവിസയേ ദിസ്സതി, തസ്മാ താനി യഥാപാവചനം ഗഹേതബ്ബാനി.

ഏവം **ഹിമവന്തുസതിമന്തു**സദ്ദാദീനം വിസേസം ഞത്വാ പുന ലിങ്ഗന്തവസേന ദ്വിലിങ്ഗകപദാനമത്ഥോ ച പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ ച പദാനം സദിസാസദിസതാ ച വവത്ഥപേതബ്ബാ.

തത്ര ഹി ''സിരിമാ''തി പദം സുതിസാമഞ്ഞവസേന ലിങ്ഗദ്വയേ വത്തനതോ ദ്വിധാ ഭിജ്ജതി. ''സിരിമാ പുരിസോ''തി ഹി അത്ഥേ **ആ**കാരന്തം പുല്ലിങ്ഗം, ''സിരിമാ നാമ ദേവീ''തി അത്ഥേ **ആ**കാരന്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗം, ഉഭയമ്പേതം **ഉ**കാരന്തതാപകതികാ. അഥ വാ പന പച്ഛിമം **ആ**കാരന്തതാപകതികം, സിരീ യസ്സ അത്ഥി സോ സിരിമാതി പുല്ലിങ്ഗവസേന നിബ്ബചനം, സിരീ യസ്സാ അത്ഥി സാ സിരിമാതി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന നിബ്ബചനം. അത്രിമാനി കിഞ്ചാപി സുതിവസേന നിബ്ബചനത്ഥവസേന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാനത്ഥാനി, തഥാപി പുരിസപദത്ഥഇത്ഥിപദത്ഥവാചകത്താ ഭിന്നത്ഥാനീതി വേദിതബ്ബാനി. ഏസ നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ. സിരിമാ, സിരിമാ, സിരിമന്തോ. സിരിമന്തം, സിരിമന്തേ. സിരിമതാ, സിരിമന്തേന. ***ഗുണവന്തു***സദ്ദസ്സേവ നാമികപദമാലാ. സിരിമാ, സിരിമാ, സിരിമായോ. സിരിമം, സിരിമാ, സിരിമായോ. സിരിമായ. വക്ഖമാന**കഞ്ഞാ**നയേന ഞേയ്യാ. ഏവം ദ്വിധാ ഭിന്നാനം സമാനസുതികസദ്ദാനം നാമികപദമാലാസു പദാനം സദിസാസദിസതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. സമാനനിബ്ബചനത്ഥസ്സപി ഹി അസമാനസുതികസ്സ ''സിരിമാ''തി സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായം പദാനം ഇമേഹി പദേഹി കാചിപി സമാനതാ ന ലബ്ഭതി. അത്രിദം വുച്ചതി -

''സിരിമാ''തി പദം ദ്വേധാ, പുമിത്ഥീസു പവത്തിതോ;

ഭിജ്ജതീതി വിഭാവേയ്യ, ഏത്ഥ പുല്ലിങ്ഗമിച്ഛിതം.

ഇതി **അഭിഭവിതാ** പദേന വിസദിസാനി **ഗുണവാസതിമാ**ദീനി പദാനി ദസ്സിതാനി സദ്ധിം നാമികപദമാലാഹി. ഇദാനി അപരാനിപി തബ്ബിസദിസാനി പദാനി ദസ്സേസ്സാമ സദ്ധിം നാമികപദമാലാഹി. സേയ്യഥിദം?

രാജാ ബ്രഹ്മാ സഖാ അത്താ, ആതുമാ സാ പുമാ രഹാ;
ദള്ഹധമ്മാ ച പച്ചക്ഖ-ധമ്മാ ച വിവടച്ഛദാ.

വത്തഹാ ച തഥാ വുത്ത-സിരാ ചേവ യുവാപി ച;
മഘവ അദ്ധ മുദ്ധാദി, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

ഏത്ഥ "സാ"തി പദമേവ **ആ**കാരന്തതാപകതികമാകാരന്തം, സേസാനി പന **അ**കാരന്തതാപകതികാനി **ആ**കാരന്താനി.

രാജാ, രാജാ, രാജാനോ. രാജാനം, രാജം, രാജാനോ. രഞ്ഞാ, രാജിനാ, രാജൂഹി, രാജൂഭി. രഞ്ഞോ, രാജിനോ, രഞ്ഞം, രാജൂനം, രാജാനം. രഞ്ഞാ, രാജൂഹി, രാജൂഭി. രഞ്ഞോ, രാജിനോ, രഞ്ഞം, രാജൂനം, രാജാനം. രഞ്ഞേ, രാജിനി, രാജൂസു. ഭോ രാജ, ഭവന്തോ രാജാനോ, ഭവന്തോ രാജാ ഇതി വാ, അയമമ്ഹാകം രുചി.

നിരുത്തിപിടകാദീസു "രാജാ"തി ബഹുവചനം ന ആഗതം, **ചൂളനിരുത്തിയം** പന ആഗതം. കിഞ്ചാപി നിരുത്തിപിടകാദീസു ന ആഗതം, തഥാപി "നേതാദിസാ സഖാ ഹോന്തി, ലബ്ഭാ മേ ജീവതോ സഖാ"തി പാളിയം ബഹുവചനേകവചനവസേന "സഖാ"തി പദസ്സ ദസ്സനതോ "രാജാ"തി ബഹുവചനം ഇച്ഛിതബ്ബമേവ. തഥാ "ബ്രഹ്മാ, അത്താ"ഇച്ചാദീനിപി ബഹുവചനാനി തഗ്ഗതികത്താ വിനാ കേനചി രൂപവിസേസേന.

ഏത്ഥ ച "ഗഹപതികോ നാമ ഠപേത്വാ രാജം രാജഭോഗം ബ്രാഹ്മണം അവസേസോ ഗഹപതികോ നാമാ"തി ദസ്സനതോ രാജന്തി വുത്തം, ഇദം പന നിരുത്തിപിടകേ ന ആഗതം. "സബ്ബദത്തേന രാജിനാ"തി ദസ്സനതോ "രാജിനാ"തി വുത്തം. "ആരാധയതി രാജാനം, പൂജം ലഭതി ഭത്തുസൂ"തി ദസ്സനതോ ചതുത്ഥീഛട്ഠീവസേന "രാജാന"ന്തി വുത്തം. **കച്ചായനരൂപസിദ്ധി**ഗന്ഥേസു പന "രാജേന, രാജേഹി, രാജേഭി. രാജേസൂ"തി പദാനി വുത്താനി. ചൂളനിരുത്തിനിരുത്തിപിടകേസു താനി നാഗതാനി, അനാഗതഭാവോയേവ തേസം യുത്തതരോ പാളിയം അദസ്സനതോ, തസ്മാ ഏത്ഥേതാനി അമ്ഹേഹി ന വുത്താനി. പാളിനയേ ഹി ഉപപരിക്ഖിയമാനേ ഈദിസാനി പദാനി സമാസേയേവ പസ്സാമ, ന പനാഞ്ഞത്ര, അത്രിമേ പയോഗാ - "ആവുത്ഥം ധമ്മരാജേനാ"തി ച, "സിവിരാജേന പേസിതോ"തി ച, "പജാപതിസ്സ ദേവരാജസ്സ ധജഗ്ഗ"ന്തി ച, "നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ"തി ച, ഏവം പാളിനയേ ഉപപരിക്ഖിയമാനേ "രാജേനാ"തിആദീനി സമാസേയേവ പസ്സാമ, ന കേവലം പാളിനയേ പോരാണട്ഠകഥാനയേപി ഉപപരിക്ഖിയമാനേ സമാസേയേവ പസ്സാമ, ന പനാഞ്ഞത്ര, ഏവം സന്തേപി സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിതബ്ബമിദം ഠാനം. കോ ഹി നാമ സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ സബ്ബസോ നയം സല്ലക്ഖേതും സമത്ഥോ അഞ്ഞത്ര പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേഹി ഖീണാസവേഹി.

ഏത്ഥ ച സമാസന്തഗത**രാജ**-സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായോ ദ്വിധാ വുച്ചന്തേ **ഓകാരന്താകാരന്ത**വസേന. തത്രോകാരന്താ “മഹാരാജോ യുവരാജോ സിവിരാജോ ധമ്മരാജോ”ഇച്ചേവമാദയോ ഭവന്തി. **ആ**കാരന്താ പന “മഹാരാജാ യുവരാജാ സിവിരാജാ ധമ്മരാജാ”ഇച്ചേവമാദയോ. ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി പാളിയം പോരാണട്ഠകഥാസു ച “മഹാരാജോ”തിആദീനി ന സന്തി, തഥാപി “സബ്ബമിത്തോ സബ്ബസഖോ, സബ്ബഭൂതാനുകമ്പകോ”തി പാളിയം “സബ്ബസഖോ”തി ദസ്സനതോ “മഹാരാജോ”തിആദീനിപി അവസ്സമിച്ഛിതബ്ബാനി. തഥാ ഹി സമാസേസു “ധമ്മരാജേന, ധമ്മരാജസ്സാ”തിആദീനി ദിസ്സന്തി. ഏതാനി ഓകാരന്തരൂപാനി ഏവ, **നാ**കാരന്തരൂപാനി. മഹാരാജോ, മഹാരാജാ. മഹാരാജം, മഹാരാജേ. മഹാരാജേന, മഹാരാജേഹി, മഹാരാജേഭി. മഹാരാജസ്സ, മഹാരാജാനം. മഹാരാജാ, മഹാരാജസ്മാ, മഹാരാജമ്ഹാ, മഹാരാജേഹി, മഹാരാജേഭി. മഹാരാജസ്സ, മഹാരാജാനം. മഹാരാജേ, മഹാരാജസ്മിം, മഹാരാജമ്ഹി, മഹാരാജേസു. ഭോ മഹാരാജ, ഭവന്തോ മഹാരാജാ . **കച്ചായനചൂളനിരുത്തി**നയേഹി പന “ഭോ മഹാരാജാ”ഇതി ഏകവചനബഹുവചനാനിപി ദട്ഠബ്ബാനി. യഥാ “മഹാരാജോ”തി **ഓ**കാരന്തപദസ്സ വസേന, ഏവം “സിവിരാജോ ധമ്മരാജോ ദേവരാജോ”തിആദീനമ്പി **ഓ**കാരന്തപദാനം വസേന പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

അയം **പനാ**കാരന്തവസേന നാമികപദമാലാ -

മഹാരാജാ, മഹാരാജാ, മഹാരാജാനോ. മഹാരാജാനം, മഹാരാജം, മഹാരാജാനോ. മഹാരഞ്ഞാ, മഹാരാജിനാ, മഹാരാജൂഹി, മഹാരാജൂഭി. മഹാരഞ്ഞോ, മഹാരാജിനോ, മഹാരഞ്ഞം, മഹാരാജൂനം. മഹാരഞ്ഞാ, മഹാരാജൂഹി, മഹാരാജൂഭി. മഹാരഞ്ഞോ, മഹാരാജിനോ, മഹാരഞ്ഞം, മഹാരാജൂനം. മഹാരഞ്ഞേ, മഹാരാജിനി, മഹാരാജൂസു. ഭോ മഹാരാജ, ഭവന്തോ മഹാരാജാനോ.

ഇധാപി പകരണദ്വയനയേന “ഭോ മഹാരാജാ” ഇതി ഏകവചനബഹുവചനാനിപി ദട്ഠബ്ബാനി. യഥാ ച “മഹാരാജാ”തി **ആ**കാരന്തപദസ്സ വസേന, ഏവം “സിവിരാജാ, ധമ്മരാജാ, ദേവരാജാ”തിആദീനമ്പി **ആ**കാരന്തപദാനം വസേന പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഇധ അപരാപി അത്ഥസ്സ പാകടീകരണത്ഥം ക്രിയാപദേഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ **ആകാരന്തോകാരന്താനം** മിസ്സകവസേന നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

മഹാരാജാ, മഹാരാജോ തിട്ഠതി, മഹാരാജാനോ, മഹാരാജാ തിട്ഠന്തി. മഹാരാജാനം, മഹാരാജം പസ്സതി, മഹാരാജാനോ, മഹാരാജേ പസ്സതി. മഹാരഞ്ഞാ, മഹാരാജിനാ, മഹാരാജേന കതം, മഹാരാജൂഹി, മഹാരാജൂഭി, മഹാരാജേഹി, മഹാരാജേഭി കതം. മഹാരഞ്ഞോ, മഹാരാജിനോ, മഹാരാജസ്സ ദീയതേ, മഹാരഞ്ഞാ, മഹാരാജാ, മഹാരാജസ്മാ, മഹാരാജമ്ഹാ നിസ്സടം, മഹാരാജൂഹി, മഹാരാജൂഭി, മഹാരാജേഹി , മഹാരാജേഭി നിസ്സടം. മഹാരഞ്ഞോ, മഹാരാജിനോ, മഹാരാജസ്സ പരിഗ്ഗഹോ, മഹാരഞ്ഞം, മഹാരാജൂനം, മഹാരാജാനം പരിഗ്ഗഹോ. മഹാരഞ്ഞേ, മഹാരാജിനി, മഹാരാജേ, മഹാരാജസ്മിം, മഹാരാജമ്ഹി പതിട്ഠിതം, മഹാരാജൂസു,

മഹാരാജേസു പതിട്ഠിതം. ഭോ മഹാരാജ ത്വം തിട്ഠ, ഭോന്തോ മഹാരാജാനോ, മഹാരാജാ തുമ്ഹേ തിട്ഠഥാതി. ഏവം "യുവരാജാ, യുവരാജോ"തിആദീസുപി.

കേചേത്ഥ വദേയ്യും "കസ്മാ പകരണകത്തുനാ ഇമസ്മിം ഠാനേ മഹന്തോ വായാമോ ച മഹന്തോ ച പരക്കമോ കതോ, നന്വേതേസുപി പദേസു കാനിചി ബുദ്ധവചനേ വിജ്ജന്തി, കാനിചി ന വിജ്ജന്തീതി? വിഞ്ഞൂഹി തേ ഏവം വത്തബ്ബാ "പകരണകത്താരേനേത്ഥ സോ ച മഹന്തോ വായാമോ സോ ച മഹന്തോ പരക്കമോ സാട്ഠകഥേ നവങ്ഗേ സത്ഥുസാസനേ സദ്ദേസു ച അത്ഥേസു ച സോതാരാനം സുട്ഠു കോസല്ലുപ്പാദനേന സാസനസ്സോപകാരത്ഥം കതോ, യാനി ചേതാനി തേന പദാനി ദസ്സിതാനി, ഏതേസു കാനിചി ബുദ്ധവചനേ വിജ്ജന്തി, കാനിചി ന വിജ്ജന്തി. ഏത്ഥ യാനി ബുദ്ധവചനേ വിജ്ജന്തി, താനി വിജ്ജമാനവസേന ഗഹിതാനി. യാനി ന വിജ്ജന്തി, താനി പോരാണട്ഠകഥാദീസു വിജ്ജമാനവസേന പാളിനയവസേന ച ഗഹിതാനീ"തി. അത്രായം സങ്ഖേപതോ അധിപ്പായവിഭാവനാ -

"ഇദം വത്വാ മഹാരാജാ, കംസോ ബാരാണസിഗ്ഗഹോ;
ധനും തൂണിഞ്ച നിക്ഖിപ്പ, സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ"തി

ഇദം **ആ**കാരന്തസ്സ **മഹാരാജ**സദ്ദസ്സ നിദസ്സനം. യസ്മാ "സബ്ബസഖോ"തി പാളി വിജ്ജതി, തസ്മാ തേന നയേന "മഹാരാജോ"തിപി **ഓ**കാരന്തോ ദിട്ഠോ നാമ ഹോതി **പുരിസ**നയേന യോജേതബ്ബോ ച. തേനേവ ച "തമബ്രവി മഹാരാജാ. നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ"തിആദീനി ദിസ്സന്തി.

ഏവം **മഹാരാജ**സദ്ദസ്സ **ഓ**കാരന്തത്തേ സിദ്ധേ "മഹാരാജാ, മഹാരാജസ്മാ, മഹാരാജമ്ഹാ"തി പഞ്ചമിയാ ഏകവചനഞ്ച "മഹാരാജേ, മഹാരാജസ്മിം, മഹാരാജമ്ഹീ"തി സത്തമിയാ ഏകവചനഞ്ച സിദ്ധാനി ഏവ ഹോന്തി പാളിയം അവിജ്ജമാനാനമ്പി നയവസേന ഗഹേതബ്ബത്താ. "രാജേന, രാജസ്സാ"തിആദീനി പന നയവസേന ഗഹേതബ്ബാനി ന ഹോന്തി. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ "രാജാ ബ്രഹ്മാ സഖാ അത്താ"ഇച്ചേവമാദീനി "പുരിസോ ഉരഗോ"തിആദീനി വിയ അഞ്ഞമഞ്ഞം സബ്ബഥാ സദിസാനി ന ഹോന്തി. തഥാ ഹി നേസം "രഞ്ഞാ ബ്രഹ്മുനാ സഖിനാ അത്തനാ അത്തേന സാനാ പുമുനാ"തിആദീനി വിസദിസാനിപി രൂപാനി ഭവന്തി, തസ്മാ താനി ന സക്കാ നയവസേന ജാനിതും. ഏവം ദുജ്ജാനത്താ പന പാളിയം പോരാണട്ഠകഥാസു ച യഥാരുതപദാനേവ ഗഹേതബ്ബാനി. **മഹാരാജ**സദ്ദാദീനം പന **ഓ**കാരന്തഭാവേ സിദ്ധേയേവ **"പുരിസ**നയോഗധാ ഇമേ സദ്ദാ"തി നയഗ്ഗഹണം ദിസ്സതി, തസ്മാ അമ്ഹേഹി നയവസേന "മഹാരാജാ, മഹാരാജസ്മാ"തിആദീനി വുത്താനി. യഥാ ഹി -

"ഏതഞ്ഹി തേ ദുരാജാനം, യം സേസി മതസായികം;
യസ്സ തേ കഡ്ഢമാനസ്സ, ഹത്ഥാ ദണ്ഡോന മുച്ചതീ"തി

ഏത്ഥ "ഹത്ഥാ"തി, "അത്തദണ്ഡാ ഭയം ജാത"ന്തി ഏത്ഥ പന "ദണ്ഡാ"തി ച **ഓ**കാരന്തസ്സ പഞ്ചമിയേകവചനസ്സ ദസ്സനതോ "ഉരഗാ, പടങ്ഗാ, വിഹഗാ"തിആദീനിപി **ഓ**കാരന്താനി പഞ്ചമിയേകവചനാനി ഗഹേതബ്ബാനി ഹോന്തി. യഥാ ച "ദാഠിനി മാതിമഞ്ഞേവ്ഹോ, സിങ്ഗാലോ മമ പാണദോ"തി ഏത്ഥ "മഞ്ഞേവ്ഹോ"തി, "സുദ്ധാ സുദ്ധേഹി സംവാസം, കപ്പയവ്ഹോ

പതിസ്സതാ''തി ഏത്ഥ പന ''കപ്പയവ്ഹോ''തി ച ക്രിയാപദസ്സ ദസ്സനതോ ''ഗച്ഛവ്ഹോ, ഭുഞ്ജവ്ഹോ, സയവ്ഹോ''തിആദീനിപി ഗഹേതബ്ബാനി ഹോന്തി. ഗണ്ഹന്തി ച താദിസാനി പദരൂപാനി സാസനേ സുകുസലാ കുസലാ, തസ്മാ അമ്ഹേഹിപി നയഗ്ഗാഹവസേന ''മഹാരാജാ , മഹാരാജസ്മാ''തിആദീനി വുത്താനി. നയഗ്ഗാഹവസേന പന ഗഹണേ അസതി കഥം നാമികപദമാലാ പരിപുണ്ണാ ഭവിസ്സന്തി, സതിയേവ തസ്മിം പരിപുണ്ണാ ഭവന്തി.

തഥാ ഹി ബുദ്ധവചനേ അനേകസതസഹസ്സാനി നാമികപദാനി ക്രിയാപദാനി ച പാടിഏക്കം പാടിഏക്കം ഏകവചനബഹുവചനകാഹി സത്തഹി അട്ഠഹി വാ നാമവിഭത്തീഹി ഛന്നവുതിയാ ച ആഖ്യാതികവചനേഹി യോജിതാനി ന സന്തി, നയവസേന പന സന്തിയേവ, ഇതി നയവസേന ''മഹാരാജാ, മഹാരാജസ്മാ''തിആദീനി അമ്ഹേഹി ഠപിതാനി. ''മഹാരാജാ തിട്ഠന്തി, മഹാരാജാ തുമ്ഹേ തിട്ഠഥാ''തി ഇമാനി പന ''അഥ ഖോ ചത്താരോ മഹാരാജാ മഹതിയാ ച യക്ഖസേനായ മഹതിയാ ച കുമ്ഭണ്ഡസേനായാ''തി ദസ്സനതോ,

> ''ചത്താരോ തേ മഹാരാജാ, സമന്താ ചതുരോ ദിസാ;
> ദദ്ദള്ഹമാനാ അട്ഠംസു, വനേ കാപിലവത്ഥവേ''തി

ദസ്സനതോ ച വുത്താനി. ''മഹാരാജ''ന്തിആദീനിപി പാളിഞ്ച പാളിനയഞ്ച ദിസ്വാ ഏവ വുത്താനി. അസമാസേ ''രാജം, രാജേനാ''തിആദീനി ന പസ്സാമ, തസ്മാ സുട്ഠു വിചാരേതബ്ബമിദം ഠാനം. ഇദഞ്ഹി ദുദ്ദസം വീരജാതിനാ ജാനിതബ്ബട്ഠാനം. സചേ പനായസ്മന്തോ ബുദ്ധവചനേ വാ പോരാണികാസു വാ അട്ഠകഥാസു അസമാസേ ''രാജം, രാജേനാ''തിആദീനി പസ്സേയ്യാഥ, തദാ സാധുകം മനസി കരോഥ. കോ ഹി നാമ സബ്ബപ്പകാരേന ബുദ്ധവചനേ വോഹാരപ്പഭേദം ജാനിതും സമത്ഥോ അഞ്ഞത്ര പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേഹി മഹാഖീണാസവേഹി.

വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> ''വീതതണ്ഹോ അനാദാനോ, നിരുത്തിപദകോവിദോ;
> അക്ഖരാനം സന്നിപാതം, ജഞ്ഞാ പുബ്ബാപരാനി ചാ''തി.

ബ്രഹ്മാ , ബ്രഹ്മാ, ബ്രഹ്മാനോ. ബ്രഹ്മാനം, ബ്രഹ്മം, ബ്രഹ്മാനോ. ബ്രഹ്മുനാ, ബ്രഹ്മേഹി, ബ്രഹ്മേഭി, ബ്രഹ്മൂഹി, ബ്രഹ്മൂഭി. ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മുനോ, ബ്രഹ്മാനം, ബ്രഹ്മൂനം. ബ്രഹ്മുനാ, ബ്രഹ്മേഹി, ബ്രഹ്മേഭി, ബ്രഹ്മൂഹി, ബ്രഹ്മൂഭി. ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മുനോ, ബ്രഹ്മാനം, ബ്രഹ്മൂനം. ബ്രഹ്മനി, ബ്രഹ്മേസു, ഭോ ബ്രഹ്മ, ഭോ ബ്രഹ്മേ, ഭവന്തോ ബ്രഹ്മാനോ.

യമകമഹാഥേരരുചിയാ ''ഭോ ബ്രഹ്മാ''ഇതി ബഹുവചനം വാ. ഏത്ഥ പന ''പണ്ഡിതപുരിസേഹി ദേവേഹി ബ്രഹ്മൂഹീ''തി **ടീകാ**വചനസ്സ ദസ്സനതോ, ''ബ്രഹ്മൂനം വചീഘോസോ ഹോതീ''തി ച ''ബ്രഹ്മൂനം വിമാനാദീസു ഛന്ദരാഗോ കാമാസവോ ന ഹോതീ''തി ച **അട്ഠകഥാ**വചനസ്സ ദസ്സനതോ, ''വിഹിംസസഞ്ഞീ പഗുണം ന ഭാസിം, ധമ്മം പണീതം മനുജേസു ബ്രഹ്മേ''തി ആഹച്ചഭാസിതസ്സ ച ദസ്സനതോ ''ബ്രഹ്മൂഹി, ബ്രഹ്മൂഭി, ബ്രഹ്മൂനം, ബ്രഹ്മേ''തി

പദാനി വുത്താനി, ഏതാനി ചൂളനിരുത്തിനിരുത്തിപിടകകച്ചായനേസു ന ആഗതാനി.

സഖാ, സഖാ, സഖിനോ, സഖാനോ, സഖായോ. സഖം, സഖാരം, സഖാനം, സഖിനോ, സഖാനോ, സഖായോ. സഖിനാ, സഖാരേഹി, സഖാരേഭി, സഖേഹി, സഖേഭി. സഖിസ്സ, സഖിനോ, സഖീനം, സഖാരാനം, സഖാനം. സഖാരസ്മാ, സഖിനാ, സഖാരേഹി, സഖാരേഭി, സഖേഹി, സഖേഭി. സഖിസ്സ, സഖിനോ, സഖീനം, സഖാരാനം, സഖാനം. സഖേ, സഖേസു, സഖാരേസു. ഭോ സഖ, ഭോ സഖാ, ഭോ സഖി, ഭോ സഖീ, ഭോ സഖേ, ഭവന്തോ സഖിനോ, സഖാനോ, സഖായോ.

യമകമഹാഥേരമതേന ‘‘ഭോ സഖാ’’ഇതി ബഹുവചനം വാ. പാളിയം പന **സുവണ്ണകക്കടജാതകേ** ‘‘ഹരേ സഖാ കിസ്സ നു മം ജഹാസീ’’തി ദീഘവസേന വുത്തോ **സഖാ**സദ്ദോ ആലപനേകവചനം, തസ്മാ യമകമഹാഥേരനയോ ന യുജ്ജതീതി ചേ ? നോ ന യുജ്ജതി. യസ്മാ ‘‘നേതാദിസാ സഖാ ഹോന്തി, ലബ്ഭാ മേ ജീവതോ സഖാ’’തി **മനോജജാതകേ സഖാ**സദ്ദോ ഏകവചനമ്പി ഹോതി ബഹുവചനമ്പി. തഥാ ഹി തത്ഥ പഠമപാദേ ബഹുവചനം, ദുതിയപാദേ പനേകവചനം, തസ്മാ യമകമഹാഥേരേന പച്ചത്താലപനബഹുവചനട്ഠാനേ **സഖാ**സദ്ദോ വുത്തോ. ഏത്ഥ ച ‘‘സബ്ബമിത്തോ സബ്ബസഖോ, സബ്ബഭൂതാനുകമ്പകോ’’തി പാഠാനുലോമേന സമാസേ ലബ്ഭമാനസ്സ **സഖ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി ‘‘സബ്ബസഖോ, സബ്ബസഖാ, സബ്ബസഖം, സബ്ബസഖേ’’തിആദിനാ **പുരിസ**നയേന. തത്രായം സമാസവിഗ്ഗഹോ - സബ്ബേസം ജനാനം സഖാ, സബ്ബേ വാ ജനാ സഖിനോ ഏതസ്സാതി സബ്ബസഖോ, യഥാ സബ്ബവേരീതി.

അത്താ, അത്താ, അത്താനോ. അത്താനം, അത്തം, അത്താനോ. അത്തനാ, അത്തേന, അത്തനേഹി, അത്തനേഭി. അത്തനോ, അത്താനം. അത്തനാ, അത്തനേഹി, അത്തനേഭി. അത്തനോ, അത്താനം. അത്തനി, അത്തനേസു. ഭോ അത്ത, ഭവന്തോ അത്താ, ഭോന്തോ അത്താനോ.

ഏത്ഥ പന അത്തം നിരങ്കത്വാന പിയാനി സേവതി.

> ‘‘സചേ ഗച്ഛസി പഞ്ചാലം, ഖിപ്പ’മത്തം ജഹിസ്സസി;
> മിഗം പന്ഥാനുപന്നംവ, മഹന്തം ഭയമേസ്സതീ’’തി

പാളീസു ‘‘അത്ത’’ന്തി ദസ്സനതോ ‘‘അത്ത’’ന്തി ഇധ വുത്തം, ‘‘അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ’’തി പാളിദസ്സനതോ പന ‘‘അത്തേനാ’’തി. **ചൂളനിരുത്തിയം** പന ‘‘അത്തസ്സാ’’തി ചതുത്ഥീഛട്ഠീനമേകവചനം ആഗതം, ഏതം കച്ചായനേ നിരുത്തിപിടകേ ച ന ദിസ്സതി. കത്ഥചി പന ‘‘അത്തേസൂ’’തി ആഗതം. സബ്ബാനേതാനി സാട്ഠകഥം ജിനതന്തിം ഓലോകേത്വാ ഗഹേതബ്ബാനി.

‘‘ആതുമാ , ആതുമാ, ആതുമാനോ. ആതുമാനം, ആതുമം, ആതുമാനോ. ആതുമേന, ആതുമേഹി, ആതുമേഭീ’’തിആദിനാ **പുരിസ**നയേന വത്വാ ‘‘ഭോ ആതുമ, ഭവന്തോ ആതുമാ, ആതുമാനോ’’തി വത്തബ്ബം.

തത്ര **അത്ത**സദ്ദസ്സ സമാസേ "ഭാവിതത്തോ, ഭാവിതത്താ. ഭാവിതത്തം, ഭാവിതത്തേ. ഭാവിതത്തേന, ഭാവിതത്തേഹി, ഭാവിതത്തേഭീ"തി **പുരിസ**നയേനേവ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

സാ, സാ, സാനോ. സാനം, സാനേ. സാനാ, സാനേഹി, സാനേഭി. സാസ്സ, സാനം. സാനാ, സാനേഹി, സാനേഭി. സാസ്സ, സാനം. സാനേ, സാനേസു. ഭോ സാ, ഭവന്തോ സാനോ. **സാ** വുച്ചതി സുനഖോ.

ഏത്ഥ ച "ന യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതി. സാവ വാരേന്തി സൂകര"ന്തി നിദസ്സനപദാനി. കേചി പന **സാ**സദ്ദസ്സ ദുതിയാതതിയാദീസു "സം, സേ. സേനാ"തിആദീനി രൂപാനി വദന്തി, തം ന യുത്തം. ന ഹി താനി "സം, സേ. സേനാ"തിആദീനി രൂപാനി ബുദ്ധവചനേ ചേവ അട്ഠകഥാദീസു ച നിരുത്തിപിടകേ ച ദിസ്സന്തി. ഏവം പന **നിരുത്തിപിടകേ** വുത്തം "സാ തിട്ഠതി, സാനോ തിട്ഠന്തി. സാനം പസ്സതി, സാനേ പസ്സതി. സാനാ കതം, സാനേഹി കതം, സാനേഭി കതം. സാസ്സ ദീയതേ, സാനം ദീയതേ. സാനാ നിസ്സടം, സാനേഹി നിസ്സടം, സാനേഭി നിസ്സടം. സാസ്സ പരിഗ്ഗഹോ, സാനം പരിഗ്ഗഹോ. സാനേ പതിട്ഠിതം, സാനേസു പതിട്ഠിതം. ഭോ സാ, ഭവന്തോ സാനോ"തി, തസ്മാ നിരുത്തിപിടകേ വുത്തനയേനേവ നാമികപദമാലാ ഗഹേതബ്ബാ.

അത്രിദം വത്തബ്ബം - യഥാ "സേഹി ദാരേഹി അസന്തുട്ഠോ"തിആദീസു പുല്ലിങ്ഗേ വത്തമാനസ്സ "സകോ"ഇതി അത്ഥവാചകസ്സ സസദ്ദസ്സ "അത്തനോ അയന്തി സോ"തി ഏതസ്മിം അത്ഥേ "സോ, സാ. സം, സേ. സേന, സേഹി, സേഭി. സസ്സ, സാനം. സാ, സസ്മാ, സമ്ഹാ, സേഹി, സേഭി. സസ്സ, സാനം. സേ, സസ്മിം, സമ്ഹി, സേസൂ"തി **പുരിസ**നയേന രൂപാനി ഭവന്തി, ന തഥാ സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ രൂപാനി ഭവന്തി. യഥാ വാ "ഹിംസന്തി അത്തസമ്ഭൂതാ, തചസാരംവ സം ഫലം. സാനി കമ്മാനി തപ്പേന്തി, കോസലം സേന'സന്തുട്ഠം, ജീവഗ്ഗാഹം അഗാഹയീ"തിആദീസു നപുംസകലിങ്ഗേ വത്തമാനസ്സ സകമിച്ചത്ഥവാചകസ്സ **സ**സദ്ദസ്സ "സം, സാനി, സാ. സം, സാനി, സേ. സേന, സേഹി, സേഭി. സസ്സ, സാനം. സാ, സസ്മാ, സമ്ഹാ, സേഹി, സേഭി. സസ്സ, സാനം. സേ, സസ്മിം, സമ്ഹി, സേസൂ"തി **ചിത്ത**നയേന രൂപാനി ഭവന്തി, ന തഥാ സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ രൂപാനി ഭവന്തി. ഏവം സന്തേ കസ്മാ തേഹി ആചരിയേഹി ദുതിയാതതിയാഠാനേ "സം, സേ. സേനാ"തി വുത്തം, കസ്മാ ച പഞ്ചമീഠാനേ "സാ, സസ്മാ, സമ്ഹാ"തി വുത്തം, സത്തമീഠാനേ ച "സേ, സസ്മിം, സമ്ഹീ"തി ച വുത്തം? സബ്ബമേതം അകാരണം, തക്കഗാഹമത്തേന ഗഹിതം അകാരണം. സുനഖവാചകോ ഹി **സാ**സദ്ദോ **ആ**കാരന്തതാപകതികോ, ന **പുരിസ ചിത്ത**സദ്ദാദയോ വിയ **അ**കാരന്തതാപകതികോ. യായ ഇമസ്സ ഈദിസാനി രൂപാനി സിയും, സാ ച പകതി നത്ഥി. ന ചേസോ "രാജാ, ബ്രഹ്മാ, സഖാ, അത്താ" ഇച്ചേവമാദയോ വിയ പഠമം **അ**കാരന്തഭാവേ ഠത്വാ പച്ഛാ പടിലദ്ധ**ആ**കാരന്തതാ, അഥ ഖോ നിച്ച**മോ**കാരന്തതാപകതികോ **ഗോ**സദ്ദോ വിയ നിച്ച**മാ**കാരന്തതാപകതികോ. നിച്ച**മാ**കാരന്തതാപകതികസ്സ ച **ഏ**വരൂപാനി രൂപാനി ന ഭവന്തി, തസ്മാ **നിരുത്തിപിടകേ** പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന ആയസ്മതാ **മഹാകച്ചായനേന** ന വുത്താനി. സചേപി മഞ്ഞേയ്യും "അത്തം, അത്തേനാ'തി ച ദസ്സനതോ 'സം, സേനാ'തി ഇമാനി പന ഗഹേതബ്ബാനീ"തി. ന ഗഹേതബ്ബാനി "രാജാ, ബ്രഹ്മാ, സഖാ, അത്താ, സാ, പുമാ"ഇച്ചേവമാദീനം അഞ്ഞമഞ്ഞം പദമാലാവസേന

വിസദിസത്താ നയവസേന ഗഹേതബ്ബാകാരസ്സ അസമ്ഭവതോ. ഈദിസേ ഹി ഠാനേ നയഗ്ഗാഹവസേന ഗഹണം നാമ സദോസംയേവ സിയാ, തസ്മാ നയഗ്ഗാഹവസേനപി ന ഗഹേതബ്ബാനി.

അപരമ്പി അത്ര വത്തബ്ബം - യഥാ ഹി "സാഹി നാരീഹി തേ യന്തീ"തി വുത്തേ "അത്തനോ നാരീ"തി, "സാ നാരീ"തി ഏവം അത്ഥവതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **കഞ്ഞാ**സദ്ദേന സദിസസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ "സാ, സാ, സായോ. സം, സാ, സായോ. സായ, സാഹി, സാഭി. സായ, സാനം. സായ, സാഹി, സാഭി. സായ, സാനം. സായ, സായം, സാസൂ"തി **കഞ്ഞാ**നയേന രൂപാനി ഭവന്തി, ന തഥാ ഇമസ്സ സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ രൂപാനി ഭവന്തി. ഏവം സന്തേ കസ്മാ തേ ആചരിയാ തതിയാബഹുവചനട്ഠാനേ ച "സാഹി, സാഭീ"തി രൂപാനി ഇച്ഛന്തി, കസ്മാ ച സത്തമീബഹുവചനട്ഠാനേ "സാസൂ"തി? ഇദമ്പി അകാരണം **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗത്താ. കസ്മാ ച പന ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനട്ഠാനേ പുബ്ബക്ഖരസ്സ രസ്സവസേന "സസ്സ"ഇതി രൂപം ഇച്ഛന്തി? ഇദമ്പി അകാരണം സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ **ആ**കാരന്തതാപകതികത്താ. **ആ**കാരന്തതാപകതികസ്സ ച **സാ**സദ്ദസ്സ യഥാ **അ**കാരന്തതാപകതികസ്സ **പുരിസ**സദ്ദസ്സ "പുരിസസ്സാ"തി ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനരൂപം ഭവതി ഏവരൂപസ്സ രൂപസ്സ അഭാവതോ. തേനേവ ആയസ്മാ കച്ചാനോ **നിരുത്തിപിടകേ** സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ രൂപം ദസ്സേന്തോ ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനട്ഠാനേ പുബ്ബക്ഖരസ്സ ദീഘവസേന "സാസ്സ"ഇതി രൂപമാഹ. കസ്മാ ച പന തേ ആചരിയാ ചതുത്ഥേകവചനട്ഠാനേ "സായ"ഇതി രൂപം ഇച്ഛന്തി? ഇദമ്പി അകാരണം, ഠപേത്വാ ഹി **ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗേ **ഘ**സഞ്ഞതോ **ആ**കാരതോ പരേസം **നാ**ദീനം **ആയാ**ദേസഞ്ച **അ**കാരന്തതോ പുന്നപുംസകലിങ്ഗതോ പരസ്സ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ **ആയാ**ദേസഞ്ച **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗേ **അഘ**തോ **ആ**കാരന്തതോ പരസ്സ ചതുത്ഥേകവചനസ്സ കത്ഥചിപി **ആയാ**ദേസോ ന ദിസ്സതി. **നിരുത്തിപിടകേ** ച താദിസം രൂപം ന വുത്തം, അവചനംയേവ യുത്തതരം ബുദ്ധവചനേ അട്ഠകഥാദീസു ച അനാഗമനതോ. യാ പനമ്ഹേഹി നിരുത്തിപിടകം നിസ്സായ ബുദ്ധവചനഞ്ച സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുത്താ, സായേവ സാരതോ പച്ചേതബ്ബാ. ഏത്ഥാപി നാനാഅത്ഥേസു വത്തമാനാനം ലിങ്ഗത്തയപരിയാപന്നാനം **സാ സോ സം**ഇച്ചേതേസം തിണ്ണം പദാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാസു പദാനം സദിസാസദിസതാ ദട്ഠബ്ബാ.

ഏത്ഥ സിയാ - യോ തുമ്ഹേഹി **സാ**സദ്ദോ **"തം**സദ്ദത്ഥേ ച സുനഖേ ച സകമിച്ചത്ഥേ ച വത്തതീ"തി ഇച്ഛിതോ, കഥം തം "സാ"തി വുത്തേയേവ "ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ വാചകോ"തി ജാനന്തീതി? ന ജാനന്തി, പയോഗവസേന പന ജാനന്തി ലോകിയജനാ ചേവ പണ്ഡിതാ ച. പയോഗവസേന ഹി "സാ മദ്ദീ നാഗമാരുഹി, നാതിബദ്ധംവ കുഞ്ജര"ന്തിആദീസു **സാ**സദ്ദസ്സ **തം**സദ്ദത്ഥതാ വിഞ്ഞായതി, ഏവം **സാ**സദ്ദോ **തം**സദ്ദത്ഥേ ച വത്തതി. "ന യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതി. ഭഗവതോ സാജാതിമ്പി സുത്വാ സത്താ അമതരസഭാഗിനോ ഭവന്തീ"തിആദീസു **സാ**സദ്ദസ്സ സുനഖവാചകതാ വിഞ്ഞായതി.

> "അന്നം തവേദം പകതം യസസ്സി,
> തം ഖജ്ജരേ ഭുഞ്ജരേ പിയ്യരേ ച;
> ജാനാസി മം ത്വം പരദത്തൂപജീവിം,

ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡം ലഭതം സപാകോ”തി

ഏത്ഥ പന **സാ**സദ്ദസ്സ രസ്സഭാവകരണേന “സപാകോ”തി പാളി ഠിതാതി അത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ “സാനം സുനഖാനം ഇദം മംസന്തി സ”മിതി അത്ഥം ഗഹേത്വാ “സം പചതീതി സപാകോ”തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **അട്ഠകഥായം** പന “സപാകോതി സപാകചണ്ഡാലോ” ഇച്ചേവ വുത്തം. തമ്പി ഏതദേവത്ഥം ദീപേതി. ഏവം **സാ**സദ്ദോ സുനഖേ ച വത്തതി. “സാ ദാരാ ജന്തൂനം പിയാ”തി വുത്തേ പന “സകാ ദാരാ സത്താനം പിയാ”തി അത്ഥദീപനവസേന **സാ**സദ്ദസ്സ സകവാചകതാ പഞ്ഞായതി. ഏവം **സാ**സദ്ദോ സകമിച്ചത്ഥേ ച വത്തതി. ഇതി **സാ**സദ്ദം പയോഗവസേന ഈദിസത്ഥസ്സ വാചകോതി ജാനന്തി. അത്രിദം വുച്ചതി -

തംസദ്ദത്ഥേ ച സുനഖേ,
സകസ്മിമ്പി ച വത്തതി;
സാസദ്ദോ സോ ച ഖോ ഞേയ്യോ,
പയോഗാനം വസേന വേ.

ഏത്ഥ ച പാളിയം “ന യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതീ”തി ഏകവചനപ്പയോഗദസ്സനതോ ച,

“അസന്താ കിര മം ജമ്മാ, താത താതാതി ഭാസരേ;
രക്ഖസാ പുത്തരൂപേന, സാവ വാരേന്തി സൂകര”ന്തി

ബഹുവചനപ്പയോഗദസ്സനതോ ച, **നിരുത്തിപിടകേ** “സാനോ”ഇച്ചാദിദസ്സനതോ ച “സാ, സാ, സാനോ. സാനം, സാനേ. സാനാ”തിആദിനാ സുനഖവാചകസ്സ **സാ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ കഥിതാ.

ഇദാനി **പുമ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

പുമാ, പുമാ, പുമാനോ. പുമാനം, പുമാനേ. പുമാനാ, പുമുനാ, പുമേന, പുമാനേഹി, പുമാനേഭി. പുമസ്സ, പുമുനോ, പുമാനം. പുമാനാ, പുമുനാ, പുമാനേഹി, പുമാനേഭി. പുമസ്സ, പുമുനോ, പുമാനം. പുമാനേ, പുമാനേസു. ഭോ പുമ, ഭവന്തോ പുമാ, പുമാനോ. “ഭോ പുമാ”ഇതി ബഹുവചനേ നയോപി ഞേയ്യോ.

ഏത്ഥ പന -

“ഥിയോ തസ്സ പജായന്തി, ന പുമാ ജായരേ കുലേ;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ”തി

അയം പാളി **പുമ**സദ്ദസ്സ ബഹുവചനഭാവസാധികാ, **കച്ചായനേ** “ഹേ പുമം”ഇതി സാനുസാരം ആലപനേകവചനം ദിസ്സതി. തദനേകേസു പാളിപ്പദേസേസു ച അട്ഠകഥാസു ച സാനുസാരാനം ആലപനവചനാനം അദസ്സനതോ ഇധ ന വദാമി. ഉപപരിക്ഖിത്വാ യുത്തം ചേ, ഗഹേതബ്ബം. “യസസ്സി നം പഞ്ഞവന്തം വിസയ്ഹാ”തി ഏത്ഥ പന ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം ആഗമവസേനേവാനുസാരോ ഹോതി, ന സഭാവതോതി ദട്ഠബ്ബം. **അയമാ**കാരന്തവസേന നാമികപദമാലാ.

“സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനം,
ന വിജ്ജതി പുമോ തദാ;
അഹോരത്താനമച്ചയേന,
നിബ്ബത്തോ അഹമേകകോ”തി ച,

“യഥാ ബലാകയോനിമ്ഹി, ന വിജ്ജതി പുമോ സദാ;
മേഘേസു ഗജ്ജമാനേസു, ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി താ തദാ”തി ച

പാളിദസ്സനതോ പന **ഓ**കാരന്തവസേനപി നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ.

പുമോ, പുമാ. പുമം, പുമേ. പുമേന, പുമേഹി, പുമേഭി. പുമസ്സ, പുമാനം. പുമാ, പുമസ്മാ, പുമമ്ഹാ, പുമേഹി, പുമേഭി. പുമസ്സ, പുമാനം. പുമേ, പുമസ്മിം, പുമമ്ഹി, പുമേസു. ഭോ പുമ, ഭവന്തോ പുമാ. “ഭോ പുമാ”ഇതി വാ, ഏവം **പുമ**സദ്ദസ്സ ദ്വിധാ നാമികപദമാലാ ഭവതി.

ഇദാനി മിസ്സകനയോ വുച്ചതേ -

പുമാ , പുമോ, പുമാ, പുമാനോ. പുമാനം, പുമം, പുമാനേ, പുമേ. പുമാനാ, പുമുനാ, പുമേന, പുമാനേഹി, പുമാനേഭി, പുമേഹി, പുമേഭി. പുമസ്സ, പുമുനോ, പുമാനം. പുമാനാ, പുമുനാ, പുമാ, പുമസ്മാ, പുമമ്ഹാ, പുമാനേഹി, പുമാനേഭി, പുമേഹി, പുമേഭി. പുമസ്സ, പുമുനോ, പുമാനം. പുമാനേ, പുമേ, പുമസ്മിം, പുമമ്ഹി, പുമാനേസു, പുമേസു. ഭോ പുമ, ഭവന്തോ പുമാനോ, ഭവന്തോ പുമാ. “ഭോ പുമാനോ, ഭോ പുമാ”ഇതി വാ.

ഇദാനി **രഹ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

രഹാ വുച്ചതി പാപധമ്മോ. രഹാ, രഹാ, രഹിനോ. രഹാനം, രഹാനേ. രഹിനാ, രഹിനേഹി, രഹിനേഭി. രഹസ്സ, രഹാനം. രഹാ, രഹാനേഹി, രഹാനേഭി. രഹസ്സ, രഹാനം. രഹാനേ, രഹാനേസു. ഭോ രഹ, ഭവന്തോ രഹിനോ, ഭവന്തോ രഹാ.

ഇദാനി **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

ദള്ഹധമ്മാ, ദള്ഹധമ്മാ, ദള്ഹധമ്മാനോ. ദള്ഹധമ്മാനം, ദള്ഹധമ്മാനേ. ദള്ഹധമ്മിനാ, ദള്ഹധമ്മേഹി, ദള്ഹധമ്മേഭി. ദള്ഹധമ്മസ്സ, ദള്ഹധമ്മാനം. ദള്ഹധമ്മിനാ, ദള്ഹധമ്മേഹി, ദള്ഹധമ്മേഭി. ദള്ഹധമ്മസ്സ, ദള്ഹധമ്മാനം. ദള്ഹധമ്മേ ദള്ഹധമ്മേസു. ഭോ ദള്ഹധമ്മ, ഭവന്തോ ദള്ഹധമ്മാനോ, ഭവന്തോ ദള്ഹധമ്മാ. “ഭോ ദള്ഹധമ്മാനോ, ഭോ ദള്ഹധമ്മാ”ഇതി പുഥുവചനമ്പി ഞേയ്യം, ഏവം **പച്ചക്ഖധമ്മ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഏത്ഥ ച “സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖവേ ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹാ ദള്ഹധമ്മാ”തി ഇദം നിദസ്സനം. ഇമിസ്സം പന പാളിയം “ദള്ഹധമ്മാ” ഇതി ബഹുവചനവസേന ആഗതത്താ **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദോ **ആ**കാരന്തോതിപി **ഓ**കാരന്തോതിപി അപ്പസിദ്ധോ തദന്താനം ബഹുവചനഭാവേ തുല്യരൂപത്താ. തഥാപി അമ്ഹേഹി പദമാലാ **ആ**കാരന്തവസേനേവ യോജിതാ. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദോ **ആ**കാരന്തോതിപി **ഓ**കാരന്തോതിപി വത്തും യുജ്ജതേവ അപരിബ്യത്തരൂപത്താ. അഞ്ഞസ്മിം പന പാളിപ്പദേസേ അതീവ പരിബ്യത്തോ

ഹുത്വാ ഓകാരന്ത **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദോ ദ്വിധാ ദിസ്സതി ഗുണസദ്ദപണ്ണത്തിവാചകസദ്ദവസേന. തത്ഥ “ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോ, ദള്ഹധമ്മോതി വിസ്സുതോ”തി ഏത്ഥ **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദോ **ഓ**കാരന്തോ ഗുണസദ്ദോ. “ബാരാണസിയം ദള്ഹധമ്മോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസീ”തി ഏത്ഥ പന പണ്ണത്തിവാചകസദ്ദോ. ഏവം **ഓ**കാരന്തോ **ദള്ഹധമ്മ**സദ്ദോ ദ്വിധാ ദിട്ഠോ. തസ്സ പന “ദള്ഹധമ്മോ, ദള്ഹധമ്മാ. ദള്ഹധമ്മം, ദള്ഹധമ്മേ”തി **പുരിസ**നയേന നാമികപദമാലാ ഞേയ്യാ, **ആകാരന്തോകാരന്താ**നം വസേന മിസ്സകപദമാലാ ച. കഥം?

ദള്ഹധമ്മാ, ദള്ഹധമ്മോ, ദള്ഹധമ്മാനോ, ദള്ഹധമ്മാ. ദള്ഹധമ്മാനം, ദള്ഹധമ്മം, ദള്ഹധമ്മാനേ, ദള്ഹധമ്മേ. ദള്ഹധമ്മിനാ, ദള്ഹധമ്മേന, ദള്ഹധമ്മേഹി, ദള്ഹധമ്മേഭി. ദള്ഹധമ്മസ്സ, ദള്ഹധമ്മാനം. ദളധമ്മിനാ, ദള്ഹധമ്മാ, ദള്ഹധമ്മസ്മാ, ദള്ഹധമ്മമ്ഹാ, ദള്ഹധമ്മേഹി, ദള്ഹധമ്മേഭി. ദള്ഹധമ്മസ്സ, ദള്ഹധമ്മാനം. ദള്ഹധമ്മേ, ദള്ഹധമ്മസ്മിം, ദള്ഹധമ്മമ്ഹി, ദള്ഹധമ്മേസു. ഭോ ദള്ഹധമ്മ, ഭവന്തോ ദള്ഹധമ്മാനോ, ഭവന്തോ ദള്ഹധമ്മാതി. ഏവം പച്ചക്ഖധമ്മാ, പച്ചക്ഖധമ്മോതി മിസ്സകപദമാലാ ച യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി **വിവടച്ഛദ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

വിവടച്ഛദാ, വിവടച്ഛദാ, വിവടച്ഛദാനോ. വിവടച്ഛദാനം, വിവടച്ഛദാനേ. വിവടച്ഛദേന, വിവടച്ഛദേഹി, വിവടച്ഛദേഭി. വിവടച്ഛദസ്സ, വിവടച്ഛദാനം. വിവടച്ഛദാ, വിവടച്ഛദേഹി, വിവടച്ഛദേഭി. വിവടച്ഛദസ്സ, വിവടച്ഛദാനം. വിവടച്ഛദേ, വിവടച്ഛദേസു. ഭോ വിവടച്ഛദ, ഭവന്തോ വിവടച്ഛദാ, ഭവന്തോ വിവടച്ഛദാനോ.

അയം നാമികപദമാലാ “സചേ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവടച്ഛദാ”തി പാളിദസ്സനതോ **ആ**കാരന്തവസേന കഥിതാ. “ലോകേ വിവടച്ഛദോ”തിപി പാളിദസ്സനതോ പന **ഓ**കാരന്തവസേനപി കഥേതബ്ബാ “വിവടച്ഛദോ, വിവടച്ഛദാ, വിവടച്ഛദം, വിവടച്ഛദേ”തി. മിസ്സകവസേനപി കഥേതബ്ബാ “വിവടച്ഛദാ, വിവടച്ഛദോ, വിവടച്ഛദാനോ, വിവടച്ഛദാ. വിവടച്ഛദാനം, വിവടച്ഛദം, വിവടച്ഛദാനേ, വിവടച്ഛദേ”ഇതി.

ഇദാനി **വത്തഹ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - **വത്തഹാ**തി സക്കോ.

വത്തഹാ, വത്തഹാനോ. വത്തഹാനം, വത്തഹാനേ. വത്തഹാനാ, വത്തഹാനേഹി, വത്തഹാനേഭി. വത്തഹിനോ, വത്തഹാനം. വത്തഹാനാ, വത്തഹാനേഹി, വത്തഹാനേഭി. വത്തഹിനോ, വത്തഹാനം. വത്തഹാനേ, വത്തഹാനേസു. ഭോ വത്തഹ, ഭവന്തോ വത്തഹാനോ. അഥ വാ “ഭോ വത്തഹാ, ഭോ വത്തഹാനോ”ഇച്ചപി.

ഇദാനി **വുത്തസിര**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

വുത്തസിരാ, വുത്തസിരാ, വുത്തസിരാനോ. വുത്തസിരാനം, വുത്തസിരാനേ. വുത്തസിരാനാ, വുത്തസിരാനേഹി, വുത്തസിരാനേഭി.

വുത്തസിരസ്സ, വുത്തസിരാനം, വുത്തസിരാ, വുത്തസിരേഹി, വുത്തസിരേഭി. വുത്തസിരസ്സ, വുത്തസിരാനം. വുത്തസിരേ, വുത്തസിരേസു. ഭോ വുത്തസിര, ഭോന്തോ വുത്തസിരാനോതി. "വുത്തസിരോ"തി **ഓ**കാരന്തപാഠോപി ദിസ്സതി.

ഇദാനി **യുവ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

യുവാ, യുവാ, യുവാനോ, യുവാനാ. യുവാനം, യുവം, യുവാനേ, യുവേ. യുവാനാ, യുവേന, യുവാനേന, യുവാനേഹി, യുവാനേഭി, യുവേഹി, യുവേഭി. യുവാനസ്സ, യുവസ്സ, യുവാനാനം, യുവാനം. യുവാനാ , യുവാനസ്മാ, യുവാനമ്ഹാ, യുവാനേഹി, യുവാനേഭി, യുവേഹി, യുവേഭി. യുവാനസ്സ, യുവസ്സ, യുവാനാനം, യുവാനം. യുവാനേ, യുവാനസ്മിം, യുവാനമ്ഹി, യുവേ, യുവസ്മിം, യുവമ്ഹി, യുവാനേസു, യുവാസു, യുവേസു. ഭോ യുവ, യുവാന, ഭവന്തോ യുവാനാ.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏകദേസേന **ആ**കാരന്തനയോ ച സബ്ബഥാ **ഓ**കാരന്തനയോ ച ഏകദേസേന ച **ഓ**കാരന്തനയോതി തയോ നയാ ദിസ്സന്തി.

മഘവസദ്ദസ്സപി "മഘവാ, മഘവാ, മഘവാനോ, മഘവാനാ"തിആദിനാ **യുവ**സദ്ദസ്സേവ നാമികപദമാലായോജനം കുബ്ബന്തി ഗരൂ. **നിരുത്തിപിടകേ** പന "മഘവാ തിട്ഠതി, മഘവന്തോ തിട്ഠന്തി. മഘവന്തം പസ്സതി, മഘവന്തേ പസ്സതി. മഘവതാ കതം, മഘവന്തേഹി കതം, മഘവന്തേഭി കതം. മഘവതോ ദീയതേ, മഘവന്താനം ദീയതേ. മഘവതാ നിസ്സടം, മഘവന്തേഹി നിസ്സടം, മഘവന്തേഭി നിസ്സടം. മഘവതോ പരിഗ്ഗഹോ, മഘവന്താനം പരിഗ്ഗഹോ. മഘവതി പതിട്ഠിതം, മഘവന്തേസു പതിട്ഠിതം. ഭോ മഘവാ, ഭവന്തോ മഘവന്തോ"തി ***ഗുണവാ***പദനയേന വുത്തം, തഥാ **ചൂളനിരുത്തിയ**മ്പി. തം പാളിയാ സംസന്ദതി സമേതി. പാളിയഞ്ഹി "സക്കോ മഹാലി ദേവാനമിന്ദോ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ മഘോ നാമ മാണവോ അഹോസി, തസ്മാ മഘവാതി വുച്ചതീ"തി വുത്തം. ഏതേന "മഘോതി നാമം അസ്സ അത്ഥീതി മഘവാ"തി അത്ഥി അത്ഥവാചക**വന്തു**പച്ചയവസേന പദസിദ്ധി ദസ്സിതാ ഹോതി, തസ്മാസ്സ ***ഗുണവന്തു***സദ്ദസ്സ വിയ ച നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി **അദ്ധ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - **അദ്ധ**സദ്ദസ്സ ഹി യം കാലേ മഗ്ഗേ ച വത്തമാനസ്സ "അതീതോ അദ്ധാ. ദീഘോ അദ്ധാ സുദുഗ്ഗമോ"തിആദീസു "അദ്ധാ"തി പഠമന്തം രൂപം ദിസ്സതി, തം "അദ്ധാ ഇദം മന്തപദം സുദുദ്ദസ"ന്തിആദീസു ഏകംസത്ഥേ വത്തമാനേന "അദ്ധാ"തി നിപാതപദേന സമാനം. നിപാതാനം പന പദമാലാ ന രൂഹതി, നാമികാനംയേവ രൂഹതി.

അദ്ധാ, അദ്ധാ, അദ്ധാനോ. അദ്ധാനം, അദ്ധാനേ. അദ്ധുനാ, അദ്ധാനേഹി, അദ്ധാനേഭി. അദ്ധുനോ, അദ്ധാനം. അദ്ധുനാ, അദ്ധാനേഹി, അദ്ധാനേഭി. അദ്ധുനോ, അദ്ധാനം. അദ്ധനി, അദ്ധാനേ, അദ്ധാനേസു. ഭോ അദ്ധ, ഭവന്തോ അദ്ധാ, അദ്ധാനോ.

ഏത്ഥ കിഞ്ചി പയോഗം ദസ്സേസ്സാമ - തയോ അദ്ധാ. അദ്ധാനം വീതിവത്തോ. ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ. ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന. പഥദ്ധുനോ പന്നരസേവ ചന്ദോ. അഹു അതീതമദ്ധാനേ, സമണോ ഖന്തിദീപനോ. അദ്ധാനേ ഗച്ഛന്തേ പഞ്ഞായിസ്സതി. ഇച്ചാദയോ ഞേയ്യാ. അയമ്പി

പനേത്ഥ നീതി വേദിതബ്ബാ ''അദ്ധാനന്തി ദുതിയേകവചനന്തവസേന ചതുത്ഥീഛട്ഠീബഹുവചനവസേന ച വുത്തം രൂപം. ''അദ്ധാനമഗ്ഗപടിപ്പന്നോ ഹോതീ''തിആദീസു ദീഘമഗ്ഗവാചകേന ''അദ്ധാന''ന്തി നപുംസകേന സദിസം സുതിസാമഞ്ഞവസേനാതി.

ഇദാനി **മുദ്ധ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

മുദ്ധാ, മുദ്ധാ, മുദ്ധാനോ. മുദ്ധം, മുദ്ധേ, മുദ്ധാനേ. മുദ്ധാനാ, മുദ്ധേഹി, മുദ്ധേഭി. മുദ്ധസ്സ, മുദ്ധാനം. മുദ്ധാനാ, മുദ്ധേഹി, മുദ്ധേഭി. മുദ്ധസ്സ, മുദ്ധാനം. മുദ്ധനി, മുദ്ധനേസു. ഭോ മുദ്ധ, ഭവന്തോ മുദ്ധാ, മുദ്ധാനോ.

ഏവം **അഭിഭവിതാ**പദേന വിസദിസപദാനി ഭവന്തി. ഇതി നാനാനയേഹി **അഭിഭവിതാ**പദേന സദിസാനി **വത്താ**ദീനി വിസദിസാനി **ഗുണവാ**ദീനി **രാജസാ**ഇച്ചാദീനി ച **ആ**കാരന്തപദാനി ദസ്സിതാനി സദ്ധിം നാമികപദമാലാഹി.

ഏത്ഥ യോഗം സചേ പോസോ, കരേ പണ്ഡിതജാതികോ;
തസ്സ വോഹാരഭേദേസു, വിജമ്ഭേ ഞാണമുത്തമം.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സവിനിച്ഛയോ **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ

നാമികപദമാലാവിഭാഗോ നാമ

ഛട്ഠോ പരിച്ഛേദോ.

ഉകാരന്ത **അ**വണ്ണന്തതാപകതികം

ആകാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

൭. നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗനാമികപദമാലാ

അഥ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗാനം **ഭവന്ത കരോന്ത**ഇച്ചാദികസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ -

ഗച്ഛം മഹം ചരം തിട്ഠം, ദദം ഭുഞ്ജം സുണം പചം;
ജയം ജരം ചവം മീയം, സരം കുബ്ബം ജപം വജം.

ഗച്ഛം, ഗച്ഛന്തോ, ഗച്ഛന്താ. ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്തേ. ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്തേഹി, ഗച്ഛന്തേതി. ഗച്ഛതോ, ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതം. ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്തേഹി, ഗച്ഛന്തേഭി. ഗച്ഛതോ, ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതം. ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തേസു. ഭോ ഗച്ഛം, ഭോ ഗച്ഛാ, ഭവന്തോ ഗച്ഛന്തോ.

ഗച്ഛാദീനി അഞ്ഞാനി ച തംസദിസാനം ഏവം ഞേയ്യാനീതി **യമകമഹാഥേരമതം**. കിഞ്ചാപേത്ഥ തതിയേകവചനട്ഠാനാദീസു "ഗച്ഛന്തേന, ഗച്ഛന്താ, ഗച്ഛന്തസ്മാ, ഗച്ഛന്തമ്ഹാ, ഗച്ഛന്തസ്മിം, ഗച്ഛന്തമ്ഹീ"തി ഇമാനി പദാനി നാഗതാനി, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ പയോഗദസ്സനതോ ഗഹേതബ്ബാനി.

തത്ര യമകമഹാഥേരേന ആലപനവചനട്ഠാനേയേവ "ഗച്ഛന്തോ, മഹന്തോ, ചരന്തോ"തിആദീനം ബഹുവചനത്തം കഥിതം, പച്ചത്തവചനട്ഠാനേ ഏകവചനത്തം. കേഹിചി പന പച്ചത്തവചനട്ഠാനേ ഏകവചനബഹുവചനത്തം, ആലപനവചനട്ഠാനേ ബഹുവചനത്തംയേവ കഥിതം. "ഗച്ഛം, മഹം, ചര"ന്തിആദീനം പന ആലപനട്ഠാനേ ഏകവചനത്തം. മയം പന ബുദ്ധവചനേ അനേകാസു ചാട്ഠകഥാസു "ഗച്ഛന്തോ, മഹന്തോ"തിആദീനം ബഹുവചനപ്പയോഗാനം "ഗച്ഛം, മഹം"ഇച്ചാദീനഞ്ച സാനുസാരാലപനേകവചനപ്പയോഗാനം അദസ്സനതോ "ഗച്ഛന്തോ ഭാരദ്വാജോ. സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതി. മഹന്തോ ലോകസന്നിവാസോ"തിആദീനം പന പച്ചത്തേകവചനപ്പയോഗാനഞ്ഞേവ ദസ്സനതോ താദിസാനി രൂപാനി അനിജ്ഝാനക്ഖമാനി വിയ മഞ്ഞാമ. **നിരുത്തിപിടകേ** പച്ചത്താലപനട്ഠാനേ "മഹന്തോ, ഭവന്തോ, ചരന്തോ"തിആദീനം ബഹുവചനത്തമേവ കഥിതം, ന ഏകവചനത്തം. തഥാ ഹി തത്ഥ "മഹം ഭവം ചരം തിട്ഠ"ന്തി ഗാഥം വത്വാ "മഹം തിട്ഠതി, മഹന്തോ തിട്ഠന്തീ"തി ച, "ഭോ മഹാ, ഭവന്തോ മഹന്തോ"തി ച, "ഭവം തിട്ഠതി, ഭവന്തോ തിട്ഠന്തീ"തി ച ആദി വുത്തം.

ഏത്ഥ പന "ഭവം, ഭവന്തോ"തി പദാനി യത്ഥ "ഹോന്തോ ഹോന്താ"തി ക്രിയത്ഥം ന വദന്തി, തത്ഥ "ഭവം കച്ചാനോ. മാ ഭവന്തോ ഏവം അവചുത്ഥാ"തിആദീസു വിയ അഞ്ഞസ്മിം അത്ഥേ പതനതോ ഏകവചനബഹുവചനാനി ഭവന്തി, തസ്മാ "സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ"തി ഏത്ഥ "സന്തോ"തി പദസ്സ വിയ "അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ"തി ഏത്ഥ "അരഹന്തോ"തി പദസ്സ വിയ ച "ഭവന്തോ"തി പദസ്സ ബഹുവചനത്തം നിജ്ഝാനക്ഖമം. "മഹന്തോ, ചരന്തോ, തിട്ഠന്തോ"തിആദീനം പന ബഹുവചനത്തം ന നിജ്ഝാനക്ഖമം വിയ അമ്ഹേ പടിഭാതി. ന ഹി കത്ഥചിപി "സന്തോ, അരഹന്തോ, ഭവന്തോ"തി പദവജ്ജിതാനം "ഗച്ഛന്തോ, മഹന്തോ, ചരന്തോ"തിആദീനം അനേകപദസതാനം ബഹുവചനന്തതാപയോഗേ പസ്സാമ. തഥാ ഹി -

ബവ്ഹത്തേ കത്ഥചി ഠാനേ, "ജാന"മിച്ചാദയോ യഥാ;
ദിസ്സന്തി നേവം ബവ്ഹത്തേ, "ഗച്ഛന്തോ" ഇതിആദയോ.

ബവ്ഹത്തേ കത്ഥചി ഠാനേ, "സന്തോ" ഇച്ചാദയോപി ച;
ദിസ്സന്തി നേവം ബവ്ഹത്തേ, "ഗച്ഛന്തോ" ഇതിആദയോ.

"അരഹന്തോ"തി ബവ്ഹത്തേ, ഏകന്തേനേവ ദിസ്സതി;
നേവം ദിസ്സന്തി ബവ്ഹത്തേ, "ഗച്ഛന്തോ" ഇതിആദയോ.

അനേകസതപാഠേസു, "വിഹരന്തോ"തിആദീസു;
ഏകസ്സപി ബഹുകത്തേ, പവത്തി ന തു ദിസ്സതി.

ബഹുവചനനയേന, "ഗച്ഛന്തോ"തി പദസ്സ ഹി;
ഗഹണേ സതി ബഹവോ, ദോസാ ദിസ്സന്തി സച്ചതോ.

യഥേകമ്ഹി ഘരേ ദഡ്ഢേ, ദഡ്ഢാ സാമീപികാ ഘരാ;
തഥാ ബവ്ഹത്തവാചിത്തേ, "ഗച്ഛന്തോ"തി പദസ്സ തു.

"വിഹരന്തോ"തിആദീനം, ബവ്ഹത്തവാചിതാ സിയാ;
രൂപനയോ അനിട്ഠോ ച, ഗഹേതബ്ബോ അനേകധാ.

ഏവം സന്തേപി യസ്മാ **"നിരുത്തിപിടകം** നാമ പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന മഹാഖീണാസവേന **മഹാകച്ചായനേന** കത"ന്തി ലോകേ പസിദ്ധം, തസ്മാ ഇദം ഠാനം പുനപ്പുനം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. കിഞ്ചാപേത്ഥ ഥേരേ ഗാരവേന ഏവം വുത്തം, തഥാപി പാളിനയം ഗരും കത്വാ ദിട്ഠേനേകവചനനയേന അദിട്ഠോ ബഹുവചനനയോ ഛഡ്ഡേതബ്ബോ. ഏവം സതി നിഗ്ഗഹീതന്തേസു നയോ സോഭനോ ഭവതി. അയം പന അമ്ഹാകം രുചി -

"ഭവം കരം അരഹം സം, മഹം" ഇതി പദാനി തു;
വിസദിസാനി സമ്ഭോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞന്തി ലക്ഖയേ.

"ഗച്ഛം ചരം ദദം തിട്ഠം, ചിന്തയം ഭാവയം വദം;
ജാനം പസ്സ"ന്തിആദീനി, സദിസാനി ഭവന്തി ഹി.

തത്ര "ജാന"ന്തിആദീനി, കത്ഥചി പരിവത്തരേ;
വിഭത്തിലിങ്ഗവചന-വസേനാതി വിഭാവയേ.

തത്ര താവ **ഭവന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതി - **ഭവം**സദ്ദോ ഹി "വഡ്ഢന്തോ, ഹോന്തോ"തി അത്ഥേപി വദതി. തേസം വസേന അയം നാമികപദമാലാ.

ഭവം, ഭവന്തോ, ഭവന്താ. ഭവന്തം, ഭവന്തേ. ഭവന്തേന, ഭവന്തേഹി, ഭവന്തേഭി. ഭവന്തസ്സ, ഭവന്താനം. ഭവന്താ, ഭവന്തസ്മാ, ഭവന്തമ്ഹാ, ഭവന്തേഹി, ഭവന്തേഭി. ഭവന്തസ്സ, ഭവന്താനം. ഭവന്തേ, ഭവന്തസ്മിം, ഭവന്തമ്ഹി, ഭവന്തേസു. ഹേ ഭവന്ത, ഹേ ഭവന്താ.

തത്ഥ "ഭവം, ഭവന്തോ"തിആദീനം "വഡ്ഢന്തോഹോന്തോ"തിആദിനാ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹി "സുവിജാനോ ഭവം ഹോതി. ധമ്മകാമോ ഭവം ഹോതി. രാജാ ഭവന്തോ നാനാസമ്പത്തീഹി മോദതി. കുളീരദഹോ ഗങ്ഗായ ഏകാബദ്ധോ, ഗങ്ഗായ പൂരണകാലേ ഗങ്ഗോദകേന പൂരതി, ഉദകേ മന്ദീ ഭവന്തേ ദഹതോ ഉദകം ഗങ്ഗായ ഓതരതീ"തി പയോഗാ ഭവന്തി, തസ്മാ അയം നാമികപദമാലാ സാരതോ പച്ചേതബ്ബാ. ഏത്ഥ **ഭവം**സദ്ദമത്തം വജ്ജേത്വാ **ഗച്ഛമാനചരമാന**സദ്ദാദീസു വിയ **ഭവന്ത**സദ്ദേ "ഭവന്തോ, ഭവന്താ"തി **പുരിസ**നയോപി ലബ്ഭതി, നപുംസകലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ "ഭവന്തം, ഭവന്താനീ"തി **ചിത്ത**നയോപി ലബ്ഭതി. ഏവം വഡ്ഢനഭവനത്ഥവാചകസ്സ **ഭവന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ.

അയഞ്ച വിസേസോ "ഭവന്തോ"തി പദം വഡ്ഢനഭവനത്ഥതോ അഞ്ഞത്ഥേ വത്തമാനം ബഹുവചനമേവ ഹോതി, യഥാ "ഭവന്തോ ആഗച്ഛന്തീ"തി. വഡ്ഢനഭവനത്ഥേസു വത്തമാനം ഏകവചനമേവ. അത്രിമേ പയോഗാ "അനുപുബ്ബേന ഭവന്തോ വിഞ്ഞുതം പാപുണാതി. സമണേന നാമ ഈദിസേസു കമ്മേസു അബ്യാവടേന ഭവിതബ്ബം, ഏവം ഭവന്തോ ഹി സമണോ സുസമണോ അസ്സാ"തി. "ഭവം" ഇതി പദം പന ഉഭയത്ഥാപി ഏകവചനമേവ, തസ്മാ ഇദാനി "ഭവം ആനന്ദോ. ഭവന്തോ ആഗച്ഛന്തി, അപ്പസദ്ദാ ഭവന്തോ ഹോന്തു, മാ ഭോന്തോ സദ്ദമകത്ഥാ"തി ഏവമാദിപയോഗദസ്സനവസേന വോഹാരവിസേസേ പവത്തം അഞ്ഞം അത്ഥം പടിച്ച അപരാപി നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

ഭവം, ഭവന്തോ, ഭോന്തോ. ഭവന്തം, ഭവന്തേ. ഭവതാ, ഭോതാ, ഭവന്തേന, ഭവന്തേഹി, ഭവന്തേഭി. ഭവതോ, ഭോതോ, ഭവന്തസ്സ, ഭവന്താനം, ഭവതം. ഭവതാ, ഭോതാ, ഭവന്തേഹി, ഭവന്തേഭി. ഭവതോ, ഭോതോ, ഭവന്തസ്സ, ഭവന്താനം, ഭവതം. ഭവതി, ഭവന്തേ, ഭവന്തസ്മിം, ഭവന്തമ്ഹി, ഭവന്തേസു. ഭോ, ഭവന്തോ, ഭോന്തോ ഇതി.

ഏത്ഥ പന "ഭോ"ഇച്ചാദീനി തീണി പദാനി യസ്മാ വോഹാരവിസേസപവത്താനി ആലപനപദാനി ഹോന്തി, തസ്മാ "ആവുസോ, ഭന്തേ"തി പദാനി വിയ **ഭോ**സദ്ദാദിഉപപദവന്താനി ന ഭവന്തി, "ഭോ പുരിസ, ഭവന്തോ ബ്രാഹ്മണാ, ഭോന്തോ സമണാ, ഭോ രാജ"ഇച്ചാദീസു ഹി **പുരിസ**സദ്ദാദയോയേവ **ഭോ**സദ്ദാദി ഉപപദവന്തോ ഭവന്തി. ഇധ ച "ഭവം ആനന്ദോ"തി ഏത്ഥ **ഭവം**സദ്ദേന സമാനത്ഥാനി "ഭോ, ഭവന്തോ, ഭോന്തോ"തി പദാനി വുത്താനി, ന പന "ധമ്മകാമോ ഭവം ഹോതീ"തി ഏത്ഥ **ഭവം**സദ്ദേന സമാനത്ഥാനി. പഠമസ്മിഞ്ഹി നയേ വഡ്ഢനത്ഥവസേന "ഭോ ഭവന്ത, ഭവന്തോ ഭവന്താ, ഭോന്തോ ഭവന്താ"തി **ഭോ**സദ്ദാദയോ ആലപനപദാനം ഉപപദാനി ഭവന്തി, ന ദുതിയസ്മിം നയേ. ആമേഡിതവസേന പന "ഭോ ഭോ, ഭവന്തോ ഭവന്തോ, ഭോന്തോ ഭോന്തോ"തി പദാനി ഭവന്തി യഥാ "ഭന്തേ ഭന്തേ"തി.

അത്രിദം **ഭൂ**ധാതുവസേന സങ്ഖേപതോ പാളിനിദസ്സനം - കസ്മാ ഭവം വിജ്ജനമരഞ്ഞനിസ്സിതോ. കഥം പനാഹം ഭോ തം ഭവന്തം ഗോതമം ജാനിസ്സാമി. ഏവം ഭോതി ഖോ അമ്ബട്ഠോ മാണവോ ബ്രാഹ്മണസ്സ പോക്ഖരസാതിസ്സ പടിസ്സുത്വാ. മാ ഭവന്തോ ഏവം അവചുത്ഥ. ഇമം ഭോന്തോ നിസാമേഥ. ഏവം ഭോ പുരിസ ജാനാഹി, പാപധമ്മാ അസഞ്ഞതാ

ഇച്ചേവമാദി. ഏത്ഥ "ഭവം"ഇച്ചാദീനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി നാമപദാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

അപിച തേസു "ഭോ, ഭവന്തോ, ഭോന്തോ"തി ഇമാനി നിപാതപദാനിപി ഹോന്തീതി വവത്ഥപേതബ്ബം. "ഭോ പുരിസാ"തിആദീസു തേസം നിപാതാനിപാതഭാവേ വിവാദോ ന കരണീയോ. **കച്ചായനസ്മിഞ്ഹി** "ഭോ ഗേ തൂ"തി വുത്തം. അഞ്ഞത്ഥ പന "ആമന്തനത്ഥേ നിപാതോ"തിആദി വുത്തം. തഥാ ഹി **നിരുത്തിമഞ്ജൂസായം** വുത്തം "ഭോതിദം ആമന്തനത്ഥേ നിപാതോ. സോ ന കേവലം ഏകവചനമേവ ഹോതി, അഥ ഖോ ബഹുവചനമ്പി ഹോതീതി 'ഭോ പുരിസാ'തി ബഹുവചനപ്പയോഗോപി ഗഹിതോ. 'ഭവന്തോ'തി പദം പന ബഹുവചനമേവ ഹോതീതി 'പുരിസാ'തി പുന വുത്ത"ന്തി. പാളിയഞ്ഹി അട്ഠകഥാസു ച നിപാതഭൂതോ **ഭോ**സദ്ദോ ഏകവചനബഹുവചനവസേന ദ്വിധാ ദിസ്സതി, ഇതരേ പന ബഹുവചനവസേനേവ ദിസ്സന്തി. തേസം തു നിപാതപദത്തേ രൂപനിപ്ഫാദനകിച്ചം നത്ഥി. തേസു **ഭോ**സദ്ദസ്സ നിപാതപദത്താ ആഹച്ചഭാസിതേ നിജ്ജീവാലപനേ ഇത്ഥിലിങ്ഗവിസയോ "ഉമ്മുജ്ജ ഭോ പുഥുസിലേ, പരിപ്ലവ ഭോ പുഥുസിലേ"തി പയോഗോപി ദിസ്സതി. അത്രിമാ **ഭോ**സദ്ദസ്സ പവത്തിപരിദീപനീ ഗാഥായോ -

"ഇതോ ഭോ സുഗതിം ഗച്ഛ, മനുസ്സാനം സഹബ്യതം";
ഏവമാദീസു **ഭോ**സദ്ദോ, ഏകവചനകോ മതോ.

"പസ്സഥ ഭോ ഇമം കുല-പുത്ത"മിച്ചേവമാദിസു;
ബഹുവചനകോ ഏസോ, **ഭോ**സദ്ദോതി വിഭാവയേ.

പുഗ്ഗലാലപനേ ചേവ, ധമ്മസ്സാലപനേപി ച;
നിജ്ജീവാലപനേ ചാതി, **ഭോ**സദ്ദോ തീസു ദിസ്സതി.

തത്ര ധമ്മാലപനമ്ഹി, ഏകവചോവ ലബ്ഭതി;
ഇതരേസു സിയാ ദേക-വചോ ബഹുവചോപി ച.

നിച്ഛിതബ്ബം ഗുണീപദം, ധമ്മസ്സാലപനേ ധുവം;
"അച്ഛരിയം വത ഭോ"തി, ഇദമേത്ഥ നിദസ്സനം.

ഇച്ഛിതബ്ബം ഗുണീപദം, പുഗ്ഗലാലപനേ പന;
"ഏവം ഭോ പുരിസ ജാനാഹി", ഇദമേത്ഥ നിദസ്സനം.

ഗുണീപദം അസന്തമ്പി, പുഗ്ഗലാലപനമ്ഹി തു;
അജ്ഝാഹരിത്വാ പാവദേ, അത്ഥം "ഭോ ഏഹി"ആദിസു.

ഘടാദീനം ആലപനം, നിജ്ജീവാലപനം ഭവേ;
ജീവംവ ലോകിയാ ലോകേ, ആലപന്തി കദാചി തു.

നിജ്ജീവാലപനം അപ്പം, അത്ഥവിഞ്ഞാപനേ സിയാ;
"ഉമ്മുജ്ജ ഭോ പുഥുസിലേ", ഇതി പാളി നിദസ്സനം.

ഏത്ഥ ലിങ്ഗവിപല്ലാസം, കേചി ഇച്ഛന്തി പണ്ഡിതാ;
തേസം മതേന ഭോതീതി, ലിങ്ഗം വിപരിണാമയേ.

അഥ വാ പന **ഭോസദ്ദോ**, നിപാതോ **സോ**പദം വിയ;
തസ്മാ വിരോധതാ നാസ്സ, തിലിങ്ഗേ വചനദ്വയേ.

ഏവം സന്തേപി **ഭോസദ്ദോ**, ദ്വിലിങ്ഗേയേവ പായതോ;
യസ്മാ ദിട്ഠോ തതോ വിഞ്ഞൂ, ദ്വിലിങ്ഗേയേവ തം വദേ.

ഇത്ഥിലിങ്ഗമ്ഹി സമ്പത്തേ, "ഭോ"തി ഇതി പയോജയേ;
ഏവംവിധം പയോഗഞ്ഹി, സുപ്പയോഗം ബുധാബ്രവും.

യജ്ജേവം ദുപ്പയോഗംവ, സിയാ തുമ്ഹേഹി ദസ്സിതം;
"ഉമ്മുജ്ജ ഭോ പുഥുസിലേ", ഇച്ചാഹച്ചപദന്തി ചേ.

ദുപ്പയോഗം ന തം യസ്മാ, വോഹാരകുസലേന വേ;
ജിനേന ഭാസിതേ ധമ്മേ, ദുപ്പയോഗാ ന വിജ്ജരേ.

ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ വിസയേ, **ഭോതി**സദ്ദപ്പയോജനം;
കവീനം പേമനീയന്തി, മയാ ഏവമുദീരിതം.

ഏവം **ഭവന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ പാളിനയാനുരൂപം ദ്വിധാ വിഭത്താ വഡ്ഢനഭവനത്ഥതദഞ്ഞത്ഥവസേന.

കരോന്തസദ്ദസ്സ പന -

കരം, കരോന്തോ, കരോന്താ. കരോന്തം, കരോന്തേ. കരോതാ, കരോന്തേന, കരോന്തേഹി, കരോന്തേഭി. കരോതോ, കരോന്തസ്സ, കരോന്താനം, കരോതം. കരോതാ, കരോന്താ, കരോന്തസ്മാ, കരോന്തമ്ഹാ, കരോന്തേഹി, കരോന്തേഭി. കരോതോ, കരോന്തസ്സ, കരോന്താനം, കരോതം. കരോന്തേ, കരോന്തസ്മിം, കരോന്തമ്ഹി, കരോന്തേസു. ഭോ കരോന്ത, ഭവന്തോ കരോന്താതി രൂപാനി ഭവന്തി.

"കരോതോ ന കരിയതി പാപ"ന്തി ഇദമേത്ഥ **കരോതോ**സദ്ദസ്സ അത്ഥിതാനിദസ്സനം. ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ "കരോന്തീ, കരോന്തിയോ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി, നപുംസകലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ "കരോന്തം, കരോന്താനീ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി.

അരഹന്തസദ്ദസ്സ -

അരഹം, അരഹന്തോ. അരഹന്തം, അരഹന്തേ. അരഹതാ, അരഹന്തേന, അരഹന്തേഹി, അരഹന്തേഭി. അരഹതോ, അരഹന്തസ്സ, അരഹന്താനം, അരഹതം. അരഹതാ, അരഹന്താ, അരഹന്തസ്മാ, അരഹന്തമ്ഹാ, അരഹന്തേഹി, അരഹന്തേഭി. അരഹതോ, അരഹന്തസ്സ, അരഹന്താനം, അരഹതം. അരഹന്തേ, അരഹന്തസ്മിം , അരഹന്തമ്ഹി, അരഹന്തേസു. ഭോ അരഹന്ത, ഭവന്തോ അരഹന്തോ ഇതി രൂപാനി ഭവന്തി.

അയം ഗുണവാചകസ്സ **അരഹന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ. "അരഹാ, അരഹന്തോ, അരഹന്താ"ഇതി ച. ഏതഞ്ഹി രൂപം **സമന്തപാസാദികായം** മനുസ്സവിഗ്ഗഹട്ഠാനേ ദിസ്സതി. ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാളിയം പന "മയഞ്ചമ്ഹാ

അനരഹന്തോ"തി പദം ദിസ്സതി. അരഹന്തം, അരഹന്തേ. അരഹതാ, സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. അയം പണ്ണത്തിവാചകസ്സ **അരഹന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

തഥാ ഹി "അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. അരഹം സുഗതോ ലോകേ. അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ"തിആദീസു **അരഹം**സദ്ദാദയോ ഗുണവാചകാ. "അരഹാ അഹോസി. അഹഞ്ഹി അരഹാ ലോകേ. ഏകോ അരഹാ, ഏകസട്ഠി അരഹന്തോ ലോകേ അഹേസും.

ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
യത്ഥ അരഹന്തോ വിഹരന്തി, തം ഭൂമിരാമണേയ്യകം.

മയഞ്ചമ്ഹാ അനരഹന്തോ"തിആദീസു **അരഹാ**സദ്ദാദയോ പണ്ണത്തിവാചകാതി ദട്ഠബ്ബാ. ഇധ ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗവസേന വിസും വത്തബ്ബനയോ അപ്പസിദ്ധോ. യദി ഏവം ആസവക്ഖയം പത്താ ഇത്ഥീ കഥം വത്തബ്ബാ, ആസവക്ഖയം പത്തം ചിത്തം കഥം വത്തബ്ബന്തി? ഇത്ഥീ താവ "യം ഇത്ഥീ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി വചനതോ "അരഹ"ന്തി വത്തബ്ബാ ഗുണവസേന, പണ്ണത്തിവസേന പന "ഇത്ഥീ അരഹാ അഹോസീ"തി വത്തബ്ബാ. ചിത്തം പന ഗുണവസേനേവ "അരഹം ചിത്ത"ന്തി വത്തബ്ബന്തി.

സന്തസദ്ദസ്സ -

സം, സന്തോ, സന്തോ, സന്താ. സം, സന്തം, സന്തേ. സതാ, സന്തേന, സന്തേഹി, സന്തേഭി, സബ്ഭി. സതോ, സന്തസ്സ, സന്താനം, സതം, സതാനം. സതാ, സന്താ, സന്തസ്മാ, സന്തമ്ഹാ, സന്തേഹി, സന്തേഭി, സബ്ഭി. സതോ, സന്തസ്സ, സന്താനം, സതം, സതാനം. സതി, സന്തേ, സന്തസ്മിം, സന്തമ്ഹി, സന്തേസു. ഭോ സന്ത, ഭവന്തോ സന്തോതി രൂപാനി ഭവന്തി.

ഏത്ഥ പന "അദ്ധാ ഹി താത സതനേസ ധമ്മോ"തി **ജയദ്ദിസജാതക**പാളിദസ്സനതോ "സതാന"ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ഹി **സതനേസാ**തി സതാനം ഏസാതി ഛേദോ, രസ്സത്തനിഗ്ഗഹീതസരലോപവസേന ച രൂപനിട്ഠാനം വേദിതബ്ബം. തഥാ ഹി തദട്ഠകഥായം "അദ്ധാ ഏകംസേന ഏസ താത സതാനം പണ്ഡിതാനം ധമ്മോ സഭാവോ"തി അത്ഥോ വുത്തോ. അയം യേ ലോകേ "സപ്പുരിസാ"തി ച "അരിയാ"തി ച "പണ്ഡിതാ"തി ച വുച്ചന്തി, തേസം വാചകസ്സ **സന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ. തപ്പടിസേധസ്സ പന അസം, അസന്തോ, കത്ഥചി അസന്താ ഇച്ചപി. തഥാ ഹി "അസന്താ കിര മം ജമ്മാ, താത താതാതി ഭാസരേ"തി പാളി ദിസ്സതി. "അസം, അസന്തം, അസന്തേ. അസതാ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബാ. ഇമസ്മിം അത്ഥേ "സന്തോ, അസന്തോ"തിമാനി ബഹുവചനകാനിയേവ ഭവന്തി, ന കത്ഥചിപി ഏകവചനകാനി. കസ്മാ? പണ്ണത്തിവാചകത്താ. അഞ്ഞത്ര പന "സന്തോ, ദന്തോ"തിആദീസു ഏകവചനാനിയേവ ഠപേത്വാ വിജ്ജമാനത്ഥവാചക**സന്തോ**സദ്ദം, കസ്മാ? അപണ്ണത്തിവാചകത്താതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദാനി പണ്ണത്തിവാചകാനം തേസം കാനിചി പയോഗാനി കഥയാമ -

സമേതി അസതാ അസം. യം യഞ്ഹി രാജ ഭജതി, സന്തം വാ യദി വാ അസം. ന സാ സഭാ യത്ഥ ന സന്തി സന്തോ. അസന്തോ നിരയം യന്തി, സന്തോ

സഗ്ഗപരായണാ. അസന്തേ നോപസേവേയ്യ, സന്തേ സേവേയ്യ പണ്ഡിതോ. സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ. സതം ധമ്മോ ഇച്ചേവമാദീനി ഭവന്തി.

യോ പനമ്ഹേഹി പദമാലായം "സബ്ഭീ"തി അയം സദ്ദോ തതിയാപഞ്ചമീബഹുവചനവസേന യോജിതോ, സോ ച ഖോ **സന്ത**ഇതി **അ**കാരന്തപകതിവസേന, അഞ്ഞത്ഥ പന "സബ്ഭീ"തി **ഇ**കാരന്തപകതിവസേന യോജേതബ്ബോ. തഥാ ഹി **സബ്ഭീ**തി സപ്പുരിസോ നിബ്ബാനഞ്ച, സുന്ദരാധിവചനം വാ ഏതം സബ്ഭീതി. സബ്ബോ ചായമത്ഥോ സാട്ഠകഥായ "ബഹുമ്പേതം അസബ്ഭി ജാതവേദാ"തി ഇമായ പാളിയാ "സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തീ"തി ഇമായ ച ദീപേതബ്ബോ.

ആലപനേ ച പച്ചത്തേ, തതിയാപഞ്ചമീസു ച;
സമാസമ്ഹി ച യോജേയ്യ, **സബ്ഭി**സദ്ദം സുമേധസോ.

അത്രായം യോജനാ - ഭോ സബ്ഭി തിട്ഠ, സബ്ഭി തിട്ഠതി, സബ്ഭി സഹ ഗച്ഛതി, സബ്ഭി അപേഹി, അസബ്ഭിരൂപോ പുരിസോ. യസ്മാ പനായം സാസനാനുകൂലാ, തസ്മാ ഇമിസ്സാ തദനുകൂലത്തം ദസ്സേതും ഇധ സാസനതോ പയോഗേ ദസ്സേസ്സാമ അതക്കാവചരേ വിചിത്തേ സുഗതപാളിനയേ സോതൂനം വിസാരദമതിപടിലാഭത്ഥം. തം യഥാ? ബഹുമ്പേതം അസബ്ഭി ജാതവേദ, യം തം വാലധിനാ'ഭിപൂജയാമ. സബ്ഭി കുമ്ഭേഥ സന്ഥവം. യം സാലവനസ്മിം സേനകോ, പാപകമ്മമകരി അസബ്ഭിരൂപം. ആബാധോയം അസബ്ഭിരൂപോ. അസമ്മോദകോ ഥദ്ധോ അസബ്ഭിരൂപോ"തി . തത്ഥ ആലപനവചനേ ദിട്ഠേയേവ പച്ചത്തവചനം പാളിയം സരൂപതോ അനാഗതമ്പി ദിട്ഠമേവ ഹോതി. തഥാ കരണവചനേ ദിട്ഠേയേവ നിസ്സക്കവചനമ്പി ദിട്ഠമേവ ഹോതി. സമാസേ സദ്ദരൂപേ ദിട്ഠേയേവ ബ്യാസേ സദ്ദരൂപം യഥാസമ്ഭവം ദിട്ഠമേവ ഹോതി ഠപേത്വാ "ഹേതുസത്ഥാരദസ്സന"ന്തിആദീനി. തത്ഥ ച നിബ്ബാനവാചകോ ചേ, **സബ്ഭി**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ **സന്തിവിസുദ്ധിനിബ്ബുതി**സദ്ദാ വിയ, സോ ച **യമകമഹാഥേര**മതേ **രത്തി**നയേന യോജേതബ്ബോ. സബ്ബേസമികാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം സാധാരണോ ഹി സോ നയോ. സുന്ദരത്ഥവാചകോ ചേ, **അഗ്ഗിരത്തിഅട്ഠി**നയേഹി യോജേതബ്ബോ വാച്ചലിങ്ഗത്താ. "സബ്ഭിധമ്മഭൂതം നിബ്ബാന"ന്തി ഏത്ഥ ഹി സുന്ദരധമ്മഭൂതം നിബ്ബാനന്തി അത്ഥോ. ഏവം പാളിനയവസേന ആലപനാദീസു പഞ്ചസു ഠാനേസു **സബ്ഭി**സദ്ദസ്സ പവത്തിം ഞത്വാ പുന അട്ഠകഥാനയവസേനപി തപ്പവത്തി വേദിതബ്ബാ. കഥം? യസ്മാ സഗാഥാവഗ്ഗസ്സ **അട്ഠകഥായം** "സന്തോ 'സബ്ഭീഹി സദ്ധിം സതം ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതീ'തി പവേദയന്തീ"തി ഇമസ്മിം പദേസേ "സബ്ഭീഹീ"തി **ഹി**വചനവസേന സദ്ദരചനാവിസേസോ അട്ഠകഥാചരിയേഹി ദസ്സിതോ, തസ്മാ **സബ്ഭി**സദ്ദോ സബ്ബേസുപി വിഭത്തിവചനേസു യോജേതബ്ബോ. അത്രിദം വദാമ -

ഗരൂ "സബ്ഭീഹി സദ്ധി"ന്തി, അത്ഥം ഭാസിംസു പാളിയാ;
യതോ തതോ **സബ്ഭി**സദ്ദം, ധീരോ സബ്ബത്ഥ യോജയേ.

"അസബ്ഭിരൂപോ"ഇതിപി, സമാസവിസയേ സുതം;
യസ്മാ തസ്മാ **സബ്ഭി**സദ്ദം, വിഞ്ഞൂ സബ്ബധി യോജയേ.

“ഓവദേയ്യാനുസാസേയ്യ , അസബ്ഭാ ച നിവാരയേ”തി എത്ഥ പന “അസബ്ഭാ”തിപദം വിചിത്രവുത്തീസു തദ്ധിതപച്ചയേസു **ണ്യ**പച്ചയവസേന നിപ്ഫത്തിമുപാഗതന്തി വേദിതബ്ബം. കഥം? യേഭുയ്യേന അസബ്ഭീസു ഭവം അസബ്ഭം. കിം തം? അകുസലം, തതോ അസബ്ഭാ അകുസലധമ്മാ നിവാരയേ ച, കുസലധമ്മേ പതിട്ഠപേയ്യാതി അത്ഥോ. “അമ്ഹേ അസബ്ഭാഹി വാചാഹി വിക്കോസമാനാ തിബ്ബാഹി സത്തീഹി ഹനിസ്സന്തീ”തി എത്ഥ തു അസബ്ഭീനം ഏതാതി അസബ്ഭാ, ന വാ സബ്ഭീനം ഏതാതിപി അസബ്ഭാതി നിബ്ബചനം, **ണ്യ**പച്ചയവസേന ച പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. യാ ച പനേത്ഥ അമ്ഹേഹി സന്തസദ്ദസ്സ “സം, സന്തോ. സം, സന്തം, സന്തേ”തിആദിനാ പദമാലാ ദസ്സിതാ, തത്ഥ “സമേതി അസതാ അസ”ന്തി പാളിയം “അസ”ന്തി പദേ ദിട്ഠേയേവ “സ”ന്തി പദം പാളിയം അനാഗതമ്പി ദിട്ഠമേവ ഹോതി യുഗളഭാവേന വിജ്ജമാനതാരഹത്താ. ഏവം ദിട്ഠേന അദിട്ഠസ്സ ഗഹണം വേദിതബ്ബം. അഥ വാ “അസ”ന്തി എത്ഥ ന സം അസന്തി സമാസവിഗ്ഗഹവസേനാധിഗന്തബ്ബത്താ “സ”മിതി പദം ദിട്ഠമേവ ഹോതി. ഏവമഞ്ഞത്രാപി നയോ. തത്ര **സ**ന്തി സപ്പുരിസോ. **അസ**ന്തി അസപ്പുരിസോ. ഇത്ഥിലിങ്ഗേവത്തബ്ബേ “അസതീ, അസാ”തി രൂപാനി ഭവന്തി. “അസതീ, അസതീ, അസതിയോ, അസാ. അസതിം, അസതീ, അസതിയോ. അസായ, അസതിയാ, അസതീഹി, അസതീഭി. അസതിയാ, അസതീന”ന്തി വക്ഖമാന **ഇത്ഥി**നയേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

എത്ഥ പന “അസാ ലോകിത്ഥിയോ നാമ, വേലാ താസം ന വിജ്ജതി. മാ ച വസം അസതീനം നിഗച്ഛേ”തിആദീനി ദസ്സേതബ്ബാനി. **അസാ**തി ചേത്ഥ **അസതീ**തി ച സമാനത്ഥാ, അസന്തജാതികാതി ഹി തേസം അത്ഥോ. യസ്മാ പന **ജാതകട്ഠകഥായം “അസാ**തി അസതിയോ ലാമികാ, അഥ വാ സാതം വുച്ചതി സുഖം, തം താസു നത്ഥി, അത്തനി പടിബദ്ധചിത്താനം അസാതമേവ ദേന്തീതിപി അസാ , ദുക്ഖാ, ദുക്ഖവത്ഥുഭൂതാതി അത്ഥോ”തി അത്ഥം സംവണ്ണേസും, തസ്മാ സാതം നത്ഥി എതിസ്സന്തി **അസാ**തി അത്ഥേ “അസാ”തി പദസ്സ യഥാ രിത്തോ അസ്സാദോ എത്ഥാതി **രിത്തസ്സ**ന്തിപദസ്സ ലുത്തുത്തരക്ഖരസ്സ “രിത്തസ്സം, രിത്തസ്സാനി. രിത്തസ്സേ”ന്തി **ചിത്ത**നയേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ, തഥാ “അസാ, അസാ, അസായോ. അസം, അസാ, അസായോ. അസായാ”തി **കഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബാ.

എത്ഥ ച യോ അമ്ഹേഹി “സന്തോ”ഇതി സദ്ദോ ദസ്സിതോ. സോ കത്ഥചി ഏകവചനബഹുവചനഭാവേന **സംവിജ്ജമാന**സദ്ദസ്സത്ഥമ്പി വദതി, തസ്സ വസേന അയം നാമികപദമാലാ -

സന്തോ, സന്തോ, സന്താ. സന്തം, സന്തേ. സതാ, സന്തേന, സന്തേഹി, സന്തേഭി. സതോ, സന്തസ്സ, സതം, സന്താനം. സതാ, സന്താ, സന്തസ്മാ, സന്തമ്ഹാ, സന്തേഹി, സന്തേഭി. സതോ, സന്തസ്സ, സതം, സന്താനം. സതി, സന്തേ, സന്തസ്മിം, സന്തമ്ഹി, സന്തേസു. ഭോ സന്ത, ഭവന്തോ സന്തോ, ഭവന്തോ സന്താ.

എത്ഥ പന “അയം ഖോ ഭിക്ഖവേ അട്ഠമോ ഭദ്ദോ അസ്സാജാനീയോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം. ചത്താരോമേ ഭിക്ഖവേ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. അസതാ തുച്ഛാ മുസാ അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി. ഭവേ ഖോ സതി ജാതി ഹോതി”ഇച്ചേവമാദീനി

പയോഗാനി ഭവന്തി. “സങ്ഖാരേസു ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതീ”തിആദീസു പന **സതി**സദ്ദോ വചനവിപല്ലാസവസേന ഠിതോതി ഗഹേതബ്ബോ.

തത്ര ഏകവചനബഹുവചനവസേന ദ്വിധാ ഠിതേസു **സന്തോ**സദ്ദേസു ബഹുവചന**സന്തോ**സദ്ദം ഠപേത്വാ സേസാ **സമാന**സദ്ദസ്സത്ഥമ്പി വദന്തി, തസ്മാ **“സന്തോ**തി സമാനോ, **സന്താ**തി സമാനാ”തിആദിനാ അത്ഥോ കഥേതബ്ബോ. **സമാനോ**തി ഇമസ്സ ച “ഹോന്തോ”തി അത്ഥോ “പഹു സമാനോ വിപുലത്ഥചിന്തീ, കിം കാരണാ മേ ന കരോസി ദുക്ഖ”ന്തിആദീസു വിയ. പയോഗാനി പന -

“യോ മാതരം പിതരം വാ, ജിണ്ണകം ഗതയോബ്ബനം;
പഹു സന്തോ ന ഭരതി, തം പരാഭവതോ മുഖം.

ഇധേവ തിട്ഠമാനസ്സ, ദേവഭൂതസ്സ മേ സതോ;
പുനരായു ച മേ ലദ്ധോ, ഏവം ജാനാഹി മാരിസാ”തി

ഏവമാദീനി ഭവന്തി.

അപിച **സന്തോ**സദ്ദോ യസ്മാ “കിലന്തോ”തി ച “ഉപസന്തോ”തി ച “നിരുദ്ധോ”തി ച അത്ഥം വദതി, തസ്മാ തേസം വസേന **സന്ത**സദ്ദസ്സ “സന്തോ, സന്താ. സന്തം, സന്തേ. സന്തേനാ”തി **പുരിസ**നയേന നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ. ഏത്ഥ ച “സന്തോ തസിതോ. ദീഘം സന്തസ്സ യോജനം. സന്തോ ദന്തോ നിയതോ ബ്രഹ്മചാരീ. സന്തോ നിരുദ്ധോ അത്ഥങ്ഗതോ അബ്ഭത്ഥങ്ഗതോ”തിആദീനി പയോഗാനി. നപുംസകലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ “സന്തം, സന്താനീ”തി **ചിത്ത**നയേന നാമികപദമാലാ. സാ ച “സംവിജ്ജമാനം സമാനം കിലന്തം ഉപസന്തം നിരുദ്ധ”മിതി അത്ഥദീപകാപദവതീതി വേദിതബ്ബാ. അഥ വാ “ഉപാദാനേ ഖോ സതി ഭവോ ഹോതീ”തിആദീസു നപുംസകപ്പയോഗദസ്സനതോ **സന്ത**സദ്ദസ്സ **സംവിജ്ജമാന**സദ്ദത്ഥവാചകത്തേ തതിയാപഞ്ചമീചതുത്ഥീഛട്ഠീസത്തമീഠാനേ “സതാ, സതോ, സതം, സതീ”തി പദാനി അധികാനി വത്തബ്ബാനി, സേസാനി **ചിത്ത**നയേന ഞേയ്യാനി. ഇത്ഥിലിങ്ഗേ പന വത്തബ്ബേ “സന്താ, സന്താ, സന്തായോ. സന്തം, സന്താ, സന്തായോ. സന്തായാ”തി **കഞ്ഞാ**നയേന ച, സന്തീ, സന്തീ, സന്തിയോ . സന്തിം, സന്തീ, സന്തിയോ. സന്തിയാ”തി **ഇത്ഥി**നയേന ച നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഏതാസു പഠമാ “സംവിജ്ജമാനാ കിലന്താ ഉപസന്താ നിരുദ്ധാ”തി അത്ഥദീപകാപദവതീ, ഏത്ഥ പയോഗാ സുവിഞ്ഞേയ്യാവ. ദുതിയാ പന “സംവിജ്ജമാനാ സമാനാ”തി അത്ഥദീപകാപദവതീ. തഥാ ഹി “സന്തീ ആപത്തി ആവികാതബ്ബാ”തി ഏത്ഥ സംവിജ്ജമാനാ “സന്തീ”തി വുച്ചതി.

“യായ മാതു ഭതോ പോസോ,
ഇമം ലോകം അവേക്ഖതി;
തമ്പി പാണദദിം സന്തിം,
ഹന്തി കുദ്ധോ പുഥുജ്ജനോ”തി

ഏത്ഥ പന സമാനാ “സന്തീ”തി വുച്ചതി. അപരാപി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ പദമാലാ വേദിതബ്ബാ. **സന്തീ**സദ്ദസ്സ ഹി **സംവിജ്ജമാന**സദ്ദത്ഥവാചകത്തേ

“ജാതിയാ ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതീ”തിആദിനാ ഇത്ഥിലിങ്ഗപ്പയോഗദസ്സനതോ സത്തമീഠാനേ “സതി, സതിയാ, സതിയം, സന്തിയാ, സന്തിയം, സന്തീസൂ”തി രൂപാനി വത്തബ്ബാനി. സേസാനി **ഇത്ഥി**നയേന ഞേയ്യാനി. അയം തതിയാ, ഏത്ഥ ച “അസന്തിയാ ആപത്തിയാ തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബ”ന്തി പാളി “സന്തിയാ”ഇച്ചാദീനം അത്ഥിഭാവേ നിദസ്സനം. അപരോ നയോ - **സതീ**സദ്ദസ്സ “സമാനാ”തി ഇമസ്മിം അത്ഥേ “യാ ത്വം വസസി ജിണ്ണസ്സ, ഏവം ദഹരിയാ സതീ”തി ച “യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതി”ന്തി ച പാളിദസ്സനതോ “സതീ, സതീ, സതിയോ. സതിം, സതീ, സതിയോ. സതിയാ”തിആദീനിപി രൂപാനി യോജേതബ്ബാനി, സംയോഗേ **ന**കാരലോപവസേന വാ.

ഇദാനി “സന്തോ, സന്താ”തി പദദ്വയസ്സ പയോഗനിച്ഛയം കഥയാമ പയോഗേസു സോതൂനം അസമ്മൂള്ഹഭാവായ. തഥാ ഹി “സപ്പുരിസാ”തി വാ “പണ്ഡിതാ”തി വാ ബഹുവചനവസേന അത്ഥം വത്തുകാമേന “സന്തോ ദന്തോ”തി ഏവം വുത്തഏകവചനസദിസം “സന്തോ”തി ബഹുവചനം വത്തബ്ബം. “സംവിജ്ജമാനോ”തി ഏകവചനവസേന അത്ഥം വത്തുകാമേന “സന്തോ”തി ഏകവചനം വത്തബ്ബം. “സംവിജ്ജമാനാ”തി ബഹുവചനവസേന അത്ഥം വത്തുകാമേന “സന്തോ സപ്പുരിസാ”തി, “സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ”തി ച ഏവം വുത്തബഹുവചനസദിസം “സന്തോ”തി വാ “സന്താ”തി വാ ബഹുവചനം വത്തബ്ബം, “കിലന്തോ”തി വാ “സമാനോ”തി വാ “ഉപസന്തോ”തി വാ “നിരുദ്ധോ”തി വാ ഏകവചനവസേന അത്ഥം വത്തുകാമേന “സന്തോ സപ്പുരിസാ”തി ഏവം വുത്തബഹുവചനസദിസം “സന്തോ”തി ഏകവചനം വത്തബ്ബം. തേയേവത്ഥേ ബഹുവചനവസേന വത്തുകാമേന പന “സന്താ സൂനേഹി പാദേഹി, കോ നേ ഹത്ഥേ ഗഹേസ്സതീ”തി ഏത്ഥ വിയ “സന്താ”തി ബഹുവചനം വത്തബ്ബം. അയം നീതി സാധുകം മനസി കാതബ്ബാ. ഇദഞ്ഹി മന്ദബുദ്ധീനം സമ്മോഹട്ഠാനം. അയമ്പി പനേത്ഥ സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ -

> “തിലിങ്ഗത്ഥേ ച ഏകത്ഥേ, ബവ്ഹത്ഥേപി ച ദിസ്സതി;
> സത്തമ്യന്തോ **സതി**സദ്ദോ, വിപല്ലാസേ ബഹുമ്ഹി സോ”തി.

ഇദാനി **മഹന്ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

മഹം, മഹാ, മഹന്തോ, മഹന്താ. മഹന്തം, മഹന്തേ. മഹതാ, മഹന്തേന, മഹന്തേഹി, മഹന്തേഭി. മഹതോ, മഹന്തസ്സ, മഹന്താനം, മഹതം. മഹതാ, മഹന്താ, മഹന്തസ്മാ, മഹന്തമ്ഹാ, മഹന്തേഹി, മഹന്തേഭി. മഹതോ, മഹന്തസ്സ, മഹന്താനം, മഹതം. മഹതി, മഹന്തേ, മഹന്തസ്മിം, മഹന്തമ്ഹി, മഹന്തേസു. ഭോ മഹ, ഭോ മഹാ, ഭവന്തോ മഹന്തോതി അയമമ്ഹാകം രുചി.

ഏത്ഥ “മഹന്തോ, മഹന്താ. മഹന്തം, മഹന്തേ. മഹന്തേനാ”തി **പുരിസ**നയോപി ലബ്ഭതി, തസ്മാ “ഭോ മഹന്ത, ഭവന്തോ മഹന്താ”തി ആലപനപദാനി യോജേതബ്ബാനി. നപുംസകലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ “മഹന്തം, മഹന്താനീ”തി **ചിത്ത**നയോപി ലബ്ഭതി. ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ “മഹതീ, മഹതീ, മഹതിയോ. മഹതിം, മഹതീ, മഹതിയോ. മഹതിയാ, മഹതീഹി മഹതീഭീ”തി **ഇത്ഥി**നയോപി ലബ്ഭതി. “മഹതിയാ ച യക്ഖസേനായാ”തിആദീനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി. അപരോപി “മഹന്താ, മഹന്താ, മഹന്തായോ. മഹന്ത”ന്തി **കഞ്ഞാ**നയോപി ലബ്ഭതി, “മഹന്താ

നിധികുമ്ഭിയോ”തിആദീനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി. **കച്ചായനേ** പന “മഹന്തീ”ഇതി പദം ദിട്ഠം. തം “ഗുണവന്തീ, കുലവന്തീ”ഇച്ചാദീനി വിയ പാളിയം അപ്പസിദ്ധത്താ വീമംസിതബ്ബം.

നനു ഭോ യസ്മാ സാസനേപി “ഗച്ഛന്തീ, ചരന്തീ”തിആദീനി ച “ഇദ്ധിമന്തീ”തി ച പദം ദിസ്സതി, തസ്മാ “മഹന്തീ, ഗുണവന്തീ”തിആദീനിപി ഭവിതബ്ബന്തി? ന ഭവിതബ്ബം തഥാരൂപസ്സ നയസ്സ വസേന അഗ്ഗഹേതബ്ബത്താ, “മഹതീ, ഗുണവതീ”ഇച്ചാദിനയസ്സേവ ദസ്സനതോ ച. തഥാ ഹി പാളിയം അട്ഠകഥാസു ച “സേയ്യഥാപി നാമ മഹതീ നങ്ഗലസീസാ, ഇത്ഥീ സിയാ രൂപവതീ, സാ ച സീലവതീ സിയാ. സതിമതീ ചക്ഖുമതീ. ഇദ്ധിമതീ പത്തിമതീ”തി ച “മഹതിം സേനം ദിസ്വാ മഹോസധസേനാ മന്ദാ, അയം അതിവിയ മഹതീ സേനാ ദിസ്സതീ”തി ച ആദീനി പയോഗാനി ദിസ്സന്തി, ന “മഹന്തീ, രൂപവന്തീ”ഇച്ചാദീനി.

കേചി പന **“മഹാ**ഇതി സദ്ദോ ബ്യാസേ ന ലബ്ഭതി, സമാസേയേവ ലബ്ഭതി ‘മഹാപുരിസോ’തി എത്ഥ വിയാ”തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. “മഹാ തേ ഉപാസക പരിച്ചാഗോ. മഹാ വതായം ഭന്തേ ഭൂമിചാലോ. ഘോസോ ച വിപുലോ മഹാ. ബാരാണസിരജ്ജം നാമ മഹാ. സേനാ സാദിസ്സതേ മഹാ”തി പയോഗദസ്സനതോ. എവം ബ്യാസേപി ലബ്ഭതീതി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ “മഹം, മഹാ, മഹന്തോ, മഹന്താ. ഭോ മഹന്ത, ഭവന്തോ മഹന്താ”തി പുല്ലിങ്ഗേ, “മഹന്തം, മഹാ, മഹന്താനി. ഭോ മഹന്ത, ഭവന്തോ മഹന്താനീ”തി നപുംസകലിങ്ഗേ, “മഹന്താ, മഹാ, മഹന്താ, മഹന്തായോ. ഭോതി മഹന്തേ, ഭോതിയോ മഹന്താ, മഹന്തായോ”തി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ സബ്ബം സമ്പുണ്ണം യോജേതബ്ബം. സമാസേ പന “മഹാസത്തോ മഹാഉപാസകോ മഹാഉപാസികാ മഹബ്ബലോ മഹാവനം മഹഗ്ഗതം മഹപ്ഫലം മഹബ്ഭയ”ന്തിആദീനി രൂപാനി ഭവന്തി, തദ്ധിതേ “മഹത്തനോ മഹത്തം മഹന്തത്തം മഹന്തതാ”തി രൂപാനി ഭവന്തി. **ഗച്ഛന്ത**സദ്ദസ്സ പന “ഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛന്താ”തി രൂപാനി വത്വാ സേസാനി **മഹന്ത**സദ്ദേ വുത്തനയേന വിത്ഥാരേത്വാ നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ “ഗച്ഛന്തോ, ഗച്ഛന്താ”തി **പുരിസ**നയോ ച “ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്താനീ”തി **ചിത്ത**നയോ ച “ഗച്ഛന്തീ, ഗച്ഛന്തീ, ഗച്ഛന്തിയോ”തി **ഇത്ഥി**നയോ ച ഗഹേതബ്ബോ. എവം ലിങ്ഗത്തയവസേന “ചരം ചരന്തോ ചരന്തം ചരന്തീ, ദദം ദദന്തോ ദദന്തം ദദന്തീ”തിആദീനം അനേകപദസഹസ്സാനം നാമികപദമാലാ വിത്ഥാരേതബ്ബാ.

യേ പനാചരിയാ “ഗച്ഛന്തോ”തിആദീനം പച്ചത്താലപനബഹുവചനത്തഞ്ച “ഗച്ഛം”ഇച്ചാദീനം ആലപനേകവചനത്തഞ്ച ഇച്ഛന്തി, തേ സമ്മ്ഹേഹി പയോഗോ സാസനേ ന ദിട്ഠോ നയവസേനാഗഹേതബ്ബത്താ. തസ്മാ താനി എത്ഥ ന വദാമ. അയം പന വിസേസോ ദിട്ഠോ. സേയ്യഥിദം?

> “ഗച്ഛം വിധമ”മിച്ചാദി-പദാനി മുനിസാസനേ;
> കത്ഥചാഖ്യാതികാ ഹോന്തി, കത്ഥചി പന നാമികാ.
>
> “തസ്സാഹം സന്തികേ ഗച്ഛം,
> സോ മേ സത്ഥാ ഭവിസ്സതി;
> വിധമം ദേവ തേ രട്ഠം,
> പുത്തോ വേസ്സന്തരോ തവ.

അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മഞ്ചേ ത്വം നിക്ഖനം വനേ'';
ഇച്ചേവമാദയോ ഞേയ്യാ, പയോഗാ ഏത്ഥ ധീമതാ.

''ഗച്ഛിസ്സാമി വിധമീ''തി-ആദിനാ ജിനസാസനേ;
നാനാകാലപുരിസാനം, വസേനത്ഥം വദേ വിദൂ.

നാമത്തേ പന ''ഗച്ഛന്തോ, വിധമന്തോ''തിആദിനാ;
''ഗച്ഛ''മിച്ചേവമാദീന-മത്ഥമത്ഥവിദൂ വദേ.

ഇദാനി സമഗതികത്തേപി ''ജാനം, പസ്സ''ന്തിആദീനം ലിങ്ഗവിഭത്തിവചനന്തരവസേന യോ വിസേസോ ദിസ്സതി, തം വദാമ. തഥാ ഹി ''സാ ജാനംയേവ ആഹ ന ജാനാമീതി, പസ്സംയേവ ആഹ ന പസ്സാമീ''തി ഏവമാദീസു **ജാനം പസ്സം** സദ്ദാനം ''ജാനന്തീ പസ്സന്തീ''തി ലിങ്ഗന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാ ''ഗച്ഛം''ഇതി സദ്ദസ്സപി യഥാപയോഗം ''ഗച്ഛന്തീ''തി ഇത്ഥിയാ കഥനത്ഥോ ലബ്ഭതി തേഹി സമാനഗതികത്താ, ന ''ഗച്ഛന്തോ''തി സദ്ദസ്സ ''ഗച്ഛന്തീ''തി ഇത്ഥിയാ കഥനത്ഥോ ലബ്ഭതി തേഹി അസമാനഗതികത്താതി കാരണം ദസ്സിതം ഹോതി. ''അപി നു തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏകന്തസുഖം ലോകം ജാനം പസ്സം വിഹരഥാ''തി ഏത്ഥ ''ജാനന്താ പസ്സന്താ''തി വചനന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാ പന ''ഗച്ഛം''ഇതി സദ്ദസ്സപി യഥാപയോഗം ''ഗച്ഛന്താ''തി ബഹുവചനത്ഥോ ലബ്ഭതി തേഹി സമാനഗതികത്താ, ന ''ഗച്ഛന്തേ''തി സദ്ദസ്സ ''ഗച്ഛന്താ''തി ബഹുവചനത്ഥോ ലബ്ഭതി തേഹി അസമാനഗതികത്താതി കാരണം ദസ്സിതം ഹോതി. ഏസ നയോ ഉത്തരത്രാപി. ''ഭരന്തി മാതാപിതരോ, പുബ്ബേ കതമനുസ്സര''ന്തി ഏത്ഥ **അനുസ്സരം**സദ്ദസ്സ ''അനുസ്സരന്താ''തി വചനന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതി. ''സദ്ധമ്മോ ഗരുകാതബ്ബോ, സരം ബുദ്ധാന സാസന''ന്തി ഏത്ഥ **സരം**സദ്ദസ്സ സരന്തേനാതി വിഭത്തന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതി. ''ഫുസം ഭൂതാനി സണ്ഠാനം, മനസാ ഗണ്ഹതോ യഥാ''തി ഏത്ഥ **ഫുസം**സദ്ദസ്സപി ''ഫുസന്തസ്സാ''തി വിഭത്തന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതി. തഥാ ''യാചം അദദമപ്പിയോ''തി ഏത്ഥാപി **യാചം**സദ്ദസ്സ ''യാചന്തസ്സാ''തി വിഭത്തന്തരവസേന പരിവത്തനം ഭവതി. **യാച**ന്തി വാ യാചിതബ്ബം ധനം, ഇമിനാ നയേന നാനപ്പകാരതോ പരിവത്തനം വേദിതബ്ബം. ഇതി ''ഭവംകര''ന്തിആദീനം വിസദിസപദമാലാ ച ''ഗച്ഛം, ചര''ന്തിആദീനം സദിസപദമാലാ ച ''ജാനം, പസ്സ''ന്തിആദീനം ലിങ്ഗവിഭത്തിവചനന്തരവസേന കത്ഥചി പരിവത്തനന്തി അയം തിവിധോപി ആകാരോ ആഖ്യാതികപദത്ഥവിഭാവനായ സദ്ധിം കഥിതോ പാവചനവരേ സോതൂനം സദ്ദേസ്വത്ഥേസു ച വിസാരദബുദ്ധിപടിലാഭത്ഥം. സബ്ബമേതഞ്ഹി സന്ധായ ഇമാ ഗാഥാ വുത്താ -

''ഭവം കരം അരഹം സം, മഹം''ഇതി പദാനി തു;
വിസദിസാനി സമ്ഭോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞന്തി ലക്ഖയേ.

''ഗച്ഛം ചരം ദദം തിട്ഠം, ചിന്തയം ഭാവയം വദം;
ജാനം പസ്സ''ന്തിആദീനി, സമാനാനി ഭവന്തി ഹി.

തത്ര ''ജാന''ന്തിആദീനം, കത്ഥചി പരിവത്തനം;
ലിങ്ഗവിഭത്തിവചന-ന്തരതോ പന ദിസ്സതീതി.

അപിച അയം സബ്ബേസമ്പി നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതി, യദിദം ദ്വീസു ലിങ്ഗേസു ഛസു വിഭത്തീസു തേരസസു വചനേസു അഞ്ഞതരലിങ്ഗവിഭത്തിവചനവസേന പരിവത്തനം. അയമ്പി പനേത്ഥ നീതി വേദിതബ്ബാ.

"ഗച്ഛം ചര"ന്തിആദീനി, വിപ്പകതവചോ സിയും;
"ഗച്ഛമാനോ ചരമാനോ", ഇച്ചാദീനി പദാനി ച.

"മഹം ഭവ"ന്തി ഏതാനി, വിപ്പകതവചോപി ച;
അവിപ്പകതവചോ ച, സിയും അത്ഥാനുരൂപതോ.

"അരഹം സ"ന്തി ഏതാനി, വിനിമുത്താനി സബ്ബഥാ;
ആകാരം തിവിധമ്പേതം, കരേ ചിത്തേ സുമേധസോതി.

സവിനിച്ഛയോയം നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ആകാരന്തതാപകതികം നിഗ്ഗഹീതന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ധനഭൂതി**ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ അഞ്ഞേസഞ്ച തംസദിസാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗം വക്ഖാമി പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ.

അഗ്ഗി, അഗ്ഗീ, അഗ്ഗയോ. അഗ്ഗിം, അഗ്ഗീ, അഗ്ഗയോ. അഗ്ഗിനാ, അഗ്ഗീഹി, അഗ്ഗീഭി. അഗ്ഗിസ്സ, അഗ്ഗിനോ, അഗ്ഗീനം. അഗ്ഗിനാ, അഗ്ഗീഹി, അഗ്ഗീഭി. അഗ്ഗിസ്സ, അഗ്ഗിനോ, അഗ്ഗീനം. അഗ്ഗിസ്മിം, അഗ്ഗിമ്ഹി, അഗ്ഗീസു. ഭോ അഗ്ഗി, ഭോ അഗ്ഗീ, ഭവന്തോ അഗ്ഗയോ. **യമകമഹാഥേര**മതം.

ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി നിസ്സക്കവചനട്ഠാനേ "അഗ്ഗിസ്മാ, അഗ്ഗിമ്ഹാ"തി ഇമാനി നാഗതാനി, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ തംസദിസപ്പയോഗദസ്സനതോ ഗഹേതബ്ബാനി. "അഗ്ഗിനാ, അഗ്ഗിസ്മാ, അഗ്ഗിമ്ഹാ"തി കമോ ച വേദിതബ്ബോ.

ധനഭൂതി, ധനഭൂതീ, ധനഭൂതയോ. ധനഭൂതിം, ധനഭൂതീ, ധനഭൂതയോ. ധനഭൂതിനാ, ധനഭൂതീഹി, ധനഭൂതീഭി. ധനഭൂതിസ്സ, ധനഭൂതിനോ, ധനഭൂതീനം. ധനഭൂതിനാ, ധനഭൂതിസ്മാ, ധനഭൂതിമ്ഹാ, ധനഭൂതീഹി, ധനഭൂതീഭി. ധനഭൂതിസ്സ, ധനഭൂതിനോ, ധനഭൂതീനം. ധനഭൂതിസ്മിം, ധനഭൂതിമ്ഹി, ധനഭൂതീസു. ഭോ ധനഭൂതി, ഭോ ധനഭൂതീ, ഭവന്തോ ധനഭൂതയോ.

സിരിഭൂതി സോത്ഥിഭൂതി, സുവത്ഥിഭൂതി അഗ്ഗിനി;
ഗിനി ജോതി ദധി പാണി, ഇസി സന്ധി മുനി മണി.

ബ്യാധി ഗണ്ഠി രവി മുട്ഠി, കവി ഗിരി കപി നിധി;
കുച്ഛി വത്ഥി വിധി സാലി, വീഹി രാസി അഹി മസി.

സാതി കേസി കിമി ബോന്ദി, ബോധി ദീപി പതി ഹരി;
അരി ധനി തിമി കലി, സാരത്ഥ്യുദധി അഞ്ജലി,

അധിപതി നരപതി, അസി ഞാതി നിരൂപധി;

സമാധി ജലധിച്ചാദീ, **ധനഭൂതി**സമാ മതാ.

അഥ വാ ഏതേസു **അധിപതി**സദ്ദസ്സ "അധിപതിയാ സത്താ"തി പാളിദസ്സനതോ "അധിപതിയാ"തി സത്തമീരൂപമ്പി ഇച്ഛിതബ്ബം. അപിച "അസാരേ സാരമതിനോ"തി പാളിയം **ഇ**കാരന്തസമാസപദതോ **യോ**വചനസ്സ **നോ**ആദേസദസ്സനതോ കചി **അധിപതി**ഇച്ചാദീനം **ഇ**കാരന്തസമാസപദാനം "അധിപതിനോ"തിആദിനാപി പച്ചത്തോപയോഗരൂപാനി ഇച്ഛിതബ്ബാനി **ഈ**കാരന്താനം ദണ്ഡീസദ്ദാദീനം "ദണ്ഡിനോ"തിആദീനി പച്ചത്തോപയോഗസമ്പദാനസാമിവചനരൂപാനി വിയ. **ഗഹപതിജാനിപതി**സദ്ദാദീനം പന സമാസപദാനമ്പി ഏവരൂപാനി പച്ചത്തോപയോഗരൂപാനി ന ഇച്ഛിതബ്ബാനി "ഗഹപതയോ ജാനിപതയോ"തിആദിനാ നയേന യഥാപാവചനം ഗഹേതബ്ബരൂപത്താ. **ഇസി മുനി**സദ്ദാനം പനാലപനട്ഠാനേ "ഇസേ, മുസേ"തി രൂപന്തരമ്പി ഗഹേതബ്ബം "പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ. പടിഗ്ഗണ്ഹ മഹാമുനേ"തി ദസ്സനതോ.

യേ പനേത്ഥ അമ്ഹേഹി **അഗ്ഗിനി ഗിനി**സദ്ദാ വുത്താ, തത്രേകേ ഏവം വദന്തി **"അഗ്ഗിനി**സദ്ദോ പച്ചത്തേകവചനഭാവേയേവ ലബ്ഭതി, ന പച്ചത്തബഹുവചനഭാവേ ഉപയോഗഭാവാദീസു വാ"തി. കേചി പന "പാളിയം **അഗ്ഗിനി**സദ്ദോ നാമ നത്ഥി, **ഗിനി**സദ്ദോയേവ അത്ഥീ"തി വദന്തി. കേചി **"ഗിനി**സദ്ദോ നാമ നത്ഥി, **അഗ്ഗിനി**സദ്ദോയേവത്ഥീ"തി വദന്തി. സബ്ബമേതം ന യുജ്ജതി **അഗ്ഗിനി ഗിനി**സദ്ദാനമുപലബ്ഭനതോ, സബ്ബാസുപി വിഭത്തീസു ദ്വീസു വചനേസു യോജേതബ്ബതാദസ്സനതോ ച. തഥാ ഹി സുത്തനിപാതേ **കോകാലികസുത്തേ** -

> "ന ഹി വഗ്ഗു വദന്തി വദന്താ,
> നാഭിജവന്തി ന താണമുപേന്തി;
> അങ്ഗാരേ സന്ഥതേ സേന്തി,
> അഗ്ഗിനിം സമ്പജ്ജലിതം പവിസന്തീ"തി

ഇമസ്മിം പദേസേ "അഗ്ഗിനി"ന്തി ഉപയോഗവചനം ദിസ്സതി. തേനാഹ അട്ഠകഥാചരിയോ **"അഗ്ഗിനിം സമ്പജ്ജലിത**ന്തി സമന്തതോജാലം സബ്ബദിസാസു ച സമ്പജ്ജലിതമഗ്ഗി"ന്തി. തത്രേവ ച സുത്തനിപാതേ **കോകാലികസുത്തേ** -

> "അഥ ലോഹമയം പന കുമ്ഭിം,
> അഗ്ഗിനിസഞ്ജലിതം പവിസന്തി;
> പച്ചന്തി ഹി താസു ചിരരത്തം,
> അഗ്ഗിനിസമാസു സമുപ്പവാതേ"തി

ഇമസ്മിം പദേസേ സമാസവിസയത്താ **അഗ്ഗിനിസഞ്ജലിത**ന്തി അഗ്ഗിനീഹി സഞ്ജലിതന്തി അത്ഥോ ലബ്ഭതി, തഥാ **അഗ്ഗിനിസമാസൂ**തി അഗ്ഗിനീഹി സദിസാസൂതി അത്ഥോപി. ഏവം സമാസവിധാനമുഖേന "അഗ്ഗിനീഹീ"തി കരണവചനമ്പി ദിസ്സതി.

ഗിനിസദ്ദോപി ച പാളിയം ദിസ്സതി. തഥാ ഹി "തമേവ കട്ഠം ദഹതി, യസ്മാ സോ ജായതേ ഗിനീ"തി **ചൂളബോധിചരിയായം ഗിനി**സദ്ദോ ദിട്ഠോ. കേചി പനേത്ഥ സന്ധിവസേന **അ**കാരലോപം സഞ്ഞോഗാദിസ്സ ച **ഗ**കാരസ്സ

ലോപം വദന്തി, തമ്പി ന യുജ്ജതി തസ്സാ പാളിയാ അട്ഠകഥായം **“യസ്മാ**തി യതോ കട്ഠാ. **ഗിനീ**തി അഗ്ഗീ”തി ഏവം **ഗിനി**സദ്ദസ്സ ഉല്ലിങ്ഗേത്വാ വചനതോ. തഥാ “ഛന്നാ കുടി ആഹിതോ ഗിനീ”തി ഇമസ്സ **ധനിയസുത്ത**സ്സ അട്ഠകഥായം **“ആഹിതോ**തി ആഭതോ ജാലിതോ വാ. **ഗിനീ**തി അഗ്ഗീ”തി വചനതോ, തഥേവ ച “മഹാഗിനി പജ്ജലിതോ, അനാഹാരോപസമ്മതീ”തി ഇമിസ്സാ **ഥേരഗാഥായ** സംവണ്ണനായം **“ഗിനീ**തി അഗ്ഗീ”തി വചനതോ. യദി ഹി **ഗിനി**സദ്ദോ വിസും ന സിയാ, അട്ഠകഥാചരിയാ “ജായതേ ഗിനീ”തിആദീനി “ജായതേ അഗ്ഗിനീ”തിആദിനാ പദച്ഛേദവസേന അത്ഥം വദേയ്യും. യസ്മാ ഏവം ന വദിംസു, **“ഗിനീ**തി അഗ്ഗീ”തി പന വദിംസു, തേന ഞായതി **“ഗിനി**സദ്ദോപി വിസും അത്ഥീ”തി. യേ **“ഗിനി**സദ്ദോ നത്ഥീ”തി വദന്തി, തേസം വചനം ന ഗഹേതബ്ബമേവ സാസനേ ഗിനിസദ്ദസ്സുപലബ്ഭനതോ.
സുത്തനിപാതട്ഠകഥായഞ്ഹി “ഛന്നാ കുടി ആഹിതോ ഗിനീ”തി പാഠസ്സ സംവണ്ണനായമേവ “തേസു ഠാനേസു അഗ്ഗിനി ‘ഗിനീ’തി വോഹരിയതീ”തി തസ്സ അഭിധാനന്തരം വുത്തം, തസ്മാ മയമേത്ഥ ഗാഥാരചനം കരിസ്സാമ -

വിദേഹരട്ഠമജ്ഝമ്ഹി, യം തം നാമേന വിസ്സുതം;
രട്ഠം പബ്ബതരട്ഠന്തി, ദസ്സനേയ്യം മനോരമം.

ധമ്മകോണ്ഡവ്ഹയം തത്ഥ, നഗരം അത്ഥി സോഭനം;
തമ്ഹി ഠാനേ മനുസ്സാനം, ഭാസാ ഏവ ഗിനിച്ചയം.

“ഗിനി ഗിനീ ഗിനയോ”തി-ആദിനാ പവദേ വിദൂ;
പദമാലം യഥാ അഗ്ഗി-സദ്ദസ്സേവ സുമേധസോ.

ഇതി **അലാബു ലാബു**സദ്ദാ വിയ **അഗ്ഗിനി ഗിനി**സദ്ദാപി ഭഗവതോ പാവചനേ ദിസ്സന്തീതി വേദിതബ്ബാ. യഥാ പന **അഗ്ഗിനി**സദ്ദസ്സ സബ്ബാസു വിഭത്തീസു ദ്വീസു വചനേസു യോജേതബ്ബതാ സിദ്ധാ, തഥാ **ഗിനി**സദ്ദസ്സപി സിദ്ധാവ ഹോതി. തസ്മാത്ര -

അഗ്ഗിനി , അഗ്ഗിനീ, അഗ്ഗിനയോ. അഗ്ഗിനിം, അഗ്ഗിനീ, അഗ്ഗിനയോ. അഗ്ഗിനിനാ, അഗ്ഗിനീഹി, അഗ്ഗിനീഭി. അഗ്ഗിനിസ്സ, അഗ്ഗിനീനം. അഗ്ഗിനിനാ, അഗ്ഗിനിസ്മാ, അഗ്ഗിനിമ്ഹാ, അഗ്ഗിനീഹി, അഗ്ഗിനീഭി. അഗ്ഗിനിസ്സ, അഗ്ഗിനീനം. അഗ്ഗിനിസ്മിം, അഗ്ഗിനിമ്ഹി, അഗ്ഗിനീസു. ഭോ അഗ്ഗിനി, ഭവന്തോ അഗ്ഗിനീ, ഭവന്തോ അഗ്ഗിനയോ.

“ഗിനി, ഗിനീ, ഗിനയോ. ഗിനിം, ഗിനീ, ഗിനയോ, ഗിനിനാ”തി സബ്ബം യോജേതബ്ബം. ഇതി പാളിനയാനുസാരേന **അഗ്ഗിനി ഗിനി**സദ്ദാനം നാമികപദമാലാ യോജിതാ. അഥ വാ യഥാ സക്കടഭാസായം **സത്വ പദ്മസ്വാമിനീ**തി സഞ്ഞോഗവസേന വുത്താനം സദ്ദാനം മാഗധഭാസം പത്വാ **സത്തവപദുമസുവാമിനീ**തി നിസ്സഞ്ഞോഗവസേന ഉച്ചാരിതാ പാളി ദിസ്സതി “ത്വഞ്ച ഉത്തമസത്തവോ”തിആദിനാ, തഥാ സക്കടഭാസായം **അഗ്നീ**തി സഞ്ഞോഗവസേന വുത്തസ്സ മാഗധഭാസം പത്വാ “അഗ്ഗിനീ”തി സഞ്ഞോഗനകാരവസേന ഉച്ചാരിതാ പാളി ദിസ്സതി “അഗ്ഗിനിം സമ്പജ്ജലിതം പവിസന്തീ”തിആദികാ. യഥാ ച വേയ്യാകരണേഹി സക്കടഭാസാഭൂതോ **അഗ്നി**സദ്ദോ സബ്ബാസു വിഭത്തീസു തീസു വചനേസു യോജിയതി, തഥാ മാഗധഭാസാഭൂതോ **അഗ്ഗിനി**സദ്ദോപി സബ്ബാസു വിഭത്തീസു ദ്വീസു വചനേസു

യോജേതബ്ബോവ ഹോതി, തസ്മാ സോ ഇധമ്ഹേഹി യോജിയതി, **ഗിനി**സദ്ദോപി **അഗ്ഗിനി**സദ്ദേന സമാനത്ഥത്താ, ഈസകഞ്ച സരൂപത്താ തഥേവ യോജിയതീതി ദട്ഠബ്ബം.

എത്ഥ സിയാ - യദി **അഗ്ഗിനി**സദ്ദോ സബ്ബേസു വിഭത്തിവചനേസു യോജേതബ്ബോ, അഥ കസ്മാ **കച്ചായനേ** "അഗ്ഗിസ്സിനീ"തി ലക്ഖണേന **സിമ്**ഹി പരേ **അഗ്ഗി**സദ്ദന്തസ്സ **ഇനി**ആദേസോ ദസ്സിതോതി? സച്ചം, യഥാ നവക്ഖത്തും ഠപേത്വാ കതേകസേസസ്സ **ദസ**സദ്ദസ്സ **യോ**വചനമ്ഹി **നവാ**ദേസം കത്വാ **യോ**വചനസ്സ **ഉതി**ആദേസം കസ്മാ "നവുതീ"തി രൂപേ നിപ്ഫന്നേ പുന "നവുതീ"തി പകതിം ഠപേത്വാ തതോ **നം**വചനം കത്വാ "നവുതീന"ന്തി രൂപം നിപ്ഫാദിതം . ഇത്ഥിലിങ്ഗേ പന **നാ**ദിഏകവചനാനി കത്വാ തേസം **യാ**ആദേസം കത്വാ "നവുതിയാ"തി രൂപം നിപ്ഫാദിതം. തഥാ ഹി "ഛന്നവുതീനം പാസണ്ഡാനം ധമ്മാനം പവരം യദിദം സുഗതവിനയം നവുതിയാ ഹംസസഹസ്സേഹി പരിവുതോ"തിആദീനി പയോഗാനി ദിസ്സന്തി. തഥാ **സിമ്**ഹി **അഗ്ഗി**സദ്ദന്തസ്സ **ഇനി**ആദേസകരണവസേന "അഗ്ഗിനീ"തി രൂപേ നിപ്ഫന്നേപി പുന "അഗ്ഗിനീ"തി പകതിം ഠപേത്വാ തതോ **യോഅംനാ**ദയോ വിഭത്തിയോ കത്വാ "അഗ്ഗിനി, അഗ്ഗിനീ, അഗ്ഗിനയോ. അഗ്ഗിനിം, അഗ്ഗിനീ, അഗ്ഗിനയോ. അഗ്ഗിനിനാ"തിആദീനി കഥം ന നിപ്ഫജ്ജിസ്സന്തീതി സന്നിട്ഠാനം കാതബ്ബം.

സവിനിച്ഛയോയം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഇകാരന്തതാപകതികം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭാവീ** ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ അഞ്ഞേസഞ്ച തംസദിസാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ.

ദണ്ഡീ, ദണ്ഡീ, ദണ്ഡിനോ. ദണ്ഡിം, ദണ്ഡീ, ദണ്ഡിനോ. ദണ്ഡിനാ, ദണ്ഡീഹി, ദണ്ഡീഭി. ദണ്ഡിസ്സ, ദണ്ഡിനോ, ദണ്ഡീനം. ദണ്ഡിനാ, ദണ്ഡീഹി, ദണ്ഡീഭി. ദണ്ഡിസ്സ, ദണ്ഡിനോ, ദണ്ഡീനം. ദണ്ഡിസ്മിം, ദണ്ഡിമ്ഹി, ദണ്ഡീസു. ഭോ ദണ്ഡി, ഭോ ദണ്ഡീ, ഭവന്തോ ദണ്ഡിനോ. **യമകമഹാഥേര**മതം.

എത്ഥ കിഞ്ചാപി "ദണ്ഡിന"ന്തി ഉപയോഗേകവചനഞ്ച "ദണ്ഡിസ്മാ, ദണ്ഡിമ്ഹാ"തി നിസ്സക്കവചനഞ്ച "ദണ്ഡിനീ"തി ഭുമ്മേകവചനഞ്ച നാഗതം, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ തംസദിസസ്സ പയോഗസ്സ ദസ്സനതോ ഗഹേതബ്ബമേവ.

> "ഭണ സമ്മ അനുഞ്ഞാതോ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച കേവലം;
> സന്തി ഹി ദഹരാ പക്ഖീ, പഞ്ഞവന്തോ ജുതിന്ധരാ"തി

പാളിയം "പക്ഖീ"ഇതി പച്ചത്തബഹുവചനസ്സ ദസ്സനതോ പന "ദണ്ഡീ"ഇതി പച്ചത്തോപയോഗബഹുവചനാനി വുത്താനീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഭാവീ, ഭാവീ, ഭാവിനോ. ഭാവിം, ഭാവിനം, ഭാവീ, ഭാവിനോ. ഭാവിനാ, ഭാവീഹി, ഭാവീഭി. ഭാവിസ്സ, ഭാവിനോ, ഭാവീനം. ഭാവിനാ, ഭാവിസ്മാ, ഭാവിമ്ഹാ, ഭാവീഹി, ഭാവീഭി. ഭാവിസ്സ, ഭാവിനോ, ഭാവീനം. (ഭാവിനി)

ഭാവിസ്മിം, ഭാവിമ്ഹി, ഭാവീസു. ഭോ ഭാവി, ഭോ ഭാവീ, ഭവന്തോ ഭാവിനോ.

> ഏവം വിഭാവീ സമ്ഭാവീ, പരിഭാവീ ധജീ ഗണീ;
> സുഖീ രോഗീ സസീ കുട്ഠീ, മകുടീ കുസലീ ബലീ.
>
> ജടീ യോഗീ കരീ യാനീ, തോമരീ മുസലീ ഫലീ;
> ദന്തീ മന്തീ സുധീ മേധീ, ഭാഗീ ഭോഗീ നഖീ സിഖീ.
>
> ധമ്മീ സങ്ഘീ ഞാണീ അത്ഥീ, ഹത്ഥീ ചക്ഖീ പക്ഖീ ദാഠീ;
> രട്ഠീ ഛത്തീ മാലീ ചമ്മീ, ചാരീ ചാഗീ കാമീ സാമീ.
>
> മല്ലകാരീ പാപകാരീ, സത്തുഘാതീ ദീഘജീവീ;
> ധമ്മവാദീ സീഹനാദീ, ഭൂമിസായീ സീഘയായീ.
>
> വജ്ജദസ്സീ ച പാണീ ച, യസസ്സിച്ചാദയോപി ച;
> ഏതേസം കോചി ഭേദോ തു, ഏകദേസേന വുച്ചതേ.

ഈകാരന്തപുല്ലിങ്ഗപദേസു ഹി "വജ്ജദസ്സീ, പാണീ"ഇച്ചേവമാദീനം ഉപയോഗഭുമ്മവചനട്ഠാനേ "വജ്ജദസ്സിനം, പാണിനേ"തിആദീനിപി രൂപാനി ഭവന്തി. ഏത്ഥ ച -

> "നിധീനംവ പവത്താരം, യം പസ്സേ വജ്ജദസ്സിനം;
> ഏവം ജരാ ച മച്ചു ച, അധിവത്തന്തി പാണിനേ.

സമുപഗച്ഛതി സസിനി ഗഗനതലം.

> ഉപഹച്ച മനം മജ്ഝോ, മാതങ്ഗസ്മിം യസസ്സിനേ;
> ഉച്ഛിന്നോ സഹ രട്ഠേന, മജ്ഝാരഞ്ഞം തദാ അഹു.

സുസുഖം വത ജീവാമ, വേരിനേസു അവേരിനോ"തി

ഏവമാദയോ പയോഗാ വേദിതബ്ബാ, അയം നയോ **ദണ്ഡീ**പദാദീസുപി ലബ്ഭതേവ സമാനഗതികത്താ **ദണ്ഡീ**പദാദീനം **വജ്ജദസ്സീ**പദാദീഹി. തസ്മാ ഉപയോഗട്ഠാനേ "ദണ്ഡിം, ദണ്ഡിനം, ദണ്ഡിനോ, ദണ്ഡിനേ"തി യോജേതബ്ബം. ഭുമ്മട്ഠാനേ "ദണ്ഡിസ്മിം, ദണ്ഡിമ്ഹി, ദണ്ഡിനി, ദണ്ഡിനേ, ദണ്ഡീസു, ദണ്ഡിനേസൂ"തി യോജേതബ്ബം. ഏസ നയോ **ഗാമണീ സേനാനീ**ഇച്ചാദീനി വജ്ജേത്വാ യഥാരഹം **ഈ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗേസു നേതബ്ബോ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഈ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഈകാരന്തതാപകതികം **ഈ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനം **ഉ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം അപ്പസിദ്ധത്താ അഞ്ഞേസം **ഉ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം വസേന പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലം പൂരേസ്സാമ. കതമാനി താനി? "ഭിക്ഖു ഹേതു സേതു കേതു രാഹു ഭാണു ഖാണു സങ്കു

ഉച്ഛു വേളു മച്ചു ജന്തു സിന്ധു ബന്ധു രുരു നേരു സത്തു ബബ്ബു പടു ബിന്ദു ഗരു"ഇച്ചാദീനി.

ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖൂ, ഭിക്ഖവോ. ഭിക്ഖും, ഭിക്ഖൂ, ഭിക്ഖവോ. ഭിക്ഖുനാ, ഭിക്ഖൂഹി, ഭിക്ഖൂഭി. ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖുനോ, ഭിക്ഖൂനം. ഭിക്ഖുനാ, ഭിക്ഖുസ്മാ, ഭിക്ഖുമ്ഹാ, ഭിക്ഖൂഹി, ഭിക്ഖൂഭി. ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖുനോ, ഭിക്ഖൂനം. ഭിക്ഖുസ്മിം, ഭിക്ഖുമ്ഹി, ഭിക്ഖൂസു. ഭോ ഭിക്ഖു, ഭവന്തോ ഭിക്ഖൂ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവോ. **ഭിക്ഖു**ആദീനി അഞ്ഞാനി ച തംസദിസാനി ഏവം ഞേയ്യാനി.

അയമ്പി പനേത്ഥ വിസേസോ ഞേയ്യോ - ഹേതു, ഹേതൂ, ഹേതുയോ, ഹേതവോ. ഹേതും, ഹേതൂ, ഹേതുയോ, ഹേതവോ. ഭോ ഹേതു, ഭവന്തോ ഹേതൂ, ഹേതവേ, ഹേതവോ. സേസം **ഭിക്ഖു**സമം.

അഥ വാ "ഹേതുയാ"തിആദീനം ദസ്സനതോ "ധേനുയാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപേന സദിസം "ഹേതുയാ"തി പുല്ലിങ്ഗരൂപമ്പി സത്തമീഠാനേ ഇച്ഛിതബ്ബം. കാനിചി ഹി പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി കേഹിചി ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപേഹി സദിസാനി ഭവന്തി. തം യഥാ? "ഉട്ഠേഹി കണ്ഹേ തരമാനോ. ഏഹി ബാലേഖമാപേഹി, കുസരാജം മഹബ്ബലം. ഭാതരാ മാതരാ അധിപതിയാ രത്തിയാ ഹേതുയോ ധേനുയോ മത്യാ പേത്യാ"തി ഏവം നയദസ്സനേന "ഹേതുയാ തീണി. അധിപതിയാ സത്ത. ഉട്ഠേഹി കണ്ഹേ"തിആദീസു ലിങ്ഗവിപല്ലാസചിന്താ ന ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

ജന്തു, ജന്തൂ, ജന്തുയോ, ജന്തുനോ, ജന്തവോ. ജന്തും, ജന്തൂ, ജന്തുയോ, ജന്തുനോ, ജന്തവോ. ഭോ ജന്തു, ഭവന്തോ ജന്തൂ, ജന്തവേ ജന്തവോ. സേസം **ഭിക്ഖു**സമം.

ഗരു, ഗരൂ, ഗരവോ, ഗരുനോ. ഗരും, ഗരൂ, ഗരവോ, ഗരുനോ. ഭോ ഗരു, ഭവന്തോ ഗരൂ, ഗരവോ, ഗരുനോ. സേസം **ഭിക്ഖു**സമം. ഏത്ഥ പന "ഭത്തു ച ഗരുനോ സബ്ബേ, പടിപൂജേതി പണ്ഡിതാ"തിപാളിനിദസ്സനം. തത്ര "ഭിക്ഖവേ"തി ആമന്തനപദം ചുണ്ണിയപദേസ്വേവ ദിസ്സതി, ന ഗാഥാസു. "ഭിക്ഖവോ"തി പച്ചത്തപദം ഗാഥാസുയേവ ദിസ്സതി, ന ചുണ്ണിയപദേസു, അപിച "ഭിക്ഖവേ"തി ആമന്തനപദം സാവകസ്സ ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളിയം സന്ധിവിസയേയേവ ദിസ്സതി, ന അസന്ധിവിസയേ, ബുദ്ധസ്സ പന ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളിയം സന്ധിവിസയേപി അസന്ധിവിസയേപി ദിസ്സതി. "ഭിക്ഖവോ"തി ആമന്തനപദം ബുദ്ധസ്സ ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളിയം ഗാഥാസു ച ദിസ്സതി , ചുണ്ണിയപദേസു ച സന്ധിവിസയേയേവ ദിസ്സതി. സാവകസ്സ പന ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളിയം ന ദിസ്സതീതി അയം ഭിന്നം വിസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹി "ഏവഞ്ച പന ഭിക്ഖവേ ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തിആദീസു "ഭിക്ഖവേ"തി പദം ചുണ്ണിയപദേസ്വേവ ദിട്ഠം. "ഭിക്ഖവോ തിസതാ ഇമേ, യാചന്തി പഞ്ജലീകതാ"തിആദീസു "ഭിക്ഖവോ"തി പച്ചത്തപദം ഗാഥാസുയേവ ദിട്ഠം. "ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി ആവുസോ ഭിക്ഖവേ"തി ഏവമാദീസു സാവകസ്സ ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളീസു സന്ധിവിസയേയേവ "ഭിക്ഖവേ"തി പദം ദിട്ഠം. "ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി സോതുകാമത്ഥ ഭിക്ഖവേ"തി "ഇധ ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖൂ"തിആദീസു പന ബുദ്ധസ്സ ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളീസു സന്ധിവിസയാവിസയേസു

“ഭിക്ഖവേ”തി പദം ദിട്ഠം. “അരഞ്ഞേ രുക്ഖമൂലേ വാ, സുഞ്ഞാഗാരേവ ഭിക്ഖവോ”തി “തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി ഭിക്ഖവോ”തി ഏവമാദീസു ബുദ്ധസ്സ ഭിക്ഖൂനം ആമന്തനപാളീസു “ഭിക്ഖവോ”തി ആമന്തനപദം ഗാഥാസു ച ദിട്ഠം, ചുണ്ണിയപദേസു ച സന്ധിവിസയേയേവ ദിട്ഠം. ഇച്ചേവം -

ചുണ്ണിയേവ പദേ ദിട്ഠം, “ഭിക്ഖവേ”തി പദം ദ്വിധാ;
യതോ പവത്തതേ സന്ധി-വിസയാവിസയേസു തം.

“ഭിക്ഖവോ”തി പദം ദിട്ഠം, ഗാഥായഞ്ചേവ ചുണ്ണിയേ;
പദസ്മിമ്പി ച സന്ധിസ്സ, വിസയേവാതി നിദ്ദിസേതി.

സവിനിച്ഛയോയം **ഉ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഉകാരന്തതാപകതികം **ഉ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി പന **സയമ്ഭൂ**ഇച്ചേതസ്സ പകതിരൂപസ്സ തംസദിസാനഞ്ച നാമികപദമാലം കഥയാമ -

സയമ്ഭൂ , സയമ്ഭൂ, സയമ്ഭുവോ. സയമ്ഭും, സയമ്ഭൂ, സയമ്ഭുവോ. സയമ്ഭുനാ, സയമ്ഭൂഹി, സയമ്ഭൂഭി. സയമ്ഭുസ്സ, സയമ്ഭുനോ, സയമ്ഭൂനം. സയമ്ഭുനാ, സയമ്ഭുസ്മാ, സയമ്ഭുമ്ഹാ, സയമ്ഭൂഹി, സയമ്ഭൂഭി. സയമ്ഭുസ്സ, സയമ്ഭുനോ, സയമ്ഭൂനം. സയമ്ഭുസ്മിം, സയമ്ഭുമ്ഹി, സയമ്ഭൂസു. ഭോ സയമ്ഭു, ഭോ സയമ്ഭൂ, ഭവന്തോ സയമ്ഭൂ, സയമ്ഭുവോ. ഏവം **പഭൂ അഭിഭൂവിഭൂ** ഇച്ചാദീനിപി.

സബ്ബഞ്ഞൂ, സബ്ബഞ്ഞൂ, സബ്ബഞ്ഞുനോ. സബ്ബഞ്ഞും, സബ്ബഞ്ഞൂ, സബ്ബഞ്ഞുനോ. ഭോ സബ്ബഞ്ഞു, ഭവന്തോ സബ്ബഞ്ഞൂ, സബ്ബഞ്ഞുനോ, സേസാസു വിഭത്തീസു പദാനി **ഭിക്ഖു**സദിസാനി ഭവന്തി, ഏവം വിദൂ വിഞ്ഞൂ കതഞ്ഞൂ മഗ്ഗഞ്ഞൂ ധമ്മഞ്ഞൂ അത്ഥഞ്ഞൂ കാലഞ്ഞൂ രത്തഞ്ഞൂ മത്തഞ്ഞൂ വദഞ്ഞൂ അവദഞ്ഞൂ ഇച്ചാദീനി.

തത്ര “യേ ച ലദ്ധാ മനുസ്സത്തം, വദഞ്ഞൂ വീതമച്ഛരാ”തി ഏത്ഥ “വദഞ്ഞൂ”തി പച്ചത്തബഹുവചനസ്സ ദസ്സനതോ **സയമ്ഭൂ സബ്ബഞ്ഞൂ** ഇച്ചാദീനമ്പി പച്ചത്തോപയോഗബഹുവചനത്തം ഗഹേതബ്ബം. അപിച “വിദൂ, വിഞ്ഞൂ”തിആദീസു “പരചിത്തവിദുനീ”തി ഇത്ഥിലിങ്ഗദസ്സനതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ “വിദുനീ, വിദുനീ, വിദുനിയോ. വിദുനിം, വിദുനീ, വിദുനിയോ. വിദുനിയാ”തി **ഇത്ഥി**നയേന പദമാലാ കാതബ്ബാ. തഥാ “വിഞ്ഞൂ പടിബലാ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു”ന്തി ഏത്ഥ “വിഞ്ഞൂ”തി ഇത്ഥിലിങ്ഗദസ്സനതോ “കോധനാ അകതഞ്ഞൂ ച, പിസുണാ മിത്തഭേദികാ”തി ഏത്ഥ ച “അകതഞ്ഞൂ”തി ഇത്ഥിലിങ്ഗദസ്സനതോപി “വിഞ്ഞൂ, വിഞ്ഞൂ, വിഞ്ഞുയോ. വിഞ്ഞും, വിഞ്ഞൂ, വിഞ്ഞുയോ. വിഞ്ഞുയാ”തി ച “കതഞ്ഞൂ, കതഞ്ഞൂ, കതഞ്ഞുയോ. കതഞ്ഞും, കതഞ്ഞൂ, കതഞ്ഞുയോ, കതഞ്ഞുയാതി ച **ജമ്ബൂ**നയേന പദമാലാ കാതബ്ബാ. ഏവം “മഗ്ഗഞ്ഞൂ, ധമ്മഞ്ഞൂ”ഇച്ചാദീസുപി. “സയമ്ഭൂ”തി പദേ പന “സയമ്ഭു ഞാണം ഗോത്രഭു ചിത്ത”ന്തി ദസ്സനതോ

നപുംസകലിങ്ഗത്തേ വത്തബ്ബേ “സയമ്ഭു, സയമ്ഭൂ, സയമ്ഭൂനി. സയമ്ഭും, സയമ്ഭൂ, സയമ്ഭൂനീ”തി നപുംസകേ **ആയു**നയോപി ഗഹേതബ്ബോ. ഏസ നയോ സേസേസുപി യഥാരഹം ഗഹേതബ്ബോ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഊ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഊകാരന്തതാപകതികം **ഊ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇതി സബ്ബഥാപി പുല്ലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ

നാമികപദമാലാവിഭാഗോ സമത്തോ.

യസ്മാ പനായം സമത്തോപി പാവചനാദീസു യം യം ഠാനം സോതൂനം സമ്മുയ്ഹനട്ഠാനം ദിസ്സതി, തത്ഥ തത്ഥ സോതൂനമനുഗ്ഗഹായ ചോദനാസോധനാവസേന സംസയം സമുഗ്ഘാടേത്വാ പുന വത്തബ്ബോ ഹോതി, തസ്മാ കിഞ്ചി പദേസമേത്ഥ കഥയാമ.

യം കിര ഭോ പാളിയം “സഞ്ഞതേ ബ്രഹ്മചാരയോ, അപചേ ബ്രഹ്മചാരയോ”തി ച രൂപം **ഇ**കാരന്തസ്സ **അഗ്ഗി**സദ്ദസ്സ “അഗ്ഗയോ”തി രൂപമിവ വുത്തം, തം തഥാ അവത്വാ **ഈ**കാരന്തസ്സ **ദണ്ഡീ**സദ്ദസ്സ “ദണ്ഡിനോ”തി രൂപമിവ “ബ്രഹ്മചാരിനോ”ഇച്ചേവ വത്തബ്ബന്തി? സച്ചം, തത്ഥ “ബ്രഹ്മം ചരതീതി ബ്രഹ്മചാരി യഥാ മുനാതീതി മുനീ”തി ഏവം **ഇ**കാരന്തവസേന ഇച്ഛിതത്താ. “മുനയോ അഗ്ഗയോ”തി രൂപാനി വിയ “ബ്രഹ്മചാരയോ”തി രൂപം ഭവതി. അഞ്ഞത്ഥ പന “ബ്രഹ്മം ചരണസീലോതി ബ്രഹ്മചാരീ, യഥാ ദുക്കടം കമ്മം കരണസീലോതി ദുക്കടകമ്മകാരീ”തി ഏവം തസ്സീലത്ഥം ഗഹേത്വാ **ഈ**കാരന്തവസേന ഗഹണേ “ദുക്കടകമ്മകാരിനോ”തി രൂപമിവ “ദണ്ഡോ അസ്സ അത്ഥീതി ദണ്ഡീ”തി **ഈ**കാരന്തസ്സ സദ്ദസ്സ “ദണ്ഡിനോ”തി രൂപമിവ ച “ബ്രഹ്മചാരിനോ”തി രൂപം ഭവതി. തഥാ ഹി “ഇമേ ഹി നാമ ധമ്മചാരിനോ സമചാരിനോ ബ്രഹ്മചാരിനോ സച്ചവാദിനോ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ പടിജാനിസ്സന്തീ”തി പാളി ദിസ്സതി. ഏവം **ഇ**കാരന്തവസേന “ബ്രഹ്മചാരയോ”തി പച്ചത്തോപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപം യുജ്ജതി, പുന **ഈ**കാരന്തവസേന “ബ്രഹ്മചാരിനോ”തി പച്ചത്തോപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപമ്പി യുജ്ജതി, തസ്മാ “ബ്രഹ്മചാരി, ബ്രഹ്മചാരീ, ബ്രഹ്മചാരയോ”തി **അഗ്ഗി**നയേന, “ബ്രഹ്മചാരീ, ബ്രഹ്മചാരീ, ബ്രഹ്മചാരിനോ”തി **ദണ്ഡീ**നയേന ച പദമാലാ ഗഹേതബ്ബാ.

യം പന ആയസ്മാ **ബുദ്ധഘോസോ** “യഥാ സോഭന്തി യതിനോ, സീലഭൂസനഭൂസിതാ”തി ഏത്ഥ **യതി**സദ്ദസ്സ **ഇ**കാരന്തസ്സ **അഗ്ഗി**സദ്ദസ്സ “അഗ്ഗയോ”തി രൂപം വിയ “യതയോ”തി രൂപം അവത്വാ കസ്മാ **ഈ**കാരന്തസ്സ **ദണ്ഡീ**സദ്ദസ്സ “ദണ്ഡിനോ”തി രൂപം വിയ “യതിനോ”തി രൂപം ദസ്സേതി. നന്വേസാ പമാദലേഖാ വിയ ദിസ്സതി. യഥാ ഹി “കുക്കുടാ മണയോ ദണ്ഡാ സിവയോ ദേവ തേ കുദ്ധാ”തി പാളിഗതിയാ ഉപപരിക്ഖിയമാനായ “യതയോ”തി രൂപേനേവ ഭവിതബ്ബം **ഇ**കാരന്തത്താതി? നായം പമാദലേഖാ. “വദനസീലോ വാദീ”തി ഏത്ഥ വിയ തസ്സീലത്ഥം ഗഹേത്വാ **ഈ**കാരന്തവസേന യോജനേ നിദ്ദോസത്താ, തസ്മാ “യതനസീലോ യതീ”തി ഏവം തസ്സീലത്ഥം ചേതസി

സന്നിധായ **ഈ**കാരന്തവസേന "യതിനോ"തി സമ്പദാനസാമീനമേകവചനസദിസം പച്ചത്തബഹുവചനരൂപം ഭദന്തേന ബുദ്ധഘോസേന ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഉപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപമ്പി താദിസമേവ.

യത്ഥ പന തസ്സീലത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ "യോ മുനാതി ഉഭോ ലോകേ, മുനി തേന പവുച്ചതീ"തി ഏത്ഥ വിയ "യതതി വീരിയം കരോതീതി യതീ"തി കത്തുകാരകവസേന **ഇ**കാരന്തഭാവോ ഗയ്ഹതി. തത്ഥ "മുനയോ മണയോ സിവയോ"തി **യോ**കാരന്തരൂപാനി വിയ "യതയോ"തി **യോ**കാരന്തം പച്ചത്തബഹുവചനരൂപഞ്ച ഉപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപഞ്ച ഭവതി, ഏവം **ഈ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം തീസു ഠാനേസു **യോ**കാരന്താനേവ രൂപാനി ഭവന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

യദി ഏവം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം സാരമതി സുദ്ധദിട്ഠിസമ്മാദിട്ഠിമിച്ഛാദിട്ഠിവജിരബുദ്ധി സദ്ദാദീ കഥന്തി? ഏതേസം പന **ഇ**കാരന്തവസേന നിദ്ദിട്ഠാനമ്പി സമാസപദത്താ **അഗ്ഗി**നയേ അട്ഠത്വാ യഥാസമ്ഭവം **ദണ്ഡീ**നയേ തിട്ഠനതോ **നോ**കാരന്താനേവ രൂപാനി. തഥാ ഹി "അസാരേ സാരമതിനോ"തി **നോ**കാരന്തപച്ചത്തബഹുവചനപാളി ദിസ്സതി, ഉപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപമ്പി താദിസമേവ ദട്ഠബ്ബം. നനു ച ഭോ **കച്ചായന**പ്പകരണേ "അത്ഥേ വിസാരദമതയോ"തി ഏത്ഥ സമാസപദസ്സ ഇകാരന്തപുല്ലിങ്ഗസ്സ **യോ**കാരന്തസ്സ പച്ചത്തബഹുവചനപാഠസ്സ ദസ്സനതോ **സാരമതി**സദ്ദാദീനമ്പി "വിസാരദമതയോ"തി രൂപേന വിയ **യോ**കാരന്തേഹി രൂപേഹി ഭവിതബ്ബന്തി? നപി ഭവിതബ്ബം ബുദ്ധവചനേ സമാസപദാനം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം "വിസാരദമതയോ"തി രൂപസദിസസ്സ രൂപസ്സ അദസ്സനതോതി.

നനു ച ഭോ ബുദ്ധവചനേ "പഞ്ചിമേ ഗഹപതയോ ആനിസംസാ. തേ ഹോന്തി ജാനിപതയോ, അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയംവദാ"തി സമാസപദാനം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം "വിസാരദമതയോ"തി രൂപസദിസാനി **യോ**കാരന്താനി രൂപാനി ദിസ്സന്തി. ഏവം സന്തേ കസ്മാ "ബുദ്ധവചനേ സമാസപദാനം **ഇ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം "വിസാരദമതയോ"തി രൂപസദിസസ്സ **യോ**കാരന്തസ്സ രൂപസ്സ അദസ്സനതോ"തി വുത്തന്തി? ഏത്ഥ വുച്ചതേ - വിസദിസത്തം പടിച്ച. **ഗഹപതി**സദ്ദാദീസു ഹി യസ്മാ **പതി**സദ്ദോ സഭാവേനേവ പുല്ലിങ്ഗോ, ന തു സമാസതോ പുബ്ബേ ഇത്ഥിലിങ്ഗപകതികോ ഹുത്വാ പച്ഛാ പുല്ലിങ്ഗഭാവം പത്തോ, തസ്മാ ഈദിസേസു ഠാനേസു "ഗഹപതയോ, ജാനിപതയോ"തി **യോ**കാരന്താനി, "സേനാപതയോ, സേനാപതിനോ"തി **യോ നോ**കാരന്താനി ച പച്ചത്തോപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപാനി ഭവന്തി. തഥാ ഹി "തത്തകാ സേനാപതിനോ"തി അട്ഠകഥാപാഠോ ദിസ്സതി. യസ്മാ പന സാരമതി സുദ്ധദിട്ഠിസമ്മാദിട്ഠി മിച്ഛാദിട്ഠി വജിരബുദ്ധി സദ്ദാദീസു **മതിദിട്ഠി**സദ്ദാദയോ സമാസതോ പുബ്ബേ ഇത്ഥിലിങ്ഗപകതികാ ഹുത്വാ പച്ഛാ ബഹുബ്ബീഹിസമാസവസേന പുല്ലിങ്ഗഭാവപ്പത്താ, തസ്മാ ഈദിസേസു ഠാനേസു "സാരമതിനോ സുദ്ധദിട്ഠിനോ സമ്മാദിട്ഠിനോ മിച്ഛാദിട്ഠിനോ വജിരബുദ്ധിനോ"തിആദീനി'**നോ**കാരന്താനിയേവ പച്ചത്തോപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപാനി ഭവന്തി, സമ്പദാനസാമീനമേകവചനേഹി സദിസാനീതി നിട്ഠമേത്ഥാവഗന്തബ്ബം.

സേട്ഠി സാരഥിചക്കവത്തിസാമിഇച്ചേതേസു കഥന്തി? എത്ഥ പന അയം വിസേസോ വേദിതബ്ബോ - കത്ഥചി പാഠേ "സേട്ഠീ സാരഥീ ചക്കവത്തീ സാമീ"തി അന്തക്ഖരസ്സ ദീഘത്തം ദിസ്സതി, കത്ഥചി പന "സേട്ഠി സാരഥി ചക്കവത്തി സാമി"ഇതി അന്തക്ഖരസ്സ രസ്സത്തം ദിസ്സതി. കിഞ്ചാപി രസ്സത്തമേതേസം ദിസ്സതി, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ പച്ചത്തവചനാദിഭാവേന "സേട്ഠിനോ സാരഥിനോ"തിആദിപയോഗദസ്സനതോ രസ്സം കത്വാ എതാനി ഉച്ചാരിയന്തീതി ഞായതി, തസ്മാ എവം നിബ്ബചനത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ - സേട്ഠം ധനസാരം, ഠാനന്തരം വാ അസ്സ അത്ഥീതി **സേട്ഠീ**. അസ്സദമ്മാദയോ സാരണസീലോതി **സാരഥീ**. ചക്കം പവത്തനസീലോതി **ചക്കവത്തീ**. സം എതസ്സ അത്ഥീതി **സാമീ**തി. അസ്സത്ഥികതസ്സീലത്ഥസദ്ദാ ഹി **നോ**കാരന്തരൂപവസേന സമാനഗതികാ ഭവന്തി യഥാ "ദണ്ഡിനോ ഭൂമിസായിനോ"തി. അപരോപി നിബ്ബചനത്ഥോ **ഈ**കാരന്തവസേന അസ്സദമ്മാദയോ സാരേതീതി **സാരഥീ**. തഥാ ഹി "പുരിസദമ്മേ സാരേതീതി പുരിസദമ്മസാരഥീ"തി വുത്തം. ചക്കം വത്തേതീതി ചക്കവത്തീ. എവം കത്തുകാരകവസേന **ഈ**കാരന്തത്തം ഗഹേത്വാ കത്ഥചി ലബ്ഭമാനമ്പി **ഇ**കാരന്തത്തം അനപേക്ഖിത്വാ ബുദ്ധവചനാനുരൂപേന "സാരഥിനോ ചക്കവത്തിനോ"തിആദീനി **നോ**കാരന്തരൂപാനി ഗഹേത്വാ **ദണ്ഡീ**നയേന യോജേതബ്ബാനി "ദണ്ഡിനീ"തിആദികം വജ്ജിതബ്ബം വജ്ജേത്വാ. എവം "സേട്ഠിനോ സാരഥിനോ ചക്കവത്തിനോ സാമിനോ"തിആദീനി **നോ**കാരന്താനിയേവ രൂപാനി ഞേയ്യാനി.

അത്ര കിഞ്ചി പയോഗം നിദസ്സനമത്തം കഥയാമ. "താത തയോ സേട്ഠിനോ അമ്ഹാകം ബഹൂപകാരാ"തി ച "തേ കതഭത്തകിച്ചാ 'മഹാസേട്ഠിനോ മയം ഗമിസ്സാമാ'തി വദിംസൂ"തി ച "സാരഥിനോ ആഹംസൂ"തി ച "ദ്വേ ചക്കവത്തിനോ"തി ച എവമാദീനി. തത്ഥ കിഞ്ചാപി കത്ഥചി "സേട്ഠി സാരഥി"ഇച്ചാദി രസ്സത്തപാഠോ ദിസ്സതി, തഥാപി സോ സഭാവേന രസ്സത്തഭാവോ പാഠോ ന ഹോതി, ദീഘസ്സ രസ്സത്തകരണപാഠോതി വേദിതബ്ബോ. പദമാലാ ചസ്സ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബാ.

മഹേസീതി എത്ഥ കഥന്തി? "മഹേസീ"തി എത്ഥ കിഞ്ചാപി **മഹേസീ**സദ്ദോ **ഈ**കാരന്തവസേന നിദ്ദിസിയതി, തഥാപി **ഇസി**സദ്ദേന സമാനഗതികത്താ **ഇസി**സദ്ദസ്സ **അഗ്ഗി**സദ്ദേന സമാനപദമാലത്താ **അഗ്ഗി**നയേന പദമാലാ കാതബ്ബാ. നനു ച ഭോ എത്ഥ തസ്സീലത്ഥോ ദിസ്സതി "മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധാദയോ ധമ്മേ എസനസീലോതി മഹേസീ"തി, തസ്മാ "ഭൂമിസായീ"തി പദസ്സ വിയ **ദണ്ഡീ**നയേനേവ പദമാലാ കാതബ്ബാതി? ന കാതബ്ബാ തസ്സീലത്ഥസ്സ അസമ്ഭവതോ. ഇമസ്സ ഹി "മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധാദയോ ധമ്മേ എസി ഗവേസി എസിത്വാ ഠിതോതി മഹേസീ"തി അതസ്സീലത്ഥോ എവ യുജ്ജതി. കതകരണീയേസു ബുദ്ധാദീസു അരിയേസു പവത്തനാമത്താ. **ഇസി**സദ്ദേന ചായം സദ്ദോ ഈസകം സമാനോ കേവലം സമാസപരിയോസാനേ ദീഘവസേന ഉച്ചാരിയതി, രസ്സവസേന പന "മഹാ ഇസി മഹേസീ"തി സന്ധിവിഗ്ഗഹോ . യസ്മാ രസ്സത്തം ഗഹേത്വാ തസ്സ പദമാലാകരണം യുജ്ജതി, തസ്മാ "സങ്ഗായിംസു മഹേസയോ"തി **ഇ**കാരന്തരൂപം ദിസ്സതി. ന ഹി സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ കത്ഥചിപി ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനരൂപം വിയ "മഹേസിനോ"തി പച്ചത്തോപയോഗാലപനബഹുവചനരൂപം ദിസ്സതി. തസ്മാ **ഈ**കാരന്തവസേന ഉച്ചാരിതസ്സപി സതോ രസ്സവസേന ഉച്ചാരിതസ്സ വിയ "മഹേസി, മഹേസീ, മഹേസയോ. മഹേസിം, മഹേസീ, മഹേസയോ.

മഹേസിനാ’’തി പദമാലാ കാതബ്ബാ. അപിച **മഹേസീ**സദ്ദോ യഥ രാജഗ്ഗുബ്ബരിവാചകോ, തഥ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ഹോതി, തബ്ബസേന പന ‘‘മഹേസീ, മഹേസീ, മഹേസിയോ. മഹേസിം, മഹേസീ, മഹേസിയോ. മഹേസിയാ’’തി ച വക്ഖമാന**ഇത്ഥീ**നയേന പദമാലാ കാതബ്ബാ. **ഹത്ഥീ**സദ്ദേ കഥന്തി? **ഹത്ഥീ**സദ്ദസ്സ പന ഹത്ഥോ അസ്സ അത്ഥീതി ഏവം **ഈ**കാരന്തവസേന ഗഹണേ ‘‘ഹത്ഥിനോ’’തി രൂപം ഭവതി. തഥാ ഹി ‘‘വനേ ഹത്ഥിനോ’’തി പയോഗോ ദിസ്സതി. തസ്സേവ തസ്മിംയേവത്ഥേ രസ്സം കത്വാ ഗഹണേ ‘‘ഹത്ഥയോ’’തി രൂപം ഭവതി. തഥാ ഹി -

‘‘ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, ഹത്ഥയോ പസദാ മിഗാ;
സബ്ബേ സീഹസ്സ ഭായന്തി, നത്ഥി കായസ്മി തുല്യതാ.

ഏവമേവ മനുസ്സേസു, ദഹരോ ചേപി പഞ്ഞവാ;
സോപി തത്ഥ മഹാ ഹോതി, നേവ ബാലോ സരീരവാ’’തി

ഇമസ്മിം **കേളിസീലജാതകേ** ‘‘ഹത്ഥയോ’’തി ആഹച്ചപദം ദിസ്സതി. ഏവമസ്സ **ദണ്ഡീ**നയേന ച **അഗ്ഗി**നയേന ച ദ്വിധാ പദമാലാ, വേദിതബ്ബാ. ഇമിനാ നയേന അവുത്തേസുപി ഠാനേസു പാളിനയാനുരൂപേന പോരാണട്ഠകഥാനുരൂപേന ച പദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഏത്താവതാ **ഭൂ**ധാതുമയാനം പുല്ലിങ്ഗാനം നാമികപദമാലാ സദ്ധിം ലിങ്ഗന്തരേഹി സദ്ദന്തരേഹി അത്ഥന്തരേഹി ച നാനപ്പകാരതോ ദസ്സിതാ.

ഇമം സദ്ദനീതിം സുനീതിം വിചിത്തം,
സപഞ്ഞേഹി സമ്മാ പരീപാലനീയം;
സദാ സുട്ഠു ചിന്തേതി വാചേതി യോ സോ,
നരോ ഞാണവിത്ഥിന്നതം യാതി സേട്ഠം.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സവിനിച്ഛയോ നിഗ്ഗഹീതന്താദിപുല്ലിങ്ഗാനം

പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

സത്തമോ പരിച്ഛേദോ.

സബ്ബഥാപി പുല്ലിങ്ഗം സമത്തം.

വ്യ. ഇത്ഥിലിങ്ഗനാമികപദമാലാ

അഥ ഇത്ഥിലിങ്ഗേസു **ആ**കാരന്തസ്സ **ഭൂ**ധാതുമയസ്സ പകതിരൂപഭൂതസ്സ **ഭാവികാ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായം വത്തബ്ബായമ്പി പസിദ്ധസ്സ താവ **കഞ്ഞാ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ -

കഞ്ഞാ, കഞ്ഞാ, കഞ്ഞായോ. കഞ്ഞം, കഞ്ഞാ, കഞ്ഞായോ. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാഹി, കഞ്ഞാഭി. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാനം. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാഹി, കഞ്ഞാഭി. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞാനം. കഞ്ഞായ, കഞ്ഞായം, കഞ്ഞാസു. ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതിയോ കഞ്ഞാ, കഞ്ഞായോ. അയമമ്ഹാകം രുചി.

ഏത്ഥ ''കഞ്ഞാ''തി ഏകവചനബഹുവചനവസേന വുത്തം, **നിരുത്തിപിടകേ** ബഹുവചനവസേന വുത്തോ നയോ നത്ഥി. തഥാ ഹി തത്ഥ ''സദ്ധാ തിട്ഠതി, സദ്ധായോ തിട്ഠന്തി. സദ്ധം പസ്സതി, സദ്ധായോ പസ്സതീ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, ''സദ്ധാ''തി ബഹുവചനം ന ആഗതം. കിഞ്ചാപി നാഗതം, തഥാപി ''ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, സിവികഞ്ഞാ സമാഗതാ. അഹേതു അപ്പച്ചയാ പുരിസസ്സ സഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജന്തിപി നിരുജ്ഝന്തിപീ''തിആദിപാളിദസ്സനതോ **ബാഹാകഞ്ഞാ സഞ്ഞാ**സദ്ദാദീനം ബഹുവചനതാ ഗഹേതബ്ബാ. **ചൂളനിരുത്തിയം** ''ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതി കഞ്ഞാ''തി ദ്വേ ഏകവചനാനി വത്വാ ''ഭോതിയോ കഞ്ഞായോ''തി ഏകം ബഹുവചനം വുത്തം. **നിരുത്തിപിടകേ** പന ''ഭോതി സദ്ധാ''തി ഏകവചനം വത്വാ ''ഭോതിയോ സദ്ധായോ''തി ഏകം ബഹുവചനം വുത്തം. മയം പനേത്ഥ ''ഏഹി ബാലേ ഖമാപേഹി, കുസരാജം മഹബ്ബലം. ഫുസ്സതീ വരവണ്ണാഭേ. ഏഹി ഗോധേ നിവത്തസ്സൂ''തിആദിപാളിദസ്സനതോ ''ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതിയോ കഞ്ഞാ, കഞ്ഞായോ''തി ഏവംപകാരാനിയേവ ആലപനേകവചനബഹുവചനാനി ഇച്ഛാമ. ഏത്ഥ ''ഭോതി കഞ്ഞേ''തി അയം നയോ **അമ്മാ**ദീസു **മാതാ**ദീസു ച ന ലബ്ഭതി.

ഭാവികാ, ഭാവികാ, ഭാവികായോ. ഭാവികം, ഭാവികാ, ഭാവികായോ. ഭാവികായ, ഭാവികാഹി, ഭാവികാഭി. ഭാവികായ, ഭാവികാനം. ഭാവികായ, ഭാവികാഹി, ഭാവികാഭി. ഭാവികായ, ഭാവികാനം. ഭാവികായ, ഭാവികായം, ഭാവികാസു. ഭോതി ഭാവികേ, ഭോതിയോ ഭാവികാ, ഭാവികായോ.

ഏവം ഹേട്ഠുദ്ദിട്ഠാനം സബ്ബേസം **ഭൂ**ധാതുമയാനം ''ഭാവനാ വിഭാവനാ''ഇച്ചേവമാദീനം**ആ**കാരന്തപദാനം അഞ്ഞേസ**ഞ്ചാ**കാരന്തപദാനം നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഏത്ഥഞ്ഞാനി **ആ**കാരന്തപദാനി നാമ **സദ്ധാ**ദീനി.

സദ്ധാ മേധാ പഞ്ഞാ വിജ്ജാ, ചിന്താ മന്താ തണ്ഹാ'ഭിജ്ഝാ;
ഇച്ഛാ പുച്ഛാ ജായാ മായാ, മേത്താ മത്താ സിക്ഖാ സങ്ഖാ.

ജങ്ഘാ ബാഹാ ഗീവാ ജിവ്ഹാ, വാചാ ഛായാ ഗങ്ഗാ നാവാ;
നിദ്ദാ കന്താ സാലാ മാലാ, വേലാ വീണാ ഭിക്ഖാ ലാഖാ.

ഗാഥാ സേനാ ലേഖാ'പേക്ഖാ, ആസാ പൂജാ ഏസാ കങ്ഖാ;
അഞ്ഞാ മുദ്ദാ ഖിഡ്ഡാ ഭസ്സാ, ഭാസാ കീളാ സത്താ ചേതാ.

പിപാസാ വേദനാ സഞ്ഞാ, ചേതനാ തസിണാ പജാ;

ദേവതാ വട്ടകാ ഗോധാ, ബലാകാ വസുധാ സഭാ.

ഉക്കാ സേഫാലികാ സിക്കാ, സലാകാ വാലികാ സിഖാ;
കാരണാ വിസിഖാ സാഖാ, വചാ വഞ്ഝാ ജടാ ഘടാ.

പീളാ സോണ്ഡാ വിതണ്ഡാ ച, കരുണാ വനിതാ ലതാ;
കഥാ നിന്ദാ സുധാ രാധാ, വാസനാ സിംസപാ പപാ.

പഭാ സീമാ ഖമാ ഏജാ,
ഖത്തിയാ സക്ഖരാ സുരാ;
ദോലാ തുലാ സിലാ ലീലാ,
ലാലേ'ളാ മേഖലാ കലാ.

വളവാ സുണിസാ മൂസാ, മഞ്ജൂസാ സുലസാ ദിസാ;
നാസാ ജുണ്ഹാ ഗുഹാ ഈഹാ, ലസികാ പരിസാ നിസാ;
മാതികിച്ചാദയോ ചേവ, **ഭാവികാ**പദസാദിസാ.

അമ്മന്നമ്ബാ ച താതാ ച, കിഞ്ചിദേവ സമാ സിയും;
മാതാ ധീതാ പനത്താദീ, പുഥഗേവ ഇതോ സിയും.

പരിസാസദ്ദസ്സ പന സത്തമീഠാനേ "പരിസായ, പരിസായം, പരിസതി, പരിസാസൂ"തി യോജേതബ്ബം "ഏകമിദം ഭോ ഗോതമ സമയം തോദേയ്യസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പരിസതി പരൂപാരമ്ഭം വത്തേന്തീ"തി പാളിദസ്സനതോ. **അമ്മാ**ദീനം പന "അമ്മാ, അമ്മാ, അമ്മായോ"തിആദിനാ **കഞ്ഞാ**നയേന വത്വാ അവസാനേ "ഭോതി അമ്മ, ഭോതി അമ്മാ, ഭോതിയോ അമ്മാ, അമ്മായോ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബം.

മാതാ, മാതാ, മാതരോ. മാതരം, മാതരോ. മാതരാ, മാതുയാ, മത്യാ, മാതൂഹി, മാതൂഭി. മാതു, മാതുയാ, മത്യാ, മാതരാനം, മാതാനം, മാതൂനം. മാതരാ, മാതുയാ, മത്യാ, മാതൂഹി, മാതൂഭി. മാതു, മാതുയാ, മത്യാ, മാതരാനം, മാതാനം, മാതൂനം. മാതരി, മാതുയാ, മത്യാ, മാതുയം, മത്യം, മാതൂസു. ഭോതി മാതാ, ഭോതിയോ മാതാ, മാതരോ.

ഏത്ഥ പന യസ്മാ പാളിയം ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം **സ**കാരന്താനി രൂപാനി **ഏഹി ഏഭി ഏസു**കാരന്താദീനി ച **ഏന**ന്താദീനി ച ന ദിസ്സന്തി, തസ്മാ കേഹിചി വുത്താനിപി "മാതുസ്സ മാതരേഹീ"തിആദീനി ന വുത്താനി, ഏസ നയോ ഇതരേസുപി. "യംകിഞ്ചിത്ഥികതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ച മാതുയാ ച തേ. അനുഞ്ഞാതോ അഹം മത്യാ"തി പാളിദസ്സനതോ പന കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കസാമിഭുമ്മവചനട്ഠാനേ "മാതുയാ, മത്യാ"തി ച വുത്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ സമാനഗതികത്താ തേസം വചനാനം. തഥാ ഹി **ഉമ്മാദന്തിജാതകേ** "മത്യാ"തി പദം പഞ്ചമീതതിയേകവചനവസേന ആഗതം, യഥാ പന "ഖത്തിയാ"തി പദം മജ്ഝസരലോപവസേന "ഖത്യാ"തി ഭവതി, തഥാ "മാതുയാ മാതുയ"ന്തി ച പദം "മത്യാ, മത്യ"ന്തി ഭവതി, അയം നയോ **ധീതു**സദ്ദാദീസു ന ലബ്ഭതി.

ധീതാ, ധീതാ, ധീതരോ. ധീതം, ധീതരം, ധീതരോ. ധീതുയാ, ധീതൂഹി, ധീതൂഭി. ധീതു, ധീതുയാ, ധീതരാനം, ധീതാനം, ധീതൂനം. ധീതരാ, ധീതുയാ,

ധീതൂഹി, ധീതൂഭി. ധീതു, ധീതുയാ, ധീതരാനം, ധീതാനം, ധീതൂനം. ധീതരി, ധീതുയാ, ധീതുയം, ധീതൂസു. ഭോതി ധീതു, ഭോതി ധീതാ, ഭോതിയോ ധീതാ, ധീതരോ. ഏത്ഥ പന.

> ''ജാലിം കണ്ഹാജിനം ധീതം, മദ്ദിദേവിം പതിബ്ബതം;
> ചജമാനോ ന ചിന്തേസിം, ബോധിയായേവ കാരണാ''തി

പാളിയം ''ധീത''ന്തി ദസ്സനതോ ഉപയോഗവചനട്ഠാനേ ''ധീത''ന്തി വുത്തം, തസ്മാ ഇദം സാരതോ ഗഹേതബ്ബം, തഥാ പാളിയം ''അസ്സമണീ ഹോതി അസക്യധീതരാ''തി സമാസപദസ്സ ദസ്സനതോ തതിയേകവചനന്തപദസദിസം ''സേട്ഠിധീതരാ''തിആദികം പഠമേകവചനന്തമ്പി സമാസപദം ഗഹേതബ്ബമേവ, **നിരുത്തിപിടകേ** പന ''മാതാ ധീതാ''തി പദദ്വയം **സദ്ധാ**നയേ പക്ഖിത്ത, തമമ്ഹേഹി ''സദ്ധായാ''തി പദസ്സ വിയ ''മാതായാ''തിആദീനം പാളിആദീസു ബ്യാസേ അദസ്സനതോ വിസും ഗഹിതം സമാസേയേവ ഹി ഈദിസിം സദ്ദഗതിം പസ്സാമ ''രാജമാതായ രാജധീതായ സേട്ഠിധീതായാ''തി. ഏവം **കഞ്ഞാ**നയോപി ഏകദേസേന ലബ്ഭതി, തഥാ ''അച്ഛരിയം നന്ദമാതേ, അബ്ഭുതം നന്ദമാതേ''തി പാളിയം ''നന്ദമാതേ''തി ദസ്സനതോ ''ഭോതി രാജമാതേ, ഭോതി രാജധീതേ''തി ഏവമാദിനയോപി ലബ്ഭതി, തത്ര **നന്ദമാതേ**തി നന്ദസ്സ മാതാ നന്ദമാതാ, ഭോതി നന്ദമാതേ, ഏവം സമാസേയേവ ഈദിസീ സദ്ദഗതി ഹോതി, തസ്മാ സമാസപദത്തേ ''മാതു ധീതു ദുഹിതു''ഇച്ചേതേസം പകതിരൂപാനം ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഗഹേതബ്ബാ പഠമം ദസ്സിതരൂപകോട്ഠാസോ ച **കഞ്ഞാ**നയോ രൂപകോട്ഠാസോ ചാതി. **നത്താ**ദീനി പദാനി ന കേവലം പുല്ലിങ്ഗാനിയേവ ഹോന്തി, അഥ ഖോ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനിപി. തഥാ ഹി ''വിസാഖായ നത്താ കാലങ്കതാ ഹോതി. ചതസ്സോ മൂസികാ ഗാധം കത്താ, നോ വസിതാ''തിആദീനി പയോഗാനി സാസനേ ദിസ്സന്തി.

നത്താ, നത്താ, നത്താരോ. നത്തം, നത്താരം, നത്താരോ. നത്താരാ, നത്തുയാ, നത്തൂഹി, നത്തൂഭി. നത്തു, നത്തുയാ, നത്താരാനം നത്താനം, നത്തൂനം. നത്താരാ, നത്തുയാ, നത്തൂഹി, നത്തൂഭി. നത്തു, നത്തുയാ, നത്താരാനം, നത്താനം, നത്തൂനം. നത്തരി, നത്തുയാ, നത്തുയം, നത്തൂസു. ഭോതി നത്ത, ഭോതി നത്താ, ഭോതിയോ നത്താ, നത്താരോ.

ഏവം ''കത്താ വസിതാ ഭാസിതാ'' ഇച്ചാദീസുപി സമാസപദത്തേ പന ''രാജമാതായ നന്ദമാതേ''തിആദീനി വിയ ''രാജനത്തായ, രാജനത്തേ''തിആദീനി രൂപാനി ഭവന്തി.

സവിനിച്ഛയോയം **ആ**കാര**ന്തു**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ആകാര**ന്തു**കാരന്തതാപകതികം

ആകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭൂമി**പദാദീനം നാമികപദമാലം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ -

രത്തി, രത്തീ, രത്തിയോ. രത്തിം, രത്തീ, രത്തിയോ. രത്തിയാ, രത്തീഹി, രത്തീഭി. രത്തിയാ, രത്തീനം. രത്തിയാ, രത്തീഹി, രത്തീഭി. രത്തിയാ, രത്തീനം. രത്തിയാ, രത്തിയം, രത്തീസു. ഭോതി രത്തി, ഭോതിയോ രത്തിയോ. **യമകമഹാഥേര**മതം.

"ഭൂമി, ഭൂമീ, ഭൂമിയോ. ഭൂമിം, ഭൂമീ, ഭൂമിയോ"തി സബ്ബം നേയ്യം. ഏവം "ഭൂതി സത്തി പത്തി വുത്തി മുത്തി കിത്തി ഖന്തി തിത്തി സിദ്ധി ഇദ്ധി വുദ്ധി സുദ്ധി ബുദ്ധി ബോധി പീതി നന്ദി മതി അസനി വസനി സതി ഗതി വുഡ്ഢി യുവതി അങ്ഗുലി ബോന്ദി ദിട്ഠി തുട്ഠി നാഭി" ഇച്ചാദീനമ്പി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. അപിച "രത്യോ അമോഘാ ഗച്ഛന്തി. ദിവാ ച രത്തോ ച ഹരന്തി യേ ബലിം. ന ഭൂമ്യാ ചതുരങ്ഗുലോ. സേതി ഭൂമ്യാ അനുത്ഥുനം. ഭൂമ്യാ സോ പതിതം പാസം. ഗീവായ പടിമുഞ്ചതി. ഇമാ ച നഭ്യോ സതരാജിചിത്തിതാ. സതേരതാ വിജ്ജുരിവപ്പഭാസരേ"തി ഏവമാദീനം പയോഗാനം ദസ്സനതോ **രത്തി ഭൂമി നാഭി**സദ്ദാദീനം അയമ്പി നാമികപദമാലാവിസേസോ വേദിതബ്ബോ. കഥം?

രത്തി, രത്തീ, രത്തിയോ, രത്യോ. രത്തിം, രത്തീ, രത്തിയോ, രത്യോ. രത്തിയാ, രത്യാ, രത്തീഹി, രത്തീഭി. രത്തിയാ, രത്യാ, രത്തീനം. രത്തിയാ, രത്യാ, രത്തീഹി, രത്തീഭി. രത്തിയാ, രത്യാ, രത്തീനം. രത്തിയാ, രത്യാ, രത്തിയം രത്യം, രത്തോ, രത്തീസു. ഭോതി രത്തി, ഭോതിയോ രത്തീ, രത്തിയോ, രത്യോ.

ഏത്ഥ "രത്തോ"തി രൂപനയം വജ്ജേത്വാ "ഭൂമി, ഭൂമീ, ഭൂമിയോ, ഭൂമ്യോ"തി സബ്ബം നേയ്യം.

നാഭി, നാഭീ, നാഭിയോ, നഭ്യോ. നാഭിം, നാഭീ, നാഭിയോ, നഭ്യോ. നാഭിയാ, നഭ്യാ, നാഭീഹി, നാഭീഭി. നാഭിയാ, നഭ്യാ, നാഭീനം. നാഭിയാ, നഭ്യാ, നാഭീഹി, നാഭീഭി. നാഭിയാ, നഭ്യാ, നാഭീനം. നാഭിയാ, നഭ്യാ, നാഭിയം, നഭ്യം, നാഭീസു. ഭോതി നാഭി, ഭോതിയോ നാഭീ, നാഭിയോ, നഭ്യോ.

ബോധി, ബോധീ, ബോധിയോ, ബോജ്ഝോ. ബോധിം, ബോധിയം, ബോജ്ഝം, ബോധീ, ബോധിയോ, ബോജ്ഝോ. ബോധിയാ, ബോജ്ഝാ, ബോധീഹി, ബോധീഭി. ബോധിയാ, ബോജ്ഝാ, ബോധീനം. ബോധിയാ, ബോജ്ഝാ, ബോധീഹി, ബോധീഭി. ബോധിയാ, ബോജ്ഝാ, ബോധീനം. ബോധിയാ, ബോജ്ഝാ, ബോധിയം, ബോജ്ഝം, ബോധീസു. ഭോതി ബോധി, ഭോതിയോ ബോധീ, ബോധിയോ, ബോജ്ഝോ.

ഏത്ഥ പന "ബുജ്ഝസ്സു ജിന ബോധിയം. അഞ്ഞത്ര ബോജ്ഝാ തപസാ"തി വിചിത്രപാളിനയദസ്സനതോ വിചിത്രനയാ നാമികപദമാലാ വുത്താ. സബ്ബോപി ചായം നയോ അഞ്ഞത്ഥാപി യഥാരഹം യോജേതബ്ബോ.

സവിനിച്ഛയോയം ഇകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഇകാരന്തതാപകതികം ഇകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം

നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭൂരീ**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ -

ഇത്ഥീ, ഇത്ഥീ, ഇത്ഥിയോ. ഇത്ഥിം, ഇത്ഥീ, ഇത്ഥിയോ. ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീഹി, ഇത്ഥീഭി. ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീനം. ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീഹി, ഇത്ഥീഭി. ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥീനം. ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥിയം, ഇത്ഥീസു. ഭോതി ഇത്ഥി, ഭോതിയോ ഇത്ഥിയോ. **യമകമഹാഥേര**മതം.

"ഭൂരീ, ഭൂരീ, ഭൂരിയോ. ഭൂരിം, ഭൂരീ, ഭൂരി യോ"തി **ഇത്ഥി**യാ സമം. ഏവം **ഭൂതീ ഭോതീ വിഭാവിനീ** ഇച്ചാദീനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം അഞ്ഞേസഞ്ച **ഈ**കാരന്തസദ്ദാനം നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. **ഏ**ത്ഥഞ്ഞേ **ഈ**കാരന്തസദ്ദാ നാമ -

"മാതുലാനീ ച ഭഗിനീ, ഭിക്ഖുനീ സാമുഗീ അജ്ജീ;
വാപീ പോക്ഖരണീ ദേവീ, നാഗീ യക്ഖിനീ രാജിനീ.

ദാസീ ച ബ്രാഹ്മണീ മുട്ഠ-സ്സതിനീ സീഘയായിനീ;
സാകിയാനീ"തി ചാദീനി, പയോഗാനി ഭവന്തി ഹി.

തത്ര "പോക്ഖരണീ ദാസീ, ബ്രാഹ്മണീ"ച്ചാദിനം ഗതി;
അഞ്ഞഥാപി സിയാ ഗാഥാ-ചുണ്ണിയേസു യഥാരഹം.

"കുസാവതീ"തിആദീനം, ഗാഥാസ്വേവ വിസേസതോ;
രൂപാനി അഞ്ഞഥാ ഹോന്തി, ഏകവചനതോ വദേ.

"കാസീ അവന്തീ"ഇച്ചാദീ, ബഹുവചനതോ വദേ;
"ചന്ദവതീ"തിആദീനി, പയോഗസ്സാനുരൂപതോ.

തഥാ ഹി "പോക്ഖരഞ്ഞോ സുമാപിതാ. താ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, ദാസ്യോ സത്തസതാനി ച. ദാരകേ ച അഹം നേസ്സം , ബ്രാഹ്മണ്യാ പരിചാരകേ. നജ്ജോ സന്ദന്തി. നജ്ജാ നേരഞ്ജരായ തീരേ. ലക്ഖ്യാ ഭവ നിവേസനം.

ബാരാണസ്യം മഹാരാജ, കാകരാജാ നിവാസകോ;
അസീതിയാ സഹസ്സേഹി, സുപത്തോ പരിവാരിതോ.

രാജാ യഥാ വേസ്സവണോ നളിഞ്ഞ"ന്തി

ഏവമാദീനം പാളീനം ദസ്സനതോ **പോക്ഖരണീ** ഇച്ചാദീനം നാമികപദമാലായോ സവിസേസാ യോജേതബ്ബാ. കഥം? 'പോക്ഖരണീ, പോക്ഖരണീ, പോക്ഖരണിയോ, പോക്ഖരഞ്ഞോ. പോക്ഖരണി"ന്തിആദിനാ വത്വാ കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കസാമിവചനട്ഠാനേ "പോക്ഖരണിയാ, പോക്ഖരഞ്ഞാ"തി ഏകവചനാനി വത്തബ്ബാനി. ഭുമ്മവചനട്ഠാനേ പന "പോക്ഖരണിയാ, പോക്ഖരഞ്ഞാ, പോക്ഖരണിയം, പോക്ഖരഞ്ഞ"ന്തി ച ഏകവചനാനി വത്തബ്ബാനി. സബ്ബത്ഥ ച പദാനി പരിപുണ്ണാനി കാതബ്ബാനി. തഥാ "ദാസീ, ദാസീ, ദാസിയോ, ദാസ്യോ. ദാസിം, ദാസിയം, ദാസീ, ദാസിയോ, ദാസ്യോ"തി വത്വാ കരണവചനട്ഠാനാദീസു "ദാസിയാ, ദാസ്യാ"തി ഏകവചനാനി

വത്തബ്ബാനി. ഭുമ്മവചനട്ഠാനേ പന "ദാസിയാ, ദാസ്യാ, ദാസിയം, ദാസ്യ"ന്തി ച ഏകവചനാനി വത്തബ്ബാനി. സബ്ബത്ഥ പദാനി പരിപുണ്ണാനി കാതബ്ബാനി. ഏത്ഥ പന "യട്ഠിയാ പടികോടേതി, ഘരേ ജാതംവ ദാസിയം. ഫുസിസ്സാമി വിമുത്തിയ"ന്തി പയോഗാനം ദസ്സനതോ **അം**വചനസ്സ **യ**മാദേസവസേന "ദാസിയ"ന്തി വുത്തം. തേസു ച "ഘരേ ജാതംവ ദാസിയ"ന്തി ഏത്ഥ **അം**വചനസ്സ **യ**മാദേസതോ അഞ്ഞോപി സദ്ദനയോ ലബ്ഭതി. കഥം? യഥാ ദഹരീ ഏവ "ദഹരിയാ"തി വുച്ചതി, ഏവം ദാസീ ഏവ "ദാസിയാ"തി.

ഏത്ഥ പന "പസ്സാമി വോഹം ദഹരിം, കുമാരിം ചാരുദസ്സന"ന്തി ച "യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതി"ന്തി ച പാളി നിദസ്സനം , ഉപയോഗവചനിച്ഛായ "ദാസിയ"ന്തി വുത്തം, ഇമസ്മിം പനാധിപ്പായേ "ദാസിയാ, ദാസിയാ, ദാസിയായോ. ദാസിയം, ദാസിയാ, ദാസിയായോ. ദാസിയായാ"തി **കഞ്ഞാ**നയേനേവ നാമികപദമാലാ ഭവതി "കുമാരിയാ"തി സദ്ദസ്സേവ. തഥാ ഹി "കുമാരിയേ ഉപസേനിയേ"തി പാളി ദിസ്സതി. തഥാ "പുപ്ഫവതിയാ, പുപ്ഫവതിയം, പുപ്ഫവതിയായ, പുപ്ഫവതിയായം, ഭോതി പുപ്ഫവതിയേ"തി **കഞ്ഞാ**നയനിസ്സിതേന ഏകവചനനയേന നാമികപദമാലാ ഭവതി.

ഏത്ഥ പന "അതീതേ അയം ബാരാണസീ പുപ്ഫവതിയാ നാമ അഹോസി. രാജാസി ലുദ്ദകമ്മോ, ഏകരാജാ പുപ്ഫവതിയായം. ഉയ്യസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയായാ"തി പാളി ച അട്ഠകഥാപാഠോ ച നിദസ്സനം. അപരോ നയോ - "ദാസിയാ ദഹരിയാ കുമാരിയാ"തിആദീസു **ക**കാരസ്സ **യ**കാരാദേസോപി ദട്ഠബ്ബോ. **ബ്രാഹ്മണീ**സദ്ദസ്സ തു "ബ്രാഹ്മണീ, ബ്രാഹ്മണീ, ബ്രാഹ്മണിയോ, ബ്രാഹ്മണ്യോ. ബ്രാഹ്മണി"ന്തിആദീനി വത്വാ കരണവചനട്ഠാനാദീസു "ബ്രാഹ്മണിയാ, ബ്രാഹ്മണ്യാ"തി ഏകവചനാനി വത്തബ്ബാനി, സബ്ബത്ഥ ച പദാനി പരിപുണ്ണാനി കാതബ്ബാനി. **നദീ**സദ്ദസ്സ "നദീ, നദീ, നദിയോ, നജ്ജോ. നദി"ന്തിആദിനാ വത്വാ "നദിയാ, നജ്ജാ"തി ച "നദിയം, നജ്ജ"ന്തി ച വത്തബ്ബം, സബ്ബത്ഥ ച പദാനി പരിപുണ്ണാനി കാതബ്ബാനി. ഇത്ഥിലിങ്ഗേസു ഹി പച്ചത്തബഹുവചനേ ദിട്ഠേയേവ ഉപയോഗബഹുവചനം അനാഗതമ്പി ദിട്ഠമേവ ഹോതി, തഥാ ഉപയോഗബഹുവചനേ ദിട്ഠേയേവ പച്ചത്തബഹുവചനം അനാഗതമ്പി ദിട്ഠമേവ ഹോതി, കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കസാമിഭുമ്മവചനാനമ്പി അഞ്ഞതരസ്മിം ദിട്ഠേയേവ അഞ്ഞതരം ദിട്ഠമേവ ഹോതി. തഥാ ഹി "ദാസാ ച ദാസ്യോ അനുജീവിനോ ചാ"തി ഏത്ഥ "ദാസ്യോ"തി പച്ചത്തബഹുവചനേ ദിട്ഠേയേവ അപരമ്പി "ദാസ്യോ"തി ഉപയോഗബഹുവചനം തംസദിസത്താ ദിട്ഠമേവ ഹോതി.

> "സക്കോ ച മേ വരം ദജ്ജാ, സോ ച ലബ്ഭേഥ മേ വരോ;
> ഏകരത്തം ദ്വിരത്തം വാ, ഭവേയ്യം അഭിപാരകോ;
> ഉമ്മാദന്ത്യാ രമിത്വാന, സിവിരാജാ തതോ സിയ"ന്തി

ഏത്ഥ "ഉമ്മാദന്ത്യാ"തി കരണവചനേ ദിട്ഠേയേവ തംസദിസാനി സമ്പദാനനിസ്സക്കസാമിഭുമ്മവചനാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ ഹോന്തി. "ബ്രാഹ്മണ്യാ പരിചാരകേ"തി ഏത്ഥ "ബ്രാഹ്മണ്യാ"തി സാമിവചനേ ദിട്ഠേയേവ തംസദിസാനി കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കഭുമ്മവചനാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ ഹോന്തി. "സേതി ഭൂമ്യാ അനുത്ഥുന"ന്തി ഏത്ഥ "പഥബ്യാ ചാരുപുബ്ബങ്ഗീ"തി ഏത്ഥ ച "ഭൂമ്യാ, പഥബ്യാ"തി സത്തമിയാ ഏകവചനേ ദിട്ഠേയേവ തംസദിസാനി

കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കസാമിവചനാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ ഹോന്തി. “ബാരാണസ്യം മഹാരാജാ”തി എത്ഥ “ബാരാണസ്യ”ന്തി ഭുമ്മവചനേ ദിട്ഠേയേവ തംസദിസാനി അഞ്ഞാനിപി “ബ്രാഹ്മണ്യം ഏകാദസ്യം പഞ്ചമ്യ”ന്തിആദീനി ഭുമ്മവചനാനി ദിട്ഠാനിയേവ ഹോന്തി.

ഗണ്ഹന്തി ച താദിസാനി രൂപാനി പുബ്ബാചരിയാസഭാപി ഗാഥാഭിസങ്ഖരണവസേന. സാസനേപി പന ഏതാദിസാനി രൂപാനി യേഭുയ്യേന ഗാഥാസു സന്ദിസ്സന്തി.

കുസാവതീ. കുസാവതിം. കുസാവതിയാ, കുസാവത്യാ. കുസാവതിയം, കുസാവത്യം. ഭോതി കുസാവതി.

ബാരാണസീ. ബാരാണസിം. ബാരാണസിയാ, ബാരാണസ്യാ. ബാരാണസിയം, ബാരാണസ്യം, ബാരാണസ്സം ഇച്ചപി, ഭോതി ബാരാണസി.

നളിനീ. നളിനിം. നളിനിയാ, നളിഞ്ഞാ. നളിനിയം, നളിഞ്ഞം. ഭോതി നളിനി. അഞ്ഞാനിപി യോജേതബ്ബാനി.

ഗാഥാവിസയം പന പത്വാ “കുസാവതിമ്ഹി, ബാരാണസിമ്ഹി, നളിനിമ്ഹീ”തിആദിനാ സദ്ദരൂപാനിപിയോജേതബ്ബാനി. തഥാ ഹി പാളിയം “കുസാവതിമ്ഹി”ആദീനി **മ്ഹി**യന്താനി ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി ഗാഥാസുയേവ പഞ്ഞായന്തി, ന ചുണ്ണിയപദരചനായം. അക്ഖരസമയേ പന താദിസാനി രൂപാനി അനിവാരിതാനി “നദിമ്ഹാ ചാ”തിആദിദസ്സനതോ. യം പന അട്ഠകഥാസു ചുണ്ണിയപദരചനായം “സമ്മാദിട്ഠിമ്ഹീ”തിആദികം ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപം ദിസ്സതി, തം അക്ഖരവിപല്ലാസവസേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം ചുണ്ണിയപദട്ഠാനേ “സമ്മാദിട്ഠിയം പടിസന്ധിയം സുഗതിയം ദുഗ്ഗതിയ”ന്തിആദിദസ്സനതോ. അയം പനേത്ഥ നിയമോ സുഗതസാസനേ ഗാഥായം ചുണ്ണിയപദട്ഠാനേ ച “കഞ്ഞാ രത്തി ഇത്ഥീ യാഗു വധൂ”തി ഏവം പഞ്ചന്നേഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗേഹി സദ്ധിം **നാ സ സ്മാ സ്മിം മ്ഹാ മ്ഹി**ഇച്ചേതേ സദ്ദാ സരൂപതോ പരത്തം ന യന്തി. **മ്ഹി**സദ്ദോ പന ഗാഥായം **ഇ**വണ്ണന്തേഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗേഹി സദ്ധിം പരത്തം യാതി. തത്രിദം വുച്ചതി -

> “ഗാഥായം ചുണ്ണിയേ ചാപി, **നാ സസ്മാ**ദീ സരൂപതോ;
> **നാ**കാരന്തഇവണ്ണന്ത-ഇത്ഥീതി പരതം ഗതാ.
>
> **മ്ഹി**സദ്ദോ പന ഗാഥായം, **ഇ**വണ്ണന്തിത്ഥിഭീ സഹ;
> യ’തോ പരത്തമേതസ്സ, പയോഗാനി ഭവന്തി ഹി.
>
> യഥാ ബലാകയോനിമ്ഹി, ന വിജ്ജതി പുമോ സദാ;
> കുസാവതിമ്ഹി നഗരേ, രാജാ ആസി മഹീപതീ”തി.

ഏവം **കുസാവതീ** ഇച്ചാദീനി അഞ്ഞഥാ ഭവന്തി, നഗരനാമത്താ പനേകവചനാനിപി, ന ജനപദനാമാനി വിയ ബഹുവചനാനി. “കാസീ, കാസിയോ. കാസീഹി, കാസീഭി. കാസീനം. കാസീസു. ഭോതിയോ കാസിയോ. ഏവം അവന്തീ അവന്തിയോ”തിആദിനാപി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. അഞ്ഞാനിപി പദാനി ഗഹേതബ്ബാനി. ഏവം **കാസീ**ഇച്ചാദീനി ജനപദനാമത്താ രൂള്ഹീവസേന ബഹുവചനാനേവ ഭവന്തി അത്ഥസ്സ ഏകത്തേപി.

ചന്ദവതീ, ചന്ദവതിം, ചന്ദവതിയാ, ചന്ദവതിയം, ഭോതി ചന്ദവതി, ഏവം ഏകവചനവസേന വാ, ചന്ദവതിയോ, ചന്ദവതിയോ, ചന്ദവതീഹി, ചന്ദവതീഭി, ചന്ദവതീനം, ചന്ദവതീസു, ഭോതിയോ ചന്ദവതിയോ, ഏവം ബഹുവചനവസേന വാ നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ, അഞ്ഞാനിപി പദാനി യോജേതബ്ബാനി. "ചന്ദവതീ"ഇച്ചാദീനി ഹി ഏകിസ്സാ ബഹൂനഞ്ചിത്ഥീനം പണ്ണത്തിഭാവതോ പയോഗാനുരൂപേന ഏകവചനവസേന വാ ബഹുവചനവസേന വാ യോജേതബ്ബാനി ഭവന്തി. ഏസ നയോ അഞ്ഞത്രാപി.

സവിനിച്ഛയോയം **ഈ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഈകാരന്തതാപകതികം **ഈ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനം **ഉ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം അപ്പസിദ്ധത്താ അഞ്ഞേന **ഉ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗേന നാമികപദമാലം പൂരേസ്സാമ -

യാഗു, യാഗൂ, യാഗുയോ. യാഗും, യാഗൂ, യാഗുയോ. യാഗുയാ, യാഗൂഹി, യാഗൂഭി. യാഗുയാ, യാഗൂനം. യാഗുയാ, യാഗൂഹി, യാഗൂഭി. യാഗുയാ, യാഗൂനം. യാഗുയാ, യാഗുയം, യാഗൂസു. ഭോതി യാഗു, ഭോതിയോ യാഗൂ, യാഗുയോ.

ഏവം "ധാതു ധേനു കാസു ദദ്ദു കണ്ഡു കച്ഛു രജ്ജു"ഇച്ചാദീനി. തത്ര **ധാതു**സദ്ദോ രസരുധിരമംസമേദന്ഹാരുഅട്ഠിഅട്ഠിമിഞ്ജസുക്കസങ്ഖാതധാതുവാചകോ പുല്ലിങ്ഗോ, സഭാവവാചകോ പന സുഗതാദീനം സാരീരികവാചകോ ലോകധാതുവാചകോ ച ചക്ഖാദിവാചകോ ച ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, **ഭൂ ഹൂ കരപചാ**ദിസദ്ദവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോചേവ പുല്ലിങ്ഗോ ച. അത്ര പനിത്ഥിലിങ്ഗോ അധിപ്പേതോ.

സവിനിച്ഛയോയം**ഉ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഉകാരന്തതാപകതികം **ഉ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി **ഭൂ**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ -

ജമ്ബൂ, ജമ്ബൂ, ജമ്ബുയോ. ജമ്ബും, ജമ്ബൂ, ജമ്ബുയോ. ജമ്ബുയാ, ജമ്ബൂഹി, ജമ്ബൂഭി. ജമ്ബുയാ, ജമ്ബൂനം. ജമ്ബുയാ, ജമ്ബൂഹി, ജമ്ബൂഭി. ജമ്ബുയാ , ജമ്ബൂനം. ജമ്ബുയാ, ജമ്ബുയം, ജമ്ബൂസു. ഭോതി ജമ്ബു, ഭോതിയോ ജമ്ബൂ, ജമ്ബുയോ. **യമകമഹാഥേര**മതം.

ഏത്ഥ **ജമ്ബൂ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തം "അമ്ബാ സാലാ ച ജമ്ബുയോ"തിആദിനാ പസിദ്ധം. "ഇമേ തേ ജമ്ബുകാ രുക്ഖാ"തി ഏത്ഥ പന **രുക്ഖ**സദ്ദം അപേക്ഖിത്വാ "ജമ്ബുകാ"തി പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ കതോതി ദട്ഠബ്ബം. തഥാ ഹി ജമ്ബൂതി കഥേതബ്ബാതി **ജമ്ബുകാ. കേ രേ ഗേ** സദ്ദേതി ധാതു. അഥ വാ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന ജമ്ബൂ ഏവ ജമ്ബുകാ, ജമ്ബുകാ ച താ രുക്ഖാ ചാതി ജമ്ബുകാരുക്ഖാ, യഥാ ലങ്കാദീപോ, പുല്ലിങ്ഗപക്ഖേ വാ

സമാസവസേന “ജമ്ബുകരുക്ഖാ”തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാവിസയത്താ ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം ദീഘം കത്വാ “ജമ്ബുകാരുക്ഖാ”തി വുത്തം “സരണാഗമനേ കഞ്ചീ”തി എത്ഥ വിയ.

ഭൂ, ഭൂ, ഭുയോ. ഭും, ഭൂ, ഭുയോ. ഭുയാ, ഭൂഹി, ഭൂഭി. ഭുയാ, ഭൂനം. ഭുയാ, ഭൂഹി, ഭൂഭി. ഭുയാ, ഭൂനം. ഭുയാ, ഭുയം, ഭൂസു. ഭോതി ഭു, ഭോതിയോ ഭൂ, ഭുയോ.

എവം “അഭൂ, അഭൂ, അഭുയോ. അഭും, അഭൂ, അഭുയോ. അഭുയാ”തിആദിനാ യോജേതബ്ബാ. അത്ര “അഭും മേ കഥം നു ഭണസി, പാപകം വത ഭാസസീ”തി നിദസ്സനപദം.

“വധൂ ച സരഭൂ ചേവ, സരബ്ബൂ സുതനൂ ചമൂ;
വാമൂരൂ നാഗനാസൂരൂ”, ഇച്ചാദീ **ജമ്ബു**യാ സമാ.

ഇദം പന സുഖുമം ഠാനം സുട്ഠു മനസി കാതബ്ബം. “വദഞ്ഞൂ, വദഞ്ഞൂ, വദഞ്ഞുയോ. വദഞ്ഞും, വദഞ്ഞൂ, വദഞ്ഞുയോ. വദഞ്ഞുയാ”തി **ജമ്ബൂ**സമം യോജേതബ്ബം. എവം “മഗ്ഗഞ്ഞൂ ധമ്മഞ്ഞൂ കതഞ്ഞൂ”ഇച്ചാദീസുപി.

നനു ച ഭോ -

“സോഹം നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നോ, കാഹാമി കുസലം ബഹു”ന്തി

എവമാദിപ്പയോഗദസ്സനതോ **വദഞ്ഞൂ**സദ്ദാദീനം പുല്ലിങ്ഗഭാവോ പസിദ്ധോ, എവം സന്തേ കസ്മാ ഇധ ഇത്ഥിലിങ്ഗനയോ ദസ്സിതോതി? **വദഞ്ഞൂ**ഇച്ചാദീനം ഏകന്തപുല്ലിങ്ഗഭാവാഭാവതോ ദ്വിലിങ്ഗാനി തേസം വാച്ചലിങ്ഗത്താ. തഥാ ഹി -

“സാഹം ഗന്ത്വാ മനുസ്സത്തം, വദഞ്ഞൂ വീതമച്ഛരാ;
സങ്ഘേ ദാനാനി ദസ്സാമി, അപ്പമത്താ പുനപ്പുന”ന്തി ച,

“കോധനാ അകതഞ്ഞൂ ചാ”തി ച ഇത്ഥിലിങ്ഗപയോഗികാ ബഹൂ പാളിയോ ദിസ്സന്തി, തസ്മാ എവം നീതി അമ്ഹേഹി ഠപിതാ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഊ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഊകാരന്തതാപകതികം **ഊ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഓകാരന്തപദം **ഭൂ**ധാതുമയം ഇത്ഥിലിങ്ഗമപ്പസിദ്ധം, അഞ്ഞം **പ**നോകാരന്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗം പസിദ്ധം.

ഓകാരന്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗം, **ഗോ**സദ്ദോതി വിഭാവയേ;
ഗോസദ്ദസ്സേവ പുല്ലിങ്ഗേ, രൂപമസ്സാഹു കേചന;

തഥാ ഹി കേചി "ഗോ, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവു"ന്തിആദിനാ നയേന വുത്താനി പുല്ലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപാനി വിയ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപാനി ഇച്ഛന്തി, തേസം മതേ മജ്ഝേ ഭിന്നസുവണ്ണാനം വണ്ണവിസേസാഭാവോ വിയ രൂപവിസേസാഭാവതോ **ഗോ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവപടിപാദനം അനിജ്ഝാനക്ഖമം. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ **മാതുഗാമ**സദ്ദസ്സ "മാതുഗാമോ, മാതുഗാമാ. മാതുഗാമ"ന്തിആദിനാ നയേന ദ്വേ പദമാലാ കത്വാ ഏകാ പുല്ലിങ്ഗസ്സ പദമാലാ, ഏകാ ഇത്ഥിലിങ്ഗപദമാലാതി വുത്തവചനം വിയ ഇദം വചനം അമ്ഹേ പടിഭാതി, തസ്മാ അനിജ്ഝാനക്ഖമം.

അപിച ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപേസു പുല്ലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപേഹി സമേസു സന്തേസു കഥം **ഗോ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ സിയാ? രൂപമാലാവിസേസാഭാവതോ. യഥാ ഹി **രത്തി അഗ്ഗി അട്ഠി**സദ്ദാനം **ഇ**കാരന്തഭാവേന സമത്തേപി ഇത്ഥിലിങ്ഗപുമനപുംസകലിങ്ഗലക്ഖണഭൂതോ രൂപമാലാവിസേസോ ദിസ്സതി. യഥാ പന ദ്വിന്നം **ധാതു**സദ്ദാനം പുമിത്ഥിലിങ്ഗപരിയാപന്നാനം രൂപമാലാവിസേസോ ദിസ്സതി, ന തഥാ തേഹാചരിയേഹി അഭിമതസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപമാലാവിസേസോ ദിസ്സതി. യഥാ പന ദ്വിന്നം **ധാതു**സദ്ദാനം പുമിത്ഥിലിങ്ഗപരിയാപന്നാനം രൂപമാലാവിസേസോ ഭവതി, യഥാ ദ്വിന്നം **ഗോ**സദ്ദാനം പുമിത്ഥിലിങ്ഗപരിയാപന്നാനം രൂപമാലാവിസേസേന ഭവിതബ്ബം, യഥാ ച ദ്വിന്നം **ആയു**സദ്ദാനം പുന്നപുംസകലിങ്ഗപരിയാപന്നാനം രൂപമാലാവിസേസോ ദിസ്സതി, തഥാ ദ്വിന്നം **ഗോ**സദ്ദാനം പുമിത്ഥിലിങ്ഗപരിയാപന്നാനം രൂപമാലാവിസേസേന ഭവിതബ്ബം. അവിസേസത്തേ സതി കഥം തേസം പുമിത്ഥിലിങ്ഗവവത്ഥാനം സിയാ, കഥഞ്ച വിസദാവിസദാകാരവോഹാരതാ സിയാ. ഇദം ഠാനം അതീവ സണ്ഹസുഖുമം പരമഗമ്ഭീരം മഹാഗഹനം ന സക്കാ സബ്ബസത്താനം മൂലഭാസാഭൂതായ സബ്ബഞ്ഞുജിനേരിതായ മാഗധികായ സഭാവനിരുത്തിയാ നയം സമ്മാ അജാനന്തേന അകതഞാണസമ്ഭാരേന കേനചി അജ്ഝോഗാഹേതും വാ വിജടേതും വാ, അമ്ഹാകം പന മതേ ദ്വിന്നം **ഗോ**സദ്ദാനം രൂപമാലാവിസേസോ ചേവ ദിസ്സതി, പുമിത്ഥിലിങ്ഗവവത്ഥാനഞ്ച ദിസ്സതി, വിസദാവിസദാകാരവോഹാരതാ ച ദിസ്സതി, നപുംസകലിങ്ഗസ്സ തദുഭയമുത്താകാരവോഹാരതാ ച ദിസ്സതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദാനി ഇമസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇമം നീതിം ഠപേസ്സാമ. ഏവഞ്ഹി സതി പരിയത്തിസാസനേ പടിപന്നകാ നിക്കങ്ഖഭാവേന ന കിലമിസ്സന്തി. ഏത്ഥ താവ അത്ഥഗ്ഗഹണേ വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലുപ്പാദനത്ഥം തിസ്സോ നാമികപദമാലായോ കഥേസ്സാമ - സേയ്യഥിദം?

ഗാവീ, ഗാവീ, ഗാവിയോ. ഗാവിം, ഗാവീ, ഗാവിയോ. ഗാവിയാ, ഗാവീഹി, ഗാവീഭി. ഗാവിയാ, ഗാവീനം. ഗാവിയാ, ഗാവീഹി, ഗാവീഭി. ഗാവിയാ , ഗാവീനം. ഗാവിയാ, ഗാവിയം, ഗാവീസു. ഭോതി ഗാവി, ഭോതിയോ ഗാവീ, ഗാവിയോ.

അയം **ഗോ**സദ്ദതോ വിഹിതസ്സ ഈപച്ചയസ്സ വസേന നിപ്ഫന്നസ്സ ഇത്ഥിവാചകസ്സ ഈകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗാവീ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

ഗോ, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവും, ഗാവം, ഗവം, ഗാവോ, ഗവോ. ഗാവേന, ഗവേന, ഗോഹി, ഗോഭി. ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗാവാ,

ഗാവസ്മാ, ഗാവമ്ഹാ, ഗവാ, ഗവസ്മാ, ഗവമ്ഹാ, ഗോഹി, ഗോഭി. ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗാവേ, ഗാവസ്മിം, ഗാവമ്ഹി, ഗവേ, ഗവസ്മിം, ഗവമ്ഹി, ഗാവേസു, ഗവേസു, ഗോസു. ഭോ ഗോ, ഭവന്തോ ഗാവോ, ഗവോ.

അയം പുമവാചകസ്സ **ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗസ്സ** **ഗോ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ.

ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ. ഗാവം, ഗവം, ഗാവിം, ഗാവോ, ഗാവീ ഗവോ. ഗോഹി, ഗോഭി. ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗോഹി, ഗോഭി. ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം. ഗോസു. ഭോതി ഗോ, ഭോതിയോ ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ. അയം പുമിത്ഥിവാചകസ്സ **ഓകാരന്തസ്സിത്ഥിപുല്ലിങ്ഗസ്സ** **ഗോ**സദ്ദനാമികപദമാലാ.

ഏത്ഥ പന "ഗാവു"ന്തി പദം ഏകന്തപുമവാചകത്താ ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, ഏകന്തപുമവാചകത്തഞ്ചസ്സ ആഹച്ചപാളിയാ ഞായതി "ഇധ പന ഭിക്ഖവേ വസ്സൂപഗതം ഭിക്ഖും ഇത്ഥീ നിമന്തേസി 'ഏഹി ഭന്തേ, ഹിരഞ്ഞം വാ തേ ദേമി, സുവണ്ണം വാ തേ ദേമി, ഖേത്തം വാ തേ ദേമി, വത്ഥും വാ തേ ദേമി, ഗാവും വാ തേ ദേമി, ഗാവിം വാ തേ ദേമി. ദാസം വാ തേ ദേമി, ദാസിം വാ തേ ദേമി, ധീതരം വാ തേ ദേമി ഭരിയത്ഥായ, അഹം വാ തേ ഭരിയാ ഹോമി, അഞ്ഞം വാ തേ ഭരിയം ആനേമീ'തി" ഏവം ആഹച്ചപാളിയാ ഞായതി.

ഏത്ഥ ഹി "ഗാവു"ന്തി വചനേന പുമാ വുത്തോ, "ഗാവി"ന്തി വചനേന ഇത്ഥീ, യം പന ഇമിസ്സം **ഓകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗ**പദമാലായം "ഗാവീ"തി പദം ചതുക്ഖത്തും വുത്തം, തം "കഞ്ഞാ"തി പദം വിയ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാവിഞ്ഞാപനേ സമത്ഥം ഹോതി. ന ഹി ഇതരേസു ലിങ്ഗേസു സമാനസുതികഭാവേന ചതുക്ഖത്തും ആഗതപദം ഏകമ്പി അത്ഥി, "ഗാവീ ഗാവി"ന്തി ച ഇമേസം സദ്ദാനം കത്ഥചി ഠാനേ ഇത്ഥിപുമേസു സാമഞ്ഞവസേന പവത്തിം ഉപരി കഥയിസ്സാമ. യാ പനമ്ഹേഹി **ഓകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ** "ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ. ഗാവം, ഗവം, ഗാവി"ന്തിആദിനാ നയേന പദമാലാ കതാ, തത്ഥ **ഗോ**സദ്ദതോ **സിയോ**നം ഈകാരാദേസോ **അം**വചനസ്സ ച **ഇം**കാരാദേസോ ഭവതി, തേന **ഓകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ** "ഗാവീ ഗാവീ ഗാവി"ന്തി രൂപാനി ദസ്സിതാനി. തഥാ ഹി **മുഖമത്തദീപനി**യം സദ്ദസത്ഥവിദുനാ വജിരബുദ്ധാചരിയേന നിരുത്തിനയേ കോസല്ലവസേന **ഗോ**സദ്ദതോ **യോനമീ**കാരാദേസോ വുത്തോ. യഥാ പന **ഗോ**സദ്ദതോ **യോനമീ**കാരാദേസോ ഭവതി, തഥാ **സിസ്സീ**കാരാദേസോ **അം**വചനസ്സ ച ഇംകാരാദേസോ ഭവതി. അത്രിമാ നയഗ്ഗാഹപരിദീപനിയോ ഗാഥാ -

> ഈപച്ചയാ സിദ്ധേസ്വപി, "ഗാവീ ഗാവീ"തിആദിസു;
> പഠമേകവചനാദി-അന്തേസു ജിനസാസനേ.
>
> വദതാ **യോനമീ**കാരം, **ഗോ**സദ്ദസ്സിത്ഥിയം പന;
> അവിസദത്തമക്ഖാതും, നയോ ദിന്നോതി നോ രുചി.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ **അട്ഠകഥാസു** ച -

“ഗാവോ”തി വത്വാ “ഗാവി”ന്തി-വചനേന പനിത്ഥിയം;
അവിസദത്തമക്ഖാതും, നയോ ദിന്നോതി നോ രുചി.

തഥാ ഹി **സമന്തപാസാദികാ**ദീസു അട്ഠകഥാസു “ഛേകോ ഹി ഗോപാലകോ സക്ഖരായോ ഉച്ഛങ്ഗേന ഗഹേത്വാ രജ്ജുദണ്ഡഹത്ഥോ പാതോവ വജം ഗന്ത്വാ ഗാവോ പിട്ഠിയം പഹരിത്വാ പലിഘത്ഥമ്ഭമത്ഥകേ നിസിന്നോ ദ്വാരം പത്തം പത്തം ഗാവിം ‘ഏകോ ദ്വേ’തി സക്ഖരം ഖിപിത്വാ ഗണേതീ”തി ഇമസ്മിം പദേസേ “ഗാവോ”തി വത്വാ “ഗാവി”ന്തി വചനേന ഇത്ഥിപുമവാചകസ്സ **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാ വിഹിതാ. “ഗാവോ”തി ഹി ഇമിനാ സാമഞ്ഞതോ ഇത്ഥിപുമഭൂതാ ഗോണാ ഗഹിതാ, തഥാ “ഗാവി”ന്തി ഇമിനാപി ഇത്ഥിഭൂതോ പുമഭൂതോ ച ഗോണോ. ഏവം “ഗാവോ”തി ച “ഗാവി”ന്തി ച ഇമേ സദ്ദാ സദ്ദസത്ഥവിദൂഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി നിരുത്തിനയകുസലതായ സമാനലിങ്ഗവസേന ഏകസ്മിംയേവ പകരണേ ഏകസ്മിംയേവ വാക്യേ പിണ്ഡീകതാ. യദി ഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തമാനസ്സ ഇത്ഥിപുമവാചകസ്സ **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ പദമാലായം “ഗാവീ ഗാവി”മിച്ചേതാനി രൂപാനി ന ലബ്ഭേയ്യും, അട്ഠകഥായം “ഗാവോ”തി വത്വാ “ഗാവ”ന്തിച്ചേവ വത്തബ്ബം സിയാ, “ഗാവി”ന്തി പന ന വത്തബ്ബം. യഥാ ച പന അട്ഠകഥാചരിയേഹി “ഗാവോ”തി ഇത്ഥിപുമവസേന സബ്ബേസം ഗുന്നം സങ്ഗാഹകവചനം വത്വാ തേയേവ ഗാവോ സന്ധായ പുന “ദ്വാരം പത്തം പത്തം ഗാവി”ന്തി സദ്ദരചനം കുബ്ബിംസു, തസ്മാ “ഗാവി”ന്തി ഇദമ്പി സബ്ബസങ്ഗാഹകവചനമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. അസബ്ബസങ്ഗാഹകവചനം ഇദം **ഗാവീ**സദ്ദേന ഇത്ഥിയായേവ ഗഹേതബ്ബത്താതി ചേ? ന, പകരണവസേന അത്ഥന്തരസ്സ വിദിതത്താ. ന ഹി സബ്ബവജേസു “ഇത്ഥിയോയേവ വസന്തി, ന പുമാനോ”തി ച, “പുമാനോയേവ വസന്തി, ന ഇത്ഥിയോ”തി ച സക്കാ വത്തും. അപിച “ഗാവിമ്പി ദിസ്വാ പലായന്തി ‘ഭിക്ഖൂ’തി മഞ്ഞമാനാ”തി പാളി ദിസ്സതി, ഏത്ഥാപി “ഗാവി”ന്തി വചനേന ഇത്ഥിഭൂതോ പുമഭൂതോ ച സബ്ബോ ഗോ ഗഹിതോതി ദട്ഠബ്ബം. ഇതരഥാ “ഇത്ഥിഭൂതോയേവ ഗോ ഭിക്ഖൂതി മഞ്ഞിതബ്ബോ”തി ആപജ്ജതി. ഇതി പാളിനയേന ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തമാനമ്ഹാ ഇത്ഥിപുമവാചകസ്മാ **ഗോ**സദ്ദതോ **അം**വചനസ്സ **ഇം**കാരാദേസോ ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി.

വജിരബുദ്ധാചരിയേനപി ഗോസദ്ദതോ **ഈ**പച്ചയേ കാതബ്ബേപി അകത്വാ **യോനമീ**കാരാദേസോ കതോ. തസ്സാധിപ്പായോ ഏവം സിയാ **ഗോ**സദ്ദതോ ഈപച്ചയേ കതേ സതി ഈപച്ചയവസേന “ഗാവീ”തി നിപ്ഫന്നസദ്ദോ യത്ഥ കത്ഥചി വിസയേ “മിഗീ മോരീ കുക്കുടീ”ഇച്ചാദയോ വിയ ഇത്ഥിവാചകോയേവ സിയാ, ന കത്ഥചിപി ഇത്ഥിപുമവാചകോ, തസ്മാ സാസനാനുകൂലപ്പയോഗവസേന **യോനമീ**കാരാദേസോ കാതബ്ബോതി. ഇതി വജിരബുദ്ധാചരിയമതേ **ഗോ**സദ്ദതോ **യോ**നം ഈകാരാദേസോ ഹോതീതി ഞായതി.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ - യസ്മാ അട്ഠകഥാചരിയേഹി “ഗാവോ പിട്ഠിയം പഹരിത്വാ”തിആദിനാ നയേന രചിതായ “ദ്വാരം പത്തം പത്തം ഗാവിം ‘ഏകോ ദ്വേ’തി സക്ഖരം ഖിപിത്വാ ഗണേതീ”തി വചനപരിയോസാനായ സദ്ദരചനായം “ഏകോ ഗാവീ, ദ്വേ ഗാവീ”തി അത്ഥയോജനാനയോ വത്തബ്ബോ ഹോതി, “ഗാവി”ന്തി ഉപയോഗവചനഞ്ച ദിസ്സതി. ഇതി അട്ഠകഥാചരിയാനം

മതേ **ഗോ**സദ്ദതോ **സിയോനമീ**കാരാദേസോ **അം**വചനസ്സ **ഇം**കാരാദേസോ ഹോതീതി ഞായതി. തസ്മായേവമ്ഹേഹി യാ സാ **ഓ**കാരന്തതാപകതികസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ "ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ, ഗാവം, ഗാവി"ന്തിആദിനാ നയേന പദമാലാ ഠപിതാ, സാ പാളിനയാനുകൂലാ അട്ഠകഥാനയാനുകൂലാ കച്ചായനാചരിയമതം ഗഹേത്വാ പദനിപ്ഫത്തിജനകസ്സ ഗരുനോ ച മതാനുകൂലാ, "ഗാവീ"തി പദസ്സ ചതുക്ഖത്തും ആഗതത്താ പന **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരത്തഞ്ച സാധേതി. ഇച്ചേസാ പാളിനയാദീസു ഞാണേന സമ്മാ ഉപപരിക്ഖിയമാനേസു അതീവ യുജ്ജതി, നത്ഥേത്ഥ അപ്പമത്തകോപി ദോസോ. ഏത്ഥ പന പച്ചത്തോപയോഗാലപനാനം ബഹുവചനട്ഠാനേ "ഗാവിയോ"തി പദഞ്ച കരണസമ്പദാനനിസ്സക്കസാമീനമേകവചനട്ഠാനേ "ഗാവിയാ"തി പദഞ്ച കരണനിസ്സക്കാനം ബഹുവചനട്ഠാനേ "ഗാവീഹി ഗാവീഭീ"തി പദാനി ച സമ്പദാനസാമീനം ബഹുവചനട്ഠാനേ "ഗാവീന"ന്തി പദഞ്ച ഭുമ്മവചനട്ഠാനേ "ഗാവിയാ, ഗാവിയം, ഗാവീസൂ"തി പദാനി ചാതി ഇമാനി വിത്ഥാരതോ സോളസ പദാനി ഏകന്തേന **ഈ**പച്ചയവസേന സിദ്ധത്താ ഏകന്തിത്ഥിവാചകത്താ ച ന വുത്താനീതി ദട്ഠബ്ബം.

അയം പനേത്ഥ നിച്ഛയോ വുച്ചതേ സോതൂനം നിക്കങ്ഖഭാവായ - ഇത്ഥിലിങ്ഗപദേസു ഹി "ഗാവീ ഗാവി"ന്തി ഇമാനി **ഈ**പച്ചയവസേന വാ **ഈ**കാരിംകാരാദേസവസേന വാ സിജ്ഝന്തി. ഏതേസു പച്ഛിമനയോ ഇധാധിപ്പേതോ, പുബ്ബനയോ അഞ്ഞത്ഥ. തഥാ "ഗാവീ ഗാവി"ന്തി ഇമാനി **ഈ**പച്ചയവസേനപി സിദ്ധത്താ യേഭുയ്യേന ഇത്ഥിവാചകാനി ഭവന്തി **ഈ**കാരിംകാരാദേസവസേനപി സിദ്ധത്താ. കത്ഥചി ഏകക്ഖണേയേവ സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന ഇത്ഥിപുമവാചകാനി ഭവന്തി. ഏതേസുപി പച്ഛിമോയേവ നയോ ഇധാധിപ്പേതോ, പുബ്ബനയോ അഞ്ഞത്ഥ. "ഗാവിയോ. ഗാവിയാ, ഗാവീഹി, ഗാവീഭി. ഗാവീനം. ഗാവിയം, ഗാവീസൂ"തി ഏതാനി പന **ഈ**പച്ചയവസേനേവ സിദ്ധത്താ സബ്ബഥാപി ഇത്ഥീനംയേവ വാചകാനി ഭവന്തി. ഇത്ഥിഭൂതേസ്വേവ ഗോദബ്ബേസു ലോകസങ്കേതവസേന വിസേസതോ പവത്തത്താ ഏകന്തതോ ഇത്ഥിദബ്ബേസു പവത്താനി "മിഗീ മോരീ കുക്കുടീ"ഇച്ചാദീനി പദാനി വിയ. കിഞ്ചാപി പന "നദീ മഹീ"ഇച്ചാദീനിപി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി **ഈ**പച്ചയവസേനേവ സിദ്ധാനി, തഥാപി താനി അവിഞ്ഞാണകത്താ തദത്ഥാനം ഇത്ഥിദബ്ബേസു വത്തന്തീതി വത്തും ന യുജ്ജതി. ഇത്ഥിപുമനപുംസകഭാവരഹിതാ ഹി തദത്ഥാ. യസ്മാ പന ഇത്ഥിലിങ്ഗേ **ഗോ**സദ്ദേ **ഏന**യോഗോ **ഏസു**കാരോ ച ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ "ഗാവേന ഗവേന ഗാവേസു ഗവേസൂ"തി പദാനി ന വുത്താനി. യസ്മാ ച ഇത്ഥിലിങ്ഗേന **ഗോ**സദ്ദേന സദ്ധിം **സസ്മാസ്മിം**വചനാനി സരൂപതോ പരത്തം ന യന്തി, തസ്മാ "ഗാവസ്സ ഗവസ്സ ഗാവസ്മാ ഗവസ്മാ ഗാവസ്മിം ഗവസ്മി"ന്തി പദാനി ന വുത്താനി. യസ്മാ ച തത്ഥ **സ്മാ**വചനസ്സ ആദേസഭൂതോ **ആ**കാരോ ച **മ്ഹാ**കാരോ ച ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ "ഗാവാ ഗവാ ഗാവമ്ഹാ ഗവമ്ഹാ"തി പദാനി ന വുത്താനി. യസ്മാ ച **സ്മിം**വചനസ്സ ആദേസഭൂതോ **ഏ**കാരോ ച **മ്ഹി**കാരോ ച ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ "ഗാവേ ഗവേ ഗാവമ്ഹി ഗവമ്ഹീ"തി പദാനി ന വുത്താനി. അപിച "യായ തായാ"തിആദീഹി സമാനാധികരണപദേഹി യോജേതും അയുത്തത്താപി "ഗാവേന ഗവേനാ"തിആദീനി ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ ന വുത്താനി. തഥാ ഹി "യായ

തായ”ഇച്ചാദീഹി സദ്ധിം “ഗാവേന ഗവേനാ”തിആദീനി ന യോജേതബ്ബാനി ഏകന്തപുല്ലിങ്ഗരൂപത്താ.

കേചി പനേത്ഥ വദേയ്യും - യാ തുമ്ഹേഹി **ഓ**കാരന്തതാപകതികസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ “ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ”തിആദിനാ നയേന പദമാലാ ഠപിതാ, സാ “മാതുഗാമോ ഇത്ഥീ മാതുഗാമാ ഇത്ഥിയോ”തി വുത്തസദിസാ ച ഹോതീതി? തന്ന. **മാതുഗാമഇത്ഥീ**സദ്ദാ ഹി നാനാലിങ്ഗാ പുമിത്ഥിലിങ്ഗഭാവേന, നാനാധാതുകാ ച **ഗമു ഇസു**ധാതുവസേന, ഇമസ്മിം പന ഠാനേ **ഗോ ഗാവീ**സദ്ദാ ഏകലിങ്ഗാ ഇത്ഥി ലിങ്ഗഭാവേന, **ഏക**ധാതുകാ ച **ഗമു**ധാതുവസേനാതി. യജ്ജേവം **ഗോണ**സദ്ദസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സാദേസവസേന **കച്ചായനേന** വുത്തത്താ തദാദേസത്തം ഏകധാതുകത്തഞ്ചാഗമ്മ തേനാപി സദ്ധിം മിസ്സേത്വാ പദമാലാ വത്തബ്ബാതി? ന, **ഗോണ**സദ്ദസ്സ അച്ചന്തപുല്ലിങ്ഗത്താ **അ**കാരന്തതാപകതികത്താ ച. തഥാ ഹി സോ വിസും പുല്ലിങ്ഗട്ഠാനേ ഉദ്ദിട്ഠോ. അയം പന “ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ”തിആദികാ പദമാലാ **ഓ**കാരീകാരന്തപദാനി മിസ്സേത്വാ കതാതി ന സല്ലക്ഖേതബ്ബാ, അഥ ഖോ വികപ്പേന **ഗോ**സദ്ദതോ പരേസം **സി യോ അം**വചനാനം **ഈ**കാരിംകാരാദേസവസേന വുത്തപദവന്തത്താ **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗപദമാലാ ഇച്ചേവ സാരതോ പച്ചേതബ്ബാ.

ഇദാനി **ഗോ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവസാധകാനി സുത്തപദാനി ലോകികപ്പയോഗാനി ച കഥയാമ - “സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖവേ വസ്സാനം പച്ഛിമേ മാസേ സരദസമയേ കിട്ഠസമ്ബാധേ ഗോപാലകോ ഗാവോ രക്ഖേയ്യ, താ ഗാവോ തതോ തതോ ദണ്ഡേന ആകോടേയ്യ.

അന്നദാ ബലദാ ചേതാ, വണ്ണദാ സുഖദാ ച താ;
ഏതമത്ഥം വസം ഞത്വാ, നാസ്സു ഗാവോ ഹനിംസു തേ.

സബ്ബാ ഗാവോ സമാഹരതി. ഗമിസ്സന്തി ഭന്തേ ഗാവോ വച്ഛഗിദ്ധിനിയോ”തി ഇമാനി സുത്തപദാനി. “ഗോസു ദുയ്ഹമാനാസു ഗതോ”തിആദീനി പന ലോകികപ്പയോഗാനി. ഇതി **ഗോ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോപി പുല്ലിങ്ഗഭാവോ വിയ സാരതോ പച്ചേതബ്ബോ.

തത്ര “ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ”തിആദീനി കിഞ്ചാപി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേന വുത്താനി, തഥാപി യഥാപയോഗം “പജാ ദേവതാ”തിപദാനി വിയ ഇത്ഥിപുരിസവാചകാനേവ ഭവന്തി, തസ്മാ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന “സാ ഗോ”തി വാ “താ ഗാവോ”തി വാ വുത്തേ ഇത്ഥിപുമഭൂതാ സബ്ബേപി ഗോണാ ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. ന ഹി ഈദിസേ ഠാനേ ഏകന്തതോ ലിങ്ഗം പധാനം, അത്ഥോയേവ പധാനോ. “വജേഗാവോ ദുഹന്തീ”തി വുത്തേ കിഞ്ചാപി “ഗാവോ”തി അയം സദ്ദോ പുമേപി വത്തതി, തഥാപി ദുഹനക്രിയായ പുമേ അസമ്ഭവതോ അത്ഥവസേന ഇത്ഥിയോ ഞായന്തേ. “ഗാവീ ദുഹന്തീ”തി വുത്തേ പന ലിങ്ഗവസേന അത്ഥവസേന ച വചനതോ കോ സംസയമാപജ്ജിസ്സതി വിഞ്ഞൂ. “താ ഗാവോ ചരന്തീ”തി വുത്തേ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വചനതോ കദാചി കസ്സചി സംസയോ സിയാ “നനു ഇത്ഥിയോ”തി, പുല്ലിങ്ഗവസേന പന “തേ ഗാവോ ചരന്തീ”തി വുത്തേ സംസയോ നത്ഥി, ഇത്ഥിയോ ച പുമാനോ ച ഞായന്തേ പുല്ലിങ്ഗബഹുവചനേന കത്ഥചി ഇത്ഥിപുമസ്സ ഗഹിതത്താ. “അഥേത്ഥ സീഹാ

ബ്യഗ്ഘാ ചാ"തിആദീസു വിയ "ഗാവീ ചരതീ"തി ച "ഗാവിം പസ്സതീ"തി ച വുത്തേ ഇത്ഥീ വിഞ്ഞായതേ **ഗാവീ**സദ്ദേന ഇത്ഥിയാ ഗഹേതബ്ബത്താ . ലോകികപ്പയോഗേസു ഹി സാസനികപ്പയോഗേസു ച **ഗാവീ**സദ്ദേന ഇത്ഥീ ഗയ്ഹതി. ഏകച്ചം പന സാസനികപ്പയോഗം സന്ധായ "ഗാവീ"തി, "ഗാവി"ന്തി ച "ഇത്ഥിപുരിസസാധാരണവചനമവോചുമ്ഹ. തഥാ ഹി "സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖവേ ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ ചതുമഹാപഥേ ബിലസോ വിഭജിത്വാ നിസിന്നോ അസ്സാ"തി പാളി ദിസ്സതി. അട്ഠകഥാസു ച "ഗാവോ"തി ഇത്ഥിപുമസാധാരണം സദ്ദരചനം കത്വാ പുന തദേവ ഇത്ഥിപുമം സന്ധായ "ദ്വാരം പത്തം പത്തം ഗാവി"ന്തി രചിതാ സദ്ദരചനാ ദിസ്സതി.

ഏത്ഥ ഹി ഗോജാതിയം ഠിതാ ഇത്ഥീപി പുമാപി "ഗാവീ"തി സങ്ഖം ഗച്ഛതി. വിസേസതോ പന "ഗാവീ"തി ഇദം ഇത്ഥിയാ അധിവചനം. തഥാ ഹി തത്ഥ തത്ഥ പാളിപ്പദേസാദീസു "അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ബാഹിയം ദാരുചീരിയം ഗാവീ തരുണവച്ഛാ അധിപതിത്വാ ജീവിതാ വോരോപേസീ"തി, "ഗാവും വാ തേ ദേമി, ഗാവിം വാ തേ ദേമീ"തി ച "തിണസീഹോ കപോതവണ്ണഗാവീസദിസോ"തി ച പയോഗദസ്സനതോ ഇത്ഥീ കഥിയതീതി വത്തബ്ബം. **ഗോ**സദ്ദേന പന "ഗോദുഹനം. ഗദ്ദുഹനം. ഗോഖീരം ഗോധനോ ഗോരൂപാനി ചാ"തി ദസ്സനതോ ഇത്ഥീപി പുമാപി കഥിയതീതി വത്തബ്ബം.

ഇദാനി **ഓകാരന്ത**സ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ പദമാലായം പാളിനയാദിനിസ്സിതോ അത്ഥയുത്തിനയോ വുച്ചതേ വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലജനനത്ഥം -

സാ ഗോ ഗച്ഛതി, സാ ഗാവീ ഗച്ഛതി, താ ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ ഗച്ഛന്തി. തം ഗാവം, ഗാവിം, ഗവം പസ്സതി, താ ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ പസ്സതി. താഹി ഗോഹി, ഗോഭി കതം. താസം ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം ദേതി. താഹി ഗോഹി, ഗോഭി അപേതി. താസം ഗവം , ഗുന്നം, ഗോനം സിങ്ഗാനി. താസു ഗോസു പതിട്ഠിതം. ഭോതി ഗോ ത്വം തിട്ഠ, ഭോതിയോ ഗാവോ ഗാവീ, ഗവാ തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ.

അപരോപി വുച്ചതേ -

സാ ഗോ നദിം തരന്തീ ഗച്ഛതി, സാ ഗാവീ നദിം തരന്തീ ഗച്ഛതി, താ ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ നദിം തരന്തീയോ ഗച്ഛന്തി. തം ഗാവം, ഗാവിം, ഗവം നദിം തരന്തിം പസ്സതി, താ ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ നദിം തരന്തിയോ പസ്സതി. താഹി ഗോഹി, ഗോഭി നദിം തരന്തീഹി കതം. താസം ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം നദിം തരന്തീനം ദേതി. താഹി ഗോഹി, ഗോഭി നദിം തരന്തീഹി അപേതി. താസം ഗവം, ഗുന്നം, ഗോനം നദിം തരന്തീനം സന്തകം. താസു ഗോസു നദിം തരന്തീസു പതിട്ഠിതന്തി.

തത്ര യാ സാ "ഗോ, ഗാവീ, ഗാവോ, ഗാവീ, ഗവോ"തിആദിനാ **ഓകാരന്ത**സ്സിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ പദമാലാ ഠപിതാ, സാ "ഗോ, ഗാവോ ഗവോ"തിആദിനാ വുത്തസ്സ **ഓകാരന്ത**പുല്ലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ പദമാലാതോ സവിസേസാ പച്ചത്തോപയോഗാലപനട്ഠാനേ ചതുന്നം **കഞ്ഞാ**സദ്ദാനം വിയ **ഗാവീ**സദ്ദാനം വുത്തത്താ. യസ്മാ പനായം വിസേസോ, തസ്മാ ഇമസ്സ

ഓകാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ അഞ്ഞേസമിത്ഥിലിങ്ഗാനം വിയ അവിസദാകാരവോഹാരതാ സല്ലക്ഖേതബ്ബാ, ന പുല്ലിങ്ഗാനം വിയ വിസദാകാരവോഹാരതാ, നാപി നപുംസകലിങ്ഗാനം വിയ ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരതാ സല്ലക്ഖേതബ്ബാ. ഏത്ഥ നിച്ഛയകരണീ ഗാഥാ വുച്ചതി -

> ദുവിന്നം **ധാതു**സദ്ദാനം, യഥാ ദിസ്സതി നാനതാ;
> **ഗോ**സദ്ദാനം തഥാ ഭിന്നം, ഇച്ഛിതബ്ബാവ നാനതാ.

തഥാ ഹി പുമിത്ഥിലിങ്ഗവസേന ഭിന്നം **ധാതു**സദ്ദാനം വിസേസോ ദിസ്സതി. തം യഥാ?

ധാതു , ധാതൂ, ധാതവോ. ധാതും, ധാതൂ, ധാതവോ. ധാതുനാ, ധാതൂഹി, ധാതൂഭി. ധാതുസ്സ, ധാതൂനം. ധാതുസ്മാ, ധാതുമ്ഹാ, ധാതൂഹി, ധാതൂഭി. ധാതുസ്സ, ധാതൂനം. ധാതുസ്മിം, ധാതുമ്ഹി, ധാതൂസു. അയം പുല്ലിങ്ഗവിസേസോ.

ധാതു, ധാതൂ, ധാതുയോ. ധാതും, ധാതൂ, ധാതുയോ. ധാതുയാ, ധാതൂഹി, ധാതൂഭി. ധാതുയാ, ധാതൂനം. ധാതുയാ, ധാതൂഹി, ധാതൂഭി. ധാതുയാ, ധാതൂനം. ധാതുയാ, ധാതുയം, ധാതൂസു. അയം ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ വിസേസോ.

യഥാ ച ഭിന്നം **ധാതു**സദ്ദാനം വിസേസോ പഞ്ഞായതി, തഥാ ഭിന്നമ്പി **ഗോ**സദ്ദാനം വിസേസോ പഞ്ഞായതേവ. യഥാ ച പുന്നപുംസകലിങ്ഗാനം ഭിന്നം **ആയു**സദ്ദാനം "ആയു, ആയൂ, ആയവോ"തിആദിനാ, "ആയു, ആയൂ, ആയൂനീ"തിആദിനാ ച വിസേസോ പഞ്ഞായതി, യഥാ ഭിന്നമ്പി **ഗോ**സദ്ദാനം വിസേസോ പഞ്ഞായതേവ. തഥാ ഹി വിസദാകാരവോഹാരോ പുല്ലിങ്ഗം, അവിസദാകാരവോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരോ നപുംസകലിങ്ഗം.

ഇദാനി ഇമമേവത്ഥം പാകടതരം കത്വാ സങ്ഖേപതോ കഥയാമ - **പുരിസോ**തി വിസദാകാരവോഹാരോ, **കഞ്ഞാ**തി അവിസദാകാരവോഹാരോ, **രൂപ**ന്തി ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരോ. പുരിസോ തിട്ഠതി, കഞ്ഞാ തിട്ഠതി, കഞ്ഞാ തിട്ഠന്തി, കഞ്ഞാ പസ്സതി, ഭോതിയോ കഞ്ഞാ തിട്ഠഥ, ഏത്ഥേകപദമസമം, ചത്താരി സമാനി. പുരിസാ തിട്ഠന്തി, പുരിസാ നിസ്സടം, ഭവന്തോ പുരിസാ ഗച്ഛഥ. കഞ്ഞായോ തിട്ഠന്തി, കഞ്ഞായോ പസ്സതി, ഭോതിയോ കഞ്ഞായോ ഗച്ഛഥ, തീണി തീണി സമാനി. പുരിസം പസ്സതി, കഞ്ഞം പസ്സതി, ദ്വേ അസമാനി. പുരിസേ പസ്സതി, പുരിസേ പതിട്ഠിതം, ദ്വേ സമാനി. തേന പുരിസേന കതം, തായ കഞ്ഞായ കതം, തായ കഞ്ഞായ ദേതി, തായ കഞ്ഞായ അപേതി, തായ കഞ്ഞായ സന്തകം, തായ കഞ്ഞായ പതിട്ഠിതം, ഏകമസമം, പഞ്ച സമാനി. ഏവം പുല്ലിങ്ഗസ്സ വിസദാകാരവോഹാരതാ ദിസ്സതി, ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാ ദിസ്സതി. നപുംസകലിങ്ഗസ്സ പന "രൂപം, രൂപാനി, രൂപാ. രൂപം, രൂപാനി, രൂപേ. ഭോ രൂപ, ഭവന്തോ രൂപാനി, രൂപാ"തി ഏവം തീസു പച്ചത്തോപയോഗാലപനട്ഠാനേസു സ**നി**കാരായ വിസേസായ രൂപമാലായ വസേന ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരതാ ദിസ്സതി, പുമിത്ഥിലിങ്ഗാനം തീസു ഠാനേസു സ**നി**കാരാനി രൂപാനി സബ്ബദാ ന സന്തി, ഇതി

വിസദാകാരവോഹാരോ പുല്ലിങ്ഗം, അവിസദാകാരവോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരോ നപുംസകലിങ്ഗന്തി വേദിതബ്ബം.

അയം നയോ "സദ്ധാ സതി ഹിരീ, യാ ഇത്ഥീ സദ്ധാ പസന്നാ, തേ മനുസ്സാ സദ്ധാ പസന്നാ, പഹൂതം സദ്ധം പടിയത്തം, സദ്ധം കുല"ന്തിആദീസു സമാനസുതികസദ്ദേസുപി പദമാലാവസേന ലബ്ഭതേവ. യാ ച പന ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാ വുത്താ, സാ ഏകച്ചേസുപി സങ്ഖ്യാസദ്ദേസു ലബ്ഭതി. തഥാ ഹി വീസതിആദയോ നവുതിപരിയന്താ സദ്ദാ ഏകവചനന്താ ഇത്ഥിലിങ്ഗാതി വുത്താ, ഏത്ഥ "വീസതിയാ"തി പഞ്ചക്ഖത്തും വത്തബ്ബം, തഥാ "തിംസായാ"തിആദീനം "നവുതിയാ"തി പദപരിയന്താനം, ഏവം **വീസതി**ആദീനം **കഞ്ഞാ**സദ്ദസ്സേവ അവിസദാകാരവോഹാരതാ ലബ്ഭതീതി അവഗന്തബ്ബം. യദി ഏവം **തിചതു**സദ്ദേസു കഥന്തി? **തിചതു**സദ്ദാ പന യസ്മാ "തയോ തിസ്സോ തീണി, ചത്താരോ ചതുരോ ചതസ്സോ ചത്താരീ"തി അത്തനോ അത്തനോ രൂപാനി അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുഗതത്താ യഥാസകലിങ്ഗവസേന "പുരിസാ കഞ്ഞായോ ചിത്താനീ"തിആദീഹി വിസദാവിസദോഭയരഹിതാകാരവോഹാരസങ്ഖാതേഹി സദ്ദേഹി യോഗം ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ പച്ചേകലിങ്ഗവസേന വിസദാവിസദോഭയരഹിതാകാരവോഹാരാതി വത്തുമരഹന്തി.

സബ്ബനാമേസുപി അയം തിവിധോ ആകാരോ ലബ്ഭതി രൂപവിസേസയോഗതോ. കഥം? പുന്നപുംസകവിസയേ "തസ്സ കസ്സ" ഇച്ചാദീനി സബ്ബാനി സബ്ബനാമികരൂപാനി ചതുത്ഥീഛട്ഠിയന്താനി ഭവന്തി, ഇത്ഥിലിങ്ഗവിസയേ "തസ്സാ കസ്സാ" ഇച്ചാദീനി സബ്ബനാമികരൂപാനി തതിയാചതുത്ഥീപഞ്ചമീഛട്ഠീസത്തമിയന്താനി ഭവന്തി, തസ്മാ സബ്ബനാമത്തേപി ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാ ഏകന്തതോ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ. ഏത്ഥ പന സുലഭാനി ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനി അനാഹരിത്വാ സുദുല്ലഭഭാവേന തതിയാപഞ്ചമീസത്തമീരൂപാനി സാസനതോ ആഹരിത്വാ ദസ്സേസ്സാമ ഭഗവതോ പാവചനേ നിക്കങ്ഖഭാവേന സോതൂനം പരമസണ്ഹസുഖുമഞാണാധിഗമത്ഥം. തം യഥാ? "ആയസ്മാ ഉദായീ യേന സാ കുമാരികാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സാ കുമാരികായ സദ്ധിം ഏകോ ഏകായ രഹോ പടിച്ഛന്നേ ആസനേ അലംകമ്മനിയേ നിസജ്ജം കപ്പേസീ"തി. ഏത്ഥ "തസ്സാ"തി തതിയായ രൂപം, "തസ്സാ"തി തതിയായ രൂപേ ദിട്ഠേയേവ "സബ്ബസ്സാ കതരിസ്സാ"തിആദീനി തതിയാരൂപാനി പാളിയം അനാഗതാനിപിദിട്ഠാനിയേവ നാമ തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞസമാനഗതികത്താ, ദിട്ഠേന ച അദിട്ഠസ്സപി യുത്തസ്സ ഗഹേതബ്ബത്താ. "കസ്സാഹം കേന ഹായാമീ"തി ഏത്ഥ "കസ്സാ"തി പഞ്ചമിയാ രൂപം, "കസ്സാ"തി പഞ്ചമിയാ രൂപേ ദിട്ഠേയേവ "സബ്ബസ്സാ കതരിസ്സാ"തിആദീനി പഞ്ചമിയാ രൂപാനി പാളിയം അനാഗതാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ നാമ. "അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു വേസാലിയം മഹാവനേ മക്കടിം ആമിസേന ഉപലാപേത്വാ തസ്സാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി. അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞതരിസ്സാ ഇത്ഥിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹോതീ"തി ച ഏത്ഥ "തസ്സാ അഞ്ഞതരിസ്സാ"തി ച സത്തമിയാ രൂപം, തസ്മിം ദിട്ഠേയേവ "സബ്ബസ്സാ കതരിസ്സാ"തിആദീനി സത്തമിയാ രൂപാനി പാളിയം അനാഗതാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ നാമാതി.

നനു ച ഭോ "തസ്സാ കുമാരികായ സദ്ധി"ന്തി ഏത്ഥ "തസ്സാ"തി ഇദം വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വുത്തം, "തായാ"തി ഹിസ്സ അത്ഥോ, തഥാ "കസ്സാഹം

കേന ഹായാമീ"തി ഇദമ്പി വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വുത്തം. "കായാ"തി ഹിസ്സ അത്ഥോ. "അഞ്ഞതരിസ്സാ ഇത്ഥിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ"തി എത്ഥാപി "അഞ്ഞതരിസ്സാ"തി ഇദം വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വുത്തം. "അഞ്ഞതരിസ്സ"ന്തി ഹിസ്സ അത്ഥോതി? തന്ന, ഈദിസേസു ചുണ്ണിയപദവിസയേസു വിഭത്തിവിപല്ലാസസ്സ അനിച്ഛിതബ്ബത്താ. നനു ച ഭോ ചുണ്ണിയപദവിസയേപി "സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹീ"തിആദീസു "സങ്ഘസ്സാ"തി വിഭത്തിവിപല്ലാസത്ഥം വദന്തി ഗരൂതി? സച്ചം, തഥാപി താദിസേസു ഠാനേസു ദ്വേ അധിപ്പായാ ഭവന്തി ആധാരപടിഗ്ഗാഹകഭാവേന ഭുമ്മസമ്പദാനാനമിച്ഛിതബ്ബത്താ. തഥാ ഹി "സങ്ഘസ്സ ദേഥാ"തി വത്തുകാമസ്സ സതോ "സങ്ഘേ ദേഥാ"തി വചനം ന വിരുജ്ഝതി, യുജ്ജതിയേവ. തഥാ "സങ്ഘേ ദേഥാ"തി വത്തുകാമസ്സപി സതോ "സങ്ഘസ്സ ദേഥാ"തി വചനമ്പി ന വിരുജ്ഝതി, യുജ്ജതിയേവ, യഥാ പന **അലാബു ലാബു**സദ്ദേസു വിസും വിസും വിജ്ജമാനേസുപി "ലാബൂനി സീദന്തി സിലാ പ്ലവന്തീ"തി എത്ഥ ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം **അ**കാരലോപോ ഹോതീതി അക്ഖരലോപോ ബുദ്ധിയാ കരിയതി. തഥാ "സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹീ"തിആദീസുപി ബുദ്ധിയാ വിഭത്തിവിപല്ലാസസ്സ പരികപ്പനം കത്വാ "സങ്ഘസ്സാ"തി വിപല്ലാസത്ഥമിച്ഛന്തി ആചരിയാ. തസ്മാ "സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹി. വേസ്സന്തരേ വരം ദത്വാ"തിആദീസു വിഭത്തിവിപല്ലാസോ യുത്തോ "തസ്സാ കുമാരികായാ"തിആദീസു പന ന യുത്തോ, വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ച നാമ യേഭുയ്യേന "നേവ ദാനം വിരമിസ്സ"ന്തിആദീസു ഗാഥാസു ഇച്ഛിതബ്ബോ.

തഥാപി വദേയ്യ യാ സാ തുമ്ഹേഹി "തസ്സാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതീ"തി പാളി ആഭതാ, ന സാ സത്തമീപയോഗാ. "തസ്സാ"തി ഹി ഇദം ഛട്ഠിയന്തപദം "തസ്സാമക്കടിയാഅങ്ഗജാതേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതീ"തി അത്ഥസമ്ഭവതോതി? തന്ന, **അട്ഠകഥായം** "തസ്സാതി ഭുമ്മവചന"ന്തി വുത്തത്താ. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - അട്ഠകഥായംയേവ "തസ്സാ ച സിക്ഖായ സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സിക്ഖതി, തസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ അവീതിക്കമന്തോ സിക്ഖതീ"തി ഇമസ്മിം പദേസേ "തസ്സാ"തി ഭുമ്മവചനം നിദ്ദേസോ കതോതി. നനു ച ഭോ തഥാപി "തസ്സാ"തി ഇദം വിഭത്തിവിപല്ലാസവസേന ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനന്തി? "അതിവിയ ത്വം വിഭത്തിവിപല്ലാസനയേ കുസലോസി, വിഭത്തിവിപല്ലാസികോ നാമാ"തി ഭവം വത്തബ്ബോ. യോ ത്വം ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി വുത്തപാളിമ്പി ഉല്ലങ്ഘസി, അട്ഠകഥാവചനമ്പി ഉല്ലങ്ഘസി, അപരമ്പി തേ **നിദ്ദേസപാളിം** ആഹരിസ്സാമ. സചേ ത്വം പണ്ഡിതജാതികോ, സഞ്ഞത്തിം ഗമിസ്സസി. സചേ അപണ്ഡിതജാതികോ, അത്തനോ ഗാഹം അമുഞ്ചന്തോയേവ സഞ്ഞത്തിം ന ഗമിസ്സതി, സാസനേ ചിത്തിം കത്വാ സുണോഹീതി. "തസ്മാ ഹി സിക്ഖേഥ ഇധേവ ജന്തൂ"തി ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥം നിദ്ദിസന്തേന പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന സത്ഥുകപ്പേന അഗ്ഗസാവകേന ധമ്മസേനാപതിനാ **ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന** "ഇധാതി ഇമിസ്സാ ദിട്ഠിയാ ഇമിസ്സാ ഖന്തിയാ ഇമിസ്സാ രുചിയാ ഇമസ്മിം ആദായേ ഇമസ്മിം ധമ്മേ"തി എവം "ഇമിസ്സാ"തി പദം ഭുമ്മവചനവസേന വുത്തം. തഞ്ഹി "ഇധാ"തി പദസ്സ അത്ഥവാചകത്താ സത്തമിയാ രൂപന്തി വിഞ്ഞായതി. ഇതി "ഇമിസ്സാ"തി സത്തമിയാ രൂപേ ദിട്ഠേയേവ "സബ്ബസ്സാ കതരിസ്സാ"തിആദീനി സത്തമിയാ രൂപാനി പാളിയം അനാഗതാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ നാമ.

അപരമ്പി തേ സബ്ബലോകാനുകമ്പകേന സബ്ബഞ്ഞുനാ ആഹച്ചഭാസിതം പാളിം ആഹരിസ്സാമ, ചിത്തിം കത്വാ സുണോഹി, “അട്ഠാനമേതം ഭിക്ഖവേ അനവകാസോ, യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ അപുബ്ബം അചരിമം ദ്വേ അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജേയ്യു”ന്തി എത്ഥ “ഏകിസ്സാ”തി ഇദം സത്തമിയാ രൂപം. ഏവം “ഏകിസ്സാ”തി സത്തമിയാ രൂപേ ദിട്ഠേയേവ “സബ്ബസ്സാ കതരിസ്സാ”തിആദീനി സത്തമിയാ രൂപാനി പാളിയം അനാഗതാനിപി ദിട്ഠാനിയേവ നാമ. ന ഹി സബ്ബഥാപി വോഹാരാ സരൂപതോ പാളിആദീസു ദിസ്സന്തി, ഏകച്ചേ ദിസ്സന്തി, ഏകച്ചേ ന ദിസ്സന്തിയേവ. അത്രിദം വുച്ചതി -

“തസ്സാ”ഇച്ചാദയോ സദ്ദാ, “തായ”ഇച്ചാദയോ വിയ;
ഞേയ്യാ പഞ്ചസു ഠാനേസു, തതിയാദീസു ധീമതാ.

തിണ്ണന്നം പന **നാ**ദീനം, ഹോതി **സബ്യ**പദേസതോ;
“തസ്സാ കസ്സാ”തിആദീനി, ഭവന്തി തതിയാദിസു.

അത്ര പനായം പാളിനയവിഭാവനാ അട്ഠകഥാനയവിഭാവനാ ച - തസ്സാ കഞ്ഞായ സദ്ധിം ഗച്ഛതി, തസ്സാ കഞ്ഞായ കതം, തസ്സാ കഞ്ഞായ ദേതി, തസ്സാ കഞ്ഞായ അപേതി, തസ്സാ കഞ്ഞായ അയം കഞ്ഞാ ഹീനാ, തസ്സാ കഞ്ഞായ അയം കഞ്ഞാ അധികാ, തസ്സാ കഞ്ഞായ സന്തകം, തസ്സാ കഞ്ഞായ പതിട്ഠിതന്തി. ദുല്ലഭായം നീതി സാധുകം ചിത്തിം കത്വാ പരിയാപുണിതബ്ബാ സാസനസ്സ ചിരട്ഠിതത്ഥം. ഏവം സബ്ബഥാപി പാളിഅട്ഠകഥാനയാനുസാരേന ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരതാ ഞാതബ്ബാ.

ഏവം പന ഞത്വാ വിഞ്ഞുജാതിനാ “ഭിന്നം **ഗോ**സദ്ദാനം രൂപമാലാവിസേസേന ലിങ്ഗനാനത്തം ഹോതീ”തി നിട്ഠമേത്ഥാവഗന്തബ്ബം. **ഗോ**സദ്ദോ ഹി “പുരിസോ മാതുഗാമോ ഓരോധോ ആപോ സത്ഥാ”തിആദയോ വിയ ന നിയോഗാ വിസദാകാരവോഹാരോ, നാപി “കഞ്ഞാ രത്തി ഇത്ഥീ”തിആദയോ വിയ നിയോഗാ അവിസദാകാരവോഹാരോ. തഥാ ഹി അയം പുല്ലിങ്ഗഭാവേ **ധാതു**സദ്ദോ വിയ വിസദാകാരവോഹാരോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ അവിസദാകാരവോഹാരോ . ഇതി ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ സോതൂനം ഞാപനേന പരമസണ്ഹസുഖുമഞാണപ്പടിലാഭത്ഥം “ഗോ, ഗാവീ ഗാവോ. ഗാവിം, ഗവോ”തിആദിനാ ഓകാരന്തസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ ആവേണികാ നാമികപദമാലാ വുത്താ. എത്ഥ പന “ഗാവി”ന്തി ഏകക്ഖത്തുമാഗതം, “ഗോ ഗോഹീ”തിആദീനി ദ്വിക്ഖത്തും, “ഗാവോ ഗാവീ ഗാവ”ന്തി തിക്ഖത്തും, “ഗാവിയാ”തി പഞ്ചക്ഖത്തും, ഏവമേത്ഥ പഞ്ചക്ഖത്തും ആഗതപദാനം വസേന അവിസദാകാരോ ദിസ്സതീതി ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഇമഞ്ഹി നയം മുഞ്ചിത്വാ നത്ഥി അഞ്ഞോ നയോ യേന **ഗോ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ സിയാ. തസ്മാ ഇദമേവ അമ്ഹാകം മതം സാരതോ പച്ചേതബ്ബം. പുമിത്ഥിലിങ്ഗസങ്ഖാതാനം ഭിന്നം **ഗോ**സദ്ദാനം രൂപമാലായ നിബ്ബിസേസതം വദന്താനം പന ആചരിയാനം മതം പുല്ലിങ്ഗേ വത്തമാനേന **ഗോ**സദ്ദേനി’ത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തമാനസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ രൂപമാലായ സദിസത്തേ സതി **മാതുഗാമ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായോ സമം യോജേത്വാ പുമിത്ഥിലിങ്ഗഭാവപരികപ്പനം വിയ ഹോതീതി ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം.

എത്ഥ പന കിഞ്ചി ലിങ്ഗസംസന്ദനം കഥയാമ - ഹേട്ഠാ നിദ്ദിട്ഠസ്സ ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗസ്സ **ഗോ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായം “ഗാവും ഗാവം

ഗാവേനാ"തിആദീനി ഏകക്വത്തുമാഗതാനി, "ഗോ ഗോഹീ"തിആദീനി ദ്വിക്വത്തും, "ഗാവോ ഗവോ ഗവ"ന്തി ഇമാനി പന "സത്ഥാ രാജാ"തിആദീനി വിയ തിക്വത്തും, ചതുക്വത്തും വാ പനേത്ഥ പഞ്ചക്വത്തും വാ ആഗതപദാനി ന സന്തി. തദഭാവതോ വിസദാകാരോ ദിസ്സതി. **പുരിസ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലായമ്പി "പുരിസോ പുരിസ"ന്തിആദീനി ഏകക്വത്തുമാഗതാനി, "പുരിസേ"തിആദീനി ദ്വിക്വത്തും, "പുരിസാ"തി തിക്വത്തും. ഏവം വിസദാകാരോ ദിസ്സതി. **ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ പന "കഞ്ഞ"ന്തിആദീനി ഏകക്വത്തുമാഗതാനി, "കഞ്ഞാഹീ"തിആദീനി ദ്വിക്വത്തും, "കഞ്ഞായോ"തിആദീനി തിക്വത്തും, "കഞ്ഞാ"തി ഇദം ചതുക്വത്തും, "കഞ്ഞായാ"തി ഇദം പന പഞ്ചക്വത്തും. ഏവം അവിസദാകാരോ ദിസ്സതി. **ആ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗസ്സതു "സത്ഥരീ"തിആദീനി ഏകക്വത്തുമാഗതാനി, "സത്ഥൂ"തിആദീനി ദ്വിക്വത്തും, "സത്ഥാ"തിആദീനി തിക്വത്തും, ഏവം വിസദാകാരോ ദിസ്സതി. ഇമിനാ നയേന സബ്ബാസുപി പുമിത്ഥിലിങ്ഗപദമാലാസു വിസദാകാരോ ച അവിസദാകാരോ ച വേദിതബ്ബോ. നപുംസകലിങ്ഗസ്സ പന നാമികപദമാലായം "ചിത്തേനാ"തിആദീനി ഏകക്വത്തുമാഗതാനി, "ചിത്ത"ന്തിആദീനി ദ്വിക്വത്തും, "ചിത്താനീ"തി ഇദം തിക്വത്തും ആഗതം. **അട്ഠി ആയു**സദ്ദാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ ഉഭയമുത്താകാരോ ദിസ്സതി. കിഞ്ചാപേത്ഥ ചതുക്വത്തും പഞ്ചക്വത്തും വാ ആഗതപദാനം അഭാവതോ വിസദാകാരോ ഉപലബ്ഭമാനോ വിയ ദിസ്സതി, തഥാപി യസ്മാ "ചിത്തം അട്ഠി ആയൂ"തിആദീനി നപുംസകാനി "ഗച്ഛം അഗ്ഗി ഭിക്ഖൂ"തിആദീനം പുല്ലിങ്ഗാനം നയേന അപ്പവത്തനതോ വിസദാകാരഞ്ച, "രത്തി യാഗൂ"തിആദീനം ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം നയേന അപ്പവത്തനതോ അവിസദാകാരഞ്ച ഉഭയമനുപഗമ്മ വിസേസതോ "ചിത്തം, ചിത്താനി, ചിത്താ. ചിത്തം, ചിത്താനി, ചിത്തേ"തിആദിനാ സനികാരായ രൂപമാലായ രൂപവന്താനി ഭവന്തി, തസ്മാ തേസമാകാരോ ഉഭയമുത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ.

തിവിധോപായം ആകാരോ സക്കടഭാസാസു ന ലബ്ഭതി. തേനേസ സബ്ബേസുപി ബ്യാകരണസത്ഥേസു ന വുത്തോ. സബ്ബസത്താനം പന മൂലഭാസാഭൂതായ ജിനേരിതായ മാഗധികായ സഭാവനിരുത്തിയാ ലബ്ഭതി. തഥാ ഹി അയം നിരുത്തിമഞ്ജൂസായം വുത്തോ -

കിം പനേതം ലിങ്ഗം നാമ? കേചി താവ വദന്തി -

"ഥനകേസവതീ ഇത്ഥീ, മസ്സുവാ പുരിസോ സിയാ. ഉഭിന്നമന്തരം ഏതം, ഇതരോ'ഭയമുത്തകോ'തി

വുത്തത്താ വിസിട്ഠാ ഥനകേസാദയോ ലിങ്ഗ"ന്തി, ഏതം ന സബ്ബത്ഥ, ഗങ്ഗാസാലാരുക്ഖാദീനം ഥനാദിനാ സമ്ബന്ധാഭാവതോ.

അപരേ വദന്തി - "ന ലിങ്ഗം നാമ പരമത്ഥതോ കിഞ്ചി അത്ഥി, ലോകസങ്കേതരൂള്ഹോ പന വോഹാരോ ലിങ്ഗം നാമാ"തി. ഇദമേത്ഥ സന്നിട്ഠാനം. സബ്ബലിങ്ഗികോപി സദ്ദോ ഹോതി **തടം തടീ തടോ**തി. യദി ച പരമത്ഥതോ ലിങ്ഗം നാമ സിയാ, കഥം അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധാനം തേസം ഏകത്ഥ സമാവേസോ ഭവതി, തസ്മാ യസ്സ കസ്സചി അത്ഥസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, വിസദാകാരവോഹാരോ

പുല്ലിങ്ഗം, ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരോ നപുംസകലിങ്ഗന്തി വേദിതബ്ബന്തി.

ഏത്ഥ പന നാമികപദമാലാസങ്ഖാതപബന്ധവസേനേവ അവിസദാകാരവോഹാരാദിതാ ഗഹേതബ്ബാ, ന ഏകേകപദവസേന. തഥാ ഹി ''കഞ്ഞാ പുരിസോ ചിത്ത''ന്തി ച, ''കഞ്ഞായോ പുരിസാ ചിത്താനീ''തി ച ഏവമാദികസ്സ ഏകേകപദസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരാദിതാ ന ദിസ്സതി. യസ്മാ പന പബന്ധവസേന വിസദാകാരവോഹാരാദിഭാവേ സിദ്ധേയേവ സമുദായാവയവത്താ ഏകേകപദസ്സപി അവിസദാകാരവോഹാരാദിതാ സിജ്ഝതേവ.

കേചി പന നാമികപദമാലാസങ്ഖാതം പബന്ധം അപരാമസിത്വാ ഏകേകപദവസേനേവ അവിസദാകാരവോഹാരാദികം ഇച്ഛന്തി, തേ വത്തബ്ബാ ''യദി ഏകേകപദസ്സേവ അവിസദാകാരവോഹാരാദിതാ സിയാ, ഏവം സന്തേ 'കഞ്ഞാ പുരിസാ സത്ഥാ ഗുണവാ രാജാ'തിആദീനം പദാനം ആകാരസുതിവസേന, 'പുരിസോ സത്ഥാരോ കഞ്ഞായോ'തിആദീനം പന ഓകാരസുതിവസേന, 'ചിത്തം പുരിസം കഞ്ഞ'ന്തിആദീനം അനുസാരസുതിവസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാനസുതിസമ്ഭവാ കഥം അവിസദാകാരവോഹാരാദിതാ സിയാ''തി? കിഞ്ചാപി തേ ഏവം വദേയ്യും ''സിയാ ഏവ, നാനത്തം പന തേസം ദുപ്പടിവേധ''ന്തി. തേ വത്തബ്ബാ ''മാ തുമ്ഹേ ഏവമവചുത്ഥ, ദുജ്ജാനതരമ്പി നിബ്ബാനം കഥനസമത്ഥം പുഗ്ഗലം നിസ്സായ ജാനന്തി, തസ്മാ സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിത്വാ വദേഥാ''തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ തതോ ഉത്തരി തേ പഞ്ഹം പുച്ഛിതബ്ബാ **''ബോധി**സദ്ദോ **ആയു**സദ്ദോ ച കതരലിങ്ഗോ''തി. തേ ജാനന്താ ഏവം വക്ഖന്തി **''ബോധി**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ പുല്ലിങ്ഗോ ച, **ആയു**സദ്ദോ ച പന നപുംസകലിങ്ഗോ ച പുല്ലിങ്ഗോ ചാതി ദ്വിലിങ്ഗാ ഏതേ സദ്ദാ''തി. തേ വത്തബ്ബാ ''യദി **ബോധി**സദ്ദോ ച **ആയു**സദ്ദോ ച ദ്വിലിങ്ഗാ ഏതേ സദ്ദാ, ഏവം സന്തേ ദ്വിന്നം **ബോധി**സദ്ദാനം ഏകപദഭാവേന വവത്ഥിതാനം അച്ചന്തസമാനസുതികാനം കഥം അവിസദാകാരവോഹാരതാ ച വിസദാകാരവോഹാരതാ ച സിയാ, കഥഞ്ച പന ദ്വിന്നം **ആയു**സദ്ദാനം ഏകപദഭാവേന വവത്ഥിതാനം അച്ചന്തസമാനസുതികാനം ഉഭയമുത്താകാരവോഹാരതാ ച വിസദാകാരവോഹാരതാ ച സിയാ''തി? ഏവം വുത്താ തേ അദ്ധാ കിഞ്ചി ഉത്തരി അപസ്സന്താ നിരുത്തരാ ഭവിസ്സന്തി. സദ്ദസത്ഥവിദൂ പന സദ്ദസത്ഥതോ നയം ഗഹേത്വാ വദന്തി -

> ''ഏസേ'സാ ഏത'മിതി ച,
> പസിദ്ധി അത്ഥേസു യേസു ലോകസ്സ;
> 'ഥീപുമനപുംസകാനീ'തി,
> വുച്ചന്തേ താനി നാമാനീ''തി.

തേസം കിര അയമധിപ്പായോ - ''ഏസോ പുരിസോ, ഏസോ മാതുഗാമോ, ഏസോ രാജാ, ഏസാ ഇത്ഥീ, ഏസാ ലതാ, ഏതം നപുംസകം, ഏതം ചിത്ത''ന്തി ഏവം പുരിസാദീസു യേസു അത്ഥേസു ലോകസ്സ ''ഏസോ ഏസാ ഏത''ന്തി ച പസിദ്ധി ഹോതി, തേസു അത്ഥേസു താനി നാമാനി ''പുമിത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗാനീ''തി വുച്ചന്തി, തംദ്വാരേന അഞ്ഞാനിപീതി. ഏവം വദന്തേഹി തേഹി ''ഇമിനാ നാമ ആകാരേന 'ഏസോ ഏസാ ഏത'ന്തി നാമാനി

അഞ്ഞാനി ച പുല്ലിങ്ഗാദിനാമം ലഭന്തീ"തി അയം വിസേസോ ന ദസ്സിതോ, സദ്ധമ്മനയഞ്ഞൂഹി പന നേരുത്തികേഹി ദസ്സിതോ "യസ്സ കസ്സചി അത്ഥസ്സ അവിസദാകാരവോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗ"ന്തിആദിനാ.

കേചി പന "അവിസദാകാരാനം അത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗ"ന്തിആദീനി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. യദി ഹി അവിസദാകാരാനം അത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, ഏവം സന്തേ മാതുഗാമകലത്തകന്തകണ്ടകഗുമ്ബാദയോപി വോഹാരാ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി സിയും അവിസദാകാരത്താ തദത്ഥാനം. യദി പന വിസദാകാരാനം അത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ പുല്ലിങ്ഗം, ഏവം സന്തേ "ദേവതാ സദ്ധാ ഞാണ"മിച്ചാദയോപി വോഹാരാ പുല്ലിങ്ഗാനി സിയും വിസദാകാരത്താ തദത്ഥാനം. അഥ വാ യദി അവിസദാകാരാനം അത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, വിസദാകാരാനം പനത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ പുല്ലിങ്ഗം, ഏവം സന്തേ ഏകസ്സേവത്ഥസ്സ ഏകക്ഖണേ ദ്വീഹി ലിങ്ഗേഹി ന വത്തബ്ബതാ സിയാ -

"അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമാസി ദേവതേ;
കരോമി തേ തം വചനം, ത്വംസി ആചരിയോ മമാ"തി.

യദി ച ഉഭയമുത്താകാരാനം അത്ഥാനം വാചകോ വോഹാരോ നപുംസകലിങ്ഗം, ഏവം സന്തേ ഉഭയമുത്താകാരാനം അത്ഥാനം തിണരുക്ഖാദീസു "ഇദം നാമാ"തി നിയമാഭാവതോ ലിങ്ഗവചനം വിരുദ്ധം സിയാ. അപിച "പഞ്ചാരതനം. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം സാവകയുഗ"ന്തി ച ആദിനാ നപുംസകലിങ്ഗവചനേന തദത്ഥാനമ്പി ഉഭയമുത്താകാരതാ വുത്താ സിയാ. അപിച ഏകമ്പി തീരം "തടം തടീ തടോ"തി തീഹി ലിങ്ഗേഹി ന വത്തബ്ബം സിയാ. ഏകമ്പി ച ഞാണം "പഞ്ഞാണം പഞ്ഞാ പജാനനാ അമോഹോ"തിആദിനാ തീഹി ലിങ്ഗേഹി ന വത്തബ്ബം സിയാ, തസ്മാ തം നയം അഗ്ഗഹേത്വാ യഥാവുത്തോയേവ നയോ ഗഹേതബ്ബോ.

ലോകസ്മിഞ്ഹി ഇത്ഥീനം ഹേട്ഠിമകായോ വിസദോ ഹോതി, ഉപരിമകായോ അവിസദോ, ഉരമംസം അവിസദം, ഗമനാദീനിപി അവിസദാനി . ഇത്ഥിയോ ഹി ഗച്ഛമാനാ അവിസദം ഗച്ഛന്തി, തിട്ഠമാനാ നിപജ്ജമാനാ നിസീദമാനാ ഖാദമാനാ ഭുഞ്ജമാനാ അവിസദം ഭുഞ്ജന്തി. പുരിസമ്പി ഹി അവിസദം ദിസ്വാ "മാതുഗാമോ വിയ ഗച്ഛതി തിട്ഠതി നിപജ്ജതി നിസീദതി ഖാദതി ഭുഞ്ജതീ"തി വദന്തി. ഇതി യഥാ ഇത്ഥിയോ യേഭുയ്യേന അവിസദാകാരാ, തഥാ യസ്സ കസ്സചി സവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അത്ഥസ്സ യേ വോഹാരാ യേഭുയ്യേന അവിസദാകാരാ, തേയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി നാമ ഭവന്തി. തം യഥാ? "കഞ്ഞാ ദേവതാ ധീതലികാ ദുബ്ബാ സദ്ധാ രത്തി ഇത്ഥീ യാഗു വധൂ" ഇച്ചേവമാദീനി. പുരിസാനം പന ഹേട്ഠിമകായോ അവിസദോ ഹോതി, ഉപരിമകായോ വിസദോ, ഉരമംസം വിസദം, ഗമനാദീനിപി വിസദാനി ഹോന്തി. പുരിസാ ഹി ഗച്ഛമാനാ വിസദം ഗച്ഛന്തി, തിട്ഠമാനാ നിപജ്ജമാനാ നിസീദമാനാ ഖാദമാനാ ഭുഞ്ജമാനാ വിസദം ഭുഞ്ജന്തി. ഇത്ഥിമ്പി ഹി ഗമനാദീനി വിസദാനി കുരുമാനം ദിസ്വാ "പുരിസോ വിയ ഗച്ഛതീ"തിആദീനി വദന്തി. ഇതി യഥാ പുരിസാ യേഭുയ്യേന വിസദാകാരാ, തഥാ യസ്സ കസ്സചി സവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അത്ഥസ്സ യേ വോഹാരാ യേഭുയ്യേന വിസദാകാരാ, തേയേവ പുല്ലിങ്ഗാനി

നാമ ഭവന്തി. തം യഥാ? ‘‘പുരിസോ മാതുഗാമോ ഓരോധോ ആപോ രുക്ഖോ മോഹോ സത്ഥാ’’ ഇച്ചേവമാദീനി. യഥാ ച പന നപുംസകാ ഉഭയമുത്താകാരാ, തഥാ യസ്സ കസ്സചി സവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അവിഞ്ഞാണകസ്സ വാ അത്ഥസ്സ യേ വോഹാരാ ഉഭയമുത്താകാരാ, തേയേവ നപുംസകലിങ്ഗാനി നാമ ഭവന്തി. തം യഥാ? ‘‘ചിത്തം രൂപം ഇത്ഥാഗാരം കലത്തം നാടകം രതനം ഞാണം അട്ഠി ആയു’’ഇച്ചേവമാദീനി. ഇച്ചേവം നാമികാനം സബ്ബേസമ്പി വോഹാരാനം -

വിസദാവിസദാകാരാ, ആകാരോ’ഭയമുത്തകോ;
ലിങ്ഗസ്സ ലക്ഖണം ഏതം, ഞേയ്യം **സ്യാ**ദിപ്പബന്ധതോ.

ഇദം ഠാനം ദുബ്ബിനിവിജ്ഝം മഹാവനഗഹനം നിഗ്ഗുമ്ബം നിജ്ജടം കത്വാ ദസ്സിതം സാധുകം മനസി കാതബ്ബം. ഇതി സബ്ബേസം നാമികപദാനം പബന്ധനിസ്സിതേന അവിസദാകാരവോഹാരാദിഭാവേന ഇത്ഥിലിങ്ഗാദിഭാവസ്സ സമ്ഭവതോ ദ്വിന്നമ്പി **ഗോ**സദ്ദാനം പബന്ധനിസ്സിതേന അവിസദാകാരവോഹാരാദിഭാവേന യഥാസകം ഇത്ഥിലിങ്ഗാദിഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഓകാരന്തതാപകതികം **ഓ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഏവം സബ്ബഥാപി **ആ**കാരന്ത **ഇ**വണ്ണന്ത **ഉ**വണ്ണ**ന്തോ**കാരന്തവസേന ഛബ്ബിധാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി നിരവസേസതോ ഗഹിതാനി ഭവന്തി. ഏതേസു പന കേസഞ്ചി **ആ**കാരന്താനം **ഈ**കാരന്താനഞ്ച കത്ഥചി പച്ചത്തേകവചനസ്സ **ഏ**കാരാദേസവസേന യോ പഭേദോ ദിസ്സതി, സോ ഇദാനി വുച്ചതി. തഥാ ഹി -

‘‘ന ത്വം രാധ വിജാനാസി, അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേ;
അബ്യായതം വിലപസി, വിരത്തേ കോസിയായനേ’’തി

ഇമസ്മിം **രാധജാതകേ** ‘‘വിരത്താ’’തി **ആ**കാരന്തവസേന വത്തബ്ബേ പച്ചത്തവചനസ്സ **ഏ**കാരാദേസവസേന ‘‘വിരത്തേ’’തി വുത്തം. തഥാ ‘‘കോസിയായനീ’’തി **ഈ**കാരന്തവസേന വത്തബ്ബേ പച്ചത്തവചനസ്സ **ഏ**കാരാദേസവസേന ‘‘കോസിയായനേ’’തി വുത്തം. തേന **അട്ഠകഥാചരിയോ** **‘‘വിരത്തേ കോസിയായനേ**തി മാതാ നോ കോസിയായനീ ബ്രാഹ്മണീ വിരത്താ അമ്ഹാകം പിതരി നിപ്പേമാ ജാതാ’’തി അത്ഥം സംവണ്ണേസി. നനു ച ഭോ **പാളിയം** ‘‘വിരത്തേ’’തി, ‘‘കോസിയായനേ’’തി ച പച്ചത്തവചനസ്സ ദസ്സനതോ **‘‘ഏ**കാരന്തമ്പി ഇത്ഥിലിങ്ഗം അത്ഥീ’’തി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം **ആ**കാരീകാരന്തോഗധരൂപവിസേസത്താ തേസം രൂപാനം. ആദേസവസേന ഹി സിദ്ധത്താ വിസും **ഏ**കാരന്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം യഥാവുത്താ ഛബ്ബിധതായേവ ഗഹേതബ്ബാ.

ഇച്ചേവം ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം, പകിണ്ണനയസാലിനീ;
പദമാലാ വിഭത്താ മേ, സാസനത്ഥം സയമ്ഭുനോ.

സദ്ദനീതിസൂരിയോയം,
അനേകസുവിനിച്ഛയരസ്മികലാപോ;

സംസയന്ധകാരനുദോ,
കസ്സ മതിപദുമം ന വികാസേ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

അട്ഠമോ പരിച്ഛേദോ.

ൻ. നപുംസകലിങ്ഗനാമികപദമാലാ

അഥ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകലിങ്ഗാനം "ഭൂതം"ഇച്ചാദികസ്സ പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ -

ചിത്തം, ചിത്താനി. ചിത്തം, ചിത്താനി. ചിത്തേന, ചിത്തേഹി, ചിത്തേഭി. ചിത്തസ്സ, ചിത്താനം. ചിത്താ, ചിത്തസ്മാ, ചിത്തമ്ഹാ, ചിത്തേഹി, ചിത്തേഭി. ചിത്തസ്സ, ചിത്താനം. ചിത്തേ, ചിത്തസ്മിം, ചിത്തമ്ഹി, ചിത്തേസു. ഭോ ചിത്ത, ഭോ ചിത്താ, ഭവന്തോ ചിത്താനി. **യമകമഹാഥേര**മതം.

ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി "ചിത്താ"തി പച്ചത്തബഹുവചനം "ചിത്തേ"തി ഉപയോഗബഹുവചനഞ്ച അനാഗതം, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ അഞ്ഞേസമ്പി താദിസാനം നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകരൂപാനം ദസ്സനതോ **വിഭങ്ഗപാളി**യഞ്ച "ഛ ചിത്താ അബ്യാകതാ"തിആദിദസ്സനതോ ഗഹേതബ്ബമേവ , തസ്മാ "ചിത്തം, ചിത്താനി, ചിത്താ. ചിത്തം, ചിത്താനി, ചിത്തേ"തി കമോ വേദിതബ്ബോ. നിഗ്ഗഹീതന്താനഞ്ഹി നപുംസകലിങ്ഗാനം കത്ഥചി **ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗാനം** വിയ പച്ചത്തോപയോഗബഹുവചനാനി ഭവന്തി. താനി ച പുല്ലിങ്ഗേന വാ സലിങ്ഗേന വാ അലിങ്ഗേന വാ സദ്ധിം സമാനാധികരണാനി ഹുത്വാ കേവലാനി വാ പാവചനേ സഞ്ചരന്തി. അത്ര "ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ. ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ. സബ്ബേ മാലാ ഉപേന്തിമം. യസ്സ ഏതേ ധനാ അത്ഥി. ചത്താരോ മഹാഭൂതാ. തീണിന്ദ്രിയാ. ദ്വേ ഇന്ദ്രിയാ. ദസിന്ദ്രിയാ. ദ്വേ മഹാഭൂതേ നിസ്സായ ദ്വേ മഹാഭൂതാ, പഞ്ച വിഞ്ഞാണാ, ചതുരോ അങ്ഗേ അധിട്ഠായ, സേമി വമ്മികമത്ഥകേ, രൂപാ സദ്ദാ രസാ ഗന്ധാ. രൂപേ ച സദ്ദേ ച അഥോ രസേ ച. ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ"ന്തി ഏവമാദയോ അനേകസതാ പാളിപ്പദേസാ ദട്ഠബ്ബാ.

ഏത്ഥ പന "സതിപട്ഠാനാ"തിആദീനി പദാനി ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്താനീതി ന ഗഹേതബ്ബാനി **സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം പഠമേകവചനട്ഠാനേ **ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗ**ഭാവേന ഠിതഭാവസ്സ അദസ്സനതോ. "ചത്താരോ"തിആദീനിയേവ പന പദാനി ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്താനീതി ഗഹേതബ്ബാനി നിയോഗാ നിഗ്ഗഹീതന്തേഹി നപുംസകലിങ്ഗേഹി **സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീഹി സദ്ധിം തേസം സമാനാധികരണഭാവസ്സ ദസ്സനതോതി.

കേചേത്ഥ വദേയ്യും - നനു "സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ"തിആദിപ്പയോഗദസ്സനതോ **സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം **ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗ**ഭാവോ ലബ്ഭതി. ഏവം സന്തേ കസ്മാ തുമ്ഹേഹി **"സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം പഠമേകവചനട്ഠാനേ **ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗ**ഭാവേന ഠിതഭാവസ്സ അദസ്സനതോ"തി വുത്തം, കസ്മാ ച ഏകന്തതോ **സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകലിങ്ഗതാ അനുമതാ, നനു "സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ"തിആദിദസ്സനതോ "ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ"തിആദീസുപി **"സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദയോ ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്താ"തി വത്തബ്ബാതി? ന വത്തബ്ബാ, കസ്മാതി ചേ? "സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ"തിആദീസുപി **സതിപട്ഠാനചിത്ത**സദ്ദാദീനം ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന അനിച്ഛിതബ്ബതോ. തഥ ഹി പുല്ലിങ്ഗേന **ധമ്മ**സദ്ദേന യോജേതും ധമ്മിസ്സരോ ഭഗവാ **ധമ്മാ**പേക്ഖം

കത്വാ “സതിപട്ഠാനോ, ചിത്തോ, ചിത്താ”തി ച അഭാസി. കേവലാ ഹി **സതിപട്ഠാന** ചിത്തസദ്ദാദയോ ഓകാരന്തപുല്ലിങ്ഗഭാവേന കത്ഥചിപി യോജിതാ ന സന്തി, നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകഭാവേന പന യോജിതാ സന്തി.

തഥാ ഹി “ചിത്തോ ഗഹപതീ”തി ഏത്ഥാപി പുല്ലിങ്ഗ**ഗഹപതി**സദ്ദം അപേക്ഖിത്വാ വിഞ്ഞാണേ പവത്തം ചിത്തനാമം പണ്ണത്തിവസേന പുഗ്ഗലേ ആരോപേത്വാ പുഗ്ഗലവാചകം കത്വാ “ചിത്തോ”തി വുത്തം. യദി പന വിഞ്ഞാണസങ്ഖാതം ചിത്തമധിപ്പേതം സിയാ, “ചിത്ത”മിച്ചേവ വുച്ചേയ്യ. തസ്മാ “ചിത്തോ ഗഹപതി, ചിത്താ ഇത്ഥീ”തിആദീസു ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ന ഇച്ഛിതബ്ബോ സാപേക്ഖത്താ **ചിത്ത**സദ്ദാദീനം. യഥാ ച ഏത്ഥ, ഏവം “സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ”തിആദീസുപി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ന ഇച്ഛിതബ്ബോ. “ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ”തിആദീസു പന **സതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം അപേക്ഖിതബ്ബാനി പദാനി ന സന്തി, യേഹി തേ പുല്ലിങ്ഗാനി സിയും, തസ്മാ “ചത്താരോ”തിആദീനിയേവ പദാനി പരിവത്തേത്വാ “ചത്താരി, സബ്ബാനി, ഏതാനീ”തി നപുംസകലിങ്ഗവസേന ഗഹേത്വാ “സതിപട്ഠാനാ , സമ്മപ്പധാനാ”തിആദീഹി പദേഹി യോജേതബ്ബാനി. ഈദിസേസു ഠാനേസു കേചി അട്ഠകഥാചരിയാ **നി**കാരലോപം ഇച്ഛന്തി “യാ പുബ്ബേ ബോധിസത്താനം, പല്ലങ്കവരമാഭുജേ, നിമിത്താനി പദിസ്സന്തീ”തി ഏത്ഥ വിയ. അദസ്സനഞ്ഹി ലോപോ, തസ്മാ “ചത്താരി സതിപട്ഠാനാനി, ചത്താരി സമ്മപ്പധാനാനി, സബ്ബാനി മാലാനീ’തിആദികാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

കേചി പന “സബ്ബേ മാലാ ഉപേന്തി മ”ന്തി ഏത്ഥ **മാലാ**സദ്ദം ഇത്ഥിലിങ്ഗന്തി മഞ്ഞിത്വാ പുല്ലിങ്ഗഭൂതം **സബ്ബേ**സദ്ദം ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പരിവത്തേത്വാ “സബ്ബാ മാലാ”തി അത്ഥം കഥേന്തി. തം കിഞ്ചാപി യുത്തതരം വിയ ദിസ്സതി, തഥാപി ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി സോ ഭഗവാ ലിങ്ഗം നഞ്ഞാസി, ന ച “സബ്ബാ മാലാ ഉപേന്തി മ”ന്തി ദ്വേ പദാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗാനി കത്വാ വത്തും ന സക്ഖി. യോ ഏവം വിസദിസലിങ്ഗാനി പദാനി ഉച്ചാരേസി. ജാനന്തോയേവ പന ഭഗവാ വത്തും സക്കോന്തോയേവ ച “സബ്ബേ മാലാ ഉപേന്തി മ”ന്തി വിസദിസലിങ്ഗാനി പദാനി ഉച്ചാരേസി, തസ്മാ പുല്ലിങ്ഗഭൂതം **സബ്ബേ**സദ്ദം “സബ്ബാനീ”തി നപുംസകലിങ്ഗവസേന പരിവത്തേത്വാ **വിഭങ്ഗപാളിയം** “തീണിന്ദ്രിയാ”തി പദം വിയ ലുത്ത**നി**കാരേന നപുംസകലിങ്ഗേന **മാലാ**സദ്ദേന യോജേത്വാ “സബ്ബാനി മാലാനീ”തി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ കത്ഥചി “യസ്സ ഏതേ ധനാ അത്ഥീ”തി ഏത്ഥ വിയ. ഏത്ഥ ഹി യസ്സ ഏതാനി ധനാനീതി അത്ഥോ. ഇദമ്പേത്ഥ സല്ലക്ഖിതബ്ബം. **മാലാ**സദ്ദോ ദ്വിലിങ്ഗോ ഇത്ഥിനപുംസകവസേന. തിട്ഠതു തസ്സിത്ഥിലിങ്ഗത്തം സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ, നപുംസകത്തേ പന തീണി മാലാനി. “മാലേഹി ച ഗന്ധേഹി ച ഭഗവതോ സരീരം പൂജേന്തീ”തിആദയോ നപുംസകപ്പയോഗാനിപി ബഹൂ സന്ദിസ്സന്തീതി.

യദി പന ഭോ **മാല**സദ്ദോ ഇത്ഥിനപുംസകവസേന ദ്വിലിങ്ഗോ, “സബ്ബേ മാലാ ഉപേന്തി മ”ന്തി ഏത്ഥ **മാലാ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവപരികപ്പനേ കോ ദോസോ അത്ഥീതി? അത്ഥേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗസദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗഭൂതേന സബ്ബനാമികപദേന സദ്ധിം സമാനാധികരണഭാവസ്സാഭാവതോ, നപുംസകലിങ്ഗസ്സ പന പുല്ലിങ്ഗഭൂതേന സബ്ബനാമികപദേന സദ്ധിം സമാനാധികരണഭാവസ്സ ഉപലബ്ഭനതോ. തേനേവ ച “ഏതേ ധനാ”തിആദയോ പയോഗാ പാവചനേ ബഹുധാ ദിട്ഠാ. ഏത്ഥാപി പന വദേയ്യും “ധനാതിആദീനി വിപല്ലാസവസേന

പുല്ലിങ്ഗാനിയേവ “ഏതേ”തിആദീഹി സമാനാധികരണപദേഹി യോജിതത്താ”തി. ന, നപുംസകാനിയേവേതാനി. യദി ഹി “ധനാ”തിആദീനി പുല്ലിങ്ഗാനി സിയും, കത്ഥചി പച്ചത്തേകവചനട്ഠാനേ “ഏസോ”തിആദീഹി **ഓ**കാരന്തസമാനാധികരണപദേഹി യോജിതാ **ഓ**കാരന്ത**ധന**സദ്ദാദയോ സിയും. തഥാരൂപാനം അഭാവതോ പന “ധനാ ഇന്ദ്രിയാ വിഞ്ഞാണാ”തിആദയോ സദ്ദാ നപുംസകലിങ്ഗാനിയേവ ഹോന്തി. അയം നയോ പച്ചത്തബഹുവചനട്ഠാനേയേവ ലബ്ഭതി. നപുംസകലിങ്ഗാനി ഹി വിസദാകാരാനി പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി വിയ ഹുത്വാ പുല്ലിങ്ഗേഹിപി സദ്ധിം ചരന്തി, നപുംസകാ വിയ പുരിസവേസധാരിനോ പുരിസേഹീതി നിട്ഠമേത്ഥാവഗന്തബ്ബം.

അഥാപി തേ പുബ്ബേ വുത്തവചനം പുന പരിവത്തേത്വാ ഏവം വദേയ്യും “ചിത്തോ ഗഹപതി, ചിത്താ ഇത്ഥീ”തിആദീസു ചിത്തം ഏതസ്സ അത്ഥീതി ചിത്തോ, ചിത്തം ഏതിസ്സാ അത്ഥീതി ചിത്താ യഥാ “സദ്ധോ, സദ്ധാ”തി ഏവം അസ്സത്ഥീതി അത്ഥവസേന ഗഹേതബ്ബതോ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ നിച്ഛിതബ്ബോ, “സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ”തിആദീനി പന ഏവരൂപസ്സ അത്ഥസ്സ അഗ്ഗഹേതബ്ബതോ “സതിപട്ഠാനം ധമ്മോ, ചിത്തം ധമ്മോ, ചിത്താനി ധമ്മാ”തി വത്തബ്ബേ ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന “സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ”തിആദി വുത്തന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ”തി? തന്ന, “ചിത്തോ ഗഹപതീ”തിആദീസു പന “സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ”തിആദീസു ച **ചിത്തസതിപട്ഠാന**സദ്ദാദീനം **ഗഹപതി ധമ്മാ**ദീനം അപേക്ഖനവസേന നിച്ചം പുല്ലിങ്ഗഭാവസ്സ ഇച്ഛിതത്താ.

തഥാ ഹി ഏകന്തനപുംസകലിങ്ഗോപി **പുഞ്ഞ**സദ്ദോ അഭിസങ്ഖാരാപേക്ഖനവസേന “പുഞ്ഞോ അഭിസങ്ഖാരോ”തി പുല്ലിങ്ഗോ ജാതോ, തഥാ ഏകന്തനപുംസകലിങ്ഗാപി **പദുമ മങ്ഗല**സദ്ദാദയോ അഞ്ഞസ്സത്ഥസ്സാപേക്ഖനവസേന “പദുമോ ഭഗവാ, പദുമാ ദേവീ, മങ്ഗലോ ഭഗവാ, മങ്ഗലാ ഇത്ഥീ”തി ച പുമിത്ഥിലിങ്ഗാ ജാതാ. ഏകന്തപുല്ലിങ്ഗാപി ഹത്ഥിവിസേസവാചകാ **കാലാവക ഗങ്ഗേയ്യ**സദ്ദാദയോ **കുലാ**പേക്ഖനവസേന “കാലാവകഞ്ച ഗങ്ഗേയ്യ”ന്തിആദിനാ നപുംസകലിങ്ഗാ ജാതാ. തദപേക്ഖനവസേന ഹി **അട്ഠകഥായം** “കാലാവകോ ച ഗങ്ഗേയ്യോ”തിആദി പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ ദിസ്സതി. ഏവം തംതദത്ഥാനമപേക്ഖനവസേന തംതംപകതിലിങ്ഗം നാസേത്വാ അപരം ലിങ്ഗം പതിട്ഠാപേത്വാ നിദ്ദേസോ ദിസ്സതി, ന ച താനി സബ്ബാനിപി ലിങ്ഗാനി തദ്ധിതവസേന അഞ്ഞലിങ്ഗാനി ജാതാനി, അഥ ഖോ **ഗഹപതിധമ്മാ**ദീനം അപേക്ഖനവസേനേവ അഞ്ഞലിങ്ഗാനി ജാതാനി, തസ്മാ “പേതാനി ഭോതി പുത്താനി, ഖാദമാനാ തുവം പുരേ. സിവിപുത്താനി ചവ്ഹയ. ഏവം ധമ്മാനി സുത്വാന, വിപ്പസീദന്തി പണ്ഡിതാ”തിആദീസുയേവ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ അനഞ്ഞാപേക്ഖകത്താ വുത്ത**ധമ്മ**സദ്ദാദീനം, ന പന “ചിത്തോ ഗഹപതി, ചിത്താ ഇത്ഥീ, സതിപട്ഠാനോ ധമ്മോ, ചിത്തോ ധമ്മോ, ചിത്താ ധമ്മാ”തിആദീസു **ചിത്ത**സദ്ദാദീനം വിപല്ലാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ **ഗഹപതി ധമ്മാ**ദീനം അപേക്ഖകത്താ തേസന്തി നിട്ഠമേത്ഥാവഗന്തബ്ബം, ഇദഞ്ച ഏകച്ചാനം സമ്മോഹട്ഠാനം, തസ്മാ സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ അയം നീതി സദ്ധാസമ്പന്നേഹി കുലപുത്തേഹി സാധുകം മനസി കാതബ്ബാ.

ബദരതിത്ഥവിഹാരവാസീ **ആചരിയധമ്മപാലോ** പന "അപരിമാണാ പദാ അപരിമാണാ അക്ഖരാ അപരിമാണാ ബ്യഞ്ജനാതി പാളിപ്പദേസേ 'പദാ അക്ഖരാ ബ്യഞ്ജനാ'തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ കതോതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി ആഹ. ഏത്ഥാപി മയം "പദാ"തി ഇദം "ഇന്ദ്രിയാ രൂപാ"തിആദീനി വിയ നപുംസകലിങ്ഗമേവാതി വദാമ **ഓ**കാരന്തവസേന പഠമേകവചനന്തഭാവാഭാവതോ, ഇതരദ്വയം പന നപുംസകലിങ്ഗന്തിപി പുല്ലിങ്ഗന്തിപി ഗഹേതബ്ബം നിഗ്ഗഹീത**ന്തോ**കാരന്തവസേന പഠമേകവചനന്തഭാവസ്സൂപലബ്ഭനതോ. തഥാ ഹി "പുത്താനി ലതാനി പബ്ബതാനി ധമ്മാനീ"തിആദീനംയേവ ലിങ്ഗവിപല്ലാസാനി ഇച്ഛിതബ്ബാനി നിഗ്ഗഹീതന്തവസേന പഠമേകവചനന്തതായ അനുപലദ്ധിതോ, തേസ**ഞ്ചോ**കാര**ന്താ**കാരന്തവസേന പഠമേകവചനന്തതാദസ്സനതോ. "ജരാധമ്മം മാ ജീരീ"തി ഇദം പന അഞ്ഞപദത്ഥവസേന നപുംസകം ജാതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഭൂതം, ഭൂതാനി, ഭൂതാ. ഭൂതം, ഭൂതാനി, ഭൂതേ. ഭൂതേന, ഭൂതേഹി, ഭൂതേഭി. ഭൂതസ്സ, ഭൂതാനം. ഭൂതാ, ഭൂതസ്മാ, ഭൂതമ്ഹാ, ഭൂതേഹി, ഭൂതേഭി. ഭൂതസ്സ, ഭൂതാനം. ഭൂതേ, ഭൂതസ്മിം, ഭൂതമ്ഹി, ഭൂതേസു. ഭോ ഭൂത, ഭവന്തോ ഭൂതാനി, ഭവന്തോ ഭൂതാ. ഏവം **ചിത്ത**നയേന നാമികപദമാലാ ഭവതി.

ഇമിനാ നയേന "മഹാഭൂതം ഭവിത്തം ഭൂനം ഭവന"മിച്ചാദീനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം നിഗ്ഗഹീതന്തപദാനം അഞ്ഞേസഞ്ച "വത്ത"മിച്ചാദീനം നിഗ്ഗഹീതന്തപദാനം നാമികപദമാലാ വേദിതബ്ബാ.

വത്തം രൂപം സോതം ഘാനം, ദുക്ഖം പുപ്ഫം ഝാനം ഞാണം;
ദാനം സീലം പുഞ്ഞം പാപം, വജ്ജം സച്ചം യാനം ഛത്തം.

സകടം കനകം തഗരം നഗരം, തരണം ചരണം ധരണം മരണം;
നയനം വദനം കരണം ലവനം, വസനം പവനം ഭവനം ഗഗനം.

അമതം പുളിനം മാലം, ആസനം സവനം മുഖം;
പദുമം ഉപ്പലം വസ്സം, ലോചനം സാധനം സുഖം.

താണം മൂലം ധനം കൂലം, മങ്ഗലം നളിനം ഫലം;
ഹിരഞ്ഞം അമ്ബുജം ധഞ്ഞം, ജാലം ലിങ്ഗം പദം ജലം.

അങ്ഗം പണ്ണം സുസാനം സം, ആവുധം ഹദയം വനം;
സോപാനം ചീവരം പാണം, അലാതം ഇന്ദ്രിയം കുലം.

ലോഹം കണം ബലം പീഠം, അണ്ഡം ആരമ്മണം പുരം;
അരഞ്ഞം തീരമസ്സത്ഥ-മിച്ചാദീനി സമുദ്ധരേ.

ഇമാനി **ചിത്ത**സദ്ദേന സബ്ബഥാപി സദിസാനി, ഇമാനി പന വിസദിസാനി. സേയ്യഥിദം -

"ചമ്മം വേസ്മ"ന്തിആദീനി, ഏകധായേവ ഭിജ്ജരേ;
"കമ്മം ഥാമം ഗുണവ"ന്തി-ആദീനി തു അനേകധാ.

കഥം?

ചമ്മേ, ചമ്മസ്മിം, ചമ്മമ്ഹി, ചമ്മനി, വേസ്മേ, വേസ്മസ്മിം, വേസ്മമ്ഹി, വേസ്മനി, ഘമ്മേ, ഘമ്മസ്മിം, ഘമ്മമ്ഹി, ഘമ്മനി. ഏവം അഞ്ഞാനിപി യോജേതബ്ബാനി.

കമ്മം, കമ്മാനി, കമ്മാ. കമ്മം, കമ്മാനി, കമ്മേ. കമ്മേന, കമ്മുനാ, കമ്മനാ, കമ്മേഹി, കമ്മേഭി. കമ്മസ്സ, കമ്മുനോ, കമ്മാനം. കമ്മസ്മാ, കമ്മമ്ഹാ, കമ്മുനാ, കമ്മേഹി, കമ്മേഭി. കമ്മസ്സ, കമ്മുനോ, കമ്മാനം. കമ്മേ, കമ്മസ്മിം, കമ്മമ്ഹി, കമ്മനി, കമ്മേസു. ഭോ കമ്മ, ഭവന്തോ കമ്മാനി, ഭവന്തോ കമ്മാ.

ഥാമസദ്ദസ്സ പന തതിയേകവചനട്ഠാനാദീസു ''ഥാമേന, ഥാമുനാ, ഥാമസ്സ, ഥാമുനോ''തി ച, ''ഥാമാ, ഥാമസ്മാ, ഥാമമ്ഹാ, ഥാമുനാ''തി ച യോജേതബ്ബം.

വന്തു മന്തു ഇമന്തുപച്ചയവതം പന നിഗ്ഗഹീതന്തസദ്ദാനം ''ഗുണവം ചിത്തം, രുചിമം പുപ്ഫം, പാപിമം കുലം'' ഇച്ചാദിപയോഗവസേന -

ഗുണവം , ഗുണവന്താനി, ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തി. ഗുണവന്തം, ഗുണവന്താനി, ഗുണവന്തേ ഗുണവന്തി. ഗുണവതാ, ഗുണവന്തേന, ഗുണവന്തേഹി, ഗുണവന്തേഭി. ഗുണവതോ, ഗുണവന്തസ്സ, ഗുണവതം, ഗുണവന്താനം. ഗുണവതാ, ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തസ്മാ, ഗുണവന്തമ്ഹാ, ഗുണവന്തേഹി, ഗുണവന്തേഭി. ഗുണവതോ, ഗുണവന്തസ്സ, ഗുണവതം, ഗുണവന്താനം. ഗുണവതി, ഗുണവന്തേ, ഗുണവന്തസ്മിം, ഗുണവന്തമ്ഹി, ഗുണവന്തേസു. ഭോ ഗുണവ, ഭവന്തോ ഗുണവന്താനി, ഗുണവന്തി.

ഏവം ''രുചിമം, രുചിമന്താനി, രുചിമ''ന്തിഇച്ചാദിനാ, ''പാപിമം, പാപിമന്താനി, പാപിമ''ന്തി ഇച്ചാദിനാ ച യോജേതബ്ബം. അപിചേത്ഥ ''ഗുണവം ബലവം യസവം സതിമം ഗതിമം''ഇച്ചാദിനാ പയോഗാ വിത്ഥാരേതബ്ബാ.

കരോന്തസദ്ദസ്സ ''കരോന്തം ചിത്തം, കരോന്തം കുല''ന്തി പയോഗവസേന -

കരോന്തം, കരോന്താനി, കരോന്താ, കരോന്തി. കരോന്തം, കരോന്താനി, കരോന്തേ, കരോന്തി. കരോതാ, കരോന്തേന, കരോന്തേഹി, കരോന്തേഭി. കരോതോ, കരതോ, കരോന്തസ്സ, കരോന്താനം, കരോതം. കരോതാ, കരോന്താ, കരോന്തസ്മാ, കരോന്തമ്ഹാ, കരോന്തേഹി, കരോന്തേഭി. കരോതോ, കരതോ, കരോന്തസ്സ, കരോന്താനം, കരോതം. കരോതി, കരോന്തേ, കരോന്തസ്മിം, കരോന്തമ്ഹി, കരോന്തേസു. ഭോ കരോന്ത, ഭവന്തോ, കരോന്താനി, കരോന്താ, കരോന്തീതി യോജേതബ്ബം.

ഗച്ഛന്തസദ്ദസ്സ തു ''ഗച്ഛന്തം ചിത്തം, ഗച്ഛന്തം കുല''ന്തി പയോഗവസേന -

ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്താനി, ഗച്ഛന്താ. ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛന്താനി, ഗച്ഛന്തേ. ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്തേന, ഗച്ഛന്തേഹി, ഗച്ഛന്തേഭി. ഗച്ഛതോ, ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതം. ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്താ, ഗച്ഛന്തസ്മാ, ഗച്ഛന്തമ്ഹാ, ഗച്ഛന്തേഹി , ഗച്ഛന്തേഭി. ഗച്ഛതോ, ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗച്ഛന്താനം, ഗച്ഛതം. ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തേ, ഗച്ഛന്തസ്മിം, ഗച്ഛന്തമ്ഹി, ഗച്ഛന്തേസു. ഭോ ഗച്ഛം, ഭോ ഗച്ഛന്താ, ഭവന്തോ ഗച്ഛന്താനി, ഗച്ഛന്താതി യോജേതബ്ബം.

ഏവം "ചരന്തം ദദന്തം തിട്ഠന്തം ചിന്തയന്ത"ന്തിആദീസുപി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

മഹന്തസദ്ദസ്സ പന കോചി ഭേദോ, തഥാ ഹി "ബാരാണസിരജ്ജം നാമ മഹാ"തി ഏവം "മഹാ"ഇതി നപുംസകപയോഗദസ്സനതോ "മഹന്തം, മഹാ, മഹന്താനി, മഹന്താ. മഹന്തം, മഹന്താനി, മഹന്തേ. മഹതാ"തി കമോ വേദിതബ്ബോ. സബ്ബാനേതാനി **ചിത്ത**സദ്ദേന വിസദിസാനി.

സവിനിച്ഛയോയം നിഗ്ഗഹീതന്തനപുംസകലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

അവണ്ണുകാരന്തതാപകതികം നിഗ്ഗഹീതന്തം

നപുംസകലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി തസ്സീലത്ഥസ്സ കതരസ്സസ്സ **അത്ഥവിഭാവി** ഇച്ചേതസ്സ സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ -

അട്ഠി, അട്ഠീ, അട്ഠീനി. അട്ഠിം, അട്ഠീ, അട്ഠീനി. അട്ഠിനാ, അട്ഠീഹി, അട്ഠീഭി. അട്ഠിസ്സ, അട്ഠിനോ, അട്ഠീനം. അട്ഠിനാ, അട്ഠീഹി, അട്ഠീഭി. അട്ഠിസ്സ, അട്ഠിനോ, അട്ഠീനം. അട്ഠിസ്മിം, അട്ഠിമ്ഹി, അട്ഠീസു. ഭോ അട്ഠി, ഭവന്തോ അട്ഠീ, ഭവന്തോ അട്ഠീനി. **യമകമഹാഥേര**മതം.

കിഞ്ചാപേത്ഥ നിസ്സക്കവചനട്ഠാനേ "അട്ഠിസ്മാ, അട്ഠിമ്ഹാ"തി പദാനി അനാഗതാനി, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ തംസദിസപ്പയോഗദസ്സനാ ഗഹേതബ്ബാനി. യഥാ പന **അട്ഠി**സദ്ദസ്സ, ഏവം "സത്ഥി ദധി വാരി അക്ഖി അച്ഛി"ഇച്ചാദീനമ്പി രൂപാനി ഭവന്തി.

അത്ഥവിഭാവി , അത്ഥവിഭാവീ, അത്ഥവിഭാവീനി. അത്ഥവിഭാവിം, അത്ഥവിഭാവീ, അത്ഥവിഭാവീനി. അത്ഥവിഭാവിനാ, അത്ഥവിഭാവീഹി, അത്ഥവിഭാവീഭി. അത്ഥവിഭാവിസ്സ, അത്ഥവിഭാവിനോ, അത്ഥവിഭാവീനം. അത്ഥവിഭാവിനാ, അത്ഥവിഭാവിസ്മാ അത്ഥവിഭാവിമ്ഹാ, അത്ഥവിഭാവീഹി, അത്ഥവിഭാവീഭി. അത്ഥവിഭാവിസ്സ, അത്ഥവിഭാവിനോ, അത്ഥവിഭാവീനം. അത്ഥവിഭാവിസ്മിം, അത്ഥവിഭാവിമ്ഹി, അത്ഥവിഭാവീസു. ഭോ അത്ഥവിഭാവി, ഭവന്തോ അത്ഥവിഭാവീ, ഭവന്തോ അത്ഥവിഭാവീനി.

ഏവം "ധമ്മവിഭാവി, ചിത്താനുപരിവത്തി, സുഖകാരി"ഇച്ചാദീനിപി. തത്ഥ **അട്ഠി സത്ഥി**ആദീനി പധാനലിങ്ഗാനി അനഞ്ഞാപേക്ഖകത്താ, **അത്ഥവിഭാവി ധമ്മവിഭാവി**ആദീനി അപ്പധാനലിങ്ഗാനി അഞ്ഞാപേക്ഖകത്താ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഇ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഇവണ്ണന്തതാപകതികം **ഇ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഇദാനി കതരസ്സസ്സ **ഗോത്രഭു** ഇച്ചേതസ്സ സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലം വക്ഖാമ പുബ്ബാചരിയമതം പുരേചരം കത്വാ -

ആയു, ആയൂ, ആയൂനി. ആയും, ആയൂ, ആയൂനി. ആയുനാ, ആയൂഹി, ആയൂഭി. ആയുസ്സ, ആയുനോ, ആയൂനം. ആയുനാ, ആയൂഹി, ആയൂഭി. ആയുസ്സ, ആയുനോ, ആയൂനം. ആയുസ്മിം, ആയുമ്ഹി, ആയൂസു. ഭോ ആയു, ഭവന്തോ ആയൂ, ഭവന്തോ ആയൂനി. **യമകമഹാഥേര**മതം.

കിഞ്ചാപേത്ഥ നിസ്സക്കവചനട്ഠാനേ "ആയുസ്മാ, ആയുമ്ഹാ"തി പദാനി അനാഗതാനി, തഥാപി തത്ഥ തത്ഥ തംസദിസപ്പയോഗദസ്സനതോ ഗഹേതബ്ബാനി. എത്ഥ ച **ആയു**സദ്ദോ പുംനപുംസകലിങ്ഗോ ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹി പാളിയം അട്ഠകഥാസു ച തസ്സ ദ്വിലിങ്ഗതാ ദിസ്സതി. "പുനരായു ച മേ ലദ്ധോ, ഏവം ജാനാഹി മാരിസ. ആയു ചസ്സാ പരിക്ഖീണോ അഹോസീ"തിആദീസു ഹി **ആയു**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ, തബ്ബസേന "ആയു, ആയൂ, ആയവോ"തിആദിനാ **ഭിക്ഖു**നയേന യഥാസമ്ഭവം നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. "അഗ്ഗം ആയു ച വണ്ണോ ച. കിത്തകം പനസ്സ ആയൂ"തിആദീസു പന നപുംസകലിങ്ഗോ, തബ്ബസേന "ആയു, ആയൂ, ആയൂനീ"തി യോജിതാ.

ഗോത്രഭു, ഗോത്രഭൂ, ഗോത്രഭൂനി. ഗോത്രഭും, ഗോത്രഭൂ, ഗോത്രഭൂനി. ഗോത്രഭുനാ, ഗോത്രഭൂഹി, ഗോത്രഭൂഭി. ഗോത്രഭുസ്സ, ഗോത്രഭുനോ, ഗോത്രഭൂനം. ഗോത്രഭുനാ, ഗോത്രഭുസ്മാ, ഗോത്രഭുമ്ഹാ, ഗോത്രഭൂഹി, ഗോത്രഭൂഭി. ഗോത്രഭുസ്സ, ഗോത്രഭുനോ, ഗോത്രഭൂനം. ഗോത്രഭുസ്മിം, ഗോത്രഭുമ്ഹി, ഗോത്രഭൂസു. ഭോ ഗോത്രഭു, ഭവന്തോ ഗോത്രഭൂ, ഭവന്തോ ഗോത്രഭൂനി. ഭോ ഗോത്രഭൂ, ഭോ ഗോത്രഭൂനി, ഏവം ബഹുവചനം വാ. അയമമ്ഹാകം മതം, ഏവം "ചിത്തസഹഭു"ഇച്ചാദീനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം **ഉ**കാരന്തസദ്ദാനം അഞ്ഞേസമ്പി തംസദിസാനം നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. പുഗ്ഗലവാചകോ പന **ഊ**കാരന്തോ **ഗോത്രഭൂ**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗപരിയാപന്നത്താ **സബ്ബഞ്ഞൂ**നയേ പവിട്ഠോ. തത്രഞ്ഞേ സദ്ദാ നാമ "ചക്ഖു വസു ധനു ദാരു തിപു മധു സിങ്ഗു ഹിങ്ഗു ചിത്തഗു"ഇച്ചാദയോ.

സവിനിച്ഛയോയം **ഉ**കാരന്തനപുംസകലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ.

ഉവണ്ണോകാരന്തതാപകതികം

ഉകാരന്തനപുംസകലിങ്ഗം നിട്ഠിതം.

ഏവം നിഗ്ഗഹീതന്ത **ഇ**കാരന്ത **ഉ**കാരന്തവസേന തിവിധാനി നപുംസകലിങ്ഗാനി നിരവസേസതോ ഗഹിതാനേവ ഹോന്തി. തേസു കേസഞ്ചി നിഗ്ഗഹീതന്താനം ക്വചി പച്ചത്തേകവചനസ്സ ബഹുവചനസ്സ **ഏ**കാരാദേസവസേന ഭേദോ ദിസ്സതി. സേയ്യഥിദം? "സുഖേ ദുക്ഖേ. ഏകൂനപഞ്ഞാസ ആജീവകസതേ ഏകൂനപഞ്ഞാസ പരിബ്ബാജകസതേ"ഇച്ചേവമാദി. നനു ഭോ ഏവംവിധാനം രൂപാനം പാളിയം ദസ്സനതോ "ഏകാരന്തമ്പി നപുംസകലിങ്ഗം അത്ഥീ"തി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം നിഗ്ഗഹീതന്തോഗധരൂപവിസേസത്താ തേസം രൂപാനം. ആദേസവസേന ഹി സിദ്ധത്താ വിസും **ഏ**കാരന്തം നപുംസകലിങ്ഗം നാമ നത്ഥി. തസ്മാ നപുംസകലിങ്ഗാനം യഥാവുത്താ തിവിധതായേവ ഗഹേതബ്ബാതി.

നപുംസകാനമിച്ചേവം, ലിങ്ഗാനം നയസാലിനീ;

പദമാലാ വിഭത്താ മേ, സാസനത്ഥം മഹേസിനോ.

യസ്സേസാ പഗുണാ സദ്ദ-നീതിരേസാ സുഭാവിതാ;
സാസനേ കുലപുത്താനം, സരണം സോ പരായണം.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

നപുംസകലിങ്ഗാനം പകതിരൂപസ്സ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

നവമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൦. ലിങ്ഗത്തയമിസ്സകനാമികപദമാലാ

അധികൂനകതോ ചേക-ക്ഖരതോ ച ഇതോ പരം;
തീണി ലിങ്ഗാനി മിസ്സേത്വാ, പദമാലമനാകുലം.

നാനാസുഖുമസങ്കേത-ഗതേസ്വത്ഥേസു വിഞ്ഞുനം;
ഗമ്ഭീരബുദ്ധിചാരത്ഥം, പവക്ഖാമി യഥാബലം.

ഇത്ഥീ ധീ ച പഭാ ഭാ ച, ഗിരാ രാ പവനം വനം;
ഉദകഞ്ച ദകം കഞ്ച, വിതക്കോ ഇതി ചാദയോ.

ഭൂ ഭൂമി ചേവ അരഞ്ഞം, അരഞ്ഞാനീതി ചാദയോ;
പഞ്ഞാ പഞ്ഞാണം ഞാണഞ്ച, ഇച്ചാദീ ച തിധാ സിയും.

കോ വി സാ ചേവ ഭാ രാ ച, ധീ ധീ കു ഭൂ തഥേവ കം;
ഖം ഗോ മോ മാ ച സം യം തം, കിമിച്ചാദീ ച ഏകികാതി.

അയം ലിങ്ഗത്തയമിസ്സകോ നാമികപദമാലാഉദ്ദേസോ. തത്ര ഇത്ഥീ, ഇത്ഥീ, ഇത്ഥിയോ. ഇത്ഥിം...പേ॰... ഭോതിയോ ഇത്ഥിയോ.

ധീ ധീ, ധിയോ. ധിം, ധീ, ധിയോ. ധിയാ, ധീഹി, ധീഭി. ധിയാ, ധീനം. ധിയാ, ധീഹി, ധീഭി. ധിയാ, ധീനം. ധിയാ, ധിയം, ധീസു. ഭോതി ധി, ഭോതിയോ ധീ, ഭോതിയോ ധിയോ. ഏത്ഥ -

"കുക്കുടാ മണയോ ദണ്ഡാ, ധിയോ ച പുഞ്ഞലക്ഖണാ;
ഉപ്പജ്ജന്തി അപാപസ്സ, കതപുഞ്ഞസ്സ ജന്തുനോ;
ധിയാ ഗുയ്ഹം ന സംസേയ്യ; ധീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ"തി

ആദീനി നിദസ്സനപദാനി.

പഭാ, പഭാ, പഭായോ. പഭം...പേ॰... ഭോതിയോ പഭായോ.

ഭാ, ഭാ, ഭായോ. ഭം, ഭാ, ഭായോ. ഭായ, ഭാഹി, ഭാഭി. ഭായ, ഭാനം. ഭായ, ഭാഹി, ഭാഭി. ഭായ, ഭാനം. ഭായ, ഭായം, ഭാസു. ഭോതി ഭേ, ഭോതിയോ ഭാ, ഭോതിയോ ഭായോ. ഏത്ഥ ച "ഭാകരോ ഭാനു"ഇച്ചാദീനി നിദസ്സനപദാനി.

ഗിരാ , ഗിരാ, ഗിരായോ. ഗിരം...പേ॰... ഭോതിയോ ഗിരായോ. "വാചാ ഗിരാ ബ്യപ്പഥോ. യേ വോഹം കിത്തയിസ്സാമി, ഗിരാഹി അനുപുബ്ബസോ"തി ഇമാനി **ഗിരാ**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ നിദസ്സനപദാനി.

സുവണ്ണവാചകോ **രാ**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ, ഇധ പന സദ്ദവാചകോ **രാ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ.

രാ, രാ, രായോ. രം, രാ, രായോ. രായ, രാഹി, രാഭി. രായ, രാനം. രായ, രാഹി, രാഭി. രായ, രാനം. രായ, രായം, രാസു. ഭോതി രേ, ഭോതിയോ രാ, ഭോതിയോ രായോ.

രാ വുച്ചതി സദ്ദോ. അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തടീകായഞ്ഹി "രാ സദ്ദോ തിയതി ഛിജ്ജതി ഏത്ഥാതി രത്തി, സത്താനം സദ്ദസ്സ വൂപസമകാലോ"തി വുത്തം. തസ്മാ **രാ**സദ്ദസ്സ സദ്ദവാചകത്തേ "രത്തീ"തി പദം നിദസ്സനം.

പവനം, പവനാനി, പവനാ. പവനം, പവനാനി, പവനേ.

വനം, വനാനി, വനാ. വനം, വനാനി, വനേ. സേസം സബ്ബം നേയ്യം.

പവന വനസദ്ദാ കദാചി സമാനത്ഥാ കദാചി ഭിന്നത്ഥാ. തേ ഹി അരഞ്ഞവാചകത്തേ സമാനത്ഥാ "തേ ധമ്മേ പരിപൂരേന്തോ, പവനം പാവിസിം തദാ. സപുത്തോ പാവിസിം വന"ന്തിആദീസു. യഥാക്കമം പന തേ വായുതണ്ഹാവനവാചകത്തേ ഭിന്നത്ഥാ "പരമദുഗ്ഗന്ധപവനവിചരിതേ. ഛേത്വാ വനഞ്ച വനഥം, നിബ്ബനാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ"തിആദീസു.

ഉദകം, ഉദകാനി, ഉദകാ. ഉദകം, ഉദകാനി, ഉദകേ.

ദകം, ദകാനി, ദകാ. ദകം, ദകാനി, ദകേ. സേസം സബ്ബം നേയ്യം.

"അമ്ബപക്കം ദകം സീതം. ഥലജാ ദകജാ പുപ്ഫാ"തിആദീനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി. "നീലോദം വനമജ്ഝതോ. മഹോദധി. ഉദബിന്ദുനിപാതേന, ഉദകുമ്ഭോപി പൂരതീ"തി പാളിപ്പദേസേസു പന സമാസന്തഗതനാമത്താ **ഉദ**സദ്ദേനേവ ഉദകത്ഥോ വുത്തോ "രിത്തസ്സാദ"ന്തി വത്തബ്ബട്ഠാനേ "രിത്തസ്സ"ന്തി സദ്ദേന രിത്തസ്സാദത്ഥോ വിയ. പാളിയഞ്ഹി കേവലോ **ഉദ**സദ്ദോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ. അത്ഥി ചേ, സുട്ഠു മനസി കാതബ്ബോ.

കം, കാനി, കാ. കം, കാനി, കേ. കേന, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കാനം. കാ, കസ്മാ, കമ്ഹാ, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കാനം. കേ, കസ്മിം, കമ്ഹി, കേസു. ഭോ ക, ഭവന്തോ കാ, ഭവന്തോ കാനി. **ഭോ**സദ്ദേന വാ ബഹുവചനം യോജേതബ്ബം "ഭോ കാനി, ഭോ കാ"തി.

ഏത്ഥ **കം** വുച്ചതി ഉദകം സീസം സുഖഞ്ച. അത്ര "കന്താരോ കന്ദരോ കേവട്ടാ കേസാ കരുണാ നാകോ"തിആദീനി പയോഗാനി വേദിതബ്ബാനി. തത്ര **കന്താരോ**തി കം വുച്ചതി ഉദകം, തേന തരിതബ്ബോ അതിക്കമിതബ്ബോതി കന്താരോ, നിരുദകപ്പദേസോ. ചോരകന്താരന്തിആദീസു പന രൂള്ഹിയാ ദുഗ്ഗമനട്ഠാനേപി കന്താരസദ്ദോ പവത്തതീതി ദട്ഠബ്ബം. **കന്ദരോ**തി ഏത്ഥാപി കം വുച്ചതി ഉദകം, തേന ദാരിതോ ഭിന്നോതി കന്ദരോ. **കേവട്ടാ**തിആദീസു പന കേ ഉദകേ വത്തനതോ ഗഹണത്ഥം പവത്തനതോ കേവട്ടാ. കേ സീസേ സേന്തി ഉപ്പജ്ജന്തീതി **കേസാ**. കം സുഖം രുന്ധതീതി **കരുണാ. നാകോ**തി സഗ്ഗോ. കന്തി ഹി സുഖം, ന കം അകം, ദുക്ഖം, തം നത്ഥി ഏത്ഥാതി നാകോതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ . യഥേത്ഥ **ഇത്ഥീ**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലാ യോജിതാ, ഏവം "വിതക്കോ വിചാരോ ആഭാ പദീപോ"തിആദീനമ്പി യോജേതബ്ബാ.

ഭൂ, ഭൂ, ഭുയോ. ഭും, ഭൂ, ഭുയോ. ഭുയാ, ഭൂഹി, ഭൂഭി. ഭുയാ, ഭൂനം. ഭുയാ, ഭൂഹി, ഭൂഭി. ഭുയാ, ഭൂനം. ഭുയാ, ഭുയം, ഭൂസു. ഭോതി ഭു, ഭോതിയോ ഭൂ, ഭോതിയോ ഭുയോ. ഏത്ഥ ച "ഭൂരുഹോ ഭൂപാലോ ഭൂഭുജോ ഭൂതല"ന്തി നിദസ്സനപദാനി.

ഭൂമി, ഭൂമീ, ഭൂമിയോ; സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം;
അരഞ്ഞം, അരഞ്ഞാനി, അരഞ്ഞാ; സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

അരഞ്ഞാനീ വുച്ചതി മഹാഅരഞ്ഞം, ''ഗഹപതാനീ''തി പദമിവ ഇനീപച്ചയവസേന സാധേതബ്ബം പദം ഇത്ഥിലിങ്ഗഞ്ച. ''അരഞ്ഞാനീ''തി ഹി അട്ഠകഥാപാഠോപി ദിസ്സതി.

അരഞ്ഞാനീ, അരഞ്ഞാനീ, അരഞ്ഞാനിയോ. അരഞ്ഞാനിം, അരഞ്ഞാനീ, അരഞ്ഞാനിയോ. അരഞ്ഞാനിയാ, അരഞ്ഞാനീഹി, അരഞ്ഞാനീഭി. അരഞ്ഞാനിയാ, അരഞ്ഞാനീനം. അരഞ്ഞാനിയാ, അരഞ്ഞാനീഹി, അരഞ്ഞാനീഭി. അരഞ്ഞാനിയാ, അരഞ്ഞാനീനം. അരഞ്ഞാനിയാ, അരഞ്ഞാനിയം, അരഞ്ഞാനീസു. ഭോതി അരഞ്ഞാനി, ഭോതിയോ അരഞ്ഞാനീ, ഭോതിയോ അരഞ്ഞാനിയോ.

യഥേത്ഥ ഉത്തരാധികവസേന യോജിതാ, ഏവം ''സഭാ, സഭായ''ന്തിആദീസുപി യോജേതബ്ബാ. **സഭായ**ന്തി സഭാ ഏവ , ലിങ്ഗബ്യത്തയവസേന പന ഏവം വുത്തം. ''സഭായേ വാ ദ്വാരമൂലേ വാ വത്ഥബ്ബ''ന്തി പാളി ഏത്ഥ നിദസ്സനം.

പഞ്ഞാ, പഞ്ഞാ, പഞ്ഞായോ. പഞ്ഞം, പഞ്ഞാ, പഞ്ഞായോ. പഞ്ഞായ.

പഞ്ഞാണം, പഞ്ഞാണാനി, പഞ്ഞാണാ. പഞ്ഞാണം, പഞ്ഞാണാനി, പഞ്ഞാണേ. പഞ്ഞാണേന.

''തഥാ ഹി ഭന്തേ ഭഗവതോ സീലപഞ്ഞാണം. സാധു പഞ്ഞാണവാ നരോ''തിആദീനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി.

ഞാണം, ഞാണാനി, ഞാണാ. ഞാണം, ഞാണാനി, ഞാണേ. ഞാണേന. സേസം സബ്ബം നേയ്യം. ''അഗ്ഗി അഗ്ഗിനി ഗിനി''ഇച്ചാദീസുപി ഉത്തരാധികവസേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

കോ വീ സാദീസുപി ഏകക്ഖരേസു **കോ** വുച്ചതി ബ്രഹ്മാ വാതോ ച സരീരഞ്ച, തസ്സ തബ്ബാചകത്തേ ഇമേ പയോഗാ. സേയ്യഥിദം?

''ജിനേന യേന ആനീതം, ലോകസ്സ അമിതം ഹിതം;
തസ്സ പാദമ്ബുജം വന്ദേ, കമോളിഅലിസേവിതം.

കകുധരുക്ഖോ. കരജകായോ'' ഇച്ചേവമാദയോ. തത്ഥ **കമോളിഅലിസേവിത**ന്തി വന്ദന്താനം അനേകസതാനം ബ്രഹ്മാനം മോളിഭമരസേവിതന്തി കവയോ ഇച്ഛന്തി. **കകുധരുക്ഖോ**തി ഏത്ഥ പന **കോ** വുച്ചതി വാതോ, തസ്സ യോ കുജ്ഝതി, വാതരോഗാപനയനവസേന തം നിവാരേതി, തസ്മാ സോ രുക്ഖോ കകുധോതി വുച്ചതീഭി ആചരിയാ. **കരജകായോ**തി ഏത്ഥ തു **കോ** വുച്ചതി സരീരം, തത്ഥ പവത്തോ രജോ കരജോ. കിം തം ? സുക്കസോണിതം. തഞ്ഹി ''രാഗോ രജോ, ന ച പന രേണു വുച്ചതീ''തി ഏവം വുത്തരാഗരജഫലത്താ സരീരവാചകേന **ക**സദ്ദേന വിസേസേത്വാ ഫലവോഹാരേന ''കരജോ''തി വുച്ചതി. തേന സുക്കസോണിതസങ്ഖാതേന കരജേന സമ്ഭൂതോ കായോ കരജകായോതി

ആചരിയാ. തഥാ ഹി "കായോ മാതാപേത്തികസമ്ഭവോ"തി വുത്തോ, **മഹാഅസ്സപൂരസുത്തടീകായം** പന "കരിയതി ഗബ്ഭാസയേ ഖിപിയതീതി കരോ, സമ്ഭവോ. കരതോ ജാതോതി കരജോ, മാതാപേത്തികസമ്ഭവോതി അത്ഥോ. മാതുആദീനം സണ്ഠാപനവസേന കരതോ ജാതോതി അപരേ, ഉഭയഥാപി കരജകായന്തി ചതുസന്തതിരൂപമാഹാ"തി വുത്തം. അയം പനത്ഥോ ഇധ നാധിപ്പേതോ, പുരിമോയേവത്ഥോ അധിപ്പേതോ **ക**സദ്ദാധികാരത്താ.

കോ, കാ. കം, കേ. കേന, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കാനം. കാ, കസ്മാ, കമ്ഹാ, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കാനം. കേ, കസ്മിം, കമ്ഹി, കേസു. ഭോ ക, ഭവന്തോ കാ.

തത്ര **വി** വുച്ചതി പക്ഖീ. തഥാ ഹി പക്ഖീനം ഇസ്സരോ സുപണ്ണരാജാ വിന്ദോതി കഥിയതി. ഏതമത്ഥഞ്ഹി സന്ധായ പുബ്ബാചരിയേനപി അയം ഗാഥാ ഭാസിതാ -

> "സദ്ധാനതേ മുദ്ധനി സണ്ഠപേമി, മുനിന്ദ നിന്ദാപഗതം തവഗ്ഗം;
> ദേവിന്ദനാഗിന്ദനരിന്ദവിന്ദ-ന തം വിഭിന്നം ചരണാരവിന്ദ"ന്തി.

തത്ഥ വീനം ഇന്ദോതി **വിന്ദോ,** പക്ഖിജാതിയാ ജാതാനം സുപണ്ണാനം രാജാതി അത്ഥോ.

വിം, വീ, വയോ. വിം, വീ, വയോ. വിനാ, വീഹി, വീഭി. വിസ്സ, വിനോ, വീനം. വിനാ, വിസ്മാ, വിമ്ഹാ, വീഹി, വീഭി. വിസ്സ, വിനോ, വീനം. വിസ്മിം, വിമ്ഹി, വീസു. ഭോ വി, ഭവന്തോ വയോ.

സാ വുച്ചതി സുനഖോ, "മാതാ മേ അത്ഥി, സാ മയാ പോസേതബ്ബാ"തിആദീസു പന **സാ**സദ്ദോ സബ്ബനാമികപരിയാപന്നോ പരമ്മുഖവചനോ **ത**സദ്ദേന സമ്ഭൂതോ ദട്ഠബ്ബോ. **സാ**സദ്ദസ്സ **ഭാ രാ ഥീ ഭൂ ക**സദ്ദാനഞ്ച നാമികപദമാലാ ഹേട്ഠാ പകാസിതാ.

ധീ വുച്ചതി പഞ്ഞാ. ഏത്ഥ ച "അമച്ചേ താത ജാനാഹി, ധീരേ അത്ഥസ്സ കോവിദേ"തി. "ധീമാ, ധീമതി, സുധീ, സുധിനീ, ധീയുത്ത"ന്തി ച ആദീനി നിദസ്സനപദാനി.

ധീ, ധീ, ധിയോ. ധിം, ധീ, ധിയോ. ധിയാ, ധീഹി, ധീഭി. ധിയാ, ധീനം. ധിയാ, ധീഹി, ധീഭി. ധിയാ, ധീനം. ധിയാ, ധിയം, ധീസു. ഭോതി ധി, ഭോതിയോ ധീ, ഭോതിയോ ധിയോ.

കു വുച്ചതി പഥവീ. ഏത്ഥ ച "കുദാലോ. കുമുദം. കുഞ്ജരോ"തി ഇമാനി നിദസ്സനപദാനി. തത്ര കും പഥവിം ദാലയതി പദാലേതി ഭിന്ദതി ഏതേനാതി **കുദാലോ**. കുയം പഥവിയം മോദതീതി **കുമുദം**. കും ജരതീതി **കുഞ്ജരോ**. തഥാ ഹി **വിമാനവത്ഥുഅട്ഠകഥായം** വുത്തം "കും പഥവിം തദഭിഘാതേന ജരയതീതി കുഞ്ജരോ"തി.

കു, കൂ, കുയോ. കും, കൂ, കുയോ. കുയാ, കൂഹി, കൂഭി. കുയാ, കൂനം. കുയാ, കൂഹി, കൂഭി. കുയാ, കൂനം. കുയാ, കുയം, കൂസു. ഭോതി കു, ഭോതിയോ കൂ, ഭോതിയോ കുയോ.

> **ഖ**'മിന്ദ്രിയം പകഥിതം, **ഖ**'മാകാസമുദീരിതം;
> സഗ്ഗട്ഠാനമ്പി **ഖം** വുത്തം, സുഞ്ഞത്തമ്പി ച **ഖം** മതം.

തത്രിന്ദ്രിയം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണാദീനം ഗതിനിവാസഭാവതോ ''ഖ''ന്തി വുച്ചതി, ആകാസം വിവിത്തട്ഠേന. സഗ്ഗോ കതസുചരിതേഹി ഏകന്തേന ഗന്തബ്ബതായ ''ഖ''ന്തി സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ''ഖഗോ യഥാ ഹി രുക്ഖഗ്ഗേ, നിലീയന്തോവ സാഖിനോ. സാഖം ഘട്ടേതീ''തി ച, ''ഖേ നിമ്മിതോ അചരി അട്ഠസതം സയമ്ഭൂ''തി ച ആദി ഏത്ഥ നിദസ്സനം.

ഖം, ഖാനി, ഖാ. ഖം, ഖാനി, ഖേ. ഖേന, ഖേഹി, ഖേഭി. ഖസ്സ, ഖാനം. ഖാ, ഖസ്മാ, ഖമ്ഹാ, ഖേഹി, ഖേഭി. ഖസ്സ, ഖാനം. ഖേ, ഖസ്മിം, ഖമ്ഹി, ഖേസു. ഭോ ഖ, ഭവന്തോ ഖാനി, ഭവന്തോ ഖാ.

ഗോസദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതേ -

> ഗോ ഗോണേ ചിന്ദ്രിയേ ഭൂമ്യം, വചനേ ചേവ ബുദ്ധിയം;
> ആദിച്ചേ രസ്മിയഞ്ചേവ, പാനീയേപി ച വത്തതേ;
> തേസു അത്ഥേസു ഗോണേ ഥി-പുമാ ച ഇതരേ പുമാ.

തഥാ ഹി ''ഗോസു ദുയ്ഹമാനാസു ഗതോ. ഗോപഞ്ചമോ''തിആദീസു **ഗോ**സദ്ദോ ഗോണേ വത്തതി. ഗോചരോതി ഏത്ഥിന്ദ്രിയേപി വത്തതി ഗാവോ ചക്ഖാദീനിന്ദ്രിയാനി ചരന്തി ഏത്ഥാതി ഗോചരോ. തഥാ ഹി പോരാണാ കഥയിംസു ''ഗാവോ ചരന്തി ഏത്ഥാതി ഗോചരോ, ഗോചരോ വിയ ഗോചരോ, അഭിണ്ഹം ചരിതബ്ബട്ഠാനം. ഗാവോവാചക്ഖാദീനിന്ദ്രിയാനി, തേഹി ചരിതബ്ബട്ഠാനം ഗോചരോ''തി. ''ഗോമതിം ഗോതമം നമേ''തി പോരാണകവിരചനായം പന പഥവിയം വത്തതി. ''ഭൂരിപഞ്ഞം ഗോതമം സമ്മാസമ്ബുദ്ധംവന്ദാമീ''തി ഹി അത്ഥോ. തഥാ **സുത്തനിപാതട്ഠകഥായ**വാസേട്ഠസുത്തസംവണ്ണനപ്പദേസേ **''ഗോരക്ഖ**ന്തി ഖേത്തരക്ഖം, കസിരക്ഖന്തി വുത്തം ഹോതി. പഥവീ ഹി ''ഗോ''തി വുച്ചതി, തപ്പഭേദോ ച ഖേത്ത''ന്തി വുത്തം.

''ഗോത്തവസേന ഗോതമോ''തി ഏത്ഥ തു വചനേ ബുദ്ധിയഞ്ച വത്തതി. തേനാഹു പോരാണാ ''ഗം തായതീതി ഗോത്തം. ഗോതമോതി ഹി പവത്തമാനം ഗം വചനം ബുദ്ധിഞ്ച തായതി ഏകംസികവിസയതായ രക്ഖതീതി ഗോത്തം. യഥാ ഹി ബുദ്ധി ആരമ്മണഭൂതേന അത്ഥേന വിനാ ന വത്തതി, ഏവം അഭിധാനം അഭിധേയ്യഭൂതേന, തസ്മാ സോ ഗോത്തസങ്ഖാതോ അത്ഥോ താനി തായതി രക്ഖതീതി വുച്ചതി. കോ പന സോതി? അഞ്ഞകുലപരമ്പരാസാധാരണം തസ്സ കുലസ്സ ആദിപുരിസസമുദാഗതം തംകുലപരിയാപന്നസാധാരണം സാമഞ്ഞരൂപന്തി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി. തഥാ ഹി തംഗോത്തജാതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാദയോപി ഗോതമോത്വേവ വുച്ചന്തി. തേന ഭഗവാ അത്തനോ പിതരം സുദ്ധോദനമഹാരാജാനം ''അതിക്കന്തവരാ ഖോ ഗോതമ തഥാഗതാ''തി അവോച. വേസ്സവണോപി മഹാരാജാ ഭഗവന്തം ''വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ബുദ്ധം വന്ദാമ ഗോതമ''ന്തി അവോച, ആയസ്മാപി വങ്ഗീസോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ''സാധു നിബ്ബാപനം ബ്രൂഹി, അനുകമ്പായ ഗോതമാ''തി അവോച. ഏവം ഇദം സാമഞ്ഞരൂപം ഗം തായതീതി ഗോത്തന്തി വുത്തം. തം പന ഗോതമഗോത്തകസ്സപഗോത്താദിവസേന ബഹുവിധം.

തഥാ **ഗോ**സദ്ദോ ആദിച്ചേ വത്തതി. "ഗോഗോത്തം ഗോതമം നമേ"തി പോരാണകവിരചനാ എത്ഥ നിദസ്സനം, ആദിച്ചബന്ധും ഗോതമം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം വന്ദാമീതി അത്ഥോ. ആദിച്ചോപി ഹി ഗോതമഗോത്തേ ജാതോ ഭഗവാപി, ഏവം തേന സമാനഗോത്തതായ തത്ഥ തത്ഥ "ആദിച്ചബന്ധൂ"തിആദിനാ ഭഗവതോ ഥോമനാ ദിസ്സതി "പുച്ഛാമി തം ആദിച്ചബന്ധു, വിവേകം സന്തിപദഞ്ച മഹേസീ"തി ച, "വന്ദേ ജേതവനം നിച്ചം, വിഹാരം രവിബന്ധുനോ"തി ച, "ലോകേകബന്ധു'മരവിന്ദസഹായബന്ധു"ന്തി ച. "ഉണ്ഹഗൂ"തി എത്ഥ പന **ഗോ**സദ്ദോ രസ്മിയം വത്തതി. ഉണ്ഹാ ഗാവോ രസ്മിയോ ഏതസ്സാതി ഉണ്ഹഗൂ, സൂരിയോ. പുബ്ബാചരിയാപി ഹി **ഛന്ദോവിചിതിസത്ഥേ** ഇമമേവത്ഥം ബ്യാകരിംസു.

"ഗോസീതചന്ദന"ന്തി എത്ഥ പാനീയേ വത്തതി. **ഗോ**സദ്ദേന ഹി ജലം വുച്ചതി. **ഗോ** വിയ സീതം ചന്ദനം, തസ്മിം പന ഉദ്ധനതോ ഉദ്ധരിതപക്കുഥിതതേലമ്ഹി പക്ഖിത്തേ തങ്ഖണഞ്ഞേവ തം തേലം സുസീതലം ഹോതി.

ഏത്ഥേകേ വദന്തി "കസ്മാ ഭോ **'ഗോ**പദത്ഥേ വത്തമാനോ **ഗോ**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ചേവ പുല്ലിങ്ഗോ ചാ'തി വദഥ, കസ്മാ ച പന 'ഇന്ദ്രിയപഥവീവചനബുദ്ധിസൂരിയരസ്മിപാനീയേസു വത്തമാനോ പുല്ലിങ്ഗോ'തി വദഥ, ഏതേസു സൂരിയത്ഥേ വത്തമാനോ പുല്ലിങ്ഗോ ഹോതു, നനു ഇന്ദ്രിയവചനപാനീയേസു വത്തമാനേന പന **ഗോ**സദ്ദേന നപുംസകലിങ്ഗേന ഭവിതബ്ബം, പഥവീബുദ്ധിരസ്മീസു വത്തമാനേന ഇത്ഥിലിങ്ഗേന ഭവിതബ്ബം ഇന്ദ്രിയാദിപഥവാദിപദത്ഥേസു വത്തമാനാനം **ഇന്ദ്രിയ**സദ്ദാദി**പഥവീ**സദ്ദാദീനം നപുംസകിത്ഥിലിങ്ഗവസേന നിദ്ദേസസ്സ ദസ്സനതോ"തി? തന്ന, നിയമാഭാവതോ. ഇത്ഥിപദത്ഥേ വത്തമാനസ്സാപി ഹി സതോ കസ്സചി സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗവസേന നിദ്ദേസോ ദിസ്സതി യഥാ "ഓരോധോ"തി. പുരിസപദത്ഥേ വത്തമാനസ്സാപി ച സതോ കസ്സചി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന നിദ്ദേസോ ദിസ്സതി, യഥാ "അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമാസി ദേവതേ"തി. ഇത്ഥിപുരിസപദത്ഥേസു പന അവത്തമാനാനമ്പി സതം കേസഞ്ചി സദ്ദാനം ഏകസ്മിംയേവ ഞാണാദിഅത്ഥേ വത്തമാനാനം ഇത്ഥിപുമനപുംസകലിങ്ഗവസേന നിദ്ദേസോ ദിസ്സതി യഥാ "പഞ്ഞാ അമോഹോ ഞാണ"ന്തി, "തടംതടീതടോ"തി ച. തഥാ ഹി അനിത്ഥിഭൂതോപി സമാനോ "മാതുലാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന രുക്ഖോപി നാമം ലഭതി, തബ്ബസേന നഗരമ്പി. തേനാഹ **ചക്കവത്തിസുത്തടീകായം "മാതുലാ**തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന ലദ്ധനാമോ ഏകോ രുക്ഖോ, തായ ആസന്നപ്പദേസേ മാപിതത്താ നഗരമ്പി 'മാതുലാ'ത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. തേന വുത്തം മാതുലായന്തി ഏവംനാമകേ നഗരേ"തി.

ഗോസദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഹേട്ഠാ പകാസിതാ.

മോ വുച്ചതി ചന്ദോ, **അട്ഠകഥായം** പന "മാ വുച്ചതി ചന്ദോ"തി ആകാരന്തപാഠോ ദിസ്സതി, ഓകാരന്തപാഠേന തേന ഭവിതബ്ബം സക്കടഭാസായ **ഏകക്ഖരകോസതോ** നയം ഗഹേത്വാ "മോ സിവോ ചന്ദിമാ ചേവാ"തി ഓകാരന്തവസേന വത്തബ്ബത്താ. ഏത്ഥ ച ഓകാരന്തവസേന വുത്തസ്സ **മ**സദ്ദസ്സ ചന്ദവാചകത്തേ "പുണ്ണമീ, പുണ്ണമാ"തി ച നിദസ്സനപദാനി. തത്ഥ പുണ്ണോ മോ ഏത്ഥാതി പുണ്ണമീ, ഏവം പുണ്ണമാ, രത്താപേക്ഖം ഇത്ഥിലിങ്ഗവചനം. ഏത്ഥ

പന “വിസാഖപുണ്ണമായ രത്തിയാ പഠമയാമേപുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരീ”തി ഇദം നിദസ്സനം. ഏത്ഥ സിയാ - യദി “പുണ്ണമാ”തി അയംസദ്ദോ രത്താപേക്ഖോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ.

> “പുണ്ണമായേ യഥാ ചന്ദോ, പരിസുദ്ധോ വിരോചതി;
> തഥേവ ത്വം പുണ്ണമനോ, വിരോച ദസസഹസ്സിയം.
>
> അനുദ്ധമാസേ പന്നരസേ, പുണ്ണമായേ ഉപോസഥേ;
> പച്ചയം നാഗമാരുയ്ഹ, ദാനം ദാതുമുപാഗമി”ന്തി

ആദീസു കഥം “പുണ്ണമായേ”തി പദസിദ്ധീതി? **യ**കാരസ്സ **യേ**കാരാദേസവസേന. ധമ്മിസ്സരേന ഹി ഭഗവതാ “പുണ്ണമായാ”തി വത്തബ്ബേ “പുണ്ണമായേ”തി വദതാ **യ**കാരസ്സ ഠാനേ **യേ**കാരോ പഠിതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവിസയേ **ത്താ**കാരസ്സ ഠാനേ **ത്തേ**കാരോ വിയ, **നീ**കാരസ്സ ഠാനേ **നേ**കാരോ വിയ ച. തഥാ ഹി യഥാ “അബ്യയതം വിലപസി വിരത്തേ കോസിയായനേ”തി ഇമസ്മിം **രാധജാതകേ** “വിരത്താ”തി വത്തബ്ബേ “വിരത്തേ”തി വദന്തേന **ത്താ**കാരസ്സ ഠാനേ **ത്തേ**കാരോ പഠിതോ, “കോസിയായനീ”തി ച വത്തബ്ബേ “കോസിയായനേ”തി വദന്തേന **നീ**കാരസ്സ ഠാനേ **നേ**കാരോ പഠിതോ. ഏവം “പുണ്ണമായാ”തി വത്തബ്ബേ “പുണ്ണമായേ”തി വദതാ **യ**കാരസ്സ ഠാനേ **യേ**കാരോ പഠിതോ. യഥാ ച “ദക്ഖിതായേ അപരാജിതസങ്ഘ”ന്തി ഇമസ്മിം **മഹാസമയസുത്ത**പ്പദേസേ “ദക്ഖിതായാ”തി വത്തബ്ബേ “ദക്ഖിതായേ”തി വദതാ **യ**കാരസ്സ ഠാനേ **യേ**കാരോ പഠിതോ, ഏവമിധാപി. യഥാ പന “സഭായേ വാ ദ്വാരമൂലേ വാ”തി ഏത്ഥ “സഭായ”ന്തി ലിങ്ഗബ്യത്തയവസേന സഭാ വുത്താ, ന തഥാ ഇധ “പുണ്ണമായ”ന്തി ലിങ്ഗബ്യത്തയേന **പുണ്ണമാ** വുത്താ, അഥ ഖോ “പുണ്ണമാ”തി **ആ**കാരന്തിത്ഥിലിങ്ഗവസേന വുത്താ. തഥാ ഹി “പുണ്ണമായോ”തി പദം **യ**കാരട്ഠാനേ **യേ**കാരുച്ചാരണവസേന സമ്ഭൂതം ഭുമ്മവചനന്തി ദട്ഠബ്ബം.

മാ വുച്ചതി സിരീ. തഥാ ഹി **വിദ്വമുഖമണ്ഡനടീകായം** “മാലിനീ”തി പദസ്സത്ഥം വദതാ “മാ വുച്ചതി ലക്ഖീ, അലിനീ ഭമരീ”തി വുത്തം. **ലക്ഖീ**സദ്ദോ ച **സിരീ**സദ്ദേന സമാനത്ഥോ, തേന “മാ വുച്ചതി സിരീ”തി അത്ഥോ അമ്ഹേഹി അനുമതോ, തഥാ പോരാണേഹിപി “മം സിരിം ധാരേതി വിദധാതി ചാതി മന്ധാതാ”തി അത്ഥോ പകാസിതോ, തസ്മാ “മാലിനീ മന്ധാതാ”തി ച ഇമാനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി. തത്ര പുല്ലിങ്ഗസ്സ താവ **മ**സദ്ദസ്സ അയം നാമികപദമാലാ -

മോ, മാ. മം, മേ. മേന, മേഹി, മേഭി. മസ്സ, മാനം. മാ, മസ്മാ, മമ്ഹാ, മേഹി, മേഭി. മസ്സ, മാനം. മേ, മസ്മിം, മമ്ഹി, മേസു. ഭോ മ, ഭവന്തോ മാ.

അയം പന ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ **മാ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ -

മാ, മാ, മായോ. മം, മാ, മായോ. മായ, മാഹി, മാഭി. മായ, മാനം. മായ, മാഹി, മാഭി. മായ, മാനം. മായ, മായം, മാസു. ഭോതി മേ, ഭോതിയോ മായോ.

ഏത്ഥ പന സിരീവാചകോ **മാ**സദ്ദോ ച സദ്ദവാചകോ **രാ**സദ്ദോ ചാതി ഇമേ സമാനഗതികാ ഏകക്ഖരത്താ നിച്ച**മാ**കാരന്തപകതികത്താ

ഇത്ഥിലിങ്ഗത്താ ച.

തത്ര **സം** വുച്ചതി സന്തചിത്തോ പുരിസോ. യം ലോകേ ''സപ്പുരിസോ''തി ച, ''അരിയോ''തി ച, ''പണ്ഡിതോ''തി ച വദന്തി, തസ്സേതം അധിവചനം യദിദം ''സ''ന്തി. ഏവം സപ്പുരിസാരിയപണ്ഡിതവാചകസ്സ **സം**സദ്ദസ്സ പച്ചത്തവചനവസേന അത്ഥിഭാവേ ''സമേതി അസതാ അസ''ന്തി ഇദം പയോഗനിദസ്സനം. ഏത്ഥ ഹി ''ന സം അസ''ന്തി സമാസചിന്തായ സപ്പുരിസാസപ്പുരിസപദത്ഥാ **സം അസം**സദ്ദേഹി വുത്താതി ഞായന്തി, തസ്മാ ''സപ്പുരിസപദത്ഥോ പച്ചത്തവചനേന **സം**സദ്ദേന വുത്തോ നത്ഥീ''തി വചനം ന വത്തബ്ബം. യേ ''നത്ഥീ''തി വദന്തി, തേസം വചനം ന ഗഹേതബ്ബം. നാമികപദമാലാ പനസ്സ ''സം, സന്തം, സന്തേ''തിആദിനാ ഹേട്ഠാ പകാസിതാ. നപുംസകലിങ്ഗത്തേ **സം** വുച്ചതി ധനം, ''മനുസ്സസ്സം. പരസ്സം. സബ്ബസ്സം. സബ്ബസ്സഹരണം. പരസ്സഹരണ''ന്തിആദീനേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി. തത്ഥ മനുസ്സസ്സ സം മനുസ്സസ്സം. ഏവം പരസ്സ സം പരസ്സം. സബ്ബസ്സ സം സബ്ബസ്സം. തസ്സ ഹരണം പരസ്സഹരണം സബ്ബസ്സഹരണന്തി സമാസോ. തഥാ **സം** വുച്ചതി സുഖം സന്തി ച. വുത്തഞ്ഹി തബ്ബാചകത്തം പോരാണകവിരചനായം -

''ദേവദേവോ സംദേഹീ നോ, ഹീനോ ദേവാതിദേഹതോ;
ഹതോപപാതസംസാരോ, സാരോ സം ദേതു ദേഹിന''ന്തി.

തസ്മാ അയമേത്ഥ ഗാഥാ, ''സകലലോകസങ്കരോ ദീപങ്കരോ''തി ഏത്ഥ ''സങ്കരോ''തി പദഞ്ചനിദസ്സനം. ''സം, സാനി, സാ. സം, സാനി, സേ. സേന''ഇച്ചാദി പുബ്ബേ പകാസിതനയേന ഞേയ്യം. ഏത്ഥ ച സോതൂനം സുഗതമതവരേ കോസല്ലജനനത്ഥം സമാസന്തഗതസ്സ **സം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലം പരിപുണ്ണം കത്വാ കഥയാമ -

മനുസ്സസ്സം, മനുസ്സസ്സാനി, മനുസ്സസ്സാ. മനുസ്സസ്സം, മനുസ്സസ്സാനി, മനുസ്സസ്സേ. മനുസ്സസ്സേന, മനുസ്സസ്സേഹി, മനുസ്സസ്സേഭി. മനുസ്സസ്സസ്സ, മനുസ്സസ്സാനം. മനുസ്സസ്സാ, മനുസ്സസ്സസ്മാ, മനുസ്സസ്സമ്ഹാ, മനുസ്സസ്സേഹി, മനുസ്സസ്സേഭി. മനുസ്സസ്സസ്സ, മനുസ്സസ്സാനം. മനുസ്സസ്സേ, മനുസ്സസ്സസ്മിം, മനുസ്സസ്സമ്ഹി, മനുസ്സസ്സേസു. ഭോ മനുസ്സസ്സ, ഭോന്തോ മനുസ്സസ്സാനി, മനുസ്സസ്സാ. ഏസ നയോ ''പരസ്സം സബ്ബസ്സ''ന്തിആദീസുപി, സബ്ബാനേതാനി പദാനി അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനീതി ഗഹേതബ്ബാനി.

യം തം കിമിതിസദ്ദാനം, നാമമാലം പനത്തരി;
സബ്ബനാമപരിച്ഛേദേ, പകാസിസ്സം തിലിങ്ഗതോ.

ഇച്ചേവം ഹേട്ഠാ ഉദ്ദിട്ഠാനം **കോ വി സാ**ദീനം നാമികപദമാലാ സദ്ധിം അത്ഥന്തരനിദസ്സനപദേഹി വിഭത്താ. തത്രിദം ലിങ്ഗവവത്ഥാനം -

കോ വി സാ ഹോന്തി പുല്ലിങ്ഗേ, **ഭാ രാ ഥീ ധീ കു ഭൂ** ഥിയം;
കം ഖം നപുംസകേ **ഗോ** തു, പുമേ ചേവിത്ഥിലിങ്ഗകേ.

മോ പുമേ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ **മാ, സം** പുമേ ച നപുംസകേ;
യം തം കിമിതി സബ്ബത്ര, ലിങ്ഗേസ്വേവ പവത്തരേ.

ഇതോ അഞ്ഞാനിപി ഏകക്ഖരാനി ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബാനി.

ഏവം വിഞ്ഞൂനം നയഞ്ഞൂനം സദ്ദരചനാവിസയേ പരമവിസുദ്ധവിപുലബുദ്ധിപടിലാഭത്ഥം പരമസണ്ഹസുഖുമമത്ഥേസു പയോഗേസു അസമ്മോഹത്ഥം സുവണ്ണതലേ സീഹവിജമ്ഭനേന കേസരീസീഹസ്സ വിജമ്ഭനമിവ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ ഞാണവിജമ്ഭനേന വിജമ്ഭനത്ഥഞ്ച അധികൂനേകക്ഖരവസേന ലിങ്ഗത്തയം മിസ്സേത്വാ നാമികപദമാലാ വിഭത്താ.

സദ്ദേ ഭവന്തി കുസലാ ന തു കേചി അത്ഥേ,
അത്ഥേ ഭവന്തി കുസലാ ന തു കേചി സദ്ദേ.

കോസല്ലമേവ പരമം ദുഭയത്ഥ തസ്മാ,
യോഗം കരേയ്യ സതതം മതിമാ വരന്തി.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു

വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

ലിങ്ഗത്തയമിസ്സകോ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

ദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൧. വാച്ചാഭിധേയ്യലിങ്ഗാദിപരിദീപനനാമികപദമാലാ

വാച്ചാഭിധേയ്യലിങ്ഗാദി-വസേനപി ഇതോ പരം;
ഭാസിസ്സം പദമാലായോ, ഭാസിതസ്സാനുരൂപതോ.

തത്ഥ **വാച്ചലിങ്ഗാനീ**തി അപ്പധാനലിങ്ഗാനി, ഗുണനാമസങ്ഖാതാനി വാലിങ്ഗാനി. **അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനീ**തി പധാനലിങ്ഗാനി, ഗുണീപദസങ്ഖാതാനി വാലിങ്ഗാനി. യസ്മാ പന തേസു വാച്ചലിങ്ഗാനി നാമ അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുവത്തകാനി ഭവന്തി, തസ്മാ സബ്ബാനി **ഭൂ**ധാതുമയാനി ച വാച്ചലിങ്ഗാനി അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനുരൂപതോ യോജേതബ്ബാനി. തേസം **ഭൂ**ധാതുമയാനി വാച്ചലിങ്ഗാനി സരൂപതോ നാമികപദമാലായ അയോജിതാനിപി തത്ഥ തത്ഥ നയതോ യോജിതാനി , തസ്മാ ന ദാനി ദസ്സേസ്സാമ. **അഭൂ**ധാതുമയാനിപി കിഞ്ചാപി നയതോ യോജിതാനി, തഥാപി സോതാരാനം പയോഗേസു കോസല്ലജനനത്ഥം കഥയാമ, നാമികപദമാലഞ്ച നേസം ദസ്സേസ്സാമ കിഞ്ചി പയോഗം വദന്താ.

ദീഘോ രസ്സോ നീലോ പീതോ,
സുക്കോ കണ്ഹോ സേട്ഠോ പാപോ;
സദ്ധോ സുദ്ധോ ഉച്ചോ നീചോ,
കതോതീതോ ഇച്ചാദീനി.

ദീഘാ ജാഗരതോ രത്തി, ദീഘം സന്തസ്സ യോജനം;
ദീഘോ ബാലാന സംസാരോ, സദ്ധമ്മം അവിജാനതം.

ദീഘോ, ദീഘാ. ദീഘം, ദീഘേ. ദീഘേന, ദീഘേഹി, ദീഘേഭി. ദീഘസ്സ, ദീഘാനം. ദീഘാ, ദീഘസ്മാ, ദീഘമ്ഹാ, ദീഘേഹി, ദീഘേഭി. ദീഘസ്സ, ദീഘാനം. ദീഘേ, ദീഘസ്മിം, ദീഘമ്ഹി, ദീഘേസു. ഭോ ദീഘ, ഭവന്തോ ദീഘാ. "ദീഘാതിമം പക്കോസേയ്യാഥാ"തി ഇദമേത്ഥ നിദസ്സനം.

ദീഘാ, ദീഘാ, ദീഘായോ. ദീഘം, ദീഘാ, ദീഘായോ. ദീഘായ. സേസം **കഞ്ഞാ**നയേന ഞേയ്യം.

ദീഘം, ദീഘാനി, ദീഘാ. ദീഘം, ദീഘാനി, ദീഘേ. ദീഘേന. സേസം **ചിത്ത**നയേന ഞേയ്യം. **രസ്സാ**ദീനി ച ഏവമേവ വിത്ഥാരേതബ്ബാനി. അയം വാച്ചലിങ്ഗാനം നാമികപദമാലാ, "ഗുണനാമാനം നാമികപദമാലാ"തി വത്തും വട്ടതി.

അഭിധേയ്യകലിങ്ഗേസു, സവിസേസാനി യാനി ഹി;
തേസം ദാനി യഥാപാളിം, പദമാലം കഥേസ്സഹം.

കതമാനി താനി പദാനി, യാനി സവിസേസാനി?

ഭവാഭവാദികം ലങ്കാ-ദീപോ ഇച്ചാദികാനി ച;
ബോധി സന്ധീതി ചാദീനി, സവിസേസാനി ഹോന്തി തു.

ഏതേസു ഹി -

ഭവാഭവപദം ദേക-വചോ ബഹുവചോ ക്വചി;
സമാസേ അസമാസേപി, സമ്ഭവോ തസ്സ ഇച്ഛിതോ.

വിഗ്ഗഹഞ്ച പദത്ഥഞ്ച, വത്വാ പദസ്സിമസ്സ മേ;
വുച്ചമാനമവിക്ഖിത്താ, പദമാലം നിബോധഥ.

ഭവോ ച അഭവോ ച **ഭവാഭവം**. അഥ വാ ഭവോ ച അഭവോ ച ഭവാഭവാനി, അയം വിഗ്ഗഹോ. തത്ര **ഭവോ**തി ഖുദ്ദകോ ഭവോ. **അഭവോ**തി മഹന്തോ ഭവോ. വുദ്ധത്ഥവാചകോ ഹേത്ഥ **അ**കാരോ. ഏത്ഥ ച സുഗതിദുഗ്ഗതിവസേന ഹീനപണീതവസേന ച ഖുദ്ദകമഹന്തതാ വേദിതബ്ബാ. അഥ വാ **ഭവോ**തി വുദ്ധി. **അഭവോ**തി അവുദ്ധി. അയം പദത്ഥോ. അയം പന നാമികപദമാലാ -

ഭവാഭവം, ഭവാഭവം, ഭവാഭവേന, ഭവാഭവസ്സ, ഭവാഭവാ, ഭവാഭവസ്മാ, ഭവാഭവമ്ഹാ, ഭവാഭവസ്സ, ഭവാഭവേ, ഭവാഭവസ്മിം, ഭവാഭവമ്ഹി, ഭോ ഭവാഭവ. ഇതി **ഭവാഭവ**പദം ഏകവചനകം ഭവതി. ദിസ്സതി ച തസ്സേകവചനതാ പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച -

"അതീതകപ്പേ ചരിതം, ഠപയിത്വാ ഭവാഭവേ;
ഇമസ്മിം കപ്പേ ചരിതം, പവക്ഖിസ്സം സുണോഹി മേ"

ഇതി വാ,

"ഏവം ബഹുവിധം ദുക്ഖം, സമ്പത്തിഞ്ച ബഹൂവിധം;
ഭവാഭവേ അനുഭവിത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം"

ഇതി വാ ഏവം പാളിയം **ഭവാഭവ** പദസ്സ ഏകവചനതാ ദിട്ഠാ.

അട്ഠകഥായമ്പി -

"അസമ്ബുധം ബുദ്ധനിസേവിതം യം,
ഭവാഭവം ഗച്ഛതി ജീവലോകോ;
നമോ അവിജ്ജാദികിലേസജാല-
വിദ്ധംസിനോ ധമ്മവരസ്സ തസ്സാ"തി

ഏവം തസ്സേകവചനതാ ദിട്ഠാ.

ഭവാഭവാനി, ഭവാഭവാ, ഭവാഭവാനി, ഭവാഭവേ, ഭവാഭവേഹി, ഭവാഭവേഭി, ഭവാഭവാനം, ഭവാഭവേഹി, ഭവാഭവേഭി, ഭവാഭവാനം, ഭവാഭവേസു, ഭവന്തോ ഭവാഭവാനി. ഇതി **ഭവാഭവ**പദം ബഹുവചനകമ്പി ഭവതി. ദിസ്സതി ച തസ്സ ബഹുവചനകതാ പാളിയം "ധോനസ്സ ഹി നത്ഥി കുഹിഞ്ചി ലോകേ. പകപ്പികാ ദിട്ഠി ഭവാഭവേസൂ"തി. ഉഭയമ്പി നയം വോമിസ്സേത്വാ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. കഥം? "ഭവാഭവം, ഭവാഭവാനി. ഭവാഭവം, ഭവാഭവാനി. ഭവാഭവേന, ഭവാഭവേഹി, ഭവാഭവേഭി"ഇച്ചേവമാദിനാ **ചിത്ത**നയേന യോജേതബ്ബാ.

നപുംസകേകവചന-ബഹുവചനകാ ഇമാ;

പദമാലാ സമാസത്തേ, കതാതി പരിദീപയേ.

സമാസകപദഞ്ചേവ, അസമാസകമേവ ച;
ഭവാഭവപദം ദ്വേധാ, ഇതി വിദ്വാ വിഭാവയേ.

നപുംസകം സമാസത്തേ, പുല്ലിങ്ഗമിതരത്തനേ;
നപുംസകം തു പായേന, ഏകവചനകം വദേ.

''ഭവോ ച അഭവോ ചാ''തി, സമാസത്ഥം വദേ ബുധോ;
''ഭവതോ ഭവ''മിച്ചത്ഥം, അസമാസസ്സ ഭാസയേ.

പുല്ലിങ്ഗത്തമ്ഹി സോ ഞേയ്യോ, നിസ്സക്കഉപയോഗതോ;
ഏവം വിസേസതോ ഞത്വാ, **ഭവാഭവ**പദം വിദൂ.

യഥാ ചേത്ഥ **ഭവാഭവ**പദസ്സ നാമികപദമാലാ യോജിതാ, ഏവം ''കമ്മാകമ്മം ഫലാഫല''ന്തിആദീനമ്പി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. അത്ഥോപി നേസം യഥാരഹം വത്തബ്ബോ. യേഭുയ്യേനേതാനി ഏകവചനകാനി ഭവന്തി. ഏവം താവ **ഭവാഭവ**പദാദീനം വിസേസവന്തതാ ദട്ഠബ്ബാ.

ലങ്കാദീപോ, ലങ്കാദീപം, ലങ്കാദീപേന, ലങ്കാദീപസ്സ, ലങ്കാദീപാ, ലങ്കാദീപസ്മാ, ലങ്കാദീപമ്ഹാ, ലങ്കാദീപസ്സ, ലങ്കാദീപേ, ലങ്കാദീപസ്മിം, ലങ്കാദീപമ്ഹി, ഭോ ലങ്കാദീപ. അയം സമാസത്തേ നാമികപദമാലാ. അസമാസത്തേപി പന യോജേതബ്ബാ.

ലങ്കാ ദീപോ, ലങ്കം ദീപം, ലങ്കായ ദീപേന, ലങ്കായ ദീപസ്സ, ലങ്കായ ദീപാ, ലങ്കായ ദീപസ്മാ, ലങ്കായ ദീപമ്ഹാ, ലങ്കായ ദീപസ്സ, ലങ്കായ ദീപേ, ലങ്കായ ദീപസ്മിം, ലങ്കായ ദീപമ്ഹി, ഭോതി ലങ്കേ ദീപ. അയം ബ്യാസേ നാമികപദമാലാ. അയം നയോ ''ജമ്ബുദീപോ''തി ഏത്ഥ ന ലബ്ഭതി കേവലേന **ജമ്ബൂ**സദ്ദേന ജമ്ബുദീപസ്സ അകഥനതോ, യഥാ കേവലേന **ലങ്കാ**സദ്ദേന ലങ്കാദീപോ കഥിയതി. അയം പന ബ്യാസേ പദമാലാനയോ വിസേസതോ കബ്ബരചനായം കവീനം ഉപകാരായ സംവത്തതി സാസനസ്സാപി. തഥാ ഹി ബ്യാസവസേന പോരാണകവിരചനാ ദിസ്സതി -

''വന്ദാമി സേലമ്ഹി സമന്തകൂടേ,
ലങ്കായ ദീപസ്സ സിഖായമാനേ;
ആവാസഭൂതേ സുമനാമരസ്സ,
ബുദ്ധസ്സ തം പാദവലഞ്ജമഗ്ഗ''ന്തി.

സാസനേപി ബ്യാസവസേന ''ദിബ്ബോ രഥോ പാതുരഹു, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ''തിആദികാ പാളി ദിസ്സതി.

യഥാ പന ''ജമ്ബുദീപോ''തി ഏത്ഥ അയം നയോ ന ലബ്ഭതി, തഥാ ''നാഗദീപോ''തിആദീസുപി കേവലേന **ജമ്ബൂ**സദ്ദേന ജമ്ബുദീപസ്സ അകഥനമിവ കേവലേന **നാഗ**സദ്ദാദിനാ നാഗദീപാദീനം അകഥനതോതി. നനു ച ഭോ ''ബുദ്ധസ്സ ജമ്ബുനദരംസിനോ തം, ദാഠം മയം ജമ്ബുനരാ നമാമാ''തി പോരാണകവിരചനായം **ജമ്ബൂ**സദ്ദേന ജമ്ബുദീപോ വുത്തോ ''ജമ്ബുദീപനരാ''തി അത്ഥസമ്ഭവതോതി? സച്ചം ''ജമ്ബുദീപനരാ''തി അത്ഥോ

സമ്ഭവതി, കേവലേന പന **ജമ്ബൂ**സദ്ദേന ജമ്ബുദീപത്ഥം ന വദതി, കിന്തു "ജമ്ബുദീപനരാ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാവിസയത്താ അധികക്ഖരദോസം പരിവജ്ജന്തേന **ദീപ**സദ്ദലോപം കത്വാ "ജമ്ബുനരാ"തി വുത്തം, ഏവം ഉത്തരപദലോപവസേന വുത്തോ **ജമ്ബു**സദ്ദോ **നര**സദ്ദം പടിച്ച സമാസബലേന "ജമ്ബുദീപനരാ"തി അത്ഥപ്പകാസനേ സമത്ഥോ ഹോതി, ന കേവലോ ബ്യാസകാലേ, തഥാ ഹി "ജമ്ബൂ"തി വുത്തേ ജമ്ബുദീപോ ന ഞായതി, അഥ ഖോ ജമ്ബുരുക്ഖോയേവ ഞായതി.

കിം പന ഭോ "കാകോ ദാസോ, കാകം ദാസം, കാകേന ദാസേനാ"തി അയം നയോ ലബ്ഭതി, ന ലബ്ഭതീതി? ലബ്ഭതി, **കാക**സദ്ദേന കാകനാമകസ്സ ദാസസ്സ കഥനം ഹോതി. യദി ഏവം "ജമ്ബുദീപോ"തി ഏത്ഥാപി "ജമ്ബുനാമകോ ദീപോ"തി അത്ഥം ഗഹേത്വാ "ജമ്ബൂ ദീപോ, ജമ്ബും ദീപം, ജമ്ബുയാ ദീപേനാ"തി അയം നയോ ലബ്ഭതീതി? ന ലബ്ഭതി **ജമ്ബൂ**സദ്ദസ്സ പണ്ണത്തിവസേന ദീപേ അപ്പവത്തനതോ. **ജമ്ബൂ**സദ്ദോ ഹി രുക്ഖേയേവ പണ്ണത്തിവസേന പവത്തതി, ന ദീപേ. യഥാ പന **ചിത്ത**വോഹാരോ ചിത്തനാമകേ ഗഹപതിമ്ഹിപി മനേപി പവത്തതി "ചിത്തോ ഗഹപതി. ചിത്തം മനോ മാനസ"ന്തിആദീസു. യഥാ ച **കുസ**വോഹാരോ കുസനാമകേ രഞ്ഞേപി കുസതിണേപി പവത്തതി -

> "പഭാവതിഞ്ച ആദായ, മണിം വേരോചനം കുസോ;
> കുസാവതിം കുസരാജാ, അഗമാസി മഹബ്ബലോ;
> കുസോ യഥാ ദുഗ്ഗഹിതോ, ഹത്ഥമേവാനുകന്തതീ"തി

ആദീസു, തഥാ **കാക**സദ്ദോപി വായസേ, ഏവംനാമകേ ദാസേപി പവത്തതി "കാകോ രവതി, കാകോ നാമ ദാസോ സട്ഠിയോജനാനി ഗച്ഛതീ"തിആദീസു. **ജമ്ബൂ**സദ്ദോ പന ഗഹപതിമനാദീസു **ചിത്ത കുസ കാക**സദ്ദാ വിയ പണ്ണത്തിവസേന ദീപസ്മിം ന പവത്തതി, തസ്മാ യഥാവുത്തോയേവ നയോ മനസികരണീയോ.

യഥാ പനേത്ഥ "ലങ്കാദീപോ"തി സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ സമാസവസേന ബ്യാസവസേന ച യോജിതാ, ഏവം "പുബ്ബവിദേഹദീപോ, അപരഗോയാനദീപോ, ഉത്തരകുരുദീപോ, അസ്സയുജനക്ഖത്തം, ചിത്രമാസോ, വേസ്സന്തരരാജാ, സേതവത്ഥം, ദിബ്ബരഥോ"തിആദീനമ്പി നാമികപദമാലാ സമാസവസേന ബ്യാസവസേന ച യോജേതബ്ബാ. **പുബ്ബവിദേഹാ**ദിസദ്ദേഹി പുബ്ബവിദേഹദീപാദീനം കഥനഞ്ച വേദിതബ്ബം. "ദിബ്ബരഥോ"തിആദീനം സമാസഗതപദാനം പയോജനേ സതി ബ്യാസവസേന വിസും കത്തബ്ബതാ ച വേദിതബ്ബാ. തഥാ ഹി ബ്യാസവസേന "ദിബ്ബോ രഥോ"തിആദിനാ ഭിന്നം ഭിന്നം പദാനം സമാനാധികരണവസേന പച്ചേകവിഭത്തിയുത്തഭാവേ സതി ഗാഥാസു വുത്തിപാലനസുഖുച്ചാരണഗുണോ ഭവതി. സോ ച സാസനാനുകൂലോ ഹി അയം നയോ ഠപിതോ. തഥാ ഹി പാവചനേ "ദിബ്ബോ രഥോ പാതുരഹു, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ"തിആദികാ പാളിയോ ബഹൂ ദിസ്സന്തി, ഏവം **ലങ്കാദീപാ**ദിസദ്ദാനം വിസേസവന്തതാ ഭവതി.

ഇദാനി **ബോധിസന്ധി**ആദീനം വിസേസവന്തതാ വുച്ചതി -

> ബോധി സന്ധി വിഭത്താ'യു, ധാതുയേവ പജാപതി;

ദാമാ ദാമം തഥാ സദ്ധാ, സദ്ധം തടം തടീ തടോ.

ബ്യഞ്ജനം ബ്യഞ്ജനോ അത്ഥോ, അത്ഥമക്ഖരമക്ഖരോ;
അജ്ജവം അജ്ജവോ ചേവ, തഥാ മദ്ദവഗാരവാ.

വചോ വചീതി ചാദീനി, സമരൂപാ സരൂപതോ;
ദ്വിത്തിലിങ്ഗാനി സമ്ഭോന്തി, യഥാസമ്ഭവമുദ്ദിസേ.

ഏതേസു ഹി **ബോധി**സദ്ദസ്സ താവ ''ബോധി രാജകുമാരോ''തി ച, ''അരിയസാവകോ 'ബോധീ'തി വുച്ചതി, തസ്സ ബോധിസ്സ അങ്ഗോതി ബോജ്ഝങ്ഗോ''തി ച ഏവം പുഗ്ഗലവചനസ്സ ''ബോധി, ബോധീ, ബോധയോ. ബോധിം, ബോധീ, ബോധയോ. ബോധിനാ''തി പുല്ലിങ്ഗേ **അഗ്ഗി**നയേന നാമികപദമാലാ ഭവതി.

രുക്ഖമഗ്ഗനിബ്ബാനസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണവചനസ്സ പന ''ബോധി, ബോധീ, ബോധിയോ. ബോധിം, ബോധീ, ബോധിയോ. ബോധിയാ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ **രത്തി**നയേന നാമികപദമാലാ ഭവതി.

കേചി പന ''രുക്ഖവചനോ ബോധിസദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ''തി വദന്തി, തം ആഗമേന വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സനതോ വിചാരേതബ്ബം. ന ഹി ആഗമേ രുക്ഖവചനസ്സ **ബോധി**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗഭാവോ ദിസ്സതി, പുഗ്ഗലവചനസ്സ പന ദിസ്സതി. യദി ച ''സാലോ ധവോ ഖദിരോ''തിആദീനം വിയ രുക്ഖവചനസ്സ **ബോധി**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം സിയാ, **ജമ്ബൂ സിമ്ബലീ പാടലീ**സദ്ദാദീനം രുക്ഖവാചകത്താ പുല്ലിങ്ഗത്തം സിയാ, ന തേസം ഇമസ്സ ച രുക്ഖവാചകത്തേപി പുല്ലിങ്ഗഭാവോ ഉപലബ്ഭതി. യദി ഹി രുക്ഖവചനോ **ബോധി**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ, ഏവം സന്തേ നിബ്ബാനവചനോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണവചനോ ച **ബോധി**സദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ സിയാ ''നിബ്ബാന''ന്തിആദിനാ നപുംസകലിങ്ഗവസേന നിദ്ദിട്ഠസ്സ നിബ്ബാനാദിനോ അത്ഥസ്സ കഥനതോ.

യേ ഏവം വദന്തി ''രുക്ഖവചനോ **ബോധി**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ''തി, തേ ''ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണം, തം ഏത്ഥ ഭഗവാ പത്തോതി രുക്ഖോപി ബോധിച്ചേവ വുച്ചതീ''തി വുത്തമത്ഥം ചേതസി സന്നിധായ ''ബുജ്ഝതി ഏത്ഥാതി ബോധീ''തി നിബ്ബചനവസേന ''കിം രുക്ഖവചനോ **ബോധി**സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ ന ഭവിസ്സതീ''തി മഞ്ഞമാനാ വദന്തി മഞ്ഞേ. നേവം ദട്ഠബ്ബം, ഏവഞ്ച പന ദട്ഠബ്ബം, ''ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണം, തം ഏത്ഥ ഭഗവാ പത്തോതി രുക്ഖോപി ബോധിച്ചേവ വുച്ചതീ''തി വദന്തേഹി ഗരൂഹി ഞാണവചനം ഇത്ഥി ലിങ്ഗഭൂതം ബോധീതി ഞാണസ്സ നാമം പണ്ണത്തിഅന്തരപരികപ്പനേനത്ഥം പരികപ്പേന്തേന ബുജ്ഝനട്ഠാനഭൂതേ രുക്ഖേ ആരോപേത്വാ രുക്ഖോ ''ബോധീ''തി വുത്തോ, തസ്മാ ഈദിസേസു ഠാനേസു നിബ്ബചനേ ആദരോ ന കാതബ്ബോ. ന ഹി ''ബുജ്ഝതി ഏത്ഥാതി ബോധീ''തി നിബ്ബചനകരണം രുക്ഖവചനസ്സ **ബോധി**സദ്ദസ്സ പുല്ലിങ്ഗത്തം കാതും സക്കോതി സങ്കേതസിദ്ധത്താ വോഹാരസ്സ, തസ്മാ രുക്ഖം സയം അബോധിമ്പി സമാനം ബോധിയാ പടിലാഭട്ഠാനത്താ സങ്കേതസിദ്ധേന ''ബോധീ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവോഹാരേന വോഹരന്തി സാസനികാ, ബോധിയാ വാ കാരണത്താ ഫലവോഹാരേന. ഏതമത്ഥംയേവ ഹി സന്ധായ ''ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു

മഗ്ഗേസു ഞാണം, തം ഏത്ഥ ഭഗവാ പത്തോതി രുക്ഖോപി ബോധിച്ചേവ വുച്ചതീ''തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, ഏവം ''ബോധീ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന രുക്ഖനാമം പവത്തതീതി. തേനാഹ **ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ** ധമ്മസേനാപതി അനുധമ്മചക്കവത്തീ വോഹാരകുസലോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവോഹാരേന ''ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം ബോധിയാ മൂലേ സഹ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിലാഭാ സച്ഛികാ പഞ്ഞത്തി യദിദം ബുദ്ധോ''തി. അപിച തത്ഥ തത്ഥ ''ബോധിയാ സാഖാ''തി ച, ''കേനട്ഠേന മഹാബോധി, കസ്സ സമ്ബന്ധിനീ ച സാ''തി ച,

> ''ഹത്ഥതോ മുത്തമത്താ സാ, അസീതിരതനം നഭം;
> ഉഗ്ഗന്ത്വാന തദാ മുഞ്ചി, ഛബ്ബണ്ണാ രസ്മിയോ സുഭാ''തി ച

ഏവമാദയോ രുക്ഖവാചകസ്സ **ബോധി**സദ്ദസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ പയോഗാ ദിസ്സന്തി.

അഥ വാ രുക്ഖവാചകോ **ബോധി**സദ്ദോ ദ്വിലിങ്ഗോ പുമിത്ഥിലിങ്ഗവസേന. തഥാ ഹി **സമന്തപാസാദികായം** വിനയസംവണ്ണനായം മഹാവേയ്യാകരണസ്സ പാളിനയവിദുനോ **ബുദ്ധഘോസാ**ചരിയസ്സ ഏവം സദ്ദരചനാ ദിസ്സതി ''സക്ഖിസ്സസി ത്വം താത പാടലിപുത്തം ഗന്ത്വാ മഹാബോധിനാ സദ്ധിം അയ്യം സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിം ആനേതു''ന്തി ച, ''സാപി ഖോ മഹാബോധിസമാരൂള്ഹാ നാവാ പസ്സതോ മഹാരാജസ്സ മഹാസമുദ്ദതലം പക്ഖന്ദാ''തി ച തസ്സ രുക്ഖവാചകസ്സ **ബോധി**സദ്ദസ്സ ''ബുജ്ഝതി ഏത്ഥാതി ബോധീ''തി നിബ്ബചനവസേന ''ബോധി, ബോധീ, ബോധയോ. ബോധിം, ബോധീ, ബോധയോ. ബോധിനാ''തിആദിനാ പദമാലാ വേദിതബ്ബാ. രുക്ഖവാചകസ്സേവ പന തസ്സ ഞാണേ പവത്തിത്ഥിലിങ്ഗവോഹാരേന സങ്കേതസിദ്ധേന രൂള്ഹത്ഥദീപകേന ''ബോധി, ബോധീ, ബോധിയോ. ബോധിം, ബോധീ, ബോധിയോ. ബോധിയാ''തിആദിനാ പദമാലാ വേദിതബ്ബാ. ഇച്ചേവം -

> പുഗ്ഗലവാചകോ **ബോധി**-സദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗികോ ഭവേ;
> ഞാണാദിവാചകോ ഇത്ഥി-ലിങ്ഗോയേവ സിയാ സദാ.
>
> ബോധിപാദപവചനോ, പുമിത്ഥിലിങ്ഗികോ ഭവേ;
> ഏവം സന്തേപി ഏതസ്സ, ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തമേവ തു;
> ഇച്ഛിതബ്ബതരം യസ്മാ, ധമ്മസേനാപതീരിതം.

സന്ധിസദ്ദാദീനമ്പി നയാനുസാരേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. **സന്ധി**സദ്ദോ ഹി സരസന്ധിആദിവാചകോ പുല്ലിങ്ഗോ, പടിസന്ധിയാദിവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ''സന്ധിനോ. സന്ധിയാ''തിആദിദസ്സനതോ. **വിഭത്തി**സദ്ദോ വിഭജനവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ , **സ്യാ**ദിവാചകോ പുല്ലിങ്ഗോ ചേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ച ''വിഭത്തിസ്സ. വിഭത്തിയാ''തിആദിദസ്സനതോ.

ആയുസദ്ദോ പന ജീവിതിന്ദ്രിയവാചകോയേവ ഹുത്വാ പുന്നപുംസകലിങ്ഗോ, ''പുനരായു ച മേ ലദ്ധോ, ഏവം ജാനാഹി മാരിസാ''തി ''ഏത്തകംയേവ തേ ആയു, ചവനകാലോ ഭവിസ്സതീ''തി ച ദസ്സനതോ.

ധാതുസദ്ദോ സഭാവാദിവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, **കരപചാ**ദിവാചകോ പുമിത്ഥിലിങ്ഗോ “ചക്ഖുധാതുയാ. കരോതിസ്സ ധാതുസ്സ. ധാതുയോ ധാതുയാ”തി ദസ്സനതോ.

പജാപതിസദ്ദോ ദേവവിസേസവാചകോ പുല്ലിങ്ഗോ, കലത്തജിനമാതുച്ഛാവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ “പജാപതിസ്സ ദേവരാജസ്സ ധജഗ്ഗം ഉല്ലോകേയ്യാഥ”, “അത്തനോ പജാപതിയാ സദ്ധിം മഹാപജാപതിയാ”തി ച ദസ്സനതോ.

ദാമാ ദാമം സദ്ദാ മാലതീദാമാദിഭേദഭിന്നസ്സ ഏകസ്സ വത്ഥുസ്സ യഥാക്കമം ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗാ. തഥാ ഹി “മാലതീദാമാ ലോലാളിങ്ഗലീലാ. മാലതീദാമം. സിങ്ഘിതം ദാമം ഭമരേഹി. രതനദാമാ. രതനദാമ”ന്തി ച ദ്വിലിങ്ഗഭാവേ ലോകികപ്പയോഗാ ദിസ്സന്തി സാസനാനുകൂലാ.

സദ്ധം സദ്ധാസദ്ദാ പന ഭിന്നവത്ഥൂനം വാചകാ ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗാ, **സദ്ധാ**സദ്ദോ പസാദലക്ഖണവാചകോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, **സദ്ധം**സദ്ദോ മതകഭത്തവാചകോ നപുംസകലിങ്ഗോ “സദ്ധാ സദ്ദഹനാ. മയമസ്സുഭോ ഗോതമബ്രാഹ്മണാ നാമ ദാനാനി ദേമ സദ്ധാനി കരോമാ”തി ദസ്സനതോ. ഇമസ്മിം പന ഠാനേ “സദ്ധോ പുരിസോ , സദ്ധാ ഇത്ഥീ, സദ്ധം കുല”ന്തി ഇമാനി വാച്ചലിങ്ഗത്താ സങ്ഗഹം ന ഗച്ഛന്തീതി ദട്ഠബ്ബാനി.

തടം തടീ തടോതിമേ സദ്ദാ തീരസങ്ഖാതേ ഏകസ്മിംയേവത്ഥേ ഥീപുന്നപുംസകലിങ്ഗാ.

ബ്യഞ്ജനസദ്ദോ ഉപസേചനലിങ്ഗവാക്യാവേണികസരീരാവയവവാചകോ നപുംസകലിങ്ഗോ, അക്ഖരവാചകോ പുന്നപുംസകലിങ്ഗോ. തത്രുപസേചനേ “സൂപം വാ ബ്യഞ്ജനം വാ”തി നപുംസകനിദ്ദേസോ ദിസ്സതി. തഥാ ലിങ്ഗേ “ഇത്ഥിബ്യഞ്ജനം പുരിസബ്യഞ്ജന”ന്തി നപുംസകനിദ്ദേസോ. വാക്യേ “പദബ്യഞ്ജനാനി സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ”തി നപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. ആവേണികേ “അസീതി അനുബ്യഞ്ജനാനീ”തി നപുംസകനിദ്ദേസോ. സരീരാവയവേ “കിലേസാനം അനു അനു ബ്യഞ്ജനതോ പാകടഭാവകരണതോ അനുബ്യഞ്ജന”ന്തി ഏവം നപുംസകനിദ്ദേസോ. ഏത്ഥ ഹി അനുബ്യഞ്ജനം നാമ ഹത്ഥപാദസിതഹസിതകഥിതവിലോകിതാദിഭേദോ ആകാരോ. സോ ഏവ “സരീരാവയവോ”തി വുച്ചതീതി. അക്ഖരേ “ബ്യഞ്ജനോ. ബ്യഞ്ജന”ന്തി ച പുന്നപുംസകനിദ്ദേസോ.

അത്ഥസദ്ദോ നിബ്ബാനവചനോ നപുംസകലിങ്ഗോ, അഭിധേയ്യധനകാരണപയോജനനിവത്യാഭിസന്ധാനാദിവചനോ പന പുല്ലിങ്ഗോ. തഥാ ഹി **കഥാവത്ഥുമ്ഹി** “അത്ഥത്ഥമ്ഹീ”തി ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥസംവണ്ണനായം “അത്ഥം വുച്ചതി നിബ്ബാന”ന്തി നപുംസകലിങ്ഗനിദ്ദേസേന **അത്ഥ**സദ്ദോ വുത്തോ. ഇതി **അത്ഥ**സദ്ദോ ദ്വിലിങ്ഗോ.

അക്ഖരസദ്ദോ ച “യോ പുബ്ബോ അക്ഖരോ അക്ഖരാനീ”തി ച ദസ്സനതോ. അപിച **അക്ഖര**സദ്ദോ നിബ്ബാനവചനോ നാമപണ്ണത്തിവചനോ ച സബ്ബദാനപുംസകലിങ്ഗോ ഭവതി “പദമച്ചുതമക്ഖരം, മഹാജനസമ്മതോതി ഖോ വാസേട്ഠ ‘മഹാസമ്മതോ’ത്വേവ പഠമം അക്ഖരം നിബ്ബത്ത”ന്തി

ഏവമാദീസു. ‘‘അക്ഖരായ ദേസേതി, അക്ഖരക്ഖരായ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’’തി ഏത്ഥ പന പുല്ലിങ്ഗോതിപി നപുംസകലിങ്ഗോതിപി വത്തബ്ബോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗോതി പന ന വത്തബ്ബോ. അയഞ്ഹി ‘‘അസക്ഖതാ ചസ്മ ധനഞ്ചയായ. വിരമഥായസ്മന്തോ മമവചനായാ’’തിആദീസു ‘‘ധനഞ്ചയായ, വചനായാ’’തി സദ്ദാ വിയ വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വുത്തോ, ന ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേനാതി.

അജ്ജവ മദ്ദവ ഗാരവസദ്ദാ പന പുന്നപുംസകലിങ്ഗാ. ‘‘അജ്ജവോ ച മദ്ദവോ ച. അജ്ജവമദ്ദവം. ഗാരവോ ച നിവാതോ ച. സഹ ആവജ്ജിതേ ഥൂപേ, ഗാരവം ഹോതി മേ തദാ’’തി ച ആദിദസ്സനതോ.

വചോവചീസദ്ദാ പന **ഘടോഘടീ**സദ്ദാ വിയ പുമിത്ഥിലിങ്ഗാ, തത്ഥ **വചീ**സദ്ദസ്സ ‘‘വചീ, വചീ, വചിയോ. വചിം, വചീ, വചിയോ. വചിയാ’’തി നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. കേചി ‘‘ദുച്ചരിതപയോഗവിഞ്ഞത്തിസദ്ദാദീസു പരേസു **വച**സദ്ദസ്സന്തോ **ഈ**കാരോ ഹോതി, തേന ‘‘വചീദുച്ചരിത’’ന്തിആദീനി രൂപാനി ദിസ്സന്തീ’’തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം **വച**സദ്ദതോ വിസും **വചീ**സദ്ദസ്സ ദസ്സനതോ. അത്രിമാനി പാളിതോ ച അട്ഠകഥാതോ ച നിദസ്സനപദാനി. ‘‘വചീ വചീസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ വചീ, വചിഞ്ച വചീസങ്ഖാരേ ച ഠപേത്വാ അവസേസാ ന ചേവ വചീ, ന ച വചീസങ്ഖാരോ. ഗദിതോ വചീഭി സതിമാഭിനന്ദേ’’തി ഇമാനി പാളിതോ നിദസ്സനപദാനി. ‘‘ചോപനസങ്ഖാതാ വചീ ഏവ വിഞ്ഞത്തി വചീവിഞ്ഞത്തി, വചിയാ ഭേദോ വചീഭേദോ’’തി ഇമാനി അട്ഠകഥാതോ നിദസ്സനപദാനി. ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞേസമ്പി സരൂപാസരൂപപദാനം യഥാരഹം ദ്വിതിലിങ്ഗതാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. ഏവം അഭിധേയ്യകലിങ്ഗേസു സവിസേസാനി അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനി വേദിതബ്ബാനി.

ഇദാനി കത്ഥചി വാച്ചലിങ്ഗഭൂതാനം അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനഞ്ച തദ്ധിതന്തലിങ്ഗാനഞ്ച ധമ്മാദിവസേന നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ. തഥാ ഹി -

> ധമ്മതോ പുഗ്ഗലാ ചേവ, ധമ്മപുഗ്ഗലതോപി ച;
> ഏകന്തധമ്മതോ ചേവ, തഥേവേകന്തപുഗ്ഗലാ.
>
> പദമാലാ സിയും താസു, പച്ചത്താദിവസേന തു;
> പദം സമം വിസമഞ്ച, ഞത്വാ സബ്ബസമമ്പി ച.

കഥം? ‘‘മിച്ഛാദിട്ഠി, മിച്ഛാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാവാചോ, മിച്ഛാദിട്ഠികോ, മിച്ഛാസങ്കപ്പീ’’ ഇച്ചേതേസം നാമികപദമാലാ ഏവം വേദിതബ്ബാ.

‘‘മിച്ഛാദിട്ഠി, മിച്ഛാദിട്ഠീ, മിച്ഛാദിട്ഠിയോ. മിച്ഛാദിട്ഠിം, മിച്ഛാദിട്ഠീ, മിച്ഛാദിട്ഠിയോ. മിച്ഛാദിട്ഠിയാ’’തി ഏവം ധമ്മതോ, ‘‘മിച്ഛാദിട്ഠീ, മിച്ഛാദിട്ഠീ, മിച്ഛാദിട്ഠിനോ. മിച്ഛാദിട്ഠിം, മിച്ഛാദിട്ഠീ, മിച്ഛാദിട്ഠിനോ. മിച്ഛാദിട്ഠിനാ’’തി ഏവം പുഗ്ഗലതോ, ‘‘മിച്ഛാസങ്കപ്പോ, മിച്ഛാസങ്കപ്പാ. മിച്ഛാസങ്കപ്പ’’ന്തി ഏവം ധമ്മപുഗ്ഗലതോ, ‘‘മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാവാചാ, മിച്ഛാവാചായോ. മിച്ഛാവാചം, മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാവാചായോ. മിച്ഛാവാചായ’’ ഏവം ഏകന്തധമ്മതോ, ‘‘മിച്ഛാവാചോ, മിച്ഛാവാചാ. മിച്ഛാവാചം, മിച്ഛാവാചേ. മിച്ഛാവാചേന’’ ഏവം ഏകന്തപുഗ്ഗലതോ, ‘‘മിച്ഛാദിട്ഠികോ. മിച്ഛാദിട്ഠികാ. മിച്ഛാദിട്ഠിക’’ന്തി ഏവമ്പി

ഏകന്തപുഗ്ഗലതോ, "മിച്ഛാസങ്കപ്പീ, മിച്ഛാസങ്കപ്പിനോ. മിച്ഛാസങ്കപ്പി"ന്തി ഏവമ്പി ഏകന്തപുഗ്ഗലതോ നാമികപദമാലാ ഭവതി. പച്ചത്തോപയോഗവചനാദിവസേന പന പദം സദിസം വിസദിസം സബ്ബഥാ സദിസമ്പി ച ഭവതി. ഏസ നയോ **സമ്മാദിട്ഠിസമ്മാസങ്കപ്പാ**ദീസുപി.

അത്രിമേ ആഹച്ചഭാസിതാ പയോഗാ - അവിജ്ജാഗതസ്സ ഭിക്ഖവേ അവിദ്ദസുനോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹോതി. മിച്ഛാദിട്ഠിസ്സ മിച്ഛാസങ്കപ്പോ പഹോതി. മിച്ഛാസങ്കപ്പസ്സ മിച്ഛാവാചാ പഹോതി. മിച്ഛാവാചസ്സ മിച്ഛാകമ്മന്തോ പഹോതി. മിച്ഛാകമ്മന്തസ്സ മിച്ഛാആജീവോ പഹോതി. മിച്ഛാആജീവസ്സ മിച്ഛാവായാമോ പഹോതി. മിച്ഛാവായാമസ്സ മിച്ഛാസതി പഹോതി. മിച്ഛാസതിസ്സ മിച്ഛാസമാധി പഹോതീതി. വിജ്ജാഗതസ്സ ഭിക്ഖവേ വിദ്ദസുനോ സമ്മാദിട്ഠി പഹോതി. സമ്മാദിട്ഠിസ്സ സമ്മാസങ്കപ്പോ പഹോതീതി വിത്ഥാരോ, ഏവം കത്ഥചി വാച്ചലിങ്ഗഭൂതാനം അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനഞ്ച തദ്ധിതന്തലിങ്ഗാനഞ്ച നാമികപദമാലാ സപ്പയോഗാ കഥിതാ.

ഇദാനി നേവാഭിധേയ്യലിങ്ഗസ്സ **ഭവിതബ്ബ**സദ്ദസ്സ ച അഭിധേയ്യലിങ്ഗാനം **സോത്ഥി സുവത്ഥി** സദ്ദാനഞ്ച വാച്ചലിങ്ഗാഭിധേയ്യലിങ്ഗസ്സ **അബ്ഭുത**സദ്ദസ്സ ച വാച്ചലിങ്ഗസ്സ **അഭൂത**സദ്ദസ്സചാതി ഇമേസം കിഞ്ചി വിസേസം കഥയാമ, നാമികപദമാലഞ്ച യഥാരഹം യോജേസ്സാമ. ഏതേസു ഹി **ഭവിതബ്ബ**സദ്ദോ ഏകന്തഭാവവാചകോ നപുംസകലിങ്ഗോ ഏകവചനന്തോയേവ ഹോതി. തതിയന്തപദേഹി **ഏവം**സദ്ദ **ന**സദ്ദാദീഹി ച യോജേതബ്ബോ ച ഹോതി. നാസ്സ നാമികപദമാലാ ലബ്ഭതി, അത്രിമേ ച പയോഗാ "സദ്ധമ്മഗരുകേന ഭവിതബ്ബം, നോ ആമിസഗരുകേന, ഇമിനാ ചോരേന ഭവിതബ്ബം, ഇമേഹി ചോരേഹി ഭവിതബ്ബം, ഇമായ ചോരിയാ ഭവിതബ്ബം, ഇമാഹി ചോരീഹി ഭവിതബ്ബം, അനേന ചിത്തേന ഭവിതബ്ബം, ഇമേഹി ചിത്തേഹി ഭവിതബ്ബം, ഏവം ഭവിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി. അത്രിദം വുച്ചതി -

> **ഭവിതബ്ബ**പദം നിച്ചം, സബ്ബഞ്ഞുവരസാസനേ;
> പഠമേകവചോ ഭാവ-വാചകഞ്ച നപുംസകം.
>
> തതിയന്തപദേ**ഹേവം**-സദ്ദാദീഹി ച ധീമതാ;
> യോജേതബ്ബംവ സമ്ഭോതി, ഇതി വിദ്വാ വിഭാവയേ.

അയം "ഭവിതബ്ബ"ന്തി പദസ്സ വിസേസോ.

സോത്ഥി ഭദ്ദന്തേ ഹോതു രഞ്ഞോ, സോത്ഥിം ഗച്ഛതി ന്ഹാപിതോ. സോത്ഥിനാമ്ഹി സമുട്ഠിതോ. സുവത്ഥി, സുവത്ഥിം, സുവത്ഥിനാ, അയം **ധസാത്ഥി**സദ്ദാദീനം വിസേസോ.

അയം പന "അബ്ഭുതം അഭൂത"ന്തി ദ്വിന്നം വിസേസോ. **ഭൂ**സദ്ദസ്സ ബ്ഭൂ, സംയോഗപരേ പടിസേധത്ഥവതി **അ**ഇതിനിപാതേ ഉപപദേ സതി ഏകന്തേന രസ്സത്തമുപയാതി. കഥ്ഥേ? "അഭൂതപുബ്ബം ഭൂത"ന്തിആദീസ്വത്ഥേസു. തഥാവിധേ അസഞ്ഞോഗപരേ രസ്സത്തം ന ഉപയാതി. കഥ്ഥേ? "അസച്ച"ന്തിആദീസ്വത്ഥേസു. തഥാ ഹി "അബ്ഭുത"ന്തി പദസ്സ "അഭൂതപുബ്ബം ഭൂത"ന്തിപി അത്ഥോ ഭവതി, "അബ്ഭുതകരണ"ന്തിപി അത്ഥോ ഭവതി. "അഭൂത"ന്തി പദസ്സ പന "അസച്ച"ന്തിപി അത്ഥോ ഭവതി, "അജാത"ന്തിപി അത്ഥോ ഭവതി. തത്ര

“അച്ഛരിയം വത ഭോ അബ്ഭുതം വത ഭോ. അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിം, അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം” ഇച്ചേവമാദയോ “അഭൂതപുബ്ബം ഭൂത”ന്തി അത്ഥേ പയോഗാ.

“ത്വം മം നാഗേന ആലമ്പ,
അഹം മണ്ഡൂകഛാപിയാ;
ഹോതു നോ അബ്ഭുതം തത്ഥ,
ആസഹസ്സേഹി പഞ്ചഹീ”തി

ഇച്ചേവമാദയോ അബ്ഭുതകരണത്ഥേ പയോഗാ. ഏവം രസ്സവസേന, ദീഘവസേന പന നിസ്സംയോഗേ “അഭൂതം അതച്ഛം. അതഥം”ഇച്ചേവമാദയോ അസച്ചത്ഥേ പയോഗാ, “അഭൂതം അജാതം അസഞ്ജാത”ന്തി ഇച്ചേവമാദയോ അജാതത്ഥേ പയോഗാ. ഭവന്തി ചത്ര -

“അഭൂതപുബ്ബം ഭൂത”ന്തി, അത്ഥസ്മിം **അബ്ഭുത**ന്തിദം;
പദം വിഞ്ഞൂഹി വിഞ്ഞേയ്യം, രസ്സഭാവേന സണ്ഠിതം.

അബ്ഭുതകരണത്ഥേപി, **അബ്ഭുത**ന്തി പദം തഥാ;
സണ്ഠിതം രസ്സഭാവേന, ഇതി വിദ്വാ വിഭാവയേ.

അഭൂതമിതി ദീഘത്ത-വസേന കഥിതം പന;
പദം സമധിഗന്തബ്ബ-മസച്ചാജാതവാചകം.

അബ്ഭുതം, അബ്ഭുതാനി. **ചിത്ത**നയേന, അബ്ഭുതോ, അബ്ഭുതാ. അബ്ഭുതം, **പുരിസ**നയേന, അബ്ഭുതാ, അബ്ഭുതാ, അബ്ഭുതായോ. അബ്ഭുതം. **കഞ്ഞാ**നയേന ഞേയ്യം. ഏവം **ഭൂത**സദ്ദസ്സപി നാമികപദമാലാ തിധാ ഗഹേതബ്ബാ. അത്ര “അബ്ഭുത”മിതി പദം വാച്ചലിങ്ഗമ്പി ഭവതി അഭിധേയ്യലിങ്ഗമ്പി. “അഭൂത”മിതി പദം പന വാച്ചലിങ്ഗം അഭിധേയ്യലിങ്ഗമ്പി വാ **സച്ച**സദ്ദോ വിയ കത്ഥചി. ഇതിസ്സ യഥാരഹം അയമ്പി സപ്പയോഗാ നാമികപദമാലാ കഥിതാ.

ഇദാനി ആഗമികാനം കോസല്ലജനനത്ഥം പദസമോധാനവസേന നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - ബുദ്ധോ ഭഗവാ, ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ. ബുദ്ധം ഭഗവന്തം, ബുദ്ധേ ഭഗവന്തേ. ബുദ്ധേന ഭഗവതാ, സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. അയം പദമാലാ ഏകവചനബഹുവചനവസേന ഞേയ്യാ.

ദേവാ താവതിംസാ. ദേവേ താവതിംസേ. ദേവേഹി താവതിംസേഹി. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ബഹുവചനവസേന ഞേയ്യാ പദമാലാ.

സോ ഭഗവാ ജാനം പസ്സം അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, തം ഭഗവന്തം ജാനന്തം പസ്സന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന, തസ്സ ഭഗവതോ ജാനതോ പസ്സതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഏകവചനവസേന ഞേയ്യാ പദമാലാ.

രാജാ സുദ്ധോദനോ, രാജാനം സുദ്ധോദനം, രഞ്ഞാ സുദ്ധോദനേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

രാജാ പസ്സേനദീ കോസലോ, രാജാനം പസ്സേനദിം കോസലം, രഞ്ഞാ പസ്സേനദിനാ കോസലേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ, രാജാനം മാഗധം സേനിയം ബിമ്ബിസാരം, രഞ്ഞാ മാഗധേന സേനിയേന ബിമ്ബിസാരേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ, രാജാനം മാഗധം അജാതസത്തും വേദേഹിപുത്തം, രഞ്ഞാ മാഗധേന അജാതസത്തുനാ വേദേഹിപുത്തേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

മഹാപജാപതീ ഗോതമീ, മഹാപജാപതിം ഗോതമിം, മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാതി പഞ്ചക്ഖത്തും വത്തബ്ബം. മഹാപജാപതിയം ഗോതമിയം, ഭോതി മഹാപജാപതി ഗോതമി.

മക്ഖലി ഗോസാലോ. മക്ഖലിം ഗോസാലം. മക്ഖലിനാ ഗോസാലേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം സാവകയുഗം. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം സാവകയുഗം, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേന സാവകയുഗേന, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ സാവകയുഗസ്സ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. സബ്ബാപേതാ പദമാലാ ഏകവചനവസേന ഞേയ്യാ. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ അഗ്ഗസാവകാ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ അഗ്ഗസാവകേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേഹി അഗ്ഗസാവകേഹി. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ബഹുവചനവസേന ഞേയ്യാ. ഇതോ അഞ്ഞേസുപി ഏസേവ നയോ.

സോ ദാരോ, സാ ദാരാ. സം ദാരം, സേ ദാരേ. സേന ദാരേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. സാ നാരീ, സാ നാരിയോ. സം നാരിം, സാ നാരിയോ. സായ നാരിയാ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. സം കമ്മം, സാനി കമ്മാനി. സേന കമ്മേന. സം ഫലം, സാനി ഫലാനി. സേന ഫലേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

പഠമം ഝാനം, പഠമം ഝാനം, പഠമേന ഝാനേന, പഠമസ്സ ഝാനസ്സ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

ചതുത്ഥീ ദിസാ, ചതുത്ഥിം ദിസം, ചതുത്ഥിയാ ദിസായ.

ധമ്മീ കഥാ, ധമ്മിം കഥം, ധമ്മിയാ കഥായ, ധമ്മിയം കഥായം. ഏവം അനുപുബ്ബീ കഥാ, ഏവരൂപീ കഥാ. ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞേസുപി ഠാനേസു പദസമോധാനവസേന ലിങ്ഗതോ ച അന്തതോ ച വചനതോ ച അപേക്ഖിതബ്ബം. പദതോ ച നാനപ്പകാരാ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി ഏകപ്പകാരാനം സദ്ദാനം ലിങ്ഗഅന്തവസേന നാനത്തം വേദിതബ്ബം. കഥം? യാദിസോ, യാദിസീ, യാദിസം. താദിസോ, താദിസീ, താദിസം. ഏതാദിസോ, ഏതാദിസീ, ഏതാദിസം. കീദിസോ, കീദിസീ, കീദിസം. ഈദിസോ, ഈദിസീ, ഈദിസം. ഏദിസോ , ഏദിസീ, ഏദിസം. സദിസോ, സദിസീ, സദിസം. കദാചി പന "യാദിസാ താദിസാ"തി ഏവമാദീനി

ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനിപി ഭവന്തി. നാമികപദമാലാ നേസം **പുരിസ ഇത്ഥീ ചിത്ത**നയേന യോജേതബ്ബാ.

ഇദാനി സമാസതദ്ധിതപദഭൂതാനം **അമമ**സദ്ദാദീനം നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - അമമോ, അമമാ, അമമം, അമമേ. അമമേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

മയ്ഹകോ, മയ്ഹകാ. മയ്ഹകം, മയ്ഹകേ. മയ്ഹകേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

ആമാ, ആമാ, ആമായോ. ആമം, ആമാ, ആമായോ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

തത്ര **അമമോ**തി നത്ഥി തണ്ഹാമമത്തം ദിട്ഠിമമത്തഞ്ച ഏതസ്സാതി അമമോ, കോ സോ, അരഹായേവാതി വത്തും വട്ടതി. അപിച യേസതണ്ഹാപി സദിട്ഠീപി "മമ ഇദ"ന്തി മമത്തം ന കരോന്തി, തേപി അമമായേവ. ഏത്ഥ ച "മനുസ്സാ തത്ഥ ജായന്തി, അമമാ അപരിഗ്ഗഹാ"തി ഇദം സാസനതോ നിദസ്സനം. "അമമോ നിരഹങ്കാരോ"തി ഇദം പന ലോകതോ നിദസ്സനം. ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ "അമമാ, അമമാ, അമമായോ"തി പദമാലാ. നപുംസകേ വത്തബ്ബേ "അമമം, അമമാനീ"തി പദമാലാ. തത്ര **മയ്ഹകോ**തി "ഇദമ്പി മയ്ഹം ഇദമ്പി മയ്ഹ"ന്തി വിപ്പലപതീതി മയ്ഹകോ, ഏകോ പക്ഖിവിസേസോ. വുത്തഞ്ഹേതം **ജാതകേ** -

> "സകുണോ മയ്ഹകോ നാമ, ഗിരിസാനുദരീചരോ;
> പക്കം പിപ്ഫലിമാരുയ്ഹ, 'മയ്ഹം മയ്ഹ'ന്തി കന്ദതീ"തി.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ വത്തബ്ബേ "മയ്ഹകീ, മയ്ഹകീ, മയ്ഹകിയോ"തി പദമാലാ. തത്ര **ആമാ**തി "ആമ അഹം തുമ്ഹാകം ദാസീ"തി ഏവം ദാസിഭാവം പടിജാനാതീതി ആമാ. ഗേഹദാസീ. വുത്തഞ്ഹേതം **ജാതകേസു** "യത്ഥ ദാസോ ആമജാതോ, ഠിതോ ഥുല്ലാനി ഗച്ഛതീ"തി ച, "ആമായ ദാസാപി ഭവന്തി ലോകേ"തി ച, തസ്മാ ഇമാനേവേത്ഥ നിദസ്സനപദാനി.

ഇദാനി **കതി കതിപയ കതിമീ**സദ്ദാനം വിസേസോ വുച്ചതേ യഥാരഹം നാമികപദമാലാ ച. തത്ര **കതിമീ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ന ലബ്ഭതി "അജ്ജ ഭന്തേ കതിമീ"തി ഏവം പുച്ഛാവസേന ആഗതമത്തതോ. **കതി കതിപയ**സദ്ദാനം പന ലബ്ഭതേവ, സാ ച ബഹുവചനികാ. **വിസുദ്ധിമഗ്ഗടീകായം പന കതിപയ**സദ്ദോ ഏകവചനികോ വുത്തോ. കതി പുരിസാ തിട്ഠന്തി, കതി പുരിസേ പസ്സതി. കതി ഇത്ഥിയോ, കതി കുലാനി. കതി ലോകസ്മിം ഛിദ്ദാനി യത്ഥ ചിത്തം ന തിട്ഠതി. കതി കുസലാ. കതി ധാതുയോ. കതി ആയതനാനി. കതിഹി ഖന്ധേഹി കതിഹായതനേഹി കതിഹി ധാതൂഹി സങ്ഗഹിതം. കതിഭി രജമാനേതി, കതിഭി പരിസുജ്ഝതി. കതിപയാ പുരിസാ, കതിപയാ ഇത്ഥിയോ, കതിപയാനി ചിത്താനി. ഇമാ പന നാമികപദമാലാ.

കതി. കതിഹി, കതിഭി. കതിനം. കതിസു.

കതിപയാ. കതിപയേഹി, കതിപയേഭി. കതിപയാനം. കതിപയേസു. കതിപയായോ. കതിപയാഹി, കതിപയാഭി. കതിപയാനം. കതിപയാസു. കതിപയാനി. കതിപയേ. കതിപയേഹി, കതിപയേഭി. കതിപയാനം.

കതിപയേസൂതി. സബ്ബാപേതാ സത്തന്നം വിഭത്തീനം വസേന ഞേയ്യാ, സമാസവിധിമ്ഹിപി **കതി കതിപയ**സദ്ദാ ബഹുവചനവസേനേവ യോജേതബ്ബാ. “കതിസങ്ഗാതിഗോ ഭിക്ഖു, ഓഘതിണ്ണോതി വുച്ചതി. കതിപയജനകത”ന്തിആദീസു ഹി “കതി കിത്തകാ സങ്ഗാ കതിസങ്ഗാ”തിആദിനാ സബ്ബദാ ബഹുവചനസമാസോ ദട്ഠബ്ബോ.

ഇദാനി രൂള്ഹീസദ്ദാനം നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ - ഇധ **രൂള്ഹീസദ്ദാ** നാമ **യേവാപനക**സദ്ദാദയോ. യേവാപനകോ, യേവാപനകാ. യേവാപനകം. യേവാപനോ, യേവാപനാ. യേവാപനം. യംവാപനകം, യംവാപനകാനി. സേസം സബ്ബത്ഥ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തത്ര **യേവാപനകോ**തി “ഫസ്സോ ഹോതി വേദനാ ഹോതീ”തിആദിനാ വുത്താ ഫസ്സാദയോ വിയ സരൂപതോ അവത്വാ “യേ വാ പന തസ്മിം സമയേ അഞ്ഞേപി അത്ഥി പടിച്ചസമുപ്പന്നാ അരൂപിനോ ധമ്മാ”തി ഏവം “യേവാപനാ”തി പദേന വുത്തോ യേവാപനകോ, ഏവം “യേവാപനോ”തി ഏത്ഥാപി. തഥാ “യം വാ പനഞ്ഞമ്പി അത്ഥി രൂപ”ന്തി ഏവം “യംവാപനാ”തി പദേന വുത്തം **യംവാപനകം**. ഏസ നയോ യഥാരഹം **യസ്സകം യത്ഥക**ന്തിആദീസുപി നേതബ്ബോ.

ഏത്ഥ സിയാ - നനു ച ഭോ **പന**സദ്ദോ നിപാതോ, നിപാതാനഞ്ച അബ്യയഭാവോ സിദ്ധോ തീസു ലിങ്ഗേസു സബ്ബവിഭത്തിവചനേസു ച വയാഭാവതോ, സോ കസ്മാ “യേവാപനോ”തി ഓകാരന്തോ ജാതോതി? സച്ചം **പന**സദ്ദോ നിപാതോ, സോ ച ഖോ “യേ വാ പന തസ്മിം സമയേ”തി വാ, “യം വാ പനഞ്ഞമ്പീ”തി വാ, “ബ്രാഹ്മണാ പനാ”തി വാ ഏവമാദീസു നിപാതോ, “യേവാപനകോ”തി വാ, “യേവാപനോ”തി വാ ഏവമാദീസു നിപാതോ നാമ ന ഹോതി. അനുകരണമത്തഞ്ഹേതം, തസ്മാ ഈദിസേസു **പന**സദ്ദസഹിതാ പയോഗാ രൂള്ഹീസദ്ദാതി ഗഹേതബ്ബാ. യജ്ജേവം കസ്മാ നിബ്ബചനമുദാഹടന്തി? അത്ഥസ്സ പാകടീകരണത്ഥം.

തയോധമ്മജാതകം . തയോധമ്മജാതകം. തയോധമ്മജാതകേന. തയോധമ്മജാതകസ്സ. തയോധമ്മജാതകാ, തയോധമ്മജാതകസ്മാ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

തയോസങ്ഖാരാ. തയോസങ്ഖാരേ. തയോസങ്ഖാരേഹി, തയോസങ്ഖാരേഭി. തയോസങ്ഖാരാനം. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

ചത്താരിപുരിസയുഗോ സങ്ഘോ. ചത്താരിപുരിസയുഗം സങ്ഘം. ചത്താരിപുരിസയുഗേന സങ്ഘേന. ചത്താരിപുരിസയുഗസ്സ സങ്ഘസ്സ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം.

സതോകാരീ, സതോകാരീ, സതോകാരിനോ. സതോകാരിം, സതോകാരീ, സതോകാരിനോ. സതോകാരിനാ, സതോകാരീഹി, സതോകാരീഭി. സതോകാരിസ്സ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഏത്ഥ **സതോകാരീ**തി സരതീതി സതോ, സതോ ഏവ ഹുത്വാ കരണസീലോതി സതോകാരീ.

അപരേസമ്പി രൂള്ഹീസദ്ദാനം നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ സദ്ധിമത്ഥവിഭാവനായ. അങ്ഗാ. അങ്ഗേ. അങ്ഗേഹി, അങ്ഗേഭി. അങ്ഗാനം. അങ്ഗേഹി, അങ്ഗേഭി. അങ്ഗാനം. അങ്ഗേസു. ഭോന്തോ അങ്ഗാ.

അങ്ഗാ ജനപദോ. അങ്ഗേ ജനപദം. അങ്ഗേഹി, അങ്ഗേഭി ജനപദേന. അങ്ഗാനം ജനപദസ്സ. അങ്ഗേഹി, അങ്ഗേഭി ജനപദസ്മാ. അങ്ഗാനം ജനപദസ്സ. അങ്ഗേസു ജനപദേ. ഭോന്തോ അങ്ഗാ ജനപദ. ഏവം **മഗധകോസലാ**ദീനമ്പി യോജേതബ്ബാ.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ കാസീ, കാസിയോ, കാസീ, കാസിയോ. കാസീഹി, കാസീഭി. കാസീനം. കാസീഹി, കാസീഭി. കാസീനം. കാസീസു. ഭോതിയോ കാസിയോ. അത്രായമത്ഥവിഭാവനാ - കാസീ, കാസിയോ ജനപദോ. കാസീ, കാസിയോ ജനപദം . കാസീഹി, കാസീഭി ജനപദേന. കാസീനം ജനപദസ്സ. കാസീഹി, കാസീഭി ജനപദസ്മാ. കാസീനം ജനപദസ്സ. കാസീസു ജനപദേ. ഭോതിയോ കാസിയോ ജനപദ. ഏവം **അവന്തീചേതീ വജ്ജീ** ഇച്ചേതേസമ്പി പദാനം യോജേതബ്ബാ. തേനാഹു **അട്ഠകഥാചരിയാ** "കുരൂസു ജനപദേ"തി. ഏവം **അങ്ഗാ**ദീനി അത്ഥസ്സ ഏകത്തേപി ജനപദനാമത്താ രൂള്ഹീവസേന ബഹുവചനാനേവ ഭവന്തി. തഥാ ഹി തത്ഥ തത്ഥ "അങ്ഗേസു വിഹരതി. മഗധേസു ചാരികം ചരമാനോ"തിആദിനാ, "അങ്ഗാനം മഗധാനം കാസീനം കോസലാന"ന്തിആദിനാ ച ബഹുവചനപാളിയോ ദിസ്സന്തി. ഏവം രൂള്ഹീസദ്ദാനം നാമികപദമാലാ ഭവന്തി.

ഇദാനി അപരാപി ഇതോ സവിസേസതരാ സദ്ദഭേദേ സമ്മോഹവിദ്ധംസനകാരികാ പരമസുഖുമഞാണാവഹാ നാമികപദമാലായോ കഥയാമ സോതൂനം അത്ഥബ്യഞ്ജനഗ്ഗഹണേ പരമകോസല്ലസമ്പാദനത്ഥം. താ ച ഖോ "സമ്ബുദ്ധോ പടിജാനാസി. കസ്സകോ പടിജാനാസി. ഉപാസകോ പടിജാനാസി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേ പടിജാനതോ ഇമേ ധമ്മാ അനഭിസമ്ബുദ്ധാ"തിആദയോ പാളിനയേ നിസ്സായേവ. തത്ഥ **സമ്ബുദ്ധോപടിജാനാസീ**തി "ത്വം 'അഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ'തി പടിജാനാസീ"തി **ഇതി**സദ്ദലോപവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏസ നയോ "കസ്സകോ പടിജാനാസീ"തിആദീസുപി. "സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേ പടിജാനതോ"തി ഏത്ഥ പന "അഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി പടിജാനന്തസ്സ തവാതി ഏവം **ഇതി**സദ്ദലോപയോജനാവസേന അഞ്ഞോ സദ്ദസന്നിവേസോ തേനേവ അഞ്ഞോ അത്ഥപടിവേധോ ച ഭവതി. "ഖീണാസവസ്സ തേ പടിജാനതോതി"ആദീസുപി ഏസേവ നയോ. **അട്ഠകഥായം** പന **സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേ പടിജാനതോതി** "അഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, സബ്ബേ ധമ്മാ മയാ അഭിസമ്ബുദ്ധാ"തി ഏവം പടിജാനതോ തവാതി യോ അത്ഥോ വുത്തോ, സോപി യഥാദസ്സിതോ അത്ഥോയേവ. ഏവംപകാരം ഞത്വാ പണ്ഡിതജാതിയേന കുലപുത്തേന അമ്ഹേഹി വുച്ചമാനാ "അഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ'തി ത്വം പടിജാനാസീ"തി ഏതസ്മിം അത്ഥേ സക്രിയാപദാ അയം പദമാലാ വവത്ഥപേതബ്ബാ -

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ത്വം പടിജാനം തിട്ഠസി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധം തം പടിജാനന്തം പസ്സതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തേ പടിജാനതാ ധമ്മോ ദേസിതോ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേ പടിജാനതോ ദീയതേ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്മാ തയാ പടിജാനതാ അപേതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേ പടിജാനതോ ധമ്മോ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്മിം തയി പടിജാനന്തേ പതിട്ഠിതന്തി. തഥാ "ഖീണാസവോ ത്വം പടിജാനാസീ"തിആദിനാപി വിത്ഥാരേതബ്ബം.

ഇദ്ധിമാ ഭിക്ഖു ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി. ഇദ്ധിമന്തോ ഭിക്ഖൂ ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ

ഹോന്തി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തീതി ഇമസ്മിം പനത്ഥേ അയമ്പി സക്രിയാപദാ പദമാലാ വവത്ഥപേതബ്ബാ -

ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തോ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തോ ഭിക്ഖു തിട്ഠതി, ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്താ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്താ ഭിക്ഖൂ തിട്ഠന്തി. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തം ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തം ഭിക്ഖും പസ്സതി, ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തേ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തേ ഭിക്ഖൂ പസ്സതി. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തേന ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തേന ഭിക്ഖുനാ ധമ്മോ ദേസിതോ, ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തേഹി ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ധമ്മോ ദേസിതോ. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തസ്സ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദീയതേ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഭോ ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്ത ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്ത ഭിക്ഖു ത്വം ധമ്മം ദേസേഹി, ഭോന്തോ ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്താ ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്താ തുമ്ഹേ ധമ്മം ദേസേഥാതി. ഇമസ്മിം ഠാനേ **കേവട്ടസുത്തം** സാധകം. ''ഇധ കേവട്ട ഭിക്ഖു അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി. ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോതി, ആവിഭാവം...പേ॰... തമേനം അഞ്ഞതരോ സദ്ധോ പസന്നോ പസ്സതി തം ഭിക്ഖും അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോന്തം ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോന്തം ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോന്ത''ന്തി ഇദം കേവട്ടസുത്തം.

ഏകോഏകായ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേന്തോ ഭിക്ഖു ഏവം വദതി, ഏകോഏകായ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേന്താ ഭിക്ഖൂ ഏവം വദന്തി. ഏകോഏകായ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേന്തം ഭിക്ഖും പസ്സതി, ഏകോഏകായ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേന്തേ ഭിക്ഖൂ പസ്സതി. സബ്ബം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഏത്ഥ പന ''ന ത്വേവ ഏകോഏകായ, മാതുഗാമേന സല്ലപേ''തിആദികം പാളിപദം സാധകം. ഏത്ഥ ഹി **ഏകോഏകായാ**തി ഇദം അബ്യയപദസദിസം രൂള്ഹീപദന്തി ഗഹേതബ്ബം, **അഞ്ഞമഞ്ഞ**ന്തി സദ്ദസ്സ വിയ ച ഏകപദത്തൂപഗമനഞ്ചസ്സ വേദിതബ്ബം. ഭിക്ഖു വിനാ ദുതിയേന സയം ഏകോ ഹുത്വാ ഏകായ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിന്തി ഇമസ്മിം അത്ഥേ ''ഏകോഏകായാ''തി ഇദം പദം ന രൂള്ഹീപദന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം സന്തേപി ന ''ഏകോ''തി സദ്ദോ ''ഭിക്ഖൂ''തി പദേന സമാനാധികരണോ. യദി സമാനാധികരണോ സിയാ, ''നിസജ്ജം കപ്പേന്ത''ന്തിആദി ന വത്തബ്ബം സിയാ. ''ഏകായാ''തി സദ്ദോപി ന അജ്ഝാഹരിതബ്ബേന ''ഇത്ഥിയാ''തി പദേന സമാനാധികരണോ. യദി സമാനാധികരണോ സിയാ, ''മാതുഗാമേനാ''തി ന വത്തബ്ബം സിയാ വിസേസാഭാവതോ ദ്വിരുത്തഭാവാപജ്ജനതോ ച. കിഞ്ച ഭിയ്യോ ''മാതുഗാമേനാ''തി വുത്തത്താ ''ഏകേനാ''തി വത്തബ്ബം സിയാ, ഏകന്തതോ പന ''ഏകോഏകായാ''തി ഇദം പദം പുമിത്ഥിസങ്ഘാതം അത്ഥം അപേക്ഖതി, ന സമാനാധികരണപദം, തസ്മാ ''ദ്വേ ജാനിപതയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം സല്ലപേന്തീ''തിആദീസു ''അഞ്ഞമഞ്ഞ''ന്തി പദസ്സ വിയ ച ''ഏകോഏകായാ''തി ഇമസ്സ ഏകപദത്തഞ്ച നിസജ്ജം കപ്പേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിസേസനത്തഞ്ച വേദിതബ്ബം. അഥ വാ യസ്സം നിസജ്ജക്രിയായം ഭിക്ഖുപി ഏകോവ ഹോതി,

ഇത്ഥീപി ഏകാവ. സാ ക്രിയാ രൂള്ഹീവസേന “ഏകോഏകായാ”തി വുച്ചതി, താദിസായ ഏകോഏകായ നിസജ്ജക്രിയായ ഭിക്ഖു മാതുഗാമേന സദ്ധിന്തിപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞേസമ്പി രൂള്ഹീസദ്ദാനം നാമികപദമാലാ യഥാപയോഗം ഏകവചനബഹുവചനവസേന യോജേതബ്ബാ. ഇച്ചേവം വാച്ചാഭിധേയ്യലിങ്ഗാദീനം നാമികപദമാലാ നാനപ്പകാരതോ പകാസിതാ.

സുമധുരതരസദ്ദനിതിം ഇമം,
പടുതരമതിതം സുസിഖേ വരം;
വിദുവിമതിതമോപഹരിം രവിം,
മതികുമുദപബോധിനിസാപതിം.

കതവിഞ്ഞൂജനസ്സാസ-സാസനസ്സാഭിവുദ്ധിയാ;
ധിയാ നീതിമിമം സാധു, സാധുകഞ്ഞേവ ലക്ഖയേ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

വാച്ചാഭിധേയ്യലിങ്ഗാദിപരിദീപനോ നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

ഏകാദസമോ പരിച്ഛേദോ.

ഏത്താവതാ ഭൂധാതുമയാനം പുല്ലിങ്ഗാനം ഇത്ഥിലിങ്ഗാനം നപുംസകലിങ്ഗാനഞ്ച നാമികപദമാലാ യഥാരഹം ലിങ്ഗന്തരേഹി സദ്ദന്തരേഹി അത്ഥന്തരേഹി ച സദ്ധിം നാനപ്പകാരതോ ദസ്സിതാ. സബ്ബനാമാനി ഹി ഠപേത്വാ നയതോ അഞ്ഞാനി കാനിചി നാമാനി അഗ്ഗഹിതാനി നാമ നത്ഥി.

൮൨. സബ്ബനാമതംസദിസനാമനാമികപദമാലാ

ഇതോ പരം പവക്ഖാമി, സബ്ബനാമഞ്ച തസ്സമം;
നാമഞ്ച യോജിതം നാനാ-നാമേഹേവ വിസേസതോ.

യാനി ഹോന്തി തിലിങ്ഗാനി, അനുകൂലാനി യാനി ച;
തിലിങ്ഗാനം വിസേസേന, പദാനേതാനി നാമതോ.

''സബ്ബസാധാരണകാനി, നാമാനി''ച്ചേവ അത്ഥതോ;
സബ്ബനാമാനി വുച്ചന്തി, സത്തവീസതി സങ്ഖതോ.

തേസു കാനിചി രൂപേഹി, സേസാഞ്ഞേഹി ച യുജ്ജരേ;
കാനിചി പന സഹേവ, ഏതേസം ലക്ഖണം ഇദം.

ഏതസ്മാ ലക്ഖണാ മുത്തം, ന പദം സബ്ബനാമികം;
തസ്മാതീതാദയോ സദ്ദാ, **ഗുണനാമാനി** വുച്ചരേ.

സബ്ബനാമാനി നാമ - സബ്ബ കതര കതമ ഉഭയ ഇതരഅഞ്ഞ അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമ പുബ്ബ പര അപര ദക്ഖിണ ഉത്തര അധരയത ഏത ഇമ അമുകിം ഏക ഉഭ ദ്വിതി ചതു തുമ്ഹ അമ്ഹ ഇച്ചേതാനി സത്തവീസ.

ഏതേസു **സബ്ബ**സദ്ദോ സകലത്ഥോ, സോ ച സബ്ബസബ്ബാദിവസേന ഞേയ്യോ. **കതര കതമ**സദ്ദാ പുച്ഛനത്ഥാ. **ഉഭയ**സദ്ദോ ദ്വിഅവയവസമുദായവചനോ. **ഇതര**സദ്ദോ വുത്തപടിയോഗീവചനോ. **അഞ്ഞ**സദ്ദോ അധിഗതാപരവചനോ. **അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമ**സദ്ദാ അനിയമത്ഥാ. **പുബ്ബാ**ദയോ **ഉത്തര**പരിയന്താ ദിസാകാലാദിവവത്ഥാവചനാ. തഥാ ഹി **പുബ്ബ പരാ പര ദക്ഖിണുത്തര**സദ്ദാ പുല്ലിങ്ഗത്തേ യഥാരഹം കാലദേസാദിവചനാ, ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തേ ദിസാദിവചനാ, നപുംസകലിങ്ഗത്തേ ഠാനാദിവചനാ. **അധര**സദ്ദോപി ഹേട്ഠിമത്ഥവാചകോ വവത്ഥാവചനോയേവ, സോ ച തിലിങ്ഗോ ''അധരോ പത്തോ. അധരാ അരണീ, അധരം ഭാജന''മിതി, **യം**സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ. **തം**സദ്ദോ പരമ്മുഖാവചനോ. **ഏത**സദ്ദോ സമീപവചനോ. **ഇമ**സദ്ദോ അച്ചന്തസമീപവചനോ. **അമു**സദ്ദോ ദൂരവചനോ. **കിം**സദ്ദോ പുച്ഛനത്ഥോ. **ഏക**സദ്ദോ സങ്ഖാദിവചനോ. വുത്തഞ്ഹി -

> **ഏക**സദ്ദോ അഞ്ഞത്ഥസേട്ഠഅസഹായസങ്ഖാദീസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹേസ ''സസ്സതോ അത്താ ച ലോകോ ച, ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞന്തി, ഇത്ഥേകേ അഭിവദന്തീ''തിആദീസു അഞ്ഞത്ഥേ ദിസ്സതി. ''ചേതസോ ഏകോദിഭാവ''ന്തിആദീസു സേട്ഠേ. ''ഏകോ വൂപകട്ഠോ''തിആദീസു അസഹായേ. ''ഏകോവ ഖോ ഭിക്ഖവേ ഖണോ ച സമയോ ച ബ്രഹ്മചരിയവാസായാ''തിആദീസു സങ്ഖായന്തി.

യത്ഥേസ സങ്ഖാവചനോ, തത്ഥേകവചനന്തോവ. **ഉഭ**സദ്ദോ **ദ്വി**സദ്ദപരിയായോ. **ദ്വിതിചതു**സദ്ദാ സങ്ഖാവചനാ, സബ്ബകാലം ബഹുവചനന്താവ. **തുമ്ഹ**സദ്ദോ യേന കഥേതി, തസ്മിം വത്തബ്ബവചനം. **അമ്ഹ**സദ്ദോ അത്തനി വത്തബ്ബവചനം.

ഇദാനി തേസം നാമികപദമാലം കഥയാമ -

സബ്ബോ, സബ്ബേ. സബ്ബം, സബ്ബേ. സബ്ബേന, സബ്ബേഹി, സബ്ബേഭി. സബ്ബസ്സ, സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം. സബ്ബസ്മാ, സബ്ബമ്ഹാ, സബ്ബേഹി, സബ്ബേഭി. സബ്ബസ്സ, സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം. സബ്ബസ്മിം, സബ്ബമ്ഹി, സബ്ബേസു. ഭോ സബ്ബ, ഭവന്തോ സബ്ബേ.

തത്ര "സബ്ബോ ഭൂതോ, സബ്ബേ ഭൂതാ"തിആദിനാ, "സബ്ബോ പുരിസോ, സബ്ബേ പുരിസാ"തിആദിനാ ച നയേന സബ്ബാനി പുല്ലിങ്ഗനാമേഹി സദ്ധിം യോജേതബ്ബാനി. യാനി പന **യമകമഹാഥേരേന** പുന്നപുംസകവിസയേ **സബ്ബ കതര കതമാ**ദീനം അഞ്ഞാനിപി രൂപാനി വുത്താനി. തം യഥാ?

"സബ്ബാ" ഇച്ചാദികം രൂപം, നിസ്സക്കേ ഭുമ്മകേ പന;
"സബ്ബേ" ഇച്ചാദികം രൂപം, **യമകേന** പകാസിതം.

തഞ്ചേ ഉപപരിക്ഖിത്വാ, യുത്തം ഗണ്ഹന്തു യോഗിനോ;
സബ്ബനാമികരൂപഞ്ഹി, വിവിധം ദുബ്ബുധം യതോ.

സബ്ബാ, സബ്ബാ, സബ്ബായോ. സബ്ബം, സബ്ബാ, സബ്ബായോ. സബ്ബായ, സബ്ബസ്സാ, സബ്ബാഹി, സബ്ബാഭി. സബ്ബായ, സബ്ബസ്സാ, സബ്ബാസം. സബ്ബായ, സബ്ബസ്സാ, സബ്ബാഹി, സബ്ബാഭി. സബ്ബായ, സബ്ബസ്സാ, സബ്ബാസം. സബ്ബായം, സബ്ബസ്സാ, സബ്ബസ്സം, സബ്ബാസു. ഭോതി സബ്ബേ, ഭോതിയോ സബ്ബാ, സബ്ബായോ.
ഇത്ഥിലിങ്ഗത്തേ നാമികപദമാലാ.

എത്ഥ "സബ്ബാ ഭാവികാ, സബ്ബാ ഭാവികായോ"തി, "സബ്ബാ കഞ്ഞാ, സബ്ബാ കഞ്ഞായോ"തി ച ആദിനാ ഇത്ഥിലിങ്ഗസബ്ബനാമാനി സബ്ബേഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗേഹി സദ്ധിം യോജേതബ്ബാനി. എത്ഥ ച "സബ്ബസ്സാ"തി പദം തതിയാചതുത്ഥീപഞ്ചമീഛട്ഠീസത്തമീവസേന പഞ്ചധാ വിഭത്തം "തസ്സാ കുമാരികായ സദ്ധി"ന്തി കരണപ്പയോഗാദിദസ്സനതോ. സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ കതം. സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ ദേതി. അയം കഞ്ഞാ സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ ഹീനാ വിരൂപാ. അയം കഞ്ഞാ സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ ഉത്തമാ അഭിരൂപാ. സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ അപേതി, സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ ധനം. സബ്ബസ്സാ കഞ്ഞായ പതിട്ഠിതം.

സബ്ബം, സബ്ബാനി. സബ്ബം, സബ്ബാനി. സബ്ബേന, സബ്ബേഹി, സബ്ബേഭി. സബ്ബസ്സ, സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം. സബ്ബസ്മാ, സബ്ബമ്ഹാ, സബ്ബേഹി, സബ്ബേഭി . സബ്ബസ്സ, സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം. സബ്ബസ്മിം, സബ്ബമ്ഹി, സബ്ബേസു. ഭോ സബ്ബ, ഭവന്തോ സബ്ബാനി. നപുംസകലിങ്ഗത്തേ നാമികപദമാലാ.

എത്ഥ "സബ്ബം ഭൂതം, സബ്ബാനി ഭൂതാനി. സബ്ബം ചിത്തം, സബ്ബാനി ചിത്താനീ"തി ച ആദിനാ നപുംസകലിങ്ഗസബ്ബനാമാനി സബ്ബേഹി നപുംസകലിങ്ഗേഹി സദ്ധിം യോജേതബ്ബാനി. എവം **സബ്ബ**സദ്ദസ്സ ലിങ്ഗത്തയവസേന പദമാലാ ഭവതി.

ഇദാനിസ്സ പരപദേന സദ്ധിം സമാസോ വേദിതബ്ബോ "സബ്ബസാധാരണോ സബ്ബവേരീ"ഇതി. തത്ഥ സബ്ബേസം സാധാരണോ **സബ്ബസാധാരണോ**. സബ്ബേസം വേരീ, സബ്ബേ വാ വേരിനോ യസ്സ സോയം **സബ്ബവേരീ**തി സമാസവിഗ്ഗഹോ.

യഥാ പന **സബ്ബ**സദ്ദസ്സ പദമാലാ ലിങ്ഗത്തയവസേന യോജിതാ, ഏവം **കതര**സദ്ദാദീനമ്പി **അധര**സദ്ദപരിയന്താനം യോജേതബ്ബാ.

തത്രായം **ഉഭയ**സദ്ദവജ്ജിതോ പുല്ലിങ്ഗപേയ്യാലോ -

കതരോ, കതരേ. കതരം...പേ॰... ഭോ കതര, ഭവന്തോ കതരേ. കതമോ, കതമേ. ഇതരോ, ഇതരേ. അഞ്ഞോ, അഞ്ഞേ. അഞ്ഞതരോ, അഞ്ഞതരേ. അഞ്ഞതമോ, അഞ്ഞതമേ. പുബ്ബോ, പുബ്ബേ. പരോ, പരേ. അപരോ, അപരേ. ദക്ഖിണോ, ദക്ഖിണേ. ഉത്തരോ, ഉത്തരേ. അധരോ, അധരേ...പേ॰... ഭോ അധര, ഭവന്തോ അധരേതി.

അയം പന **ഉഭയ**സദ്ദസഹിതോ നപുംസകലിങ്ഗപേയ്യാലോ -

കതരം, കതരാനി. കതരം...പേ॰... ഭോ കതര, ഭവന്തോ കതരാനി. കതമം. ഉഭയം. ഇതരം. അഞ്ഞം. അഞ്ഞതരം. അഞ്ഞതമം. പുബ്ബം. പരം. അപരം. ദക്ഖിണം. ഉത്തരം. അധരം, അധരാനി. അധരം...പേ॰... ഭോ അധര, ഭവന്തോ അധരാനീതി.

ഇദാനി പുന്നപുംസകലിങ്ഗാനം **പര**സദ്ദാദീനം രൂപന്തരനിദ്ദേസോ വുച്ചതി. **കച്ചായന**സ്മിഞ്ഹി "പുരിസാ"തി വിയ "പരാ"തി പഠമാബഹുവചനം ദിസ്സതി. ഏവരൂപോ നയോ **അപരസബ്ബകതരാ**ദീസു **അഞ്ഞതമ**പരിയോസാനേസു നവസു അപ്പസിദ്ധോ, ലബ്ഭമാനോ **പുബ്ബദക്ഖിണുത്തരാധരേസു** ചതൂസു ലബ്ഭേയ്യ. തഥാ "പുരിസേ"തി വിയ പാളിആദീസു "പുബ്ബേ"തി സച്ചസങ്ഖേപേ "ഇതരേ"തി, **കച്ചായനേ** ച "പരേ"തി സത്തമീഏകവചനം ദിസ്സതി. ഏവരൂപോ നയോ **സബ്ബ അഞ്ഞ**സദ്ദേസു അപ്പസിദ്ധോ, ലബ്ഭമാനോ **കതരകതമാ**ദീസു സേസേസു **അധര**പരിയോസാനേസു ദ്വാദസസു ലബ്ഭേയ്യ. തഥാ "പുരിസാ"തി വിയ **സബ്ബാ കതരാ** ഇച്ചാദി പഞ്ചമീഏകവചനനയോ പാളിആദീസു അപ്പസിദ്ധോ. ഏവം സന്തേപി അയം നയോ പുനപ്പുനം ഉപപരിക്ഖിത്വാ യുത്തോ ചേ, ഗഹേതബ്ബോ.

അയം പന **ഉഭയ**സദ്ദസഹിതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗപേയ്യാലോ -

കതരാ, കതരാ, കതരായോ. കതരം...പേ॰... ഭോതി കതരേ, ഭോതിയോ കതരാ, കതരായോ. കതമാ. ഉഭയാ. ഇതരാ. അഞ്ഞതരാ. അഞ്ഞതമാ. പുബ്ബാ. പരാ. അപരാ. ദക്ഖിണാ. ഉത്തരാ. അധരാ, അധരാ, അധരായോ. അധരം... പേ॰... ഭോതി അധരേ, ഭോതിയോ അധരാ, അധരായോതി.

യസ്മാ പനേതേസു **ഇതര അഞ്ഞ അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമാ**നം പാളിയാദീസു "ഇതരിസ്സാ"തിആദിദസ്സനതോ കോചി ഭേദോ വത്തബ്ബോ , തസ്മാ ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ഏകവചനട്ഠാനേ "ഇതരിസ്സാ, ഇതരായ, അഞ്ഞിസ്സാ, അഞ്ഞായ. അഞ്ഞതരിസ്സാ, അഞ്ഞതരായ, അഞ്ഞതമിസ്സാ, അഞ്ഞതമായാ"തി യോജേതബ്ബം. തഥാ തതിയാപഞ്ചമീനമേകവചനട്ഠാനേ "തസ്സാ കുമാരികായ സദ്ധിം. കസ്സാഹം കേന ഹായാമീ"തി കരണനിസ്സക്കപ്പയോഗദസ്സനതോ സത്തമിയാ പനേകവചനട്ഠാനേ "ഇതരിസ്സാ, ഇതരിസ്സം, ഇതരായ, ഇതരായം, അഞ്ഞിസ്സാ, അഞ്ഞിസ്സം, അഞ്ഞായ, അഞ്ഞായം, അഞ്ഞതരിസ്സാ, അഞ്ഞതരിസ്സം, അഞ്ഞതരായ, അഞ്ഞതരായം, അഞ്ഞതമിസ്സാ, അഞ്ഞതമിസ്സം, അഞ്ഞതമായ,

അഞ്ഞതമായ"ന്തി യോജേതബ്ബം "അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞതരിസ്സാ ഇത്ഥിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹോതീ"തി പാളിദസ്സനതോ.

തത്ര **സബ്ബ**സദ്ദോ സബ്ബസബ്ബം, പദേസസബ്ബം, ആയതനസബ്ബം, സക്കായസബ്ബന്തി ചതൂസു വിസയേസു ദിട്ഠപ്പയോഗോ. തഥാ ഹേസ "സബ്ബേ ധമ്മാ സബ്ബാകാരേന ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണമുഖേ ആപാഥമാഗച്ഛന്തീ"തിആദീസു സബ്ബസബ്ബസ്മിം ആഗതോ. "സബ്ബേസം വോ സാരിപുത്താ സുഭാസിതം പരിയായേനാ"തിആദീസു പദേസസബ്ബസ്മിം. "സബ്ബം വോ ഭിക്ഖവേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമി...പേ॰... കതമഞ്ച ഭിക്ഖവേ സബ്ബം ചക്ഖുഞ്ചേവ രൂപാ ച...പേ॰... മനോ ചേവ ധമ്മാ ചാ"തി എത്ഥ ആയതനസബ്ബസ്മിം. "സബ്ബം സബ്ബതോ സഞ്ജാനാതീ"തിആദീസു സക്കായസബ്ബസ്മിം. തത്ഥ സബ്ബസബ്ബസ്മിം ആഗതോ നിപ്പദേസോ, ഇതരേസു തീസു സപ്പദേസോതി വേദിതബ്ബോ. ഇച്ചേവം -

സബ്ബസബ്ബപദേസേസു , അഥോ ആയതനേപി ച;
സക്കായേ ചാതി ചതൂസു, **സബ്ബ**സദ്ദോ പവത്തതി.

കതര കതമസദ്ദേസു **കതര**സദ്ദോ അപ്പേസു എകം വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഭിയ്യോ വാ അപ്പമുപാദായ വത്തതി. **കതമ**സദ്ദോ ബഹൂസു എകം വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ബഹും വാ ഉപാദായ വത്തതി. **കതര**സദ്ദോ ഹി അപ്പവിസയോ, **കതമ**സദ്ദോ ബഹുവിസയോ. തത്രിമേ പയോഗാ "കതരേന മഗ്ഗേന ഗന്തബ്ബം. സമുദ്ദോ കതരോ അയം. കതമോ തസ്മിം സമയേ ഫസ്സോ ഹോതി. കതമേ ധമ്മാ കുസലാ. ദിസാ ചതസ്സോ വിദിസാ ചതസ്സോ, ഉദ്ധം അധോ ദസ ദിസതാ, ഇമായോ, കതമം ദിസം തിട്ഠതി നാഗരാജാ". ഇച്ചേവമാദയോ ഭവന്തി. ഉഭയോ. ഉഭയം. ഉഭയോ. ഉഭയേന. സേസം പുല്ലിങ്ഗേ **സബ്ബ**സദ്ദസമം. ഉഭയോ ജനാ തിട്ഠന്തി. ഉഭയോ ജനേ പസ്സതി. യഥാ ഉഭോ പുത്താ. ഉഭോ പുത്തേതി. "ഉഭയോ"തി ഹി പദം "ഉഭോ"തി പദമിവ ബഹുവചനന്തഭാവേന പസിദ്ധം, ന ത്വേകവചനന്തഭാവേന. എത്ഥ ഹി -

"എകരത്തേന ഉഭയോ, തുവഞ്ച ധനുസേഖ ച;
അന്നമേവാഭിനന്ദന്തി, ഉഭയോ ദേവമാനുസാ"

"ഉഭയോ തേ പിതാഭാതരോ"തി തദത്ഥസാധകാനി നിദസ്സനപദാനി വേദിതബ്ബാനി. യദാ പനായസ്മന്തോ "ഉഭയോ"തി എകവചനന്തം പസ്സേയ്യാഥ, തദാ സാധുകം മനസി കരോഥ. കോ ഹി സമത്ഥോ അനന്തനയപടിമണ്ഡിതേ സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ജിനസാസനേ നിരവസേസതോ നയം ദട്ഠും ദസ്സേതുഞ്ച അഞ്ഞത്ര ആഗമാധിഗമസമ്പന്നേന പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന. ഇദഞ്ചേത്ഥുപലക്ഖിതബ്ബം -

അഞ്ഞസദ്ദോ **പുബ്ബ**സദ്ദോ, **ദക്ഖിണോ ചുത്തരോ പരോ**;
സബ്ബനാമേസു ഗയ്ഹന്തി, അസബ്ബനാമികേസുപി.

എതേസഞ്ഹി സബ്ബനാമേസു സങ്ഗഹോ വിഭാവിതോവ.

ഇദാനി അസബ്ബനാമേസു സങ്ഗഹോ വുച്ചതേ - തത്ഥ **അഞ്ഞ**സദ്ദോ താവ യദാ ബാലവാചകോ, തദാ സബ്ബനാമം നാമ ന ഹോതി. അസബ്ബനാമത്താ ച

സബ്ബഥാപി **പുരിസ കഞ്ഞാ ചിത്ത**നയേനേവ യോജേതബ്ബോ. തഥാ ഹി ന ജാനാതീതി അഞ്ഞോ, ബാലോ പുരിസോ. ന ജാനാതീതി അഞ്ഞാ, ബാലാ ഇത്ഥീ. ന ജാനാതീതി അഞ്ഞം, ബാലം കുലന്തി വചനത്ഥോ. ഏവം വിദിത്വാ പുല്ലിങ്ഗട്ഠാനേ "അഞ്ഞോ, അഞ്ഞാ. അഞ്ഞം, അഞ്ഞേ"തിആദിനാ **പുരിസ**നയേനേവ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ "അഞ്ഞാ, അഞ്ഞാ, അഞ്ഞായോ"തിആദിനാ **കഞ്ഞാ**നയേനേവ, നപുംസകലിങ്ഗട്ഠാനേ "അഞ്ഞം, അഞ്ഞാനീ"തിആദിനാ **ചിത്ത**നയേനേവ യോജേതബ്ബാ.

ഇമസ്മിഞ്ഹി അത്ഥവിസേസേ ബാലജനേ വത്തുകാമേന "അഞ്ഞാ ജനാ"തി അവത്വാ "അഞ്ഞേ ജനാ"തി വുത്തേ തസ്സ തം വചനം അധിപ്പേതത്ഥം ന സാധേതി അഞ്ഞഥാ അത്ഥസ്സ ഗഹേതബ്ബത്താ. തഥാ "അഞ്ഞാനം ജനാന"ന്തി അവത്വാ "അഞ്ഞേസം ജനാനം, അഞ്ഞേസാനം ജനാന"ന്തി വാ വുത്തേ തസ്സ തം വചനം അധിപ്പേതത്ഥം ന സാധേതി. തഥാ "അഞ്ഞാനം ഇത്ഥീന"ന്തി അവത്വാ "അഞ്ഞാസം ഇത്ഥീന"ന്തി വുത്തേപി, "അഞ്ഞാനം കുലാന"ന്തി അവത്വാ "അഞ്ഞേസം കുലാനം, അഞ്ഞേസാനം കുലാന"ന്തി വാ വുത്തേപി. സബ്ബനാമികവസേന പന അധിഗതാപരവചനിച്ഛായം "അഞ്ഞേ ജനാ"തിആദിനാ വത്തബ്ബം, ന "അഞ്ഞാ ജനാ"തിആദിനാ. തഥാ ഹി "അഞ്ഞാ ജനാ"തിആദിനാ വുത്തവചനം അധിപ്പേതത്ഥം ന സാധേതി അഞ്ഞഥാ അത്ഥസ്സ ഗഹേതബ്ബത്താ. ഇതി യത്ഥ "അഞ്ഞാ ജനാ"തിആദിവചനം ഉപപജ്ജതി, "അഞ്ഞേ ജനാ"തിആദിവചനം നുപപജ്ജതി, യത്ഥ പന "അഞ്ഞേ ജനാ"തിആദിവചനം ഉപപജ്ജതി, "അഞ്ഞാ ജനാ"തിആദിവചനം നുപപജ്ജതി. യാ ഏതസ്മിം അത്ഥവിസേസേ സല്ലക്ഖണാ പഞ്ഞാ, അയം നീതിയാ മഗ്ഗോ യുത്തായുത്തിവിചാരണേ ഹേതുത്താ, ലോകസ്മിഞ്ഹി യുത്തായുത്തിവിചാരണാ **നീതീ**തി വുത്താ. സാ ച വിനാ പഞ്ഞായ ന സിജ്ഝതി. ഏവം **അഞ്ഞ**സദ്ദോ അസബ്ബനാമികോപി ഭവതി.

പുബ്ബ ദക്ഖിണുത്തര പരസദ്ദേസു **പുബ്ബ**സദ്ദോ യത്ഥ പധാനവാചകോ, യത്ഥ ച "സേമ്ഹം പുബ്ബോ"തിആദീസു ലോഹിതകോപജവാചകോ, തത്ഥ അസബ്ബനാമികോ. പഠമത്ഥേ തിലിങ്ഗോ, ദുതിയത്ഥേ ഏകലിങ്ഗോ. ഉത്തമത്ഥവാചകോ പന **ഉത്തര**സദ്ദോ ച **പര**സദ്ദോ ച അസബ്ബനാമികോ തിലിങ്ഗോയേവ. തഥാ "ദക്ഖിണസ്സാ വഹന്തിമ"ന്തി ഏത്ഥ വിയ സുസിക്ഖിതത്ഥചതുരത്ഥവാചകോ **ദക്ഖിണ**സദ്ദോ. "പേതാനം ദക്ഖിണം ദജ്ജാ"തിആദീസു പന ദേയ്യധമ്മവാചകോ **ദക്ഖിണാ**സദ്ദോ നിയോഗാ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ അസബ്ബനാമികോയേവ. ഏവം **അഞ്ഞ പുബ്ബ ദക്ഖിണുത്തര പര**സദ്ദാ അസബ്ബനാമികാപി സന്തീതി തേസം സബ്ബനാമേസുപി അസബ്ബനാമേസുപി സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ.

ഇദാനി **കതര**സദ്ദാദീനം പരപദേന സദ്ധിം സമാസോ നീയതേ "കതരഗാമവാസീ കതമഗാമവാസീ. ഉഭയഗാമവാസിനോ, ഇതരഗാമവാസീ അഞ്ഞതരഗാമവാസീ, പുബ്ബദിസാ, പരജനോ, ദക്ഖിണദിസാ, ഉത്തരദിസാ, അധരപത്തോ"തി. തത്ര "കതരോ ഗാമോ കതരഗാമോ, കതമോ ഗാമോ കതമഗാമോ, ഉഭയോ ഗാമാ ഉഭയഗാമാ"തിആദിനാ യഥാരഹം സമാസവിഗ്ഗഹോ, **കതര**സദ്ദസ്സ പന **കതമ**സദ്ദേന സദ്ധിം സമാസം ഇച്ഛന്തി ദ്വിധാ ച രൂപാനി ഗരൂ "കതരോ ച കതമോ ച കതരകതമേ കതരകതമാ വാ"തി . തസ്മാ സബ്ബനാമികനയേന സുദ്ധനാമികേസു **പുരിസ**നയേന ച **കതര കതമ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ, തേനസ്സ

സമ്പദാനസാമിവചനട്ഠാനേസു “കതരകതമേസം, കതരകതമേസാനം, കതരകതമാന”ന്തി തീണി രൂപാനി സിയും “കതരാ ച കതമാ ച കതരകതമാ”തി ഏവം ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന കതസമാസേ പന സബ്ബനാമികനയേന, സുദ്ധനാമികേസു **കഞ്ഞാ**നയേന ച യോജേതബ്ബാ. “കതരഞ്ച കതമഞ്ച കതരകതമാനീ”തി ഏവം നപുംസകലിങ്ഗവസേന കതസമാസേ സബ്ബനാമികനയേന, സുദ്ധനാമികേസു **ചിത്ത**നയേന ച യോജേതബ്ബാ.

അയം പനേത്ഥ വിസേസോപി വേദിതബ്ബോ - **പുബ്ബാപരാ**ദിസദ്ദാ ദ്വന്ദസമാസാദിവിധിം പത്വാ സേഹി രൂപേഹി രൂപവന്തോ ന ഹോന്തി, തം യഥാ? പുബ്ബാപരാ, അധരുത്തരാ, മാസപുബ്ബാ പുരിസാ, ദിട്ഠപുബ്ബാ പുരിസാ, തഥാഗതം ദിട്ഠപുബ്ബാ സാവകാ, ഇദം പുല്ലിങ്ഗത്തേ പഠമാബഹുവചനരൂപം. ഏത്ഥ **ഏ**കാരോ ആദേസഭൂതോ ന ദിസ്സതി. പുബ്ബാപരാനം അധരുത്തരാനം, മാസപുബ്ബാനം പുരിസാനം, ഇദം പുല്ലിങ്ഗത്തേ ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ബഹുവചനരൂപം. ഏത്ഥ **സംസാന**മിച്ചേതേ ആദേസഭൂതാ ന ദിസ്സന്തി. തഥാഗതം ദിട്ഠപുബ്ബാനം സാവകാനം, തഥാഗതം ദിട്ഠപുബ്ബാനം സാവികാനം, കുലാനം വാ, ഇദം തിലിങ്ഗത്തേ ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ബഹുവചനരൂപം. ഏത്ഥാപി **സംസാന**മിച്ചേതേ ആദേസഭൂതാ ന ദിസ്സന്തി. മാസപുബ്ബായം മാസപുബ്ബായ, പിയപുബ്ബായം പിയപുബ്ബായ, ഇദമിത്ഥിലിങ്ഗത്തേ സത്തമീചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ഏകവചനരൂപം. ഏത്ഥാദേസഭൂതാ **സംസാ** ന ദിസ്സന്തി. മാസപുബ്ബാനം ഇത്ഥീനം, പിയപുബ്ബാനം ഇത്ഥീനം, ഇദമിത്ഥിലിങ്ഗത്തേ ചതുത്ഥീഛട്ഠീബഹുവചനരൂപം. ഏത്ഥ പനാദേസഭൂതോ **സ**മിച്ചേസോ ന ദിസ്സതി. അഞ്ഞാനിപി യഥാസമ്ഭവം യോജേതബ്ബാനി, **പുബ്ബാപരാ**ദീനം സമാസവിഗ്ഗഹം സമാസപരിച്ഛേദേ പകാസേസ്സാമ.

ഇദാനി **യം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

യോ, യേ. യം, യേ. യേന, യേഹി, യേഭി. യസ്സ, യേസം, യേസാനം. യസ്മാ, യമ്ഹാ, യേഹി, യേഭി. യസ്സ, യേസം, യേസാനം. യസ്മിം, യമ്ഹി, യേസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം. യം, യാനി. യം, യാനി. യേന. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. അഥ വാ യം, യാനി, യാ. യം, യാനി, യേ. യേന. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. കത്ഥചി ഹി **നി**കാരലോപോ ഭവതി. അഥ വാ പന **നി**കാരസ്സ **ആകാരേ**കാരാദേസോപി ഗാഥാവിസയേ.

> “യാ പുബ്ബേ ബോധിസത്താനം, പല്ലങ്കവരമാഭുജേ;
> നിമിത്താനി പദിസ്സന്തി, താനി അജ്ജ പദിസ്സരേ”തി ച,

“കിം മാണവസ്സ രതനാനി അത്ഥി, യേ തം ജിനന്തോ ഹരേ അക്ഖധുത്തോ”തി ച ഇദമേത്ഥ പാളിനിദസ്സനം. ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

യാ, യാ, യായോ. യം, യാ, യായോ. യായ, യാഹി, യാഭി. യായ, യസ്സാ, യാസം. യായ, യാഹി, യാഭി. യായ, യസ്സാ, യാസം. യസ്സം, യായം, യാസു. ഇത്ഥിലിങ്ഗം. ഏവം **യം**സദ്ദസ്സ ലിങ്ഗത്തയവസേന പദമാലാ ഭവതി. ഏത്ഥാലപനപദാനി ന ലബ്ഭന്തി. തഥാ **തം**സദ്ദാദീനം പദമാലാദീസുപി.

ഏത്ഥ പന **യ**ന്തി സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതേ - **യ**ന്തി സദ്ദോ “യം മേ ഭന്തേ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം,

ആരോചേമി തം ഭന്തേ ഭഗവതോ''തിആദീസു പച്ചത്തവചനേ ദിസ്സതി. ''യന്തം അപുച്ഛിമ്ഹ അകിത്തയീ നോ, അഞ്ഞം തം പുച്ഛാമ തദിങ്ഘ ബ്രൂഹീ''തിആദീസു ഉപയോഗവചനേ. ''അട്ഠാ നമേതം ഭിക്ഖവേ അനവകാസോ, യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ''തിആദീസു കരണവചനേ. ''യം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദീ''തിആദീസു ഭുമ്മവചനേ ദിസ്സതി. ഏത്ഥേദം വുച്ചതി -

> ''പച്ചത്തേ ഉപയോഗേ ച, ഭുമ്മേ ച കരണേപി ച;
> ചതൂസ്വേതേസു ഠാനേസു, **യ**ന്തി സദ്ദോ പവത്തതീ''തി.

പരപദേന സദ്ധിം **യം**സദ്ദസ്സ സമാസോപി വേദിതബ്ബോ ''യംഖന്ധാദി, യംഗുണാ, യഗ്ഗുണാ''തി. തത്ഥ യോ ഖന്ധാദി **യംഖന്ധാദി,** യേ ഗുണാ **യംഗുണാ**തി സമാസവിഗ്ഗഹോ. തഥാ ഹി **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** ''യംഗുണനേമിത്തികഞ്ചേതം നാമം, തേസം ഗുണാനം പകാസനത്ഥം ഇമം ഗാഥം വദന്തീ''തി ഏതസ്മിം പദേ ''യേ ഗുണാ യംഗുണാ, യംഗുണാ ഏവ നിമിത്തം യംഗുണനിമിത്തം, തതോ ജാതം 'ഭഗവാ'തി ഇദം നാമന്തി **യംഗുണനേമിത്തിക''**ന്തി നിബ്ബചനമിച്ഛിതബ്ബം. **യഗ്ഗുണാ**തി ഏത്ഥ പന ''യസ്സ ഗുണാ യഗ്ഗുണാ''തി നിബ്ബചനം. തഥാ ഹി -

> ''അപി സബ്ബഞ്ഞുതാ പഞ്ഞാ, യഗ്ഗുണന്തം ന ജാനിയാ;
> അഥ കാ തസ്സ വിജഞ്ഞാ, തം ബുദ്ധം ഭൂഗുണം നമേ''തി

പോരാണകവിരചനായം ''യസ്സ ഗുണാ യഗ്ഗുണാ''തി നിബ്ബചനമിച്ഛിതബ്ബം.

> **യ**സദ്ദസ്സ സമാസമ്ഹി, സദ്ധിം പരപദേഹി വേ;
> നിഗ്ഗഹീതാഗമോ വാഥ, ദ്വിഭാവോ വാ സിയാ ദ്വിധാ.

ഏവം **യ**സദ്ദസ്സ സമാസോ സല്ലക്ഖിതബ്ബോ.

ഇദാനി **ത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

സോ, തേ. നം, തം, നേ, തേ. നേന, തേന, നേഹി, തേഹി, നേഭി, തേഭി. അസ്സ, നസ്സ, തസ്സ, 'നേസം, തേസം (ആസം). അസ്മാ, നസ്മാ, തസ്മാ, നമ്ഹാ, തമ്ഹാ, നേഹി, തേഹി, നേഭി, തേഭി. അസ്സ, നസ്സ, തസ്സ, നേസം, തേസം (ആസം). അസ്മിം, നസ്മിം, തസ്മിം, അമ്ഹി, നമ്ഹി, തമ്ഹി, ത്യമ്ഹി, നേസു, തേസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം. ഏത്ഥ ച **ആസം**സദ്ദസ്സ അത്ഥിഭാവേ ''നേവാസം കേസാ ദിസ്സന്തി, ഹത്ഥപാദാ ച ജാലിനോ''തി ഗാഥാ നിദസ്സനം, സോ ച തിലിങ്ഗോ ദട്ഠബ്ബോ. **ത്യമ്ഹീ**തി പദസ്സ അത്ഥിഭാവേ -

> ''യദാസ്സ സീലം പഞ്ഞഞ്ച, സോചേയ്യഞ്ചാധിഗച്ഛതി;
> അഥ വിസ്സാസതേ ത്യമ്ഹി, ഗുയ്ഹഞ്ചസ്സ ന രക്ഖതീ''തി

അയം ഗാഥാ നിദസ്സനം. അയമേത്ഥ രൂപവിസേസോ സല്ലക്ഖിതബ്ബോ - അരിയവിനയേതി വാ സപ്പുരിസവിനയേതി വാ. ഏസേ സേ ഏകേ ഏകട്ഠേതി പാളിപ്പദേസേ പച്ചത്തേകവചനകാന**മേത ത**സദ്ദാനം ഏകാരന്തനിദ്ദേസോപി ദിസ്സതീതി.

ഏത്ഥ പന **തേ**സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതേ - **തേ**സദ്ദോ "ന തേ സുഖം പജാനന്തി, യേ ന പസ്സന്തി നന്ദന"ന്തിആദീസു **തം**സദ്ദസ്സ വസേന പച്ചത്തബഹുവചനേ ആഗതോ, "തേ ന പസ്സാമി ദാരകേ"തിആദീസു ഉപയോഗബഹുവചനേ. "നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ. നമോ തേ ബുദ്ധ വീരത്ഥൂ"തി ച ആദീസു **തുമ്ഹ**സദ്ദസ്സ വസേന സമ്പദാനേ, തുയ്ഹന്തി അത്ഥോതി വദന്തി. "കിന്തേ ദിട്ഠം കിന്തി തേ ദിട്ഠം, ഉപധീ തേ സമതിക്കന്താ, ആസവാ തേ പദാലിതാ"തി ച ആദീസു കരണേ. "കിന്തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയ"ന്തിആദീസു സാമിഅത്ഥേ, തവാതി അത്ഥോതി വദന്തി. ഏത്ഥേതം വുച്ചതി -

> "പച്ചത്തേ ഉപയോഗേ ച, കരണേ സമ്പദാനിയേ;
> സാമിമ്ഹി ചാതി **തേ**സദ്ദോ, പഞ്ചസ്വത്ഥേസു ദിസ്സതീ"തി.

തം, താനി. തം, താനി. നേന, തേന ഇച്ചാദി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

സാ , താ, തായോ. നം, തം, നാ, താ, നായോ, തായോ. നായ, തായ, നാഹി, താഹി, നാഭി, താഭി. അസ്സാ, നസ്സാ, (തിസ്സാ,) തസ്സാ, നായ, തായ, നാസം, താസം, സാനം, ആസം. അസ്സാ, നസ്സാ, തസ്സാ, നായ, തായ, നാഹി, താഹി, നാഭി, താഭി. അസ്സാ, നസ്സാ, (തിസ്സാ,) തസ്സാ, നായ, തായ, നാസം, താസം, സാനം, ആസം. നായ, തായ, അസ്സം, നസ്സം, തിസ്സം, തസ്സം, നായം, തായം, നാസു, താസു, ത്യാസു. ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗം.

ഏത്ഥ പന "അഭിക്കമോ സാനം പഞ്ഞായതി, നാസം കുജ്ഝന്തി പണ്ഡിതാ. ഖിഡ്ഡാ പണിഹിതാ ത്യാസു, രതി ത്യാസു പതിട്ഠിതാ. ബീജാനി ത്യാസു രുഹന്തീ"തി പയോഗദസ്സനതോ "സാനം ആസം ത്യാസൂ"തി ഇമാനി വുത്താനി അക്ഖരചിന്തകാനം ഞാണചക്ഖുസമ്മുയ്ഹനട്ഠാനഭൂതാനി. ഏവം പരമ്മുഖവചനസ്സ **തം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി.

ഏത്ഥ ച ഇദം വത്തബ്ബം -

> "തം ത്വം ഗന്ത്വാന യാചസ്സു", ഇച്ചാദീസു പദിസ്സരേ;
> ആദോ **തം തേ**തിആദീനി, **ന**ന്തിആദീനി നോ തഥാ.
>
> **നം നേ നേനാ**തിആദീനി, **വോ നോ**ഇച്ചാദയോ വിയ;
> പദതോ പരഭാവമ്ഹി, ദിട്ഠാനി ജിനസാസനേ.
>
> "അഥ നം അഥ നേ ആഹ, ന ച നം പടിനന്ദതി";
> ഇച്ചാദീനി പയോഗാനി, ദസ്സേതബ്ബാനി വിഞ്ഞുനാ.

കോ ചേത്ഥ വദേയ്യ -

> "യഥാ നദീ ച പന്ഥോ ച, പാനാഗാരം സഭാ പപാ;
> ഏവം ലോകിത്ഥിയോ നാമ, നാസം കുജ്ഝന്തി പണ്ഡിതാ"തി

ഏത്ഥ -

> പദതോ അപരത്ഥേപി, **നാസം**സദ്ദസ്സ ദസ്സനാ;
> ആദോപി ഇച്ഛിതബ്ബാവ, **നം നേ**ഇച്ചാദയോ ഇതി.

> സോ പനേവന്തു വത്തബ്ബോ, "തവ വാദേ ന ലബ്ഭതി;
> **നാസം**സദ്ദോ **ന**സദ്ദോ ച, **ആസം**സദ്ദോ ച ലബ്ഭരേ.

> തസ്മാ 'ആസം ന കുജ്ഝന്തി, ഇത്ഥീനം പണ്ഡിതാ'ഇതി;
> അത്ഥോവ ഭവതേ ഏവം, സുട്ഠു ധാരേഹി പണ്ഡിതാ"തി.

അഥ വാ യസ്മാ **നിരുത്തിപിടകേ "നം** പുരിസം പസ്സതി, നേ പുരിസേ പസ്സതീ"തിആദിനാ പദതോ അപരത്ഥേപി "നം, നേ" ഇച്ചാദീനി പദാനി വുത്താനി, തസ്മാ തേനാപി നയേന പദതോ അപരാനിപി താനി കദാചി സിയും. മയം പന പാളിനയാനുസാരേന തേസം പവത്തിം വദാമ, ഇദം ഠാനം സുട്ഠു വിചാരേതബ്ബം.

ഏത്ഥ പന **ത**സദ്ദസ്സ പരപദേഹി സദ്ധിം സമാസോപി വേദിതബ്ബോ "തംപുത്തോ, തംസദിസോ, തന്നിന്നോ, തപ്പോണോ, തപ്പബ്ഭാരോ, തബ്ഭൂതോ, തഗ്ഗുണോ, തസ്സദിസോ"തി.

> **ത**സദ്ദസ്സ സമാസമ്ഹി, സദ്ധിം പരപദേഹി വേ;
> നിഗ്ഗഹീതാഗമോ പുബ്ബ-പദേ ദിത്തന്തു പച്ഛിമേ.

ഏവം **ത**സദ്ദസ്സ സമാസോ സല്ലക്ഖിതബ്ബോ.

ഇദാനി **ഏത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

ഏസോ, ഏതേ. ഏതം, ഏതേ. ഏതേന, ഏതേഹി, ഏതേഭി. ഏതസ്സ, ഏതേസം, ഏതേസാനം. ഏതസ്മാ, ഏതമ്ഹാ, ഏതേഹി, ഏതേഭി. ഏതസ്സ, ഏതേസം, ഏതേസാനം. ഏതസ്മിം, ഏതമ്ഹി, ഏതേസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം.

ഏതം, ഏതാനി. ഏതം, ഏതാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം, ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

ഏസാ , ഏതാ, ഏതായോ. ഏതം, ഏതാ, ഏതായോ. ഏതായ, ഏതാഹി, ഏതാഭി. ഏതായ, ഏതിസ്സാ, ഏതിസ്സായ, ഏതാസം. ഏതായ, ഏതാഹി, ഏതാഭി. ഏതായ, ഏതിസ്സാ, ഏതിസ്സായ, ഏതാസം. ഏതായ, ഏതിസ്സം, ഏതാസു. ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗം. ഏവം **ഏത**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി.

പരപദേനേത്ഥ സദ്ധിം സമാസോപിസ്സ വേദിതബ്ബോ "ഏതദത്ഥായ ലോകസ്മിം, നിധി നാമ നിധിയ്യതി. ഏതപ്പരമായേവ ദേവതാ സന്നിപതിതാ അഹേസു"ന്തിആദീസു.

> സമാസേ **ഏത**സദ്ദസ്സ, സദ്ധിം പരപദേഹി വേ;
> നിഗ്ഗഹീതാഗമോ പുബ്ബ-പദേ ഹോതി ന ഹോതി ച.

ഇദാനി **ഇദം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

അയം, ഇമേ. ഇമം, ഇമേ. അനേന, ഇമിനാ, ഏഹി, ഏഭി, ഇമേഹി, ഇമേഭി. അസ്സ, ഇമസ്സ, ഏസം, ഏസാനം, ഇമേസം, ഇമേസാനം. അസ്മാ, ഇമസ്മാ, ഇമമ്ഹാ, ഏഹി, ഏഭി, ഇമേഹി, ഇമേഭി. അസ്സ, ഇമസ്സ, ഏസം, ഏസാനം, ഇമേസം, ഇമേസാനം. അസ്മിം, ഇമസ്മിം, അമ്ഹി, ഇമമ്ഹി, ഏസു, ഇമേസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം.

ഇദം, ഇമാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

അയം, ഇമാ, ഇമായോ. ഇമം, ഇമാ, ഇമായോ. ഇമായ, ഇമാഹി, ഇമാഭി. അസ്സാ, അസ്സായ, ഇമിസ്സാ, ഇമിസ്സായ, ഇമായ, ഇമാസം. അസ്സാ, ഇമിസ്സാ, ഇമായ, ഇമാഹി, ഇമാഭി. അസ്സാ, അസ്സായ, ഇമിസ്സാ, ഇമിസ്സായ, ഇമായ, ഇമാസം. അസ്സം, ഇമിസ്സം, ഇമായ, ഇമായം, ഇമാസു. ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗം. ഏവം **ഇദം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി.

കച്ചായനേ തു ''ഇമസ്സിദമംസിസു നപുംസകേ''തി **ഇമ**സദ്ദോയേവ പകതിഭാവേന വുത്തോ, ഇധ പന **ഇദം**സദ്ദോയേവ ''ഇദപ്പച്ചയതാ''തി ഏത്ഥ ''ഇദ''ന്തി പകതിയാ ദസ്സനതോ. തഥാ ഹി ''ഇമേസം പച്ചയാ ഇദപ്പച്ചയാ, ഇദപ്പച്ചയാ ഏവ **ഇദപ്പച്ചയതാ,** ഇദപ്പച്ചയാനം വാ സമൂഹോ ഇദപ്പച്ചയതാ''തി വുത്തം. ഏത്ഥ ച ഇദപ്പച്ചയാ ഏവ ഇദപ്പച്ചയതാതി **താ**സദ്ദേന പദം വഡ്ഢിതം ന കിഞ്ചി അത്ഥന്തരം യഥാ ദേവോ ഏവ ദേവതാതി. ഇദപ്പച്ചയാനം സമൂഹോ ഇദപ്പച്ചയതാതി സമൂഹത്ഥം **താ**സദ്ദമാഹ യഥാ ജനാനം സമൂഹോ ജനതാതി. **ചൂളനിരുത്തിയം നിരുത്തിപിടകേ** ച **ഇദം**സദ്ദോയേവ പകതിഭാവേന വുത്തോ.

സമാസേ **ഇദം**സദ്ദസ്സ, സദ്ധിം പരപദേന വേ;
ഇദപ്പച്ചയതാത്വേവ, രൂപം ഭവിത്തം സിയുത്തരേ.

ഇദാനി **അമു**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

അസു, അമു, അമൂ. അമും, അമൂ. അമുനാ, അമൂഹി, അമൂഭി. അമുസ്സ, ദുസ്സ, അമൂസം, അമൂസാനം. അമുസ്മാ, അമുമ്ഹാ, അമൂഹി, അമൂഭി. അമുസ്സ, ദുസ്സ, അമൂസം, അമൂസാനം. അമുസ്മിം, അമുമ്ഹി, അമൂസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം.

അദും, അമൂനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

അസു, അമു, അമൂ, അമുയോ. അമും, അമൂ, അമുയോ. അമുയാ, അമൂഹി, അമൂഭി. അമുസ്സാ, അമുയാ, അമൂസം, അമൂസാനം. അമുയാ, അമൂഹി, അമൂഭി. അമുസ്സാ, അമുയാ, അമൂസം, അമൂസാനം. അമുയാ, അമുയം, അമുസ്സം, അമൂസു. ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗം. ഏവം **അമു**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി, സമാസോ പന അപ്പസിദ്ധോ.

തത്ര ''ദുസ്സ മേ ഖേത്തപാലസ്സ, രത്തിഭത്തം അപാഭത''ന്തി പയോഗദസ്സനതോ ''ദുസ്സാ''തി പദമമ്ഹേഹി ഠപിതം. **ക**കാരാഗമവസേന അഞ്ഞാനിപി അസബ്ബനാമികരൂപാനി ഭവന്തി. തേസം വസേന അയം ലിങ്ഗത്തയസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

“അസുകോ, അസുകാ. അസുകം, അസുകേ”തിആദിനാ, “അമുകോ, അമുകാ. അമുകം, അമുകേ”തിആദിനാ ച **പുരിസ**നയോപി ലബ്ഭതി. “അസുകാ, അസുകായോ”തിആദിനാ, “അമുകാ, അമുകായോ”തിആദിനാ ച **കഞ്ഞാ**നയോപി ലബ്ഭതി. “അസുകം, അസുകാനീ”തിആദിനാ, “അമുകം, അമുകാനീ”തിആദിനാ ച **ചിത്ത**നയോപി ലബ്ഭതി. ഇമാനേത്ഥ പദാനി അസബ്ബനാമികാനിപി **ക**കാരാഗമവസേന നാനത്തദസ്സനത്ഥം വുത്താനി.

ഇദാനി **കിം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

കോ, കേ. കം, കേ. കേന, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കിസ്സ, കേസം. കസ്മാ, കമ്ഹാ, കേഹി, കേഭി. കസ്സ, കിസ്സ, കേസം. കസ്മിം, കിസ്മിം, കമ്ഹി, കിമ്ഹി, കേസു. ഇദം പുല്ലിങ്ഗം.

രൂപവിസേസോപേത്ഥ വേദിതബ്ബോ “കേ ഗന്ധബ്ബേ ച രക്ഖസേ നാഗേ, കേ കിമ്പുരിസേ ച മാനുസേ, കേ പണ്ഡിതേ സബ്ബകാമദദേ, ദീഘം രത്തം ഭത്താ മേ ഭവിസ്സതി, കേ ച ഛവേ പാഥികപുത്തേ, കാ ച തഥാഗതാനം അരഹന്താനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ആസാദനാ”തി പാളിദസ്സനതോ. യസ്മാ പന കേ ഗന്ധബ്ബേ ച രക്ഖസേ നാഗേ ഇതിആദീസു പാളീസു “കേ”തി പച്ചത്തവചനം **ഏ**കാരന്തമ്പി ദിസ്സതി, തസ്മാ “കേ”തി രൂപഭേദോ ചേത്ഥ ഞേയ്യോ. തഥാ “കിസ്സസ്സ ഏകധമ്മസ്സ, വധം രോചേസി ഗോതമ. കിസ്മിം മേ സിവയോ കുദ്ധാ. കമ്ഹി കാലേ തയാ വീര, പത്ഥിതാ ബോധിമുത്തമാ”തിആദീനി ച നിദസ്സനപദാനി ഞേയ്യാനി. അപിച -

> “കോ തേ ബലം മഹാരാജ”, ഇതിആദീസു പാളിസു;
> ക്വസദ്ദത്ഥേ വത്തതീതി, ഞേയ്യാ **കോ** ഇച്ചയം സുതി.
>
> പേതം തം സാമമദ്ദക്ഖിം, കോ നു ത്വം സാമ ജീവസി;
> ഇതി പാഠേ **കഥം**സദ്ദാ-ഭിധേയ്യേ വത്തതീതി ച.
>
> ഏതേസു ദ്വീസു അത്ഥേസു, ദിട്ഠോ **കോ** ഇച്ചയം രവോ;
> നിപാതോതി ഗഹേതബ്ബോ, സുതിസാമഞ്ഞതോ രുതോ.

നപുംസകലിങ്ഗേ കം, കാനി. കം, കാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം യോജേതബ്ബം. അഥ വാ “കിം ചിത്തം. കിം രൂപം. കിം പരാഭവതോ മുഖം. കിം ഇച്ഛസീ”തിആദിപയോഗദസ്സനതോ പന “കിം, കാനി. കിം, കാനീ”തി വത്വാ സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം യോജേതബ്ബം. അയം നയോ യുത്തതരോ, ഇദം നപുംസകലിങ്ഗം.

കാ, കാ, കായോ. കം, കാ, കായോ. കായ, കാഹി, കാഭി. കായ, കസ്സാ, കാസം, കാസാനം. കായ, കസ്സാ, കാഹി, കാഭി. കായ, കസ്സാ, കാസം കാസാനം. കായ, കസ്സാ, കായം, കസ്സം, കാസു.

ഏത്ഥ പന **കായോ**തി പദസ്സ അത്ഥിഭാവേ “കായോ അമോഘാ ഗച്ഛന്തീ”തി നിദസ്സനം ദട്ഠബ്ബം. ഇദം ഇത്ഥിലിങ്ഗം. ഏവം **കിം**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ ഭവതി. ഏത്ഥേതസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതേ - **കിം** സദ്ദോ “കിം രാജാ യോ ലോകം ന രക്ഖതി. കിം നു ഖോ നാമ തുമ്ഹേ മം വത്തബ്ബം മഞ്ഞഥാ”തിആദീസു ഗരഹനേ ആഗതോ. “യം കിഞ്ചി രൂപം

അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്ന''ന്തിആദീസു അനിയമേ. ''കിന്തേ വക്കലി ഇമിനാ പൂതികായേന ദിട്ഠേന, യോ ഖോ വക്കലി ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതീ''തിആദീസു നിപ്പയോജനതായം. ''കിം ന കാഹാമി തേ വചോ''തിആദീസു സമ്പടിച്ഛനേ. ''കിംസൂധ വിത്തം പുരിസസ്സ സേട്ഠ''ന്തിആദീസു പുച്ഛായം, **പുച്ഛാ** ച നാമ കാരണപുച്ഛാദിവസേന അനേകവിധാ, അതോ കാരണപുച്ഛാദിവസേനപി **കിം**സദ്ദസ്സ പവത്തി വിത്ഥാരതോ ഞേയ്യാ. തഥാ ഹി അയം ''കിം നു സന്തരമാനോവ, കാസും ഖണസി സാരഥി. കിം നു ജാതിം ന രോചേസി. കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ''തിആദീസു കാരണപുച്ഛായം വത്തതി. ''കിം കാസുയാ കരിസ്സതീ''തിആദീസു കിച്ചപുച്ഛായം. ''കിം സീലം. കോ സമാധീ''തിആദീസു സരൂപപുച്ഛായം. ''കിം ഖാദസി. കിം പിവസീ''തിആദീസു വത്ഥുപുച്ഛായം. ''ഖാദസി കിം പിവസി കി''ന്തിആദീസു ക്രിയാപുച്ഛായം വത്തതി. അദിട്ഠജോതനാപുച്ഛാതി ഏവമാദികാ പന പഞ്ചവിധാ പുച്ഛാ **കിം**സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരേ അനാഹരിതബ്ബത്താ അനാഗതാതി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥേതം വുച്ചതി -

ഗരഹായം അനിയമേ, നിപ്പയോജനതായ ച;
സമ്പടിച്ഛനപുച്ഛാസു, **കിം**സദ്ദോ സമ്പവത്തതി.

പരപദേന സദ്ധിം സമാസോപിസ്സ വേദിതബ്ബോ ''കിംസമുദയോ, കിംവേദനോ, കിംസഞ്ഞോജനോ''തി. ഏത്ഥ ''കോ, കേ. കാ, കാ, കായോ. കിം, കാനീ''തി ഏവം ലിങ്ഗത്തയവസേന വിഭത്താനി **കിം**സദ്ദമയാനി പദാനി സമാസപദത്തേ പുന **കിമി**തി പകതിഭാവേനേവ തിട്ഠന്തി. **നാമ**സദ്ദേന പന സമാസേ തേസം ദ്വിധാ ഗതി ദിസ്സതി **''കിന്നാമോ, കോനാമോ''**തി. സബ്ബാനി പനേതാനി ഇത്ഥിനപുംസകലിങ്ഗവസേന ബഹുവചനവസേന ച യോജേതബ്ബാനി.

കിംസദ്ദസ്സ സമാസമ്ഹി, സദ്ധിം **നാമ**രവേന വേ;
''കിന്നാമോ'' ഇതി ''കോനാമോ'', ഇതി ചേവം ഗതി ദ്വിധാ.

''കോനാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ'', ഇച്ചാദേത്ഥ നിദസ്സനം;
സഹഞ്ഞേന സമാസമ്ഹി, ''കിം കിം''ഇച്ചേവ സുയ്യതേ.

തഥാ ഹി ''കിംചിത്തോ ത്വം ഭിക്ഖു. കിംകാരപടിസ്സാവിനീ''തിആദീസു **കിം**സദ്ദോ സരൂപമവിജഹന്തോ തിട്ഠതി. തത്ഥ ഹി കിംചിത്തം യസ്സ സോ **കിംചിത്തോ**. ''കിം കരോമി സാമീ''തി ഏവം കിന്തി കാരോ കരണം സദ്ദനിച്ഛാരണം കിംകാരോ, തം പടിസ്സാവേതീതി **കിംകാരപടിസ്സാവിനീ**തിആദി നിബ്ബചനമിച്ഛിതബ്ബം. ''കിന്നരോ. കിംപക്കമിവ ഭക്ഖിത''ന്തിആദീസു പന നിബ്ബചനമപ്പസിദ്ധം, **കിം**സദ്ദോയേവ പദാവയവഭാവേന സുതോ. തഥാ ഹി സോ കത്ഥചി പദാവയവഭാവേന കത്ഥചി **നു സു നുഖോ കാരണാ**ദിസദ്ദേഹി സഹചാരിഭാവേന ച സുയ്യതി. അത്രിമേ പയോഗാ - ഏസാ തേ ഇത്ഥീ കിം ഹോതി. ഏതേ മനുസ്സാ തുമ്ഹാകം കിം ഹോന്തി. കിമ്പുരിസാനുചിണ്ണോ. കിം നു ഭീതോവ തിട്ഠസി. കിംസുഛേത്വാ സുഖം സേതി. കിം നുഖോ കാരണം. കിം കാരണാ അമ്മ തുവം പമജ്ജസി, കിഞ്ഹി നാമ ചജന്തസ്സ, വാചായ അദദമപ്പകന്തി ഏവമാദയോ. അത്രിദം വുച്ചതി -

''വിസും പദാവയവോ വാ, ഹുത്വാ **ന്വാ**ദീഹി വാ പന;

യുത്തോ സദ്ദേഹി **കിം**സദ്ദോ, ദിട്ഠോ സുഗതസാസനേ.

പാളിനയാനുസാരേന, സേസാനം സമ്ഭവോപി ച;
ഞേയ്യോ വിഞ്ഞൂഹി സദ്ധമ്മ-നയഞ്ഞൂഹി പഭേദതോ''തി.

ഇദാനി സബ്ബനാമികഭാവേ ഠിതേഹി **കോ കം**സദ്ദേഹി സമാനസുതികാനം അഞ്ഞേസം **കോ കം**സദ്ദാനം നാമികപദമാലാവിസേസോ വത്തബ്ബോ സിയാ, സോ ഹേട്ഠാ ലിങ്ഗത്തയമിസ്സകപരിച്ഛേദേ വുത്തോ. അസബ്ബനാമികത്താ പന **പുരിസ ചിത്ത**നയേനേവ വിഭത്തോ. തഥാ ഹി യദാ **കോ**സദ്ദോ ബ്രഹ്മവാതകായത്ഥവാചകോ, **കം**സദ്ദോ പന സിരോജലസുഖത്ഥവാചകോ, തദാ താനി പദാനി അസബ്ബനാമികാനി, കസ്മാ? **അകിം**സദ്ദമയത്താ സബ്ബനാമികരൂപസങ്ഖാതേഹി അസാധാരണരൂപേഹി വിരഹിതത്താ പുച്ഛത്ഥതോ അത്ഥന്തരവാചകത്താ ച. ഏത്ഥ പന സമാനസുതിവസേന അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം **കോ**സദ്ദോ **കം**സദ്ദോതി ച വുത്തം, ഏകന്തതോ പന സബ്ബനാമികത്തേ **കിം**സദ്ദോയേവ, സുദ്ധനാമത്തേ **ക**സദ്ദോയേവാതി ഗഹേതബ്ബം. ഇച്ചേവം -

കായേ ബ്രഹ്മനി വാതേ ച, സീസേ ജലസുഖേസു ച;
കസദ്ദോ വത്തതീ തീസു, പുമാ തീസു നപുംസകോ.

ഏവം സബ്ബനാമഭൂതാനം **കിംക**സദ്ദാനം പവത്തി വേദിതബ്ബാ.

ഇധ വുത്തപ്പകാരാനം, അത്ഥാനം ദാനി സങ്ഗഹോ;
പഞ്ഞാവേപുല്ലകരണോ, ഏകദേസേന വുച്ചതേ.

കിം കിംപക്കേന സദിസം, കായോ കിംപഭവോ വദ;
കിംപക്കസദിസോ കാമോ, കായോ തണ്ഹാദിസമ്ഭവോ.

ഉണ്ഹകാലേ ക'മിച്ഛന്തി, ക'മിച്ഛന്തി പിപാസിതാ;
പച്ചാമിത്താ ക'മിച്ഛന്തി, ക'മിച്ഛന്തി ദുഖട്ടിതാ.

കായസ്സ കസ്സ കോ ആയോ,
കോ നാഥോ കസ്സ ഭൂതലേ;
കസ്സ കം ഝാനജം സാതം,
കസ്സങ്ഗേസു ച കം പരന്തി.

യാ പന താ ഹേട്ഠാ അമ്ഹേഹി ലിങ്ഗത്തയവസേന **കിം**സദ്ദസ്സ സബ്ബനാമികസഞ്ഞിതസ്സ നാമികപദമാലാ വിഭത്താ, ഏതാസു പുല്ലിങ്ഗനപുംസകലിങ്ഗട്ഠാനേ ''കേഭി, കിസ്സ, കസ്മാ, കമ്ഹാ, കമ്ഹീ''തി ഇമാനി പദാനി പഹായ ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ ''കായോ, കാഭി, കാസാനം, കായം, കസ്സ''ന്തി ഇമാനി ച പദാനി പഹായ തതോ തതോ സേസപദതോ യഥാസമ്ഭവം **ചി**സദ്ദം **ചന**സദ്ദം **ചനം**സദ്ദഞ്ച നിപാതേത്വാ ഏവരൂപാനി രൂപാനി ഗഹേതബ്ബാനി. സേയ്യഥിദം?

കോചി, കേചി, കേചന. കിഞ്ചി, കിഞ്ചനം, കേചി, കേചന. കേനചി, കേഹിചി. കസ്സചി, കേസഞ്ചി. പഞ്ചമിയാ ഏകവചനം ഊനം പാളിയം അനാഗതത്താ. കേഹിചി. കസ്സചി, കേസഞ്ചി. കസ്മിഞ്ചി, കിസ്മിചി, കേസുചി.

പുല്ലിങ്ഗനപുംസകലിങ്ഗവസേന ദട്ഠബ്ബാനി. അത്ര **കിസ്മിചീ**തി അനുസാരലോപവസേന വുത്തം.

ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പന കാചി ഇത്ഥീ, കാചി ഇത്ഥിയോ. കാചി, കാചി. കിഞ്ചി, കാചി. കായചി, കാഹിചി. കായചി, കസ്സാചി, കാസഞ്ചി. കായചി, കാഹിചി. കായചി, കസ്സാചി, കാസഞ്ചി. കായചി, കാസുചീതി രൂപാനി.

ഏത്ഥ "ഇതി ഭാസന്തി കേചന, ന നം ഹിംസാമി കിഞ്ചന"ന്തിആദയോ പയോഗാ വേദിതബ്ബാ. ഇതി ലിങ്ഗത്തയവസേന വുത്താനി **കോചി കാചി കിഞ്ചീ**തിആദീനി അപ്പമത്തകാനം സങ്ഗാഹകവചനാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

പുനേതാനിയേവ യഥാരഹം **യം**സദ്ദേന യോജേത്വാ ദസ്സേസ്സാമി -

യോ കോചി, യേ കേചി. യം കിഞ്ചി, യേ കേചി. യേന കേനചി, യേഹി കേഹിചി. യസ്സ കസ്സചി, യേസം കേസഞ്ചി. യസ്മാ കസ്മാചി, യേഹി കേഹിചി. യസ്സ കസ്സചി, യേസം കേസഞ്ചി. യസ്മിം കസ്മിഞ്ചി, യേസു കേസുചി.

ഏത്ഥ "യോ കോചി മം അട്ഠി കത്വാ സുണേയ്യ. യേ കേചിമേ അത്ഥി രസാ പഥബ്യാ, സച്ചം തേസം സാധുതരം രസാന"ന്തിആദയോ പയോഗാ വേദിതബ്ബാ. പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

യം കിഞ്ചി, യാനി കാനിചി. യം കിഞ്ചി, യാനി കാനിചി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഏത്ഥ "യം കിഞ്ചി രതനം അത്ഥി, ധതരട്ഠനിവേസനേ. യം കിഞ്ചി വിത്തം ഇധ വാ ഹുരം വാ. യാനി കാനിചി രൂപാനീ"തിആദയോ പയോഗാ വേദിതബ്ബാ. നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി.

യാ കാചി ഇത്ഥീ, യാ കാചി ഇത്ഥിയോ. യം കിഞ്ചി, യാ കാചി. യായ കായചി, യാഹി കാഹിചി. യായ കായചി, യാസം കാസഞ്ചി. യായ കായചി, യാഹി കാഹിചി. യായ കായചി, യാസം കാസഞ്ചി. യായ കായചി, യാസു കാസുചി.

ഏത്ഥ "യാ കാചി വേദനാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ"തിആദയോ പയോഗാ വേദിതബ്ബാ. ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി. ഇതി ലിങ്ഗത്തയവസേന വുത്താനി **യോ കോചി, യാ കാചി, യം കിഞ്ചീ**തിആദീനി അനവസേസപരിയാദാനവചനാനീതി വേദിതബ്ബാനി. സബ്ബാനി ചേതാനി ന നിപാതപദാനി, നിപാതപതിരൂപകാ സദ്ദഗതിയോതി വേദിതബ്ബാനി. യദി നിപാതപദാനി സിയും, തീസു ലിങ്ഗേസു സത്തസു വിഭത്തീസു ഏകാകാരേന തിട്ഠേയ്യും, ന ച തിട്ഠന്തി, തസ്മാ ന നിപാതപദാനി, നിപാതപതിരൂപകാ സദ്ദഗതിയോയേവ.

അപിച **യ ത കിം ഏത**ഇച്ചേതേഹി സബ്ബനാമേഹി ലിങ്ഗാനുരൂപതോ **ത്തകത്തിക**പച്ചയേ കത്വാ വത്തിച്ഛായം യാനി പദാനി സിജ്ഝന്തി, താനി പരിച്ഛേദവചനാനി അസബ്ബനാമികാനിയേവ ഭവന്തി. തേസം നാമികപദമാലാ **പുരിസ ചിത്ത കഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബാ. തം യഥാ?

യത്തകോ ജനോ, യത്തകം ചിത്തം, യത്തികാ ഇത്ഥീ. തത്തകോ, തത്തകം, തത്തികാ. കിത്തകോ, കിത്തകം, കിത്തികാ. ഏത്തകോ, ഏത്തകം, ഏത്തികാതി.

ഇമാനി പദാനി അസബ്ബനാമികാനിപി പച്ചയവസേന സമ്ഭൂതത്ഥന്തരേസു വിഞ്ഞൂനം കോസല്ലത്ഥം വുത്താനി.

ഇദാനി സങ്ഖാദിവചനസ്സ **ഏക**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

ഏകസദ്ദോ ഹി സങ്ഖാവചനോ ച ഹോതി അസദിസവചനോ ച അസഹായവചനോ ച ഏകച്ചവചനോ ച മിസ്സീഭൂതവചനോ ച. യദാ സങ്ഖാ'സദിസാ'സഹായവചനോ, തദാ ഏകവചനകോ ഭവതി.

ഏകോ, ഏകം, ഏകേന, ഏകസ്സ, ഏകസ്മാ, ഏകമ്ഹാ, ഏകസ്സ, ഏകസ്മിം, ഏകമ്ഹീതി. ഏവം സങ്ഖാദിവചനോ **ഏക**സദ്ദോ ഏകവചനകോ. തഥാ ഹി "ഏകോ ദ്വേ തയോ"തി സങ്ഖാവിസയേ **ഏക**സദ്ദോ ഏകവചനകോവ. "ഏകോമ്ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ഏകോ രാജ നിപജ്ജാമീ"തി അസദിസാസഹായകഥനേപി ഏകവചനകോവ. അയം ഏകവചനികാ സബ്ബനാമികപദമാലാ.

യദാ പന സങ്ഖത്ഥാ ച അസഹായാ ച ബഹൂ വത്തബ്ബാ സിയും, തദാ **ഏക**സദ്ദതോ **ക**കാരാഗമം കത്വാ ഏകകാ, ഏകകേ, ഏകകേഹി, ഏകകേഭി. **പുരിസ**നയേ ബഹുവചനവസേന നാമികപദമാലാ യോജേതബ്ബാ. തഥാ ഹി സങ്ഖത്ഥാപി ബഹൂ ഹോന്തി. "ചത്താരോ ഏകകാ സിയു"ന്തി ഹി വുത്തം. അസഹായാപി ബഹൂ ഹോന്തി. തഥാ ഹി "അയമ്പി ഗഹപതി ഏകോവ ആഗതോ, അയമ്പി ഏകോവ ആഗതോ"തി വത്തബ്ബേ "ഇമേ ഗഹപതയോ ഏകകാ ആഗതാ"തി വത്തബ്ബതാ ദിസ്സതി. അയം നയോ സബ്ബനാമികപക്ഖം ന ഭജതി അസാധാരണരൂപാഭാവതോ, അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം പന വുത്തോ.

യദാ ഏകച്ചവചനോ, തദാ "ഏകേ, ഏകേ, ഏകേഹി, ഏകേഭി ഏകേസം, ഏകേഹി, ഏകേഭി, ഏകേസം, ഏകേസൂ"തി വത്തബ്ബം. അയമ്പി ബഹുവചനികാ സബ്ബനാമികപദമാലാ. ഏത്ഥ **ഏകേ**തി ഏകച്ചേ. ഏസ നയോ സേസേസുപി. യദാ പന മിസ്സീഭൂതവചനോ, തദാ "ഏകാ, ഏകേ, ഏകേഹി, ഏകേഭി, ഏകാന"ന്തി **പുരിസ**നയേ ബഹുവചനവസേന വത്തബ്ബം. "പഞ്ചാലോ ച വിദേഹോ ച, ഉഭോ ഏകാ ഭവന്തു തേ"തി പാളി ദിസ്സതി. അയം നയോ സബ്ബനാമികപക്ഖം ന ഭജതി അസാധാരണരൂപാഭാവതോ, അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം പന വുത്തോ. തത്ഥ **ഏകാ ഭവന്തൂ**തി ഏകീഭവന്തു മിസ്സീഭവന്തു, ഗങ്ഗോദകേന യമുനോദകം വിയ അഞ്ഞദത്ഥു സംസന്ദന്തു സമേന്തൂതി വചനത്ഥോ.

ആചരിയാ പന ഏവം വിഭാഗം അദസ്സേത്വാ **ഏക**സദ്ദസ്സ സബ്ബനാമത്തമേവ ഗഹേത്വാ **സബ്ബ**സദ്ദസ്സ വിയ നാമികപദമാലം യോജേന്തി. കഥം?

ഏകോ, ഏകേ. ഏകം, ഏകേ. ഏകേന, ഏകേഹി, ഏകേഭി. ഏകസ്സ, ഏകേസം, ഏകേസാനം. ഏകസ്മാ, ഏകമ്ഹാ, ഏകേഹി, ഏകേഭി. ഏകസ്സ, ഏകേസം, ഏകേസാനം. ഏകസ്മിം, ഏകമ്ഹി, ഏകേസൂതി. അയം സബ്ബനാമികപദമാലാതി വേദിതബ്ബാ.

കേചി **"ഏക**സദ്ദോ സങ്ഖ്യാതുല്യാസഹായഞ്ഞവചനോ. യദാ സങ്ഖ്യാവചനോ, തദാ സബ്ബത്ഥേകവചനന്തോവ, അഞ്ഞത്ഥ

ബഹുവചനന്തോപി, ഏകോ ഏകാ ഏകം ഇച്ചാദി സബ്ബത്ഥ സബ്ബസദ്ദസമം. സംസാസ്വേവ വിസേസോ”തി ലിങ്ഗത്തയേ യോജനാനയം വദന്തി. ഏവം വദന്താ ച തേ വിഭാഗം അദസ്സേത്വാ വദന്തി. മയം പന സോതൂനം പയോഗേസു കോസല്ലുപ്പാദനത്ഥം വിഭാഗം ദസ്സേത്വാ വദാമ.

അപിചേത്ഥ അയം വിസേസോപി സല്ലക്ഖിതബ്ബോ “ഏകേ ഏകട്ഠേ സമേ സമഭാഗേ’തി പാളിപ്പദേസേ പച്ചത്തേകവചനസ്സ **ഏക**സദ്ദസ്സ **ഏ**കാരന്തനിദ്ദേസോപി ദിസ്സതീ”തി. പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകം, ഏകാനി. ഏകം, ഏകാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. തത്ഥ **ഏകാനീ**തി ഏകച്ചാനി. ഏസ നയോ സേസബഹുവചനേസുപി, നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകാ, ഏകാ, ഏകായോ. ഏകം, ഏകാ, ഏകായോ. ഏകായ, ഏകാഹി, ഏകാഭി. ഏകായ, ഏകിസ്സാ, ഏകാസം. ഏകായ, ഏകാഹി, ഏകാഭി. ഏകായ, ഏകിസ്സാ, ഏകാസം. ഏകായ, ഏകായം, ഏകിസ്സം, ഏകാസു. ഏത്ഥ ബഹുവചനട്ഠാനേ **ഏകാ**തി ഏകച്ചാ, **ഏകാഹീ**തി ഏകച്ചാഹി, **ഏകാസ**ന്തി ഏകച്ചാനം **ഏകാസൂ**തി ഏകച്ചാസു. ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി. സബ്ബാനേതാനി സബ്ബനാമാനി ഏകവചനബഹുവചനവസേന വുത്താനി.

അപിച **ഏക**സദ്ദേ വിച്ഛാവസേന വത്തബ്ബേ ലിങ്ഗത്തയരൂപാനി ഏകവചനാനേവ ഭവന്തി. കഥം?

ഏകേകോ, ഏകേകം, ഏകേകേന, ഏകേകസ്സ, ഏകേകസ്മാ, ഏകേകമ്ഹാ, ഏകേകസ്സ, ഏകേകസ്മിം, ഏകേകമ്ഹീതി പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകേകം, ഏകേകം. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം, നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി. ഏകേകാ, ഏകേകം, ഏകേകായ, ഏകേകിസ്സാ, ഏകേകായ, ഏകേകിസ്സാ, ഏകേകായം, ഏകേകിസ്സം. ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി.

സബ്ബാനേതാനി വിച്ഛാസബ്ബനാമാനീതി വത്തും വട്ടതി. ബഹുവചനാനി പനേത്ഥ ന സന്തി പയോഗാഭാവതോ. ഇതി ഇമേസു വിച്ഛാവസേന വുത്തേസു ലിങ്ഗത്തയരൂപേസു സമാസചിന്താ ന ഉപ്പാദേതബ്ബാ അനിബ്ബചനീയത്താ വിച്ഛാസദ്ദാനം. തഥാ ഹി “പബ്ബം പബ്ബം സന്ധി സന്ധി ഓധി ഓധി ഹുത്വാ തത്തകപാലേ പക്ഖിത്തതിലാ വിയ തടതടായന്താ സങ്ഖാരാ ഭിജ്ജന്തീ”തിആദീസു **പബ്ബപബ്ബ**സദ്ദാദീനം സമാസകരണവസേന നിബ്ബചനം പുബ്ബാചരിയേഹി ന ദസ്സിതം. യസ്മാ ച വിച്ഛായം വത്തമാനാനം ദ്വിരുത്തി ലോകതോ ഏവ സിദ്ധാ, ന ലക്ഖണതോ, തസ്മാ തത്ഥ സമാസചിന്താ ന ഉപ്പാദേതബ്ബാ.

ഇദാനി **ഏകച്ച ഏകതിയ ഏകച്ചിയ**സദ്ദാനം നാമികപദമാലായോ വുച്ചന്തേ - പുല്ലിങ്ഗേ താവ ഏകച്ചോ, ഏകച്ചേ. ഏകച്ചം, ഏകച്ചേ. സേസം **പുരിസ**സദ്ദസമം. ഏത്ഥ **ഏകച്ചേ**തി പച്ചത്തബഹുവചനമേവ സബ്ബനാമികരൂപസമം അസാധാരണരൂപത്താ. “ഇധേകച്ചോ കുലപുത്തോ. ഇധേകച്ചേ മോഘപുരിസാ”തി നിദസ്സനപദാനി.

ഏകതിയോ, ഏകതിയേ. ഏകതിയം, ഏകതിയേ. സേസം **പുരിസ**സദ്ദസമം. ഇധാപി **ഏകതിയേ**തി പച്ചത്തബഹുവചനമേവ സബ്ബനാമികരൂപസമം അസാധാരണരൂപത്താ. ഏകതിയേ മനുസ്സാ.

> "ന വിസ്സസേ ഏകതിയേസു ഏവ,
> അഗാരിസു പബ്ബജിതേസു ചാപി;
> സാധൂപി ഹുത്വാന അസാധു ഹോന്തി;
> അസാധു ഹുത്വാ പുന സാധു ഹോന്തീ"തി

നിദസ്സനപദാനി. **ഏകച്ചിയ**സദ്ദസ്സ അത്ഥിതായം പന -

> "സച്ചം കിരേവമാഹംസു, നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധ;
> കട്ഠം നിപ്ലവിതം സേയ്യോ, ന ത്വേവേകച്ചിയോ നരോ.

ഏകച്ചിയം ആഹാര"ന്തി നിദസ്സനപദാനി. ഏകച്ചിയോ, ഏകച്ചിയാ. ഏകച്ചിയം, ഏകച്ചിയേതി സബ്ബഥാപി **പുരിസ**നയോ. പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകച്ചം , ഏകച്ചാനി. ഏകച്ചം, ഏകച്ചാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഏകതിയം, ഏകതിയാനി. ഏകതിയം, ഏകതിയാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഏകച്ചിയം, ഏകച്ചിയാനി. ഏകച്ചിയം, ഏകച്ചിയാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി.

"ഏകച്ചാ, ഏകച്ചാ, ഏകച്ചായോ"തി **കഞ്ഞാ**നയേന, തഥാ "ഏകതിയാ, ഏകതിയാ, ഏകതിയായോ. ഏകതിയ"ന്തി ച, "ഏകച്ചിയാ, ഏകച്ചിയാ, ഏകച്ചിയായോ. ഏകച്ചിയ"ന്തി ച **കഞ്ഞാ**നയേന യോജേതബ്ബം. ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി.

ഇദാനി **ഏകാകീ ഏകാകിയ**സദ്ദവസേന നാമികപദമാലാ വുച്ചന്തേ -

ഏകാകീ, ഏകാകീ, ഏകാകിനോ. ഏകാകിം, ഏകാകീ, ഏകാകിനോ. **ദണ്ഡീ**നയേന ഞേയ്യാ. ഏകാകിയോ, ഏകാകിയാ. ഏകാകിയം, ഏകാകിയേ. ഏകാകിയേന. **പുരിസ**നയേന ഞേയ്യം. പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകാകി കുലം, ഏകാകീ, ഏകാകീനി. ഏകാകിം, ഏകാകീ, ഏകാകീനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. ഏകാകിയം, ഏകാകിയാനി. ഏകാകിയം, ഏകാകിയാനി. സേസം പുല്ലിങ്ഗസദിസം. നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി.

ഏകാകിനീ, ഏകാകിനീ, ഏകാകിനിയോ. ഏകാകിനിം, ഏകാകിനീ, ഏകാകിനിയോ. ഏകാകിനിയാതി **ഇത്ഥീ**സദിസം. ഏകാകിയാ, ഏകാകിയാ, ഏകാകിയായോ. ഏകാകിയം, ഏകാകിയാ, ഏകാകിയായോ. ഏകാകിയായാതി **കഞ്ഞാ**സദിസം. ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി. സബ്ബാനി പനേതാനി അസബ്ബനാമികരൂപാനി അത്ഥന്തരവിഞ്ഞാപനത്ഥം വുത്താനീതി ദട്ഠബ്ബാനി.

ഇദാനി **ദ്വി**സദ്ദപരിയായസ്സ സദാ ബഹുവചനന്തസ്സ സബ്ബനാമികപദസ്സ **ഉഭ**സദ്ദസ്സ നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

“ഉഭോ , ഉഭോ, ഉഭോഹി, ഉഭോഭി, ഉഭിന്നം, ഉഭോഹി, ഉഭോഭി, ഉഭിന്നം, ഉഭോസൂ”തി അയം പാളിനയാനുരൂപേന വുത്തപദമാലാ. അത്രിമേ പയോഗാ - ഉഭോ കുമാരാ നിക്കീതാ. ഉഭോ ഇത്ഥിയോ തിട്ഠന്തി, ഉഭോ ചിത്താനി തിട്ഠന്തി, ഉഭോ പുത്തേ അദാസി. ഉഭോ കഞ്ഞായോ പസ്സതി. ഉഭോ പാദാനി ഭിന്ദിത്വാ, സഞ്ഞമിസ്സാമി വോ അഹം. ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി. ഉഭോഹി ബാഹാഹി, ഉഭോഹി ചിത്തേഹി, ഉഭിന്നം ജനാനം, ഉഭിന്നം ഇത്ഥീനം, ഉഭിന്നം ചിത്താനം, ഉഭോസു പുരിസേസു, ഉഭോസു ഇത്ഥീസു, ഉഭോസു പസ്സേസൂതി, അയമസ്മാകം രുചി. ആചരിയാ പന “ഉഭേഹി, ഉഭേഭി, ഉഭേസൂ”തിപി ഇച്ഛന്തി. **കച്ചായനേപി** ഹി “ഉഭേ തപ്പുരിസാ”തി വുത്തം. സബ്ബാനിപി ഏതാനി മനസി കാതബ്ബാനിയേവ. **ഉഭ**സദ്ദസ്സ സമാസോ അപ്പസിദ്ധോ. ലിങ്ഗത്തയസാധാരണരൂപാനി.

ഇദാനി സങ്ഖാവചനാനം **ദ്വിതി ചതു**സദ്ദാനം സദാ ബഹുവചനന്താനം സബ്ബനാമാനം നാമികപദമാലായോ വുച്ചന്തേ -

ദ്വേ, ദ്വേ, ദ്വീഹി, ദ്വീഭി, ദ്വിന്നം, ദുവിന്നം, ദ്വീഹി, ദ്വീഭി, ദ്വിന്നം, ദുവിന്നം, ദ്വീസു. **ചൂളനിരുത്തിയം** പന “ദ്വിന്നന്ന”ന്തി പദമാലാ ആഗതാ. ഇമാനി **അഹം**സദ്ദാദീനി വിയ ഇത്ഥി ലിങ്ഗാദിഭാവവിനിമുത്താനിപി തീസു ലിങ്ഗേസു യുജ്ജന്തേ “ദ്വേ പുരിസാ, ദ്വേ ഇത്ഥിയോ, ദ്വേ ചിത്താനി”ഇച്ചേവമാദിനാ. ഇമാനിപി ലിങ്ഗത്തയസാധാരണാനി രൂപാനി.

“ദ്വേ”തി രൂപം **ദ്വി**സദ്ദസ്സ, യം സമാസമ്ഹി തം ഭവേ;
ദ്വിതിപ്പകതികംയേവ, നാനാദേസേഹി സാ സിയാ.

ദ്വിഭാവോ ചേവ ദ്വേഭാവോ, ദ്വിരത്തഞ്ച ദുവസ്സകോ;
ദോഹളിനീ ദുപത്തഞ്ച, തദ്ധിതത്തേ ദ്വയം ദ്വയം.

തയോ , തയോ, തീഹി, തീഭി, തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, തീഹി, തീഭി, തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, തീസു. ഇമാനി പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

തിസ്സോ, തിസ്സോ, തീഹി, തീഭി, തിസ്സന്നം, തീഹി, തീഭി, തിസ്സന്നം, തീസു. ഇമാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി. **ചൂളനിരുത്തിയം** “തിസ്സന്നന്ന”ന്തി ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം ബഹുവചനമാഗതം, **നിരുത്തിപിടകേ** പന “തിണ്ണന്ന”ന്തി. താനി സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ പുനപ്പുനം ഉപപരിക്ഖിത്വാ ദിസ്സന്തി ചേ, ഗഹേതബ്ബാനി.

തീണി, തീണി, തീഹി, തീഭി, തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, തീഹി, തീഭി, തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, തീസു. ഇമാനി നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി. കത്ഥചി പന പാളിപ്പദേസേ **തീണി**സദ്ദസ്സ **ണി**കാരലോപോപി ഭവതി “ദ്വേ വാതി വാ ഉദകഫുസിതാനീ”തി. “തിണ്ണന്നം ഖോ ഭിക്ഖവേ ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജേന ഭിക്ഖുനാ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ”തി ഇദം “തിണ്ണന്ന”ന്തി പദസ്സ അത്ഥിഭാവേ നിദസ്സനം.

യാനി രൂപാനി വുത്താനി, “തിസ്സോ തീണി തയോ”ഇതി;
സമാസവിസയേ താനി, **തി**തിപ്പകതികാ സിയും.

യസ്മാ **തി**സ്സ സമാസമ്ഹി, സദ്ധിം പരപദേന വേ;

“തിവേദനം തിചിത്ത”ന്തി, “തിലോക”ന്തി ച നിദ്ദിസേ.

ഏത്ഥ നപുംസകത്തംവ, പാസംസം പായവുത്തിതോ;
പുമത്തമ്പേത്ഥ ഇച്ഛന്തി, “തിഭവോ ഖായതേ”ഇതി.

ചത്താരോ, ചതുരോ, ചത്താരോ, ചതുരോ, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, ചതൂസു. ഇമാനി പുല്ലിങ്ഗരൂപാനി.

ചതസ്സോ , ചതസ്സോ, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതസ്സന്നം, ചതുന്നം, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതസ്സന്നം, ചതുന്നം, ചതൂസു. ഇമാനി ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപാനി. ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ “ചതുന്ന”ന്തി പദം **ചൂളനിരുത്തിയം നിരുത്തിപിടകേ പാളിയം അട്ഠകഥാസു** ച ദസ്സനതോ വുത്തം. തഥാ ഹി ചൂളനിരുത്തിയം ഇത്ഥിലിങ്ഗട്ഠാനേ “ചതുന്ന”ന്തി ആഗതം, നിരുത്തിപിടകേ “ചതുന്നം കഞ്ഞാന”ന്തി ആഗതം. പാളിയം പന സോണദന്തസുത്താദീസു “സമണോ ഗോതമോ ചതുന്നം പരിസാനം പിയോ മനാപോ”തി ആഗതം. അട്ഠകഥാസു ച പന സുത്തന്തട്ഠകഥായം “ചതൂഹി അച്ഛരിയബ്ഭുതധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ചതുന്നം പരിസാനം പിയോ മനാപോ”തി ആഗതം. സത്തിലങ്ഘജാതകട്ഠകഥായം “ആചരിയോ പനസ്സ ചതുന്നം സത്തീനം ലങ്ഘനം സിപ്പം ജാനാതീ”തി ആഗതം.

ചത്താരി, ചത്താരി, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, ചതൂഹി, ചതൂഭി, ചതുബ്ഭി, ചതുന്നം, ചതൂസു. ഇമാനി നപുംസകലിങ്ഗരൂപാനി.

“ചത്താരോ”തി “ചതസ്സോ”തി, “ചത്താരീ”തി ച സദ്ദിതം;
രൂപം സമാസഭാവമ്ഹി, **ചതു**പ്പകതികം ഭവേ.

നിദസ്സനപദാനേത്ഥ, കമതോ കമകോവിദോ;
“ചതുബ്ബിധം ചതുസ്സാലം, ചതുസച്ച”ന്തി നിദ്ദിസേ.

ഇമാനി **ദ്വേ**ആദികാനി സബ്ബനാമികാനി ബഹുവചനാനിയേവ ഭവന്തി, ന ഏകവചനാനി. **ചൂളനിരുത്തിയം** പന തീസു ലിങ്ഗേസു “ചതസ്സന്ന”ന്തി വുത്തം, തം അനിജ്ഝാനക്ഖമം വിയ ദിസ്സതി.

ഇദാനി **തുമ്ഹഅമ്ഹ**സദ്ദാനം നാമികപദമാലാ വുച്ചന്തേ, തേസു യേന കഥേതി, തസ്സാലപനേ **തുമ്ഹ**വചനാനി ഭവന്തി.

ത്വം, തുവം, തുമ്ഹേ. തം, തുവം, ത്വം, തവം, തുമ്ഹേ. തയാ, ത്വയാ, തുമ്ഹേഹി, തുമ്ഹേഭി. തുയ്ഹം, തവ, തുമ്ഹം, തുമ്ഹാകം. തയാ, ത്വയാ, തുമ്ഹേഹി, തുമ്ഹേഭി. തുയ്ഹം, തവ, തുമ്ഹം, തുമ്ഹാകം. തയി, ത്വയി, തുമ്ഹേസു . തത്ര “ത്വം പുരിസോ, ത്വം ഇത്ഥീ, ത്വം ചിത്ത”ന്തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി.

അത്തയോഗേ **അമ്ഹ**വചനാനി ഭവന്തി.

അഹം, അഹകം, മയം, അമ്ഹേ. മം, മമം, അമ്ഹേ. മയാ, അമ്ഹേഹി, അമ്ഹേഭി. മയ്ഹം, മമ, അമ്ഹം, അമ്ഹാകം, അസ്മാകം. മയാ,

അമ്ഹേഹി, അമ്ഹേഭി. മയ്ഹം, മമ, അമ്ഹം, അമ്ഹാകം, അസ്മാകം. മയി, അമ്ഹേസു, അസ്മേസു.

ഏത്ഥ പന ''കഥം അമ്ഹേ കരോമസേ''തി പാളിദസ്സനതോ ''തുമ്ഹേ''തി പച്ചത്തവചനസ്സ വിയ ''അമ്ഹേ''തി പച്ചത്തവചനസ്സപി അത്ഥിതാ വേദിതബ്ബാ, ''അഹക''ന്തി രൂപന്തരമ്പി ഇച്ഛിതബ്ബം. തസ്സ അത്ഥിഭാവേ ''അഹകഞ്ച ചിത്തവസാനുഗാ ഭാസിസ്സ''ന്തി ഏസാ പാളി നിദസ്സനം. ഏത്ഥ ഹി അഹകന്തി അഹം ഇച്ചേവത്ഥോ. തത്ര ''അഹം പുരിസോ, അഹം കഞ്ഞാ, അഹം ചിത്ത''ന്തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി. ഇമാനിപി ലിങ്ഗത്തയസാധാരണരൂപാനി.

കച്ചായനചൂളനിരുത്തിനിരുത്തിപിടകേസു പന ''തുമ്ഹാകം അമ്ഹാക''ന്തി ച ദുതിയാബഹുവചനം വുത്തം. കച്ചായനേ ''തുമ്ഹാനം അമ്ഹാന''ന്തി ച പഠമാദുതിയാബഹുവചനം, ''തുമ്ഹം അമ്ഹ''ന്തി ച ചതുത്ഥീഛട്ഠേകവചനം, പഠമാദുതിയാബഹുവചനഞ്ച വുത്തം, ചൂളനിരുത്തിനിരുത്തിപിടകേ പന ''തുമ്ഹം അമ്ഹ''ന്തി ച ദുതിയേകവചനം വുത്തം, ''തുമ്ഹേ അമ്ഹേ''തി ച ചതുത്ഥീഛട്ഠീബഹുവചനം വുത്തം. ഏതാനി ഉപപരിക്ഖിത്വാ സാട്ഠകഥേസു സുത്തന്തേസു ദിസ്സന്തി ചേ, ഗഹേതബ്ബാനി.

തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം പന പരപദേഹി സദ്ധിം സമാസേ ''മംദീപാ''തിആദയോ പയോഗാ തഥാഗതാദിമുഖതോ സമ്ഭവന്തി. ''ഏതേ ഗാമണി മംദീപാ മംലേണാ മംസരണാ''തി ഹി തഥാഗതമുഖതോ, ''തയ്യോഗോ മയ്യോഗോ''തി നിരുത്തഞ്ഞുമുഖതോ, **കാബ്യാദാസേ** ച ''ത്വംമുഖം കമലേനേവ, തുല്യം നാഞ്ഞേന കേനചീ''തി ച ''ചന്ദേന ത്വംമുഖം തുല്യ''ന്തി ച കവിമുഖതോ.

തത്ഥ ഹി അഹം ദീപോ ഏതേസന്തി **മംദീപാ,** അഹം ലേണം ഏതേസന്തി **മംലേണാ,** ഏവം **മംസരണാ**. തുമ്ഹേന യോഗോ **തയ്യോഗോ, തുമ്ഹ**സദ്ദേന യോഗോ ഇച്ചേവത്ഥോ. അമ്ഹേന യോഗോ **മയ്യോഗോ, അമ്ഹ**സദ്ദേന യോഗോ ഇച്ചേവത്ഥോ. തവ മുഖം **ത്വംമുഖം**. ബഹുവചനവസേനപി നിബ്ബചനീയം ''തുമ്ഹാകം മുഖം ത്വംമുഖ''ന്തി. ഏത്ഥ ച പാളിയം ''മംദീപാ''ഇച്ചാദിദസ്സനതോ ''ത്വംദീപാ''തിആദീനി **കാബ്യാദാസേ** ച ''ത്വംമുഖ''ന്തി ദസ്സനതോ **ത്വംവണ്ണോ, ത്വംസരോ, മംമുഖം, മംവണ്ണോ, മംസരോ**ആദീനി ഗഹേതബ്ബാനി. തത്ഥ ത്വം ദീപോ ഏതേസന്തി **ത്വംദീപാ,** തുമ്ഹേ വാ ദീപാ ഏതേസന്തി **ത്വംദീപാ,** തവ വണ്ണോ **ത്വംവണ്ണോ**. മമ മുഖം **മംമുഖം,** അമ്ഹാകം വാ മുഖം **മംമുഖ**ന്തി നിബ്ബചനാനി. ഏസ നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു.

> സമാസേ **തുമ്ഹഅമ്ഹാകം,** ഹോന്തി പരപദേഹി വേ;
> ''ത്വംമുഖ''ന്തി ച ''മംദീപാ, തയ്യോഗോ മയ്യോഗോ''തി ച.

ഏത്ഥാഹ ''കിം ഏത്തകമേവ **തുമ്ഹഅമ്ഹ**സദ്ദാനം രൂപം, ഉദാഹു അഞ്ഞമ്പി അത്ഥീ''തി? അത്ഥി ''തേ മേ'' ഇച്ചാദീനി. യദി ഏവം കസ്മാ പദമാലാ വിസും ന വുത്താതി? അവചനേ കാരണമത്ഥി. അത്രിദം കാരണം -

> ''തേ മേ വോ നോ''തി രൂപാനി, പരാനി പദതോ യതോ;
> തതോ നാമികപന്തീസു, ന തു വുത്താനി താനി മേ.

ഏത്ഥ ച മയം മേ വോ നോസദ്ദാനമത്ഥുദ്ധാരോ വുച്ചതേ - **തേ**സദ്ദസ്സ പന വുത്തോവ. യസ്മാ അട്ഠകഥാചരിയാ **മയം**സദ്ദട്ഠാനേപി **മയാ**സദ്ദോ, **മയാ**സദ്ദട്ഠാനേപി ച **മയം**സദ്ദോ ഇച്ചേവ വദന്തി, തസ്മാ മയമ്പി തഥേവ വദാമ. **മയം**സദ്ദോ "അനുഞ്ഞാതപടിഞ്ഞാതാ, തേവിജ്ജാമയമസ്മുഭോ"തിആദീസു അസ്മദത്ഥേ ആഗതോ . "മയം നിസ്സായ ഹേമായ, ജാതാ മന്ദോസിസൂപഗാ"തി ഏത്ഥ പഞ്ഞത്തിയം. "മനോമയാ പീതിഭക്ഖാ സയംപഭാ"തിആദീസു നിബ്ബത്തിഅത്ഥേ. ബാഹിരേന പച്ചയേന വിനാ മനസാവ നിബ്ബത്താതി മനോമയാ. "യംനൂനാഹം സബ്ബമത്തികാമയം കുടികം കരേയ്യ"ന്തിആദീസു വികാരത്ഥേ. "ദാനമയം സീലമയ"ന്തിആദീസു പദപൂരണമത്തേ. "പീഠം തേ സോവണ്ണമയം ഉളാര"ന്തി ഏത്ഥ വികാരത്ഥേ പദപൂരണമത്തേ വാ ദട്ഠബ്ബോ. യദാ ഹി സുവണ്ണമേവ സോവണ്ണന്തി അയമത്ഥോ, തദാ സുവണ്ണസ്സ വികാരോ സോവണ്ണമയന്തി വികാരത്ഥേ **മയ**സദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ. നിബ്ബത്തിഅത്ഥോതിപി വത്തും വട്ടതി. യദാ പന സുവണ്ണേന നിബ്ബത്തം സോവണ്ണന്തി അയമത്ഥോ, തദാ സോവണ്ണമേവ സോവണ്ണമയന്തി പദപൂരണമത്തേ **മയ**സദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ.

മേസദ്ദോ "കിച്ഛേന മേ അധിഗതം, ഹലം ദാനി പകാസിതു"ന്തിആദീസു കരണേ ആഗതോ. മയാതി അത്ഥോ. "തസ്സ മേ ഭന്തേ ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതൂ"തിആദീസു സമ്പദാനേ, മയ്ഹന്തി അത്ഥോതി വദന്തി. "പുബ്ബേവ മേ ഭിക്ഖവേ സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ"തിആദീസു സാമിഅത്ഥേ, മമാതി അത്ഥോതി ച വദന്തി. ഏത്ഥേതം വുച്ചതി -

> കരണേ സമ്പദാനേ ച, സാമിഅത്ഥേ ച ആഗതോ;
> **മേ**സദ്ദോ ഇതി വിഞ്ഞേയ്യോ, വിഞ്ഞുനാ നയദസ്സിനാ.

ഏത്ഥ പന ഠത്വാ അട്ഠകഥാചരിയേഹി കതേ **തേ മേ**സദ്ദാനമത്ഥവിവരണേ വിനിച്ഛയം ബ്രൂമ തേസമധിപ്പായപ്പകാസനവസേന സോതൂനം സംസയസമുഗ്ഘാടനത്ഥം. തഥാ ഹി അട്ഠകഥാചരിയാ **തേമേ**സദ്ദാനം സമ്പദാനത്ഥവസേന "തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തി അത്ഥം സംവണ്ണേസും, സാമിഅത്ഥവസേന പന "തവ മമാ"തി. ഏവം യ്വായം തേഹി അസങ്കരതോ നിയമോ ദസ്സിതോ, സോ സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ കുതോ ലബ്ഭാ. തഥാ ഹി **തേമേ**സദ്ദത്ഥവാചകാ **തുയ്ഹം മയ്ഹം**സദ്ദാ **തവ മമ**സദ്ദാ ച സമ്പദാനസാമിഅത്ഥേസു അനിയമതോ പവത്തന്തി.

തത്രിമേ പയോഗാ - ഇദം തുയ്ഹം ദദാമി. തുയ്ഹം വികപ്പേമി. തുയ്ഹം മംസേന മേദേന, മത്ഥകേന ച ബ്രാഹ്മണ, ആഹുതിം പഗ്ഗഹേസ്സാമി. ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ. തുയ്ഹം പന മാതാ കഹന്തി. മയ്ഹമേവ ദാനം ദാതബ്ബം, ന അഞ്ഞേസം, മയ്ഹമേവ സാവകാനം ദാനം ദാതബ്ബം, ന അഞ്ഞേസം. ന മയ്ഹം ഭരിയാ ഏസാ. അസ്സമോ സുകതോ മയ്ഹം. സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം. താത മയ്ഹം മാതു മുഖം അഞ്ഞാദിസം, തുമ്ഹാകം അഞ്ഞാദിസം. മയ്ഹം സാമികോ ഇദാനി മരിസ്സതി. തവ ദീയതേ, തവ സിലാഘതേ, മമ സിലാഘതേ, പബ്ബജ്ജാ മമ രുച്ചതി. തവ പുത്തോ. ഉഭോ മാതാപിതാ മമാതി ഏവം അനിയമതോ പവത്തന്തി.

ചൂളനിരുത്തിയഞ്ഹി യമകമഹാഥേരേന ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം അനഞ്ഞരൂപത്തം വുത്തം "ചതുത്ഥീഛട്ഠീനം സബ്ബത്ഥ അനഞ്ഞം, തതിയാപഞ്ചമീനം ബഹുവചനഞ്ചാ"തി . യദി ഏവം അട്ഠകഥാചരിയാ "നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ. നമോ തേ ബുദ്ധ വീരത്ഥൂ'തിആദീസു **തുയ്ഹം**സദ്ദസ്സ വസേന സമ്പദാനേ, തുയ്ഹന്തി ഹി അത്ഥോ. 'കിന്തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയ'ന്തിആദീസു സാമിഅത്ഥേ, തവാതി ഹി അത്ഥോ"തിആദീനി വദന്താ "അയുത്തം സംവണ്ണനം സംവണ്ണേസു"ന്തിപി, "പസ്സിതബ്ബം ന പസ്സിംസൂ"തിപി ആപജ്ജന്തീതി? യുത്തംയേവ തേ സംവണ്ണയിംസു, പസ്സിതബ്ബഞ്ച പസ്സിംസു. തഥാ ഹി തേ "സദ്ദസത്ഥമ്പി ഏകദേസതോ സാസനാനുകൂലം ഹോതീ"തി പരേസമനുകമ്പായ സദ്ദസത്ഥതോ നയം ഗഹേത്വാ സമ്പദാനത്ഥവസേന **തേ മേ**സദ്ദാനം "തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തി അത്ഥം സംവണ്ണയിംസു, സാമിഅത്ഥവസേന പന "തവ മമാ"തി. സദ്ദസത്ഥേ ഹി ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനി സബ്ബഥാ വിസദിസാനി, സാസനേ പന സദിസാനി. തസ്മാ സാസനേ സാമഞ്ഞേന പവത്താനി ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനി സദ്ദസത്ഥേ വിസേസേന പവത്തേഹി ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപേഹി സമാനഗതികാനി കത്വാ പരേസമനുകമ്പായ സമ്പദാനത്ഥേ **തുയ്ഹം മയ്ഹം**സദ്ദാനം പവത്തിനിയമോ, സാമിഅത്ഥേ ച **തവ മമ**സദ്ദാനം പവത്തിനിയമോ ദസ്സിതോ. യസ്മാ പന പരേസമനുകമ്പായ അയം നിയമോ, തസ്മാ കരുണായേവായംപരാധോ, ന അട്ഠകഥാചരിയാനം. തായ ഏവ ഹി തേഹി ഏവം സംവണ്ണനാ കതാതി.

കേചി പനേത്ഥ ഏവം വദേയ്യും - നനു ച ഭോ അട്ഠകഥാചരിയേഹി സദ്ദനയം നിസ്സായ **തേ മേ**സദ്ദാനം സാമിഅത്ഥേ വത്തമാനാനം "തവ മമാ"തി അത്ഥവചനേന "തുയ്ഹം മംസേന മേദേന, ന മയ്ഹം ഭരിയാ ഏസാ"തിആദീസു സാമിവിസയേസു വിഭത്തിവിപല്ലാസനയോ ദസ്സിതോതി സക്കാ വത്തും, തഥാ സദ്ദനയഞ്ഞേവ നിസ്സായ **തേ മേ**സദ്ദാനം സമ്പദാനത്ഥേ വത്തമാനാനം "തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തി അത്ഥവചനേന "ഭത്തം തവ ന രുച്ചതി. പബ്ബജ്ജാ മമ രുച്ചതീ"തിആദീസുപി സമ്പദാനവിസയേസു വിഭത്തിവിപല്ലാസനയോ ദസ്സിതോതി സക്കാ വത്തുന്തി? ന സക്കാ, ഗാഥാസു വിയ ചുണ്ണിയപദട്ഠാനേപി **തുയ്ഹം മയ്ഹം തവ മമ**സദ്ദാനം അനിയമേന ദ്വീസു അത്ഥേസു പവത്തനതോ. ന ഹി ഈദിസേ ഠാനേ ഗാഥായം വാ ചുണ്ണിയപദട്ഠാനേ വാ വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ. "തസ്സ രജ്ജസ്സഹം ഭീതോ. കിം നു ഖോ അഹം തസ്സ സുഖസ്സ ഭായാമീ"തിആദീസുയേവ പന ഠാനേസു ഇച്ഛിതബ്ബോ.

യദി സദ്ദനയം നിസ്സായ "തുയ്ഹം മംസേന മേദേനാ"തിആദീസു വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ സിയാ, "ബ്രാഹ്മണസ്സ പിയപുത്തദാനം അദാസി. ബ്രാഹ്മണസ്സ പിതാ അദാസീ"തിആദീസുപി സദ്ദനയം നിസ്സായ "ബ്രാഹ്മണായാ"തിആദിനാ വിഭത്തിവിപല്ലാസത്ഥോ വചനീയോ സിയാ ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനം സത്ഥേ വിസും വചനതോ. ഏവഞ്ച സതി കോ ദോസോതി ചേ? അത്ഥേവ ദോസോ, യസ്മാ **ദാന**യോഗേ വാ **നമോ**യോഗേ വാ **ആയാ**ദേസസഹിതാനി ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനി സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ നുപലബ്ഭന്തി, തസ്മാ "ബ്രാഹ്മണായാ"തിആദിനാ വിഭത്തിവിപല്ലാസത്ഥവചനേ അയം ദോസോ യദിദം അവിജ്ജമാനഗ്ഗഹണം. യസ്മാ പന ഈദിസേസു ഠാനേസു വിഭത്തിവിപല്ലാസകരണം സാവജ്ജം,

തസ്മാ "തുയ്ഹം മംസേന മേദേനോ"തിആദീസുപി വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ന ഇച്ഛിതബ്ബോ.

ചതുത്ഥീഛട്ഠീരൂപാനി ഹി അനഞ്ഞാനി ദിസ്സന്തി "പുരിസസ്സ അദാസി, പുരിസസ്സ ധനം ബ്രാഹ്മണാനം അദാസി, ബ്രാഹ്മണാനം സന്തക"ന്തി. തഥാ ഹി പാവചനേ **സ നം**സദ്ദാ സമ്പദാനസാമിഅത്ഥേസു സാമഞ്ഞേന പവത്തന്തി, തപ്പവത്തി "അഗ്ഗസ്സ ദാതാ മേധാവീ"തിആദീഹി പയോഗേഹി ദീപേതബ്ബാ. "അഗ്ഗസ്സ ദാതാ മേധാവീ"തി എത്ഥ ഹി "അഗ്ഗസ്സാ"തി അയം സദ്ദോ യദാ ക്രിയാപടിഗ്ഗഹണം പടിച്ച സമ്പദാനത്ഥേ പവത്തതി, തദാ "അഗ്ഗസ്സ രതനത്തയസ്സ ദാതാ"തി അത്ഥവസേന പവത്തതി. യദാ പന ക്രിയം പടിച്ച കമ്മഭൂതേ സാമിഅത്ഥേ പവത്തതി, തദാ "അഗ്ഗസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ ദാതാ"തി അത്ഥവസേന പവത്തതി. എവം സബ്ബഥാപി വിപല്ലാസോ തുമ്ഹാകം സരണം ന ഹോതീതി. തഥാ സദ്ദനയം നിസ്സായ "സമ്പദാനവചന"ന്തി തുമ്ഹേഹി ദള്ഹം ഗഹിതസ്സ **മ**യ്ഹംസദ്ദസ്സ സാമിഅത്ഥവസേന പണ്ണത്തിയം ദസ്സനതോ വിഭത്തിവിപല്ലാസോ തുമ്ഹാകം സരണം ന ഹോതേവ. തഥാ ഹി -

> "സകുണോ മയ്ഹകോ നാമ, ഗിരിസാനുദരീചരോ;
> പക്കം പിപ്ഫലിമാരുയ്ഹ, 'മയ്ഹം മയ്ഹ'ന്തി കന്ദതീ"തി

എത്ഥ **മയ്ഹകോ**തി എകായ സകുണജാതിയാ നാമം. സോ ഹി ലോലുപ്പചാരിതായ "ഇദമ്പി മയ്ഹം, ഇദമ്പി മയ്ഹ"ന്തി കായതി രവതീതി മയ്ഹകോതി വുച്ചതി **മയ്ഹ**സദ്ദൂപപദസ്സ **കേ രേ ഗേ** സദ്ദേതി ധാതുസ്സ വസേന.

അത്രായം പദസോധനാ - യദി **തു**യ്ഹം മയ്ഹംസദ്ദാ ധുവം സമ്പദാനത്ഥേ, **തവ മമ**സദ്ദാ ച സാമിഅത്ഥേ ഭവേയ്യും, എവം സന്തേ ലോകവോഹാരകുസലേന സബ്ബഞ്ഞുനാ തസ്സ സകുണസ്സ "മയ്ഹകോ"തി പണ്ണത്തി ന വത്തബ്ബാ സിയാ അനന്തോഗധസമ്പദാനത്ഥത്താ, അന്തോഗധസാമ്യത്ഥത്താ പന "മമകോ" ഇച്ചേവ പഞ്ഞത്തി വത്തബ്ബാ സിയാ. എത്ഥപി "മയ്ഹകോ"തി ഇദം വിഭത്തിവിപല്ലാസവസേന വുത്തന്തി ചേ? ന, പണ്ണത്തിവിസയേ വിഭത്തിവിപരിണാമസ്സ അട്ഠാനത്താ അനവകാസത്താ.

അപിചേത്ഥ **മ**യ്ഹംസദ്ദോ സരൂപതോ വിഭത്യന്തഭാവേന തിട്ഠതി കസദ്ദേന എകപദത്തൂപഗമനതോ, എവം സന്തേപി "മയ്ഹകോ"തി അയം സകുണവിസേസവാചകോ സദ്ദോ പച്ചത്തവചനഭാവേ ഠിതോയേവ ഊനസകം സാമിഅത്ഥമ്പി ജോതയതി **സുജമ്പതി രാജപുരിസ**സദ്ദാ വിയ. ഇമിനാപി കാരണേന വിഭത്തിവിപല്ലാസോ തുമ്ഹാകം സരണം ന ഹോതി. ഇതി "മയ്ഹകോ"തി പണ്ണത്തിയം വത്തമാനസ്സ പദാവയവഭൂതസ്സ **മ**യ്ഹസദ്ദസ്സ അവിപല്ലാസവചനലേസേന **തുയ്ഹം തവ മമ**സദ്ദേസുപി വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ന ഇച്ഛിതബ്ബോതി സിദ്ധം. തസ്മാ അട്ഠകഥാചരിയേഹി സമ്പദാനസാമിഅത്ഥേസു സാമഞ്ഞേന പവത്താനമ്പി സമാനാനം **തുയ്ഹം മയ്ഹം തവ മമ**സദ്ദാനം സദ്ദനയഞ്ഞേവ നിസ്സായ പരേസമനുകമ്പായ വുത്തപ്പകാരോ നിയമോ ദസ്സിതോതി അവഗന്തബ്ബം. ഇച്ചേവം -

> "തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തിമേ സദ്ദേ, സമ്പദാനേ ഗരൂ വദും;
> "തവ മമാ"തി സാമിമ്ഹി, നയമാദായ സത്ഥതോ.

ഏവം സന്തേപി ഏതേസം, നിയമോ നത്ഥി പാളിയം;
കോചി തേസം വിസേസോ ച, ദിട്ഠോ അമ്ഹേഹി തം സുണ.

സാമ്യത്ഥസമ്പദാനത്ഥാ, സമ്ഭവന്തി യഹിം ദുവേ;
"തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തിമേ സദ്ദാ, തേ പയോഗാ ന ദുല്ലഭാ.

"തവ മമാ"തിമേ സദ്ദാ, പായാ സാമിമ്ഹി വത്തരേ;
സമ്പദാനേ യഹിം ഹോന്തി, തേ പയോഗാ പനപ്പകാ.

തവതോ **മമ**തോ **തുയ്ഹം-മയ്ഹം**സദ്ദാവ സാസനേ;
പാഠേ നേകസഹസ്സമ്ഹി, സാമിഅത്ഥേ പവത്തരേതി.

സബ്ബാപി ഇമാ നീതിയോ പരമസുഖുമാ സുദുദ്ദസാ വീരജാതിനാ സാധുകം മനസി കാതബ്ബാ.

വോ നോസദ്ദേസു പന **വോ**സദ്ദോ പച്ചത്തഉപയോഗകരണസമ്പദാനസാമിവചനപദപൂരണേസു ദിസ്സതി. "കച്ചി വോ അനുരുദ്ധാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ"തിആദീസു ഹി പച്ചത്തേ ദിസ്സതി. "ഗച്ഛഥ ഭിക്ഖവേ പണാമേമി വോ"തിആദീസു ഉപയോഗേ. "ന വോ മമ സന്തികേ വത്ഥബ്ബ"ന്തിആദീസു കരണേ. "വനപത്ഥപരിയായം വോ ഭിക്ഖവേ ദേസേസ്സാമീ"തിആദീസു സമ്പദാനേ. "സബ്ബേസം വോ സാരിപുത്താ സുഭാസിത"ന്തിആദീസു സാമിവചനേ. "യേ ഹി വോഅരിയാ പരിസുദ്ധാ കായകമ്മന്താ"തിആദീസു പദപൂരണമത്തേ. ഏത്ഥേതം വുച്ചതി -

"പച്ചത്തേ ഉപയോഗേ ച, കരണേ സമ്പദാനിയേ;
സാമിസ്സ വചനേ ചേവ, തഥേവ പദപൂരണേ;
ഇമേസു ഛസു ഠാനേസു, **വോ**സദ്ദോ സമ്പവത്തതി".

നോസദ്ദോ പച്ചത്തോപയോഗകരണസമ്പദാനസാമിവചനാവധാരണനുസദ്ദത്ഥേസു പടിസേധേ നിപാതമത്തേ ച വത്തതി. അയഞ്ഹി "ഗാമം നോ ഗച്ഛേയ്യാമാ"തി ഏത്ഥ പച്ചത്തേ ദിസ്സതി. "മാ നോ അജ്ജ വികന്തിംസു, രഞ്ഞോ സൂദാ മഹാനസേ"തിആദീസു ഉപയോഗേ. "ന നോ വിവാഹോ നാഗേഹി, കതപുബ്ബോ കുദാചന"ന്തിആദീസു കരണേ. "സംവിഭജേഥ നോ രജ്ജേനാ"തിആദീസു സമ്പദാനേ. "സത്ഥാ നോ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ"തിആദീസു സാമിവചനേ. "ന നോ സമം അത്ഥി തഥാഗതേനാ"തി ഏത്ഥ അവധാരണേ. "അഭിജാനാസി നോ ത്വം മഹാരാജാ"തിആദീസു **നു**സദ്ദത്ഥേ, പുച്ഛായന്തിപി വത്തും വട്ടതി. "സുഭാസിതഞ്ഞേവ ഭാസേയ്യ, നോ ച ദുബ്ഭാസിതം ഭണേ"തിആദീസു പടിസേധേ. "ന നോ സഭായം ന കരോന്തി കിഞ്ചീ"തിആദീസു നിപാതമത്തേ. ഏത്ഥേതം വുച്ചതി -

പച്ചത്തേ ചുപയോഗേ ച, കരണേ സമ്പദാനിയേ;
സാമ്യാവധാരണേ ചേവ, **നു**സദ്ദത്ഥേ നിവാരണേ;
തഥാ നിപാതമത്തമ്ഹി, **നോ**സദ്ദോ സമ്പവത്തതി.

ഇദാനി സബ്ബനാമാനം യഥാരഹം സംഖിത്തേന മിസ്സകപദമാലാ വുച്ചതേ -

യോ സോ, യേ തേ. യം തം, യേ തേ. യേന തേന. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. യാ സാ, യാ താ. യം തം, യാ താ. യായ തായ. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. യം തം, യാനി താനി. സേസം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഇമിനാ നയേന ലിങ്ഗത്തയയോജനാ കാതബ്ബാ.

‘‘ഏസോ സോ, ഏതേ തേ. അയം സോ, ഇമേ തേ. സോ അയം തേ ഇമേ’’തിആദിനാ യഥാപയോഗം പദമാലാ യോജേതബ്ബാ. തഥാ ഹി ‘‘യോ സോ ഭഗവാ സയമ്ഭൂ അനാചരിയകോ. ഏതേ തേ ഭിക്ഖവേ ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ. അയം സോ സാരഥി ഏതീ’’തി ഏവമാദയോ വിചിത്തപ്പയോഗാ ദിസ്സന്തി. ഇതി സബ്ബനാമികപദാനം മിസ്സകപദമാലാ യോജേതബ്ബാ.

മയാ സബ്ബത്ഥസിദ്ധസ്സ, സാസനേ സബ്ബദസ്സിനോ;
സബ്ബത്ഥ സാസനേ സുട്ഠു, കോസല്ലത്ഥായ സോതുനം.

അസബ്ബനാമനാമേഹി, സബ്ബനാമപദേഹി വേ;
സഹ സബ്ബാനി വുത്താനി, സബ്ബനാമാനി പന്തിതോ.

ഏതേസു കതയോഗാനം, സുഖുമത്ഥവിജാനനം;
അകിച്ഛപടിവേധേന, ഭവിസ്സതി ന സംസയോ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സബ്ബനാമതംസദിസനാമാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗോ നാമ

ദ്വാദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൫൩. സവിനിച്ഛയസങ്ഖ്യാനാമനാമികപദമാലാ

ഇതോ പരം പവക്ഖാമി, സങ്ഖ്യാനാമികപന്തിയോ;
ഭൂധാതുജേഹി രൂപേഹി, അഞ്ഞേഹി ചുപയോജിതും.

യാ ഹി സാ ഹേട്ഠാ അമ്ഹേഹി **ഏക ദ്വിതി ചതു**ഇച്ചേതേസം സങ്ഖ്യാസമ്ബന്ധനാമാനം നാമികപദമാലാ കഥിതാ, തം ഠപേത്വാ ഇധ അസമ്ബന്ധനാമാനം **പഞ്ച ഛ സത്താ**ദീനം സങ്ഖ്യാനാമാനം നാമികപദമാലാ **ഭൂ**ധാതുമയേഹി അഞ്ഞേഹി ച രൂപേഹി യോജനത്ഥം വുച്ചതേ -

പഞ്ച, പഞ്ചഹി, പഞ്ചഭി, പഞ്ചന്നം, പഞ്ചസു. സത്തന്നം വിഭത്തീനം വസേന ഞേയ്യം. "പഞ്ച ഭൂതാ, പഞ്ച അഭിഭവിതാരോ, പഞ്ച പുരിസാ, പഞ്ച ഭൂമിയോ, പഞ്ച കഞ്ഞായോ, പഞ്ച ഭൂതാനി, പഞ്ച ചിത്താനീ"തിആദിനാ സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം. **ഛ,** ഛഹി, ഛഭി, ഛന്നം, ഛസു, ഛസ്സു ഇതിപി. "ഛസ്സു ലോകോ സമുപ്പന്നോ, ഛസ്സു ക്രുബ്ബതി സന്ഥവ"ന്തി ഹി പാളി. **സത്ത,** സത്തഹി, സത്തഭി, സത്തന്നം, സത്തസു. **അട്ഠ,** അട്ഠഹി, അട്ഠഭി, അട്ഠന്നം, അട്ഠസു. **നവ,** നവഹി, നവഭി, നവന്നം, നവസു. **ദസ,** ദസഹി, ദസഭി, ദസന്നം, ദസസു. ഏവം **ഏകാദസ. ദ്വാദസ, ബാരസ. തേരസ, തേദസ, തേളസ. ചതുദ്ദസ, ചുദ്ദസ. പഞ്ചദസ, പന്നരസ. സോളസ. സത്തരസ. അട്ഠാരസ,** അട്ഠാരസഹി, അട്ഠാരസഭി, അട്ഠാരസന്നം, അട്ഠാരസസു. സബ്ബമേതം ബഹുവചനവസേന ഗഹേതബ്ബം.

ഏകൂനവീസതി, ഏകൂനവീസം ഇച്ചാദിപി. ഏകൂനവീസായ, ഏകൂനവീസായം, ഏകൂനവീസ ഭിക്ഖൂ തിട്ഠന്തി, ഏകൂനവീസം ഭിക്ഖൂ പസ്സതി, ഏവം "കഞ്ഞായോ ചിത്താനീ"തി ച ആദിനാ യോജേതബ്ബം. ഏകൂനവീസായ ഭിക്ഖൂഹി ധമ്മോ ദേസിതോ, ഏകൂനവീസായ കഞ്ഞാഹി കതം, ഏകൂനവീസായ ചിത്തേഹി കതം, ഏകൂനവീസായ ഭിക്ഖൂനം ചീവരം ദേതി, ഏകൂനവീസായ കഞ്ഞാനം ധനം ദേതി, ഏകൂനവീസായ ചിത്താനം രുച്ചതി, ഏകൂനവീസായ ഭിക്ഖൂഹി അപേതി . ഏവം കഞ്ഞാഹി ചിത്തേഹി. ഏകൂനവീസായ ഭിക്ഖൂനം സന്തകം, ഏവം കഞ്ഞാനം ചിത്താനം. ഏകൂനവീസായം ഭിക്ഖൂസു പതിട്ഠിതം. ഏവം "കഞ്ഞാസു ചിത്തേസൂ"തി യോജേതബ്ബം. **ഏകൂനവീസതി,** ഏകൂനവീസതിം, ഏകൂനവീസതിയാ, ഏകൂനവീസതിയം.

വീസതി, വീസതിം, വീസതിയാ, വീസതിയം. **വീസ,** വീസം, വീസായ, വീസായം. തഥാ **ഏകവീസ ദ്വാവീസ ബാവീസ തേവീസ ചതുവീസ** ഇച്ചാദീസുപി. **തിംസ,** തിംസം, തിംസായ, തിംസായം. **ചത്താലീസ,** ചത്താലീസം, ചത്താലീസായ, ചത്താലീസായം. **ചത്താരീസ** ഇച്ചാദിപി. **പഞ്ഞാസ,** പഞ്ഞാസം, പഞ്ഞാസായ, പഞ്ഞാസായം. **പണ്ണാസ,** പണ്ണാസം, പണ്ണാസായ, പണ്ണാസായം. **സട്ഠി,** സട്ഠിം, സട്ഠിയാ, സട്ഠിയം. **സത്തതി,** സത്തതിം, സത്തതിയാ, സത്തതിയം. **സത്തരി** ഇച്ചാദിപി. **അസീതി,** അസീതിം, അസീതിയാ, അസീതിയം. **നവുതി**. നവുതിം, നവുതിയാ, നവുതിയം.

ഇത്ഥഞ്ച അഞ്ഞഥാപി സങ്ഖ്യാരൂപാനി ഗഹേതബ്ബാനി. ഏകൂനവീസേഹി, ഏകൂനവീസാനം, ഏകൂനവീസേസു. "ഛന്നവുതീന"ന്തി ച ആദിനാപി

സങ്ഖ്യാരൂപാനം കത്ഥചി ദസ്സനതോ കേചി സദ്ദസത്ഥവിദൂ **ഊനവീസതി**സദ്ദം സബ്ബദാപി ഏകവചനന്തമിത്ഥിലിങ്ഗമേവ പയുഞ്ജന്തി. കേചി **"വീസതി**ആദയോ **ആനവുതി** ഏകവചനന്താ ഇത്ഥിലിങ്ഗാ"തി വദന്തി. കേചി പനാഹു -

"സദ്ദാ സങ്ഖ്യേയ്യസങ്ഖാസു, ഏകത്തേ **വീസതാ**ദയോ;
സങ്ഖത്ഥേ ദ്വിബഹുത്തമ്ഹി, താ തു ചാ**നവുതി**ത്ഥിയോ"തി.

ഏത്ഥ ദ്വിവചനം ഛഡ്ഡേതബ്ബം ബുദ്ധവചനേ തദഭാവതോ. സബ്ബേസമ്പി ച തേസം യഥാവുത്തവചനം കിഞ്ചി പാളിപ്പദേസം പത്വാ യുജ്ജതി, കിഞ്ചി പന പത്വാ ന യുജ്ജതി **വീസതിവീസംതിംസം**ഇച്ചാദീനഞ്ഹി സങ്ഖത്ഥാനം സദ്ദാനം ബഹുവചനപ്പയോഗവസേനപി പാളിയം ദസ്സനതോ , **കച്ചായനേ** ച **യോ**വചനസമ്ഭൂതരൂപവന്തതാദസ്സനതോ. തസ്മാ യഥാസമ്ഭവം യഥാപാവചനഞ്ച ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ തേസമേകവചനന്തതാ വേദിതബ്ബാ **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാനം വിയ.

അത്ഥിനത്ഥിസദ്ദാ ഹി നിപാതത്താ ഏകത്തേപി ബഹുത്തേപി പവത്തന്തി "പുത്താ മത്ഥി ധനമ്മത്ഥി. നത്ഥി അത്തസമം പേമം. നത്ഥി സമണബ്രാഹ്മണാ"തിആദീസു. അലിങ്ഗത്തേപി പനേതേസം കത്ഥചി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ ദിട്ഠോ. **അഭിധമ്മേ ഹി ധമ്മസേനാപതിനാ** അനുധമ്മചക്കവത്തിനാ വോഹാരകുസലേന വോഹാരകുസലസാധകേന "അത്ഥിയാ നവ. നത്ഥിയാ നവാ"തി ഏകവചനന്തം ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപം ദസ്സിതം, തസ്മാ **വീസതിവീസതി**മിച്ചാദീനമ്പി യഥാസമ്ഭവം യഥാപാവചനഞ്ച ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേ ഏകവചനന്തതാ വേദിതബ്ബാ.

തത്ഥേകേ "ഹേതുയാ അധിപതിയാ"തി ച ഇദം ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന ഗഹേതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. തമ്മതിവസേന "ഹേതുമ്ഹി അധിപതിമ്ഹീ"തി പുല്ലിങ്ഗഭാവോ പടിപാദേതബ്ബോ, "ഹേതുപച്ചയേ അധിപതിപച്ചയേ" ഇച്ചേവത്ഥോ. അഥ വാ "ഹേതുയാ അധിപതിയാ"തി ദ്വയമിദം ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപപടിഭാഗം പുല്ലിങ്ഗരൂപന്തി ഗഹേതബ്ബം "ഹേതുയോ ജന്തുയോ"തിആദീനം ഇത്ഥിലിങ്ഗരൂപപടിഭാഗാനം പുല്ലിങ്ഗരൂപാനമ്പി വിജ്ജമാനത്താ, "അത്ഥിയാ നത്ഥിയാ"തി ഇദം പന ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന വുത്തന്തി ന ഗഹേതബ്ബം **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാനം അലിങ്ഗഭേദത്താ. ന ഹി **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാ തീസു ലിങ്ഗേസു ഏകസ്മിമ്പി അന്തോഗധാ. ഏതേസു ഹി **അത്ഥി**സദ്ദോ ആഖ്യാതനിപാതവസേന ഭിജ്ജതി "അത്ഥി സന്തി സംവിജ്ജതി. അത്ഥിഖീരാ ബ്രാഹ്മണീ"തിആദീസു , **നത്ഥി**സദ്ദോ പന നിപാതോയേവ. ഇച്ചേവം **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാനം നിപാതാനഞ്ച ലിങ്ഗവചനവസേന കഥനം യുജ്ജതി ഇത്ഥിലിങ്ഗാദിവസേന ഏകത്താദിവസേന ച അപ്പവത്തനതോ. വുത്തഞ്ച -

"സദിസം തീസു ലിങ്ഗേസു, സബ്ബാസു ച വിഭത്തിസു;
വചനേസു ച സബ്ബേസു, യം ന ബ്യേതി **തദബ്യയ"**ന്തി.

ഏത്ഥ സിയാ - നനു ച ഭോ "അത്ഥി സക്കാ ലബ്ഭാ ഇച്ചേതേ പഠമായാ"തി വചനതോ **അത്ഥി**സദ്ദോ പഠമായ വിഭത്തിയാ യുത്തോ, ഏവം സന്തേ കസ്മാ "സദിസം തീസു ലിങ്ഗേസൂ"തിആദി വുത്തന്തി? സച്ചം

അത്ഥിസദ്ദോ പഠമായ വിഭത്തിയാ യുത്തോ, തഥാ **നത്ഥി**സദ്ദോ **അത്ഥി**സദ്ദസ്സ വചനലേസേന ഗഹേതബ്ബത്താ യുഗളപദത്താ ച. ഇദം പന "സദിസം തീസു ലിങ്ഗേസൂ"തിആദിവചനം ഉപസഗ്ഗനിപാതസങ്ഖാതേ അസങ്ഖ്യാസദ്ദേ സന്ധായ വുത്തം, ന ഏകേകമസങ്ഖ്യാസദ്ദം സന്ധായ. തഥാ ഹി "അസങ്ഖ്യാ"തി ച "അബ്യയാ"തി ച ലദ്ധവോഹാരേസു ഉപസഗ്ഗനിപാതേസു **ഉപസഗ്ഗാ** സബ്ബേപി സബ്ബവിഭത്തിവചനകാ. **നിപാതാനം** പന ഏകച്ചേ പഠമാദീസു യഥാരഹം വിഭത്തിയുത്താ, ഏകച്ചേ അവിഭത്തിയുത്താ. തത്ഥ യേ യദഗ്ഗേന വിഭത്തിയുത്താ, തേ തദഗ്ഗേന തബ്ബചനകാ. ഉപസഗ്ഗനിപാതേസു ഹി പച്ചേകം "ഇദം നാമ വചന"ന്തി ലദ്ധും ന സക്കാ, സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന പന "സദിസം തീസു ലിങ്ഗേസൂ"തിആദി പുബ്ബാചരിയേഹി വുത്തം. **കച്ചായനാചരിയേനപി** ഇമമേവത്ഥം സന്ധായ "സബ്ബാസമാവുസോപസഗ്ഗനിപാതാദീഹി ചാ"തി വുത്തം. ന ഹി **ആവുസോ**സദ്ദതോ സബ്ബാപി വിഭത്തിയോ ലബ്ഭന്തി, അഥ ഖോ ആലപനത്ഥവാചകത്താ ഏകവചനികഅനേകവചനികാ പഠമാവിഭത്തിയോയേവ ലബ്ഭന്തി. അയമസ്മാകം ഖന്തി.

കേചി പന സബ്ബേഹിപി നിപാതേഹി സബ്ബവിഭത്തിലോപം വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. **"അത്ഥി സക്കാ ലബ്ഭാ** ഇച്ചേതേ പഠമായ. **ദിവാ ഭിയ്യോ നമോ** ഇച്ചേതേ പഠമായ ച ദുതിയായ ചാ"തിആദിവചനതോ, പദപൂരണമത്താനഞ്ച അവിഭത്തിയുത്താനം **അഥ ഖലു വത വഥ** ഇച്ചാദീനം നിപാതാനം വചനതോ. ഏത്ഥാപി സിയാ "നനു ച ഭോ അവിഭത്തിയുത്താനമ്പി നിപാതാനം സമ്ഭവതോ **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാനം അവിഭത്തികോ നിദ്ദേസോ കാതബ്ബോ, അഥ കിമത്ഥം 'അത്ഥിയാ നവ, നത്ഥിയാ നവാ'തി സവിഭത്തികോ നിദ്ദേസോ കതോ"തി? സബ്ബഥാ വിഭത്തീഹി വിനാ അത്ഥസ്സ നിദ്ദിസിതുമസക്കുണേയ്യത്താതി.

യദി ഏവം "അത്ഥി സക്കാ ലബ്ഭാ ഇച്ചേതേ പഠമായാ"തി വചനതോ **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാ ലുത്തായ പഠമായ വിഭത്തിയാ വസേന പഠമാവിഭത്തികായേവ നിദ്ദിസിതബ്ബാ, ഏവമകത്വാ കസ്മാ സത്തമ്യന്തവസേന "അത്ഥിയാ നത്ഥിയാ"തി നിദ്ദിട്ഠാതി? സച്ചം, **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാ പഠമാവിഭത്തിയുത്തായേവ നിദ്ദിസിതബ്ബാ, തഥാപി "അത്ഥിപച്ചയേ നവ, നത്ഥിപച്ചയേ നവാ"തി ഏതസ്സത്ഥസ്സ പരിദീപനേ പഠമായ ഓകാസോ നത്ഥി, സത്തമിയായേവ പന അത്ഥി, തസ്മാ "അത്ഥിയാ നവ, നത്ഥിയാ നവാ"തി വുത്തം. ഇതി **അത്ഥിയാനത്ഥിയാ**സദ്ദാനം സത്തമ്യന്തഭാവേ സിദ്ധേയേവ തതിയാചതുത്ഥീപഞ്ചമീഛട്ഠിയന്തഭാവോപി സിദ്ധോയേവ ഹോതി. തസ്മാ "അത്ഥിഭാവോ അത്ഥിതാ"തിആദീസുപി അത്ഥിയാ ഭാവോ **അത്ഥിഭാവോ,** നത്ഥിയാ ഭാവോ **നത്ഥിഭാവോ,** അത്ഥിയാ ഭാവോ **അത്ഥിതാ**തിആദിനാ സമാസതദ്ധിതവിഗ്ഗഹോ അവസ്സമിച്ഛിതബ്ബോ. യദിദമമ്ഹേഹി വുത്തം, തം "പാളിയാ വിരുജ്ഝതീ"തി ന വത്തബ്ബം പാളിനയാനുസാരേന വുത്തത്താതി.

ഏവം ഹോതു, കസ്മാ ഭോ "അത്ഥിയാ, നത്ഥിയാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗനിദ്ദേസോ കതോ, നനു നിപാതോപസഗ്ഗാ അലിങ്ഗഭേദാതി? സച്ചം, ഇദം പന ഠാനം അതീവ സുഖുമം, തഥാപി പുബ്ബാചരിയാനുഭാവഞ്ഞേവ നിസ്സായ വിനിച്ഛയം ബ്രൂമ. യഥാ ഹി **വീസതി**ഇച്ചാദീനം സങ്ഖ്യാസദ്ദാനം സരൂപതോ അദബ്ബവാചകത്തേപി ദബ്ബവാചകാനം **ലതാമതിരത്തിഇത്ഥീ യാഗുവധൂ**സദ്ദാനം വിയ ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ സദ്ദസത്ഥവിദൂഹി അനുമതോ, ഏവം അദബ്ബവാചകത്തേപി **അത്ഥി നത്ഥി**സദ്ദാനം കത്ഥചി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവോ

സദ്ധമ്മവിദൂഹി അനുമതോ. തേനാഹ ആയസ്മാ **ധമ്മസേനാപതി** "അത്ഥിയാ നവ, നത്ഥിയാ നവാ"തി. അഥ വാ "അത്ഥിയാ, നത്ഥിയാ"തി ഇമാനി ലിങ്ഗഭാവവിനിമുത്താനി സത്തമിയന്താനി നിപാതപദാനീതിപി ഗഹേതബ്ബാനി, ന ഏത്ഥ ചോദേതബ്ബം, ഏവരൂപാനി നിപാതപദാനി പുബ്ബാചരിയേഹി വുത്താനി ന സന്തി, തസ്മാ ഛഡ്ഡേതബ്ബമിദം വചനന്തി.

പാവചനസ്മിഞ്ഹി ഗരൂഹി അനിദ്ദിട്ഠാനിപി അനേകവിഹിതാനി നിപാതപദാനി സന്ദിസ്സന്തി, നാപി "ഹേതുയാ, അധിപതിയാ, അത്ഥിയാ, നത്ഥിയാ"തി ഏവമാദീസു "അപസദ്ദാ ഇമേ"തി വിരോധോ ഉപ്പാദേതബ്ബോ. ന ഹി അചിന്തേയ്യാനുഭാവേന പാരമിതാപുഞ്ഞേന നിപ്ഫന്നേന അനാവരണഞാണേന സബ്ബം ഞേയ്യമണ്ഡലം ഹത്ഥതലേ ആമലകം വിയ പച്ചക്ഖം കത്വാ പസ്സതോ ബുദ്ധസ്സ വചനേ അഞ്ഞേസം വാചാവിപ്പലാപോ അവസ്സം ലബ്ഭതീതി. നനു ച ഭോ "ഹേതുയാ, അധിപതിയാ, അത്ഥിയാ, നത്ഥിയാ"തി ച ഇദം **സാരിപുത്തത്ഥേര**വചനം തേന നിക്ഖിത്തത്താ. തഥാഗതേന ഹി താവതിംസഭവനേ ദേസിതകാലേ ഇമാനി പദാനി ന സന്തി, ഏവം സന്തേ കസ്മാ "ബുദ്ധവചന"ന്തി വദഥാതി? ബുദ്ധവചനംയേവ നാമ. ആയസ്മതോ ഹി സാരിപുത്തസ്സ തഥാഗതേന നയോ ദിന്നോ, തേനപി പഭിന്നപടിസമ്ഭിദേന സത്ഥുകപ്പേന അഗ്ഗസാവകേന സത്ഥു സന്തികാ നയം ലഭിത്വാ ബ്യഞ്ജനം സുരോപിതം കതം. സബ്ബേപി ഹി പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ അരിയാ ദുന്നിരുത്തിം ന വദന്തി നിരുത്തിപഭേദസ്മിം സുകുസലത്താ, തസ്മാ അഞ്ഞേസമവിസയോ ഏസ അരിയാനം വോഹാരോതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇദാനി **സതാ**ദീനം നാമികപദമാലാ വുച്ചതേ -

സതം, സതാനി, സതാ. സതം, സതാനി, സതേ. സതേന, സതേഹി, സതേഭി. സതസ്സ, സതാനം. സതാ, സതസ്മാ, സതമ്ഹാ, സതേഹി, സതേഭി. സതസ്സ, സതാനം. സതേ, സതസ്മിം, സതമ്ഹി, സതേസു. ഏവം **സഹസ്സം,** സഹസ്സാനീതി യോജേതബ്ബം. **ദസസഹസ്സം സതസഹസ്സം ദസസതസഹസ്സന്തി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. അയം പനേത്ഥ പയോഗോ "സതം ഭിക്ഖൂ, സതം ഇത്ഥിയോ, സതം ചിത്താനി. ഭിക്ഖൂനം സതം, ഇത്ഥീനം സതം, ചിത്താനം സതം. സഹസ്സാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഇത്ഥഞ്ച അഞ്ഞഥാപി സദ്ദരൂപാനി ഭവന്തി. **കോടി,** കോടീ, കോടിയോ. **രത്തി**നയേന ഞേയ്യം.

> ഏകപ്പഭുതിതോ യാവ, ദസകാ യാ പവത്തതി;
> സങ്ഖ്യാ താവ സാ സങ്ഖ്യേയ്യ-പ്പധാനാതി ഗരൂ വദും.
>
> വീസതിതോ യാവ സതാ, യാ സങ്ഖ്യാ താവ സാ പന;
> സങ്ഖ്യാപ്പധാനാ സങ്ഖ്യേയ്യ-പ്പധാനാതി ച വണ്ണയും.

അപിച -

> **വീസ**തോ യാവ **കോടി**യാ, സങ്ഖ്യാ താവ ഹി സാ ഖലു;
> സങ്ഖ്യാപ്പധാനാ സങ്ഖ്യേയ്യ-പ്പധാനാ ചാതി നിദ്ദിസേ.

തഥാ ഹി "അസീതി കോടിയോ ഹിത്വാ, ഹിരഞ്ഞസ്സാപി പബ്ബജി"ന്തി, "ഖീണാസവാ വീതമലാ, സമിംസു സതകോടിയോ"തി ച പാളി ദിസ്സതി.

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ സബ്ബേസം സങ്ഖ്യാസദ്ദരൂപാനം പാകടീകരണേന വിഞ്ഞൂനം സുഖുമഞാണപടിലാഭത്ഥം സാട്ഠകഥം **ഉദാനപാളി**പ്പദേസം അഞ്ഞഞ്ച പാളിപ്പദേസമട്ഠകഥാവചനഞ്ച ആഹരിത്വാ ദസ്സയിസ്സാമി -

"യേസം ഖോ വിസാഖേ സതം പിയാനി, സതം തേസം ദുക്ഖാനി, യേസം നവുതി പിയാനി, നവുതി തേസം ദുക്ഖാനി. യേസം അസീതി... പേ०... യേസം സത്തതി. യേസം സട്ഠി. യേസം പഞ്ഞാസം, യേസം ചത്താരീസം, യേസം തിംസം. യേസം ഖോ വിസാഖേ വീസം പിയാനി, വീസതി തേസം ദുക്ഖാനി. യേസം ദസ. യേസം നവ. യേസം അട്ഠ. യേസം സത്ത. യേസം ഛ. യേസം പഞ്ച. യേസം ചത്താരി. യേസം തീണി. യേസം ദ്വേ. യേസം ഏകം പിയം, തേസം ഏകം ദുക്ഖ"ന്തി.

തത്ഥ **സതം പിയാനീ**തി സതം പിയായിതബ്ബവത്ഥൂനി. "സതം പിയ"ന്തിപി കേചി പഠന്തി. ഏത്ഥ ച യസ്മാ **ഏകതോ** പട്ഠായ യാവ **ദസ,** താവ സങ്ഖ്യാസങ്ഖ്യേയ്യപ്പധാനാ, തസ്മാ "യേസം ദസ പിയാനി, ദസ തേസം ദുക്ഖാനീ"തിആദിനാ പാളി ആഗതാ. കേചി പന "യേസം ദസ പിയാനം, ദസ തേസം ദുക്ഖാന"ന്തിആദിനാ പഠന്തി, തം ന സുന്ദരം. യസ്മാ പന **വീസതി**തോ പട്ഠായ യാവ **സതം,** താവ സങ്ഖ്യേയ്യപ്പധാനാ സങ്ഖ്യാപ്പധാനാ ച, തസ്മാ തത്ഥാപി സങ്ഖ്യേയ്യപ്പധാനംയേവ ഗഹേത്വാ "യേസം ഖോ വിസാഖേ സതം പിയാനി, സതം തേസം ദുക്ഖാനീ"തിആദിനാ പാളി ആഗതാ. സബ്ബേസമ്പി ച യേസം ഏകം പിയം, ഏകം തേസം ദുക്ഖന്തി പാഠോ, ന പന ദുക്ഖസ്സാതി. ഏകസ്മിഞ്ഹി പദക്കമേ ഏകരസാവ ഭഗവതോ ദേസനാ ഹോതീതി. തസ്മാ യഥാവുത്തനയാവ പാളി വേദിതബ്ബാ. അയം താവ സാട്ഠകഥോ ഉദാനപാളിപ്പദേസോ.

ഇദാനി അഞ്ഞോ പാളിപ്പദേസോ അട്ഠകഥാപാഠപ്പദേസോ ച നീയതേ -

"സതം ഹത്ഥീ സതം അസ്സാ, സതം അസ്സതരീരഥാ;
സതം കഞ്ഞാ സഹസ്സാനി, ആമുക്കമണികുണ്ഡലാ;
ഏകസ്സ പദവീതിഹാരസ്സ, കലം നാഗ്ഘന്തി സോളസി"ന്തി

പാളി. ഏത്ഥ "സതം ഹത്ഥീ"തിആദീനി വിസേസിതാനി, "സഹസ്സാനീ"തി വിസേസനം, തസ്മാ **സതം**സദ്ദം **സഹസ്സ**സദ്ദേന യോജേത്വാ "ഹത്ഥീ"തിആദീനി പന ഉപപദം കത്വാ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഹത്ഥീ സതം സഹസ്സാനി. അസ്സാ സതം സഹസ്സാനി. അസ്സതരീരഥാ സതം സഹസ്സാനി. ആമുക്കമണികുണ്ഡലാ കഞ്ഞാ സതം സഹസ്സാനി. ഇദം സങ്ഖ്യേയ്യപ്പധാനവസേനത്ഥഗഹണം. സങ്ഖ്യാപ്പധാനവസേന പന അയമ്പി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ "ഹത്ഥീനം സതസഹസ്സം, അസ്സാനം സതസഹസ്സം, അസ്സതരീരഥാനം സതസഹസ്സം, ആമുക്കമണികുണ്ഡലാനം കഞ്ഞാനം സതസഹസ്സ"ന്തി. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ. "യോജനാനം സതാനുച്ചോ, ഹിമവാ പഞ്ച പബ്ബതോ"തി അയമട്ഠകഥാപാഠോ. ഏത്ഥ "പഞ്ചാ"തി സദ്ദം **സത**സദ്ദേന സദ്ധിം യോജേത്വാ "സിപ്പികാനം സതം നത്ഥീ"തി ഏത്ഥ വിയ ഹിമവാ പബ്ബതോ യോജനാനം പഞ്ച സതാനി ഉച്ചോതി സങ്ഖ്യാപ്പധാനവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. "പഞ്ച സതാനീ"തി ച അദ്ധുനോ അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗവചനം. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി

ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ. **സത**മിതി സദ്ദോ “സതം ഹോമി, സഹസ്സം ഹോമീ”തിആദീസു ഏകവചനോ. “അഥേത്ഥേകസതം ഖത്യാ, അനുയന്താ യസസ്സിനോ”തിആദീസു ബഹുവചനോ. ഏവം **സഹസ്സാ**ദീനമ്പി ഏകവചനബഹുവചനതാ ലബ്ഭതി. തഥാ ഹി “ഭിയ്യോ നം സതസഹസ്സം, യക്ഖാനം പയിരുപാസതീ”തി എത്ഥ “സതസഹസ്സ”ന്തി ഏകവചനം. “പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവിസ്സന്തീ”തി എത്ഥ **സഹസ്സ**ന്തി ബഹുവചനന്തി ദട്ഠബ്ബം.

“കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ;
അമരം നാമ നഗരം, ദസ്സനേയ്യം മനോരമ”ന്തി

പാളി. എത്ഥ “കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേതി സാമിഅത്ഥേ ഉപയോഗബഹുവചനം, തസ്മാ “മഹാകപ്പാനം സതസഹസ്സാനം ചതുന്നം അസങ്ഖിയാനം മത്ഥകേ”തി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, “മത്ഥകേ”തി ചേത്ഥ വചനസേസോ. “കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖിയാനം മത്ഥകേ”ഇച്ചേവത്ഥോ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ;
എത്ഥന്തരേ യം ചരിതം, സബ്ബം തം ബോധിപാചന”ന്തി

പാളി. എത്ഥ “കപ്പേ”തി അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗബഹുവചനം. “സതസഹസ്സേ കപ്പേ”തി **കപ്പ**സദ്ദസമ്ബന്ധേന ചായം പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ ഉപയോഗനിദ്ദേസോ ച. സമാനാധികരണഞ്ഹി ഇദം **കപ്പ**സദ്ദേന. “ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ”തി അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗബഹുവചനാനി. കസ്സ പന അസങ്ഖിയേതി? അഞ്ഞസ്സ അവുത്തത്താ കപ്പസ്സ ച വുത്തത്താ പകരണതോ “കപ്പാന”ന്തി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതേവ. ന ഹി വുത്തം വജ്ജേത്വാ അവുത്തസ്സ കസ്സചി ഗഹണം യുത്തന്തി. **ച**സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ “മഹാകപ്പാനം ചതുരോ അസങ്ഖ്യേയ്യേ സതസഹസ്സേ ച മഹാകപ്പേ”തി. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“ഘടാനേകസഹസ്സാനി, കുമ്ഭീനഞ്ച സതാ ബഹൂ”തി പാളി. എത്ഥ **ഘടാ**തി ഘടാനം. സാമിഅത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം. “ഘടാനം അനേകസഹസ്സാനി” ഇച്ചേവത്ഥോ. **കുമ്ഭീനഞ്ച സതാ ബഹൂ**തി അനേകാനി ച കുമ്ഭീനം സതാനി. എത്ഥ **നി**കാരലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“ദസവീസസഹസ്സാനം , ധമ്മാഭിസമയോ അഹു;
ഏകദ്വിന്നം അഭിസമയോ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയോ”തി

പാളി. എത്ഥ **ദസവീസസഹസ്സാന**ന്തി ദസസഹസ്സാനം വീസസഹസ്സാനഞ്ച. **ധമ്മാഭിസമയോ**തി ചതുസച്ചപ്പടിവേധോ. **ഏകദ്വിന്ന**ന്തി സീസമത്തകഥനം, തേന “ഏകസ്സ ചേവ ദ്വിന്നഞ്ച തിണ്ണം ചതുന്നം...പേ॰... ദസന്ന”ന്തിആദിനാ നയേന അസങ്ഖ്യേയ്യോതി അത്ഥോ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, ഛളഭിഞ്ഞാ മഹിദ്ധികാ;
ദീപങ്കരം ലോകവിദും, പരിവാരേന്തി സബ്ബദാ”തി

പാളി. എത്ഥ **ചത്താരി സതസഹസ്സാനീ**തി ഇദം ലിങ്ഗഭേദവസേന “ഛളഭിഞ്ഞാ മഹിദ്ധികാ”തി ഇമേഹി ദ്വീഹി പദേഹി സമാനാധികരണം. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു അസങ്ഖ്യേയ്യ വാചകോപി സദ്ദോ നപുംസകോവ ഹോതി, തസ്മാ “ചത്താരി സതസഹസ്സാനീ”തി ച “ഛളഭിഞ്ഞാ”തി ച “മഹിദ്ധികാ”തി ച ഏതം പദത്തയം സമാനാധികരണം. അഥ വാ **ഛളഭിഞ്ഞാ മഹിദ്ധികാ**തി ഛളഭിഞ്ഞാനം മഹദ്ധികാനന്തി സാമിഅത്ഥേ പച്ചത്തവചനം ദട്ഠബ്ബം. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ “ചത്താരി സതസഹസ്സാനീ”തി അയം സങ്ഖ്യാവചനോ ഭവതി. “തീണി സതസഹസ്സാനി, നാരിയോ സമലങ്കതാ”തിആദീസുപി അയം നയോ നേതബ്ബോ. “താ ച സത്ത സതാ ഭരിയാ, ദാസ്യോ സത്ത സതാനി ചാ”തി പാളി. എത്ഥ **സതാ**തി “സതാനീ”തി നപുംസകവസേന ഗഹേതബ്ബം, ന ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന. “സതാ”തി ഹി “പഞ്ച ചിത്താ വിപാകാ”തിആദീനി വിയ നപുംസകരൂപം. ഇത്ഥിലിങ്ഗഭൂതാ ഹി **സത**സദ്ദോ നത്ഥി, തഥാ പുല്ലിങ്ഗഭൂതോ. യദി ച ദ്വിലിങ്ഗോ **സത**സദ്ദോ സിയാ , ഏവഞ്ച സതി “പുരിസോ, കഞ്ഞാ”തി ച **ഓ**കാരന്തപുല്ലിങ്ഗ**ആ**കാരന്തിത്ഥിരൂപേഹിപിഭവിതബ്ബം. രൂപദ്വയമ്പി **സത**സദ്ദസ്സ നത്ഥി, തേന ഞായതി **“സത**സദ്ദോ ഏകന്തനപുംസകോ”തി.

നനു ച ഭോ “താ ദേവതാ സത്തസതാ ഉളാരാ”തി ഏത്ഥ **സത**സദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ ഹുത്വാ ദിസ്സതീതി? ന, നപുംസകോയേവാതി. നനു ച ഭോ **ദേവതാ**സദ്ദേന സമാനാധികരണോതി? സച്ചം സമാനാധികരണോ, തഥാപി നപുംസകോയേവ. ഈദിസേസു ഹി സങ്ഖ്യാവിസയേസു സമാനാധികരണഭാവോ അപ്പമാണോ. തഥാ ഹി “പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധസതാനി ഇമസ്മിം ഇസിഗിലിസ്മിം പബ്ബതേ ചിരവാസിനോ അഹേസു”ന്തി നപുംസകലിങ്ഗേന പുല്ലിങ്ഗസ്സ സമാനാധികരണതാ ദിസ്സതി, തസ്മാ “താ ദേവതാ സത്തസതാ ഉളാരാ”തി ഏത്ഥാപി “സത്തസതാനീ”തി നപുംസകഭാവോയേവാതി അവഗന്തബ്ബോ. “സത്ത ഹത്ഥിസതേ ദത്വാ”തിആദീസുപി **സത**സദ്ദോ നപുംസകോയേവ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“നവുതികോടിസഹസ്സേഹി, പരിവാരേസി മഹാമുനീ”തി പാളി. ഏത്ഥ “നവുതികോടിസഹസ്സേഹി ഭിക്ഖൂഹീ”തി വാ “ഭിക്ഖൂനം നവുതികോടിസഹസ്സേഹീ”തി വാ സങ്ഖ്യേയ്യസങ്ഖ്യാപധാനവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“സതസഹസ്സവസ്സാനി, ആയു തസ്സ മഹേസിനോ”തി പാളി. ഏത്ഥ “സതസഹസ്സവസ്സാനീ”തി കാലസ്സ അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗവചനം. തഥാ “ദസവസ്സസഹസ്സാനി, അഗാര’മജ്ഝ സോ വസീ”തി പാളിയമ്പി. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

“ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ”തി പാളി, “ഏകനവുതേ ഇതോ കപ്പേ”തി പാളി ച. ഏത്ഥ **സതസഹസ്സമ്ഹി കപ്പേ**തി സതസഹസ്സാനം കപ്പാനം മത്ഥകേ. **ഏകനവുതേ കപ്പേ**തി ഏകനവുതിയാ കപ്പാനം മത്ഥകേതി ഭുമ്മവചനസ്സ സാമിഭുമ്മവചനവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. തഥാ ഹി

“ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ”തി ഏത്ഥ ഭുമ്മവചനസ്സ “ഭഗവതോ സന്തികേ”തി സാമിഭുമ്മവചനവസേന അത്ഥോ ഗഹിതോ. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

> “യദി തത്ഥ സഹസ്സാനി, സതാനി നഹുതാനി ച;
> നേവമ്ഹാകം ഭയം കോചി, വനേ വാളേസു വിജ്ജതീ”തി

പാളി. അയമേതസ്സാ അത്ഥോ - തത്ഥ വനേ വാളാനം സഹസ്സാനി ച സതാനി ച നഹുതാനി ച യദി വിജ്ജന്തി. അഥ വാ **സഹസ്സാനി സതാനീ**തി സതസഹസ്സാനി, വാളാനം സതസഹസ്സാനി ച നഹുതാനി ച യദി വിജ്ജന്തി, ഏവം വിജ്ജന്തേസുപി വാളേസു കോചീതി കചി. **കോചി**സദ്ദോ ഹി “കോ തേ ബലം മഹാരാജാ”തി ഏത്ഥ **കോ**സദ്ദോ വിയ **ക**ഃസദ്ദത്ഥേ വത്തതി, നിമിത്തത്ഥേ ചായം നിദ്ദേസോ. തേന “കോചി കചി കിസ്മിഞ്ചി വാളേ ഏകസ്സപി വാളമിഗസ്സ കാരണാ നേവമ്ഹാകം ഭയം വിജ്ജതീ”തി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഥ വാ **കോചീ**തി കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി. ഏത്ഥ പന “വാളേസൂ”തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം. വാളാനം കാരണാ അപ്പമത്തകമ്പി അമ്ഹാകം ഭയം ന വിജ്ജതീതി. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

> “സബ്ബം സതസഹസ്സാനി, ഛത്തിംസപരിമണ്ഡലം;
> ദസഞ്ചേവ സഹസ്സാനി, അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനി ചാ”തി

അട്ഠകഥാപാഠോ . ഏത്ഥ യസ്മാ സദ്ദതോ സമാനവിഭത്തിലിങ്ഗവചനാനം പദാനം അസമാനവിഭത്തിലിങ്ഗവചനാനം വാ അത്ഥതോ പന സമാനാനം ദൂരേ ഠിതാനമ്പി ഏകസമ്ബന്ധോ ഹോതി, ഇതരേസം സമീപേ ഠിതാനമ്പി ന ഹോതി, തസ്മാ “സബ്ബ”ന്തിദം “പരിമണ്ഡല”ന്തിമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. “ഛത്തിംസാ”തി ഇദം പന “സതസഹസ്സാനീ”തിമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

> “ദുവേ സതസഹസ്സാനി, ചത്താരി നഹുതാനി ച;
> ഏത്തകം ബഹലത്തേന, സങ്ഖാതായം വസുന്ധരാ”തി

അട്ഠകഥാപാഠോ. ഏത്ഥ “ദുവേ”തി വിസേസനം, “സതസഹസ്സാനീ”തി വിസേസിതബ്ബം. തഥാ “ചത്താരീ”തി വിസേസനം, “നഹുതാനീ”തി വിസേസിതബ്ബം. തഥാ ഹി “സതസഹസ്സാനി നഹുതാനി ചാ”തി ഇമാനി “ദുവേ ചത്താരീ”തി ഇമേഹി വിസേസിതബ്ബത്താ “ദ്വിസതസഹസ്സം ചതുനഹുത”ന്തി അത്ഥപ്പകാസനാനി ഭവന്തി. ഏവം സന്തേപി “ദുവേ”ഇച്ചാദീനം സങ്ഖ്യാസദ്ദാനം “സതസഹസ്സാനീ”തിആദീഹി സങ്ഖ്യാസദ്ദേഹി സമാനാധികരണതാ പുബ്ബാചരിയേഹി ന വുത്താ. യസ്മാ പന യഥാ “ദുവേ പുഥുജ്ജനാ വുത്താ. സതസഹസ്സം ഭിക്ഖൂ”തിആദീസു സമാനാധികരണതാ ലബ്ഭതി ദബ്ബവാചകത്താ വിസേസിതബ്ബപദാനം, ന തഥാ “ദുവേ സതസഹസ്സാനീ”തിആദീസു അദബ്ബവാചകത്താ വിസേസിതബ്ബപദാനം, തസ്മാ ഈദിസേസു ഠാനേസു സമാനാധികരണതാ ന ഇച്ഛിതബ്ബാ യുത്തിയാ അഭാവതോ. യദി ഏവം “കുസലാ, രൂപം, ചക്ഖുമാ”തിആദീനം വിയ ഇമേസമഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധരഹിതാ സിയാതി? ന, വിസേസനവിസേസിതബ്ബഭാവേന ഗഹിതത്താ. യജ്ജേവം സമാനാധികരണഭാവോ

ലദ്ധബ്ബോതി? ന, നിയമാഭാവതോ. ഏകന്തേന ഹി ഗുണഗുണീനംയേവ വിസേസനവിസേസിതബ്ബാനം സമാനാധികരണഭാവോ, ന ഇതരേസം വിസേസനവിസേസിതബ്ബത്തേപി.

തത്ഥ ''ഏത്തക''ന്തി പമാണവചനം. ''ബഹലത്തേനാ''തി വിസേസനേ തതിയാ. ഉഭയേന ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി ''അയം വസുന്ധരാ ബഹലത്തേന യോജനാനം ദുവേ സതസഹസ്സാനി ചത്താരി നഹുതാനി ച ഏത്തകം സങ്ഖാതാ''തി. ''ഏത്തക''ന്തി പദസ്സ ച ''ദുവേ സതസഹസ്സാനി ചത്താരി നഹുതാനി ചാ''തി ഇമേഹി വാ ''വസുന്ധരാ''തി ഇമിനാ വാ സമാനാധികരണതാ ന ഇച്ഛിതബ്ബാ. **ഏത്തക**ന്തി ഹി ഭാവനപുംസകം, യം സദ്ദസത്ഥേ ക്രിയാവിസേസനന്തി വദന്തി. തസ്സ ''ഏത്തകേന പമാണേനാ''ഇച്ചേവത്ഥോ. അപിച ''ദുവേ സതസഹസ്സാനി ചത്താരി ന ഹുതാനി ചാ''തി ഇമേസമ്പി ''വസുന്ധരാ''തി ഇമിനാ സമാനാധികരണതാ ന ഇച്ഛിതബ്ബാ ''ഭിക്ഖൂനം സത''ന്തി ഏത്ഥ **സത**സദ്ദസ്സ വിയ സങ്ഖ്യാവചനമത്തത്താ. തഥാ ഹി ''ഏത്തക''ന്തി വുത്തം. ''സങ്ഖാതാ''തി പന ''അയ''ന്തി ച ഇമേസം ''വസുന്ധരാ''തി ഇമിനാ സമാനാധികരണതാ ലബ്ഭതി. സബ്ബോപായം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

> ''ദസേത്ഥ രാജിയോ സേതാ, ദസ്സനീയാ മനോരമാ;
> ഛ പിങ്ഗലാ പന്നരസ, ഹലിദ്ദാ താ ചതുദ്ദസാ''തി

പാളി. ഏത്ഥ **ഛ പിങ്ഗലാ പന്നരസാ**തി ഛ ച പന്നരസ ചാതി ഏകവീസതി പിങ്ഗലാ രാജിയോതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ.

തഥാ -

> ''പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, 'ഏകനാമാ'തി മേ സുതം;
> അസീതി ദസ ഏകോ ച, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ''തി

പാളി . ഏത്ഥ പന ''ഏകനവുതീ''തി വത്തബ്ബേ ''അസീതി ദസ ഏകോ ചാ''തി വുത്തം. വിചിത്രസദ്ദരചനഞ്ഹി പാവചനം. അയം നയോ അഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

> ''തിംസപുരിസനാവുത്യോ, സബ്ബേവേകേകനിച്ചിതാ;
> യേസം സമം ന പസ്സാമി, കേവലം മഹി'മം ചര''ന്തി

പാളി. ഏത്ഥ ''പുരിസാനം തിംസസഹസ്സാനി നവുതി ച സതാനി തിംസ നാവുത്യോ''തി വുച്ചന്തി. ഇമസ്മിം പന ഠാനേ **തിംസ**സദ്ദതോ **സഹസ്സ**സദ്ദസ്സ **നവുതി**സദ്ദതോ ച **സത**സദ്ദസ്സ ലോപം കത്വാ ''തിംസ നാവുത്യോ''തി വുത്തന്തി ന ഗഹേതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി ഗഹണേ സതി യത്ഥ കത്ഥചിപി ഏദിസീ സദ്ദരചനാ കാതബ്ബാ സിയാ, കതായ ച ഏദിസായ സദ്ദരചനായ അത്ഥാവഗമോ വിനാ ഉപദേസേന സുണന്താനം ന സിയാ, തസ്മാ നേവം ഗഹേതബ്ബം. ഏവം പന ഗഹേതബ്ബം - ''തിംസ നാവുത്യോ''തി ഇദം ലോകസങ്കേതരൂള്ഹം വചനം, സങ്കേതരൂള്ഹസ്സ പന വചനസ്സത്ഥോ യസ്മാ ഗഹിതപുബ്ബസങ്കേതേഹി സുത്വാ ഞായതേ, ന ഉപദേസതോ, തസ്മാ ബ്രഹ്മദത്തേന രഞ്ഞാ വുത്തകാലേപി

സത്ഥാരാ തം കഥം ആഹരിത്വാ വുത്തകാലേപി സബ്ബേ മനുസ്സാ വിനാപി ഉപദേസേന വചനത്ഥം ജാനന്തീതി ഗഹേതബ്ബം.

തിംസഞ്ചേവ സഹസ്സാനി, നവുതി ച സതാനി തു;
തിംസ നാവുതിയോ നാമ, വുത്താ ഉമങ്ഗജാതകേ.

യസ്മാ പാവചനേ സന്തി, നയാ ചേവ അചിന്തിയാ;
വോഹാരാ ച സുഗുള്ഹത്ഥാ, ദയാപന്നേന ദേസിതാ.

തസ്മാ സാട്ഠകഥേ ധീരോ, ഗമ്ഭീരേ ജിനഭാസിതേ;
ഉപദേസം സദാ ഗണ്ഹേ, ഗരും സമ്മാ ഉപട്ഠഹം.

ഗരൂപദേസഹീനോ ഹി, അത്ഥസാരം ന വിന്ദതി;
അത്ഥസാരവിഹീനോ സോ, സദ്ധമ്മാ പരിഹായതി.

ഗരൂപദേസലാഭീ ച, അത്ഥസാരസമായുതോ;
സദ്ധമ്മം പരിപാലേന്തോ, സദ്ധമ്മസ്മാ ന ഹായതി.

സദ്ധമ്മത്ഥായ മേ തസ്മാ, സങ്ഖ്യാമാലാപി ഭാസിതാ;
സപ്പയോഗാ യഥായോഗം, സഹേവത്ഥവിനിച്ഛയാ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

സവിനിച്ഛയോ സങ്ഖ്യാനാമാനം നാമികപദമാലാവിഭാഗോ

നാമ

തേരസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൪. അത്ഥത്തികവിഭാഗ

ഭൂധാതു തായ നിപ്ഫന്ന-രൂപഞ്ചാതി ഇദം ദ്വയം;
കത്വാ പധാനമമ്ഹേഹി, സബ്ബമേതം പപഞ്ചിതം.

ഭവതിസ്സ വസാ ദാനി, വക്ഖാമത്ഥത്തികം വരം;
അത്ഥുദ്ധാരോ **തു**മന്തഞ്ച, **ത്വാ**ദിയന്തം തികം ഇധ.

തസ്മാ താവ **ഭൂ**ധാതുതോ പവത്തസ്സ **ഭൂത**സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ നീയതേ -

ഖന്ധസത്താമനുസ്സേസു, വിജ്ജമാനേ ച ധാതുയം;
ഖീണാസവേ രുക്ഖാദിമ്ഹി, **ഭൂത**സദ്ദോ പവത്തതി.

ഉപ്പാദേ ചാപി വിഞ്ഞേയ്യോ, **ഭൂത**സദ്ദോ വിഭാവിനാ;
വിപുലേ സോപസഗ്ഗോയം, ഹീളനേ വിധമേപി ച;
പരാജയേ വേദിയനേ, നാമേ പാകടതായ ച.

വുത്തഞ്ഹേതം - **ഭൂത**സദ്ദോ പഞ്ചക്ഖന്ധാമനുസ്സധാതുവിജ്ജമാനഖീണാസവസത്തരുക്ഖാദീസു ദിസ്സതി. “ഭൂതമിദന്തി ഭിക്ഖവേ സമനുപസ്സഥാ”തിആദീസു ഹി അയം പഞ്ചക്ഖന്ധേസു ദിസ്സതി. “യാനീധ ഭൂതാനി സമാഗതാനീ”തി എത്ഥ അമനുസ്സേ. “ചത്താരോ ഖോ ഭിക്ഖു മഹാഭൂതാ ഹേതൂ”തി എത്ഥ ധാതൂസു. “ഭൂതസ്മിം പാചിത്തിയ”ന്തിആദീസു വിജ്ജമാനേ. “യോ ച കാലഘസോ ഭൂതോ”തി എത്ഥ ഖീണാസവേ. “സബ്ബേവ നിക്ഖിപിസ്സന്തി, ഭൂതാ ലോകേ സമുസ്സയ”ന്തി എത്ഥ സത്തേ. “ഭൂതഗാമപാതബ്യതായാ”തി എത്ഥ രുക്ഖാദീസൂതി. **മൂലപരിയായസുത്തട്ഠകഥായ** വചനം ഇദം. **ടീകായ**മാദിസദ്ദേന ഉപ്പാദാദീനി ഗയ്ഹരേ. വുത്തഞ്ഹേതം - “ജാതം ഭൂതം സങ്ഖത”ന്തിആദീസു **ഭൂത**സദ്ദോ ഉപ്പാദേ ദിസ്സതി. സഉപസഗ്ഗോ പന “പഭൂതമരിയോ പകരോതി പുഞ്ഞ”ന്തിആദീസു വിപുലേ. “യേഭുയ്യേന ഭിക്ഖൂനം പരിഭൂതരൂപോ”തിആദീസു ഹീളനേ. “സമ്ഭൂതോ സാണവാസീ”തിആദീസു പഞ്ഞത്തിയം. “അഭിഭൂതോ മാരോ വിജിതോ സങ്ഗാമോ”തിആദീസു വിധമനേ. “പരാഭൂതരൂപോഖോ അയം അചേലോ പാഥികപുത്തോ”തിആദീസു പരാജയേ. “അനുഭൂതം സുഖദുക്ഖ”ന്തിആദീസു വേദിയനേ. “വിഭൂതം പഞ്ഞായാ”തിആദീസു പാകടീകരണേ ദിസ്സതി, തേ സബ്ബേ “രുക്ഖാദീസൂ”തിആദിസദ്ദേന സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബാതി.

ഇദാനി **തു**മന്തപദാനി വുച്ചന്തേ -

ഭവിതും, ഉബ്ഭവിതും, സമുബ്ഭവിതും, പഭവിതും, പരാഭവിതും, അതിഭവിതും, സമ്ഭവിതും, വിഭവിതും, ഭോതും, സമ്ഭോതും, വിഭോതും, പാതുഭവിതും, പാതുബ്ഭവിതും വാ, പാതുഭോതും. ഇമാനി അകമ്മകാനി **തു**മന്തപദാനി.

പരിഭോതും പരിഭവിതും, അഭിഭോതും അഭിഭവിതും, അധിഭോതും അധിഭവിതും, അതിഭോതും അതിഭവിതും, അനുഭോതും അനുഭവിതും,

സമനുഭോതും സമനുഭവിതും, അഭിസമ്ഭോതും അഭിസമ്ഭവിതും. ഇമാനി സകമ്മകാനി **തു**മന്തപദാനി, സബ്ബാനേതാനി സുദ്ധകത്തരി ഭവന്തി.

“ഭാവേതും, പഭാവേതും, സമ്ഭാവേതും, വിഭാവേതും, പരിഭാവേതും”ഇച്ചേവമാദീനി ഹേതുകത്തരി **തു**മന്തപദാനി, സബ്ബാനിപി ഹേതുകത്തരി **തു**മന്തപദാനി സകമ്മകാനിയേവ ഭവന്തി. ഉദ്ദേസോയം.

തത്ര സമാനത്ഥപദേസു ഏകമേവാദിപദം ഗഹേത്വാ നിദ്ദേസോ കാതബ്ബോ - **ഭവിതു**ന്തി ഹോതും വിജ്ജിതും പഞ്ഞായിതും സരൂപം ലഭിതും. ഏത്ഥ വുത്തനയാനുസാരേന സേസാനമ്പി **തു**മന്താനം നിദ്ദേസോ വിത്ഥാരേതബ്ബോ, സബ്ബാനി **തു**മന്തപദാനി ചതുത്ഥിയത്ഥേ വത്തന്തി “ത്വം മമ ചിത്തമഞ്ഞായ, നേത്തം യാചിതുമാഗതോ”തി ഏത്ഥ വിയ. **യാചിതു**ന്തി ഹി യാചനത്ഥായാതി അത്ഥോ. തസ്മാ **ഭവിതു**ന്തിആദീനമ്പി “ഭവനത്ഥായാ”തി വാ “ഭവനത്ഥ”ന്തി വാ “ഭവനായാ”തി വാ ആദിനാ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അപിച “നേക്ഖമ്മം ദട്ഠു ഖേമതോ”തി ഏത്ഥ “ദട്ഠു”ന്തി പദസ്സ “ദിസ്വാ”തി അത്ഥദസ്സനതോ യഥാരഹം **തു**മന്താനി **ത്വാ**സദ്ദന്തപദത്ഥവസേനപി ഗഹേതബ്ബാനി. ഏതാനി ച നിപാതപദേസു സങ്ഗഹംഗച്ഛന്തി. വുത്തഞ്ഹി **നിരുത്തിപിടകേ** നിപാതപദപരിച്ഛേദേ “തും ഇതി ചതുത്ഥിയാ”തി. തത്രായമത്ഥോ “തും ഇതി ഏതദന്തോ നിപാതോ ചതുത്ഥിയാ അത്ഥേ വത്തതീ”തി.

തുമന്തകഥാ സമത്താ.

ഇദാനി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനി വുച്ചന്തേ -

ഭവിത്വാ, ഭവിത്വാന, ഭവിതുന, ഭവിയ, ഭവിയാന. ഉബ്ഭവിത്വാ, ഉബ്ഭവിത്വാന, ഉബ്ഭവിതുന, ഉബ്ഭവിയ, ഉബ്ഭവിയാന. ഏസ നയോ “സമുബ്ഭവിത്വാ, പരാഭവിത്വാ, സമ്ഭവിത്വാ, വിഭവിത്വാ, പാതുബ്ഭവിത്വാ”തി ഏത്ഥാപി. ഇമാനി അകമ്മകാനി ഉസ്സുക്കനത്ഥാനി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനി.

ഭുത്വാ, ഭുത്വാന, പരിഭവിത്വാ, പരിഭവിത്വാന, പരിഭവിതുന, പരിഭവിയ, പരിഭവിയാന, പരിഭുയ്യ. അഭിഭവിത്വാ, അഭിഭവിത്വാന, അഭിഭവിതുന, അഭിഭവിയ, അഭിഭവിയാന, അഭിഭുയ്യ. ഏസ നയോ “അധിഭവിത്വാ, അതിഭവിത്വാ, അനുഭവിത്വാ”തി ഏത്ഥാപി. ഇദഞ്ചേത്ഥ നിദസ്സനം. “തമവോച രാജാ അനുഭവിയാന തമ്പി, ഏയ്യാസി ഖിപ്പം അഹമപി പൂജം കസ്സ”ന്തി. അനുഭുത്വാ, അനുഭുത്വാന. അധിഭോത്വാ, അധിഭോത്വാന.

“സട്ഠി കപ്പസഹസ്സാനി, ദേവലോകേ രമിസ്സതി;
അഞ്ഞേ ദേവേ അധിഭോത്വാ, ഇസ്സരം കാരയിസ്സതീ”തി

ഇദമേത്ഥ പാളിനിദസ്സനം, ഇമാനി സകമ്മകാനി ഉസ്സുക്കനത്ഥാനി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനി. ഇമാനി ചത്താരി സുദ്ധകത്തരിയേവ ഭവന്തി.

“ഭാവേത്വാ, ഭാവേത്വാന. പഭാവേത്വാ, പഭാവേത്വാന. സമ്ഭാവേത്വാ, സമ്ഭാവേത്വാന. വിഭാവേത്വാ, വിഭാവേത്വാന. പരിഭാവേത്വാ, പരിഭാവേത്വാന”ഇച്ചേവമാദീനി സകമ്മകാനി ഉസ്സുക്കനത്ഥാനി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനി ഹേതുകത്തരിയേവ ഭവന്തി. ഉദ്ദേസോയം.

തത്ര സമാനത്ഥപദേസു ഏകമേവാദിപദം ഗഹേത്വാ നിദ്ദേസോ കാതബ്ബോ - **ഭവിത്വാ**തി ഹുത്വാ പഞ്ഞായിത്വാ സരൂപം ലഭിത്വാ. ഏവം വുത്തനയാനുസാരേന സേസാനമ്പി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനം നിദ്ദേസോ വിത്ഥാരേതബ്ബോ. അയം പന വിസേസോ **ഭുത്വാ**തി സമ്പത്തിം അനുഭുത്വാതി സകമ്മകവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **ഭുത്വാ അനുഭുത്വാ**തി ഇമേസഞ്ഹി സമാനത്ഥതം സദ്ധമ്മവിദൂ ഇച്ഛന്തി. അത്രിദം വുച്ചതി -

"ഭുത്വാ ഭുത്വാന"ഇച്ചേതേ, "അനുഭുത്വാ"തിമസ്സ ഹി;
അത്ഥം സൂചേന്തി "ഹുത്വാ"തി, പദസ്സ പന നേവ തേ.

കേചി "ഭൂത്വാ"തി ദീഘത്തം, തസ്സ ഇച്ഛന്തി സാസനേ;
ദീഘതാ രസ്സതാ ചേവ, ദ്വയമ്പേതം പദിസ്സതി.

സദ്ദസത്ഥേ ച "ഭൂത്വാ"തി, ദീഘത്തസഞ്ഹിതം പദം;
"ഭവിത്വാ"തി പദസ്സത്ഥം, ദീപേതി ന തു സാസനേ.

"ഹുത്വാ"ഇതി പദംയേവ, ദീപേതി ജിനസാസനേ;
"ഭവിത്വാ"തി പദസ്സത്ഥം, നത്ഥി അഞ്ഞത്ഥ തം പദം.

ഇച്ചേവം സവിസേസന്തു, വചനം സാരദസ്സിനാ;
സാസനേ സദ്ദസത്ഥേ ച, വിഞ്ഞുനാ പേക്ഖിതബ്ബകം.

ഏവം ഉസ്സുക്കനത്ഥേ പവത്താനി **ത്വാ**ദിയന്തപദാനിപി നിദ്ദിട്ഠാനി, സബ്ബാനേതാനി അവിഭത്തികാനീതി ഗഹേതബ്ബാനി. **നിരുത്തിപിടകേ** ഹി നിപാതപരിച്ഛേദേ അവിഭത്തികാനി കത്വാ **ത്വാ**ദിയന്തപദാനി വുത്താനി. സദ്ദത്ഥവിദൂനം പന മതേ പഠമാദിവിഭത്തിവസേന സവിഭത്തികാനി ഭവന്തി.

ഇമസ്മിഞ്ച പന **ത്വാ**ദിയന്താധികാരേ ഇദഞ്ചുപലക്ഖിതബ്ബം - ഭുത്വാ ഗച്ഛതി, ഭുത്വാ ഗതോ, ഭുത്വാ ഗമിസ്സസി, കസിത്വാ വപതി. ഉമങ്ഗാ നിക്ഖമിത്വാന, വേദേഹോ നാവമാരുഹി. ഭുത്വാന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സു ഇച്ചാദീ സമാനകത്തുകാനം ധാതൂനം **പുബ്ബകാലേ ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗാ. "ഭുത്വാ ഗച്ഛതീ"തി ഏത്ഥ ഹി "ഭുത്വാ"തി ഇദം പുബ്ബകാലക്രിയാദീപകം പദം. "ഗച്ഛതീ"തി ഇദം പന ഉത്തരകാലക്രിയാദീപകം, സമാനകത്തുകാനി ചേതാനി പദാനി ഏകകത്തുകാനം ക്രിയാനം വാചകത്താ. തഥാ ഹേത്ഥ യോ ഗമനക്രിയായ കത്താ, സോ ഏവ ഭുഞ്ജനക്രിയായ കത്തുഭൂതോ ദട്ഠബ്ബോ. അയം നയോ അഞ്ഞത്രാപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

"അന്ധകാരം നിഹന്ത്വാന, ഉദിതോയം ദിവാകരോ;
വണ്ണം പഞ്ഞാവഭാസേഹി, ഓഭാസേത്വാ സമുഗ്ഗതോ"

ഇച്ചാദീനിപി പന സമാനകത്തുകാനം **സമാനകാലേ ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗാ. ഏത്ഥ ഹി "നിഹന്ത്വാനാ"തി പദം സമാനകാലക്രിയാദീപകം പദം. "ഉദിതോ"തി ഇദം പന ഉത്തരകാലക്രിയാദീപകം പദന്തി ന വത്തബ്ബം സമാനകാലക്രിയായ ഇധാധിപ്പേതത്താ. തസ്മായേവ സമാനകാലക്രിയാദീപകം പദന്തി ഗഹേതബ്ബം. അയം നയോ അഞ്ഞത്രാപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

കേചി പന "മുഖം ബ്യാദായ സയതി, അക്ഖിം പരിവത്തേത്വാ പസ്സതീ"തി ഉദാഹരന്തി. അപരേ "നിസജ്ജ അധീതേ, ഠത്വാ കഥേതീ"തി. തത്ഥ ബ്യാദാനപരിവത്തനുത്തരകാലോ ബ്യാദാനൂപസമലക്ഖണം പസ്സനക്രിയായ ലക്ഖിയതി. "നിസജ്ജ അധീതേ, ഠത്വാ കഥേതീ"തി ച സമാനകാലതായപി അജ്ഝേനകഥനേഹി പുബ്ബേപി നിസജ്ജട്ഠാനാനി ഹോന്തീതി സക്കാ പുബ്ബുത്തരകാലതാ സമ്ഭാവേതും, തസ്മാ പുരിമാനിയേവ ഉദാഹരണാനി യുത്താനി. ഉദയസമകാലമേവ ഹി തന്നിവത്തനീയനിവത്തനന്തി.

"ദ്വാരമാവരിത്വാ പവിസതി"ഇച്ചാദി സമാനകത്തുകാനം **അപരകാലേ ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗോ. യസ്മാ പനേത്ഥ പവിസനക്രിയാ പുരിമാ, ആവരണക്രിയാ പന പച്ഛിമാ, തസ്മാ "ആവരിത്വാ"തി ഇദം അപരകാലക്രിയാദീപകം പദന്തി വേദിതബ്ബം. "പവിസതീ"തി ഇദം പന പുബ്ബകാലക്രിയാദീപകം പദന്തി. അയം നയോ അഞ്ഞത്രാപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ. അപരേ "ധ'ന്തി കച്ച പതിതോ ദണ്ഡോ"തി ഉദാഹരണന്തി. അഭിഘാതഭൂതസമായോഗേ പന അഭിഘാതജസദ്ദസ്സ സമാനകാലതാ ഏത്ഥ ലബ്ഭതീതി ഇധാപി പുരിമാനിയേവ ഉദാഹരണാനി യുത്താനീതി.

"പിസാചം ദിസ്വാ ചസ്സ ഭയം ഹോതി. പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ"ഇച്ചാദി **അസമാനേ** കത്തരി പയോഗോ. ഏത്ഥ ഹി പിസാചം ദിസ്വാ പുരിസസ്സ ഭയം ഹോതി, പഞ്ഞായ ദിസ്വാ അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ആസവാ പരിക്ഖീണാ. ഏവം സമാനകത്തുകതാ ധാതൂനം ന ലബ്ഭതി ദസ്സനക്രിയായ പുരിസേസു പവത്തനതോ, ഭവനാദിക്രിയായ ച ഭയാദീസു പവത്തനതോതി ദട്ഠബ്ബം. അയം നയോ അഞ്ഞത്രാപി ഈദിസേസു ഠാനേസു നേതബ്ബോ.

ഇദമ്പി പനേത്ഥ ഉപലക്ഖിതബ്ബം "അപ്പത്വാ നദിം പബ്ബതോ, അതിക്കമ്മ പബ്ബതം നദീ"ഇച്ചാദി **പരാപരയോഗോ**. "സീഹം ദിസ്വാ ഭയം ഹോതി, ഘതം പിവിത്വാ ബലം ജായതേ, 'ധ'ന്തി കത്വാ ദണ്ഡോ പതിതോ"ഇച്ചാദി **ലക്ഖണഹേതുആദിപ്പയോഗോ**. "ന്ഹത്വാ ഗമനം, ഭുത്വാ സയനം. ഉപാദായ രൂപ"മിച്ചാപി **ബ്യത്തയേന സദ്ദസിദ്ധിപ്പയോഗോ**തി.

ഇച്ചേവം സബ്ബഥാപി സമാനകത്തുകാനം ധാതൂനം പുബ്ബകാലേ **ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗോ, സമാനകത്തുകാനം സമാനകാലേ **ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗോ, സമാനകത്തുകാനം അപരകാലേ **ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗോ, അസമാനകത്തുകാനം **ത്വാ**ദിസദ്ദപ്പയോഗോ, പരാപരയോഗോ , ലക്ഖണഹേതുആദിപ്പയോഗോ, ബ്യത്തയേന സദ്ദസിദ്ധിപ്പയോഗോതി സത്തധാ **ത്വാ**ദിയന്താനം പദാനം പയോഗോ വേദിതബ്ബോ.

യദി ഏവം കസ്മാ **കച്ചായനേ** "പുബ്ബകാലേകകത്തുകാനം തുന ത്വാന ത്വാ വാ"തി പുബ്ബകാലേയേവ ഏകകത്തുകഗ്ഗഹണം കതന്തി? യേഭുയ്യേന **ത്വാ**ദിയന്താനം പദാനം പുരിമകാലക്രിയാദീപനതോ. കച്ചായനേ ഹി യേഭുയ്യേന പവത്തിം സന്ധായ "പുബ്ബകാലേകകത്തുകാന"ന്തി വുത്തം. യസ്മാ പന "ഇതി കത്വാ"തിആദീനം പദാനം ഹേതുഅത്ഥവസേനപി പുബ്ബാചരിയേഹി അത്ഥോ സംവണ്ണിതോ, തസ്മാ "ഭവിത്വാ"തിആദീനം **ഭൂ**ധാതുമയാനം **ത്വാ**ദിസദ്ദന്താനം പദാനം അഞ്ഞേസഞ്ച "പചിത്വാ"തിആദീനം യഥാപയോഗം "ഭവനഹേതു പചനഹേതൂ"തിആദിനാ ഹേതുഅത്ഥോപി ഗഹേതബ്ബോ. അത്രിദം വുച്ചതി -

ഹേതുത്ഥേപി യതോ ഹോന്തി, സദ്ദാ ഉസ്സുക്കനത്ഥകാ;
തസ്മാ ഹേതുവസേനാപി, വദേയ്യത്ഥം വിചക്ഖണോ.

“ഇതി കത്വാ”തി സദ്ദസ്സ, അത്ഥസംവണ്ണനാസു ഹി;
“ഇതി കരണഹേതൂ”തി, അത്ഥോ ധീരേഹി ഗയ്ഹതി.

“ഗച്ഛാമി ദാനി നിബ്ബാനം, യത്ഥ ഗന്ത്വാ ന സോചതി”;
ഇതി പാഠേപി ഹേതുത്ഥോ, ഗയ്ഹതേ പുബ്ബവിഞ്ഞുഭി.

“യസ്മിം നിബ്ബാനേ ഗമന-ഹേതൂ”തി ഹി കഥീയതേ;
ഹേതുത്ഥേവം യഥായോഗ-മഞ്ഞത്രാപി അയം നയോ.

ഏവം **ഭൂത**സദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോ ച **തു**മന്തപദഞ്ച **ത്വാ**ദിയന്തപദഞ്ചാതി അത്ഥത്തികം വിഭത്തം.

യോ ഇമമത്ഥതികം സുവിഭത്തം,
കണ്ണരസായനമാഗമികാനം;
ധാരയതേ സ ഭവേ ഗതകങ്ഖാ,
പാവചനമ്ഹി ഗതേ സുഖുമത്ഥേ.

ഇതി നവങ്ഗേ സാട്ഠകഥേ പിടകത്തയേ ബ്യപ്പഥഗതീസു വിഞ്ഞൂനം

കോസല്ലത്ഥായ കതേ സദ്ദനീതിപ്പകരണേ

അത്ഥത്തികവിഭാഗോ നാമ

ചുദ്ദസമോ പരിച്ഛേദോ.

ഏവം നാനപ്പകാരതോ **ഭൂ**ധാതുരൂപാനി ദസ്സിതാനി.

പദമാലാ നിട്ഠിതാ.